

שבוע פרשת כי־תצא

(31 August – 06 September 14)

ה' – י"א אלול תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּלְנֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלָקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וְצִהְרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַע יי לְאַבְרָהָם לְחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֵתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶךָ, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרִאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחָלָה לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אַךְ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תבות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהדר כולו ויהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הִלְלוּהָ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרֶח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיהִי לַשָּׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּיל לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיב עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרֵת הַפִּית
 י אִם־הַבְּנִים שְׂמִיחָה הִלְלוּהָ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיתָה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיֵּגֶם הַיָּרֵדִן יֹסֵב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבַנִּי־צֹאן: ה מִה־לָּךְ
 הֵימָּה כִּי תָנוּס הַיָּרֵדִן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבַנִּי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, הנה במה שכותב אודות המצב במשפחתו ובפרט בנוגע לכשרות, הנה ידוע שלכל לראש צריכה להיות קריאה בשלום היינו הליכה בדרכי נועם ולברר לפנייהם שהתורה ומצוות בכלל הן טובות האדם הן בנוגע לנשמה והן בנוגע לגוף הן בנוגע בעוה"ז והן בעולם הבא, ובפרט בכשרות האכילה ושת"י שכלשון רבנו הזקן בתניא קדישא נעשה דם ובשר כבשרו הנה מאכלות בלתי כשרות אין הגוף הישראלי יכול לסובלם, ואף שלפעמים מאריך הזמן עד שנראה תוצאות לא טובות ח"ו, הרי מובן שאנשים נורמלים ובשכל בריא לא יעשו שום דבר שיקלקל בריאות גופו באופן קשה אף אם יתגלה הקלקול רק לאחר כמה שנים, וכשיוסיף שאין הענין כדי להפחיד עליו אלא מצד אהבת ישראל בכלל ואהבת קרוב ובן בפרט מוכרח לשמור את הקרובים מכל נזק ח"ו הרי דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב. ויה"ר מהשי"ת שיהי' זה בנקל ובהקדם.

בהנוגע לקבלת הוויזה שלו הנה לפלא מ"ש שהדבר צריך להתארך כמה זמן שכיון שהבקשה בזה באה מצד מוסד חינוך ידוע, ותקותי חזקה שכשישתדלו באופן שכותב במכתבו מצד המוסד יצליח השי"ת.

מה שכותב אודות קביעות זמן חתונתם ליי"ג אור לי"ד חדש הגאולה חדש כסלו הבע"ל, הנה יה"ר מהשי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת, ויוכל לכתוב בהזמנה גם י"ד כסלו אבל לא הלשון ליל אלא אור לי"ד ושנו חכמים בלשון המשנה.

מוסג"פ קטע השיחה דשי"ק מברכים ח' אלול ה'תשי"א, אשר תוכנו כל השנים ובכל השנה זמנו הוא, ובטח ינצלו באופן המתאים.

בברכת כוח"ט.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו
שבת פרשת תצא, י"א אלול, ה'תשכ"ז ה
- (ד) שיחת שבת פרשת תצא,
י"א אלול, ה'תשכ"ז יא
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת תצא
(בלה"ק) כרך יד יח
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כג
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תצא כד
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תצא כה
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצא ס
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תצא סא
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצא סט
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עב
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצא עה
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצא צה
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תצא קג
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק יח, תהלים פרק קלה-קלו קה
- (יז) משניות – מסכת כריתות
ביאור קהתי קז
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קיח
- (יט) ביאורים לפרקי אבות פרק ב קנח
- (לא) חומש לקריאה בציבור קנט
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת תצא קסו
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קסז
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי
- (יט) מסכת מועד קטן עם ביאורים
מדף כ עד דף כו קכ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קמח
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קמח
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קמט
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קנב
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קנב
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קנג
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קנג
- (כז) ספר המאמרים – ספר המאמרים ה'תש"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קנה
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קנה
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קנו

ביאור בדרך אפשר

1 אודות איסור כלאיים בבהמה נאמר בפרשת השבוע:

2 **לֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּיו¹, וּמִבֵּיא אֲדָמוֹר מִהֶרֶשׁ**

3 **הָאֲדָמוֹר הַרְבִּיעִי בַשּׁוֹשֶׁלֶת אֲדָמוֹרֵי חֶבֶד² (בְּדַבּוּר־הַמִּתְחִיל בַּמֶּאֱמָר**

4 **הַפּוֹתַח בַּפְּסוּק זֶה דְּשֵׁנֶת תֵּרַכ"ז³ מאה שנה לפני אמירת מאמר זה בשנת**

5 **תשכ"ז) כְּמָה פִּירוּשִׁים בְּפִסּוּק**

6 **זֶה, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפֶּרֶט.**

7 **פִּירוּשׁ הָא', עַל-פִּי מַה**

8 **שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ³, כְּשֶׁבֹא**

9 **חֲמֹר לְבָקֵשׁ אֶת דִּינָה מֵיַעֲקֹב**

10 **עָבַר שָׁם בְּנוֹ, אָמַר לוֹ, יוֹדֵעַ**

11 **אֲנִי שֹׁזְקֵנְךָ הַסָּבָא שֶׁלֹךְ אֲבָרְהָם**

12 **הָיָה נָשִׂיא, וְאֲנִי גַם בֶּן נָשִׂיא.**

13 **אָמַר לוֹ יַעֲקֹב לַחֲמֹר, לֹא נָשִׂיא**

14 **נִקְרָא אֲבָרְהָם אֲבִינוֹ אֱלָא שׁוֹר,**

15 **שֶׁנֶּאֱמָר⁴ וְאֵל הַבָּקָר הֵינְנוּ שׁוֹר**

16 **רֵץ אֲבָרְהָם, וּכְתִיב⁵ אֹדוֹת**

17 **מַעֲלָתוֹ שֶׁל הַשּׁוֹר וְרַב תְּבוּאוֹת**

18 **בְּכַח שׁוֹר. וְאַתָּה חֲמֹר, וְאִי**

19 **אֶפְשָׁר לַחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר**

20 **יַחְדָּו וְלֹכֵן לֹא רָאוּי שְׂדִינָה שְׁהִיא**

21 **מִצָּאצֵּאֵי אֲבָרְהָם שֶׁנִּמְשַׁל לַשּׁוֹר תִּנְשֵׂא**

22 **לִשְׁכָם בֶּן חֲמֹר. וְהֵינֵנּוּ, מִשְׁמַעוֹת**

23 **הַדְּבָרִים עַל-פִּי חֲסִידוֹת הִיא שֶׁעֲנִין**

24 **הַשּׁוֹר הוּא בְּכַחֲנִית הַקְּדוּשָׁה,**

25 **וְהוּא בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבְּגִבּוֹרָה⁶,**

26 **כַּמְבוּאָר בַּסְּפָרִי קִבְּלָה, כִּי הַמִּידוֹת**

27 **הַעֲלִיּוֹנוֹת כְּלוּלֹת זֶה מִזֶּה וְגַם מִידַת**

28 **הַגְּבוּרָה שֶׁמִּסְמַלֶּת תּוֹקֵף וְחוּקֵף וּמִידַת**

29 **הַדִּין וְהַצָּמִוּם כְּלוּלֹת בְּחוּכָה (גַּם) אֵת**

30 **מִידַת הַחֶסֶד שֶׁמִּסְמַלֶּת רְכוּת וְהַשְׁפָּעָה,**

31 **וְזֶהוּ עֲנִינֵנו הָרוּחָנִי שֶׁל הַשּׁוֹר וְחֲמֹר**

32 **לְעוֹמַת זֹאת הוּא קְלִיפָה הֵיפָךְ**

33 **הַקְּדוּשָׁה (שֶׁמִּכְסָּה וּמַעֲלִימָה עַל**

34 **הַקְּדוּשָׁה שֶׁכִּלְפָה מְכַסֶּה עַל**

35 **הַפְּרִי) שֶׁמִּנְגָּדָת לְבַחֲנִית הַיָּמִין,**

36 **קוֹ הַחֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר בִּ"פֶּתַח אֱלֹהִים"**

37 **"חֶסֶד דְּרוּעָא יִמְנָא" (הַחֶסֶד זֶרֹעַ יִמִּין)**

38 **וְקִלְיָפָה זֶה הִיא פְּסוּלַת הַחֲסִידִים⁷,**

39 **מִה שֶׁנֶּשֶׁר רַעְפָּל, מִמִּידַת הַחֶסֶד שֶׁל**

40 **צַד הַקְּדוּשָׁה אֵל צַד הַקְּלִיפָה שֶׁלֹכֵן**

ביאור בדרך אפשר

41 **רָצָה שְׁכָם בֶּן חֲמֹר חֶסֶד דְּקִלְיָפָה לִידְבָק בְּדִינָה שְׁשׁוּרָה**

42 **מֵאֲבָרְהָם, חֶסֶד דְּקְדוּשָׁה. וְעֲנִין הֵלָאֵו הָאִיסוּר דְּלֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר**

43 **וּבַחֲמֹר יַחְדָּו, מִשְׁמַעוֹת הָרוּחָנִית הֵינֵנו לְהַרְחִיק קְלִיפַת הַחֲמֹר**

44 **הַחֶסֶד שֶׁל צַד הַקְּלִיפָה שֶׁלֹא תִקְבַּל מִבְּחִינַת הַחֶסֶד שֶׁל הַקְּדוּשָׁה.**

45 **וּמִבְּאָר הַרְבִּי מִהֶרֶשׁ שׁ בַּמֶּאֱמָר**

46 **הַנּוֹכַח, שֶׁזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכֵּן**

47 **שֶׁאָמְרוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לַחֲמֹר שֶׁאֵם**

48 **בְּרַצוֹנוֹ שֶׁבְנו יִישָׂא לְדִינָה בַת יַעֲקֹב**

49 **שֶׁיִּמּוּל אֶת עֲצָמוֹ, כִּי עַל-יָדֵי**

50 **הַמִּלָּה נַעֲשֶׂה הַעֲבָרָת הָעֲרָלָה**

51 **שֶׁהִיא הַקְּלִיפָה, הַמְכַסֶּה עַל**

52 **הַקְּדוּשָׁה, וְלִכֵּן יוֹכֵל אֲזַ שְׁכָם בֶּן**

53 **חֲמֹר לִידְבָק בְּכַחֲנִית הַחֲסִידִים**

54 **שֶׁל צַד הַקְּדוּשָׁה.**

55 **וּבְהֶמְשֵׁךְ הַמֶּאֱמָר⁸ מִבְּאָר,**

56 **שֶׁבְּנֵי יַעֲקֹב רִימוּ אוֹתוֹ וְלֹאֲמָתוֹ**

57 **שֶׁל דְּבַר לֹא הַתְּכוּנוֹת הַלְּסָכִים לְנִישׁוּאֵין**

58 **אֱלֹהִים אֲפִילוֹ לְאַחֵר שֶׁאֵינֶם שְׁכָם יִמּוּל**

59 **אֵת עֲצָמָם (בְּיָדוֹעַ⁹ בַּתּוֹרַת הַחֲסִידוֹת**

60 **שֶׁבִּירוֹר הַקְּלִיפָה הוּא עַל-יָדֵי**

61 **מְרִמָּה כו') כִּי הַמְּגַע עִם הַקְּלִיפּוֹת,**

62 **וְהַגְּשָׁמִיּוֹת בְּכָלל, דּוֹרֵשׁ חֲזִירוֹת יִתִּירָה,**

63 **וְאֵם הָאָדָם מִתְּעַסֵּק עִם דְּבָרִים אֵלֹו**

64 **מִתּוֹךְ בַּחֲרִיה וּמֵאֲמִין לְהַשִּׁיג אוֹתָם, יֵשׁ**

65 **חֶשֶׁשׁ שִׁיתֶּפֶס בַּחֲלָק הָרַע שֶׁבְּשִׁגְשִׁיגוֹת**

66 **וּבְקִלְיָפָה וְלֹא יוֹכֵל לְבַרֵּר אוֹתָם, וְדוּקָא**

67 **בְּדַבְּרֵי שְׁבָא לוֹ בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא יוֹתֵר קֵל**

68 **לוֹ לְבַרֵּר אוֹתוֹ), שֶׁהַבְּטִיחוֹ לוֹ עַל**

69 **עֲצָם הָעֲנִין, שֶׁל נִישׁוּאֵי דִינָה**

70 **לִשְׁכָם בֶּן חֲמֹר רַק שֶׁהִטִּילוּ תְּנָאִי**

71 **בְּדַבְּרֵי שֶׁיִּמּוּל אֶת עֲצָמוֹ, וְהוּא**

72 **לֹא יָדַע שֶׁכְּפֶאֱשֶׁר יִמּוּל אֶת**

73 **עֲצָמוֹ, הֵנָּה דוּקָא עַל יָדֵי שִׁינָיִם**

74 **אֵת הַתְּנָאִי, מִזִּמְתּוֹ לֹא תִצָּא אֵל הַפּוֹעֵל**

75 **כִּי עַל-יָדֵי הַעֲבָרָת הַסֶּרֶת**

76 **הָעֲרָלָה שֶׁמִּסְמַלֶּת אֵת כִּיסוּי הַקְּלִיפָה**

77 **עַל הַקְּדוּשָׁה נִפְרָדָת הַקְּלִיפָה**

78 **מֵעַל הַקְּדוּשָׁה, וְלֹא יִדְבָק**

79 **בְּדִינָה כִּי כָּבֵד לֹא יִהְיֶה לוֹ רַצוֹן**

80 **לְקַבֵּל מִהַקְּדוּשָׁה.**

בס"ד. שבת פרשת תצא, י"א

אלול, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

1 **לֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּיו¹, וּמִבֵּיא**

2 **אֲדָמוֹר מִהֶרֶשׁ (בְּדַבּוּר־הַמִּתְחִיל זֶה**

3 **דְּשֵׁנֶת תֵּרַכ"ז²) כְּמָה פִּירוּשִׁים בְּפִסּוּק זֶה. פִּירוּשׁ**

4 **הָא', עַל-פִּי מַה שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ³, כְּשֶׁבֹא חֲמֹר**

5 **לְבָקֵשׁ אֶת דִּינָה מֵיַעֲקֹב, אָמַר לוֹ, יוֹדֵעַ אֲנִי**

6 **שֹׁזְקֵנְךָ אֲבָרְהָם הָיָה נָשִׂיא, וְאֲנִי גַם בֶּן נָשִׂיא.**

7 **אָמַר לוֹ, לֹא נָשִׂיא נִקְרָא אֱלָא שׁוֹר, שֶׁנֶּאֱמָר⁴ וְאֵל**

8 **הַבָּקָר רֵץ אֲבָרְהָם, וּכְתִיב⁵ וְרַב תְּבוּאוֹת בְּכַח**

9 **שׁוֹר. וְאַתָּה חֲמֹר, וְאִי אֶפְשָׁר לַחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר**

10 **וּבַחֲמֹר יַחְדָּו. וְהֵינֵנו, שֶׁעֲנִין הַשּׁוֹר הוּא בְּכַחֲנִית**

11 **הַקְּדוּשָׁה, וְהוּא בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבְּגִבּוֹרָה⁶, וְחֲמֹר**

12 **הוּא קְלִיפָה שֶׁמִּנְגָּדָת לְבַחֲנִית הַיָּמִין, פְּסוּלַת**

13 **הַחֲסִידִים⁷, שֶׁלֹכֵן רָצָה שְׁכָם בֶּן חֲמֹר לִידְבָק**

14 **בְּדִינָה. וְעֲנִין הֵלָאֵו דְּלֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר**

15 **יַחְדָּו, הֵינֵנו לְהַרְחִיק קְלִיפַת הַחֲמֹר שֶׁלֹא תִקְבַּל**

16 **מִבְּחִינַת הַקְּדוּשָׁה. וּמִבְּאָר בַּמֶּאֱמָר, שֶׁזֶהוּ**

17 **שֶׁאָמְרוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לַחֲמֹר שֶׁיִּמּוּל אֶת עֲצָמוֹ, כִּי**

18 **עַל-יָדֵי הַמִּלָּה נַעֲשֶׂה הַעֲבָרָת הָעֲרָלָה שֶׁהִיא**

19 **הַקְּלִיפָה, וְלִכֵּן יוֹכֵל אֲזַ לִידְבָק בְּכַחֲנִית הַחֲסִידִים.**

20 **וּבְהֶמְשֵׁךְ הַמֶּאֱמָר⁸ מִבְּאָר, שֶׁבְּנֵי יַעֲקֹב רִימוּ אוֹתוֹ**

21 **(בְּיָדוֹעַ⁹ שֶׁבִּירוֹר הַקְּלִיפָה הוּא עַל-יָדֵי מְרִמָּה**

22 **כו'), שֶׁהַבְּטִיחוֹ לוֹ עַל עֲצָם הָעֲנִין, רַק שֶׁהִטִּילוּ**

23 **תְּנָאִי בְּדַבְּרֵי שֶׁיִּמּוּל אֶת עֲצָמוֹ, וְהוּא לֹא יָדַע**

24 **שֶׁכְּפֶאֱשֶׁר יִמּוּל אֶת עֲצָמוֹ, הֵנָּה עַל-יָדֵי הַעֲבָרָת**

25 **הָעֲרָלָה נִפְרָדָת הַקְּלִיפָה מֵעַל הַקְּדוּשָׁה, וְלֹא**

(1) תצא כב, יו"ד. (2) סה"מ תרכ"ז ע' שצח ואילך. (3) תנחומא וישלח ז - הובא בילקוט ראובני קטן ערך נשיאות. (4) וירא יח, ז. (5) משלי יד, ד. (6) מאו"א ש, יט. (7) ראה מאו"א ח, פח. (8) סה"מ שם ע' תג. (9) ראה פירוש המלות לאדה"א כב, ג-ד. תו"ח ס"פ תולדות. אוה"ת מטות ע' א'ש"מ. סה"מ תרל"ג ח"א ס"ע מד ואילך. תרס"ח ע' נז ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **ופירוש הב'**, בפסוק האוסר לחרוש בשור ובחמור יחדיו הוא **ששור**
2 **ובחמור הם ב' קליפות**¹⁰ שונות שאין לחבר ביניהן, **והינו, שגם**
3 **שור הוא בקליפות** לא כמו בפירוש הראשון ש"שור" הוא חסד
4 שבגבורה בצד הקדושה (**דכשם שבקדושה יש בחינת שור, כמו**
5 **שמצינו במרכבה העליונה פני שור**
6 **מהשמאל**¹¹, **כמו כן**
7 **ב'לעומת-זה'** היפך הקדושה,
8 כלשון הכתוב "את זה לעומת זה עשה
9 האלוקים" **יש בחינת שור**,
10 **גבורה דקליפה, ובחמור הוא**
11 **בחינת חסד דקליפה (פנ"ל),**
12 **שהם ה'לעומת-זה'** כוחות
13 הקליפה המנגדים **לבחינת אהבה**
14 **ויראה שמצד בחינת חסד**
15 **ענין האהבה וגבורה** ענין היראה
16 **דקדושה. והציווי לא תחרוש**
17 **בשור ובחמור יחדיו, הינו**
18 **שלא יהיה יחוד** חיבור פנימי של
19 **ב' קליפות אלו, גבורה דקליפה**
20 **וחסד דקליפה כי על-ידי יחוד ב'**
21 **קליפות אלו, כלשון הוזהר נפיק**
22 **כלבא מביניהו**¹², יוצא כלב
23 מביניהם, היינו שזהו יחוד ה'מוליד'
24 'כלב' המסמל קליפה חמורה **שהוא**
25 **עמלק**¹², **שנצטוינו להחרימו**
26 **כו' (כמו שכתוב בסוף**
27 **פרשתנו**¹³ "תמחה את זכר
28 עמלק"). **וזהו גם שאותיות**
29 **האמצעיות דחמור, שהן**
30 **מ"ו, ואות האמצעית**
31 **שבשור, שהיא ו', עולות**
32 **בגימטריא מספר נ"ב, כמספר**
33 **כלב**¹⁴ **להורות שהחיבור בין 'חמור,**
34 **חסד דקליפה, ושור, גבורה דקליפה,**
35 **מביא ל'כלב' – קליפת עמלק.**
36 **והראש-תיבות של חמור**
37 **שור כלב** שהם שני הגורמים
38 והתוצאה, כאמור – **הוא חשף**¹⁵,
39 **היפך האור, שמורה על**
40 **הקליפות המעלימות ומסתירות**
41 **ומחשיכות על אור הקדושה. ומבאר**
42 **במאמר**¹⁶, **שלפי שקודם**
- שנצטווה על המילה ומל את עצמו **ילד אברהם את ישמעאל**,
שהוא בחינת קליפת החמור, חסד דקליפה, לכן אמרו בני
יעקב לחמור ולשכם בנו שימולו את עצמם, ועל-ידי-זה
יבררו את קליפת החמור שלא תסתיר עוד על הקדושה.
וזהו שאמרו בני יעקב שאי-
אפשר לחרוש בשור ובחמור
יחדיו, כל עוד הם קליפת החמור
המנגדת לקדושה ומסתירה עליה אף
בזאת גאות לכם אם תהיו
נימולים כמונו, כי על-ידי
העברת הסרת הערלה –
מעבירים מסירים מעליהם
קליפת החמור ולאחר שהקליפה
התבררה ועלתה לקדושה, יכול להיות
חיבור של "חמור" עם בני יעקב.
(ב) וביאור הענין בעבודת
האדם, דהנה אמרו רבותינו
ו"ל במקרא¹⁷ **שאחד החכמים**
אמר על עצמו מימי לא קראתי
לשורי שורי אלא לשורי
שדי, ופירש רש"י שהוא
השור שאתו חורשים ועושים מלאכות
נוספות עיקר של שדה, דכתיב¹⁸
ורב תבואות בכח שור הודות
לכוחו של השור צומחת תבואה רבה.
והענין בזה, על-פי חסידות דשור
קאי מכיון על נפש הבהמית,
ששרשו של השור הגשמי הוא
מבחינת פני שור מהשמאל,
שבמרכבה העליונה (אלא שעל ידי
ריבוי צמצומים וירידות, השתלשל
מ'פני שור' למעלה, שור גשמי וכן נפש
בהמית של היפך הקדושה) ונקרא
הנפש הבהמית שדה, לפי שבו
נזרע נפש האלקית, והפעולה
של הנפש האלוקית עם הנפש הבהמית
נקראת "וריעה" כיוון שהוא
כמשל הגרעין שזרעין
תבואות בכח שור. והענין בזה, דשור קאי על נפש הבהמית, ששרשו מבחינת
פני שור מהשמאל, ונקרא שדה, לפי שבו נזרע נפש האלקית, שהוא כמשל

(10) ראה גם אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תשנת. (11) יחזקאל א, יו"ד. (12) זח"ב סה, א. (13) כה, יט. (14) הגהות מהר"י ומקדש מלך לזח"ב שם. (15) מקדש מלך שם. מאו"א ח, סא. (16) סה"מ שם ע' תר. (17) שבת קיח, ב.

לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו

ז

ביאור בדרך אפשר

1 **בַּשָּׂדֶה** כדי שתהיה ממנו צמיחה, וכך הנפש האלוקית "נורעת" בנפש
2 הבהמית ומתלבשת בה והדבר מביא צמיחה לה עצמה (וכידוע¹⁸ בתורת
3 החסידות **בַּפִּירוּשׁ הַכְּתוּב**¹⁹ **הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב, יִצְיִן וַפְּרַח**
4 **יִשְׂרָאֵל**). **אֵף כְּדִי שְׂתוּכַל לְהִיּוֹת הַזְּרִיעָה** פעולת הנפש האלוקית
5 בנפש הבהמית ו**הַצְמִיחָה** העלייה
6 של הנפש האלוקית כתוצאה מכך,
7 **צְרִיכָה לְהִיּוֹת תַּחְלָה** הכנה
8 והקדמה לזה בדוגמת **הַחֲרִישָׁה**
9 בשדה שהיא הכנה והקדמה לזריעה
10 (**שְׂזוּזָה** חרישת הקרקע **עֵינָר**
11 **עֲבוֹדַת הַשּׁוֹר בַּשָּׂדֶה**) **בְּנֶפֶשׁ**
12 **הַבְּהֵמָה**, **שְׂזוּזָה** על-דֶּרֶךְ
13 **מֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל**²⁰ **לְעוֹלָם**
14 **יִרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרַע, וְהוּא**
15 **הָרַע**, ויגרום ליצר הרע ביטול
16 והכנעה של מציאותו ו**זוּזָה**
17 **שֶׁהַחֲרִישָׁה** של הנפש הבהמית
18 **הִיא עַל-יְדֵי שׁוֹר**, כוח רוחני
19 שנמשך ממקור עליון **בְּחִינַת פָּנִי**
20 **שׁוֹר מֵהַשְּׂמָאֵל**, **שְׂמֶשֶׁם**
21 **נִמְשָׁךְ שְׂמָאֵל דּוּחָה**²¹, שזוהו
22 היחס שצריך להיות כלפי עניינים
23 המנגדים לקדושה **לְהַשְׁפִּיל אֶת**
24 **עַצְמוֹ כו'**, שהאדם ישפיל ויבטל
25 הישות העצמית שלו ובוזז יכניע את
26 תוקף הנפש הבהמית **כְּמוֹ**
27 **שֶׁכְּתוּב**²² **שְׂמָאֵל תַּחַת**
28 **לְרָאשֵׁי**, והכתוב רומז לעבודה בדרך
29 "שמאל דוחה", **שְׂזוּזָה** ביטול הישות
30 העצמית ותוקף הנפש הבהמית הוא
31 **בְּדוּגְמַת הַחֲרִישָׁה**, **שְׂעֻנִּינָה**
32 **לְשִׁבֵּר אֶת קוּשֵׁי הָאָרֶץ** ותוקף האָרֶץ
33 הקרקע הגשמית **לְחַלְקִים קָטָנִים**
34 ולהכשיר אותה לזריעה, **וְכְמוֹ כֵּן**
35 **צְרִיף** האדם העובר את ה' ו"זורע"
36 את כוחות הנפש האלוקית כדי לפעול
37 על הנפש הבהמית **לְשִׁבֵּר תַּחְלָה**
38 **אֶת גּוֹפּוֹ וְנַפְשׁוֹ הַבְּהֵמָה**,
39 **שְׂזוּזָה עֲנִין הַשָּׂדֶה כְּנ"ל** "שה"שדה", הנפש הבהמית נקראת "שור"
40 והביטול והשבירה של הגוף והנפש הבהמית נמשלו לחרישה.
41 **וְנוֹסֵף לָזֶה**, יש לפרש את המשל והדמיון בין החרישה בשדה, במובן של

ביאור בדרך אפשר

42 ביטול תוקף הישות, באופן אחר, והוא כי **יִשְׂנֹו גַם עֲנִין הַשָּׂדֶה כְּפִי**
43 **שְׂקָאֵי** מכיון **עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית**²³ (**וְכִידוּעַ שְׂכֻנָּתָ יִשְׂרָאֵל**
44 **נִקְרָאת בְּשֵׁם אָרֶץ חֶפְצָן**²⁴ ככתוב "כי תהיו לי אתם ארץ חפץ"),
45 **שְׂגָם בָּהּ צְרִיף לְפַעוֹל עֲנִין הַבֵּיטוֹל כו'** שהמשל לו הוא חרישת
46 הקרקע.
47 **וְכָל זֶה** הן פעולת הנפש האלוקית
48 על הנפש הבהמית והן פעולת הנפש
49 האלוקית לעצמה, כמבואר לעיל, **הוּא**
50 **בְּחִינַת שׁוֹר, שְׂשִׁיף לְכָלִּלוֹת**
51 **עֲנִין הָעֲבוּדָה בְּקִדּוּשָׁה כו'**.
52 **אֲבָל בְּחִינַת חֲמוֹר מוֹרָה עַל**
53 **הַקְּלִיפָה** המכסה על הקדושה
54 ומתנגדת לה, **שֶׁהִרִי חֲמוֹר הוּא**
55 **בְּהֵמָה טְמֵאָה** שהקיום והחיות
56 שלה הוא מקליפות הטמאות שאין
57 בהם טוב (ולא כְּמוֹ שׁוֹר שֶׁהוּא
58 **בְּהֵמָה טְהוֹרָה** שהקיום והחיות
59 שלה הוא מקליפה הנקראת "נוגה"
60 לשון אור כי מעורב בה גם טוב),
61 **וְהוּא הַחֲמוֹר בְּטָבַע הַקְּרִירוֹת,**
62 **כְּמֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל**²⁵ **חֲמָא**
63 **אֶפִּילוּ בְּתַקּוּפַת תַּמּוּז קָרִינָא**
64 **לִיה** חמור אפילו בתקופת תמוז –
65 שהיא תקופה של חום – קריר לו
66 (**וְלֹא כְּמוֹ שׁוֹר שֵׁישׁ בּוֹ תוֹקֵף**
67 **הַחֲיּוֹת כו'** הבאה לידי ביטוי
68 בחום), **וְקִרְרֵי שְׁמוּרָה עַל**
69 **חֲלִישׁוֹת הַחֲיּוֹת הִיא הִיפּוֹף**
70 **הַקְּדוּשָׁה שְׂעֻנִּינָה חֲיּוֹת**²⁶ וחום
71 וכך גם ברוחניות, עבודת ה' כראוי היא
72 מתוך חום, חיות והתלהבות ואילו
73 קרירות מסמלת חלישות בעבודה ה',
74 ולכן "שור" מורה על קדושה
75 ו"חמור" מורה על קליפה והתנגדות
76 לקדושה.
77 **וְכָל זֶה הוּא לְפִי פִירוּשׁ הָא',**
78 **בְּאִסּוּר חֲרִישָׁה בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר יַחַד**,
79 **כְּפִי שֶׁמְבֹאֵר לַעֲלִי, שְׂעֻנִּין הֵלָאֻ**
80 **אִסּוּר לֹא-תַעֲשֶׂה דְלֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר יַחַד הוּא**
81 **לְהַרְחִיק קְלִיפַת הַחֲמוֹר** של "לעומת זה" **שֶׁלֹא** תתחבר יחד וממילא
82 **לֹא תִקְבֹּל מִבְּחִינַת הַקְּדוּשָׁה, "שור". וְהֵינּוּ, שְׂבִיחַת שׁוֹר**

(18) ראה תו"א שמות נג, ג ואילך. (19) ישע"י כז, ו. (20) ברכות ה, א. (21) ראה סוטה מז, א. (22) שה"ש ב, ו. (23) ראה באורכה סה"מ תרכ"ז שם (ס"ע תא ואילך). וראה גם אוה"ת נ"ך ח"א ע' תקצט. (24) מלאכי ג, יב. וראה כתר שם טוב (הוצאת תשס"ד) בהוספות סימן נז. וש"נ. (25) שבת נג, א. וראה לקו"ת שמע"צ פז, ג. (26) ראה גם לקו"ד ח"ד תשפט, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שִׁיכָתָה לְכָלֹת עֲנִין הָעֲבוּדָה בְּקִדּוּשָׁה, וְעַד שְׁעַל-יְדֵי-זָה
2 נַעֲשֶׂה גַם הַבְּרוּר וְהַזִּיכּוֹן דְּקָלִיפַת הַחֲמוּר כּו'. שבסופו של
3 דבר גם בה תהיה הפרדה של הטוב מהרע והיא תזדכך ותתעלה.
4 וּלְפִי פִירוּשׁ הַב', שֶׁהַצִּיּוּי לֹא תַחֲרוּשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוּר יַחְדָּו
5 הוּא שְׁלֹא יִהְיֶה יַחַד חִיבוּר
6 פְּנִימִי שֶׁל ב' הַקָּלִיפּוֹת דְּשׁוֹר
7 וְחֲמוּר, חֶסֶד ("שור") וּגְבוּרָה
8 ("חמור") דְּקָלִיפָה, הֵנָּה גַם
9 שׁוֹר מוֹרָה עַל הַקָּלִיפָה, שִׁישׁ
10 לְדַחֲוֹת אוֹתָהּ וּלְהַתְּרַחֵק מִמֶּנָּה וְהוּא
11 בְּחִינַת שׁוֹר הַמוֹעֵד לְנֹגַח וּלְהוֹיֵק
12 שֶׁכָּבֵר נֹגַח כְּמָה פְּעָמִים וּהַפֵּךְ מִ"תָּם"
13 לִ"מוֹעֵד" שֶׁמִּתְּרַחֵקִין מִמֶּנּוּ
14 כְּמֵלֶא עֵינֵינוּ²⁷, עַד שֶׁכָּבֵר אִינוּ
15 נִרְאֶה לְעֵינֵינוּ לְהִיטוֹ שׁוֹר נֹגַח
16 שֶׁבִּנְיָנוֹ לְהַזִּיק, וְאֵין הַנָּאָה
17 לְהַזִּיקוֹ²⁸, בְּשׁוּנָה מִבְּהֵמָה הַמוֹיָקָה
18 בְּאִכִּילָה וְנִחְנִית מִכֶּךָ הַשׁוֹר הַנּוֹגַח לֹא
19 נִחְנֶה מִכֶּךָ וְהֵינּוּ, שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה
20 זֹאת לְתַאֲבוֹן, כִּי שֶׁעַל יְדֵי הַנּוֹק
21 הוּא מִמְּלֵא אֶת תְּאוֹרוֹתָיו אֲלֵא הוּא
22 מִזִּיק בְּעֵצֶם מַהוּתוֹ כּו' וְיָמִי
23 שֶׁמַּעֲמֵדוֹ וּמַצְבּוֹ בַּעֲבוּדַת ה' הוּא בְּאוֹפֶן
24 כּוֹה שֶׁחֲסֵר לוֹ בִּטּוֹל וְהוּא רֹצֵחַ
25 "לְהוֹיֵק", לְחִטּוֹא, אֲפִילוֹ בְּדַבָּרִים שֶׁלֹּא
26 מִבִּיאִים לוֹ כָּל הַנָּאָה, הֵרִי הוּא דּוֹמָה
27 לִ"שׁוֹר" כִּפִּי שֶׁהוּא בְּצַד הַקָּלִיפָה.
28 וְלְהַעֲרִיר, שֶׁעֲנִין זָה מַעֲמַד וּמַצָּב
29 כֹּה נְחוּת בַּעֲבוּדַת ה' אִינוּ שִׁיף
30 לְטַבֵּעַ שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי
31 הַיְּהוּדִי מִצַּד עֲצָמוֹ, כִּי מִצַּד עֲצָמוֹ
32 כָּל יְהוּדִי רֹצֵחַ לַעֲשׂוֹת אֶת רִצּוֹן ה' וְלֹא
33 לְגִרוֹם "נֹזֵק", וּלְחִטּוֹא חֵס וּשְׁלוֹם אֲלֵא
34 שְׁאֵף-עַל-פִּיכֶן יָכוֹל לְהִיטוֹ
35 שִׁיגָל אֶת עֲצָמוֹ חֵס-וְשְׁלוֹם
36 בְּעִנְיָן זָה שֶׁל עֲשִׂית "נֹזְקִים"
37 וְחִטּוֹאִים, חֲלִילָה, וְעַד שֶׁנַּעֲשֶׂה
38 בְּבְחִינַת שׁוֹר מוֹעֵד, שְׂרָגִיל
39 "לְהוֹיֵק" וְלִכְנֹן צָרִיכִים לְפַעֲלוֹ
40 בּוֹ בְּרוּר שִׁיפִירֵד אֶת הַטּוֹב שֶׁבּוֹ
41 מִהֲרַע וְזִיכּוֹן כּו' וּלְהַעֲלוֹת אוֹתוֹ
42 מִהַקָּלִיפָה אֶל הַקִּדּוּשָׁה.
- 1 תִּקְבֵּל מִבְּחִינַת הַקִּדּוּשָׁה. וְהֵינּוּ, שֶׁבְּחִינַת שׁוֹר
2 שִׁיכָתָה לְכָלֹת עֲנִין הָעֲבוּדָה בְּקִדּוּשָׁה, וְעַד
3 שְׁעַל-יְדֵי-זָה נַעֲשֶׂה גַם הַבְּרוּר וְהַזִּיכּוֹן דְּקָלִיפַת
4 הַחֲמוּר כּו'.
- 5 וּלְפִי פִירוּשׁ הַב', שֶׁהַצִּיּוּי לֹא תַחֲרוּשׁ בְּשׁוֹר
6 וּבַחֲמוּר יַחְדָּו הוּא שְׁלֹא יִהְיֶה יַחַד ב' הַקָּלִיפּוֹת דְּשׁוֹר וְחֲמוּר, חֶסֶד וּגְבוּרָה דְּקָלִיפָה, הֵנָּה גַם שׁוֹר מוֹרָה עַל הַקָּלִיפָה, וְהוּא בְּחִינַת שׁוֹר הַמוֹעֵד שֶׁמִּתְּרַחֵקִין מִמֶּנּוּ כְּמֵלֶא עֵינֵינוּ²⁷, לְהִיטוֹ שׁוֹר נֹגַח שֶׁכֻּבְּנוֹתוֹ לְהַזִּיק, וְאֵין הַנָּאָה לְהַזִּיקוֹ²⁸, וְהֵינּוּ, שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה זֹאת לְתַאֲבוֹן, אֲלֵא הוּא מִזִּיק בְּעֵצֶם מַהוּתוֹ כּו'. וְלְהַעֲרִיר, שֶׁעֲנִין זָה אִינוּ שִׁיף לְטַבֵּעַ שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי מִצַּד עֲצָמוֹ, אֲלֵא שְׁאֵף-עַל-פִּיכֶן יָכוֹל לְהִיטוֹ שִׁיגָל אֶת עֲצָמוֹ חֵס-וְשְׁלוֹם בְּעִנְיָן זָה, וְעַד שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּבְחִינַת שׁוֹר מוֹעֵד, וְלִכְנֹן צָרִיכִים לְפַעֲלוֹ שֶׁעַל-יְדֵי-זָה שֶׁמִּכְּפֹל הָאוֹמּוֹת שֶׁהֵיוּ יִרְאִים לְהִלָּחֵם בִּישְׂרָאֵל, הֵיךְ הוּא זֶה שֶׁבָּא לְהִלָּחֵם בִּישְׂרָאֵל³¹, הֵיךְ מִצַּד תּוֹקֵף הַחַיּוֹת שֶׁלֹּא לְהִתְפַּעֵל כּו', שֶׁזָּהוּ עֲנִין שֶׁל חֲמִימוֹת כּו'.
- 7 (ג) וְזָהוּ עֲנִינוֹ שֶׁל אֲבִרָהּ שֶׁנִּקְרָא שׁוֹר (כְּנ"ל) מִדְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֵל הַבָּקָר רֵץ אֲבִרָהּ"), שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדֹּ שֶׁעַל-יְדֵי נַעֲשִׂית הָעֲבוּדָה דְּבְחִינַת שׁוֹר דְּקִדּוּשָׁה, שֶׁל פְּעוּלַת נֶפֶשׁ הָאֱלוּקִית עַל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה וְכֵן פְּעוּלַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלוּקִית בַּעֲצָמָהּ, כְּמִבּוֹאָר לַעֲיִל, אֲלֵא עוֹד זֹאת, שֶׁעַל-יְדֵי נַעֲשֶׂה גַם הַבְּרוּר וְהַזִּיכּוֹן וְהַחֲלָאָה דְּבְחִינַת שׁוֹר דְּקָלִיפָה, וְעַד לְבְרוּר דְּבְחִינַת חֲמוּר דְּקָלִיפָה שֶׁהוּא קָלִיפָה יוֹתֵר חֲמוּרָה (שֶׁהֵי כְּאִמּוֹר חֲמוּר הוּא בַּהֲמָה טִמְאָה וְשׁוֹר הוּא בַּהֲמָה טוֹרָה),

לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו

ט

ביאור בדרך אפשר

- 1 ועד שמתהפך מחמור דקליפה להיות חמור דקדושה בבחינת
 - 2 ישכר חמור גרם גו³² כפי שיעקב בירך את שבט ישכר בתואר "חמור
 - 3 גרם" למעלותא, כפירוש רש"י: חמור בעל עצמות, סובל עול תורה כחמור
 - 4 שמתענין אותו משא כבד".
 - 5 וענין זה של בירור בחינת חמור
 - 6 דקליפה והפיכתו לקדושה נעשה
 - 7 על-ידי המילה. וזהו
 - 8 שאברהם קודם המילה היה
 - 9 שמו אברהם, שעולה בנימטריא
 - 10 רמ"ג, כמנין גרם, שקשור
 - 11 ל"חמור" (כאמור שיעקב קרא לישכר
 - 12 "חמור גרם" למעלותא) ועל-ידי
 - 13 המילה שהוסיפו לו ה', ונקרא
 - 14 שמו "אברהם" עולה רמ"ח³³,
 - 15 כמנין חמור בלא וא"ו. וזהו
 - 16 גם מה שאמר יעקב לעשו
 - 17 בשובו מבית לבן ויהי לי שור
 - 18 וחמור³⁴, כי יעקב נולד
 - 19 מהול³⁵, ולכן בירר ב'
 - 20 קליפות אלו של "שור" ו"חמור"
 - 21 כמו אברהם אבינו שפעל את הבירור
 - 22 של בחינת "חמור גרם" על ידי המילה.
 - 23 (ד) ויש לקשר כל הנ"ל עם
 - 24 ענינו המיוחד והתוכן של עבודת ה'
 - 25 של חודש אלול, כפי שממשיך.
 - 26 דהנה, נתבאר לעיל (סעיף ב)
 - 27 שענין החרושה בעבודת ה',
 - 28 השפלות והביטול של הישות העצמית,
 - 29 הוא על-ידי שור דקדושה,
 - 30 בחינת פני שור מהשמאל,
 - 31 שבמרכבה העליונה, שמשם נמשך
 - 32 שמאל דוחה את העניינים הבלתי
 - 33 רצויים, להשפיל ולבטל את
 - 34 עצמו כו', כמו שכתוב
 - 35 שמאלו תחת לראשי היינו
 - 36 עבודת ה' של דחיית וביטול הדברים
 - 37 הלא רצויים ("סור מרע").
 - 38 וזהו השיכות של עבודה זו לחודש אלול:
 - 39 וידוע שבראש השנה מתחילה בחינת שמאלו תחת
 - 40 לראשי, כי מראש השנה עד יום הכיפורים הוא בחינת
 - 41 שמאלו, עבודת ה' באופן של דחיית הרע, כנ"ל, שאז נמשך ומתגלה
- מלמעלה בחינת יראה כו'³⁶, וכמבאר בספר התניא שיראת ה' היא
- השורש לקיום מצוות לא תעשה ושיקף גם לחודש אלול, אף שכאמור
- היא העבודה של ראש השנה כמרויז בתיבת (שמאלו תחת) לראשי,
- שאות ל' שבתחילת המילה "לראשי" הוא רמז על ל' יום דאלול,
- וראשי הוא רמז על ראש-
- השנה. וגם בפסוק השני³⁷
- שבנו נאמר שמאלו תחת
- ראשי (ללא ל'), דהינו
- שהמילה כתובה באותיות ראש
- יו"ד, ולפי זה "ראשי" נדרש כך
- שראש הוא ראש-השנה
- והיו"ד הוא עשרת ימי
- תשובה, הנה גם בפסוק זה יש
- בעצם רמז גם לחודש אלול, כי הרי
- ההמשכה מלמעלה (דודי
- הקדוש ברוך הוא לי ממשיך ומאיר אל
- האדם באופן של "אתערותא דלעילא",
- מצד הקדוש ברוך הוא, המעוררת
- "אתערותא דלתתא" מצד האדם)
- בראש-השנה ועשרת ימי
- תשובה, נעשית על-ידי
- העבודה מלמטה למעלה
- (אני לדודי באופן של "אתערותא
- דלתתא" מצד האדם המעוררת
- וממשיכה "אתערותא דלעילא" מצד
- הקדוש ברוך הוא) בחודש אלול,
- שלכן גם 'דודי לי' נכלל
- בראשי-תיבות דאלול³⁸ אני
- לדודי ודודי לי, אף שהחצי השני של
- הפסוק 'דודי לי' הוא העבודה מראש
- השנה ואילך, כי גם זה נפעל בעצם
- על-ידי עבודת האדם בחודש אלול,
- ולכן אין להתפלל שעבודת האדם
- בחודש אלול נרמזת במילה "ראשי"
- שמתייחסת לראש השנה ועשרת ימי
- תשובה.
- ויש רמז נוסף בפסוק זה שגם הוא
- מורה על כך שעבודת ראש השנה ועשרת ימי תשובה באה כהמשך אחד וענין
- אחד עם עבודת חודש אלול:
- וסופי-תיבות דאני לדודי ודודי לי, ד' יו"ד, הם
- הארבעים יום שמראש-חודש אלול עד יום הכיפורים³⁸.

(32 ויחי מט, יד. 33) ראה נדרים לב, ב. 34) וישלח לב, ה. 35) תנחומא בראשית ה. 36) לקו"ת פ' ראה לב, א. 37) שה"ש ח, ג. 38) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א. ראשית חכמה שער התשובה פ"ד (ד"ה עוד יש). ב"ח או"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו).

ש"פ תצא, י"א אלול, ה'תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעוֹד זֹאת, יִשְׁנוּ בִּטְיוֹ נוֹסֵף לְקֶשֶׁר שֶׁל עֲנִינֵי הַעֲבוּדָה שֶׁנִּרְמְזִים בְּאִסּוּר
2 חֲרִישָׁה בְּשׁוּר וְחִמּוּר לְחֹדֶשׁ אֱלֹל שְׁגָם עֲנָן הַמִּילָה (שְׁעַל-יָדָה
3 מְכַרְרִים ב' הַקְלִיפּוֹת דְּשׁוּר וְחִמּוּר, כַּמְבוּאָר לְעִיל) קֶשֶׁר
4 לְחֹדֶשׁ אֱלֹל, שֶׁהָרִי אֶחָד מִה'רְאִשֵׁי-תִיבוֹת הַנְּרָמְזִים
5 בְּאֱלֹל הוּא מֵה שְׁפָתוֹב³⁹
6 וּמֵל הַי' אֶלְקִיךָ אֵת לְבָבְךָ
7 וְאֵת לֵבב זֶרְעֶךָ⁴⁰, וְהַמִּילִים "אֵת
8 לְבָבְךָ וְאֵת לֵבב" הֵם רִאשֵׁי תִיבוֹת אֱלֹל
9 עֲנָן הַמִּילָה, וּבִזְהָ גּוֹפָא,
10 בְּמִילָה עֲצֻמָּה, לֹא רַק הִסְרָת
11 הָעֶרְלָה הַגָּסָה (שְׁעַל זֶה
12 נֶאֱמַר⁴¹ וּמִלְתָּם אֵת עֶרְלַת
13 לְבָבְכֶם, אֲתֶם בְּעֶצְמְכֶם,
14 שֶׁהוּא עֲנָן הַתְּשׁוּבָה⁴² הַעֲבוּדָה
15 הַעִיקָרִית שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלֹל), אֲלֵא גַם
16 הִסְרָת הַקְלִיפָה הַדָּקָה (שְׁעַל
17 זֶה נֶאֱמַר וּמֵל הַי' אֶלְקִיךָ אֵת
18 לְבָבְךָ, כִּינּוּ שֶׁזֶהוּ דָּבָר הַקָּשֶׁה
19 עַל הָאָדָם)⁴³ וְעִינֵי זֶה יוֹשֵׁלִם
20 לְעֵתִיד לְבוֹא, כַּמְבוּאָר בַּגֵּרָת הַקּוּדֶשׁ
21 שֶׁבִּסְפָּר הַתְּנִיחַ: "הֵנָּה בְּמִילָה יֵשׁ שְׁנֵי
22 בְּחִינּוֹת מִילָה וּפְרִיעָה שֶׁהֵן עֶרְלָה גִּסָּה
23 וְקִלְיָפָה דָּקָה וְכֵן בְּעֶרְלַת הַלֵּב יֵשׁ גַּם-כֵּן
24 תַּאוּת גִּסּוֹת וְדִקּוֹת מִילָה וּפְרִיעָה...
25 וְהִנֵּה עַל מִילַת הָעֶרְלָה מִמֶּשׁ כְּתִיב
26 וּמִלְתָּם אֵת עֶרְלַת לְבָבְכֶם אֲתֶם
27 בְּעֶצְמְכֶם אֶךְ לְהַסִּיר הַקְלִיפָה הַדָּקָה זֶהוּ
28 דְּבַר הַקָּשֶׁה עַל הָאָדָם וְעַל זֶה נֶאֱמַר
- 1 אֱלֹל עַד יוֹם הַכִּיפּוּרִים³⁸. וְעוֹד זֹאת, שְׁגָם עֲנָן
2 הַמִּילָה (שְׁעַל-יָדָה מְכַרְרִים ב' הַקְלִיפּוֹת דְּשׁוּר
3 וְחִמּוּר) קֶשֶׁר לְחֹדֶשׁ אֱלֹל, שֶׁהָרִי אֶחָד
4 מִה'רְאִשֵׁי-תִיבוֹת הַנְּרָמְזִים בְּאֱלֹל הוּא מֵה
5 שְׁפָתוֹב³⁹ וּמֵל הַי' אֶלְקִיךָ אֵת לְבָבְךָ וְאֵת לֵבב
6 זֶרְעֶךָ⁴⁰, עֲנָן הַמִּילָה, וּבִזְהָ גּוֹפָא, לֹא רַק הִסְרָת
7 הָעֶרְלָה הַגָּסָה (שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר⁴¹ וּמִלְתָּם אֵת
8 עֶרְלַת לְבָבְכֶם, אֲתֶם בְּעֶצְמְכֶם, שֶׁהוּא עֲנָן
9 הַתְּשׁוּבָה⁴²), אֲלֵא גַם הִסְרָת הַקְלִיפָה הַדָּקָה
10 (שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר וּמֵל הַי' אֶלְקִיךָ אֵת לְבָבְךָ, כִּינּוּ
11 שֶׁזֶהוּ דָּבָר הַקָּשֶׁה עַל הָאָדָם)⁴³. וּכְלָלוֹת עֲנָן
12 הַמִּילָה שֶׁבְּחֹדֶשׁ אֱלֹל הוּא הַגִּילּוּי (מֵל לְשׁוֹן
13 הַתְּגַלּוּת⁴⁴) וְנִתְּנָת כַּח מְלַמְעָלָה (עַל-דֶּרֶךְ מֵה
14 שְׁפָתוֹב בְּהִתְחַלֵּת פְּרִשְׁתָּנוּ כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה גּוֹ'
15 וְנִתְּנָה הַי' אֶלְקִיךָ בִּידְךָ גּוֹ', שֶׁזֶהוּ עֲנָן שֶׁל
16 נְתִינָת כַּח מְלַמְעָלָה) עַל כָּלָלוֹת הָעֲבוּדָה דְּחֹדֶשׁ
17 אֱלֹל בְּאוֹפֶן דִּי'אֲנִי לְדוּדִי, שְׁעַל-יָדִי-זֶה נִעֲשֶׂה
18 דְּדוּדִי לִי בְּרֹאשֵׁי-הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שֶׁבִּזְהָ
19 נְכַלְלוֹת גַּם כָּל הַהִמְשָׁכוֹת עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ,
20 וְעַד לְהַמְשָׁכָה בְּגִשְׁמִיּוֹת, בְּכִינֵי חֲיֵי וּמְזוּגֵי כו'.⁴⁵

(39 נצבים ל, ו. 40) בעל הטורים עה"פ. אבודרהם וב"ח שם. (41) פ' ראה יו"ד, טז. (42) תו"א לך לך יג, ב. (43) ראה תניא אגה"ק ס"ד. (44) תו"א שם יב, ב. (45) חסר הסיום (המו"ל).

המשך ביאור למסכת מועד קטן ליום שישי עמ' א

- 14 הגמרא מביאה מעשה בפטירת רב חסדא בדומה לתחילת
15 המעשה הקודם: כִּי נָח נִפְשִׁיהָ דְּרַב חֲסָדָא, סְבוּר לְאוֹתוֹבִי סְפָר תוֹרָה
16 אֶפְרָיִם לומר בשבחו קיים זה מה שכתוב בזה: אָמֵר לָהּ רַבִּי
17 יִצְחָק, וְכִי מִילְתָּא דְּלִרְבִּי רַב הוּנָא לֹא סְבוּרָא לִיּוֹת כְּמוֹבָא לְעִיל,
18 אֲנִי נִיקוּם וְנִעְבִּיד לִיּוֹת, הָרִי וְדָאִי אִין רִצְוֵנוּ בְּכָר.
19 המשך המעשה: לאחר שקרעו תלמידיו, סְבוּר דְּלֹא לְמִישָׁלִל
20 קָרְעִיהוּ – חֲשָׁבוּ שֶׁאִסּוּר לֵהָא אֶף לְתַפּוּר בְּדֶרֶךְ אֶרְעֵי אֵת הַקָּרַע.
21 אָמֵר לָהּ רַבִּי יִצְחָק בְּרַ אֲמִי אִין הָדִין כָּר, שִׁשְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, חֲכָם
22 שְׁמוֹת וְקִרְעוּ עֲלֵיו, כִּינּוּ שֶׁהִחְזִירוּ פְּנִיָּהֶם אֶל מִתְּחִילֵי הַמְּשָׁכָה, שׁוֹלְלִין
23 הַקָּרַע.
24 מעשה נוסף בענין פטירת צדיקים: כִּי נָח נִפְשִׁיהוּ דְּרַבָּה בְּרַ הוּנָא
25 וְרַב הַמְּנוּנָא, אֶפְסִיקֵהוּ לְהָתָם – הֵעִלוּם לֶאֱרֹץ יִשְׂרָאֵל לְקַבּוּרָה,
- 1 למערת רבי חייא, ושם היו קבורים רבי חייא ובניו יהודה וחזקיהו,
2 והנה גַּיְי (שוכב) יהודה מימיניה דאבות, וחזקיהו משמאליה של
3 אביו. אָמֵר לִיּוֹת הַיּוֹדָה לְחֻזְקָהּ אֲחִיו, קוּם מְדוּכְתִּיךְ – קוּם מִמָּקוֹם
4 קְבוּרָתְךָ, דְּלֹא אוֹרְחָ אֶרְעָא דְּקָאִים רַב הוּנָא – אִין זֶה דֶּרֶךְ אֶרֶץ
5 שִׁיקְבָר רַב הוּנָא מִבְּחוּץ. ואכן החל חזקיהו לקום, וּכְתִידִי דְּקָאִים –
6 בעוד שהוא קם, קָם בְּתִידִי עֲמוּדָא דְּנִינָא – הִתְרומֵם עִמּוֹ עִמּוֹד
7 שֶׁל אֵשׁ, חֲזִיית – רָאָה זֹאת רַב חֲנָנִי וְאִבְעִית (נבהל), וכדי שלא
8 תפגע בו האש וְקָפִיתָ לְאִרְוִיָּה – הִעֲמִיד אֶת אִרְוֵנוּ שֶׁל רַב הוּנָא
9 כְּנִגְדָּה, וְנָפֵק אֲתָא – יִצְאָ מִן הַמַּעֲרָה בַּפֶּתַח וּמִוֹרָא וְהַשְׁאִיר אֶת
10 אִרְוֵנוּ שֶׁל רַב הוּנָא עִמּוֹד. מִסִּימַת הַגְּמָרָא: וְהָאִי דְּלֹא אִיעֲנֵשׁ עֲנֵשׁ
11 – מֵה שֶׁלֹּא נִעֲנֵשׁ וְנִשְׁרַף עַל יְדֵי עִמּוֹד הָאֵשׁ הִיָּה זֶה רַק מִשּׁוֹם
12 דְּקָפִיתָ – שֶׁהִעֲמִידוּ לְאִרְוִיָּה דְּרַב הוּנָא שֶׁאִילוּלָא זֹאת הִיָּתָה
13 שׁוֹרְפָתוֹ הָאֵשׁ.

בס"ד. שיחת ש"פ תצא, י"א אלול, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

א. בין הראשי-תיבות שנאמרו על חודש אלול¹ ישנו גם הר"ת ד"איש² לרעהו ומתנות לאביונים³, שזהו ענין הצדקה, וקאי גם על כללות המצוות, כידוע ש"צדקה" נקראת בשם מצוה סתם⁴, וכללות המצוות נקראות בשם צדקה⁵.
והענין בזה:

חודש אלול הוא הזמן שבו צריך לעשות חשבון בנוגע לעבודת כל השנה כולה, ולכן בחודש אלול מרבית בתפלה ותחנונים וסליחות כו'⁶ [וכמובא בלקו"ת⁷ ש"אומרים סליחות.. מר"ח אלול ואילך" - אע"פ שאמירת הסליחות בפועל לפי מנהגנו היא בימים הסמוכים לר"ה⁸], ובפרט ע"פ המבואר בלקו"ת⁹ ענינו של חודש אלול "ע"פ משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו כו', והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם".
והר"ת ד"איש לרעהו ומתנות לאביונים" קשור עם החשבון הפרטי על העבודה בקו המצוות, שכללותן הו"ע הצדקה.

ב. ובפרטיות יותר:
ב"איש לרעהו ומתנות לאביונים" ישנם ב' קצוות: (א) "רעהו" - בשוה לו בתורה ומצוות¹⁰, שזוהי דרגא נעלית, (ב) "אביונים" - שבעניות גופא הרי זו דרגא הכי תחתונה, כפירוש רש"י¹¹ ש"אביון" הוא "התאב לכל דבר", היינו, ש"כל דבר", איזה שיהי', הרי הוא "תאב" אליו, כיון שמצד עצמו אין לו מאומה.

וזהו ש"אלול" ר"ת "איש לרעהו ומתנות לאביונים" - שבחודש אלול נמשכת נתינת-כח הן לאלו שנמצאים במעמד ומצב ד"רעהו", והן לאלו שנמצאים במעמד ומצב ד"אביונים".
וכאמור לעיל שבחודש אלול נמצא המלך בשדה ו"מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם" - "כולם" דייקא, גם מי שהוא בדרגת "אביון", אם רק יש אצלו הרצון להתקשר אל המלך.

והרי רצון זה ישנו אצל כאו"א מישראל, והיינו לפי ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש", כמבואר בתניא¹², וכמבואר לפנ"ז¹³, ש"לכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי נשמות.. שהן שתי נפשות", והיינו, שגם אלו שאינם שייכים לדרגא של "נשמות", אלא רק לדרגא של "נפשות"¹⁴, הנה גם אצלם "נפש השנית.. היא חלק אלקה ממעל (כלשון הכתוב¹⁵, ורבינו הזקן מוסיף) ממש", וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶ שבתוכה "ממש" יש ב' פירושים: (א) כפשוטו - שה"חלק" הוא אלקות ממש, (ב) מלשון ממשות ומישוש, והיינו, שענין זה (שהנפש השנית היא חלק אלקה ממעל) נמשך בגוף האדם למטה, בגשמיות ובחומריות כו'.

ג. ויתירה מזה - שעיקר ההמשכה דחודש אלול היא לאלו שהם בדרגת "אביונים":
בהלכות מגילה¹⁷ פוסק הרמב"ם ש"מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו כו'".

(1) ראה תו"מ ח"כ ס"ע 250. חל"ד ע' 275. וש"נ.

(2) אסתר ט, כב.

(3) ס' ערוגת הבשם, א"ר (או"ח ר"ס תקפא) בשם ס' אמרכל.

(4) תניא פל"ז (מח, ב).

(5) תו"א מקץ לח, ג. מב, ג. לקו"ת שה"ש מד, ג. ובכ"מ.

(6) ראה ברכ"י או"ח סתקפ"א סק"ו (הובא באלף למטה במטה

אפרים שם סקט"ו).

(7) עקב יד, א.

(8) ראה גם אג"ק חכ"ו ע' תעב בהערה.

(9) פ' ראה לב, סע"א ואילך.

(10) ראה רמב"ם הל' אבל רפ"ד. תניא פל"ב.

(11) פרשתנו כד, יד. ועוד.

(12) רפ"ב.

(13) ספ"א.

(14) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא שם (ע' כח

ואילך). וש"נ.

(15) איוב לא, ב.

(16) ראה שם ע' לד ואילך. וש"נ.

(17) פ"ב הי"ז.

- 1 ולהעיר, שהרמב"ם לא כותב דין זה בהלכות צדקה¹⁸ - שאז לא הי' זה חידוש גדול כ"כ, אלא דוקא
- 2 בהלכות פורים, והיינו, שהחיוב להרבות במתנות לאביונים הוא לא רק מצד ענין הצדקה, אלא גם מצד
- 3 ענינו של פורים, דכשם ששמחת פורים היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, כך גם הענין דמתנות
- 4 לאביונים צ"ל באופן של ריבוי - "להרבות" - למעלה ממדידה והגבלה.
- 5 וכשם שבפורים נמשך הענין דהעדר המדידה והגבלה בנוגע ל"מתנות לאביונים" יותר מאשר בנוגע
- 6 ל"משלוח מנות איש לרעהו" - כן הוא גם בנוגע להמשכה דחודש אלול¹⁹.
- 7 ד. ויש להוסיף בנוגע להתייחסות לב' הקצוות ד"רעהו" ו"אביונים" - שמצינו זאת גם בפרשת השבוע,
- 8 פרשת תצא, שקורין לעולם בחודש אלול:
- 9 התחלת הפרשה היא: "כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך גו'" - שזוהי דרגא נעלית
- 10 ביותר,
- 11 החל מעצם היציאה למלחמה - שזהו ענין של מסירת-נפש, וכמ"ש הרמב"ם²⁰ ש"ישים נפשו בכפו..
- 12 ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו כו" - ע"ד המס"נ דק"ש, כמבואר בתניא²¹ שצריך "להפקיר הכל
- 13 בשביל אהבת ה'", כולל גם "לבבך, הן האשה וילדי", שלבבו של אדם קשורה בהן בטבעו, כמשארז"ל²²
- 14 ע"פ²³ הוא אמר ויהי, זו אשה, הוא צוה ויעמוד, אלו בנים; ועאכו"כ בעת היציאה למלחמה שזהו"ע
- 15 של מס"נ בפועל, שהרי היציאה למלחמה היא על מנת להרוג או להיפך ח"ו (כפי שמצינו במלחמה
- 16 הכללית של יעקב עם עשו²⁴),
- 17 ועוד זאת, שמצד דרגתו הנעלית, נעשית המלחמה גופא באופן שכאשר רק "תצא למלחמה", הנה
- 18 תיכף ומיד "ונתנו ה' אלקיך בידך",
- 19 ולא רק באופן של נתינת מתנה מלמעלה, אלא יש בזה גם המעלה של עבודה ויגיעה בכח עצמו -
- 20 שזהו הדיוק "ונתנו גו' בידך", שהתורה מחשיבה זאת כמו ענין שנעשה ע"י ידיו, שזה מורה על ענין
- 21 היגיעה, כלשון הכתוב²⁵ "יגיע כפיך", והיינו, שכיון שהי' אצלו ענין של מעשה זוטא - "כי תצא
- 22 למלחמה", הרי זה נחשב לענין שנעשה ע"י עבודתו ויגיעתו.
- 23 ולאידך גיסא, ישנו גם הקצה התחתון - כמ"ש בהמשך הכתוב²⁶ "ולקחת לך לאשה", ומפרש רש"י:
- 24 "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקב"ה מתירה, ישאנה באיסור", שזוהי מדריגה תחתונה
- 25 ביותר, לא רק למטה ממדריגת הבינוני, שכאשר עולה במוחו הרהור רע, "דוחהו בשתי ידים ומסיח דעתו
- 26 מיד.. ואינו מקבלו ברצון.. וכ"ש להעלותו על הדעת לעשותו ח"ו כו"²⁷, ואילו כאן, הנה לא זו בלבד
- 27 שמהרהר בדבר, אלא יתירה מזה, "שאם אין הקב"ה מתירה, ישאנה באיסור".
- 28 ואעפ"כ, "דברה תורה.. כנגד יצר הרע", היינו, שגם במדריגה תחתונה כזו פועלת התורה, ועד שישנן
- 29 כמה מצוות הקשורות בענין זה.
- 30 ה. ועוד ענין בנוגע לב' הקצוות הנ"ל:
- 31 גם מי שנמצא במעמד ומצב היותר נעלה ד"כ תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך גו'",
- 32 שיש אצלו ענין המס"נ כו', הנה גם הוא צריך להזהר ממעמד ומצב ש"לא דברה תורה אלא כנגד יצר
- 33 הרע כו'".
- 34 ולאידך גיסא, גם מי שנמצא במעמד ומצב היותר ירוד ש"לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כו'",
- 35 יש בכחו וביכולתו לצאת למלחמה באופן ש"נתנו ה' אלקיך בידך גו'", ועד שע"י התשובה ה"ה מהפך
- 36 את הענינים הבלתי-רצויים כו'.

(24) ראה פרש"י וישלח לב, ח ("ויירא ויצר" - "ויירא, שמא יהרג, ויצר לו, אם יהרוג הוא את אחרים").

(25) תהלים קכח, ב.

(26) פרשתנו שם, יא.

(27) תניא ספי"ב.

(18) ראה גם תו"מ חל"ט ע' 167. וש"נ.

(19) חסר קצת (המו"ל).

(20) ה' מלכים ספ"ז.

(21) פמ"ט (סט, ב).

(22) שבת קנב, א.

(23) תהלים לג, ט.

[ועפ"ז יש לבאר מאמר תמוה בגמרא²⁸: "ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולן בני יפת תואר היו" - דלכאורה אינו מובן: הרי "כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו"²⁹, כך, שהם מנותקים כו', ועומדים בדרגא נעלית, וא"כ, איך יתכן שיהיו אצלם "בני יפת תואר", שע"פ תורה³⁰ הו"ע בלתי-רצוי, ובא ממנו קלקול?! אך הענין הוא - שזהו מצד הענין דאתהפכא שנעשה ע"י התשובה כו'].

ו. וההוראה מזה:

א. יאמר אדם נואש, בראותו שכבר עבר שבת מברכים חודש אלול, ר"ח אלול, וכמה ימים בחודש אלול, וישנו כבר הענין דתקיעת שופר, אשר ע"פ הכרזת הרמב"ם³¹ הרי זה קשור עם התעוררות תשובה: "עורו ישנים משנתכם וכו'", ואעפ"כ יש לו קשיים בהתמודדות עם היצה"ר - כי "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע", ולכן, אם רק יתנהג וילך ע"פ תורה, אזי תפעל התורה את פעולתה כנגד היצה"ר.

ואז יהיו אצלו כל עניני חודש אלול כדבעי - החל מהתעוררות שע"י תק"ש, "עורו ישנים משנתכם וכו'",

והתעוררות זו תפעל שיהי' הענין ד"אני לדודי ודודי לי"³², המרומו בר"ת ד"אלול" - שענין זה אינו רק ע"פ קבלה³³, שהרי הובא גם באבודרהם³⁴, שהי' עוד לפני התגלות הבעש"ט, ואפילו לפני התגלות האריז"ל [והיינו, שע"פ תורה הי' זמן שלא היו בהתגלות כו'], ואעפ"כ כתב כבר ש"אלול" ר"ת "אני לדודי ודודי לי", וכיון שענינו לפרש פירוש המלות כו', הרי מובן שזהו ענין ששייך לכאו"א מישראל.

ועד"ז בנוגע לכל עניני חודש אלול, כולל גם הענין ד"ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים"³⁵, דקאי על חודש אלול³⁶ (כמובא גם בלקו"ת³⁷).

[ואע"פ שפירוש זה הוא ע"פ הסוד, ולא ע"פ פשט - הרי הפירוש ע"ד הפשט משתלשל מהפירוש ע"ד הרמז, ע"ד הדרוש³⁸, עד לפירוש ע"ד הסוד, כמו בעולמות, שעולם העשי' משתלשל מעולם היצירה, ויצירה מבריאה, ובריאה מאצילות³⁹, וטעם הדבר שכן הוא בגשמיות, לפי שכן הוא ברוחניות, ש"נשתלשלו מהן"⁴⁰, וכמאמר⁴¹ "אסתכל באורייתא וברא עלמא", ונמצא, שהפירוש ע"פ סוד קשור גם עם הפירוש ע"פ פשט].

וע"י העבודה ד"ובכתה גו'" באים להענין ד"והי' הבן הבכור לשניאה"⁴² - כפי שמבאר הצ"צ⁴³ ש"בני האהובה הם הצדיקים.. שמעולם לא נפרדו כו'.. ובני השנואה היינו כמ"ש⁴⁴ יוסף ה' לי בן אחר, פי' בן הנמשך מבחי' אחר כו', וזהו והי' הבן הבכור לשניאה, וכאן לא נאמר לשנואה, אלא לשניאה (ביו"ד⁴⁵) כו'.

והיינו, שקאי על בעל תשובה, שעבודתו היא באופן שפועל בעצמו לשנוא את הענינים שגרמו לו בעבר להיות שנואי, ואילו עתה הרי הוא פורש מהם לגמרי, עוד יותר מאשר צדיק, כתורת הרב המגיד⁴⁶ בפירוש מארז"ל⁴⁷ "לא יאמר אדם אי אפשי כו' אלא אפשי, ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי", שנהגה זו שייכת לצדיק, אבל בעל-תשובה צריך לומר "אי אפשי",

"עיי"ש בלקו"ת. וצע"ק".

(38) ראה גם אג"ק ח"ב ע' שצו: ומקורו י"ל ע"פ הכתוב (דברים כב, יג) וע"פ דרו"ל (יבמות מח, ב) ירח ימים של תשובה על ע"ז וכו'.

(39) ראה גם בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36 הערה 57.

(40) לשון התניא - רפ"ג.

(41) זח"ב קסא, רע"ב.

(42) פרשתנו שם, טו.

(43) אוה"ת פרשתנו ס"ע תתקב ואילך.

(44) ויצא ל, כד.

(45) ראה גם לקו"ת פרשתנו לח, רע"ג.

(46) הובא בלקו"ת ואתחנן ט, ד.

(47) תו"כ ופרש"י קדושים כ, כו.

(28) סנהדרין כא, א.

(29) שבת נו, א. וש"נ.

(30) ראה פרש"י עה"פ שם: "סופו להוליד ממנה בן סורר ומורה".

(31) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(32) שה"ש ו, ג.

(33) שעה"פ עה"פ. וראה בהנסמן בתו"מ סה"מ אלול ע' רמה.

(34) סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א.

(35) פרשתנו שם, יג.

(36) ל"ת להאריז"ל עה"פ. וראה זו"ח עה"פ (נח, סע"ד).

(37) כ"ה גם באוה"ת נ"ך ח"ב ס"ע א': "וע' עוד [לקו"ת]

סד"ה כי תצא דרוש השני בענין ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים, דקאי על חודש אלול", ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

- 1 ועי"ז - "את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים"⁴⁸, כיון שע"י עבודת התשובה נעשה הענין
 2 ד"כפלים לתושי"⁴⁹, כמו לוחות שניות שניתנו בסוף הארבעים יום שמר"ח אלול עד יוהכ"פ, שהם באופן
 3 ד"כפלים לתושי"⁵⁰.
 4 ועד שע"ז באים לגאולה האמיתית והשלימה, שתהי' באופן נעלה יותר מאשר הגאולה ממצרים,
 5 כמ"ש⁵¹ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות
 6 לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

- 7 ז. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ב) בענין "איש לרעהו ומתנות לאביונים" - הנה ע"פ הידוע שהתורה
 8 כללות ופרטות נאמרה⁵², ישנם ב' הענינים ד"רעהו" ו"אביונים" גם בעבודתו הפרטית של כל אחד
 9 מישראל:
 10 הענין ד"רעהו" - שזהו כללות הענין ד"אחים ורעים למקום"⁵³, שיש בזה מעלה אפילו לגבי "בנים",
 11 כמבואר במאמר ד"ה שחורה אני ונאווה⁵⁴ - קאי על לימוד התורה, כי כאשר יהודי לומד תורה אזי נעשה
 12 "רע" להקב"ה, וכמאמר רז"ל⁵⁵ "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו", שזהו ענין של יָעוּת.
 13 והענין בזה - שאמיתית ענין ההתאחדות נעשה ע"י התורה, הן בנוגע לבנ"י, כמ"ש⁵⁶ "ויחן שם ישראל
 14 נגד", "ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד"⁵⁷, כיון שעמדו "נגד ההר" שבו ניתנה התורה; והן
 15 בנוגע לכללות העולם, כמ"ש הרמב"ם⁵⁸ ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", והיינו, שגם
 16 ב"עולם" מלשון העלם⁵⁹ (והסתר) פועלת התורה ענין השלום - אחדות.
 17 [ואף שבתורה גופא ישנו ענין של התחלקות, כמארז"ל⁶⁰ "אלו ואלו דברי אלקים חיים", לשון רבים,
 18 שהרי ב"ש אוסרים וב"ה מתירים - הרי זה באופן ד"עושה שלום במרומיו"⁶¹].
 19 והענין ד"אביונים" בעבודת כאו"א מישראל - הוא הענין דקבלת עול, היינו, שאין לו בזה לא תענוג
 20 ולא רצון, ולא הבנה והשגה כו' (שלכן הוא "תאב לכל דבר"), ועושה זאת רק מתוך קב"ע (ועד למעמד
 21 ומצב ד"והי' עקב גו"⁶², ש"דש בעקביו"⁶³ אפילו הענינים שצריכים להיות מצד קבלת עול).
 22 וזהו ש"אלול" ר"ת "איש לרעהו ומתנות לאביונים" - שהפעולה דחודש אלול היא הן בנוגע לעבודה
 23 דלימוד התורה, "רעהו", והן בנוגע לעבודה שמצד קב"ע, "אביונים".
 24 ח. וכל זה מצד ענינו המיוחד של חודש אלול - ענין התשובה:
 25 ענינו של חודש אלול הוא - כלשון הכתוב⁶⁴ "ושב וקבצך": "ושב" - ענין התשובה, והיינו ע"י
 26 "וקבצך" - לקבץ את כל המחשבות הדיבורים והמעשים של כל השנה כולה, ולערוך חשבון עליהם, ולא
 27 רק חשבון סתם, אלא על מנת לשוב בתשובה עליהם (וכדברי הגמרא במסכת יומא⁶⁵ שענין התשובה
 28 צ"ל "באותה אשה באותו פרק באותו מקום", והיינו, באותו מקום שבו הי' הפגם כו').
 29 וזהו גם שבחודש אלול מרבים בתפלה כו' (כנ"ל ס"א), וכפי שמצינו אצל משה רבינו, שבארבעים
 30 יום האחרונים (שמתחילים מר"ח אלול) הי' בעיקר ענין התפילה (ולא כמו בארבעים יום הראשונים שהי'
 31 בעיקר ענין התורה)⁶⁶, ובהתאם לזה צ"ל עיקר עבודת כאו"א מישראל בחודש אלול בענין התפלה.

57 פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם.

58 סוף הל' חנוכה.

59 לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

60 עירובין יג, ב. וש"נ.

61 איוב כה, ב. וראה תניא אגה"ק רס"י. ובכ"מ.

62 ר"פ עקב.

63 פרש"י עה"פ.

64 נצבים ל, ג.

65 פו, ב.

66 לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ נצבים-וילך ס"ח

וילך (תו"מ ח"נ ע' 392 ואילך).

48 פרשתנו שם, יז.

49 איוב יא, ו.

50 שמו"ר רפמ"ו.

51 מיכה ז, טו.

52 ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ. וראה גם תו"מ ח"נ

ריש ע' 42. וש"נ.

53 זהר ח"ב נה, ב. ח"ג ז, ב. ועוד.

54 ראה לקו"ת שה"ש ח, ג. יט, סע"ב ואילך. וראה גם

אוה"ת חיי שרה (כרך ז) תתשצז, א ואילך. סה"מ עזר"ת ע' קלא.

55 תדבאר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתלד.

56 יתרו יט, ב.

ומובן, שאין הכוונה בנוגע לכמות הזמן, שהעסק בתפלה יהי' במשך כ"ג שעות, ושעה אחת בלימוד התורה - שהרי בודאי יש להקפיד על סדרי הלימוד בשיבה [וכידוע גודל ענין הסדר, שבקדושה צ"ל ענין הסדר דוקא, ולא כמו בקליפה ש"אין גו' חשבון גו' בשאול"⁶⁷], אלא הכוונה היא בנוגע לאיכות, והיינו, שהעסק בתפלה צ"ל ענין עיקרי שחודר בכל עניני היום כולו, כולל גם אכילה ושתי' וכו', ועאכו"כ בנוגע לעניני התומ"צ.

וע"ד שמצינו בנוגע לתורה, שישנו ציווי לכאו"א מישראל "עשה תורתך קבע"⁶⁸, והיינו, שגם בעל-עסק שלומד תורה רק "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"⁶⁹, הנה לימוד זה צ"ל אצלו באופן של "קבע", כיון שמצד האיכות הרי זה העיקר.

ועד"ז בנדו"ד - שבחודש אלול צ"ל עיקר העבודה באיכות בענין התפילה, והיינו, שכל עניני העבודה נעשים חדורים בענין התפילה (שהרי גם בהם ישנו ענין התפילה, כמובן מהמבואר בכ"מ⁷⁰ שבכל מצוה כלולות גם כל שאר המצוות).

ולהעיר גם מפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷¹ אודות האויר של חודש אלול ורוח של תשובה ("תשובה ווינט"), והרי ענין האויר והרוח הוא באופן שמתפשט בכל פינה ופינה, וכן הוא גם בנוגע לענין התפילה שבחודש אלול, שחודר בכל ענין וענין.

ועי"ז נפעל התיקון בכל הענינים, הן בעניני העבודה שהיו חסרים אצלו, והן בעניני העבודה שנעשו ללא חיות והתעוררות כו', ואפילו בנוגע לעניני העבודה שהיו בשלימות ניתוסף עליה ע"י התשובה, ע"ד הענין ד"לאתבא צדיקיא בתיובתא"⁷².

ט. ולא לדרשה קאטינא, אלא כוונתי בנוגע למעשה - ש"הוא העיקר"⁷³ - בפועל ממש: יש להקפיד על כל סדרי הלימוד, וגם להוסיף בעבודת התפילה, כולל גם ההקפדה על עניית אמן יהא שמי' רבא, וברוך הוא וברוך שמו⁷⁴,

[ולא כמו אלו שבמקום לענות איש"ר, ב"ה וב"ש - מסתכלים עלי... בחשבם שאמירת איש"ר אינו ענין השייך אליהם... צריכים להקפיד על כל עניני התומ"צ, התורה ה"עתיקה" והמצוות ה"עתיקות" ("די אַלטע תורה און די אַלטע מצוות"), ולהתנהג בפועל ע"פ השולחן-ערוך ה"עתיק", החל מהמבואר בקיצור שו"ע (כולל גם בשפת המדינה), או בדרך החיים ונתיב החיים, ואם הוא בדרגא נעלית יותר - בשו"ע של רבינו הזקן...].

ועד"ז בנוגע לבעלי-עסקים - להקפיד על זמני התפילה ולקבוע עתים לתורה, ולהזהר מהשגת גבול, אבק לשון הרע וכיו"ב.

וכן יש לבטל את כל ההנחות שלו ("די אייגענע הנחות"), והיינו, שלא להתעקש דוקא על מה שהונח אצלו, אע"פ שהתייגע על זה במשך כמה שעות, ימים, שבועות, חדשים ועד לשנים, אלא לבטל את דעתו, ולרצות לכין לדעת התורה.

וכמו"כ יש להוסיף בהידור בקיום המצוות - כפי שרואים שמנהג ישראל בחודש אלול להדר במצוות יותר מאשר במשך כל השנה, והיינו, שאף שגם במשך כל השנה מהדרים במצוות, הרי בעניני תומ"צ אין הגבלות, ואין זה בגדר של "בל תוסיף"⁷⁵, כמו בנוגע לכל הענינים של מצוות דרבנן, דברי סופרים, עד למנהג ישראל (תורה הוא⁷⁶), שנכללים בתרי"ג מצוות.

(74) ראה גם שיחה הנ"ל ס"ד (תו"מ ח"ג ס"ע 325 ואילך). וש"נ.

(75) ראה אנציק' תלמודית ערך בל תוסיף (כרך ג ע' שכו ואילך). וש"נ.

(76) ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז אור"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(67) קהלת ט, יו"ד. וראה גם תו"מ ח"ג ריש ע' 39. וש"נ.

(68) אבות פ"א מט"ו. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ב. וש"נ.

(69) מנחות צט, ב. וראה הל' ת"ת שם ה"ג. וש"נ.

(70) ראה תו"מ ח"ג ס"ע 41. וש"נ.

(71) לקו"ד ח"א קטו, ב. וראה שיחת ש"פ שופטים בתחלתה

(תו"מ ח"ג ריש ע' 322). וש"נ.

(72) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(73) אבות פ"א מ"ז.

1 וכללות הענין בזה - כמוזכר לעיל⁷⁷ פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁸ בנוגע לחודש אלול: "מען דארף זיין
2 אַ מענטש" - אדם השלם, ברמ"ח אברים ושס"ה גידים, ע"י השלימות בקיום רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת,
3 שלימות ברוחניות, שעי"ז נעשית השלימות בגשמיות, כמבואר בלקו"ת⁷⁹ בפירוש הפסוק⁸⁰ "תמים תהי
4 עם ה' אלקיך".

5 י. ומובן, שאין מקום לטענה שכיון שכבר עסק עד עתה בעניני העבודה ולא פעל מאומה על היצה"ר,
6 שוב אין לו מה לעסוק בעניני העבודה, ויכול ללכת לישון... אם המסקנא היא שאינו צריך לעשות מאומה,
7 הרי זה היפך האמת, ואין זו אלא טענת היצר, שאין לשמוע בקולו, גם כאשר מתעטף לפעמים ב"איצטלא
8 של משי" ("אין אַ זיידענע זופיצע"...) ⁸¹.

9 אדרבה: בשביל זה ישנו חודש אלול, שבו יש נתינת כח לתקן את כל הענינים, ע"י עבודת התשובה,
10 וכן"ל (ס"ו) שעז"נ "ובכתה גו' ירח ימים", אלא שזוהי כבי' של שמחה⁸², במכ"ש מכל המצוות
11 שקיומם צ"ל בשמחה, ועאכו"כ מצות התשובה, שמתקנת את כל המצוות, הרי בודאי שצריכה להיות
12 בשמחה⁸³,

13 ועי"ז פועלים הענין ד"כי תבנה בית חדש"⁸⁴ - שנבנה אצלו מחשבה דיבור ומעשה חדשים, ובאופן
14 ד"ועשית מעקה לגגך ולא.. יפול הנופל ממנו"⁸⁴, אפילו זה שנקרא "נופל", בגלל ש"ראוי זה ליפול
15 מששת ימי בראשית"⁸⁵.

16 יא. וע"י העבודה דחודש אלול, שכללותה הו"ע ההתקשרות להקב"ה, "אני לדודי" - נעשית גם
17 ההמשכה מלמעלה, "דודי לי", באופן נעלה יותר מאשר בחודש ניסן⁸⁶.

18 וע"פ האמור לעיל (ס"א) בנוגע להר"ת ד"אלול" "איש לרעהו ומתנות לאביונים" - הרי בודאי שגם
19 הקב"ה בעצמו מקיים את הענין ד"מתנות לאביונים", ונותן לכל בני" כל המצטרך להם,

20 ועד לכתובה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה,

21 - וע"פ מנהג ישראל שבחודש אלול מברכים איש את רעהו בכתובה וחתימה טובה⁸⁷, פועלים זאת
22 כבר בחודש אלול -

23 בבני חיי ומזוני, וכל הענינים - באופן דרויחי.

* * *

24 יב. מאמר (כעין שיחה) ד"ה לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו.

* * *

25 יג. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁸⁸ "למען ייטב לך וגו'⁸⁹", "אם מצוה קלה שאין בה חסרון כיס
26 אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, ק"ו למתן שכרן של מצוות חמורות" - "אין בה חסרון כיס"
27 כלל, ולא כבספרי ובגמרא⁹⁰ "שהיא כאיסור", כי בדרך הפשט, כאשר האם חוזרת לאחרי שילוחה, שוב
28 אין חיוב לשלחה (משא"כ ע"ד ההלכה שהחיוב הוא "אפילו מאה פעמים"⁹¹), ונמצא שאין חסרון כלל
29 (גם לא מניעת הריוח), כיון שהאם נשארת ברשותו;

(77 שיחה הנ"ל ס"ט (תו"מ ח"נ ע' 330).

(78 שם קטז, א.

(79 נצבים מה, ג.

(80 פ' שופטים יח, יג.

(81 ראה תו"מ חמ"ג ס"ע 125. וש"נ.

(82 ראה לקו"ת פרשתנו לו, ג.

(83 ראה תו"מ חמ"א ע' 47. וש"נ.

(84 פרשתנו כב, ח.

(85 שבת לב, א. הובא בפרש"י עה"פ. נת' בלקו"ש ח"ט ע'

208 ואילך.

(86 ראה שיחת ש"פ ראה בתחלתה (תו"מ ח"נ ע' 309 ואילך).

וש"נ.

(87 מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ט (מלקוטי מהרי"ל הלי

ימים הנוראים).

(88 פרשתנו כב, ז.

(89 כ"ק אדמו"ר שליט"א הקדים (בבתר שחוק), שמחפשים

תמיד "א גוטע רש"י", וכיון שבפרשתנו ישנו פירוש רש"י על

הפסוק "למען ייטב לך", שהקב"ה מטיב לבני" - הרי זה בודאי

"א גוטע רש"י"!!!

(90 חולין קמב, א.

(91 שם קמא, א.

1 "ומצוה קלה", שאין בה קושי כלל⁹², דלא כשאר מצוות (אפילו מצוות שבדיבור, כמו ק"ש), שיכול
2 להיות בהם קושי מצד הטירדא בענין אחר, טירחא או כבוד (זקן ואינו לפי כבודו), וכיו"ב⁹³, כי החיוב
3 דשילוח הקן הוא רק כשרוצה ליקח את הבנים, וכאשר מתעסק כבר בלקיחת הבנים, אזי אין שום סיבה
4 שתמנע ממנו לקיים המצוה דשילוח האם. ולכן דוקא ממצוה זו למדים "ק"ו למתן שכרן של מצוות
5 חמורות".

6 וממשיך רש"י⁹⁴, שגם ב"מצוה קלה שאין בה חסרון כיס", ישנו הענין ד"מצוה גוררת מצוה", שלכן
7 "סופך לבנות בית חדש.. ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים"⁹⁴, לכן נסמכו הפרשיות הללו⁹⁵ -

8 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 133 ואילך.

9 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

10 ובהתאם לכך שענינו של רש"י הוא דרך הפשט - נמשכת בגלוי בעולם העשי' ברכת ה' (למען ייטב
11 לך) בכל הענינים, לכאורה מישאל, שיש אצלם הענין ד"מצוה גוררת מצוה", ובאופן ש"אפילו פושעי
12 ישראל מלאים מצוות כרימון"⁹⁶, ובפרט בחודש אלול, שבו נהגו כל ישראל להוסיף הידור בקיום המצוות
13 (כנ"ל ס"ט)⁹⁷.

מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ויודע הענין ד"אין עוד מלבדו",
וגם יודע הפירוש ד"הוי' הוא האלקים", שהוי' ה' הוה ויהי'
כאחד, ואלקים בגימטריא הטבע, כולא חד; ואעפ"כ, כשבא לידי
נסיון בדבר הכי קל, כמו בענין הכבוד, אזי מאבד את כל מציאותו
("ער פארלירט זיך אינגאנצן"), עד שיש לו טענות על הקב"ה!...
איך שייך בכלל לבוא בטענות על הקב"ה, בה בשעה שנברא
ובורא אינם בערך זל"ז כלל, וא"כ, איך יוכל נברא להבין ולהכיל
את שכל הבורא, במכ"ש וק"ו מרחוק הערך שבין "פילא"
ל"קופא דמחטא"!!

ובכן: האמת היא, שכיון שכל ישראל בני מלכים הם (שבת
סז, א. ושי"ט), אזי מגיע לכאורה מישאל שיהיו לו כל הענינים
"מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", כך, שלא יהיו לו
קושיות כו'; אבל, גם כאשר המצב אינו כן, ויש לו קושיות כו',
עליו לדעת שזהו ענין של נסיון - "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם
לדעת הישכם אוהבים גו'" (פ' ראה יג, ד) - ע"ד שמצינו באיוב,
שהי' צדיק, ואעפ"כ היו לו יסורים כו', כדי לנסותו, אלא שכאן
לא מדובר אודות יסורים ח"ו, אלא רק עניני קטנות, כמו מניעת
הכבוד בלבד (אפילו לא בושא ברבים...), כדי לנסותו ולבחון את
מעמדו ומצבו, לאחר שנים רבות שלומד חסידות וכו', האם הגיע
לדרגא כזו שלא יפריע לו הדבר עד כדי לבוא בטענות
להקב"ה!...

94 "בגדים נאים" דייקא - שהרי נאמר "למען ייטב לך", יותר
מבגדים סתם שזהו דבר המוכרח. והרמז בפרשיות הללו - "לא
תלבש שעטנז צמר ופשתים" (פרשתנו כב, יא), והרי הבן-חמש
למקרא למד כבר אודות בגדי צמר ופשתים שנעשו עבור הכהנים
- "לכבוד ולתפארת" (תצוה כח, ב"מ).

95 לשלימות הענין - ראה גם שיחת ש"פ תבוא ס"ט (תו"מ
ח"נ ע' 369 ואילך). ושי"ט.

96 חגיגה בסופה. ושי"ט.

97 חסר הסיום (המול").

92 נוסף לך ש"אין בה חסרון כיס", כי אם נאמר ש"אין בה
חסרון כיס" הוא הפירוש ד"מצוה קלה" [כמו בגמרא (ע"ז ג, א):
"מצוה קלה יש לי וסוכה שמה .. ואמאי קרי לי' מצוה קלה,
משום דלית בי' חסרון כיס", לפי שנעשית מפסולת גורן ויקב],
הי' רש"י יכול לכתוב בקיצור: "מצוה שאין בה חסרון כיס",
ועכצ"ל, שהפירוש ד"מצוה קלה" הוא שאין בה קושי, כבפנים
("אין בה חסרון כיס" הו"ע נוסף - ראה גם לקו"ש שבפנים
הערה 21).

93 כ"ק אדמו"ר שליט"א האריך בנוגע למצוות "וידעת היום
גו' אין עוד" (ואתחנן ד, לט), או "תמים תהי' עם ה' אלקיך",
ולא תתקור אחר העתידות" (פ' שופטים יח, יג ובפרש"י) -
שלפעמים אמנם נקל לקיימם, אבל לפעמים ישנם קשיים ונסיגות
כו', כמו בזמן שהיו בניי "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב
גו'" (עקב ח, טו), וגם אז היו צריכים לידע ש"אין עוד מלבדו"
(ואתחנן שם, לה).

ולא רק כאשר ישנם נסיגות קשים, כמו שהי' ברוסיה, אלא
גם כאשר מדובר אודות ענינים שאין בהם ממש, ללא חסרון כיס
וכיו"ב (דכיון שהקב"ה הוא עצם הטוב, אינו מנסה אותו אלא
בענינים כאלו), ולדוגמא: כאשר נראה לו שמכבדים את פלוני*
יותר ממה שמכבדים אותו (גם כאשר לאמיתו של דבר ישנם
הסבורים שדוקא הוא מקבל את הכבוד הגדול יותר)!! והוא לא
מתבייש בכך שדבר כזה מפריע לו ומבלבל אותו מעבודתו זה
כבר כמה חדשים!

- במקרה נודע לו שכיבדו את פלוני. ובידעו תורת הבעש"ט
שכל דבר הוא (לא במקרה, אלא) בהשגחה פרטית (ראה כתר שם
טוב בהוספות סקע"ט ואילך. ושי"ט), מתעוררת אצלו קושיא על
הקב"ה: היתכן שהיתה כזאת מלפניו ית' להעניק כבוד לפלוני,
בה בשעה שהכבוד מגיע לו?!!... וקושיא זו מביאה אותו לידי
מסקנא, שאין זה מהקב"ה, אלא מב"ד של מעלה!...
והגע עצמך: הוא למד חסידות, וגם שמע מאמרי חסידות

(* והעיקר מה שנוגע לו - שמכבדים את פלוני... הוא מצדו לא זקוק לכך שיכבדו אותו, אבל מפריע לו מה שמכבדים את פלוני!
דוגמא לדבר (ראה גם תו"מ ח"ב ע' 175. ושי"ט): כאשר יחדי שואל רב אודות עוף, והרב פוסק שהעוף טרף - אזי משליך את העוף ללא
אומר ודברים; ואילו ב"דין תורה" עם חבירו על שוה פרוטה (פחות משווי של העוף), כאשר הרב פוסק לסובת חבירו, אזי מתרעם על הרב
ומרעיש נגדו. וטעם הדבר - בגלל שאיכפת לו (לא ההפסד שלו, אלא) הרייח של חבירו...

לקוטי שיחות פרשת תצא כרך יד

27 בכלל "משור ועד שה", כדמוכח מקרא דשמואל
28 דמפרטו בפ"ע⁸.

29 (ג) "מאיש ועד גו' שה" קרא הוא, (כנ"ל),
30 ובכ"ז לא כתב רש"י, כדרכו בכ"מ "כדכתיב", או
31 כיו"ב.

32 (ד) אחרי שמבאר רש"י "שלא יהא שם של
33 עמלק נזכר אפי' על הבהמה", מוסיף "לומר בהמה
34 זו כו" – ולכאור' הוי כפל לשון.

35 (ה) בראש פירושו מעתיק רש"י גם התיבות
36 "תמחה את" – והרי לא נחית לפרש אלא מהו "זכר
37 עמלק".

38 ב. והביאור בזה:
39 בהציווי ד"תמחה את זכר עמלק" קשה
40 בפש"מ: "זכר עמלק" פירושו הוא הזכרון של
41 עמלק; והציווי "תמחה את זכר עמלק" הוא למחות
42 זכרון של עמלק ממקום הזכרון היינו ממחשבתו
43 ולבו של אדם. ואי"מ: איך שייך ציווי למחות "זכר
44 עמלק" ממחשבתו, והול"ל "זכר עמלק לא יהי על
45 לבך" או "תסיר מלבך" וכיו"ב, היינו שלא יחשוב
46 ע"ד עמלק בדצון, אבל אינו "בעה"ב" על מחשבתו
47 שלא "יפול" במח' "זכר עמלק",

48 וע"ד מרז"ל⁹ ג' עבירות אין אדם ניצול מהם
49 בכל יום, הרהור עבירה כו'.

50 ואדרבא: כשנזכר על הציווי, זה עצמו מזכיר את
51 עמלק.

52 בשלמא בפ' בשלח נאמר "כי מחה אמוחה את
53 זכר עמלק" – שהקב"ה ימחה את זכרו של עמלק.
54 הקב"ה (שהוא כל יכול) מבטיח שימחה וישכיח את
55 זכר עמלק ממחשבתם ולבן של בני אדם¹⁰. אבל
56 בפרשתנו שהציווי הוא אל בני ישראל – "תמחה

1 א. בסיום פרשתנו מעתיק רש"י "תמחה את זכר
2 עמלק" ומפרש: "מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק
3 משור ועד שה" שלא יהא שם עמלק נזכר אפי' על
4 הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה"².
5 בהשקפה ראשונה – בא רש"י להשמיענו
6 שמחיית זכר עמלק פירושה (לא רק הריגת הבני-
7 אדם דעמלק, אלא) גם מחיית הבהמה. ומוכרח
8 הוא בפש"מ – דאי-לא-הכי הרי נזכר שם עמלק
9 (על הבהמה). ועוד דבני-אדם אינם "זכר עמלק"
10 אלא עמלק עצמו.

11 וצלה"ב: מה בכלל קשה בהתיבות "תמחה את
12 זכר עמלק" שהוזקק רש"י לפרשן³? ואם נאמר
13 שרש"י מפרש (לא פי' התיבות שבכתוב, אלא)
14 קושטא דמילתא איך הוא מחיית זכר עמלק – הו"ל
15 לפרש זאת לעיל בפ' בשלח⁴ שנאמר בה "אמחה
16 את זכר עמלק", ומדלא פירש רש"י כלום בפעם
17 הראשונה, מוכח דהן פי' התיבות והן אופן מחיית
18 זכר עמלק הוא מוכן ופשוט גם לבן חמש למקרא
19 – וא"כ ל"ל לרש"י לפרשו כאן⁵.

20 עוד יש לדייק בדברי רש"י:

21 (א) מכיון שחידושו של רש"י כאן הוא שמחיית
22 זכר עמלק הוא "אפילו על הבהמה" – למה (מעתיק
23 מהכתוב בשמואל⁶ ו)כותב גם "מאיש ועד אשה
24 מעולל ועד יונק"⁷.

25 (ב) למה לא הביא רש"י גם סיום הכתוב "מגמל
26 ועד חמור"⁷, מאחר שגם הם "זכר עמלק", ואינם

(1) ש"א טו, נ.

(2) ראה מכילתא ס"פ בשלח. פס"ז כאן עה"פ ובשלח שם.
אבל ראה לקמן הערה 19. ברמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"ד וכן
בחינוך מצוה תרד הזכירו רק מחיית האדם (ולא הבהמה) – ראה
מנ"ח שם.

(3) ומוכן דאין לומר שזהו מפני שכן דרשו רז"ל (ראה בהערה
הקודמת) שהרי (א) אין רש"י מביא דרשות רז"ל רק במקום שנוגע
לפש"מ, (ב) דרשה זו אי' (גם) במכילתא פ' בשלח וא"כ הו"ל
לרש"י להביאה בבשלח שם, וככפנים.

(4) יז, יד.

(5) ועפ"ז מובן שאינו מספיק התירוץ דהוקשה לי' כמ"ש
בגו"א "דאל"כ... הוי למיכתב תהרוג את עמלק מאי תמחה את
זכר עמלק" – דא"כ הו"ל לפרש בפעם הא' בבשלח, ככפנים,
ומוכרח לומר דכאן ישנה קושיא דאינה שייכת בפ' בשלח.

(6) כדלעיל הערה 1.

(7) וכמו שהוא בספורנו כאן.

(8) ולהעיר שבדרשת רז"ל (ראה לעיל הערה 2) הוזכר "גמל
זה של עמלק".

(9) ב"ב (קסד, סע"ב). וראה תניא פ"ב. – בתניא מעתיק גם
ההמשך "ועיין תפלה" (אבל אינו מעתיק הסיום "ולה"ר") – וי"ל
דכוונתו לפי' התוס' שם דעין תפלה היינו העדר "לכוון בתפילתו
היטב", שמוה מוכח דאין ניצול ממח'ז אפילו בזמן קצר
דתפילתו. – ומוה מוכן גם בנדר"ד.

(10) בפירש"י בשלח (שם): "לכך אני מזהירך שחפץ אני
למחותו", וברא"ם שם: לא שאמחה אותו אני דא"כ מאי ושים
באזני יהושע.

אבל י"ל שזה שמזהיר את יהושע הוא דבני צריכים ללחום
נגדם ולמחותם ע"י הריגתם שיהרגום הם (ולא שאמחה ואהרוג

בנשים" - אף שהי' הציווי לנקום ולהרוג את המדינים. ועד"ז הי' מקום לומר גם במלחמה דמחית עמלק, שגם היא היתה ע"ד נקום נקמת בני ישראל¹⁶, וכמו שמקדים (בפרשתינו) "זכור את אשר עשה לך עמלק גו' אשר קדך גו' ויזנב בך גו'", ולכן "תמחה את זכר עמלק גו"¹⁷, והייתי סבור לומר שחייבים למחות (להרוג) את האנשים, אבל הנשים והטף "החיו לכם"¹⁸; לכן מבאר רש"י (בהביאו תחלת הכתוב): הציווי כאן הוא למחות "זכר (עמלק)" - וזה כולל "מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק".

אולם (סיום הכתוב) "מגמל גו'" אין צורך להביאו, כי מובן הוא מאליהו, דכיון שהציווי להרוג משור ועד שה מפרש רש"י הטעם (לא מפני "דכתיב" בשמואל כו', אלא) מפני שכאן נאמר "זכר" ולכן צ"ל "שלא יהא שם עמלק נזכר אפי' על הבהמה", פשוט שכל הבע"ח שלהם בכלל זה. ד. אך עדיין אי"מ: לפי פ' רש"י שהטעם הוא "שלא יהא שם עמלק נזכר אפי' כו'" קשה: הרי נקרא שמו של עמלק לא רק על בעלי חיים, אלא גם על נכסים אחרים, כגון בתים ושדות וכרמים ואפילו מטלטלין - ולמה כתב רש"י רק דנצטוו למחות את הבהמה, ולא הי' הציווי להשמיד כל נכסיהם, "שלא יהא שם עמלק" נזכר גם על הדומם?

לכן מוסיף רש"י "לומר בהמה זו משל עמלק היתה", ובזה מתרץ קושיא הנ"ל: מחיית עמלק צריכה להיות בדברים המעוררים הזכרון ע"י

את זכר עמלק" קשה, כנ"ל, איך יכול האדם למחות זכרון שבמחשבתו ושבמחשבת כל בנ"א אשר "תחת השמים"?

וזה בא רש"י לפרש ולבאר: הציווי הוא לא על מחיית זכרון עמלק ממחשבת האדם, כ"א - למחות כל הדברים המזכירים שמו של עמלק¹¹: "משור ועד שה שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה", שע"ז (ובדרך ממילא) יישכח טו"ט¹² זכרון עמלק גם ממחשבתו ולבו של האדם¹³.

ג. ועפ"י הנ"ל, דרש"י נחית לפרש תיבת וענין "זכר (עמלק)", דהיינו תוכן הציווי על מחיית הזכרון (ולא רק להשמיענו פרט נוסף בזכר עמלק (שהוא כולל גם בהמה), כדמשמע לכאור' מכללות לשונו דרש"י), מובן מה שכותב גם (תחילת הכתוב) "מאיש ועד גו'":

במלחמת מדין שבה נצטוו "נקום נקמת בני" מאת המדינים¹⁴, נאמר בה "כל הטף בנשים גו' החיו לכם"¹⁵. גם בנוגע ל"אשה" שבזה נאמר "וכל אשה גו' הרוגו", הרי מפורש הטעם: כי "הן הנה היו לבנ"י למסר מעל גו' ותהי המגפה בעדת ה'" שבסיבתם היתה המגפה, דמשמע מזה, דלולי זאת היו גם הנשים בכלל ד"החיו לכם" - כמו ה"טף

(אני), אבל מחיית "זכר עמלק" מלב האדם הוא ע"י הקב"ה - "מחה אמונה וגו'".

(11) וראה רא"ם ובאר מים חיים (ל' פירש"י) כאן, וראה רד"ק ומהר"י קרא (ש"א שם).

ומה שברש"י שם פ' "שהיו בעלי כשפים ומשנין עצמן ודומין לבהמה" - הרי פירש"י בנ"ך אינו כ"כ בדיוק בתכלית ע"פ פשוט"מ כמו בפירושו עה"ת* (וכמש"כ דוגמאות בזה במ"א**).

(12) להעיר ממחז"ל דעלה במחשבה ונתקיים דהמת ישתכח מן הלב (פסחים נד, ב). וראה ברכות נח, ב. - ואין לומר דזהו רק בבנ"א (דזיל בחר טעמי) שהרי בברכות מביא קרא דכ"ל אובד.

(13) משא"כ ע"ד ההלכה מדכתיב "זכר" ("שבכלל זכר הוא הכל") למדו רק שצריך להרוג גם הנשים. ראה חינוך שם.

(14) במדבר לא, ב.

(15) שם לא, יח.

(* הטעם ע"ז י"ל, כי כמו דשיטת רש"י עה"ת לפרש רק פשט"מ י"ל הטעם מפני דבן חמש למקרא ואינו שייך רק לדרך הפשט. משא"כ בן עשר, שלכן פרש"י על המשנה וגמרא הוא לא רק פשט (אף שאינו ע"ד השקו"ט כהתוספות) - כנגדל הבן חמש כ"כ עד שלמד כמה פעמים כל החומש ומתחיל לימוד נ"ך - גדל ג"כ בהבנתו (כמו שבפשטות נתקרב לשנות בן עשר) ושייך ללימוד יותר מפשט"מ לבד. (** ראה לקו"ש ח"ה ע' 180 הערה להערה 3. לעיל ע' 6 הערה א' להערה 34. לקו"ש ח"ג ע' 92 הערה 42. ועוד.)

(16) ולהעיר שכמו שמצינו במלחמת מדין "נקום נקמת בני" (שם, ב), "נקמת ה'" (שם, ג), עד"ז במלחמת עמלק שבסוף פ' בשלח נאמר "מלחמה לה' בעמלק" (וראה פירש"י שם), ובפרשתנו "זכור את אשר עשה לך גו'". וראה ספורנו כאן: "להנקם מעמלק כו'".

(17) אבל אין ללמוד ממלחמת ד' עממין, מלחמת א"י שבזה נאמר "לא תחי' כל נשמה" (שופטים כ, טז) כי הטעם שם הוא "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם" (שם יח), שזהו דוקא בא"י. ראה בארוכה לעיל ע' 84.

(18) וגם במלחמת חובה ד"עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם (רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"א) שהוא מש"נ כי תבואו מלחמה גו' (בהעלותך י, ט), ש"למדך תורה הבא להרוג השכם להרגו" (פרש"י משפטים כב, א), בפשטות זהו רק בנוגע לאנשים אבל נשים וטף שלא "באו להרגו" אין להרגם (ראה לעיל ע' 83 שם הערה 27 ובשוה"ג שם). ועפ"ז להעיר שגם עמלק בא למלחמה על ישראל וא"כ קס"ד שבמלחמת נקמה נגדו הרי"ז בדוגמת הנ"ל ד"השכם להרגו" רק האנשים שבאו להרגו.

במציאותם הקודמת, הנה ע"י שינוי הרשות -
 שנכנסו לרשות אחרת ואפשר לשנותם, אין בטבע
 האדם לומר עליהם אח"כ "זו של . . . היתה". נכסים
 אחרים (דבר דומם וכו', אפי' אם חשובים הם, כגון
 אבנים טובות ומרגליות "מאחר שיכולים
 לשנותם") אין מציאותם קיימת עד כדי כך²¹
 שייקרא עליהם שם הבעלים הראשונים לעולם.
 וזהו שמוסיף רש"י "לומר בהמה זו משל עמלק
 היתה", שע"ז מובן למה לא נצטוו למחות כל נכסי
 עמלק מלבד הבהמה (הבע"ח), כי דוקא עלי' שייך
 זכרון עמלק, ורק במחייתה יימחה שמו של עמלק.
 וההכרח (גם) בפשט"מ כאן על אתר שלא כל
 נכסי עמלק מאבדים – דא"כ הול"ל בקרא ל'
 "חרם", עדמש"נ לעיל בעיר הנדחת²².
 ה. ע"פ הנ"ל בשיטת רש"י בפשט"מ יתורץ
 מ"ש במג"א²³ "הנה בית המן נתתי לאסתר".
 לכאור', מכיון שהמן הי' מזרע עמלק – "המן
 האגני", הרי חייבים היו למחות את זכרו, ואיך
 קבלה אסתר את ביתו²⁴?
 לפי שיטה הנ"ל ניחא: לא הי' בזה איסור כי
 (זה שנקרא שמו של המן על הבית – "הנה בית
 המן נתתי לאסתר" – הי' רק בעת הנתינה, אבל

שיאמרו עליהם "זו משל עמלק היתה", וזה שייך
 רק בבע"ח ולא בנכסים אחרים¹⁹.
 והביאור בזה:
 בבהמה (ובכללה כל הבע"ח) א"א לעשות בה
 שינוי גמור שלא יהי' ניכר כלל מציאותה הקודמת,
 או שינוי שאינו חוזר לברייתו, ובפרט שאסור
 לצער את בע"ח²⁰ וא"כ א"א לעשות בה שינוי
 המצער. ומזה מובן, שגם כאשר תצא הבהמה
 לרשות בעלים חדשים, מאחר שאין שייך בה שינוי
 גמור, נשאר עלי' רושם של בעלים הראשונים.
 ובטבע האדם להזכר על-ידה שמם של בעלי'
 הקודמים. ולכן בהמת עמלק גם כשתעבור לרשות
 ישראל מכיון שלא תשתנה (שינוי גמור) מצורה
 הקודם, יאמרו עלי' "זו משל עמלק היתה", ולא
 יימחה שמו של עמלק.

משא"כ בנכסים אחרים – אין הכרח "למחות"
 אותם, ודיו וצריך – ע"פ פשט"מ – שינוי באופן
 שלא יזכירו הנכסים שם עמלק. ואולי י"ל דדברים
 אלו, מאחר שאינו מוכרח שיישארו לעולם

(19) במדרש תהלים (מזמור ט, ז. הובא בילקוט שם): "תני
 בשם רבי אלעזר שבעה נשבע הקב"ה . . . שלא להשאיר זכר
 עמלק לא נין ולא נכד . . . שלא יאמרו אילו זה של עמלק הי' . . .
 שנא' אבד זכרם המה". ולכאור' משמע מזה דמחיית עמלק שייך
 לא רק בבע"ח אלא גם באילן כו'.

אבל: א) המדובר שם הוא לא בציווי שעל בני' במחיית
 עמלק אלא "נשבע הקב"ה . . . שלא להשאיר", מה שיעשה הקב"ה.
 (וכבכתוב שלפניו "שמם מחית" ובמדרש שם (הובא בפירש"י
 שם); שנא' מחה אמוחה גו'*) (ב) ועיקר: כפשטות דרו"ל הנ"ל
 אינו מדובר בכלל על איבוד אילן כו' של עמלק אלא "שלא
 להשאיר . . . לא נין ולא נכד" של עמלק ועי"ז יאבד (גם) זכרם
 "שלא יאמרו אילו זה של עמלק כו'". שהרי אין מציאות עם
 עמלק. (אבל ראה במדרש תהלים באבער דשם הוא באור"א קצת).
 ולהעיר מרבינו בחי"ס פ' בשלח ד"המלחמה והשלל הכל יהי'
 אסור בהנאה כו'".

וע"פ הנ"ל אפ"ל שגם במכילתא ופס"ז בשלח שם כ"ה
 הפירוש, (שאינן הכוונה בזה "שלא יאמרו גמל זה של עמלק"
 שימחה גם הבע"ח של עמלק, כ"א שע"ז שלא יניח "נין ונכד"
 של עמלק יאבד זכרם גם מהבע"ח שלהם)** שהרי אי' שם
 אותה המימרא בשם ר' אלעזר (אלא שמוסיף "המודע") וע"ד
 אותו הל' "נשבע הקב"ה אם אניח" (אלא שמסיים "שלא יאמרו
 גמל זה של עמלק" במקום "אילו זה"). אבל בפס"ז כאן הוא
 באור"א.

(20) ראה לקו"ש ח"ו ע' 150, ובהערה 42.

(*) וכן הביא רש"י ב"פ בשלח (ששם מדובר ב"מחה אמוחה")
 הכתובים דתהלים שם.

(**) ונפ"ז איז המכילתא וכו' מקור דפרש"י, ולא כמ"ש מהר"י פערלא
 (לסהמ"צ רס"ג) ח"א רסב, א. ועוד. דמקור פרש"י זה הוא מהמכילתא
 בס"פ בשלח.

(21) ולהעיר מהכלל ע"ד ההלכה ד"כל העומד כו' כזרק דמי"
 (פסחים יג, ב) "כשרוף דמי" (מנחות קב, ב) ועוד בכמה ענינים
 – ראה כתובות נא, א. ב"ק עו, ב. חולין עב, ב – אף דשאני בהנ"ל
 דעומד הוא עי"ז שתעשה בו הפעולה משא"כ כאן אינו ודאי
 דעומד להשתנות, כ"א דשייך בו.
 (22) ראה יג, טז. ופ"ה האמור בפנים מובן זה ששאל
 השמיד רק הבע"ח. ומש"כ בבחי' (שם) מ"ובכיה לא שלחו את
 ידם" – רש"י לשיטתו ופירש שם (אסתר ט, יו"ד) "שלא יתן
 המלך עין צרה בממון" – מוכח דלולא זאת היו שולחים ידם.
 (23) ח, ז.

(24) וכמו שהקשה מהר"י פערלא בסהמ"צ רס"ג ח"א ע' 523.
 ועי"ש כמה תירוצים:

א) ע"פ הדיעות (רמב"ן ורא"ם) שמצות מחיית עמלק הטיל
 הכתוב על המלך, ולכן אז לא הי' נהגת מצוה זו.

ב) אחשוורוש קנה כל נכסי המן וטיהרו ברשות אחשוורוש ולא
 נחשב כשל עמלק. ע"ד עמון ומואב טיהרו בסיחון (גיטין לח, א
 – הובא בפירש"י חוקת כא, כו).

ג) ע"פ מה שא' בירושלמי (יבמות פ"ב ה"ו) "וכי בן
 המדתא הוא" (בתמי') – שהכוונה שלא הי' "בן המדתא" (מזרע
 עמלק), אלא הכתוב יחסו אחר רשע "צורר בן צורר".

אבל ע"פ פשט"מ (שיטת רש"י) אין לומר כל הנ"ל: א) כיון
 שזכור את אשר עשה לך גו' לא תשכח" – ציווי לכאור', כן הוא
 בנוגע להכתוב בין זל"ז. (ב) לשון הכתוב הוא "בית המן נתתי
 לאסתר", משא"כ בחוקת (שם) "כי חשבון עיר סיחון גו'". (ג)
 ע"פ פשט"מ הי' המן מזרע אגג.

הקשה³⁰, שהרי א"א לו לקיים מצות תמחה את
זכר³¹ עמלק מבלי שיכתבו תחלה³².

ולהעיר שעפ"ז צ"ע בנוגע לגונב מעני ע"מ
לשלם תשלומי כפל כי יודע שלא יקבל באופן
אחר³³, הקונה חמץ בפסח ע"מ לקיים
"תשביתו"³⁴, עושה ע"ז ע"מ לקיים אבד
תאבדון³⁵. ואכ"מ.

ז. מ"ינה של תורה שבפירש"י:
מבואר בחסידות³⁶ דקליפת עמלק בעבודה
הו"ע הקרירות, "אשר קרך בדרך" - שמקור את
האדם³⁷ שלא להתפעל מאלקות כו'³⁸, ומחיית זכר
עמלק היא ע"י העבודה דקב"ע³⁹.
ודבר זה מרומז בפירש"י:

עמלק וראשית גוים (ז' אומות, ז' מדות) עמלק
יכולים לפעול בעיקר בזלעמ"ז: בז' מדות דנפה"א
ובכל נפה"ב⁴⁰ ועד - שאין השם שלם (רק י' ה' -
ולא ו' ה', ז"מ דלמע') ואין הכסא שלם⁴¹ (כס,
בלא אלף, אין אלופו של עולם נגלה בהעלם
וכיסוי העולם, אף דהשמים כסאי והארץ הדום
רגלי (שרפרף)).

ובאדם - ה"ז "איש ו(המקבל) אשה" - דנקרא
כן ע"ש המדות⁴², וכשהם בקטנות - ה"ז "עולל
ויונק"⁴³ ובנפה"א שלו "משור ועד שה" -
בתוקפה, או (בחלישות) בקטנות⁴⁴.

(30) ראה לעיל הערה 26.

(31) משא"כ מצות מחיית זרע עמלק - ולכן צ"ל ההסברה
בסהמ"צ (שם) דאעפ"כ נקרא "נוהג לדורות".

(32) ובאופן כזה אפשר לקיים המצוה - גם לאחר ש"יכרת
עמלק מכל וכל" - ראה לעיל הערה 27.

(33) ב"מ סא, ב. ובנ"כ.

(34) עיין תוס' פסחים (כט, סע"ב), מל"מ לרמב"ם ריש הל'
חור"מ. ועוד.

(35) ראה סהמ"צ להרמב"ם מל"ת ב שהזהירנו מעשות ע"ז
לעבוד. ועד"ז בחינוך (מצוה כז) וברמב"ן - הובא בחינוך שם.

(36) ד"ה והי' כאשר ירים תר"פ אות ג. ד"ה זכור וד"ה והי'
כאשר ירים תרצ"ד (קונטרס כה). ועוד.

(37) וכדרז"ל בתנחומא (פרשתנו ט) הובא בפרש"י כאן "לי'
קור".

(38) ראה גם תור"א ד"ה זכור (פה, א ואילך). וראה לקו"ש ח"ו
ע' 104 (סי"ג) ואילך.

(39) ראה ד"ה והי' כאשר ירים משה תר"פ אות ד. וד"ה הנ"ל
תרצ"ד בסופו. וראה לקו"ש ח"ג בשיחה לפ' זכור.

(40) דרושים עה"פ ראשית גוים עמלק.

(41) תנחומא תצא בסופו - הובא בפירש"י ס"פ בשלח.

(42) לקו"ת שה"ש כה, א. ד"ה חביב אדם היש"ת.

(43) ראה רשימות הצ"צ לאיכה (א, ה) ע' 8, מילואים ע' 71.

(44) ראה לקו"ת ויקרא ב, ד. אמור לז, א. קונטרס התפלה ע'

20.

1 כשנכנס לרשותה של אסתר) לא נקרא עוד "בית
2 המן" ולא אמרו עליה²⁵ בית זה של המן הי"י²⁶.

3 ומכש"כ וק"ו: עצם הציווי "זכור את אשר
4 עשה לך עמלק גו' לא תשכח" - מזכיר את עמלק,
5 ובכ"ז אין בזה סתירה - ע"פ פשש"מ, כנ"ל - כי
6 כשיזכור וימחה - ה"ז הדרך שסו"ס ישכח זכר עמלק
7 לגמרי²⁷,

8 עאכ"כ בנתינת בית המן.

9 וא"ו. והנה לאחכ"ז תמוה: איך אפשר לימחות
10 זכרו של עמלק והרי מה שאירע לעמלק - הוא כמה
11 פרשיות בתורה²⁸, ואדרבא נצטוונו²⁹: רק השמר
12 לך גו' פן תשכח גו' ופן יסורו מלבבך. וכן, כנ"ל,
13 הציווי דפרשתנו הוא, כל' הכתוב "זכור את אשר
14 עשה לך עמלק".

15 ועכצ"ל (גם בפשש"מ) דאסורה זכירת עמלק
16 לשם זכירה, ומחוייבת זכירת עמלק לשם מחיית
17 זכרו. ולא עוד אלא שלכתחילה מנהג הוא לכתוב
18 שמו על עצים ואבנים בשביל למחותו ע"י

25 ומ"ש רש"י שם: "ומעתה הכל רואים שאני חפץ בכס'
דלכא' משמע דכוונתו בנתינת הבית היתה שיהי' נראה שבית המן
נמסר לאסתר, והרי ע"ז נזכר לכא' שם (המן) עמלק, אין זה
קושיא כי: א) זהו רק בעת הנתינה כששם המן עדיין נקרא על
הבית (וכבפנים) אבל לא לאחר זמן, ב) זה עצמו חלק מפעולת
מחיית (כחו וזכרו של) המן.

26 ויש להביא סמוכין לזה מדיוק ל' המדרש (הובא בב"י סי'
תר"צ ד"ה כתב הא"ח): "כי מחה אמתה את זכר עמלק אפי' מעל
העצים ומעל האבנים" (עיי"ש בב"י שמהגדה זו "יש שרש'
להמנהג ד"כשמוזכר הקורא שם המן ובניו מנקשין התינוקות
באבנים או כלווחות עץ שבידם וכתוב בהם שם המן ובניו וע"י
הניקוש הם נמחקים" - דלכא' למה רק "מעל העצים ומעל
האבנים" - דהול"ל למחות לגמרי זכר עמלק ע"י השמדת העצים
והאבנים עצמם, ומוכרח מזה שהם עצמם אי"צ למחות, כ"א
הזכר שעליהם. וראה תור"ת כאן.

27 אלא שעפ"ז צע"ק ממדרז"ל (הובא גם ברמב"ם סוף הל'
מגלה) דימי הפורים לא יבטלו - דא"כ גם זכר עמלק לא יבטל.
וראה מנ"ח (מצוה תרג): ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת
עמלק מכל וכל כו' מ"מ הזכירה יהי' תמיד מ"ע.

וצ"ע שכותב זה בדרך אפשר - והרי עפמ"ש הרמב"ם
במצות הריגת ז' אומות (סהמ"צ מ"ע קפז - בכמה דפוסים נשמט
מפני הצענואר - הובא בחינוך מצוה תכ"ה) לכאורה, ודאי הוא.
28 ולכאורה מצינו כה"ג דע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר
שמה (סנה' סג, ב) - שאני התם דפי' טעמי' בשאלתות (יתרו סוף
שאלתא נב), הואיל ומשתי' למקרי' בתורה אישתי', היינו
דהתורה הוציאנה מכלל האיסור, משא"כ בנדו"ד הרי סו"ס לא
ימחה זכר עמלק.

29 ואתחנן ד, ט. ובמשנה (אבות פ"ג, מ"ח) דאפילו דבר
אחד ממשנתו כו'.

- 1 ולכן צריך למחות את זכר עמלק "מאיש ועד .
 2 . שה",
 3 וכיון שיש פעולת ובחי' עמלק ב"גוים" -
 4 שה"ה "ראשית גוים" וג"ז צריך למחות ובפרט
 5 שלעת"ל נאמר⁴⁵ "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה
 6 לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד",
 7 לכן נאמר בקרא גם "מגמל ועד חמור" (משא"כ
 8 בפירש"י שענינו השייך לפשש"מ).
 9 אבל בבחי' דומם שהיא העבודה דקב"ע ("אם
 10 לא שויתי ודוממתי"⁴⁶ - ביטול וקב"ע), בזה אין
 11 לעמלק אחיזה, ואדרבה ע"י בחי' קב"ע וביטול
 12 נעשית מחיית זכר עמלק גם מבחי' "איש ועד . .
 13 שה". ונעשה השם שלם והכסא שלם.

(משיחת ש"פ תצא תשכ"ה)

(46) תהלים קלא, ב.

(45) צפני' ג, ט.

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ד
 ברוקלין.

הנהלת בית ספר למלאכה, ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מכ"ה מנ"א והקודמים - י"ג סיון, ז' תמוז - בהשאלה אודות קבלת תלמיד פלוני או פלוני לבית"ס למלאכה. הנה מובן שזהו תלוי באופי התלמיד ובתכלית כוונתו בכניסה לבית"ס למלאכה, ובמילא עליהם להתייעץ בזה עם הנהלת ישיבת דלוד בה למדו הנ"ל עד עתה, ולהחליט בהתאם להדיעה שתהיי משני הצדדים. ומובן שצריך לשמור על הנקודה שכתבתי מאז, שיש להזהר שבית"ס למלאכה לא יעשה מקום מקלט ומנוס אלא הרוצים לפטור את עצמם מלימוד כדבעי.

בהנוגע לקבלת תלמידים חדשים לזמן הבע"ל, - הנה בכלל מוכרח הוא ה[דבר] כי זהו סימן היחידי כלפי חוץ להגדלת מוסד חינוך, - אבל כמות התלמידים-חדשים [תלוי] בהאפשרות לסדרם וכו', וההוצאה הכרוכה בזה. וע"פ הוראת נשיאינו הק', הנה אז מען שטעלט זיך ברייט נותן השי"ת בהרחבה.

בהנוגע להשאלה אם לקבל תלמידים מבתי ספר הרשת. לא פרטו במכתבם חלקי הסותר והבונה שבזה, וכן לכאורה זהו בסתירה להסברא, שקודם הכניסה לבית"ס למלאכה על התלמידים ללמוד משך זמן בהישיבה. ואף אם יש כאלו שאינם מסוגלים מ[איזה] טעם שיהי' ללימודי הישיבה, הנה בודאי, לשנה או חצי שנה, כאו"א יכול להסתגל לזה. ובאם שיכול ואינו רוצה - הרי ספק אם מתאים ג"כ לבית"ס למלאכה.

מה שהמורה המקצועי דעתו, שאלו שלא הסתגלו לעבודה צריכים לשלחם, הנה מובן שהבירור שאינו מסוגל דורש זמן, ואי אפשר להחליט על יסוד איזה שבועות], ובפרט במקום חדש בשביל התלמידים, בסביבה חדשה. ובפרטי פרטיות - הפיטור מבית"ס למלאכה יגרום ג"כ יציאה מסביבה המתאימה בשביל התלמיד [אף כי לאידך גיסא מ[ובן] שללמוד עם כאלו שאינם מביאים תועלת כלל אין לו מקום (אפשר יש למצוא איזה ענין אחר בשביל התלמידים שאינם מסוגלים ללימוד מלאכה, שבכ"ז ישארו בהכפר או בהסביבה דחב"ד באיזה שירות וכו')].

התמונות - ב"פ - נתקבלו.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש וכוח"ט,

מ. שניאורסאהן

ל' צדיקים מספר כ"י⁸. ומאברהם עד⁹ צדקיהו ל' דורות מספר כ"י, וזהו כ"י ידעתיו כו' לעשות צדקה, צדקה רומז על צדקיהו. הנה ה' צריך להיות שאברהם בחי' חסד¹⁰ ישתדל עלן שלא יחרב הבית בימי צדקיהו וכו', הנה לא אשתדל עלן כמו דאשתדל על ישמעאל¹¹, ואדרבה הסכים שיהיו בשעבוד גליות וכמ"ש¹² אם לא כי צורם מכרם שקאי על אברהם כדרז"ל¹³ וכו', הנה ואברהם לא ידענו. וע"פ פשוט לא ידענו, כי אברהם ידע רק את יעקב ולא את בניו שנולדו אחר פטירתו. ועל ישראל לא שייך לומר לא ידענו כי יעקב ראה ס' ריבוא יוצאי חלציו, שהם כלל כל נשמות ישראל, אלא לא יכירנו וכו'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רפג

(8) בבראשית רבה פרשה מט, ג, בפירוש מהרז"ו ד"ה ואברהם היו יחי', מבאר דדרשת רבי תנחום הוא מתיבת "לגוי גדול" שהאות למ"ד מיותר לרמוז על ל' צדיקים. ולפי המבואר בלקוטי לוי יצחק הוא מדרשת התיבה "כי" בגי' ל'. ראה לעיל הערה 7.

(9) ראה זוהר פרשת יתרו ושמות רבה פרשה טו, כו. מדרש חדש עה"ת דף ריט: רש"י סנהדרין קב ע"א ד"ה "פסוק זה".

וראה במפרשים חשבון הל' דורות. והם: "אברהם, יצחק, יעקב, יהודה, פרץ, חצרון, רם, עמינדב, נחשון, שלמון, בועז, עובד, ישי, דוד, שלמה, רחבעם, אביה, אסא. יהושפט, יהורם, אחזיהו, יואש, אמציהו, עוזי, יותם, אחז, יחזקי, מנשה, אמון, יאשיהו", יהואחז ויהויקים (הם דור א'), הרי שלשים, ואח"כ בא צדקיהו ובימיו ה' החורבן כמ"ש (ירמי' לט, ב) "ואת עיני צדקיהו עור" נמצא בין אברהם וצדקי' שלשים דורות ע"ש.

(10) כמ"ש (מכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה גם זהר בראשית דף מז, ב. תניא – אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ.

(11) וכמ"ש (בראשית יז, יח) "לו ישמעאל יחי' לפניך". ראה לעיל פרשת לך לך סימן קיב. קיג.

(12) דברים לב, ל.

(13) בראשית רבה פרשה מד כא ד"ה ויהי השמש. שמות רבה פרשה נא, ז. וז"ל: אמר הקב"ה (לאברהם) במה אתה מבקש שישתעבדו בניך בגיהנם או בגליות, א"ר חנינא בר פפא אברהם בירר לו הגליות, ומנין שנא' (דברים לב, ל) אם לא כי צורם מכרם זה אברהם שנאמר (ישעי' נא, א) הביטו אל צור חוצבתם, והם הסגירים שהסכים הקב"ה אחריו.

בראשית יח, יח-יט - ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו

יט

רמז להמדרש "אין העולם חסר משלשים צדיקים כאברהם", וזהו "כי ידעתיו" בגי' שלשים, ומאברהם עד צדקיהו ל' דורות, "צדקה" רומז על "צדקיהו", ומבאר הפ' (ישעי' סג, סז) "כי אתה אבינו וגו'"

כתיב' כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וגו'. מה שאמר כי אתה אבינו קאי על בחי' המלכות, כי אתה כו', כ"י דוקא, זהו הל' מעלות שהמלכות² נקנית בהן מספר כ"י. והיינו בחי' יהוד"ה עצמו שמספרו ל' ולו ניתנה³ המלוכה הנקנית בל' מעלות, ולכן קורא את המלכות בשם⁴ אבינו, דמהיכן מתחיל המלכות ליהודה הוא מדוד הבא מרות⁵ המואבי' בחי' מואב מאב' וכו'. אח"כ כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו, כתיב באברהם גם כן כ"י, כי באברהם כתיב כ"י ידעתיו, שהקב"ה מחבב ויודע אותו, הנה מצד זה ה' צריך להיות שאברהם ג"כ ידע אותנו, ואין העולם חסר ל' צדיקים כאברהם כמ"ש ואברהם היו יהי' כדאיתא בילקוט פ' וירא' על פסוק זה.

(1) ישעי' סג, סז. ראה לקמן סימן רטז הערה 9.

(2) משנה אבות פרק ו משנה ו.

(3) ראה בראשית מט, פסוקים ט. י. בראשית רבה פרשה צט, ח וז"ל: לא יסור שבט מיהודה, זה כסא מלכות (תהלים מה) כסאך אלקים עולם ועד שבט מישור, אימתי, ומחוקק מבין רגליו, כשיבא אותו שהמלכות שלו, שכתוב בו (ישעי' כח) ברגלים תרמסנה עטרת וגו', עד כי יבא שילה, מי שהמלכות שלו.

(4) עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק דהו"ע אב דחכמה ע"ש.

(5) ראה סוף מגילת רות.

(6) בראשית יט, לו. "ותלד הבכורה בן ותקרא שמו מואב הוא אבי מואב עד היום" (ראה יבמות פז).

(7) (רמז פב קרוב לסופו) וז"ל: ואברהם היו יחי' רבי תנחום בשם ר' ברכי' בשרו שאין העולם חסר משלשים צדיקים כאברהם: כי ידעתיו וגו'.

כד, א – כי יקח איש אשה ובעלה וגו'

א. בני ישראל במצרים (לפני הגאולה) היו משועבדים כעבדים למצרים, ב"ערות הארץ", "גוי מקרב גוי", ועד שה' נדמה שבכמה ענינים הם כהמצריים, "הללו עובדי ע"ז הללו עובדי ע"ז" (כמו שטענו המלאכים אפילו בקריעת ים סוף³, ועל אחת כמה וכמה שכן ה' בהיותם עוד במצרים כמו שאפילו משה רבינו אמר⁴).

ובלשון החסידות, שבני ישראל היו אז משוקעים במ"ט שערי טומאה⁵, ועד שאיתא⁶ שבאם היו נשאים עוד רגע במצרים, לא היו יכולים ליגאל ר"ל!

ויציאת מצרים היתה בזה, שגם בהיותם כל כך שקועים ב"ערות הארץ", מקום הזהומא והטומאה, משם הוציאים הקב"ה "בכבודו ובעצמו", "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"⁸, ובחר בהם, "הניח את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם בישראל עמו כו"⁹, "ובנו בחרת מכל עם ולשון" (שזה קאי על "הגוף החומרי הנדמה"¹⁰ בחומריותו לגופי אומות העולם¹¹), "כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי וכו'" בשעת מתן תורה... וצריך להבין:

היתכן, שמבלי הבט על זה שהיו "מקרב גוי" ו"עובדי עבודה זרה" (כטענת משה כנ"ל) גאלם הקב"ה? ובפרט באופן ד"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה" "בכבודו ובעצמו", דלקאורה: אפילו "תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך לפי שה' מלאה גלולים", ו"דבר חמור כזה (החודש הזה לכם) לא כל שכן"¹² – וא"כ, אין זה, ש"מלך מלכי המלכים הקב"ה" "בכבודו ובעצמו" ירד ויבוא בתוך ארץ מצרים, בעיר מצרים, בבית פרעה וכו'?! ויובן זה על פי הלכה ברמב"ם:

הרמב"ם כותב¹³, שהמקדש אשה ואחר כך נמצא בה מום, הרי זה תלוי האם ידע אודות המום לפני שקדשה. ובאם ידע מלפני זה, ואף על פי כן קדשה, הדין שהיא מקודשת, כי "שמע (אודות המום) ורצה".

ומזה מובן בנוגע לנישואין שבין הקב"ה ובני ישראל –

"המקדש עמו ישראל בחופה וקידושין" – ביציאת מצרים ומתן תורה¹⁴ [שהרי "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", מה שהוא עושה מצוה לאחרים לעשות¹⁵]:

מכיון שעוד לפני שהקב"ה קדש את בני ישראל, ועוד לפני שבני ישראל הלכו לגלות מצרים – הרי ידע הקב"ה אודות ה"מומים" שיקבלו בני ישראל במצרים בהיותם "מקרב גוי" ("עובדי עבודה זרה וכו'")¹⁶, כי הקב"ה יודע עתידות ויודע תעלומות וחווה מראש מה שיהי' אחר כך, ואף על פי כן הבטיח הקב"ה (בברית בין הבתרים) ש"אחרי כן יצאו ברכוש גדול"¹⁷ ושהוא יקדש את בני ישראל כו', אזי הדין הוא, שהקידושין חלים, למרות ה"מומים" שבני ישראל מקבלים, גם "מומים" חמורים.

ויתירה מזה: הלשון צחה וברורה ברמב"ם הוא "שמע ורצה" לא "שמע והסכים" או "ויתר" וכו' ב: מכיון שהבעל ידע על המום מלפני זה, אזי הדין שלא רק שהסכים על זה, או ויתר על זה, אלא "רצה".

ועד"ז בנוגע להקב"ה: מכיון שידע מקודם אודות המומים שיהיו, הרי זה ראי' ש"רצה" שיהי' כן. כמבואר בכ"מ¹⁸, שכל ענין המומים בא מצד זה שהקב"ה "נורא עלילה על בני אדם"¹⁹, ורצונו של הקב"ה שיהיו הענינים הפכיים, בכדי שעל ידי זה יתוסף (נוסף לעבודת הצדיקים) גם מעלת עבודת התשובה,

ואדרבה – בזה הוא רצונו האמיתי ("רצה"), כמאמר חז"ל²⁰ שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים עומדים שם, ועד ש"אין יכולים לעמוד שם"²¹.

ולכן, מבלי הבט על כל המומים והעלמות כו' ב"ערות הארץ", נהי' הנישואין שבין הקב"ה ובני ישראל, ונישואין בשלימותם – בנין עדי עד, לעד ולעולמי עולמים, באופן ד"והיו לבשר אחד"²², ישראל וקוב"ה כולא חד²³.

כפי שיהי' בשלימות ובגלוי בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"²⁴.

תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ח חלק ג' עמוד 58 ואילך

(1) מקץ מב, ט. יב. (וראה קה"ר פ"א, ד בסופו) וראה פרש"י לך יב, יט. אחרי יח, ג.

(2) ואתחנן ד, לד. ראה גם מכתב ער"ח ניסן ה'תשמ"ח.

(3) זוהר חלק ב', קע, רע"ב. מכילתא בשלח יד כח.

(4) שמות רבה פמ"ג, ח.

(5) ראה אור התורה שיר השירים עמוד רס ואילך. ובכמה מקומות.

(6) הובא בהגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים פסקא מצה זו (עמוד ל). וש"נ.

(7) הגדה של פסח פסקא ויוציאנו.

(8) הגדה של פסח פסקא מצה זו.

(9) תניא פרק מו.

(10) והדמיון לגופי אומות העולם הוא (לא רק לעיני בשר למטה, אלא) גם לגבי למעלה כביכול, שדוקא אז שייך ענין בחירה, בב' דברים דומים ושונים זה לזה.

(11) תניא פרק מט.

(12) פירוש רש"י בא יב, א.

(13) הלכות אישות פרק כב הלכה ב.

(14) יום חתונתו זה מתן תורה – ראה תענית כו, ב במשנה. ועוד.

(15) תהלים קמו, יט. שמות רבה פ"ל, ט.

(16) ראה שמות רבה פמ"ג, ח.

(17) לך טו, יד.

(18) ראה תורת חיים תולדות ד"ה ויתן לך פרק י ואילך. לקוטי שיחות חלק יח עמוד

395. וש"נ.

(19) תהלים סו, ה. תנחומא וישב ד.

(20) ברכות לד, ב.

(21) רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ד.

(22) בראשית ב, כד.

(23) ראה זוהר חלק ג עג, א.

(24) מיכה ז, טו.

♦ יום ראשון ה' אלול ♦

כא (י) כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּידֶךָ וְשִׁבִיתָ שְׂבִי:
 יֹאֲרִי תַפּוּק לֶאֱנָחָה קָרָבָא עַל פְּעָלֵי דְבְּרִיךְ
 וּמִסְרִנּוֹן יִי אֱלֹהֶיךָ בִּידֶךָ וְתַשְׁבִּי שְׂבִיָּהוֹן:

כז י כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה • בַּמִּלְחָמָה הַרְשוּת מְדַבֵּר, שְׂבִיָּה מִלְחָמָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין לומר: "וְשִׁבִיתָ שְׂבִי", שְׁהָרִי כְּבֵר נֶאֱמַר: "לֹא תַחֲיֶה כָּל נֶשְׁמָה". וְשִׁבִיתָ שְׂבִי • לְרַבּוֹת פְּנֻעִים שְׂבִיָּה, וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁהֵן מִז' אַמּוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 159)

כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ . . וְשִׁבִיתָ שְׂבִי (כא, י) מִלְחָמָה זוֹ הֵינּוּ מִלְחָמָה הַיָּצֵר, הָאוֹיֵב שֶׁל הָאָדָם, וּבְכָל־לֵוֶה יוֹתֵר – הַמִּלְחָמָה נֶגֶד כָּל אֹיְבֵי ה'. יֵשׁ לְדַעַת, תַּכְף בַּעַת הַיָּצִיָּאָה לַמִּלְחָמָה זוֹ, שֶׁבְּעֵצָם עוֹמְדִים **עַל אֹיְבֶיךָ**, לְמַעַלָּה מִמּוֹנֵה, כִּי רַק לְיִשְׂרָאֵל, הַדְּבוּקִים בַּה', יֵשׁ מְצִיאוֹת אֲמִתִּית, מַה־שָּׁאִין־כֵּן אֹיְבֶיךָ, הַמְּנַגְּדִים לְקִדְשָׁהּ. **וְשִׁבִיתָ שְׂבִי** – לֹקָחִים מִן הָאוֹיֵב דִּבֵּר שְׁהִיָּה בַּשְּׂבִיָּה אֲצִלּוֹ, שֶׁכֵּן לְקַלְפָּה אֵין תַּקְף וּמְצִיאוֹת מִצַּד עֲצָמָה, רַק מַה שֶּׁנִּפְל אֲצִלָּה בַּשְּׂבִיָּה מִגְּבוּל הַקִּדְשָׁה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות חז"ל עמ' 85 ואילך)

מִלְחָמָה הַיָּצֵר – מִלְחָמָה הַרְשוּת!

בַּתְחִילַת פְּרָשְׁתֵנוּ כְּתוּב "כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ", וּמִפְּרָשׁ רַש"י "בַּמִּלְחָמָה הַרְשוּת הַכְּתוּב מְדַבֵּר". וְהֵנָּה, בְּדְרוּשֵׁי חֲסִידוֹת מְבֹאָר בְּאֶרְצָה שֶׁ"כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה גו'" קָאִי עַל מִלְחָמָה הַיָּצֵר־טוֹב עִם הַיָּצֵר־הָרַע בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, ד"שַׁעַת צְלוֹתָא שַׁעַת קָרְבָּךְ" (רָאָה בְּכָל זֶה בְּלִקוּטֵי־תוֹרָה וְאוֹרֵי־הַתוֹרָה בְּפֶרֶשְׁתָנוּ).

וְיֵשׁ לְבֹאֵר דְּגַם בַּמִּלְחָמָה הַיָּצֵר, מֵתַאִים פְּרוּשׁוֹ שֶׁל רַש"י "בַּמִּלְחָמָה הַרְשוּת הַכְּתוּב מְדַבֵּר":

מְבֹאָר בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת (תוֹרַת־אוֹר, ד' וְאִילָךְ. לְקוּטֵי־תוֹרָה בַּמְדַּבֵּר ג, ד. ד"ה ת"ר נר חנוכה תרנ"ט. ועוד) שֶׁיֵּשׁ ב' אוֹפְנִים בְּבִרְוֹר וְהַנְּעִת הַיָּצֵר־הָרַע: א. בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה. ב. בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה. דְּעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה הִיא "שַׁעַת קָרְבָּךְ" – הַכְּנָעַת הַיָּצֵר־הָרַע עַל־יְדֵי יְגִיעָה וּבְדֶרֶךְ מִלְחָמָה. מַה־שָּׁאִין־כֵּן עִבּוּדַת לִימוּד הַתוֹרָה, עֲלֶיהָ נֶאֱמַר "דִּרְכֶּיהָ דִּרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם", כִּי עַל־יְדֵי לִימוּד הַתוֹרָה מִמְשִׁיךְ וּמִגְלָה אֱלוֹקִיּוֹת בְּנִפְשׁוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה מֵתַבְּטֵל הַיָּצֵר־הָרַע וְנִכְנָע בְּדֶרֶךְ מִמְּלֵאָה, וְכֵלִי צוּרֶךָ בַּמִּלְחָמָה.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁבִּרְוֹר הַיָּצֵר־הָרַע עַל־יְדֵי מִלְחָמָה נִקְרָא מִלְחָמָה הַרְשוּת, דְּכָל עֵיקַר מִלְחָמָה זוֹ הִיא רַק בְּגֶזֶר "רְשׁוּת", כִּי יִשְׁנָה דֶּרֶךְ אַחֲרַת לְהַכְנִיעַ אֶת הַיָּצֵר־הָרַע, בְּלִי מִלְחָמָה, וּבְאוֹפֵן שֶׁל מְנוּחָה – עַל־יְדֵי עִבּוּדָה שֶׁל תוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ תצא, י"א אלול ה'תש"ו)

תוֹרָה הִיא מְלִשׁוֹן הוֹרָאָה. כָּל עֲנִין בַּתוֹרָה, וּבִדְבָרֵי הַתְּחִלָּתָהּ וּשְׁמָהּ שֶׁל פְּרָשָׁה בַּתוֹרָה, מִהֵנָּה הוֹרָאָה וְהוֹרָאָה נִצָּחִית בְּחַיֵּי הַיּוֹם יוֹם שֶׁל יְהוּדִי, כָּל יְהוּדִי, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָף.

וְצִרִיף לְהַבִּין: מַה־יְהוֹרָאָה הַנִּצָּחִית לְכָל יְהוּדִי מִפְּרָשַׁת הַשְּׂבוּעָה בַּתוֹרָה – "כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ ה' אֱלֹקֶיךָ בִּידֶךָ וְשִׁבִיתָ שְׂבִי"?

וּבִפְרָשׁ שֶׁ"כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה" קָאִי בַּמִּלְחָמָה הַרְשוּת ("בַּמִּלְחָמָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר"), שָׁאִינָה שִׁכָּת בְּזִמָּן הַזֶּה – מַה־אִיפּוֹא הַהוֹרָאָה הַנִּצָּחִית מִזֶּה לְעִבּוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַזְּמַנִּים (גַּם בְּזִמָּן הַזֶּה) וּבְכָל הַמְּקוֹמוֹת, עַד בְּאוֹפֵן שֶׁל "בְּכָל יוֹם יְהִי (דְּבָרֵי הַתוֹרָה) בְּעֵינֶיךָ חֲדָשִׁים"?

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

נְשִׁיָּהֶם וְטַפָּם וְלִקְחָתֶם בַּשְּׂבִי, וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁהֵם מְשַׁבְּעָה אוֹמוֹת שְׂמִינְיָה לְהִרְגָם, הָרִי מֵאַחֵר שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, דִּינָם כְּשֶׁאֵר הָעַמִּים שְׂעֻלִּיהֶם לֹא נֶאֱמַר 'לֹא תַחֲיֶה כָּל נֶשְׁמָה' (שם), אֲלֵא רַק וְהִבִּיתָ אֶת כָּל זְכוּרָה לְפִי חֶרֶב' (לעיל ב, יג) (ספרי) (רש"י סוטה לה): תורה יא

הָעַמִּים, אֵין לומר וְשִׁבִיתָ שְׂבִי, שְׁהָרִי כְּבֵר נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם (לעיל ב, טו) 'לֹא תַחֲיֶה כָּל נֶשְׁמָה', וְאֵין לְהַשְׁאִיר מֵהֶם שְׂבוּיִים בְּחַיִּים (מפרשים):

וְשִׁבִיתָ שְׂבִי. לְשׁוֹן זֶה בָּא לְרַבּוֹת אֶף אֶת הַפְּנֻעִים שְׂבִיָּה – בְּלֹא־מֶר, גַּם אֵלּוּ מִבְּנֵי שְׂבִיָּה הָעַמִּים שְׂמִינְיָה בְּאוֹתָהּ עִיר כְּבוֹשָׁה, מוֹתֵר לְהַחֲיִיתָ אֶת

(י) **כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה...** וְשִׁבִיתָ שְׂבִי. אֵין הַכּוּוֹנָה לַמִּלְחָמָה חוּבָה, אֲלֵא בַּמִּלְחָמָה הַרְשוּת (שְׁאִינָנָה חוּבָה) הַכְּתוּב מְדַבֵּר, כְּגוֹן זֶה שְׂמִינְיָה לְכַבּוֹשׁ אֶרְצוֹת נֹסְפוֹת הַקְּרוֹבוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדִי לְהַרְחִיב אֶת גְּבוּלוֹת הָאֶרֶץ. שֶׁכֵּן בַּמִּלְחָמָה אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל עֲצָמָה, אֲשֶׁר נִצְטְוִינוּ לְכַבּוֹשׁ אוֹתָהּ מִשְׁבַּעַת

ויזבן בהקדים:

בעבודת בני ישראל ישנם בכללות שני חלקים: עבודתו בקדושה - לימוד התורה וקיום המצוות, ועבודתו בחלקו בעולם - לברך ולזכור את גשמיית העולם, ולעשותה כלי לקדושה ואלקות. ובלשון הידוע - דירה לו יתברך בתחתונים.

ההבדל בין שתי העבודות - מתבטא באופן שבו עושים את העבודה: הקדושה - היא בכלל בדרכי שלום, כי בענין זה לא מתעסקים עם "אויבך", מנגד. מה שאין-כן העבודה דברור העולם - היא באופן של מלחמה, "כי תצא למלחמה על אויבך": "תחתונים" נבראו באופן שבגלוי הרי הם "אויבך" המעלים ומנגד לאלקות, ומצד עצמם הרי הם שלא בערף, והיפך מ(להיות) "דירה לו יתברך", ולכן צריך **להלחם** עם העולם כדי לכבוש אותו ולעשותו דירה להקב"ה, שבה נמצא הקב"ה בגלוי בכל עצמותו (כמו האדם, בפניכול, שנמצא בדירתו הפרטית).

יתרה מזו: היות שהמצאות ד"אויבך" - העולם והסתור של ה'תחתונים' - נבראה על ידי הקב"ה עצמו, הוא ברא שבגשמיית (דעולם הזה) תהיה תכונה של "תחתון" (כשם שברא את הרוחניות עם תכונה של "עליון"), מוכן עד כמה גדול התוקף דמצאות המנגד (לא בכח עצמו חסיון ושלום, אלא בכחו של הקב"ה שברא את המנגד באופן כזה) - וזכיון שכן, הרי זה מחזק עוד יותר את **המלחמה** שצוק לה כל יהודי בכדי לעשות את העולם דירה להקב"ה.

ועל-פי-זה מוכן הלשון "כי **תצא** למלחמה", ו"**על** אויבך": כיון שמקומו הקבוע של יהודי הוא בתחום (ד' אמות) דקדושה (עליון), צריכה להיות אצלו **יציאה** ממקומו לצאת למלחמה עם 'תחתונים'. וכדי שיהיה מודע לכך שניתן לו הכח לנצח במלחמה, מלחמה כנגד מציאות של תחתון, ותחתון כזה שנברא על-ידי הקב"ה - אומר הפסוק שזוהי יציאה למלחמה "**על** אויבך", למעלה מאויבך, היהודי (היוצא למלחמה) עומד מעל (על) אויבך, וכדלקמן.

ובפרטיות יותר - העבודה ד"כי תצא למלחמה על אויבך" ישנה גם באדם עצמו: הגוף ונפש הבהמית שלו הם בבחינת תחתון ביחס לנשמתו (נפש האלקית), ועליו לצאת למלחמה - מלחמת היצר - להתגבר על הנטיות הטבעיות של גופו ונפשו הבהמית, לכבוש אותם ובאופן שלא יפריעו לעבודת ה' שלו, ועד יתירה מזו - שיעבוד את ה' גם בכחות אלו, "בכל לבבך - בשני יצריך". וניתן לו הכח על זה - להיותו (נשמתו) "**על** אויבך".

ומזה ישנה גם הוראה בנוגע לזמן זה - חודש אלול:

היצר-הרע יכול לבוא ולטעון ליהודי: מפיון שכל ישראל בחזקת פשרות, בודאי קים כל יהודי את כל עניני העבודה דחודש אלול, ולא רק במשך יום אחד, אלא עברו כבר למעלה מעשרה ימים בחודש זה, עשרה ימים רצופים בעבודה של "אני לדודי ודודי לי", והוספה בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור, עם כל הענינים שבני ישראל מוסיפים בחודש אלול (כמדובר בהתועדויות שלפני-זה) - ואם-כן אפשר עכשו "לנוח", או על-כל-פנים - להמשיך לעשות את העבודה, אבל בסדר והדרגה, ובפרט שישנה כבר הרגילות בזה במשך עשרה ימים רצופים וכו'. וכו'. ואפילו אם רוצים להוסיף בעבודה - אפשר להוסיף בזה, אבל אין כל הכרח להגיע לכך באמצעות "מלחמה", עם רעש ו'שטרעם' - שכן, כבר אין לכאורה עם מי להלחם. ואפילו אם יש במה להלחם - הרי עדיף לפעול בקדושה, מאשר להתעסק במלחמה שדורשת **יציאה** למלחמה.

וישאלה זו מתחזקת בדורנו זה במיוחד: להיותו דור האחרון של הגלות (ולאחרי ריבוי הענינים של עבודת המלחמה שפעלו בני ישראל במשך הדורות, עד וכולל דור זה), שיהיה גם דור הראשון דהגאולה - היה לכאורה מתאים יותר שיתכוננו לפעול בעבודה דלעתידי-לבא באופן של עליות (ילכו מחיל אל חיל) בקדושה עצמה, מאשר להתעסק עם עניני מלחמה.

על כך ישנה ההוראה מפרשת "כי תצא למלחמה על אויבך" (שקורין אותה תמיד בחודש אלול), שצריך לעשות העבודה דחודש אלול באופן של מלחמה, הן בנוגע לעצמו - להלחם ולשנות טבע רגילותו, גם טבע הקדושה, והן בנוגע לעבודה בעולם - ללחום ולכבוש חלקים בעולם שעדיין לא חדורים לגמרי בקדושה, ולעשותם **דירה** לו יתברך.

ובנוגע לדורנו זה - אדרבה: להיותו הדור האחרון בגלות ודור הראשון דהגאולה - מוטלת עלינו אחריות יתרה לסים את המלחמה, ולהכין את הדרך ל"לחם מלחמות ה'" של משיח צדקנו [ועל-דרך-זה על-ידי ניצוץ-משיח שבכל אחד מישראל].

ובנוגע לפועל:

כל יהודי צריך להוסיף - באופן של מלחמה ושינוי הטבע - בכל הענינים דחודש אלול, ובכללות - העבודה ד"אני לדודי ודודי לי", ההתקרבות דבני ישראל אל הקב"ה מתוך אהבה (ושמחה), על-ידי קיום התורה ומצותיה.

ובמיוחד - על-ידי ההוספה בלימוד התורה (ובפרט - מתוך אהבה), שעל-ידי-זה מתאחדים במיוחד עם הקב"ה (אשר "הכנים" את עצמו בתורתו, "אנא נפשי כתבית יהבית"), ב"יחוד נפלא כו",

להוסיף בעצמו בלימוד התורה, וכמו כן להשפיע על יהודים נוספים - אנשים ונשים, ובהדגשה מיוחדת - טף, תינוקות של בית רבן - שיוסיפו בלימוד התורה, ובפרט - בשיעורי תורה בריבים.

וּכְמוֹ כֵּן - עַל־יְדֵי נְתִינַת הַצִּדְקָה, שֶׁהִיא מֵאַחַדַּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד, שָׁזָה נַעֲשֶׂה כְּלִי לְאַהֲבַת ה' וְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי הַקֶּבֶץ ("אֲנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי").

וְגַם בְּשָׁאֵר קוּי הָעֲבוּדָה דְּחוֹדֵשׁ אֶלּוּל - עֲבוּדַת הַתַּפְלָה, עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה, וְהַשְׁלֵמוֹת בְּכָל זֶה - בְּאוֹפֶן שֶׁל גְּאוּלָּה. וְהִי־רָצוֹן, שָׁזָה יוֹסִיף עוֹד יוֹתֵר בְּבִרְכַּת פְּתִיבָה וְחִתִּימָה טוֹבָה לְכָל יְהוּדֵי וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְשָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה, בְּטוֹב הַנֶּאֱדָה וְהַנִּגְלָה, בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת גַּם יַחַד,

עַד הַבִּרְכָּה הַכִּי עֵיקָרִית - הַגְּאוּלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, אֲשֶׁר יִלְחַם מִלְחָמַת ה' וַיִּנְצַח, "וַיִּנְתְּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּיָדָנוּ", וְ"נִשְׁבִּיתָ שְׁבִי" - עֵיקָר הַשְׁבִּיָּה (שְׁאוּמוֹת הָעוֹלָם רָדְפוּ אַחֲרֶיהָ) - בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה שְׁחוּזָרִים לְמִקְוָם הַמְּשֻׁכָּנוֹת דְּבֵית רָאשׁוֹן וּבֵית שֵׁנִי, בְּיַחַד עִם הַמְּשֻׁכָּן שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה, וְעוֹד וְעֵיקָר - בְּנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, מִקְדָּשׁ אֲדָ' כּוֹנֵנוּ יְדִיד,

וְאִזִּי יָקוּיִם בְּפִשְׁטוֹת ("וְהָיָה כִּי") תִּבּוֹא אֶל הָאָרֶץ גו' וְלִקְחָתָהּ מֵרָאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה גו'" וּמִבִּיאִים הַבִּיכּוּרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי,

וְאִזִּי שָׁנָה גַּם שְׁלֵמוֹת עֲנֵן הַמִּלְחָמָה, "כִּי תִצַּא לְמִלְחָמָה" - מִלְחָמָה מִלְשׁוֹן לָחֶם - "לָחֶמִי לֹא־שִׁי", עֲבוּדַת הַקְּרִבָּנוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל זֶה - תֵּיכָף וּמִיַּד מִמֶּשׁ.

(יא) וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשָּׁת יִפְתָּ־תָאֵר וְחִשְׁקָתָ בָּהּ
וְלִקְחָתָ לְךָ לְאִשָּׁה:
יֵא וְתִחְזִי בְּשִׁבְיָהּ אֶתְמָא שְׁפִירַת חֲזוּ וְתִתְרַעֲי
בָּהּ וְתִסְבֶּה לָּךְ לְאִנְתּוֹ:

כִּי־אִשָּׁה • אֶפְלוּ אִשָּׁת אִישׁ. וְלִקְחָתָ לָּךְ לְאִשָּׁה • לֹא דְבָרָה תוֹרָה אֲלֹא כְּנֶגֶד יֵצֵר הָרַע, שָׁאֵם אֵין הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מִתִּירָה, יִשְׁאַנָּה בְּאִסּוּר. אֲבָל אִם נִשְׂאָה, סוּפוּ לְהִיּוֹת שׁוֹנְאָה, שְׁנֶאֱמַר אַחֲרָיו: "כִּי תִהְיֶינָּה לְאִישׁ וְגו'", וְסוּפוּ לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה, לְכָךְ נִסְמְכוּ פְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ.

(יב) וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלַּחְתָּהּ אֶת־רֹאשָׁהּ
וַעֲשִׂיתָהּ אֶת־צַפְרָנִיהָ:
יב וְתַעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ וְתַגְלַח יָת רִישָׁהּ וְתַרְפִּי
יָת טוֹפְרָנָהּ־א:

כִּי־אִשָּׁה • וַעֲשִׂיתָהּ אֶת־צַפְרָנִיהָ • תַּגְדִּלֶם כְּדֵי שְׁתַּתְּנוּל.

(יג) וְהִסִּירָהּ אֶת־שִׁמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעַלֶּיהָ וַיִּשְׁבָּהּ
בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת־אֲבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים
וְאַחֲרַיִן תִּבּוֹא אֵלֶיהָ וּבְעֻלָּתָהּ וְהִיתָה לְךָ לְאִשָּׁה:
יג וְתַעֲדִי יָת כְּסוּת שִׁבְיָהּ מִנָּה וְתִיתַב בְּבֵיתְךָ
וְתַכְבִּי יָת אֲבִיהָ וְיָת אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וְכִתְר
בֶּן תַּעֲוִל לִוְתָּהּ וְתַבְעֻלָּנָהּ וְתִהְיִי לָּךְ לְאִנְתּוֹ:

כִּי־אִשָּׁה • וְהִסִּירָהּ אֶת־שִׁמְלַת שִׁבְיָהּ • לְפִי שֶׁהֵם נָאִים, שֶׁהַעוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים בְּנוֹתֵיהֶם מִתְקַשְּׁטוֹת בְּמִלְחָמָה, בְּשִׁבְלִי

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(הה"מ): תורה יב
(יב) וַעֲשִׂיתָהּ אֶת צַפְרָנִיהָ. תַּגְדִּלֶם. כְּלוֹמַר, תַּנִּיחַ אוֹתָם לְגִדּוֹל וְלֹא תִקְצֹצֵם, זֹאת כְּדֵי שְׁתַּתְּנוּל (תַּמְאָס) בְּעֵינָיו, וּמִתּוֹךְ כֶּךָ לֹא יִחְפּוֹץ בָּהּ וַיִּשְׁלַחְנָהּ (ספרי): תורה יג
(יג) וְהִסִּירָהּ אֶת שִׁמְלַת שִׁבְיָהּ. גַּם דִּין זֶה טַעְמוֹ כְּדֵי שְׁתַּתְּנוּל בְּעֵינָיו, לְפִי שֶׁבְּגָדֵי הַשְּׁבוּיּוֹת הֵם נָאִים, שֶׁכֶּךָ דִּרְךְ הַגּוֹיִם שֶׁבְּנוֹתֵיהֶם מִתְקַשְּׁטוֹת בְּמִלְחָמָה בְּשִׁבְלִי לְהַזְנוֹת אֲחֵרִים (מֵאֲנָשֵׁי הָאוֹיֵב) עֲמָהֶם, וְעַל־יְדֵי זֶה

לְהִיּוֹת שׁוֹנְאָה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר אַחֲרָיו (לִקְחָן פֶּסוּק טו) 'כִּי תִהְיֶינָּה לְאִישׁ וְגו'' וְהֵאֱחָת שְׁנוּאָה' וְכֵן סוּפוּ לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר אַחֲרָיו (לִדְלָן פֶּסוּק יח) 'כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה' וְגו'. וְלְכָךְ נִסְמְכוּ פְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ זו לְזוֹ, לְלַמֵּד שְׂאֵבֵן כֶּךָ תִּהְיֶינָה תּוֹצְאוֹת מַעֲשֵׂיו (וְתַחֲנוּמָא) (וְחִכְרוּן): אִשָּׁת. לֹא נֶאֱמַר 'אִשָּׁה' אֲלֹא 'אִשָּׁת'. מִלְשׁוֹן זֶה לְמַדּוּ חֻכְמִים שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר אֲפִילוּ בְּאִשָּׁת אִישׁ, וְאָף עַל פִּי כֵן הִתִּירָתָהּ לוֹ הַתּוֹרָה לְנִשְׁוֹאֵין

(יא) וְלִקְחָתָ לָּךְ לְאִשָּׁה. הַתּוֹרָה אֲמָנָם הִתִּירָה לְקַחַת אֶת הָאִשָּׁה הַשְּׁבוּיָה לְנִשְׁוֹאֵין, אֲבָל אֵין בְּכָךְ כְּדֵי לְהוֹרֹת לָנוּ שְׂאֵבֵן זֹהִי הַדִּרְךְ הָרְאוּיָה וְהַטּוֹבָה בְּעֵינֵי ה', כִּי לֹא דְבָרָה תוֹרָה אֲלֹא כְּנֶגֶד יֵצֵר הָרַע, שֶׁהוּא מִתְגַּבֵּר עַל הָאָדָם לְהַכְשִׁילוֹ בְּחֶטֱא, וְיֵשׁ לְחֹשׁוֹשׁ בְּכַגּוּן זֶה, שָׁאֵם אֵין הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מִתִּירָה לוֹ, לְבִסּוֹף יִשְׁאַנָּה בְּאִסּוּר; אֲבָל גַּם לְאַחֵר שֶׁהוֹתֵרָה לוֹ, אֵין הַדִּבֵּר הַגּוֹן, וְהַתּוֹרָה רוֹמֶזֶת שָׁאֵם נִשְׂאָה, נִשְׁוֹאִיהֶם לֹא יַעֲלוּ יָפָה וְסוּפוּ

לְהַזְנוֹת אַחֲרֵים עִמָּהֶם. וַיֵּשְׁבָה בְּבֵיתָךְ • בְּבֵית שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, נִכְנָס וּנְתַקֵּל בָּהּ, יוֹצֵא וּנְתַקֵּל בָּהּ, רוֹאֶה בְּכִכְיָתָהּ, רוֹאֶה בְּנוּלָהּ, כִּדִּי שְׁתַּתְּנָה עָלָיו. וּבִכְתָּהּ אֶת־אֲבִיהָ • כָּל כֶּף לְמָה? כִּדִּי שְׁתַּהֲא בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁמִמָּה וְזוֹ עֲצָבָה, בֵּת יִשְׂרָאֵל מִתְקַשֶּׁטֶת וְזוֹ מִתְנוּלָת.

יד ויהי אם לא תתקע בה ותפטרנה לנפשה וזבנא לא תזבנה בכספא לא תתגר בה חלף די עניתה:

(יד) וְהָיָה אִם־לֹא חֲפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא־תִמְכְּרָנָה בַּכֶּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָה: ם

ש"י ויהי אם לא חפצת בה • הכתוב מבשרך שסופך לשנאותה. לא־תתעמר בה • לא תשתמש בה. בלשון פרסי קורין לעבדות ושמוש: עימראה. מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי בן.

טו ארי תהוין לגבר תרתין נשין חדא רחממא וחדא שניאתא וילידן לה בנין רחממא ושניאתא ויהי ברא בוכרא לשניאתא:

(טו) בִּי־תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהוּבָה וְהָאֶחָת שְׁנוּאָה וְיִלְדוּ־לָהּ בָּנִים הָאֶהוּבָה וְהַשְּׁנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבָּכֹר לְשִׁנְיָאָה:

טז ויהי ביומא דיתסן לבנוהי ית די יהי לה לית לה רשו לבכרא ית בר רחממא על אפי בר שניאתא בוכרא:

(טז) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֶת־אֲשֶׁר־יְהִיָּה לוֹ לֹא יוּכַל לְבָכֹר אֶת־בֶּן־הָאֶהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׁנוּאָה הַבָּכֹר:

יז ארי ית בוכרא בר שניאתא יפרש למתן לה תרתין חלקין בכל די ישחב לה ארי הוא ריש תקפה לה חזיא בכרווא:

(יז) כִּי אֶת־הַבָּכֹר בֶּן־הַשְּׁנוּאָה יַפִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שָׁנִים בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רִאשִׁית אָזְנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: ם

ש"י פי שנים • (ב"ב קכג) כנגד שני אחים. בכל אשר־ימצא לו • מכאן שאין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבא לאחר מיתת האב בכמחזק.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(יז) **פִּי שָׁנִים**. אין הכוונה שחלק הבכור כפול בשיעורו מחלקם של כל האחים יחד [באופן שתמיד יטול הבכור שני שלישים מכל הנחלה, והם יתחלקו כולם בשליש אחד], אלא הבכור נוטל רק כנגד שני אחים – פי שנים מאח שאינו בכור [כגון שהיו שבעה אחים, מחלקים את כל הנחלה לשמונה חלקים; הוא נוטל שתי שמיניות, וכל אחד משאר האחים נוטל שמינית אחת] [בבא־בטרא קכב]: **בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ**. לשון 'ימצא לו', משמעו נכסים שמצויים לו עתה בפועל. **מכאן דרשו, שאין הבכור נוטל פי שנים בראוי** – מתוך הנכסים העתידיים לבא לאחר מיתת האב – בדרך שהוא נוטל במוחזק. כלומר, הבכור נוטל פי שנים רק בנכסים

זרה? אלא אף זאת כדי שתמאס עליו, ויהיה ניכר הבדל גדול בינה לבין אשתו הישראלית, בכך שתהא בת ישראל שמחה – וזו עצבה ובוכה; בת ישראל מתקשטת – וזו מתנוולת (ספרי) (נ"א, עמק הנצי"א); תורה יד (יד) וְהָיָה אִם לֹא חֲפַצְתָּ בָּהּ. הכתוב מבשרך (מבטיחך) שסופך לשנאותה, ולא תחפז בה לאשה (ספרי): **לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ**. אם לא תרצה לקחתה לאשה, **לֹא תִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ** כשפחה (רמב"ן). 'תתעמר' הוא לשון השתמשות, שכן בלשון פרסי קורין לעבדות ושמוש 'עימראה'. רש"י מציין מקור לדבריו: **מיסודו** (מספרו) של רבי משה הדרשן למדתי בן: תורה טו

להסיח דעתם מלהלחם (ספרי) (אדרת אליהו): **וַיֵּשְׁבָה בְּבֵיתָךְ**. אף שכבר נאמר למעלה (פסוק יב) 'והבאתה אל תוך ביתך, חזר הכתוב וכפלו כאן, לומר שתקבע את ישיבתה בבית שמשַׁתְמֵשׁ בו'. כלומר, באותו הדרך המיוחד לו ורגיל להשתמש בו, שם תשקה השבויה במשך כל אותו הזמן. כדי שיהא נכנס ונתקל בה, יוצא ונתקל בה, ורואה אותה שוב ושוב בבכייתה, ורואה בנוולה, כל זאת כדי שתתגנה עליו ולא ירצה עוד להשהותה אצלו, וישלחנה (ספרי) (רא"ם, ג"א, רבינו הלל, סד"ר): **וּבִכְתָּה אֶת אֲבִיהָ**. כל כף למה? מה טעם הבכיה הזאת, וכי זקוקים אנו שתכבד את הוריה עובדי העבודה

יח ארי יהי לגבר פר סטי ומרי ליתוהי
מקבל למימר אבוהי ולמימר אמא ומלפן
יתה ולא יקבל מנהון:

(יח) כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנוּ שְׁמֹעַ
בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמָע
אֲלֵיהֶם:

יח"א סורר • סר מן הדרך. ומוֹרֵה • מסרב בדברי אביו, לשון ממרים. וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ • (סנהדרין עא) מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. בן סורר ומוֹרֵה אינו חייב עד שיגנב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין, שנאמר: "זולל וסובא", ונאמר (משלי כג): "אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו" (סנהדרין עב). ובן סורר ומוֹרֵה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו: סוף שמכלה ממון אביו ומבקש למודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה: ימות זכאי ואל ימות חייב.

יט ויחדיו בה אבוהי ואמא ויפקון יתה
לקדם סבי קרתה ולתרע בית דין אתרה:

(יט) וַתִּפְּשׁוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי
עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְמוֹ:

כ וימרון לסבי קרתה בנא דין סטי ומרי
ליתוהי מקבל למימנא זלל בסר וסבי
חמר:

(כ) וַאֲמָרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנוּ
שְׁמֹעַ בְּקוֹלָנוּ זוֹלָל וְסוֹבָא:

כא וירגמנה כל גברי קרתה באבניא וימות
ותפלי עבד דביש מבינך וכל ישראל
ישמעון וידחלון:

(כא) וַיִּרְגְּמֻהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בָּאֲבָנִים וָמוֹת וּבַעֲרַת
הָרָע מִקִּרְבָּהּ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ: ס

יח"א וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ • מפאן שצריך הכרזה בבית דין: 'פלוגי נסקל על שהיה בן סורר ומוֹרֵה'.

♦ יום שני ו' אלול ♦

כב וארי יהי בגבר חובת דין דקטול ויתקטל
ותצלוה יתה על צליכא:

(כב) וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמַת
וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל־עֵץ:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

עונש מיתה, אלא לפי שהגיעה תורה
לסוף דעתו (עומק טבע נפשו).
שמאחר שפבר הורגל בהתנהגותו
זאת, סוף הדבר הוא שמכלה את
ממון אביו, ואז מבקש לימודו –
מחפש ממון להמשיך בהרגלו ואינו
מוצא, וכיון שאינו מוצא הריהו עומד
בפרשת דרכים ומלסטם (שודד
וגזל) את הבריות; ובעת ההיא
בודאי פבר יעבור על עבירות
שחייבים עליהם מיתה, לפיכך אמרה
תורה, מוטב שימות זכאי כשעדיין
לא עבר עליהם, ואל ימות כשהוא
פבר חייב (ספרי, סנהדרין עא) (רא"ם,
מפרשים: תורה יט)

(כא) וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ.
פיצד ישמעו כל ישראל? אלא מפאן
שצריך הכרזה בבית דין שפבר עיר

בפני שלשה שייחזור למוטב, וכיון
שלא שמע אליהם מביאין אותו לבית
דין ומלקין אותו שם (ספרי) (רש"י סנהדרין
עא, ד"ה מתרין). ומוסיף רש"י: בן סורר
ומוֹרֵה אינו חייב בענשים האמורים
בו עד שיגנב ממון משל אביו, ויקנה
בו בשר יין, ויאכל תרטימר בשר
[תרטימר = משקל יונוי קדום, ושיעורו
חצי מנה]. וישתה חצי לוג יין
[כשיעור קיבול שלש ביצים],
שנאמר זולל וסובא – אוכל ושותה,
ונאמר (משלי כג, כ) אל תהי בסובאי יין
בזוללי בשר למו. הרי שביטויים אלו
אמורים בעיקר על אכילת בשר
ושתית יין. ורק עליהם נידון בן סורר
ומוֹרֵה. ומוסיף רש"י: ובן סורר ומוֹרֵה
נהרג על שם סופו; לא משום
שדברים אלו עצמם חמורים עד כדי

שפבר היו נמצאים (מוחזקים) ברשות
האב בזמן מותו, אבל נכסים העתידים
לבוא לרשות הורשים לאחר מות
האב [כגון שזקנם (אבי אביהם) עדיין
חי, ולאחר מותו יפול להם חלק
מירושתו], בהם אין הפכור נוטל פי
שנים אלא מתחלק שנה בשנה עם
שאָר אָחָיו (ספרי) (רש"י בכורות נא); תורה יח
(יח) סורר. פירושו: סר מן הדרך
הישרה והטובה, ללכת בדרך הרעה
(ראה ביאורנו בראשית יט, ב, ד"ה סורר נא):

ומוֹרֵה. מסרב בדברי אביו. אינו
מקבל את דבריו וממאן להתנהג על
פיו. ותיבת מורה היא לשון 'ממרים'
הייתם עם ה'" (לעיל ט, ז) שהיו מסרבים
לשמוע בקולו [וכן תרגם שם
אונקלוס: 'מסרבין הויתון']:
ויסרו אותו. אביו ואמו מתרין בו

כ"י וְכִי־יְהִיָּה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט־מֹות • סְמִיכוֹת הַפָּרָשִׁיּוֹת, מְגִיד שָׁאם חֲסִים עָלָיו אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, סוֹף שֶׁיֵּצֵא לְתַרְבוּת רָעָה, וְיַעֲבֹר עֲבֻרוֹת וְיִתְחַיֵּב מִיתָה בְּבֵית דִּין. וְתִלְיָת אֹתוֹ עַל־עֵץ • (סנהדרין מה) רַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: כָּל הַנִּסְקָלִין נִתְּלִין, שְׁנָאֵמַר: "כִּי קָלֶלֶת אֱלֹהִים תִּלְוִי", וְהַמְּכַרְךָ ה' בְּסִקְלָהּ.

(כג) לֹא־תִלֵּין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בְּיוֹם הַהוּא כִּי־קָלֶלֶת אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמֹא אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ נִחְלָה: ם

כ"י וְכִי־קָלֶלֶת אֱלֹהִים תִּלְוִי • זְלוּלוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הוּא, שְׁאֵדָם עֲשׂוּי בְּדַמוֹת דִּיּוּקְנוֹ, וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּנָיו, מִשָּׁל לְשָׁנֵי אַחִים תְּאוֹמִים שֶׁהָיוּ דוּמִין זֶה לָזֶה, אֶחָד נַעֲשֶׂה שֶׁר וְאֶחָד נִתְּפַס לְלִסְטִיּוֹת וְנִתְּלָה, כָּל הַרְוָאָה אוֹתוֹ אוֹמַר: 'הַשֶּׁר תִּלְוִי'. כָּל קָלֶלֶה שֶׁבַּמִּקְרָא, לְשׁוֹן הֶקֶל וְזְלוּל, כִּמּוֹ: (מ"א ב) "וְהוּא קָלֶלֶנִי קָלֶלֶה נִמְרָצֵת".

כב (א) לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אֶחָיִךְ אוֹ אֶת־שׁוֹ נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הֵשֵׁב תְּשִׁיבָם לְאֶחָיִךְ: א לֹא תַחֲזִי יֵת תּוֹרָא דְאַחוּךְ אוֹ יֵת אִמְרָה דְטָעָן וְתִתְּכַבֵּשׂ מִנְהוֹן אֶתְּכָא תַתִּיבְנָן לְאַחוּךְ:

כ"י וְהִתְעַלְמָתָּ • כּוֹבֵשׁ עֵין כָּאלוֹ אֵינוֹ רֹאֶהוּ. לֹא־תִרְאֶה וְהִתְעַלְמָתָּ • לֹא תִרְאֶה אוֹתוֹ שֶׁתִּתְּעַלֵּם מִמֶּנּוּ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. (ב"מ ל) וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: פְּעָמִים שְׂאֵתָה מִתְּעַלֵּם וְכו'.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אֶצֶל שְׁמַעֲי בֶן גֵּרָא, שֶׁעָלָיו אָמַר דָּוִד 'וְהוּא קָלֶלֶנִי קָלֶלֶה נִמְרָצֵת' (מלכים"א ב, ח) עַל כֶּךָ שֶׁכִּינְהוּ בִלְשׁוֹן גִּנְאִי [שְׁאֵמַר לוֹ (שמואל"ב טו, ז) 'צֹא צֹא אִישׁ הַדְּמִים']. וּכְדוּגְמָתוֹ אַף כָּאן, 'קָלֶלֶת אֱלֹהִים', פִּירוּשׁוֹ זְלוּלוֹ שֶׁל מֶלֶךְ (מפרשים): תורה א

כב (א) וְהִתְעַלְמָתָּ. פִּירוּשׁוֹ: כּוֹבֵשׁ (מִסְתִּיר וּמַעְלִים) עֵין מִלְּהַבִּיט בְּגִלּוֹי עַל הַדָּבָר הָאֶבֶד, וְעוֹשֶׂה אֶת עֲצָמוֹ כִּאִילוֹ אֵינוֹ רֹאֶהוּ (רש"א):

לֹא תִרְאֶה, וְהִתְעַלְמָתָּ. הַכֹּל מֵאִמֶּר אֶחָד הוּא. וּכְלוּמַר, לֹא תִרְאֶה אוֹתוֹ בְּאוֹפֶן שֶׁתִּתְּעַלֵּם מִמֶּנּוּ, אֲלֵא הֵשֵׁב תְּשִׁיב אוֹתוֹ לְאֶחָיִךְ. זֶהוּ פִּירוּשׁ הַמִּקְרָא לְפִי פְּשׁוּטוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ לְפִי מִדְּרָשׁוֹ, כִּי תִיבַת 'וְהִתְעַלְמָתָּ' נִדְרָשֶׁת גַּם לְעֲצָמָהּ, וְיֵשׁ בְּכָךְ כַּעֲשֵׁן צִיּוּי: 'וְהִתְעַלְמָתָּ' – לְמִדְרָךְ שֵׁישׁ פְּעָמִים שְׂאֵתָה מִתְּעַלֵּם, כְּגוֹן כִּהֵן שְׂאִסּוֹר לוֹ לְהַכְנִס לְבֵית הַקְּבֻרוֹת [מִפְּנֵי טוּמְאָתָהּ מֵת], כִּשְׂרֹאָה שֶׁם אֲבִידָה, הָרִי הוּא מִתְּעַלֵּם מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ נִכְנָס לְהַחְזִירָהּ וְכו' (ראה דוגמאות נוספות בבא מציעא ל) (ספרי) (ג"א): תורה ב

'קָלֶלֶת' הָאִמּוֹר כָּאן, מִשְׁמַעוֹתוֹ 'קָלוֹן' וּבִיּוּן. שֶׁתִּלְיָתוֹ שֶׁל אָדָם כַּעֲשֵׁן זְלוּלוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הוּא, כְּלוּמַר, יֵשׁ בְּכָךְ מִשׁוֹם פָּגַם בְּכַבּוֹדוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי הָאָדָם עֲשׂוּי בְּדַמוֹת דִּיּוּקְנוֹ [כִּמּוֹ שְׁנָאֵמַר (בראשית א כו) 'כִּי בָצַלְסָם אֱלֹהִים עֲשֶׂה אֶת הָאָדָם']. וְכָל שֶׁכֵּן עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם נִחְשָׁבִים כְּבָנָיו שֶׁל מֶקוֹם [כִּמּוֹ שְׁנָאֵמַר (לעיל יד א) 'בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם']. וְהָרִי זֶה בִּיּוּי כְּלָפִי מַעְלָה לְהַשְׁאִיר אֶת נִבְלָתָם לָלוֹן עַל הָעֵץ. מִשָּׁל לְמַד הַדָּבָר דּוּמָה? לְשָׁנֵי אַחִים תְּאוֹמִים שֶׁהָיוּ דוּמִים זֶה לָזֶה. וְכִשְׁגָּדְלוּ, אֶחָד מֵהֶם נַעֲשֶׂה מֶלֶךְ וְאֶחָד מֵהֶם נִתְּפַס לְלִסְטִיּוֹת – נִמְשָׁךְ לַעֲסוֹק בְּגִזְלוֹת, וְנִתְּלָה בַּעֲנָשׁוֹ, כָּל הַרְוָאָה אוֹתוֹ כִּשְׁהוּא תִלְוִי אוֹמַר 'הַמֶּלֶךְ תִּלְוִי' (ויקרא (סנהדרין מה) 'צָוָה הַמֶּלֶךְ וְהוֹרִידוּהוּ'). וּמוֹסִיף רש"י: וְכֵן כָּל לְשׁוֹן 'קָלֶלֶת' שֶׁבַּמִּקְרָא, כְּגוֹן הַמִּקְלָל אֶת הַבִּירוֹ, אֵין הַכּוֹנֶנֶה דְּיוֹקָא לְאִמִּירַת 'אֲרוּרָה אַתָּה' וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, אֲלֵא הוּא לְשׁוֹן כְּלָלִי שֶׁל הֶקֶל וְזְלוּל, אֲשֶׁר הוּא כּוֹלֵל בְּמִשְׁמַעוֹ כָּל עֲנָן שֶׁל גִּנְאִי וּבִיּוּי כְּלָפִי הוֹזֵלָתָהּ. וּכְמוֹ שְׁמִיָּצָנוּ

וְעִיר לְאִמּוֹר: 'פְּלוּנִי נִסְקָל (מת בְּסִקְלָה) עַל שֶׁהָיָה בֶן סוֹרֵר וּמוֹרָה'; תורה כב

(כב) וְכִי יְהִיָּה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט מֹות. סְמִיכוֹת הַפָּרָשִׁיּוֹת זו לְזוֹ מְגִידָה, שֶׁהַפָּרָשָׁה הַזֹּאת הָעוֹסֶקֶת בַּעֲנֵן חִיבִי מִיתָה, בָּאָה כְּתוּצָאָה מִן הַפָּרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת לָהּ בַּעֲנֵן בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָה. לְמַדְנֹה, שָׁאם חֲסִים אָבִיו וְאִמּוֹ עָלָיו, וְאֵין מְבִיאִים אוֹתוֹ לְבֵית דִּין לְהַעֲנִישׁוֹ, סוֹף הַדָּבָר יְהִיָּה שֶׁיֵּצֵא לְתַרְבוּת רָעָה לְגַמְרִי, וְיַעֲבֹר עֲבִירוֹת חֲמוּרוֹת וְיִתְחַיֵּב עֲלֵיהֶם מִיתָה בְּבֵית־דִּין:

וְתִלְיָת אוֹתוֹ עַל עֵץ. לֹא שְׁמִמִּיתִים אוֹתוֹ בְּתִלְיָה, אֲלֵא לְאַחַר שֶׁהוֹמַת כְּדִינוֹ תוֹלִים אוֹתוֹ עַל עֵץ, שֶׁכֵּן רַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ, כָּל הַנִּסְקָלִין נִתְּלִין (לְאַחַר סְקִילָתָם). וּמִנֵּן שֶׁרַק חִיבִי סְקִילָה נִתְּלִינָה לְפִי שְׁנָאֵמַר כָּאן 'כִּי קָלֶלֶת אֱלֹהִים תִּלְוִי', מִכָּאן דְּרָשׁוּ שֶׁהַקְּתוֹב מְדַבֵּר בְּסוּג מִיתָה הַבָּאָה עַל קָלֶלֶת שְׁמִים, וְהַמְּכַרְךָ (כְּלוּמַר: הַמִּקְלָל) אֶת ה', הָרִי דִינוֹ בְּסִקְלָה (ראה

ויקרא כד טו) (סנהדרין מה) (רש"י): תורה כב

(כג) כִּי קָלֶלֶת אֱלֹהִים תִּלְוִי. לְשׁוֹן

ב ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו
אלתוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו
אחיו יתה ומתיכנה לה:

(ב) ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו
אלתוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו
והשבתו לו:

ה"י עד דרש אחיך • (כ"ב כז) וכי תעלה בלבבך שיתנהו לו קדם שידרשהו? אלא דרשהו שלא יהא רמאי.
והשבתו לו • שתהא בו השבה, שלא יאכל בביתך כדי דמיו ותתבעם ממנו. מכאן אמרו: כל דבר שעושה
ואוכל, יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל, ימכר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 284)

ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו (כב, ב) מי שרואה שנאבד ליהודי אבדה רוחנית, שאינו מתנהג כדבעי, הנה
אפילו אם יהודי זה רחוק ממנו ואינו מכירו - אסור להתעלם מאבדה זו, אלא יש לעזור לו עד שיבוא וידרש את אבדתו,
כלומר, שיתקן את הנהגתו. ועל־דרך תורת הבעל־שם־טוב, שיש למסור את הנפש על אהבת ישראל, אפילו ליהודי שלא
ראו מעולם.

ג וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן
תעשה לכל־אבדת אחיך אשר־תאבד ממנו
ומצאתה לא תוכל להתעלם:

(ג) וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן
תעשה לכל־אבדת אחיך אשר־תאבד ממנו
ומצאתה לא תוכל להתעלם:

ה"י לא תוכל להתעלם • לכפש עינך כאלו אינך רואה אותו.

ד לא תחזי נח חמרא דאחור או תורה רמן
בארשא ותתכבש מנהון אקמא תקים עמה:

(ד) לא־תראה את־חמור אחיך או שורו נפלים
בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו: ם

ה"י הקם תקים • (כ"ב לב) זו טעינה, להטעין משאו שנפל מעליו. עמו • עם בעליו, אבל אם הלך וישב
לו ואמר: 'הואיל ועליך מצוה, אם רצית לטעון טעון', פטור.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לקבלם (בבא מציעא כח) (כ"ב): תורה ג
(ג) לא תוכל להתעלם. אסור לך
לכבוש (להסתיר ולהעלים) עינך
ולעשות עצמך כאילו אינך רואה
אותו, אלא השב תשיבנו
לאחיו: תורה ד
(ד) הקם תקים. זו מצות טעינה, לפי
שהחמור או השור נופל יחד עם משאו,
ויש לעזור לבעלים להקימו ולהטעין
שוב את המשאוי שנפל מעליו [ואילו
במקום אחר (שמות כד, ה) נאמר: 'כי
תראה חמור... רבץ תחת משאו' וגו',
שם הכתוב מדבר במצות 'פריקה',
לפרוק ולהוריד מעל הבהמה את
המשאוי המעיק עליה] (בבא מציעא לב):
עמו. כלומר, הקם תקים יחד עם
בעליו, רק באופן זה צוה התורה
לסייע לבעלים, הואיל וגם הוא טורח

לידי כך, שההוצאות הקלו לא יעלו
יותר מכל שויה של המציאה עצמה;
שלא יאכל בעל־החיים בביתך עד
כדי סכום כל דמיו (במחיר שויו, או
יותר), כי אז בשיבואו הבעלים לקבל
האבידה, ותתבעם (את ההוצאות
הקלו) ממנו, שוב לא יהיה לו כל
יתרון ותועלת בהשבת אבדתו. מכאן
אמרו חכמים: כל דבר שעושה
(מביא רווח ממון על־ידי עבודתו)
ואוכל כנגד עבודתו, יחזיקונו המוצאו
בביתו ויעשה ויאכל, וכשיבואו
הבעלים יקבלו המה את פירות
מעשיו, וישלמו כנגדם עבור
הוצאותיו. וכל דבר שאינו עושה
ואוכל - כלומר שמאכלו יתר על
עשייתו - ימכר מיד, וישמור את
המעות אצלו עד שיבואו הבעלים

(ב) עד דרש אחיך אותו והשבתו לו.
למה הוצרך הכתוב לומר זאת, וכי
תעלה על דעתך שיתנהו לו את
אשר מצא קודם שידרשהו? אלא
מקרא זה יש לפרשו כאילו נאמר 'עד
דרשך את אחיך', כלומר דרשהו את
אחיו וחקרהו, על פי סימנים, עד
שיתברר לך שלא יהא רמאי ושהוא
אכן בעל האבידה, ורק אז תשיבנה לו
(ספרי) (רש"י בבא מציעא כח, ג' א"א):
והשבתו לו. מלשון 'לו' אנו למדים
שעל ידי השבתך את האבידה, תהא
בו לבעלים רווח של השבה. כלומר,
עליך להשאיר רווח כלשהו לבעל
האבידה, שהרי הוא יצטרך לשלם את
כל הוצאות המאכל והטיפול,
שהוצאת עבור המציאה במשך הזמן
ששהתה אצלו, ולכן מחובתך להביא

(ה) **לֹא־יְהִיָּה כְּלִי־גֶבֶר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבָּשׁ גֶּבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂיהָ אֵלֶּה: פ**

ה לא יהי תקון זין דגבר על אתמא ולא יתקן גבר בתקוני אתמא ארי מרחק קדם יי אלהך כל עבר אליו:

רש"י: **לֹא־יְהִיָּה כְּלִי־גֶבֶר עַל־אִשָּׁה** • (ספרי, נזיר פ"א) שתהא דומה לאיש, כדי שתלך בין האנשים, שאין זו אלא לשם נאוף. **וְלֹא־יִלְבָּשׁ גֶּבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה** • לילך לישב בין הנשים. **דָּבָר אַחֵר: שְׁלֹא יִשִּׁיר שְׁעַר הָעֲרוּה וְשְׁעַר שֶׁל בֵּית הַשָּׁחִי. כִּי תוֹעֵבֶת** • לא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבה.

(ו) **כִּי יִקְרָא קוֹנ־צִפּוֹר, לִפְנֵיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל־עֵץ, אוֹ עַל־הָאָרֶץ אֲפֹרָחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל־הָאֲפֹרָחִים אוֹ עַל־הַבִּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים:**

ו אי יערע קנא דצפרא קדמך בארחא בכל אילן או על ארעא אפרחין או בעין ואמא רבצא על אפרחין או על בעין לא תסב אמא על בנאי:

רש"י: **כִּי יִקְרָא** • פרט למזמן. **לֹא־תִקַּח הָאֵם** • (חולין קמ) בעודה על בניה.

(ז) **שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהָאֲרֶכֶת יָמִים: ס**

ז שלחא תשלח ית אמא וית בנאי תסב לך בדיל דייטב לך ותוריה יומין:

רש"י: **לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהָאֲרֶכֶת יָמִים** • (שם קמב) אם מצוה קלה שאין בה חסרון פיס, אמרה תורה: "למען ייטב לך והארכת ימים", קל־וחמור למתן שכן של מצוות חמורות.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אתה; **אָבֵל אִם הָלַךְ הַבְּעָלִים וְיִשָּׁב לֹא בְּמִנְחָה, וְאָמַר לוֹ 'הוֹאִיל וְעַלִּיךְ הַמִּצְוָה מוֹשְׁלֶת, אִם רָצִיתָ לְטַעוֹן אֶת הַמִּשְׁאָה עַל הַבְּהִמָּה טַעוֹן וְקָנִים אֶת מִצְוֹתָי, וְאִנִּי לֹא אֶעֱשֶׂה כְּלוּם' – פְּטוּר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר 'עֲמוּ: תוֹרָה ה**
(ה) **לֹא יְהִיָּה כְּלִי גֶבֶר עַל אִשָּׁה.** האיטור מן התורה הוא דווקא בפשל בגדיה הם בגדי גבר, עד שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים ולא יכירו שהיא אשה, שאין זו אלא לשם ניאוף, וכפי שהכתוב מסיים 'כי תועבת ה' אלהיך כל עשה אלה' (ספרי) (עמק הנציר):
וְלֹא יִלְבָּשׁ גֶּבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה. גם איטור זה הוא באופן שיכול לילך ולישב בין הנשים מבלי שיכירו בו שהוא איש. **דָּבָר אַחֵר** – איטור נוסף

למדנו מכאן, לא רק על לבישת בגדים, אלא גם 'שלא יתקן איש בתקוני אשה' (נזיר נט), כלומר: **שְׁלֹא יִשִּׁיר** (יסיר) האיש את **שְׁעַר הָעֲרוּה וְשְׁעַר שֶׁל בֵּית הַשָּׁחִי** שדריך הנשים להסירם:
כִּי תוֹעֵבֶת וְגו'. מכאן משמע **שְׁלֹא אִסְרָה תוֹרָה אֵלֶּה לְבוֹשׁ כְּוָה הַמְּבִיא לְיָדֶיךָ תוֹעֵבָה** (ניאוף), וכאמור לעיל, שמחליפים צורתם לגמרי כדי שלא יכירו (ראים: תורה ו
(ו) **כִּי יִקְרָא.** לשון מקרה. כלומר, שנודמן לו קו ציפור לפניו, פרט לקו מזומן – שגבר מוכן ועומד מכבר, כגון עופות שאדם מגדל בתוך ביתו, שאין המצוה הזאת נוהגת בהם (מלבי"ם, באמ"ח):
לֹא תִקַּח הָאֵם על הבנים. שני

איטורים נאמרו כאן: שלא ליטול את האם יחד עם הבנים, ושלא ליטול את האם לבדה **בְּעוֹדָה עַל בְּנֶיהָ.** לפי שתיבת 'על' מתפרשת הן בלשון 'עם', והן בלשון 'מעל' (מפרשים: תורה ז
(ז) **לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְגו'.** מה ראתה תורה לפרש במצוה זו את מתן שכרה? כדי שגלמוד מכאן 'קל וחומר': ומה אם מצוה קלה כשילוח הקן, שאין קושי לקיימה, לפי שאין בה חסרון־פיס (הפסד קמון משלו), אמרה תורה **'למען ייטב לך והארכת ימים'**, הרי קל־וחומר לגדל מתן שכן של מצות חמורות וקשות יותר, עד כמה גדול ומרובה הוא (ב"ב: תורה ח

♦ יום שלישי ז' אלול ♦

(ח) **כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעֵשִׂית מַעֲקָה לַגֹּגֶר וְלֹא־תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתָךְ כִּי־יִפֹּל הַנֹּפֶל מִמֶּנּוּ:**
ח ארי תבני ביתא חדש ותעביד מעקה לגגך לאגדר ולא תשוי חובת דין דקטול בביתך ארי יפל ונפל מנה:

כ"ח • **כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ •** אם קיימת מצות שלוח הקן, סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה, שמצוה גוררת מצוה, ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו. **מעקה •** גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם: 'תיקא', כגון תיק שמשמר מה שבתוכו. **כי־יפל הנפל •** ראוי זה ליפל, ואף־על־פי־כן לא תתגלגל מיתתו על־יך, שמגלגלין זכות על־ידי זכאי, וחוב על־ידי חייב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 210, כא עמ' 37)

כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ (כב, ח) יש לשאל, הרי חייב מעקה הוא גם במי שקנה בית **ישן** בלי מעקה. ויש לומר, דהנה ביתו – זו אשתו, ובניו בית חדש משמעותה, אפוא, התחלת חי נשואיו, כאשר אדם לוקח רחים על צוארו ומתחיל להתעסק במציאת פרנסה. במצב זה יש צורך במעקה, הינו בהגבלות ובסגים חדשים, הן במחשבה הן בדבור והן במעשה. לכן נקט הכתוב בית חדש, שכן מעקה בעבודה רוחנית שיהי בעקר בעת בניית בית חדש. והרי לנו דגמא למה שמצינו בכמה מקומות, ש"אין הענין בנגלה אומר אלא דרשני בפנימיות התורה" (נגלה דתורה גופא מכריח שיש פרוש פנימי).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממכתב א' דראש־חדש טבת תשס"ו. לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 444 – מתוך 'לקראת שבת')

ברכת מעקה

כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעֵשִׂית מַעֲקָה לַגֹּגֶר וְלֹא־תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתָךְ כִּי־יִפֹּל הַנֹּפֶל מִמֶּנּוּ: (כב, ח)
...במה שהעיר ב'יד' הלכות ברכות פרק יא הלכה ח: "עשה מעקה מברך כו", שסותר דעת עצמו שם הלכה ד: "דבריהם שהם משום סכנה אין מברכים עליהם" – והרי החיוב מעקה הוא כמו שנאמר ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים גו'. ולדעתי פשוט, אשר להרמב"ם ולא תשים דמים גו' אינו נתינת טעם על חיוב עשית מעקה, אלא צווי בפני עצמו. כי הרי טעמי המצות לא מנאם בחשבון תרי"ג, וכמו שכתב בשרש החמשי בספר המצות, אבל ולא תשים דמים, הכניסו במנין מצות לא־תעשה.

והכריחו להרמב"ם לומר כנ"ל – הספרי (דברים כב, ח): "ועשית מעקה כו' מצות־עשה. לא תשים כו' מצות לא־תעשה". ולפי האמור, נפקא־מינה (ש)אם במקום עשית מעקה, עשה כבש לגג וכיוצא בזה – קיים מצות לא־תעשה ובטל מצות־עשה. ולהעיר מיומא ע"ב, א. נושא־כלים על ספר המצות שם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 137 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

גדר חייב המעקה בהיכל

כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעֵשִׂית מַעֲקָה לַגֹּגֶר

בית לרבות היכל (כב, ח. ובספרי)

ולכאורה צריך־עיון בזה, דהרי כתב הרמב"ם (הלכות רוצח ושמירת נפש ריש פרק יא. וכן הוא בשולחן־ערוך חושן־משפט ריש סימן תכז)

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מעקה. והו גדר הנבנית סביב לגג, כדי שלא יפלו ממנו, ואונקלוס תרגם 'תיקא' [ולא 'גדרא' סתם], על שם שגדר זו היא כגון (ס"א: כעין) תיק שמשמר מה שבתוכו, שהמעקה משמר את העומדים על הגג שלא יפלו: **כי יפול הנפל** ממנו. כבר קראו הכתוב 'נופל' בטרם נפל, לפי שכבר **ראוי זה ליפול**, שהרי בודאי נגזרה עליו גזירה מן השמים קודם לכן, לפיכך הוא קרוי 'נופל'. והגם כי הכל

(ח) **כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ.** למה נסמכו הפרשיות הללו? ללמדנו שהן כרוכות זו בזו, שאם קיימת מצות שלוח הקן האמורה בפרשה הקודמת – סופך שתזכה לבנות בית חדש ותקיים בו מצות מעקה האמורה כאן, לפי שכל מצוה גוררת מצוה נוספת אחריה. ואם קיימת את שתי המצות הללו, תגיע עוד לאלו האמורות להלן: **כרם ושדה, ולבגדים נאים** (פסוקים: ט"ב). **לכך נסמכו פרשיות הללו** (תנחומא):

נגזר מאת ה', אף־על־פי־כן צוה עליך תורה לעשות מעקה, כדי שלא תתגלגל מיתתו על ירך, שמגלגלין זכות על־ידי זכאי וחובה על־ידי חייב [מן השמים מסבבים שתבוא טובה על ידי אנשים הגונים, ורעה על ידי אנשים שאינם הגונים], ולפיכך אם לא תקיים מצות מעקה, עלול הדבר לגרום לחובתך שמיתתו של החייב תתגלגל על ירך (ספרי) (דב"ט, משכ"ל): תורה ט

דחיבו מעקה הוא רק ב"בית דירה", ובבתים שאינן לדירה "אינו זקוק לו", ולכאורה ההיכל אינו "בית דירה", ואמאי נתחב במעקה?

ויש לומר בזה, דהנה מצינו דעקר ענין הדירה הוא האכילה במקום ההוא. וכמו במצות ספה דגדרה "תשבו קעין תדורו" (סוכה כח, ב) דעקר מצות הישיבה בספה היא האכילה בספה (עין שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן אורח-חיים סימן תרלט סעיף יב. וראה טור שם. נושאי-כלי השולחן ערוך בסוף הסימן).

והנה איתא בזבחים (סג, א) "מנין שאם הקיפו עובדי כוכבים ומזלות את כל העזרה, שהפנהים נכנסין לשם ואוכלין שם קדשי קדשים, תלמוד לומר בקדש הקדשים תאכלנו" (וכן פסק הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות פרק י הלכה ג). ונמצא דיש זמנים שמצות אכילת קדשים היא דוקא בהיכל. ועל-פיזה גם ההיכל בגדר "בית דירה" הוא, ומחב במעקה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 241 ואילך – מותר 'לקראת שבת')

לפעול על השני בלי גאונה!

בפרשתנו כתוב "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך גז" כי יפול הנופל ממנו". ואיתא בשל"ה הקדוש (סוף פרשתנו) "מצאתי כתוב: רמז גג הוא גבוה, ורמזו שיעשה האדם גבול לגאונה".

ועל-פיזה יש לפרש דברי הכתוב:

"כי תבנה בית חדש" - כאשר יהודי עוסק בקרוב בני ישראל לאביהם שבשמים, ובונה "בית" להקב"ה, סביבה שתהיה חדורה ביהדות - "ועשית מעקה לגגך", עליו ליזהר מגאונה.

כי אין זה רק חסרון בעבודת עצמו, אלא הגאונה יכולה לגרום לנפילה אצל השני, עליו הוא רוצה להשפיע ולקרב.

כי כאשר משפיע על השני בדברים היוצאים מן הלב, ובלי פניות, אז הדברים יפנסו אל לב השני ויפעלו פעולתם. אף אם מעורבים בדבריו ישות וגאונה, הנה לבד זאת שזה יכול להפריע בהשפעת והצלחת דבריו לקרב את השני, הנה גאונותו עלולה לגרום את ההיפך לגמרי, לרחק את השומע רחמנא-ליצלן.

ומדיק הכתוב "כי יפול הנופל ממנו" - דאין האדם יכול לטעון, שירידת השני אינה באשמתו, כי אם השני היה איש ישר הולך, אזי היה מבחין בין האמת שבדבריו לגאונה שבהם, ו"תוכו אכל, קליפתו זרק" (חגיגה טו, ב). וירידת השני היא משום שבלאו-הכי הרי הוא "נופל" ויורד בעבודת ה'. ומכיון שהשני "נופל הוא", לכן פועלת עליו הגאונה - ירידה ונפילה יתירה.

וזהו שמתהיר הכתוב "ועשית מעקה לגגך גז" כי יפול הנופל" - שמבלי הבט על זה שהשני הוא בבחינת "נופל", מפל-מקום מוטל חיוב על האדם ליזהר שפ"גגך" לא יפול הנופל, הינו שהגאונה שלך לא תגרום לנפילה יתירה אצל הנופל, אלא יעשה כל מה שביכולתו ליזהר מזה, ולקרבו לתורה ועבודה.

(ט) לא-תזרע ברמך בלאים פן-תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הפרם: ם

רש"י • בלאים • (קידושין לט. חולין פב) חטה ושעורה וחרצן במפלת יד. פן-תקדש • כתרגומו: 'תסתאב', כל דבר הנתעב על האדם, בין לשבח כגון הקדש, בין לגנאי כגון אסור, נופל בו לשון קדש, כמו: (ישעיה סה) "אל תגע בי כי קדשתיד". המלאה • זה מלוי ותוספת שהזרע מוסיף.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מלהנות ממנו, בין לשבח - מפני מעלת הדבר וחשיבותו כגון נכסי הקדש, ובין לגנאי כגון דבר איסור - דבר האסור מחמת טומאה או תועבה, נופל בו לשון קדוש (ס"א: קדש), כמו שמצינו: 'אל תגש בי כי קדשתיד' (ישעיה סה, ה) [האדם הטמא אומר אל הטהור: השמר שלא תגע בי, פן אטמא אותך]. הרי שלשון קדושה

עובר בשני לאוין: משום איסור 'בלאים' שבכל הזרעים, ומשום איסור 'בלאי הפרם' המיוחד למין הענבים (ברכות כב.) (באמ"ח); פן תקדש. 'קדושה' זו האמורה כאן איננה לשון חשיבות, אלא כתרגומו באונקלוס: 'תסתאב' - מלשון תועבה ואיסור, שכן כל דבר הנתעב על האדם, והוא מתרחק מלאכלו או

(ט) בלאים. אין הכתוב מדבר על איסור הבלאים שבכל מיני הזרעים [שעל כך נאמר (ויקרא יט, יט) 'שךך לא תזרע בלאים'], אלא ב'בלאי הפרם' הכתוב מדבר, שהוא איסור מיוחד על בלאים במין הענבים, כגון הזרע חטה ושעורה וחרצן (גרעיני ענבים) במפולת יד אחת [מפילם בבת אחת בגימט הקרקע הנזרעת]. שהעושה פן

שיעור יומי ליום שלישי ו' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת כי־תצא לה

(י) לֹא־תִחַרֶשׁ בְּשׁוֹר־וּבְחֶמֶר יַחֲדוֹ: ׀ לֹא תִדְּרִי בְּתוֹרָא וּבְחֶמְרָא בְּחֶדָּא:

חש"י: לֹא־תִחַרֶשׁ בְּשׁוֹר וּבְחֶמֶר • (ב"ק נד) הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזוגים בהולכת שום משא.

(יא) לֹא תִלְבֹּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צֶמֶר וּפְשָׁתִים יַחֲדוֹ: יא לא תלבש שעטנז צמר וכתן מחפר בחדא:

חש"י: שְׁעִטָּנוֹ • לשון ערוב, ורבותינו פרשו: שוע, טווי ונוז.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ) לקוטר־שיחות חלק כ"ט עמוד 122 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ג' גדרים בכלאים

לא תלבש שעטנז . . גדלים תעשה לך (כב, יא"ב)

גדלים תעשה לך, אף מן הכלאים (יבמות ד, ריש עמוד א).

בתערוכות אסורות ישנם ג' אופנים: א. כלאי בגדים – תפירת שני מינים בבגד אחד. ב. כלאי בהמה וכלאי קרקע – הקלת וצמיחת דבר חדש מתערבת שני מינים. ג. בשול בשר בחלב – שטעמם נתערב.

והנה מצינו חלוק ביניהם אם תערבתן מתרת לעניני מצוה, דכלאי בגדים מתרים בציצית (פנ"ל מיבמות) ובבגדי קהנה (רמב"ם הלכות כלאים סוף פרק י. הלכות כלי המקדש פרק ח הלכה יא"ב), כלאי בהמה וקרקע לא מצינו שייתרו לקדש או לגבוה. ובבשר בחלב, קסלקא־דעתא במקילתא (סוף פרשת משפטים) שיהיה מתר במקדשיו, ודרשו מהכתובים דאסור גם במקדשים. ויש לעין בטעם החלוק.

ויש לומר על־פי מה שכתב הרמב"ן (קדושים יט, יט) בטעם אסור כלאי בהמה וקרקע, שפשמערב שני מיני בהמה או שני מיני זרעים, הרי הוא "משנה ומכחיש כו' ומערבב סדרי בראשית", כי השם־יתברך קבע שיצויאו הבהמות והצמחים, למיניהם דוקא, וכשמערבם יחד הרי הם מוציאים מין אחר.

ועל־פי־זה יש לבאר את החלוק בין ג' האופנים הנ"ל:

בכלאי בהמה וקרקע, מפיו שנוצר מהם מין חדש, הרי הם אסורים גם בעניני קדשה. ומאידך, כלאי בגדים מתרים גבי עניני קדשה, שהרי לא נוצר מצורף שני המינים מין חדש, ואדרבה גם לאחר צירופן בבגד, נתן להסיר את התפרים ולהפריד את המינים.

אך בבשר בחלב, קסלקא־דעתא דדומה לכלאי בגדים, שהרי בבשר בחלב רק נתערבו טעמי בשר וחלב, אבל לא נולד ונצמח מזה מין חדש. אך הפוסקנא היא דדמי לכלאי בהמה, כי מפיו שנתערבו טעמי הבשר והחלב עד שאי־אפשר להפרידן, נמצא שמצירופן נוצר דבר חדש, ולכן אסורין גם במקדשיו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

תורה את אופן ערוב ערוב הצמר והפשתים האסור משום שעטנז, שתיבת 'שעטנז' מורכבת משלש תיבות, המכוננות כנגד שלש מלאכות שבעשיית הבגד: שוע (החלקת הצמר והפשתים במסרק) טווי (טווייתם לחוטים) ונוז (אריגת החוטים לעשותם לבגד). ומכאן למדנו, שאיסור שעטנז מן התורה הוא רק באופן זה, כשהצמר והפשתים מעורבים יחדיו בכל שלש המלאכות הנזכרות (נדה סא) (שור י"ד סימן ש): תורה יב

שבעולם, והכתוב נקט לדוגמא את האופן המצוי (כבא קמא נד). וכן לענין החרישה האמורה כאן, הוא הדין שאסור להנהיגם יחד קשורים בזוגים גם בשאר מלאכות, כגון בהולכת שום משא (משא כלשהו), שאף זה אסור, ולא נקט הכתוב חרישה אלא לדוגמא (כלאים פ"ח מ"ב: תורה יא)

(יא) שעטנז. לשון עירוב, שהצמר והפשתים מעורבים בבגד אחד. ורבותינו פירשו, שבתיבה זו רמזה

משמש אף לענין התרחקות מטומאה. אף כאן בכלאי הפרם, סיבת איסורו הוא מחמת העבירה שנעשתה בו, ולשון 'פן תקדש המלאה' מתפרש כפי ענינו: פן תאסר באכילה:

המלאה. לשון זה הוא כינוי לתבואת הדגן, על שם המילוי והתוספת שהזרע מוסיף וגדל, והשגלים מתמלאים בהם (לש"ר: תורה י

(י) לא תחרוש בשור ובחמור. איסור זה נוהג לא רק בשור ובחמור, אלא הוא הדין לכל שני מינים

(יב) גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל־אַרְבַּע בְּנֹפֹת בְּסוּתָךְ יב בְּרִסְפָּדִין תַּעֲבֹד לָךְ עַל אַרְבַּע בְּנָפִי
אֲשֶׁר תִּכְסֶּה־בָּהּ: ס
כְּסוּתָךְ דִּי תִכְסִי בָּהּ:

כ"י א גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה־לָךְ • (יבמות ד. ספרי) אף מן הפלאים, לך סמך הכתוב.

(יג) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה: יג אֲרִי יִסֵּב גָּבֵר אֶתְתָּא וַיַּעֲלֵל לָוְתָה וַיִּסְנַנָּה:

כ"י א וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה • סופו.

(יד) וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע יד וַיִּשְׁוִי לָהּ תִּסְקוּפִי מְלִין וַיִּפְקַע עָלֶיהָ שׁוּם
וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ בִּישׁ וַיִּמָּר זֶת אֶתְתָּא הָדָא נְסִבִּית וְעֲלִית
וְלֹא־מִצָּאתִי לָהּ בְּתוּלִים: לָוְתָה וְלֹא אֶשְׁבַּחִית לָהּ בְּתוּלִין:

כ"י א וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים • עֲבָרָה גּוֹרֶרֶת עֲבָרָה: עֲבַר עַל (ויקרא יט) "לֹא תִשָּׂא", סופו לְבֹא לִיָּדִי לְשׁוֹן
הָרַע. אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת • (ספרי) מִכָּאן שָׁאִין אוֹמֵר דְּבַר, אֲלֹא בִּפְנֵי בַּעַל דִּין.

(טו) וְלָקַח אָבִי הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלִי טו וַיִּסֵּב אָבוּהָא (נ"א אָבוּהָי) דְּעוֹלָמְתָּא
הַנַּעֲרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׁעָרָה: וְאִמָּהּ וַיִּפְקֹן זֶת בְּתוּלִי עוֹלָמְתָּא לְקַדֵּם סְבִי
קִרְתָּא לְתַרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:

כ"י א אָבִי הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ • (שם) מִי שֶׁגָּדְלוּ גְדוּלִים הָרָעִים, יִתְבַּזּוּ עָלֶיהָ:

(טז) וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָה אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי טז וַיִּמָּר אָבוּהָא דְּעוֹלָמְתָּא לְסַבֵּיא זֶת בְּרַתִּי
לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָה: יְהִבִּית לְגַבְרָא הָדִין לְאַנְתּוּ וַסְנַנָּה:

כ"י א וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָה • (שם) מְלַמֵּד שָׁאִין רְשׁוּת לְאִשָּׁה לְדַבֵּר בִּפְנֵי הָאִישׁ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הכתוב שיבואו הורי הנערה עמה, שְׁמָא יתְבַרַר כִּי אֲכַן אָמַת הַדְּבַר שְׁזִינְתָהּ, וְאִם כֵּן, מִי שֶׁגָּדְלוּ גִידוּלִים הָרָעִים, רְאוּיִים שִׁיתְבַּזּוּ עָלֶיהָ וְאִם יתְבַרַר שָׁאִין זוֹ אֲלֹא עֲלִילַת שָׁקֶר, הָרִי אֵין כָּאֵן שׁוּם בְּזִיווֹן] (שם) (פרד"ש): תורה טו
(טז) וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָה. רק הָאֵב הוּא הַמְדַבֵּר כָּאֵן, וְאִילוּ הָאֵם וְהַבֵּת שׁוֹתָקִים. וְהַכְּתוּב מְלַמֵּד בְּזֶה הַלְכוֹת צְנִיעוּת וְדִרְךְ־אֶרֶץ, שָׁאִין רְשׁוּת לְאִשָּׁה לְדַבֵּר בִּפְנֵי הָאִישׁ כְּשֶׁאֵין צוֹרֵךְ בְּדִיבּוּרָהּ (שם) (עמק דב"א): תורה יז

וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים. לְפִי שְׁעִבִירָה גּוֹרֶרֶת עִבְרָה; מֵאֲחֵר שְׁעִבַר עַל אִיסוּר 'לֹא תִשָּׂא אֶת אִחִיךָ בְּלִבְבֶּךָ' (ויקרא יט, יז), סוּפוּ לְהַגְרֵר לְעִבְרָה נּוֹסֶפֶת וְלִבָּא לִיָּדִי לְשׁוֹן הָרַע בְּהוֹצָאת שֵׁם רָע עַל אִשְׁתּוֹ (ספרי): אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת. מְלִשׁוֹן 'הַזֹּאת' מִשְׁמַע שֶׁהִיא נִמְצָאת לְפָנָיו, וּמִכָּאֵן יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁכָּל הָבָא לְטַעוֹן וְלִתְבוּעַ אֶת בַּעַל דִּינוֹ, אֵין אוֹמֵר שׁוּם דְּבַר אֲלֹא בִּפְנֵי בַּעַל־הַדִּין (שם) (בא"י): תורה טו
(טז) אָבִי הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ. הַצִּירִיק

(יב) גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ. פָּסוּק זֶה נִדְרָשׁ בְּעִין הַמִּשְׁךְ לְקוּדְמוּ, וּבְלִמּוּד: אֵף שֶׁהוֹדֵרֶת שֶׁלֹּא תִלְבֹּשׁ בְּלָאִים שֶׁל צִמְרָה וּפְשָׁתִים, הָרִי שֶׁגָּדִילִים (צִיצִית) תַּעֲשֶׂה לָךְ אֵף מִן הַפְּלָאִים. וְלָכֵךְ סִמְכָן הַכְּתוּב אֶת שְׁנֵי הַפְּסוּקִים זֶה לָזֶה, כְּדִי לְהַתִּיר שְׁעִטָּנוּ בְּצִיצִית [בְּשֶׁהִגֵּד עֲשׂוֹי פְּשָׁתוֹן וּבָא לְהַטִּיל בּוֹ חוּט תִּכְלֹת כְּמִצְוֹתוֹ, שָׁאִינוּ כְּשֶׁר אֲלֹא בְּצִמְרָן] (רש"י יבמות צ:): תורה יג
(יג־יד) וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה. וְכִיוֹן שֶׁהוּא שׁוֹנָא אוֹתָהּ, סוּפוּ שִׁיתְקַיִּים בּוֹ הָאָמֹר לְהִלָּן:

(יז) וְהִנֵּה־הוּא שָׁם עֲלִילַת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא־מִצָּאתִי לְבִתְךָ בְּתוּלִים וְאַלֶּה בְּתוּלִי בְּתִי וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֵלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:

רש"י • וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֵלָה • (שם) הָרִי זֶה מִשָּׁל: מִתּוֹרִין הַדְּבָרִים בַּשְּׂמֵלָה.

(יח) וְלִקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהִוא אֶת־הָאִישׁ וַיִּפְּרוּ אֹתוֹ:

רש"י • וַיִּפְּרוּ אֹתוֹ • מִלְּקוֹת (כתובות מז).

(יט) וַעֲנִשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שָׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹת־הִיָּה לְאִשָּׁה לֹא־יֻכַּל לְשַׁלְּחָהּ בְּלִימִיו: ס

(כ) וְאִם־אָמַת הָיָה הַדָּבָר הִנֵּה לֹא־נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לַנַּעֲרָה:

רש"י • וְאִם־אָמַת הָיָה הַדָּבָר • (שם) בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה, שְׁזִנְתָה לְאַחֵר אֶרֶוּסִין.

(כא) וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקִלֶיהָ אֲנָשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה בִּיַּעֲשֻׁתָּהּ נִבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנוּת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ס

רש"י • אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ • (כתובות מז) רָאוּ גִדּוּלִים שֶׁגִּדְּלָתָם. אֲנָשֵׁי עִירָהּ • (ספרי) בְּמַעֲמַד כָּל אֲנָשֵׁי עִירָהּ. לְזִנוּת בֵּית אָבִיהָ • כְּמוֹ: בְּבֵית אָבִיהָ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לְזִנוּת בֵּית אָבִיהָ. מִקְרָא חֹסֵר הוּא, וּפִירוּשׁוֹ כְּמוֹ 'לְזִנוּת בְּבֵית אָבִיהָ', שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַכְּתוּב לְהַשְׁמִיט לְפַעֲמַיִם אֶת הַבִּי"ת [רָאָה דּוּגְמָא (בראשית כד, כג) 'הָיָשׁ בֵּית אָבִיךָ מְקוֹם לָנוּ לָלִין' – כְּמוֹ 'בְּבֵית אָבִיךָ'] (משכ"ל):

אֲנָשֵׁי עִירָהּ. וְכִי כָּל אֲנָשֵׁי עִירָהּ סוֹקְלִים אוֹתָהּ? אֵלֶּא שֶׁסּוֹקְלִין אוֹתָהּ בְּמַעֲמַד כָּל אֲנָשֵׁי עִירָהּ, כְּאֲשֶׁר כּוּלָּם נֹכְחִים שָׁם וְרוֹאִים אֶת סְקִילָתָהּ

(ספרי): תורה כב

שֶׁנִּמְצָא וְנִתְבָּרַר כֵּן בְּעֵדִים שֶׁרָאוּ אֶת הַמַּעֲשֶׂה, וְגַם הָיְתָה הַתְּרָאָה – שֶׁהִתְרוּ בָּהּ שֶׁהַדָּבָר אֲסוּר וְהוֹדִיעוּ לָהּ אֶת הָעוֹנֶשׁ הַצָּפוּי לָהּ. וְנוֹדַע שֶׁאֵכֶן זִנְתָה בְּמִזִּיד לְאַחֵר הָאֶרֶוּסִין (הַקִּידוּשִׁין) (כתובות מד): תורה כא

(כא) אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ. לֹא דִּי שִׁיחָה הַדָּבָר בְּמַעֲמַד אָבִיהָ וְאִמָּהּ, אֲלֵא יֵשׁ לְהַבִּיאָהּ אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ מִמֶּשֶׁל, וְהָרִי זֶה כְּאִילוּ אוֹמְרִים לְהוֹרִיָּה רָאוּ גִדּוּלִים שֶׁגִּדְּלָתָם בְּבֵית הָזֶה (שם)

מזה): (מ"א):

(יז) וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֵלָה. אֵין כָּאֵין 'שְׂמֵלָה' כְּפִשּׁוּטָה, אֲלֵא הָרִי זֶה מִשָּׁל, וּמִשְׁמַעוֹתוֹ שִׁיחָיו מִחוּרִין הַדְּבָרִים וּבְרוּרִים בּוֹדְאוֹת בְּדוּגְמַת שְׂמֵלָה שֶׁדִּרְכָּהּ לְהִיּוֹת נִקְיָה לֹא רָבָה, וּכְגוֹן שֶׁהָאֵב מְבִיא עֵדִים הַמוֹכִיחִים וּמְבַרְרִים כִּי עֲדֵי הַבַּעַל הֵם שֶׁקְּרָנִים (ספרי, כתובות מז). (עמק הנצי"ח): תורה יח

(יח) וַיִּפְּרוּ אוֹתוֹ. זֶהוּ עוֹנֶשׁ מִלְּקוֹת אֶרְבָּעִים: תורה יט

(כ) וְאִם אָמַת הָיָה הַדָּבָר. כְּלוֹמַר

(כב) כִּי־יֵצֵא אִישׁ שֹׁכֵב ׀ עִם־אִשָּׁה בַּעֲלַת־בָּעַל וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבְעֵרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ׀

כב ארי ישכב גבר דשכב עם אתתא אתת גבר ויתקטלון אף תרויהון גברא דשכב עם אתתא ואתתא ותפלי עבד דביש מישראל:

רש"י • וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם • (ספרי) לְהוֹצִיא מַעֲשֵׂה חַדוּדִים, שֶׁאִין הָאִשָּׁה נִהְיִית מֵהֶם. גַּם, לְרַבּוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם (ספרים אחרים: מֵאֲחֻרֵּיהֶם). (שם) דָּבָר אַחֵר: "גַּם שְׁנֵיהֶם", לְרַבּוֹת אֶת הַזֶּלֶד, שֶׁאִם הָיְתָה מַעֲבֵרַת אִין מִמֵּתִינִין לָהּ עַד שְׁתֵּלֶד.

(כג) כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוֹלָה מֵאִרְשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָה אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכֵב עִמָּה:

כג ארי תהי עולממא בתלתא דמארסא לגבר וישכבנה גבר בקרתא וישכוב עמה:

רש"י • וּמִצָּאָה אִישׁ בָּעִיר • (ערכין ז) לְפִיכָף שֹׁכֵב עִמָּה, פְּרָצָה קוֹרָא לַגִּנֵּב, הָא אִלּוּ יִשְׁכַּח בְּבִיתָהּ, לֹא אָרַע לָהּ.

(כד) וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וְסָקַלְתֶּם אֹתָם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־הַנַּעֲרָה עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־צִעְקָה בָּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דָּבָר אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהּ וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ׀

כד ומסקון ית תרויהון לתרע קרתא תהיא ותרגמון יתהון באבניא וימותון ית עולממא על עסק די לא צנחת בקרתא ונת גברא על עסק דעני ית אתת חברה ותפלי עבד דביש מבינך:

(כה) וְאִם־בִּשְׁלָה יִמָּצָא הָאִישׁ אֶת־הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְהַחֲזִיקָבָהּ הָאִישׁ וְשָׁכֵב עִמָּהּ וּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכֵב עִמָּהּ לְבָדוֹ:

כה ואם בחקלא ישכח גבר ית עולממא דמארסא ויתקף בה גברא וישכוב עמה ויתקטל גברא דשכב עמה בלחודוהי:

(כו) וְלַנַּעֲרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אִין לַנַּעֲרָה חֲטָא מוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רַעְהוּ וּרְצָחוּ נַפְשׁוֹ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה:

כו וילעולממא לא תעבד מדעם לית לעולממא חובת דין דקטול ארי כמא דיקום גברא על חברה ויקטלנה נפש פן שתגמא הדין:

רש"י • כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם וְגו' • לְפִי פֶשׁוּטוֹ זֶהוּ מִשְׁמְעוֹ: כִּי אֲנוּסָה הִיא, וּבְחֻזְקָה עָמַד עָלֶיהָ, כַּאֲדָם הָעוֹמֵד עַל חֲבֵרוֹ לְהַרְגּוֹ. (פסחים כה. סנהדרין עג) וְרַבּוּתֵינוּ דִּרְשׁוּ בּוֹ: הֲרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד וּנְמַצָּא לְמַד וְכו'.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

קוראָה לַגִּנֵּב; בְּלוֹמוֹר, גִּדֵּר פְּרוּצָה (פתוחה) בְּאִילוֹ קוֹרֵאת לַגִּנֵּב לְהַכְנִס דְּרָכָה וְלַגִּנֵּב. אִף כָּאן בִּין שְׁתֵּי הָיְתָה יִצְאָנִית וְלֹא נִשְׁמְרָה, לְכָךְ אִירַע לָהּ הַדָּבָר, הָא אִילוּ יִשְׁכַּח בְּבִיתָהּ כְּדָרָךְ הַצְנַעוֹת, לֹא אִירַע לָהּ דָּבָר זֶה (ספרי): תורה כד
(כו) כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם וְגו' וּרְצָחוּ נַפְשׁוֹ. לְפִי פֶשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא זֶהוּ מִשְׁמְעוֹ: כִּי אֲנוּסָה הִיא וּבְחֻזְקָה (בכח) עָמַד הָאִישׁ הַזֶּה עָלֶיהָ, לְפִיכָף יֵשׁ לְפִטְרָה מִן הָעוֹנֵשׁ, שֶׁהֲרִי זֶה בְּאֲדָם הָעוֹמֵד עַל

נִקְרָאת 'אִשְׁתּוֹ אִישׁ' (שם). (גרא) דָּבָר אַחֵר - הִלְכָה נוספת אָנוּ לְמַדִּים מִלְשׁוֹן הַרִיבּוּי 'גַּם שְׁנֵיהֶם' - לְרַבּוֹת אֶת הַזֶּלֶד, שֶׁאִם הָיְתָה מַעֲבֵרַת, אִין מִמֵּתִינִין לָהּ עַד שְׁתֵּלֶד כְּדִי לְהַצִּיל אֶת הַזֶּלֶד, אֲלָא מִמִּיתִים אוֹתָהּ עָתָה עַם הַזֶּלֶד שְׁבִמְעִיהָ, הַנִּחָשֵׁב כְּגוֹף אֶחָד עִם הָאִשָּׁה (רש"י ערכין ז): תורה כג
(כג) וּמִצָּאָה אִישׁ בָּעִיר. רְמוּז הַכְּתוּב בְּזוֹ, כִּי לְפִי שִׁצְצָאָה מִבֵּיתָהּ וְהִסְתַּבְּכָה בָּעִיר, לְפִיכָף שָׁכֵב עִמָּהּ, וְעַל כֵּן גִּבּוֹן זֶה מְשַׁלֵּי חֻכָּמִים מְשַׁל: פְּרָצָה

(כב) וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם. תִּיבִית 'שְׁנֵיהֶם' בָּאָה לְלַמֵּד שֶׁהָעוֹנֵשׁ הוּא רַק כְּשִׁשְׁנֵיהֶם שְׁנִים בְּמַעֲשֵׂה הַחֲטָא, לְהוֹצִיא מִן הַכָּל מַעֲשֵׂה חַדוּדִים בְּעֵלְמָא שֶׁאִין חַיִּיבִים עָלָיו מִיתָה, בִּין שֶׁאִין הָאִשָּׁה נִהְיִית מֵהֶם (שם) (רא"ם): גַּם. לְשׁוֹן 'גַּם' רִיבּוּי הוּא, וְכֹא הַכְּתוּב לְרַבּוֹת שְׁמִמִּיתִים לֹא רַק אֶת הָרָאשׁוֹן שָׁבָא עָלֶיהָ, אֲלָא גַם אֲנָשִׁים נוספים הַבָּאִים מֵאֲחֻרֵּיהֶם אֲשֶׁר בָּאוּ עָלֶיהָ. וְלֹא תֹאמַר הוּאִיל וּבְכָר נִפְסָלָה לְבַעֲלָהּ בְּבִיאַת הָרָאשׁוֹן, שׁוּב אֵינָהּ

כז ארי כחלק לא אשכח צוחת עולמתא
דמארסא ולית דפריק לה:

(כו) כִּי בַשָּׂדֶה מִצֵּאתָ צִעָקָה הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְאִין
מוֹשִׁיעַ לָהּ: ם

כח ארי ישכח גבר עולמתא בחלקא די לא
מארסא ויחדנה וישכוב עמה וישתכחון:

(כח) כִּי־יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוֹלָה אֲשֶׁר לֹא־אֲרָשָׁה
וּתְפֹשֶׁה וְשָׁכַב עִמָּה וְנִמְצְאוּ:

כט ויתן גברא דישכב עמה לאבוהא
דעולמתא חמשיין סלעין דכסף ולה תהי
לאנתו חלה די עניה לית לה רשו למפטרה
כל יומיה:

(כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאָבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים
כֶּסֶף וְלוֹ-תְהִיָּה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יֻכַּל
שְׁלַחָה פְּלִימּוֹ: ם

א לא יסב גבר ית אתת אבוהי ולא יגלי
כנפא דאבוהי:

כג (א) לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה בְּנָף
אָבִיו: ם

רש"י • לא-יקח (קידושין טז) אין לו ביה לקוחין, ואין קדושין תופסין בה. ולא יגלה כנף אביו • (יבמות לג)
שומרת יבם של אביו, הראויה לאביו, והרי כבר הוזהר עליה משום: (ויקרא יח) "ערוות אחי אביו"? אלא לעבר
על זה בשני לאוין, ולסמך לה: "לא יבא ממזר", ללמד שאין ממזר אלא מחיבי כריתות, וקל וחמר מחיבי
מיתות בית דין, שאין בעריות מיתת בית דין שאין בה כרת.

(ב) לֹא־יָבֹא פְּצוּע־דָּבָא וּכְרוּת שְׁפָכָה בַּקְּהָל
יְהוָה: ם

רש"י • פצווע-דבא • (יבמות עז) שנפצעו או שנדכאו ביצים שלו. וכרות שפכה • שנכרת הגיד ושוב אינו יורה
קלות זרע, אלא שופך ושותת ואינו מוליד.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

טעם שהזכיר כאן שוב איסור דודתו,
כדי לסמוך לה את הפסוק 'לא יבא
ממזר' וגו' (בפסוק א), וללמד בזה
שאין אדם נעשה ממזר אלא אם כן
הוא נולד מנשואי חייבי כריתות –
מן העריות החמורות שחייבים
עליהם כרת [כדוגמת דודתו שנאמר
בה (ויקרא כ ט) 'ערירים ימתו'], אבל
הנולד מנשואין שיש בהם רק איסור
לאו, וענשם מלקות בלבד, אינו
נעשה ממזר. ומתוך שיש ממזר
מחייבי כריתות, קל וחומר שנעשה
ממזר מכל חייבי מיתות בית-דין,
שהרי אין לה בכל העריות דבר
שיש בו מיתת בית-דין שאין בה
כרת – כך הוא הדין בכל חייבי
מיתות בית דין, שאם העדים לא
התירו בו למיתו, אינו נהרג וענשו
כרת (רא"ש: תורה ב
(ב) פצווע דבא. בעל מום, שנפצעו
או נדכאו (נכתשו) ביצים שלו, דינו
שלא יבא בקהל ה' (ספרי):

אפשר לקדש אותה, ואף אם קידשה
אין הקידושין תופסין בה וכאילו לא
עשה כלום [כגון שמת האב, וכאן בן זה
וקידשה, לא נעשית אשת איש
בקידושין אלו, והרי היא פנויה
ומוותרת להנשא לשאר כל אדם] (ש"ח):
ולא יגלה כנף אביו. והלא כבר
נאמר 'לא יקח איש את אשת אביו',
ומה תלמוד לומר 'ולא יגלה כנף
אביו'? אלא בא הכתוב לרבות אף זו
שאינה אשתו ממש, וכגון שומרת
יבם של אביו [שומרת יבם = אשת
אחיו שמת בלא בנים, והיא ממנהגת
לו שישאנה בדין מצות ביום (ראה להלן
כה ט)]. והרי היא בכלל 'לא יגלה כנף
אביו', לפי שהיא אשה הראויה
לאביו. ולמה הוצרך להזהירו על
כך, והרי כבר הוזהר עליה משום
'ערוות אחי אביו' לא תגלה... דדחק
היא? (ויקרא יח יד), אלא כדי לעבור
על זו בשני לאוין: משום דודתו,
ומשום שומרת יבם של אביו. ועוד

חבירו להרגו ואין ההרג יכול להציל
עצמו ממנו. ורבותינו דרשו בו. מתוך
שנאמר 'צעקה הנערה ואין מושיע
לה', יש ללמוד שאילו שמע אדם
צעקתה היה רשאי להושיעה בכל
דבר שיוכל, ואפילו להרוג את האונס.
ומתוך שהשנה אותו הכתוב לרוצח,
נמצינו למדים כי הוא הדין גם
ברציחה, כגון הרודף אחר חבירו
להרגו, שמוותר להצילו על ידי הריגת
הרודף. הרי שדין רוצח זה, לפי
פשוטו, בא ללמד על האונס [שכשם
שהנרצח אינו אשם במיתתו, כן
האנסה אינה נתבעת על אנסה].
ואילו לפי מדרשו, נמצא דין הרוצח
למד מאונס [שהאונס חוזר ומלמד על
הרציחה; כשם שמוותר להציל מן
האונס על-ידי הריגתו, כך מותר
להציל מן הרוצח על ידי הריגתו]
(סנהדרין עז:): תורה כז

כג (א) לא יקח. לשון זה מלמדנו
שאין לו ביה לקוחין כלל, כלומר שאי

אדמו"ר הזקן הורה לכתב "פצוץ דפא" באָלף לבסוף, ולא בה"א.

בפראג יש ספר-תורה שקבלה ביָדָם שהגיהו עזרא הסופר, אין קורין בו אלא בשמחת תורה, וגוללין אותו תמיד בפרשת שמע. פשהייתי בפראג בשנת תרס"ח ראיתי, וכתוב בו "דפא" באָלף. כן פשהייתי בוארמס בשנת תרס"ז, ראיתי שם ספר-תורה אשר מקבל ביָדָם שכתבו מהר"ם מורטנבורג, וגם בו כתוב דפא באָלף. ועין ב'שארית יהודא' (יורה-דעה סימן ט"ז) ו'דברי נחמיה' (יורה-דעה סימן כ"ב). ובספר 'משנת אברהם' (סימן לב) מצין כמה ספרים הדנים בזה.

(ג) **לֹא־יָבֵא מִמֶּזֶר בְּקֹהֶל יְהוָה גַּם דֹּר עֲשִׂירִי**
לֹא־יָבֵא לוֹ בְּקֹהֶל יְהוָה: ׀

הש"י • **לֹא־יָבֵא מִמֶּזֶר בְּקֹהֶל ה' •** לא ישא וישאל לית.

(ד) **לֹא־יָבֵא עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי בְּקֹהֶל יְהוָה גַּם דֹּר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֵא לָהֶם בְּקֹהֶל יְהוָה עַד־עוֹלָם:**

הש"י • **לֹא־יָבֵא עֲמוּנִי •** לא ישא וישאל לית.

(ה) **עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֹתְכֶם בְּלַחֲם וּבִמִּין בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עֲלֶיךָ אֶת־בָּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר אָרֶם נִהְרִים לְקַלְלָךְ:**

הש"י • **עַל־דָּבָר** (ספרי) **עַל הַעֲצָה שִׁיעֲצוּ אֹתְכֶם לְהַחֲטִיאֲכֶם. בְּדֶרֶךְ •** כִּשְׁהֵייתֶם בְּטֹרוֹף.

(ו) **וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַע אֶל־בָּלְעָם וַיַּהֲבֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַקַּלָּלָה לְבִרְכָּה כִּי אָהַבְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:**

(ז) **לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וּמִתְבָּתֵּם כָּל־יָמֶיךָ לְעוֹלָם: ׀**

הש"י • **לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם •** (שם) **מְכַלל שְׁנֵאמַר: "עַמְּךָ יֹשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ", יָכֹל אִם זֶה כֵּן? תִּלְמֹד לומר: "לא תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם".**

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

בחוסר מנוחה מטלטול הדרף

(ספרי): תורה ו

(ז) **לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם** וּמִתְבָּתֵּם.

מְכַלל שְׁנֵאמַר בפרשה זו, לגבי עבד

הבורח אליך להציל מאדוניו (לשון פסוק

י) **'עַמְּךָ יֹשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ...** בטוב לו',

הייתי יכול לומר שאם זה (העמוני

והמואבי) דינו כן, שעליך להיטיב עמו

– **תִּלְמֹד לומר 'לא תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם**

וּמִתְבָּתֵּם כָּל יָמֶיךָ לְעוֹלָם' (ספרי) (רא"ם,

קיצור): תורה ח

אשה עמונית (אמ"ש): תורה ה

(ה) **עַל דָּבָר** אשר לא קדמו אתכם

וגו'. הוסיף הכתוב תיבת 'דבר', שיש

במשמעו לשון 'דיבור', לרמוז על

הַעֲצָה הרעה שיעצו **אֹתְכֶם**

בדבריהם, **לְהַחֲטִיאֲכֶם** בכנותיהם

ובעבודה זרה שלכם (ראה במדבר כה),

בְּדִבְרֵי בָלְעָם, (שם לא, טז) **'בְּדִבְרֵי בָלְעָם,'**

אשר הוא נתן להם הַעֲצָה הזאת

לְהַחֲטִיאֲכֶם (ר"י):

בְּדֶרֶךְ. כִּשְׁהֵייתֶם בְּטֹרוֹף – כלומר

וּבְרִית שְׁפָכָה. בַּעַל מוֹם, שְׁנֹכְרֵת

הַגִּיד, וְשׁוֹב אֵינִי יוֹרֵה קִילּוּחַ זֶרַע

אֶלֶּא שׁוֹפֵף וְשׁוֹתָת, וְאֵינִי מוֹלִיד (במח

ע"ה): תורה ג

(ג) **לֹא יָבֵא מִמֶּזֶר בְּקֹהֶל ה'.** ומה

היא ביאתו בקהל ה'? **שֶׁלֹּא יִשָּׂא**

יִשְׂרָאֵלִית, אָבֵל נושא הוא גִּיּוֹרָת,

שֶׁכֶּן 'קֹהֶל גִּרִּים' אֵינִי נִקְרָא 'קֹהֶל' (רא"ם,

קידושין עב): תורה ד

(ד) **לֹא יָבֵא עֲמוּנִי. לֹא יִשָּׂא**

יִשְׂרָאֵלִית, אָבֵל אִישׁ יִשְׂרָאֵל נושא

♦ יום רביעי ח' אלול ♦

(ח) לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא־תִתְעַב
מִצְרֵי בִיָּגֶר הֵייתָ בְּאַרְצוֹ:
ח לא תרמק אדומא ארי אחיך הוא לא
תרמק מצרעא ארי דיר הוימא בארעה:

ח"א לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי • לגמרי, ואף־על־פי שראוי לך לתעבו, שיצא בחרב לקראתך. לֹא־תִתְעַב מִצְרֵי •
מכל וכל, אף־על־פי שזרקו זכוריהם ליאור. מה טעם? שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. לפיכך.

(ט) בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם
בְּקֶהֱל יְהוָה: ם
ט בנין די וילדיו להון דרא תלימא דפי
להון למעל בקהלא דיי:

ח"א בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי וְגו' • ושאר האמות מתרין מיד, הא למדת שהמחטיא לאדם,
קשה לו מן ההורגו, שההורגו, הורגו בעולם הזה, והמחטיאו, מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא.
לפיכך אדם שקדם בחרב לא נתעב, וכן מצרים שטבעום. ואלו שהחטיאום, נתעבו.

(י) כִּי־תִצַּא מִחֲנֶה עַל־אִבֶּיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר
רָע:
י ארי תפוק משריתא על בעלי דבבך
ותסתמר מכל מדעם ביש:

ח"א כִּי־תִצַּא וְגו' וְנִשְׁמַרְתָּ • שהשטן מקטרג בשעת הסכנה.

(יא) כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר מִקֶּרֶה
לֵילָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחֲוֶיז לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ
הַמַּחֲנֶה:
יא ארי יהי בך גבר די לא יהי דכי מקרה
ליליא ויפוק למבא למשריתא לא יעול
לגו משריתא:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשת

מוציאו הן מן העולם הזה והן מן
העולם הבא [פי הרשעים אין חיייהם
טובים גם בעולם הזה (עמק תנצ"ח)],
לפיכך, אדם שקדם בחרב להרגם,
ולא להחטיאם, לא נתעב, וכן
מצרים שטבעום ביאור ורצו להרגם.
ואולם אלו שהחטיאום (עמון ומואב),
נתעבו לגמרי שלא נתחנתן בהם
לעולם, אף שהם מבני לוט וקרובים
לישראל (ספרי) (בא"י): תורה י

(י) כִּי תִצַּא וְגו' וְנִשְׁמַרְתָּ. אזכרה
מיוחדת להשמר מן החטא בשעת
מלחמה, לפי שהשטן מקטרג בשעת
הסכנה, ומזכיר עונותיו של אדם
לפני המקום (ירושלמי שבת פ"ב ה"ז)
(ב"מ): תורה יא

שכאשר היה רעב בבר בארץ כנען
וירדו אבותיהם לארץ מצרים לקנות
אוכל, הושיבו אתכם המצרים בארץ
גושן (והכרח), לפיכך הם מותרים לאחר
כמה דורות, כאמור להלן: תורה ט
(ט) בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר
שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקֶהֱל ה'. ואמנם
שאר האומות, הואיל ולא היה בהם
ענין מיוחד שציערו בו את ישראל,
הרי אלו מותרין מיד, כשיתגורו (בא"י).
ומתוך שהחמירה תורה בעמוני
ומואבי (לעיל פסוק ד) יותר מאדומי
ומצרי, שהללו אסורים לעולם והללו
רק שלש דורות, הא למדת
שהמחטיא לאדם קשה לו יותר מן
ההורגו, לפי שההורגו הורגו רק
בעולם הזה, ואילו המחטיאו הריהו

(ח) לֹא תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אָחִיךָ הוּא.
כלומר: אל תתעב אותו לגמרי מכל
וכל, שלא להתחנתן בהם לעולם, ואף־
על־פי שראוי לך לתעבו, מפני
שיצא בחרב לקראתך ומנע בערך
מלעבור דרך ארצו (ראה במדבר כ, ט), אבל
מפיון שאחיו הוא, הרחיקו רק עד
דור שלישי, כאמור להלן (מהר"ק):
לֹא תִתְעַב מִצְרֵי כִּי גֵר הֵייתָ בְּאַרְצוֹ.
ולכן אל תתעבנו לגמרי מכל־וכל,
שלא להתחנתן בהם לעולם, ואף־על־
פי שהיה ראוי לתעב אותם לעולם
מפני שזרקו את זכוריהם (הזכרים
שבכם) ליאור (ראה שמות א, כב) עם זאת
תתרחק מהם רק עד דור שלישי, ומה
הטעם? משום שהיו לכם אכסניא
(=מקום אכילה ודיור) בשעת הדחק,

כ"י • **מִקְרָה לִילָה** • דָּבָר הַכְּתוּב בַּהֲנֶה. וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה • זוּ מִצְוֹת־עֲשֶׂה. לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה • זוּ מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. וְאִסּוּר לִיכָנֵס לַמַּחֲנֶה לוֹיָהּ, וְכָל־שָׂפֵן לַמַּחֲנֶה שְׂכִינָה (פסחים טז) •

(יב) **וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְחָץ בַּמַּיִם וְכָבֹא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:**
יב ויהי למפני רמשא יסחי במיא וכמעל שמשא יעול לגו משריתא:

כ"י • **וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב** • סמוך להערב שמשו יטבל, שאינו טהור בלא הערב שמש.

(יג) **וַיֵּד תִּהְיֶה לָךְ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:** יג ואמר מתקן יהי לך מברא למשריתא ותפוק תמן לברא:

כ"י • **וַיֵּד תִּהְיֶה לָךְ** • בתרגומו, כמו: (במדבר ב) "איש על ידו". מחוץ למחנה • חוץ לענן.

(יד) **וַיֵּתֶר תִּהְיֶה לָךְ עַל־אֹזֶנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרִיתָ בָּהּ וְשִׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צִאתְךָ:**
יד וסבתא תהי לך על זינך ויהי במפקך לברא ותחפר בה ותתוב ותכסי ית מפקתך:

כ"י • **עַל־אֹזֶנְךָ** • לבד משאר כלי תשמישך. **אֹזֶנְךָ** • כמו כלי זינך.

(טו) **כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אִיּוֹיְךָ לַפְּנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא־יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשֹׁב מֵאַחֲרֶיךָ: ׀**
טו ארי יי אלהך שכנתה מהלכא בגו משריתך לשביתך ולממסר בעלי דבךך קדמך ותהי משריתך קדישא ולא יתחזי בך עברת פתגם ויתוב מימרה מלאוטבא לך:

כ"י • **וְלֹא־יֵרָאֶה בְּךָ** • הקדוש־ברוך־הוא, ערות דבר.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

המחנות, דהיינו מחוץ לענן שהיה מקיף את ישראל במדבר (משכ"ל: תורה יד)
(יד) על אֹזֶנְךָ. לשון 'על' האמור כאן, אין פירושו שהייתך אשר אתה נושא אצלקך יהא מונח דווקא 'על גבי' אֹזֶנְךָ (כלי תשמישך), אלא פלומר **לבד מושאר כלי תשמישך** – בנוסף לכל כלי תשמישך תהיה לך גם יתד [וכמו 'על עלת התמיד' (במדבר כח) האמור בקרבנות המוסף הנוספים על התמיד]:

אֹזֶנְךָ. כמו כלי זינך, והם כלי המלחמה אשר בידי הלוחמים: תורה טו
(טו) וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ. פלומר, **הקדוש־ברוך־הוא** לא יראה בך ערות דבר, פן על ידי זה ישוב מאחריך: תורה טז

הערב, אלא מבעוד יום, סמוך **להערב־שמשו יטבול**, לפי שאינו נעשה טהור בטבילה עצמה בלא שיגיע זמן הערב השמש שלאחר טבילתו, לפיכך אם ידחה את טבילתו לאחר הערב־השמש יצטרך להמתין לטהרתו עד הערב שלמחרת (שם) (בא"י: תורה יג)

(יג) וַיֵּד תִּהְיֶה לָךְ. לשון 'יד' האמור כאן פירושו 'מקום'. **בתרגומו** באונקלוס: 'ואתר מתקן יהי לך' [מקום מוכן יהיה לך]. **כמו** לשון 'איש על ידו' (במדבר ב יז) האמור אצל מסעי ישראל, שמשמעו 'כל שבט על מקומו' [וכךךך שהיך מוכנה ומזומנת לאדם לכל צרכיו, כן נקרא המקום המוכן 'יד' (שש"ס):

מחוץ למחנה. מחוץ לכל שלשת

(יא) מִקְרָה לִילָה. הוא הדין אם נטמא ביום, אלא שדבר הכתוב **בהזנה** (ספרי):
וַיֵּצֵא אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. זו מצות עשה, שחיבתו תורה לקום ולצאת מן המחנה:
לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה. זו מצות לֹא־תַעֲשֶׂה (שם), שאסרתו תורה להכניס למחנה, והטמא הנה האמור כאן, מותר לו לשהות רק במחנה ישראל, ואסור ליכנס למחנה־לוֹיָהּ, וכל־שָׂפֵן לַמַּחֲנֶה־שְׂכִינָה, וכן אם היה באחת משני המחנות האלה, חייב לצאת משם ולשהות רק במחנה ישראל (רד"י: תורה יב)

(יב) וְהָיָה לַפְּנוֹת עֶרֶב ירחץ במים. אין הפזונה שלא יטבול קודם לכן, אלא שלא יאחר את טבילתו עד

(טז) **לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִבְעַל אֵלָיו** טז לא תמסר עבד עממין ליד רבוניה
מֵעַם אֲדֹנָיו: דישתזוב לנתך מלות רבוניה:

ח"י א' **לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד** • בתרגומנו. דבר אחר: אפלו עבד פנעני של ישראל שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל.

(יז) **עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד** יז עמך יתב בינך באתרא די יתרעי בחדא
שְׁעָרֶיךָ בַּטּוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ: ם מן קרוביך בדייטב ליה לא תוננה:

(יח) **לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה** יח לא תהי אתתא מבנות ישראל לגבר עבד
קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ולא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמא:

ח"י א' **לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה** • מפקרת, מקדשת ומזמנת לזנות. **וְלֹא־יִהְיֶה קֹדֶשׁ** • (סנהדרין נד) מזמן למשכב זכור, ואונקלוס תרגם: 'לא תהי אתתא מבנות ישראל לגבר עבדא', שאף זו מפקרת לבעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין תופסין לו בה, שהרי הקשו לחמור, שנאמר: (בראשית כב) "שבו לכם פה עם החמור", עם הדומה לחמור, ולא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמתא, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל בעילותיו בעילות זנות, שאין קדושין תופסין לו בה.

(יט) **לֹא־תִבְיֹא אֶתְנֶן זֹנָה וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה** יט לא תעל אגר וניתא וחילפן כלפא לבית
אֱלֹהֶיךָ לְכָל־גֵּדֶר כִּי תֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מקדשא דיני אלהיך לכל גדרא ארי מרחק
גַּם־שְׁנֵיהֶם: ם קדם יי אלהיך אף תהויהון:

ח"י א' **אֶתְנֶן זֹנָה** • נתן לה טלה באתננה, פסול להקרב. **וּמַחִיר כָּלֵב** • החליף שה בכלב. **גַּם־שְׁנֵיהֶם** • (בי"ק סה) לרבות שניהם, כגון חטים ועשאן סלת.

ח"י א' כפשוטו – מהדורת לשם

בדרךם לעקידת יצחק], ומתוך שלא אמר להם בלשון כבוד 'שבו לכם פה לשמור את החמור' כדי לחלק ביניהם לבין החמור, אלא נקט 'עם החמור' דרשו חכמים 'עם' במקום 'עם' שבא לרמוז להם שהם **עם הדומה לחמור**. וכמו כן תרגם אונקלוס את המשך הפסוק: 'ולא יהיה קדש מבני ישראל' – **'ולא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמא'** [לא ישא איש מישראל שפחה כנענית], **שאף הוא**, בין שנשא שפחה, **נעשה קדש על ידה**, לפי שכל בעילותיו בעילות זנות, מאחר שאין קדושין תופסין לו

בה: תורה יט

(יט) **אֶתְנֶן זֹנָה**. דבר הניתן לזונה תמורת זנותה, כגון שנתן לה טלה באתננה, הרי זה פסול להקרב (תמורה כט):

המצוות התלויות בה (גטין מה) (וחכון, נח"י: תורה יז

(יח) **לֹא תִהְיֶה קִדְשָׁה**. אשה המופקרת לזנות. ונקראת בלשון 'קדשה' לפי שהיא מקודשת ומזומנת – מניחת ומניעת עצמה לזנות (אמ"ש): **וְלֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ**. איש המזומן למשכב זכור. ואונקלוס תרגם 'לא תהיה קדשה' – **'לֹא תהא אתתא מבנות ישראל לגבר עבד'** [לא תנשא אשה מבנות ישראל לעבד כנעני]. ולמה קראה הכתוב 'קדשה'? על שם שאף זו שנשאת לעבד, מופקרת לבעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין תופסין (חלין) לו בה, שהרי הוקשו עבדים כנענים לחמור, כמו שנאמר (בראשית כב, ה) "שבו לכם פה עם החמור" [מדברי אברהם לישמעאל בנו ולאליעזר עבדו,

(טז) **לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד**. הוקרנו הכתוב שלא להחזיר עבד גוי, אל אדוניו הגוי, לאחר שברח אלינו להציל מאדוניו. ובתרגומנו. באונקלוס: 'לא תמסר עבד עממין ליד רבוניה' [לפי שהעבד הנמלט אל ישראל, הרי ודאי דעתו לפרוש מעתה מעבודה זרה, ונמצא כי בהסגרתו שוב לאדוניו, הננו מחזירים אותו לדרבו הרעה (רמב"ן)]. **דבר אחר** – דרך אחרת לפרש את הדברים: לא רק בעבד גוי הנמלט אל ישראל הכתוב מדבר, אלא אפילו עבד פנעני של ישראל [עבד גוי שנמסר לישראל, המתגיר לשם עבדות ומתחייב במקצת מן המצוות] **שברח מחוצה לארץ** מאת אדוניו, ובא לארץ־ישראל, אל תסגיר אותו להשיבו לשם, משום שבבך הרי אתה מפסידו ממעלת ישוב הארץ ומן

(כ) לֹא־תִשָּׂיף לְאַחִיךָ גִּשְׁף פֶּסֶף גִּשְׁף אֶכֶל גִּשְׁף
כִּלְדָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׂיף:
כ לא תרבי לאחורף רבית כסף רבית עבדו
רבית כל מדעם דמתרבי:

ה"ט • לֹא־תִשָּׂיף • אֲזַהֲרָה לְלֹהָה, שְׁלֹא יִתֵּן רְבִית לַמִּלְוָה, וְאַחֵר כֶּף אֲזַהֲרָה לַמִּלְוָה: (ויקרא כה) "אֵת פֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגִשְׁף" (ב"מ ע).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 1011)

לא תשיף (כג, כ) **המלנה ברבית אינו קם לתחית המתים** (שו"ע אדמו"ר הזקן הלכות ריבית ס"ב) המלנה ברבית מרניח מכסף שבעבר היה שלו, והוא נתן אפשרות ללווה לסחור בו. ובמדה זו מודדים לו מלמעלה: נותנים לו כח לעבד עבודתו, "לסחר", אבל לא משתתפים, כביכול, בעבודה עצמה. והנה, בקיום מצוה יש משום "תחית המתים", שכן דבר גשמי, שהוא הווה ונפסד (מיתה), נעשה כלי לקדשה, שהיא חיות ונצחיות. ועבודה זו מביאה לתחית המתים כפשוטה. אף נצחיות זו אינה באה מעבודת האדם, המגבלת, אלא מהתחברות באלקים חיים (מצוה מלשון צותא). ואלו המלנה ברבית, שלא משתתפים מלמעלה בעבודתו, כאמור, אינו קם בתחית המתים.

(כא) לִנְכַרִי תִשָּׂיף וּלְאַחִיךָ לֹא תִשָּׂיף לְמַעַן יִבְרַכְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ם
כא לבר עממין תרבי ולאחורף לא תרבי גדיל
דיברכנך יי אלהך בכל אושטות ידך על
ארעא די את עלל לתמן למירתה:

ה"ט • לִנְכַרִי תִשָּׂיף • וְלֹא לְאַחִיךָ, (שם) לֹא הָבָא מִכָּל עֲשֵׂה – עֲשֵׂה, לַעֲבֹד עָלָיו בְּשָׁנִי לְאוֹיֵן וְעֲשֵׂה.

(כב) כִּי־תִדְרֹךְ גֵּדֶךָ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאַחֵר לְשִׁלְמוֹ
כִּי־דִרְשׁ יִדְרְשְׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִעֲמֹךְ וְהָיָה בְךָ
חֵטָא:
כב ארי תדר גדר לא תאחר לשלמו
לשלמותה ארי מתבע יתבענה יי אלהך
מנך ויהי בך חובא:

ה"ט • לֹא תֵאַחֵר לְשִׁלְמוֹ • (ספרי) שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, וּלְמַדוּהוּ רְבוּתִינוּ מִן הַמִּקְרָא.

(כג) וְכִי תַחֲדֹל לְגֵדֶךָ לֹא־יְהִי בְךָ חֵטָא:
כג וארי תתמנע למגדר לא יהי בך חובא:

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

איסור לא־תעשה הנלמד מכלל לשון עשה, שנחשב כעשה. ומלבד זאת הוסיף פאן הכתוב עוד במפורש 'ולאחריך לא תשיף', נמצא שהזכר שלש פעמים איסור זה, כדי לעבור עליו בשני לאוין ועשה (גורא): תורה כב

(כב) לֹא תֵאַחֵר לְשִׁלְמוֹ. שיעור האיחור לעבור בלאו זה, הוא כשעברו עליו שלשה רגלים, ועדיין לא הביא את קרבנותיו. ושיעור זה למדוהו רבותינו מן המקרא האמור בשלש רגלים (לעיל טו, טז) 'ולא יראא את פני ה' ריקם' (ראש השנה ד:): תורה כג

במשמעו שלא תגרום לאחריך להיות נושא אותך, מכאן דרשו חכמים אזהרה ללוה שלא יתן רבית למלוה (שם), ואחר כך (ומלבד זאת) נאמרה גם אזהרה מפורשת למלוה, שלא יקח ממנו רבית, כמו שנאמר (ויקרא כה, לו) 'אֵת פֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגִשְׁף' (רש"י

בבא מציעא ס:): תורה כא

(כא) לִנְכַרִי תִשָּׂיף. אין זו מצוה עשה להשיף לנכרי, אלא אזהרה לא־תעשה שלא להשיף לישראל, וכוונת הכתוב לומר: רק לנכרי אתה מלוה בגשף, ולא לאחריך. ואף שדבר הזהיר על כך הכתוב למעלה, כפל כאן אזהרתו שוב בצורת לאו הבא –

ומחיר כלב. דבר שנמכר תמורת כלב, כגון שהחליף שוה או טלה בכלב, הרי זה נפסל להקרב (ספרי) (תמורה ל:):

גם שניהם. תיבת 'גם' באה לרבות אפילו שיונייהם, כלומר אף באופן שדבר נשתנו הדברים מצורתם הראשונה, כגון חטים שניתנו לוונה בתורת איתן או שנקנה בהם כלב, ושתנו ועשאן סלת, איז אף־על־פי שנשתנתה צורתם פסולים הם לקרבן מנחה. וכן כל פיוצא בזה (באמ"ח): תורה כ

(כ) לֹא תִשָּׂיף. לא נאמר 'לא תישוף' אלא 'לא תשיף' [בגין 'הפעיל'], שיש

כד אפקות ספותך תשר ומעבד קמא די נדרתא קדם יי אלהך נדרתא די מללמא בפומך:

(כד) מוצא שפתיך תשמר ועשית כאשר נדרת ליהוה אלהיך נדבה אשר דברת בפיו: ם

כס"י • מוצא שפתיך תשמר • (ר"ה ו) ליתן עשה על לא תעשה.

♦ יום חמישי ט' אלול ♦

כה ארי תתגר בכרמא דחברך ומיכול ענבין כנפשו שבעך ולמאנה לא תתן:

(כה) כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשו שבעך ואל־פליך לא תתן: ם

כס"י • כי תבא בכרם רעך • (ב"מ פז) בפועל הכתוב מדבר. כנפשו • כמה שתראה. שבעך • ולא אכילה גסה. ואל־פליך לא תתן • מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הבציר, בזמן שאמה נותן לכליו של בעל הבית, אבל אם בא לעדר ולקשקש, אינו אוכל.

כו ארי תתגר בקממא דחברך ומקטוף דמלון בידך ומגלא לא תרים על קממא דחברך:

(כו) כי תבא בקממת רעך וקטפת מלילת בידך וחרמש לא תניף על קממת רעך: ם

כס"י • כי תבא בקממת רעך • (ב"מ פ"ז) אף זו בפועל הכתוב מדבר.

א ארי יסב גבר אתמא ויבעלנה ויהי אם לא תשפח רחמין בעינוהי ארי אשפח בה עברת פתגם ויכתוב לה גט פטורין ויהב בידה ויפטרנה מביתה:

כד (א) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבִעְלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חַן בְּעֵינָיו כִּי־מֵצָא בָּהּ עֲרוּת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתָתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ וּשְׁלָחָהּ מִבֵּיתָהּ:

כס"י • כִּי־מֵצָא בָּהּ עֲרוּת דָּבָר • מצוה עליו לגרשה, שלא תמצא חן בעיניו (ספרים אחרים: מצוה שלא תמצא חן בעיניו) •

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אינו אוכל בפירות הגדלים שם (ספרי)
(בבא מציעא פז, פט): תורה כו
(כו) כי תבא בקממת רעך. אף הלכה זו בפועל ששכרוהו הבעלים הכתוב מדבר, וכדין העובד בכרם האמור למעלה: תורה א
כד (א) כי מצא בה ערות דבר. מלשון זה משמע שנתנה תורה טעם הגון לגרושיה, וכלומר: לפי שמצא בה דבר בלתי ראוי, לכך מצוה עליו לגרשה, וראויה אשה זו שלא תמצא חן בעיניו (ס"א: מצוה שלא תמצא חן בעיניו) (ש"ח): תורה ב

את נפשכם, שפירשו 'אם בראונכם': שבעך. רק בשיעור הנצרך לשביעה, ולא אכילה גסה, שהיא יותר ממידת השובע:
וְאֶל פְּלִיךָ לֹא תִתֵּן. מתוך שהוכירה התורה נתינת הענבים לתוך הכלים, מכאן למדו חכמים שלא דברה תורה אלא בשעת הבציר, שהייתר האכילה הוא רק בזמן שאמה בוצר ענבים ונותן לכליו של בעל־הבית, כי אז אתה אוכל ואינך נותן אל פליך; אבל אם בא הפועל אל הפרם לצורך שאר מלאכות, כגון לעדור ולקשקש באדמה (לכסות שרשים המגולים),

(כד) מוצא שפתיך תשמר. בא הכתוב בזה ליתן 'מצות עשה' לקיים את הנדר, בנוסף על הלא־תעשה שהזהיר למעלה שלא לאחור את קיומו (קיצור, א"ש): תורה כה
(כה) כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים וגו'. אין הכתוב מדבר באדם זר הנכנס לכרם חבירו, אלא בפועל ששכרוהו הבעלים הכתוב מדבר (כבא מציעא פז):

כנפשו. כלומר: כמה שתראה, שלא הגבילה תורה את שיעור אכילתו [ומצינו עוד במקרא לשון 'נפש' במשמעות רצון (בראשית כג, ח) 'אם יש

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטר־שיחות חלק י"ט עמוד 217 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

פרישות בתנאי לְדַבְּקוֹת בְּהֻבָּה

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה (כד, א)

אִתָּא בְּפִתְרָא שֶׁם טוֹב לְהַפְעֵל־שֶׁם־טוֹב (בתחלתו סימן י"ד): "הֻבָּה" נִקְרָא אִישׁ . . וְיִשְׂרָאֵל נִקְרָא אִשָּׁה, וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב הָאִשָּׁה נִקְנִית לְבַעֲלָהּ, שֶׁיְהִי נִקְרָא אִשָּׁה כְּכֹכֹל".

וְהִנֵּה יָדוּעַ מִה שֶׁכְּתוּב בְּסִפְרֵי הָאַחֲרוֹנִים' (צפנת פענח על הרמב"ם הלכות אישות פרק ג הלכה טו, ובכמה מקומות) ד"קדוּשִׁין עוֹשֶׂה שְׁתֵּי פְעֻלוֹת. א' מִה שֶׁקְּנִיָּה לוֹ, וּב' מִה שֶׁנֶּאֱסָרָה עַל אֲחֵרִים.

וְנִשְׁ לִזְמַר דְּכֵן הוּא גַם בְּקִדּוּשֵׁי הֻבָּה וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ גַּם בְּקִדּוּשֵׁין אֵלּוּ שְׁתֵּי פְעֻלוֹת. א. הַדְּבָקוֹת דִּישְׂרָאֵל וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא. ב. הַפְּרִישוֹת וְהַהֲבָדָלָה מִתְּאֻוֹת עוֹלָם הִזָּה הַמַּעֲלִימִים וּמִסְתִּירִים עַל יְחִיד זֶה.

וְכֵשֶׁם שֶׁבְּקִדּוּשֵׁי אִישׁ וְאִשָּׁה, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה קְנִיָּה לְבַעֲלָהּ בְּלִי שֶׁתֶּאֱסָר עַל אֲחֵרִים, כְּמוֹ כֵן בְּקִדּוּשֵׁי הֻבָּה וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה כְּדַבְעֵי הַדְּבָקוֹת בְּהֻבָּה בְּלִי הַפְּרִישוֹת וְהַהֲבָדָלָה מִתְּאֻוֹת עוֹלָם הִזָּה, וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּחֻבַּת הַלְבָבוֹת' (פתח השער לשער אהבת ה') "מִן הַנִּמְנָע מִמֶּנּוּ שֶׁתִּתְיָשֵׁב אֶהְבַּת הַבּוֹרָא בְּלִבּוֹ עִם הַתִּיָּשֵׁב אֶהְבַּת הָעוֹלָם בְּנֹו".

(ב) וַיֵּצֵא מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיתָה לְאִישׁ־אַחֵר: בְּתַפּוּק מִבֵּיתָה וְתַהֲךָ וְתִהְיִי לְגִבְרָא אַחֲרֵן:

כִּי־יֵצֵא לְאִישׁ־אַחֵר • (גיטין ז) אֵין זֶה בֶּן זִוגוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן, הוּא הוֹצִיא רִשְׁעָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְזֶה הַכְּנִסָּה.

(ג) וַשִּׁנְאָה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיתָתָּ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

כִּי־יֵצֵא הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן • הַכְּתוּב מִבְּשָׂרוֹ שְׁסוּפּוֹ לְשִׁנְאוֹתָהּ, וְאִם לָאו, קוֹבְרָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ כִּי יָמוּת".

(ד) לֹא־יֻכַּל בַּעֲלָהּ הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְחָהּ לְשׁוֹב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ בִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: ם

כִּי־יֵצֵא אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ • (יבמות יא) לְרַבּוֹת סוּטָה שֶׁנִּסְתָּרָה.

ד לית לה רשו לבעלה קדמא די פטרה למתב למסבה למהוי לה לאנתו בטר די אסתאבת ארי מרקקא היא קדם זי ולא תחייב ית ארעא די זי אלקהי יחב לך אחסנא:

כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן' (ספרי)

(גרא): תורה ד

(ד) אַחֲרֵי אֲשֶׁר הוֹטְמִינָהּ. הַזְכִּיר בְּאֵן לְשׁוֹן טוֹמְאָה, כְּדִי לְרַבּוֹת וּלְהַזְהִיר בְּלֹא זֶה גַם סוּטָה שֶׁנִּסְתָּרָה (אִשָּׁה אִישׁ שְׁזִינְתָה) שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ 'אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ' (שם) (תוס' יבמות יא: , גרא): תורה ה

שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאִשָּׁה שֶׁאִינָה הַגּוֹנֶה, כְּמִבּוֹאָר לְמַעַל, לְכַךְ לֹא נִקְטַת הַכְּתוּב לְשׁוֹן סִפְק: 'וְהִיָּה אִם יִשְׁנָאָה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן, אֶלֹא בְּלִשׁוֹן וְדָא: 'וַשִּׁנְאָה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן'. שֶׁכֵּן הַכְּתוּב מְבַשְּׂרוֹ (מִבְּטִיחוֹ) שְׁסוּפּוֹ לְשִׁנְאוֹתָהּ וַיִּגְרֶשְׁנָה, וְאִם לָאו – אִם אִינּוּ רּוֹצֵה לְגַרְשָׁהּ, סוּפּוֹ שֶׁהִיא קוֹבְרָתוֹ (יָמוּת בְּחַיָּיהָ). שֶׁנֶּאֱמַר 'אוֹ

(ב) לְאִישׁ אַחֵר. קָרָא הַכְּתוּב 'אַחֵר' כְּלָפִי הָרֹאשׁוֹן, לְכְמוֹ כִּי אֵין אִישׁ זֶה בֶּן זִוגוֹ שֶׁל הָרֹאשׁוֹן – כְּלֹמֶר, הַבַּעַל הַשְּׁנִי אִינּוּ דוֹמָה בְּמַעֲשָׂיו לְבַעַל הָרֹאשׁוֹן, שֶׁהִרִי הוּא (הָרֹאשׁוֹן) הוֹצִיא וַיִּגְרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ הָרִשְׁעָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְזֶה (הָאֲחֵרוֹן) הַכְּנִיסָה לְבֵיתוֹ וְנִשְׁאָה לְאִשָּׁה (ח"א מדרש"א, רא"ם): תורה ג

(ג) וַשִּׁנְאָה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן. לְפִי

♦ יום שישי י' אלול ♦

הַאֲרִי יִסֹּב גִּבּוֹר אֶתְמָתָה חֲדָתָה לֹא יִפּוֹק
בְּחִילָא וְלֹא יַעֲבֹר עֲלוּהִי לְכָל מַדְעָם פְּנִי
יְהִי לְבִיתָהּ שְׂמָה חֲדָא וְיַחְדֵּי יֵת אֶתְמָה דִּי
נִסְבִּי:

(ה) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא
וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דְּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה
אַחַת וְשִׁמְחָה אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח:

הַיְיָ אֵשֶׁה חֲדָשָׁה • שהיא חדשה לו, ואפלו אלמנה, פֶּרֶט לַמַּחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ. וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו • דְּבָר
הַצָּבָא. לְכָל־דְּבָר • (ספרי. סוטה מז) שֶׁהוּא צִרְף הַצָּבָא, לֹא לְסַפֵּק מִים וּמִזֹּן, וְלֹא לְתַקֵּן דְּרָכִים. אֲבָל הַחֲזוּרִים
מַעֲוָרֵי הַמִּלְחָמָה עַל פִּי כַהֵן, כְּגוֹן: בְּנֵה בֵּית וְלֹא חֲנֹכוֹ, אֲרַס אִשָּׁה וְלֹא לְקַחָהּ, מְסַפִּיקִין מִים וּמִזֹּן וּמִתְקַנִּין
אֶת הַדְּרָכִים. יִהְיֶה לְבֵיתוֹ • (שם) וְאִף בְּשִׁבִּיל בֵּיתוֹ, אִם בְּנֵה בֵּית וְחֲנֹכוֹ וְאִם נָטַע כֶּרֶם וְחָלְלוֹ, אֵינוֹ זֶה
מִבֵּיתוֹ בְּשִׁבִּיל צִרְכֵי הַמִּלְחָמָה. לְבֵיתוֹ • זֶה בֵּיתוֹ. יִהְיֶה • לְרִבּוּת אֶת כְּרָמוֹ. וְשִׁמְחָה • יִשְׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ,
וְתַרְגָּמוֹ: 'וְיַחְדֵּי יֵת אֶתְמָה', וְהַמִּתְרַגֵּם: 'וְיַחְדֵּי עִם אֶתְמָה', טוֹעָה הוּא, שְׂאִין זֶה תַּרְגוּם שֶׁל 'וְשִׂמְחָה', אֲלֵא
שֶׁל 'וְשִׂמְחָה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 167)

לְכָל דְּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ (כד, ה) שֶׁהוּשָׂא אִשָּׁה מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו (בעל הטורים) תְּכִלִּית הַנִּשְׁוֹאִין הִיא קִיּוֹם
מִצְוֹת פָּרוּ וְרָבוּ, הוֹלֵדֶת בָּנִים. וְהֵנָּה, קְרוֹב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַתּוֹרָה הוּא פִּרְיָהּ וְרִבְיָהּ רִוְחָנִית, כְּמֵאמַר רז"ל כָּל הַמְּלַמֵּד בֶּן חִבְרוֹ
תּוֹרָה . . כְּאֵלוֹ יִלְדוּ. נִמְצְיָנוּ לְמַדִּים אֶפּוֹא, עֲדוּד וְחִזּוֹק מִיָּחֵד לְמִי שְׂבוּחַר לְהַתְעַסֵּק בְּהַפְצַת הַתּוֹרָה וּבְחִזּוֹק הַיְהוּדוּת: מְבֻטָּח
לוֹ שְׂמוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו!

(ו) לֹא־יִחְבֹּל רַחִים וְרִכְבַּי פִּי־נִפְשׁ הוּא חֲבֵל: ס
וְלֹא יִסֹּב מִשְׁפּוֹנָא רַחִיא וְרִכְבָּא אַרְי בְּהוֹן
מִתְעַבֵּד מִזֹּן לְכָל נִפְשׁ:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וְתִיקוֹן הַדְּרָכִים (רש"י שם, הוֹכְרוֹן, רִא"ם):
לְבֵיתוֹ. לְפִי מָה שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמִים,
כְּאֵמֹר לְעֵיל, אֵין הַפְּוֹנָה רַק לֹאשְׁתּוֹ
הַחֲדָשָׁה, אֲלֵא זֶה בֵּיתוֹ מִמֶּשׁ, שְׂאִף
בְּשִׁבִּילוֹ אֵינוֹ יוֹצֵא לְצָבָא בְּתוֹךְ שָׁנָה
לְחִידוּשׁוֹ (הוֹכְרוֹן):

יִהְיֶה. תִּיבָה זֹה בְּאֵה לְרִבּוּת גַּם אֶת
כְּרָמוֹ הַחֲדָשׁ, וְכַמְבּוֹאֵר לְמַעַלָּה (הוֹכְרוֹן):
וְשִׂמְחָה אֶת אִשְׁתּוֹ. פִּירוּשׁוֹ יִשְׂמַח אֶת
אִשְׁתּוֹ. וְתַרְגָּמוֹ הַנִּבְּחֹן הוּא: 'וְיַחְדֵּי
יֵת אֶתְמָה', לְפִי שְׂתִיבֵת 'יֵת' בְּאַרְמִית
הִיא 'אֶת' בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, וְהַמִּתְרַגֵּם
'וְיַחְדֵּי עִם אֶתְמָה' שֶׁפִּירוּשׁוֹ וְשִׂמְחָה
עִם אִשְׁתּוֹ טוֹעָה הוּא, וְאִף־עַל־פִּי
שֶׁלְפָעֲמִים מִתְפָּרֶשֶׁת תִּיבֵת 'אֶת' בְּלִשׁוֹן
'עַם', כֵּאֵן אִי אֶפְשָׁר לְתַרְגָּם כֵּן, שְׂאִין
תַּרְגוּם זֶה תַּרְגוּם שֶׁל 'וְשִׂמְחָה' אֲלֵא
שֶׁל 'וְשִׂמְחָה', וְכֵינֵן שְׂנֵאֲמֵר וְשִׂמְחָה, הִרִי
שֶׁהַפִּירוּשׁ הוּא 'יִשְׂמַח אוֹתָהּ' וְלֹא
'יִשְׂמַח עִמָּה' (קִצְרִי"מ: תוֹרָה ו

אֶת כָּל הַחֲזִיקִים לְחֹזֵר לְבִיתָהּ, כְּגוֹן
אִישׁ אֲשֶׁר בְּנֵה בֵּית וְלֹא חֲנֹכוֹ, אוֹ מִי
שֶׁאַרְשׁ אִשָּׁה וְעִדִּין לֹא לְקַחָהּ, וְכֵן מִי
שֶׁנָּטַע כֶּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ, כָּל אֵלֶּה אֵינֶם
פְּטוּרִים לְגַמְרִי, אֲלֵא מְסַפִּיקִין מִים
וּמִזֹּן וּמִתְקַנִּין אֶת הַדְּרָכִים בְּשִׁבִּיל
הַלּוֹחֲמִים (סוֹטָה מג):

יִהְיֶה לְבֵיתוֹ. מִתּוֹךְ שֶׁנֶּזְכָּר כֵּאֵן לְשׁוֹן
'בֵּיתוֹ', דָּרְשׁוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא רַק בְּשִׁבִּיל
אִשָּׁה חֲדָשָׁה אֵינוֹ יוֹצֵא לְצָבָא, אֲלֵא
אִף בְּשִׁבִּיל בֵּיתוֹ הַחֲדָשׁ אֵינוֹ יוֹצֵא,
שֶׁאִם בְּנֵה בֵּית וְחֲנֹכוֹ וְלֹא הִסְפִּיק
לְדוֹר בּוֹ שָׁנָה שְׁלִמָּה, וְכֵן אִם נָטַע
כֶּרֶם וְחָלְלוֹ [פָּדָה אֶת הַפִּירוּת בְּשָׁנָה
הֶרְבִּיעִית וְעִשְׂאָם חוֹלִין לְהַתִּירָם
בְּאִכְלָהּ], וְלֹא הִסְפִּיק לְאַכּוֹל מִפְּרִיו
שָׁנָה שְׁלִמָּה, הִרִי דִּינוֹ כְּמוֹ הַלּוֹקֵחַ
אִשָּׁה חֲדָשָׁה, שְׂאִינוֹ זֶה מִבֵּיתוֹ
לְהַשְׁתַּתֵּף אֶפִּילוֹ בְּשִׁבִּיל צִרְכֵי
הַמִּלְחָמָה, כְּגוֹן הַסְּפָקָת מִים וּמִזֹּן

(ה) אִשָּׁה חֲדָשָׁה. אֵין הַפְּוֹנָה דְּיוֹקָא
לְבִתּוּלָה שְׁלֹא נִשְׂאָה מַעוּלָם לְאִישׁ,
אֲלֵא אִף בְּאִשָּׁה שֶׁהִיא חֲדָשָׁה לוֹ,
שֶׁהוּא נוֹשָׂא אוֹתָהּ פַּעַם רִאשׁוֹנָה,
וְאֶפִּילוֹ הִיא אֲלֵמָנָה אוֹ גְּרוּשָׁה. אִם כֵּן
מָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר חֲדָשָׁה? פֶּרֶט לַמַּחְזִיר
גְּרוּשָׁתוֹ – הַחֲזוּר וְנוֹשָׂא אֶת גְּרוּשָׁתוֹ
לְאַחֵר גִּירוּשִׁיָּהּ, שְׂאִינָה חֲדָשָׁה לוֹ, וְאֵין
הִלְכָה זֹה נוֹהֲגֶת בָּהּ (שם) (סוֹטָה מד):

וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו. דְּבַר הַצָּבָא. כְּלוֹמֵר,
לֹא יוֹטֵל עָלָיו שׁוֹם תְּפִקִּיד מִטַּעַם
הַצָּבָא, לְבּוֹא וּלְהַתְעַסֵּק בְּצִרְכֵיהֶם:
לְכָל דְּבָר. שֶׁהוּא צִרְף הַצָּבָא, לֹא זֶה
בְּלִבְדִּי שֶׁלֹּא לְצָאֵת לְמִלְחָמָה, אֲלֵא
אֶפִּילוֹ לֹא לְסַפֵּק מִים וּמִזֹּן וְלֹא
לְתַקֵּן הַדְּרָכִים. וְדִין זֶה לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא
בְּלוֹקֵחַ אִשָּׁה חֲדָשָׁה (אוֹ בְּשֵׁאֵר אוֹפְנִים
הַגְּלֻמִּים מִפְּרָשָׁה זֹה בְּדִלְהֵלֶן), אֲבָל
אֵלוֹ הַחֲזוּרִים מַעֲוָרֵי הַמִּלְחָמָה עַל־
פִּי הַכֹּהֵן (כְּאֵמֹר לְעֵיל ב, ה), שֶׁמְכַרְיוֹ וּמִוֹנָה

כ"י א רחמים • היא התחתונה. ורכב • היא העליונה. לא יחבל • אם בא למשכנו על חובו בבית דין, לא ימשכנו בדברים שעושים בהן אכל נפש (כ"מ ק"ג).

(ז) כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְרְבוּ וּמָכְרוּ וּמָתְ הַגֵּנֵב הַהוּא וּבְעֵרְתָּ הָרֶעַ מִקִּרְבּוֹ: ס

ז ארי ישפח גבר גנב נפשא מאחיו מבני ישראל ויתגר בה ויפנה ויתקטל גנבא ההוא ותפלי עבד דביש מבינך:

כ"י א כִּי־יִמָּצֵא • (ספרי) בעדים והתראה, וכן כל 'מצא' שבתורה. והתעמרבו • אינו חיב עד שישתמש בו.

(ח) הַשֹּׁמֵר בִּנְגַע־הַצֹּרֶעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכָל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֲתָכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּאֶשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:

ח אסתמר במכתש סגירו למטר לחדא ולמעבד ככל די גלפון תכון כהניא לואי כמא די פקדתנין תטרון למעבד:

כ"י א הַשֹּׁמֵר בִּנְגַע־הַצֹּרֶעַת • שלא תתלש סימני טמאה ולא תקוץ את הבהרת. ככל אשר יאמרו אתכם • אם להסגיר, אם להחליט, אם לטהר.

(ט) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ס

ט הוי דכיר ית די עבד יי אלהיך למרים בארחא במפקכון ממצרים:

כ"י א זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם • (ספרי) אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע. זכור העשוי למרים, שדברה באחיה ולקתה בנגעים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בזה, וכן שלא תקוץ (תסיר) מבשרך את הבהרת עצמה:

ככל אשר יאמרו יורו אתכם. כפי הוראתם בדיני הנגע בן תעשו; אם להסגיר את האדם הנגע בתוך ביתו [לכבוד שוב לאחר שבויע אם נשתנה הנגע], אם להחליט - כלומר לטמא מיד, אם לטהר אותו. בכל אלה תשמעו בקולם לעשות ככל אשר יצו: תורה ט

(ט) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם. הסמיק הכתוב זכירת מעשה מרים לדין נגע צרעת, לומר לה שאם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע; זכור את העונש העשוי למרים הנביאה על שדברה לשון הרע באחיה משה, ועל ידי זה לקתה בנגעים (ראה במדבר יב).

(ספרי) (רא"ם): תורה י

שהיא 'רוקבת' על גבי התחתונה (שע"א): תורה ז

(ז) כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גִּנֵּב וגו'. כלומר שנמצא ונתברר בן בעדים שראו את המעשה, וגם היתה התראה - שהתרו בו שהדבר אסור והודיעו לו את העונש הצפוי לו. וכן כל לשון 'מצא' שבתורה פירושו שנתברר בן דווקא בעדים, ולא על ידי שאר הוכחות (רא"ם): והתעמר בו ומכרו. לשון 'עימור' משמעותו השתמשות [כמו 'לא תתעמר בה' (לעיל כא, יד)] ומכאן שהגנב איש ומכרו וחיב מיתה עד שישתמש בו קודם שימכרנו: תורה ח

(ח) הַשֹּׁמֵר בִּנְגַע הַצֹּרֶעַת. שלא תתלש את סימני הטמאה של נגע צרעת, אשר לפיהם קובע הכהן אם לטהרו או לטמאו [בגון התולש שער לבן מן הבהרת (ראה ויקרא יג, א) וכיוצא

(ו) לא יחבל רחמים ורכב. לשון 'חבלה' פירושו לקחת משכון מנכסי הלנה בעל כרחו, משהגיע זמן פרעונו, כדי להכריחו לפרוע את החוב. והנהיר הכתוב כאן את המלה, שאם בא למשכנו על חובו בבית דין, לא ימשכנו בדברים שעושים בהן אוכל-נפש. כלומר, לא יטול ממנו בעל כרחו דברים המשמשים לצרכי אכילה, כגון רחיים העשויים לטהינת קמח (רש"י שמות כב כה):

רחמים ורכב. שתי אבנים הן שצורתן כשני גלגלים זו על גבי זו, ועל-ידי שמסובב את האבן העליונה על גבי התחתונה, נטחנים החטים שביניהם. ואפי' בשם 'רחיים' כולל במשמעו את שניהם יחד, עם זאת לפעמים מכנים כל אבן בפני עצמה בשם מיוחד, כאשר 'רחיים' היא האבן התחתונה: ורכב. היא האבן העליונה, על שם

(י) כִּי־תֵשֶׁה בְּרַעַךְ מִשְׁאֵת מְאוּמָה לֹא־תִבָּא אֵלַי יֹאֲרִי תִרְשִׁי בְּחֶבְרֶךְ רְשׁוֹ מִדָּעַם לֹא תַעֲוֹל לְבִיתָהּ לְמִסֵּב מִשְׁכּוֹנָה: **ביתו לעבט עבטו:**

כ"י • כִּי־תֵשֶׁה בְּרַעַךְ • תְּחֹב בְּחֶבְרֶךְ • מִשְׁאֵת מְאוּמָה • (ס) חֹב שֶׁל כָּלוּם.

(יא) בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלָיִךְ אֶת־הָעֲבוֹט הַחוּצָה: יֵאָבְדָּא תְקוּם וְגִבְרָא דִּי אֶת רְשִׁי בֵּה יִפֵּק לְתַתָּה יָת מִשְׁכּוֹנָא לְבָרָא:

(יב) וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעַבְטוֹ: יבִּיאָם גִּבְר מִסָּבֵן הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּמִשְׁכּוֹנָה:

כ"י • לֹא תִשָּׁכַב בְּעַבְטוֹ • (כ"מ קיד) לֹא תִשָּׁכַב וְעַבְטוֹ אֶצְלָךְ.

(יג) הֲשִׁב־תְּשִׁיב לוֹ אֶת־הָעֲבוֹט כְּבוֹא הַשֹּׁמֵשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכֶּךָ וְלֹךְ תִּהְיֶה צְדָקָה לְפָנֶי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יג אֶתְבָּא תַתְּב לֵה יָת מִשְׁכּוֹנָא כְּמַעַל שְׁמִשָּׂא וְיִשְׁכּוּב בְּכִסּוּתָהּ וּבִרְכֶּךָ וְלֹךְ תִּהְיֶה זְכוּתָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:

כ"י • כְּבוֹא הַשֹּׁמֵשׁ • (ס) אִם כְּסוּת לִילָה הוּא, וְאִם כְּסוּת יוֹם הַחֲזִירָהּ בְּבֶקֶר, וְכִבְר כְּתוּב בִּ"וֹאֶלָה הַמִּשְׁפָּטִים: "עַד בֹּא הַשֹּׁמֵשׁ תִּשְׁיָכְנוּ לוֹ", כָּל הַיּוֹם תִּשְׁיָכְנוּ לוֹ, וְכִבּוֹא הַשֹּׁמֵשׁ תִּקְנֶנּוּ. וּבִרְכֶּךָ • וְאִם אֵינוֹ מְבָרְכְךָ, מִכָּל מְקוֹם: "וְלֹךְ תִּהְיֶה צְדָקָה".

• שבת-קודש י"א אלול •

(יד) לֹא־תַעֲשֶׂק שְׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאֲחִיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ יֵד לֹא תַעֲשֹׂק אֶגְרִיא עָנִיא וּמִסְכָּנָא מֵאֲחִיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ דִּי בְּאַרְעֶךָ בְּקִרְיֶיךָ: **אִשֶּׁר בְּאַרְצֶךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:**

כ"י • לֹא־תַעֲשֶׂק שְׂכִיר • וְהָלֹא כִבְר כְּתוּב? אֶלָּא לַעֲבֹר עַל הָאֶבְיוֹן בְּב' לֹאִין: "לֹא תַעֲשֶׂק שְׂכִיר שְׂכִיר", שֶׁהוּא עָנִי וְאֶבְיוֹן, וְעַל הַעֲשִׂיר כִבְר הַזֶּה: "לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רַעַךְ". אֶבְיוֹן • (ויקרא רבה) הַתֵּאֵב לְכָל

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁכָּל הַיּוֹם יִהְיֶה הָעֲבוֹט מוֹשָׁב וּמוֹחֲזָר לוֹ, וְכִבָּא הַשֹּׁמֵשׁ אֲזַ תִּקְנֶנּוּ: **וּבִרְכֶּךָ. וְאִם אֵינוֹ מְבָרְכְךָ, מִכָּל מְקוֹם 'וְלֹךְ תִּהְיֶה צְדָקָה', כִּי תַעֲמֹד לֹךְ זְכוּת הַמִּצְוָה לְפָנֶי ה' אֱלֹהֶיךָ (ספרי) (רבינו בחי):** תורה יד **(יד) לֹא תַעֲשֹׂק שְׂכִיר.** לְמַד הוֹצֵרָךְ הַכְּתוּב לְהַזְהִיר בְּמִיּוּחָד עַל עוֹשֶׂק שְׂכָרוֹ שֶׁל הָאֶבְיוֹן, וְהָלֹא אִיסוּר זֶה כִבְר כְּתוּב בְּלִשׁוֹן הַכּוֹלָל כָּל אָדָם, בֵּין עֲשִׂיר וּבֵין עָנִי [לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רַעַךְ וְלֹא תִגְזֹל, לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתָּה עַד בֶּקֶר (ויקרא יט, יא)? אֶלָּא הוֹסִיף כָּאֵן הַכְּתוּב אֲזַהֲרָה, כִּדִּי לַעֲבֹר עַל עוֹשֶׂק

לֹא תִשָּׁכַב בְּלִילָה וְעַבְטוֹ מוֹנָח וּמַעֲרֹב אֶצְלָךְ בְּבֵית, כְּאֲשֶׁר הִלְוָה הָעָנִי זָקֹק לוֹ לִשְׁכַּב עִלָּיו (ספרי) (בבא מציעא קיד): תורה יג **(יג) כְּבוֹא הַשֹּׁמֵשׁ.** עִם שְׁקִיעַת הַחֲמָה תִּחְזִירָהּ לוֹ, וְדִין זֶה אָמֹר רַק אִם כְּסוּת לִילָה הוּא, לְפָנֶי שְׁהוּא צְרִיךְ לְהִתְכַּסּוֹת בּוֹ בְּלִילָה, וְאִם כְּסוּת יוֹם הוּא, הַחֲזִירָהּ בְּבֶקֶר. וְאִם־עַל־פִּי שְׁלֹא פִירֵשׁ הַכְּתוּב כָּאֵן דִּין כְּסוּת יוֹם, הָרִי כִבְר כְּתוּב בֶּן בְּפִרְשֵׁת 'וְאֶלָּה הַמִּשְׁפָּטִים' (שמות כב, כח) עַד בֹּא הַשֹּׁמֵשׁ תִּשְׁיָכְנוּ לוֹ [וְלֹא 'כִבָּא הַשֹּׁמֵשׁ' כִּפִּי שְׁנָאֵמֶר כָּאֵן], שְׁמִשָּׁמְעוּ כָּל הַיּוֹם תִּשְׁיָכְנוּ לוֹ, וּבְכִסּוּת יוֹם

(י) כִּי תֵשֶׁה בְּרַעַךְ. פִּירוּשׁוֹ כְּתִרְגוּמוֹ: 'אֲרִי תְחֹב בְּחֶבְרֶךְ' [כָּף לְפִי גִירֶסֶת רש"י בְּאוֹנְקֶלוֹס]. כְּאֲשֶׁר תִּהְיֶה לֹךְ תְּבִיעַת חֹב אֶצְל חֶבְרֶךְ, כְּגוֹן שֶׁהִלְוִיתָ לוֹ מַעוֹת (ר"ם): **מִשְׁאֵת מְאוּמָה. חֹב שֶׁל כָּלוּם (שֶׁל דְּבִרְמָה).** כְּלוּמֹר, כָּל סוֹג חֹב הַבֹּא מִכָּל סִיבָה שֶׁהִיא, כְּגוֹן שֶׁל שְׂכִירוֹת וּכְדוּמָה, אֲשֶׁר הִסְכִּימוּ בִּינֵיהֶם לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמִלְוָה (הוֹמָר, נח"י): תורה יא **(יב) לֹא תִשָּׁכַב בְּעַבְטוֹ.** לֹא כֹא הַכְּתוּב בָּזֶה לְאִסוּר אֶת הַשְׂכִּיבָה וְהַשְׁתַּמְשׁוֹת בְּפֻעַל בְּמִשְׁכּוֹן [שֶׁבְכָל אוֹפֵן אִסוּר לַעֲשׂוֹת בֶּן מִשּׁוּם רְבִית, וְלֹא רַק אֶצְל עָנִי]. אֶלָּא כָּף פִּירוּשׁוֹ:

שיעור יומי לשבת-קודש י"א אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כד – פרשת כִּי־תֵצֵא

דָּבָר. מִגֵּרָךְ • זֶה גֵּר צָדֵק. בְּשַׁעֲרֶיךָ • זֶה גֵּר תּוֹשֵׁב הָאוֹכֵל נְבִלוֹת. אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ • לְרִבּוֹת שָׂכָר בְּהֶמָּה וְכָלִים.

(טו) בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תִבּוֹא עָלָיו הַשְּׂמֶשׁ בִּי
עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נִשָּׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא
עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֲטָא: ם

כ"ט וְאֵלָיו הוּא נִשָּׂא אֶת־נַפְשׁוֹ • אֶל הַשָּׂכָר הַזֶּה הוּא נִשָּׂא אֶת נַפְשׁוֹ לְמוֹת: עֲלֶה בְּכַבֵּשׁ וְנִתְּלָה בְּאֵילָן.
וְהָיָה בְּךָ חֲטָא • (ספרי) מִכָּל־מָקוֹם, אֲלֵא שְׂמִמְהֵרִין לִיפְרַע עַל יְדֵי הַקּוּרָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר-שיחות חלק כ"ט עמוד 138 – מתוך 'לקראת שבת')

אחור שְׂכָרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל – לִימוֹת הַמִּשְׁחָה

בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ (כד, טו)

הַגֵּה מַצִּינֵנו (ראה אבות פרק ב, יד-טז, תורת כהנים ורש"י בחוקותי כו, ט) שֶׁהַשָּׂוִי חֲכָמֵינוּ ז"ל אֶת עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְמִלְאָתָהּ הַפּוֹעֵל, וְאֵת שְׂכָר הַמִּצְוֹת לְתַשְׁלוֹם עַל הָעֲבוֹדָה.

וְכַתֵּב הַרְמֵב"ן (שער הגמול בסופו) וְכֵן הִכְרִיעוּ בַּקְּבֵלָה וּבַחֲסִידוּת, שֶׁזָּמַן מִתֵּן הַשָּׂכָר הוּא לְעֵת־דְּלֵבָא כַּאֲשֶׁר "הַקְּב"ה מַחֲיָה בְּתַחֲתֵית הַמֵּתִים וְאֵינוֹ עוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת שֶׁקָּרִינוּ גִּרְעֵז"ן.

וְיֵשׁ לְתַמָּה, הֵיאֵךְ מֵאַחֵר הַקְּב"ה שְׂכָרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִימוֹת הַמִּשְׁחָה, וְהָרִי הַקְּב"ה מְקִים אֶת כָּל הַתּוֹרָה, דְּ"מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הוּא אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת וְלִשְׁמֹר" (שמוות רבה פרשה ל, ט)?

וְיִתְבָּאֲרוּ הַדְּבָרִים עַל־פִּי הַמְּבַאֵר בְּאֵרוֹכָה בְּסֵפֶר תַּנְיָא קַדִּישָׁא (פרק ל"ו) דְּתַכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא שְׁ"נִתְאַוָּה הַקְּב"ה לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים.

כְּלוֹמֵר, הָעוֹלָם הַזֶּה מִצַּד־עֲצָמוֹ "אֵין תַּחֲתוֹן לְמִטָּה הֵימָנוּ בְּעֵנֶן הַסֵּתֶר אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ", וְעַל כָּל אֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוֹטֵל לְבַרֵּר חֵלֶק מִיָּחָד בְּעוֹלָם, עַל־יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, שֶׁבָּזָה מִזֶּכֶף הוּא אֶת גּוֹפּוֹ הַגִּשְׁמִי וְאֵת חֵלְקוֹ בְּעוֹלָם.

וְתַכְלִית הָעֲלִיָּה תִּהְיֶה לְעֵתִיד כַּאֲשֶׁר יִשְׁלַם זָכוֹךְ פְּלָלוֹת הָעוֹלָם, וְהָיָה רָאוּי לְדִירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ, וְ"יִפְיַע עֲלֵיהֶם בְּהֵדֵר גָּאוֹן עֶז, וְיִמְלֹא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ".

וְנִמְצָא שֶׁעֲבוֹדָתָם שֶׁל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁךְ הַדּוֹרוֹת הִיא בְּגֵדֶר שְׂכִירוֹת אַחַת, וּמֵאַחֵר שֶׁהִדִּין הוּא דְּ"שְׂכִירוֹת אֵינָה מִשְׁתַּלְמֹת אֲלֵא לְבִסּוּף" (בבא מציעא קי, ב) וְלָכֵן שְׂכָרָה מִשְׁתַּלֵּם רַק לְבִסּוּף מִיַּד בְּגֵמֵר הָעֲבוֹדָה, בְּזָכוֹךְ הָעוֹלָם כְּלוֹ שִׁיְהִיָּה דִּירָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, לְעַת תַּחֲתֵית הַמֵּתִים.

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

לְשֵׁלם לוֹ הוּא נִשָּׂא (מוסר) אֶת נַפְשׁוֹ לְמוֹת, לְפִי שְׁפָעִמִּים כְּרוּכָה עֲבוֹדָתוֹ בְּדָבָרִים דְּקָרוּבִים לְסַפְּנָה, כְּגוֹן שְׁעֵלָה בְּכַבֵּשׁ (מָקוֹם גְּבוּהָ) וְנִתְּלָה בְּאֵילָן וְסִיפֵן בְּכָךְ אֶת נַפְשׁוֹ, וְכָל זֹאת בְּעֵבֹר שְׂכָר פְּעוּלָתוֹ (ספרי) (בא"י, מִצוֹר תְּהִלִּים כה, א):

וְהָיָה בְּךָ חֲטָא. דָּבָר זֶה הוּא חֲטָא מִכָּל מָקוֹם (בְּכָל אוֹפֵן שֶׁהוּא), אֵף אִם לֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֵל ה', אִם כֵּן לְמָה נִאָּמַר 'לֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֵל ה'?' אֲלֵא שְׂמִמְהֵרִין מִן הַשְּׂמִים לִיפְרַע מִן הַחוּטָא וְלִהְיוֹת עַל־יְדֵי הַקּוּרָא אֶל ה' הַמִּתְלַוֵּן עַל דְּלוֹתוֹ, לְפִי שְׂקִירֵיתוֹ מְעוֹרֶרֶת אֶת הַקְּטָרוֹג (שם) (ב"ב, מלבי"ם לעיל טו, טז): תורה טז

בְּשַׁעֲרֶיךָ. זֶה אֵינוֹ גֵּר צָדֵק אֲלֵא גֵּר תּוֹשֵׁב, וְהוּא אֶדָם הָאוֹכֵל נְבִלוֹת וּמִתְנַהֵג כְּגוֹי, אֲלֵא מִשּׁוֹם שְׂקִיבֵל עָלָיו שֶׁלֹּא לְעֵבֹד עֲבוֹדָה זָרָה, לְכֵן מוֹתֵר לְהוֹשִׁיבוֹ בְּאַרְצְךָ יִשְׂרָאֵל, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא 'גֵּר תּוֹשֵׁב' (רמב"ם איסורי ביאה פ"ד ה"ו, ושם הל' עבודה זרה פ"י ה"ז):

אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ. לְרִבּוֹת שָׂכָר בְּהֶמָּה וְכָלִים. כְּלוֹמֵר, גַּם אִם לֹא שְׂכָרְתָּ אֶת הָאִישׁ עֲצָמוֹ, אֲלֵא רַק אֶת בְּהֶמָּתוֹ לְעֵבֹד בָּהּ, וְכֵלָיו לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, אֲסוּר לָךְ לַעֲבֹב תַּשְׁלוֹם דְּמֵי שְׂכִירוֹתָם

(בבא מציעא קיא): תורה טו

(טו) וְאֵלָיו הוּא נִשָּׂא אֶת נַפְשׁוֹ. תִּיבַת 'אֵלָיו' מוֹסַבֶּת עַל הַשָּׂכָר. כְּלוֹמֵר, אֶל הַשָּׂכָר הַזֶּה שֶׁנִּתְחַיֵּבֶת

הָאֲבִיּוֹן בְּשָׁנִי לְאוֹיֵן: הָאֶחָד מִשּׁוֹם לֹא תַעֲשֹׂק שְׂכָר שְׂכִיר שֶׁהוּא עֲנִי וְאֲבִיּוֹן, הָאֲמוֹר כָּאן, וְהַשָּׁנִי הוּא הָאִיסוּר הָאֲמוֹר אֵף עַל הָעִשְׂרִי, שְׂכָר הַיּוֹזֵהר עָלָיו בְּלִשׁוֹן הַכּוֹלֵל כָּל אֶדָם 'לֹא תַעֲשֹׂק אֶת רֵעֶךָ'. נִמְצָא הָעוֹשֶׂק שְׂכָר אֶדָם שֶׁאֵינוֹ עֲנִי עוֹבֵר בְּלֹא אֶחָד, וְעַל הָאֲבִיּוֹן עוֹבֵר בְּשָׁנִי לְאוֹיֵן (רא"ם):

אֲבִיּוֹן. לִשׁוֹן 'רֵצוֹן' [כְּמוֹ: 'וְלֹא אָבָה סִיחָוִן' וגו' (דברים ב, ט)], וְהוּא כִּינוּי לְעֲנִי הַתָּאֵב (מִשְׁתַּקֵּק) לְכָל דָּבָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֵּל בְּיוֹתֵר וְאֵין לוֹ כְּלוֹם (רא"ם, חז"ם):

מִגֵּרָךְ. זֶה גֵּר־צָדֵק שֶׁהוּא כְּיִשְׂרָאֵל גְּמוּר:

(טז) **לֹא־יִוָּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יִוָּמְתוּ** **עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחֵטְאוֹ יוֹמָתוֹ: ׀**
טז לא ימותו אבות על פנים ובנים לא ימותו על פנים אבות אנש בחובה ימותו:
על-אבות איש בחטאו יומתו: ׀

כ"א **לֹא־יִוָּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים • בְּעֵדוֹת בָּנִים, וְאִם תֹּאמַר בְּעוֹן בָּנִים, כָּכֹר נֹאמַר: "אִישׁ בְּחֵטְאוֹ יוֹמָתוֹ", אָבֵל מִי שְׁאִינוֹ אִישׁ, מֵת בְּעוֹן אָבִיו, וְהַקְטָנִים מֵתִים בְּעוֹן אָבוֹתָם בִּיְדֵי שָׁמַיִם.**

(יז) **לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵר** **אֲלֻמָּנָה:**
יז לא תצלי דין גיורא ויתמא ולא תסב משפונא לבוש ארמלא:
אלמנה:

כ"ב **לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם • וְעַל הָעֶשִׂיר כָּכֹר הִזְהֵר: (דברים טז) "לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט", וְשָׁנָה בְּעֵנִי לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנִי לְאוֹיֵן, לִפִּי שֶׁנֶּקֶל לַהֲטוֹת מִשְׁפַּט עֲנִי יוֹתֵר מִשֵּׁל עֶשִׂיר, לְכֹף הַזְּהִיר וְשָׁנָה עָלָיו. וְלֹא תִחַבֵּל • שְׁלֹא בִשְׁעַת הַלְוָאָה.**

(יח) **וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְהוָה** **אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־** **הַדָּבָר הַזֶּה: ׀**
יח ותדבר ארי עבדא הוימא במצרים ופרקו יי אלהיך מתמן על כן אנא מפקדו למעבד ית פתגמא הדין:
הדבר הזה: ׀

כ"ג **וְזָכַרְתָּ • עַל־מִנַּת־כֶּן פְּדִיתִיךָ: לְשֹׁמֵר חֻקוֹתַי, אֲפִלּוּ יֵשׁ חֶסְרוֹן כִּסִּי בַּדָּבָר.**

(יט) **כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בְּשׂוֹרְךָ וַשְׂכַּחְתָּ עֹמֶר בְּשׂוֹרָה** **לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לָגֵר לִיתוֹם וְלֹא־לְמָנָה יִהְיֶה** **לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ: ׀**
יט ארי תמצוד תצדך בחקלך ותנשי עמרא בחקלא לא תשוב למסכה לגיורא ליתמא ולארמלא יהי בדיל דיברכנך יי אלהיך בכל עובדי ידך:
לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך יהוה בכל מעשה ידיך: ׀

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

פירושו לקיחת משכונ מנכסי הלנה בעל כרחו, **שלא בשעת הלוואה**, אלא לאחר שהגיע זמן הפרעון, על מנת להכריחו לפרוע את חובו. אולם משכונ הניתן בשעת ההלוואה ברצונו של הלווה, אין זה בכלל 'חבלה', ומותר לקחתו אף מן האלמנה (רש"י, שמות כב כה, ג"א): תורה יח

(יח) **וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם** **וְגו'. מה ענין זכירת יציאת מצרים אל איסור 'לא יחבול' אלא כף הכתוב אומר: שְׁמֵא חוֹשֵׁשׁ אֶתָּה עַל הַפֶּסֶד מְמוֹנֶה עַל יְדֵי קִיּוֹם מִצְוָה זו, שִׁים לְבָבְךָ לְדַעַת כִּי עַל־מִנַּת כֶּן פְּדִיתִיךָ מִמִּצְרַיִם, כְּדִי שֶׁתִּקְפִּיד לְשַׁמּוֹר חֻקוֹתַי, אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ חֶסְרוֹן־כִּסִּי בַּדָּבָר**

(ב"ב): תורה יט

בְּעוֹן אָבוֹתָם בִּיְדֵי שָׁמַיִם (שם) **(נח"י): תורה יז**
(יז) **לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם.** כְּלוּמַר גֵּר אִו יְתוֹם (ס' הַחֲתוּךְ). וְכֵמוֹ כֵּן עֲנִי שֶׁהוּא דוֹמֶה לָגֵר וְיְתוֹם שֶׁאֵף הֵם עֲנִיִּים. וְאִילוּ **עַל הָעֶשִׂיר** וְשֶׁאֵר כָּל אָדָם **כָּכֹר הוֹזְהֵר** לֹא לַהֲטוֹת מִשְׁפָּטָם, כֵּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (לעיל טז, יט) **'לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט', וְשָׁנָה** - חֹזֵר עָלָיו הַכְּתוּב שְׁנִית **בְּעֵנִי**, לְהוֹסִיף עָלָיו אֲזַהֲרָה יְתִירָה, כְּדִי **לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנִי לְאוֹיֵן**. וְמֵה רָאֵתָה תוֹרָה לְהוֹדִיר בְּעֵנִים יוֹתֵר מִבְּעֵשִׂירִים? **לִפִּי שֶׁנֶּקֶל** - קֵל בְּעֵינֵי הַשּׁוֹפֵט לַהֲטוֹת מִשְׁפָּט עֲנִי יוֹתֵר מִשֵּׁל עֶשִׂיר, כִּי אֵין לְעֵנִי מִי שֶׁיַּעֲמֹד לְעֹנְתוֹ, לְכֹף הַזְּהִיר וְשָׁנָה עָלָיו

אֲזַהֲרָה מִיּוֹחֲדוֹת (ספרי) (באמ"ח, שערי אדרת); **וְלֹא תִחַבֵּל** בְּגֵר אֲלֻמָּנָה. לְשׁוֹן 'חֲבָלָה'

(טז) **לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים.** מִלְּמַד שֶׁאֵין בֵּית דִּין מִמִּיתִין אֶת הָאָב **בְּעֵדוֹת הַבָּנִים**, הַמַּעֲיִדִים עָלָיו שֶׁהוּא חַיִּיב מִיתָה, לִפִּי שֶׁהַקְּרוֹבִים פְּסוּלִים לְעֵדוֹת [בֵּין לְזָכוֹת וּבֵין לְחוּבָה]. **וְאִם תֹּאמַר**, שְׁמֵא כְּוֹנֵת הַכְּתוּב הִיא שֶׁלֹּא יִמִּיתוּ אֶת הָאָב לְהַעֲנִישׁוֹ **בְּעוֹן** (מַחֲמַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל) **בָּנִים**, אֵין לִפְרֹשׁ כֵּן. שֶׁהָרִי **כָּכֹר נֹאמַר** בְּסֻמוֹ: **אִישׁ בְּחֵטְאוֹ יוֹמָתוֹ**. וּמִתּוֹךְ כֵּךְ לְמַדְנוּ שֶׁאֵין מִמִּיתִים שׁוּם אָדָם בְּעוֹן וּזְלוֹתוֹ, וְלֹא נֹאמַר 'לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים' אֲלֵא כְּדִי לְדַרְוֵשׁ שֶׁאֵינָם מַעֲיִדִים זֶה עַל זֶה. אֲמָנָם, מִלְּשׁוֹן 'אִישׁ' דְּרָשׁוּ חֲכָמִים רַמְזוֹ, כִּי רַק מִי שֶׁכָּכֹר הִגִּיעַ לְכָלֵל 'אִישׁ' אִינוֹ מֵת בְּעוֹן אָבִיו, **אָבֵל מִי שְׁאִינוֹ אִישׁ, דְּהֵינּוּ קָטָן, אָכֵן מֵת בְּעוֹן אָבִיו, וּמִכָּאֵן לְמַדְנוּ שֶׁיֵּשׁ שְׁהַקְטָנִים מֵתִים**

רש"י • וְשִׁכַחְתָּ עֹמֶר • ולא גדיש, מפאן אָמְרוּ: עֹמֶר שִׁישׁ בּוֹ סְאֵתִים וּשְׁכָחוּ, אִינוּ שִׁכַּחְתָּ. **בְּשָׂדֶה** • לְרִבּוֹת שִׁכַחַת קָמָה, שֶׁשִּׁכַח מִקְצָתָהּ מִלְקָצֶר. **לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ** (פאה פ"ו מ"ד) • מִפֶּאן אָמְרוּ: שְׁלֹאֲחֶרֶיו, שִׁכַּחְתָּ. שְׁלֹפְנִיו, אִינוּ שִׁכַּחְתָּ, שְׁאִינוּ בִּ"בֵּל תָּשׁוּב". **לְמַעַן יִבְרַכְךָ** (ספרי) • וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁבָּאת לִידּוֹ שְׁלֹא בְּמִתְכַּוֵּן, קִלְ־וֹחֵמֶר לְעוֹשֶׂה בְּמִתְכַּוֵּן. אָמַר מַעֲתָה: נִפְלָה סֹלַע מִיָּדוֹ וּמִצָּאָה עָנִי וְנִתְפָּרֵנס בָּהּ, הָרִי הוּא מִתְבָּרֵךְ עָלֶיהָ.

(ב) כִּי תִחַבֵּט זֵיתֶךָ לֹא תִפְאֵר אַחֲרֶיךָ לִגְר לִיתוֹם • כֹּאֲרִי תִחַבֵּט זֵיתֶךָ לֹא תִפְלִי בַתְּרֵךְ לִגְיֹרָא לִיתְמָא וּלְאַרְמְלָא יְהִי: **וְלֹא־לְמַנָּה יְהִי:**

רש"י • **לֹא תִפְאֵר** • (חולין קלא) • לֹא תִטַּל תִּפְאָרְתּוֹ מִמֶּנּוּ, מִפֶּאן שְׁמַנִּיחִין פָּאָה לְאִילָן. **אַחֲרֶיךָ** • (שם) • זֶה שִׁכַּחְתָּ.

(כא) כִּי תִבְצֹר בְּרִמְךָ לֹא תַעֲוִלֵּל אַחֲרֶיךָ לִגְר לִיתוֹם וְלֹא־לְמַנָּה יְהִי: • כֹּאֲרִי תִבְצֹר בְּרִמְךָ לֹא תַעֲוִלֵּל בַּתְּרֵךְ לִגְיֹרָא לִיתְמָא וּלְאַרְמְלָא יְהִי:

רש"י • **לֹא תַעֲוִלֵּל** • אִם מִצָּאתָ בּוֹ עוֹלָלָת, לֹא תִקְחֶנָּה. (פאה ז') • וְאִיזוֹ הִיא עוֹלָלוֹת? כָּל שֶׁאֵין לָהּ לֹא בְּתָף וְלֹא נֶטֶף. יֵשׁ לָהּ אֶחָד מֵהֶם, הָרִי הִיא לְבַעַל הַבֵּית. וְרִאֲיָתִי בְּתַלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי: אִיזוֹ הִיא בְּתָף? פְּסִיגִין זֶה עַל גֵּב זֶה. נֶטֶף, אֵלּוּ הַתְּלוּיּוֹת בְּשָׂדֶה וְיִוְרָדוֹת.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(מכ"ח): תורה ב
(ב) לֹא תִפְאֵר. 'פֶּאן' שֶׁל אִילָן הֵם פִּירוֹתָיו, וְכָף אֹמַר הַכֶּתוּב: **לֹא תַטּוּל כָּל תִּפְאָרְתּוֹ** שֶׁל הָאִילָן מִמֶּנּוּ, אֲלֹא תִשָּׂאִיר מֵעַט זֵיתִים בְּקִצּוֹתָיו, בְּעֶבֶר הֶעֱנִיִּים (חולין קלא). **וּמִפֶּאן שְׁמַנִּיחִין פָּאָה לְאִילָן** שֶׁל פִּירוֹת, בְּדֶרֶךְ שְׁמַנִּיחִים פָּאָה בְּשָׂדֶה תְּבוּאָה, וְאֵין קוֹצְרִים אֶת כּוֹלָהּ (ויקרא יט, ט) (רבינו בחיי): **אַחֲרֶיךָ.** זֶה מִצְוַת 'שִׁכַּחְתָּ' שֶׁגַּם הִיא נִדְּוֶגֶת בְּפִירוֹת הָאִילָן כְּמוֹ בְּתוּבוֹת הַשָּׂדֶה, וְאִם שִׁכַח וְהִשָּׂאִיר פִּירוֹת בְּאִילָן שֶׁלֹּא לְקַטֵּם, לֹא יוֹשֵׁב 'לְאַחֲרֵיו' לִישׁוֹלֵם אֲלֹא יִנְיָחֻם לְעֶנְיִים (עפ"י רש"י

וּמִלְקֵט בַּשּׁוֹרֶת הַעֲמִירִים, וְשִׁכַח עֹמֶר אֶחָד וְדִילֵג עָלָיו וְלֹא נִטְלוּ, וְהִמְשִׁיךְ הִלָּאָה בְּדֶרֶכּוֹ לְלֵקֵט בְּאוֹתָהּ הַשּׁוֹרֶה]. אֲבָל עֹמֶר שֶׁהִשָּׂאִיר לְפָנָיו אִינוּ נִחָשֵׁב **שִׁכַּחְתָּ** [כְּגוֹן שֶׁהִשָּׂאִיר הָעֹמֶר הַאֲחֵרוֹן שֶׁבְּסוֹף הַשּׁוֹרֶה וְשִׁכַח לְלֵקֵטוֹ], לְפִי שֶׁאִינוּ בִּ"בֵּל תָּשׁוּב' לְקַחְתּוֹ, שֶׁהִרִי אִם בָּא לְלֵקֵטוֹ אִינוּ חוֹזֵר אַחֲרָנִית בְּדֶרֶךְ שֶׁכָּבֵד הֵלֶךְ בָּהּ, אֲלֹא מוֹסִיף לְלַכֵּת עוֹד בְּדֶרֶךְ שְׁלֹפְנִיו, לְגִמּוֹר אֶת כָּל הַשּׁוֹרֶה (שם מ"ז) (משי"ת, מפרשים):

לְמַעַן יִבְרַכְךָ. הַקִּבָּה יִבְרַכְךָ בְּשִׁכְרַת הַמִּצְוָה הַזֹּאת, **וְאֶף־עַל־פִּי** שֶׁאֵינְנָה חֲשׁוּבָה כְּמִצְוַת צִדְקָה גְּמוּרָה הַנִּיתְנָת מִדַּעַתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית, שֶׁהִרִי תְּבוּאָה זֶה שֶׁנִּשְׁכַּחַת בְּשָׂדֶה בָּאת לִידּוֹ שֶׁל הָעָנִי **שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן** - שֶׁלֹּא מִדַּעַת בַּעַל הַבֵּית כְּכּוֹנֶנֶת הַחִילָה, עִם זֹאת מִבְּטִיחָתוֹ תוֹרָה 'לְמַעַן יִבְרַכְךָ' וְגו'. וּמִפֶּאן יֵשׁ לָנוּ לְלַמּוֹד **קֵל וְחוֹמֶר לְעוֹשֶׂה צִדְקָה בְּמִתְכַּוֵּן**, עַד כְּמוֹ מְרֻבָּה שֶׁכְּרוּ וְכִשְׁם שֶׁהָאֵדָם מִתְבָּרֵךְ עַל הַשִּׁכַּחְתָּ, אָמַר מַעֲתָה: אִם נִפְלָה סֹלַע (מטבע) מִיָּדוֹ שֶׁל אָדָם וּמִצָּאָה עָנִי וְנִתְפָּרֵנס בָּהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִיָּתָה דַּעַתוֹ שֶׁל הַבַּעַלִּים מְכוֹנֶנֶת לָכֶּךָ, הָרִי הוּא מִתְבָּרֵךְ עָלֶיהָ (ספרי)

(יט) וְשִׁכַחְתָּ עֹמֶר בְּשָׂדֶה. נִקַּט הַכֶּתוּב לְשׁוֹן 'עֹמֶר', שֶׁמִּשְׁמַעוֹ אֲגוּדַת שְׂבָלִים קִצּוּרִים, **וְלֹא** אָמַר **גְּדִישׁ** שֶׁמִּשְׁמַעוֹ עֲרִימָה גְדוֹלָה שֶׁל עֲמִירִים הִרְבָּה, **מִפֶּאן אֲמָרוּ** חֲכָמִים שֶׁלֹּא נִאֲמָרָה פְּרִשְׁת שִׁכַּחְתָּ אֲלֹא בְּשִׁיעוּר מוּעָט, שֶׁהוּא עֲדִיין בְּגֵדֶר 'עֹמֶר', אֲבָל אִם עָשָׂה אָדָם **עֹמֶר** גְּדוֹל עַד שִׁישׁ בּוֹ שִׁיעוּר סְאֵתִים, הָרִי כָּבֵד יֵצֵא בָּזֶה מִכֻּלָּל עֹמֶר וְנַעֲשֶׂה דִינוֹ כְּמוֹ גְּדִישׁ, וְאִם **שִׁכַּחוּ** אַחֲרָיו בְּשָׂדֶה, אִינוּ נִחָשֵׁב **שִׁכַּחְתָּ**, וּמוֹתֵר לוֹ לְשׁוּב וּלְקַחְתּוֹ (פאה

פ"ו מ"ב) (הוכרח):

בְּשָׂדֶה. כָּפַל הַכֶּתוּב מֵלֵת 'בְּשָׂדֶה' כְּדִי לְרִבּוֹת אֲפִילוֹ **שִׁכַחַת קָמָה**, כְּלוּמָר, גַּם בְּתוּבוֹת בְּלִתִּי קִצּוּרָה [שְׁעָדִין מְחוּבָּרָת 'בְּשָׂדֶה'] נוֹהֵג דִּין שִׁכַּחְתָּ. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁקָּצַר שָׂדֶהוּ וְשִׁכַח מִקְצָתָה מִלְקָצוֹר, שֶׁלֹּא יוֹשֵׁב לְקַצְרָה [אֲלֹא אִם כֵּן שִׁיעוּרָה יוֹתֵר מִסְּאֵתִים, כִּי אִזּוֹ אֵין בָּהּ דִּין שִׁכַּחְתָּ כְּמִבּוּאָר לְעִיל] (רא"ם, באמ"ח):

לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ. לֹא נִאֲמַר 'לֹא תִקְחֶנּוּ' אֲלֹא לֹא 'תָּשׁוּב' לְקַחְתּוֹ, מִפֶּאן אֲמָרוּ חֲכָמִים, כִּי רַק עֹמֶר שֶׁהִשָּׂאִיר **לְאַחֲרָיו** (מֵאַחֲרָיו), בְּמָקוֹם שֶׁכָּבֵד לְקַחְתּוֹ מִשֶּׁם עָלָיו לְחוֹזֵר עַל עֲקוּבוֹתָיו, הוּא הַנִּחָשֵׁב **שִׁכַּחְתָּ** [כְּגוֹן שֶׁהִיָּה דוֹלֵךְ

שם: תורה כא
(כא) לֹא תַעֲוִלֵּל. אִם מִצָּאתָ בּוֹ (בְּכָרֶם) אֲשֶׁבוֹלוֹת הַנִּקְרָאִים **עוֹלָלוֹת**, שְׁעֲנִיבִיהֵן מוּעָטִים, תִּנְיָח אֶת הָעוֹלָלָה לְעֶנְיִים **וְלֹא תִקְחֶנָּה. וְאִי זֶה הִיא** - מֵה שִׁיעוּרָה שֶׁל 'עוֹלָלוֹת'? **כָּל** שְׁעֲנִיבָה מוּעָטִים עַד שֶׁאֵין לָהּ **לֹא בְּתָף' וְלֹא 'נֶטֶף'**. אֲבָל אִם יֵשׁ לָהּ אֶחָד מֵהֶם - בְּתָף בְּלֶכֶד אוֹ נֶטֶף בְּלֶכֶד - אֵין זֶה בְּכָלֵל הָעוֹלָלוֹת שֶׁחִיבָה תוֹרָה לְהִשָּׂאִיר לְעָנִי, אֲלֹא הָרִי הִיא **לְבַעַל־הַבֵּית** (ספרי). וּמִפֶּאן רִשִּׁי אֶת הַדְּבָרִים: **וְרִאֲיָתִי בְּתַלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי** (פאה פ"ו ה"א), **אִי זֶה הִיא 'בְּתָף'?** אֲשֶׁבוֹל שֶׁהַפְּסִיגִין

כב וְתִדְבֶּר אֲרִי עֲבָדָה הָיִיתָ בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנִי מִפְּקֻדָּה לְמַעַבְדֵּי יְתָ
פְּתִיגְמָא הָדִין:

א אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גְּבֵרַי וְיִתְקַרְבוּן לְדִינָא
וְיִדְוֹנְנוּ וְיִזְכּוּן יְתָ זְכָאָה וְיִסְתַּיְבוּן יְתָ חֲזָא:

(כב) וְזָכַרְתָּ בִּי־עֲבָד הָיִיתָ בְּאַרְץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן
אֲנִי מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה: ׀

כה (א) בִּי־יְהִיָּה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנָגְשׁוּ אֶל־
הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ
אֶת־הָרָשָׁע:

רש"י • בִּי־יְהִיָּה רִיב • סופם להיות נגשים אל המשפט. אמר מעתה: אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרש מן הצדיק? הרי אומר זו מריבה. והרשיעו את־הרשע • יכל כל המתחייבין בדין לוקין? תלמוד לומר.

(ב) וְהָיָה אִם־כֵּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהַפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט
וְהִכָּהוּ לְפָנָיו בְּדִי רִשְׁעוֹ בְּמִסְפָּר:

רש"י • וְהָיָה אִם בֵּין הַכּוֹת הָרָשָׁע • פעמים לוקה, ופעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה? למד מן הענין. "לא תחסם שור בדישו", לאו שלא נתק לעשה (מכות יא). והפילו השופט • מלמד שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא משה. לפניו בדי רשעתו • ולאחריו בדי שתיים, מכאן אמרו: מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (מכות כב). במספר • ואינו נקוד במספר, למד שהוא דבוק, לומר במספר ארבעים ולא ארבעים שלמים, אלא מנין שהוא סוכם ומשלים לארבעים והם ארבעים חסר אחת.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שלא ימשיך להתקיים] (ספרי)
(מ"א): תורה ב
(ב) והפילו השופט. מתוך שלא נאמר 'והפילו ארצה', אלא 'והפילו' סתם, הרי זה מלמד שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב אלא גופו מוטה – נשען (על העמוד העשוי לכה). ועל ידי זה ניתן להלקותו בין מלפניו ובין מלאחריו, כדלהלן (מלבי"ם, רא"ם):

לפניו בדי רשעתו. תיבת 'לפניו', מלבד משמעותה הפשוטה שמלקין אותו לפני השופט ובנוכחותו, דרשה חכמים גם לענין פני האדם הלוקה. וכך נדרש הכתוב: 'מלפניו', דהיינו על בטנו, הוא לוקה 'בדי רשעתו' [לשון יחיד, 'בדי רשעה אחת'], ומכלל זה משמע שמלאחריו (בגבו) הוא לוקה יותר משיעור 'בדי רשעה אחת', שהוא בדי שתיים (פי שנים). מכאן אמרו חכמים, שמחלקים את סף המכות לשלושה חלקים, ומלקין אותו שתי ידות – שני שלישים ממספר המכות – מלאחריו, ושליש אחד – מלפניו

(ספרי, מכות כב) (מלאה"ק):

והרשיעו את הרשע וגו' והפילו השופט והכהו. מתוך לשון הכתוב יכול הייתי לטעות ולומר, שכל המתחייבין בדין לוקין בעונש 'מלקות' האמור בפרשה – תלמוד לומר 'והיה אם בן הכות הרשע', ומלשון 'אם' למדנו, שפעמים לוקה ופעמים אינו לוקה. ומוסיף רש"י לבאר: ומי הוא הלוקה – כלומר, על איזה איסור חייבים מלקות? למד זאת מן האמור בסוף הענין (למקן פסוק ד) 'לא תחסם שור בדישו' [אזהרה שלא לחסום פי השור מלאכול, בשעה שהוא עובד במלאכות השדה], בכך נתן הכתוב דוגמא לסוג האיסור שהעובר עליו נענש במלקות, והוא העובר על לאו שלא ניתק לעשה. כלומר, עונש מלקות בא רק על איסור לאו, ולא על ביטול מצוות עשה, ודווקא באיסור לאו שאין אחריו קיום מצוה שעל ידה מתקנים את האיסור [כגון מצות שריפת הנותר מן השרש, המתקנת את איסור הלאו 'לא תותירו ממנו עד בקר'. ולשון 'נתק' פירושו ניתוק ועקירת הלאו,

(האשכולות הקטנים) שבו רבים וצפופים עד שהם עמוסים זה על גב זה, וכאילו כל אחד מהם נשען על כתף חברו. ואיזהו 'נטף? אלו הענבים היחידים התלויות למטה בסוף השדרה (העץ האמצעי) של האשכול, ונראים כאילו טיפות הנוטפות ויורדות מן האשכול. אבל העוללות, מתוך שהענבים שבהן מועטים ומפוזרים, אין בהם לא כתף ולא נטף (ג"א): תורה כב

כה (א) בִּי יְהִיָּה רִיב וגו'. הקדים הכתוב 'בי יהיה ריב' לפני שאמר 'ונגשו אל המשפט', לומר לך שזה גורם לזה; מתוך שלא חפצו לברר דבריהם בנחת ובשלום ובחרו במריבה, לכן לא במהרה ישתנו ביניהם, אלא סופם להיות נגשים אל המשפט. אמור מעתה: לעולם אין שלום יוצא מתוך מריבה. וכעין זה מצאנו אצל אברהם ולוט: מי גרם ללוט ההולך עם אברהם לפרוש מן הצדיק – הרי אומר זו המריבה שהיתה בין הרועים את צאנם, עד שהוצרכו להפרד זה מזה

(ראה בראשית ג, ז) (ג"א):

(ג) אַרְבָּעִים יָפְנוּ לֹא יִסִּיף פְּנִיָּסִיף לְהַפְתּוֹ עַל־
אֵלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעִינֶיךָ:
גאָרבעין זלקנה לא יוסף דילמא יוסף
לאלקיותה על אלין מחא רבא ונקל אחוד
לעיניך:

ה"א לֹא יִסִּיף • מִכָּאן אֲזַהֲרָה לַמִּכָּה אֶת חֲבֵרוֹ. וְנִקְלָה אַחִיד • כָּל הַיּוֹם קוֹרְאוֹ רָשָׁע. וּמִשְׁלָקָה, קָרְאוֹ
אַחִיד.

(ד) לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: ח
ד לא תחוד פום תורא בדישה:

ה"א לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ • (ב"ק נד) דְּבַר הַפְּתוּב בַּהֲנֶה, וְהוּא הַדִּין לְכָל בְּהֵמָה, חַיָּה וְעוֹף, הַעוֹשִׂים
בְּמִלְאכָה שֶׁהִיא בְּדָבָר מֵאֲכָל, אִם בֵּן לְמָה נֶאֱמַר 'שׁוֹר'? לְהוֹצִיא אֶת הָאָדָם. בְּדִישׁוֹ • (שם פט) כָּל יַחֲסָמָנוּ
מִבְּחוּץ? תִּלְמוּד לומר: "לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר", מִכָּל־מְקוֹם. וְלָמָּה נֶאֱמַר דִּישׁ? לומר לך מִה דִּישׁ מִיָּחָד, דְּבַר
שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלְאכְתּוֹ (למעשה ולחלה) וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, אֵף כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ. יֵצֵא הַחוּלָב וְהַמִּגְבֵּן וְהַמִּחְבֵּץ, שְׂאִין
גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ. יֵצֵא הֶלֶשׁ וְהַמִּקְטָף, שְׂנִגְמְרָה מִלְאכְתּוֹ לְחֻלָּה. יֵצֵא הַבּוֹדֵל בְּתַמְרִים וּבְגִרּוּגָרוֹת, שְׂנִגְמְרָה
מִלְאכְתּוֹ לְמַעֲשֵׂר.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׁהָרִי הַתְּבוּאָה בְּשַׁעַת הַדִּישָׁה עֲדִיין
פְּטוּרָה מִמַּעֲשֵׂר וּמִהַפְּרֶשֶׁת חֻלָּה, וְעוֹד
מִיּוֹחָד הוּא הַדִּישׁ שֶׁהוּא בְּדָבָר שֶׁגִּדּוּלוֹ
מִן הָאָרֶץ, אֵף כָּל מִלְאכָה פִּיּוּצָא בּוֹ
יֵשׁ בָּהּ אִיסוּר 'לֹא תַחֲסוּם', אֲבָל
מִלְאכּוֹת אֲחֵרוֹת לֹא.

וּלְפִי שְׁדִרְשׁוֹ חֲכָמִים שֶׁכָּל מִלְאכָה
שִׁישׁ בָּהּ אִיסוּר חֲסִימָה בְּבִהֶמָה, יֵשׁ בָּהּ
הֵיטֵר אֲכִילָה בְּאָדָם, אִם כֵּן, אֵף
הַמִּלְאכּוֹת שֶׁהַפּוֹעֵל אוֹכֵל בָּהֶן בְּשַׁעַת
מִלְאכְתּוֹ, הֵן דְּיוֹקָא אוֹתָן הַדּוֹמּוֹת
לְדִישָׁה. וּלְפִי זֶה יֵצֵא מִן הַכֶּלֶל הַחוּלָב
[מוֹצִיא חֻלָּב מִן הַבְּהֵמוֹת], וְהַמִּגְבֵּן
וְהַמִּחְבֵּץ [מִלְאכּוֹת שׁוֹנוֹת בְּגִבְיָנָה
וּמֵאֲקָלֵי חֻלָּב], שְׂאֵף־עַל־פִּי שֶׁהֵן
מִלְאכּוֹת הַעוֹסְקוֹת בְּדָבָר מֵאֲכָל, אֵין
הַפּוֹעֵל אוֹכֵל בָּהֶן בְּשַׁעַת מִלְאכְתּוֹ,
מֵאַחֵר שֶׁהַחֻלָּב אֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ,
וְכֵן יֵצֵא מִן הַכֶּלֶל הֶלֶשׁ אֶת הַעִיסָה
וְהַמִּקְטָף אוֹתָהּ (מְחַלֵּק פִּנִּיָּה וּמִכְנִיָּה
לְאַפִּיָּה). שְׂאֵף־עַל־פִּי שֶׁהִדְּגָן גִּדּוּלוֹ מִן
הָאָרֶץ, אֵין זֶה דּוֹמָה לְדִישָׁה, מִשּׁוּם
שֶׁכָּבֶר נִגְמְרָה מִלְאכְתּוֹ לְהַתְחַיֵּיב
בְּהַפְּרֶשֶׁת חֻלָּה, וְכֵמוֹ כֵּן יֵצֵא מִן הַכֶּלֶל
הַבּוֹדֵל בְּתַמְרִים וּבְגִרּוּגָרוֹת [פִּירוֹת
שֶׁנִּדְבְּקוּ זֶה לָזֶה וְהוּא בּוֹדֵלָם
וּמִפְרִידָם], שֶׁכָּבֶר נִגְמְרָה מִלְאכְתּוֹ
לְהִיּוֹת חֲיִיבִים לְמַעֲשֵׂה, וְלָכֵן אֵין
הַפּוֹעֵל אוֹכֵל בָּהֶם (ספרי, בבא־מצינא פט).

(ד"א, מנח"ם: תורה ה

בְּדָבָר מֵאֲכָל, שְׂאִיסוּר לְחֲסוּם אֶת
פִּיָּהֶם מִלְאכּוֹל בְּשַׁעַת עֲשִׂיַּת
מִלְאכְתָּם. וּמֵאַחֵר שְׂאֵנוּ מְרַבִּים כָּל
בְּעָלֵי הַחַיִּים, אִם־כֵּן לֹא הוֹצִרָךְ
הַכְּתוּב לְפָרֵשׁ דּוֹגְמָא כֶּלֶל, וְלָמָּה
נֶאֱמַר 'שׁוֹר'? אֲלֹא בְּדִי לְהוֹצִיא מִן
הַכֶּלֶל אֶת הָאָדָם, שֶׁהַמַּעֲבִיד אֶת
הָאָדָם בְּמִלְאכְתּוֹ מֵאֲכָל וְחוֹסֵם פִּיו
לְמַנוּעַ אֲכִילָתוֹ, אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא שֶׁל
'לֹא תַחֲסוּם' [אֲבָל מִכָּל מְקוֹם מִצְוָה
הִיא לְהַנִּיחוֹ לְאֲכֹל, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
לְמַעַל (כג, כב) 'כִּי תִבֵּא בְכֶרֶם רֵעֶךָ
וְאָכַלְתָּ' וגו'] (ספרי) (ג"א, ר"א):

בְּדִישׁוֹ. מִלְשׁוֹן 'בְּדִישׁוֹ' יוֹבֵל הֵייתִי
לומר, שֶׁרַק בְּשִׁהְשׁוֹר כָּבֶר הַתְּחִיל
לְדוֹשׁ אִיסוּר לְחֲסוּמוֹ, אֲבָל אִם יַחֲסָמָנוּ
מִבְּחוּץ לְפָנֵי שְׂנִכְנֵס לְדִישָׁה, וְיִכְנִיסֵנוּ
לְדוֹשׁ בְּשִׁהְשׁוֹר כָּבֶר חֲסוּם, לֹא יַעֲבֹר
בְּאִיסוּר זֶה. תִּלְמוּד לומר 'לֹא תַחֲסוּם
שׁוֹר', וְרַק אַחֵר כֵּף נֶאֱמַר 'בְּדִישׁוֹ' [וְלֹא
נֶאֱמַר: 'שׁוֹר בְּדִישׁוֹ לֹא תַחֲסוּם' (ג"א)],
לְלַמֶּדֶךָ שְׂאִיסוּר הַחֲסִימָה הוּא מִכָּל
מְקוֹם, גַּם אִם הוּא חוֹסְמוֹ מִבְּחוּץ קוֹדֵם
הַדִּישָׁה. וּמִכָּאן אָנוּ לְמַדִּים עוֹד,
שְׂאִיסוּר הַחֲסִימָה נוֹהֵג גַּם בְּשִׂאָר
מִלְאכּוֹת, וְלֹא רַק בְּמִלְאכְתּוֹ הַדִּישׁ,
וְלָמָּה אִם כֵּן נֶאֱמַר 'דִּישׁ? לומר לך,
שֶׁהָאִיסוּר נוֹהֵג רַק בְּאוֹתָן הַמִּלְאכּוֹת
הַדּוֹמּוֹת בְּעִינֵינָן לְדִישׁ שֶׁל תְּבוּאָה, מִה
דִּישׁ הוּא מִיּוֹחָד רַק לְדָבָר שֶׁלֹּא
נִגְמְרָה מִלְאכְתּוֹ וְלְמַעֲשֵׂר וְלַחֲלָה,

בְּמִסְפָּר. (ס"א וְאֵינוֹ נִקּוֹד 'בְּמִסְפָּר'.
לְמֹד שֶׁהוּא דְּבוּק, לומר) מִתּוֹךְ שִׁנּוּי
סֵדֶר הַתִּיבוֹת, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר 'אַרְבָּעִים
בְּמִסְפָּר', אֲלֹא 'בְּמִסְפָּר אַרְבָּעִים'
דְּרִשׁוֹ חֲכָמִים: וְלֹא אַרְבָּעִים שְׁלָמִים,
כְּלומר שֶׁמִּסְפָּר הַמִּכּוֹת לֹא יִהְיֶה
אַרְבָּעִים מִמֶּשׁ, אֲלֹא שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעֵי,
וְהוּא נִחָשֵׁב כְּאִילוֹ 'מִסְפָּר אַרְבָּעִים',
לְפִי מִנְיָן שֶׁהוּא סוֹכֵם – גּוֹמֵר
וּמִשְׁלֵים לְמִסְפָּר אַרְבָּעִים, כְּלומר,
הוּא הַגּוֹרֵם לְמִסְפָּר הַבָּא אַחֲרָיו
שִׁיקְרָא אַרְבָּעִים, וְנִמְצָא שֶׁהַמִּכּוֹת
הַנִּתְּנוֹת פּוֹעֵל הֵן אַרְבָּעִים חֲסֵר
אַחַת (ד"ה, עפ"י רש"י מכות כב); תורה ג

(ג) לֹא יִסִּיף. מִכָּאן אֲזַהֲרָה גַם לְכָל
אָדָם הַמִּכָּה אֶת חֲבֵירוֹ, וְלֹא רַק
לְשִׁלֵּיחַ בֵּית דִּין הַמוֹסִיף מִכָּה יִתִּירָה
עַל הַמִּסְפָּר:

וְנִקְלָה אַחִיד. כָּל הַיּוֹם – כְּלומר כָּכָל
הַפְּרָשָׁה קוֹרְאוֹ הַכְּתוּב 'רָשָׁע'
[וְהִרְשִׁיעוֹ אֶת הָרָשָׁע, וְהָיָה אִם בֵּן
הַכּוֹת הָרָשָׁע וְכו'], וְאוֹלָם מִשְׁלָקָה,
בֵּינָן שֶׁנִּתְּכַפֵּר חֲטָאוֹ, קוֹרְאוֹ הַכְּתוּב
כָּאן 'אַחִיד': תורה ד

(ד) לֹא תַחֲסוּם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ. נִקֵּט
הַכְּתוּב שׁוֹר הַעוֹסֵק בְּמִלְאכְתּוֹ הַדִּישָׁה,
מִשּׁוּם שֶׁדְּבַר הַכְּתוּב בַּהוּזָה – כְּלומר,
דְּרָךְ הַכְּתוּב לְנִקּוּט כְּדוֹגְמָא אֶת הָאוֹפֵן
הַרְגִּיל וְהַמְצוּי. וְאִמָּנָם הוּא הַדִּין לְכָל
בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף הַעוֹשִׂים כָּכָל סוג
מִלְאכָה (ס"א: וְלָכֵל מִלְאכָה) שֶׁהִיא

הָאָרִי יִתְּבֹנֵן אֶחָיִן פִּחְדָּא וְיִמּוּת חַד מִנְהוֹן
וְכִר לִית לָהּ לֹא תִהִי אֶתֶת מִתְּנָא לְבִרָא
לְגִבֵּר חִלּוּנִי יִבְמָה יַעֲוֹל עֲלֵה וְיִסְבֵּה לָהּ
לְאַנְתּוּ וְיִבְמָה:

(ה) כִּי־יָשְׁבוּ אָחִים יַחְדָּו וְיָמַת אֶחָד מֵהֶם וְבֵן
אֵין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֶּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר
יִבְמָה יָבֹא עָלֶיהָ וְלָקְחָהּ לֹא־לְאִשָּׁה וְיִבְמָה:

כ"א • כִּי־יָשְׁבוּ אָחִים יַחְדָּו • (יבמות יז) שֶׁהִיָּתָה לָהֶם יְשִׁיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, פָּרֹט לְאִשָּׁת אָחִיו שְׁלֹא הָיָה
בְּעוֹלָמוֹ. יַחְדָּו • הַמִּיָּחֲדִים בְּנִחְלָה, פָּרֹט לְאָחִיו מִן הָאֵם. וְבֵן אֵין־לוֹ • (שם כב) עֵין עָלָיו: בֵּן אוֹ בֵּת, אוֹ
בֶּן הַבֶּן, אוֹ בֵּת הַבֶּן אוֹ בֶּן הַבֵּת אוֹ בֵּת הַבֵּת.

(ו) וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו
הַמֶּת וְלֹא־יִמָּחַה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:

כ"ב • וְהָיָה הַבְּכוֹר • גְּדוֹל הָאָחִים הוּא מְיַבֵּם אוֹתָהּ. אֲשֶׁר תֵּלֵד • פָּרֹט לְאִילּוּנִית, שְׂאִינָה יוֹלְדָתָה. יָקוּם
עַל־שֵׁם אָחִיו • זֶה שְׂיַבֵּם אֶת אִשָּׁתוֹ, יִטַּל נִחְלַת הַמֶּת בְּנִכְסֵי אָבִיו. וְלֹא־יִמָּחַה שְׁמוֹ • (שם כד) פָּרֹט לְאִשָּׁת
סָרִיס, שְׁשֻׁמוֹ מְחוּי.

(ז) וְאִם־לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת־יִבְמָתוֹ וְעַלְתָּהּ
יִבְמָתוֹ הַשְּׁעָרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יִבְמִי
לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִבְמִי:

כ"ג • הַשְּׁעָרָה • כְּתִיבָהּ: 'לְתִרְעָה בֵּית דִּינָא'.

רש"י כפשוטו - מהדורות לשם

לְאִילּוּנִית שְׂאִינָה יוֹלְדָתָה, שְׂאִין נוֹהֵג
בָּהּ מִצֻּת יְבוּם:
יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו. אֵין הַכְּוֹנֶה שֶׁהַבֶּן
הַנוֹלֵד יִקְרָא שְׁמוֹ בְּשֵׁם הָאָב הַמֶּת,
אֲלֹא כִּי דִרְשׁוּ חֲכָמִים: זֶה שְׂיַבֵּם אֶת
אִשָּׁתוֹ יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֶּת, לְעֵנֶן
יִרְוֶשָׁה, שֶׁהוּא יִטוֹל אֶת נִחְלַת הַמֶּת
וְיִירֶשׁ אֶת נִכְסָיו, וּבְכָלל זֶה גַּם מֵה
שִׁירֶשׁ אָחִיו הַמֶּת בְּנִכְסֵי אָבִיו, הַכֹּל
נוֹטֵל הָאָב הַמִּיָּיָבִים (יבמות כד):
וְלֹא יִמָּחַה שְׁמוֹ. בָּא הַכְּתוּב לְמַעַט:
פָּרֹט לְאִשָּׁת סָרִיס - אִשָּׁתוֹ שֶׁל אָדָם
שְׁלֹא הָיָה יָכוֹל לְהוֹלִיד, לְפִי שְׁשֻׁמוֹ בֵּין
כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ מְחוּי, וְלִכְךָ אֵין מִצְוָה
לְיַיֵּבם אֶת אִשָּׁתוֹ: תוֹרָה ז'
(ז) הַשְּׁעָרָה. פִּירוּשׁוֹ כְּתִיבָהּ: 'לְתִרְעָה בֵּית־דִּינָא' -
בְּאוֹנְקָלוֹס: לְתִרְעָה בֵּית הַדִּין: תוֹרָה ח'

וְבֵן אֵין לוֹ. תִּיבּוּת 'אֵין לוֹ' דִּרְשׁוּם
חֲכָמִים כְּמוֹ עֵינֵי עָלָיו. כְּלוּמַר, בְּדוּק
אֲצֵל הָאָב הַמֶּת אִם לֹא הִשְׁאִיר אַחֲרָיו
שׁוּם זָרַע, וְלֹא דוּקָא בֶּן זָכִר, אֲלֹא בֶּן
אוֹ בֵּת, וְאָף אִם הֵם עֲצָמָם כְּבָר אֵינָם
בְּחַיִּים, שְׁמָא נִשְׁאַרְוּ בְּנִים שֶׁהֵם
הוֹלִידוּ: אוֹ בֶּן הַבֶּן אוֹ בֵּת הַבֶּן, אוֹ בֶּן
הַבֵּת אוֹ בֵּת הַבֵּת. שְׂאֵם אֶחָד מֵאֵלֶּה
בְּחַיִּים, אֵין כָּאֵן מִצְוַת יְבוּם, הַנוֹהֶגֶת
דוּקָא בְּשֵׁלֹא הִשְׁאִיר אַחֲרָיו שׁוּם זָרַע
כָּלֵל (בַּמִּדָּה: תוֹרָה ו'
(ו) וְהָיָה הַבְּכוֹר. לְפִי פְשׁוּטָם שֶׁל
דְּבָרִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּכָבוֹד הָעֵתִיד
לְהוֹלִיד מִן הַיְּבָמָה, אוֹלָם חו"ל דִּרְשׁוּהוּ
עַל מִצְוַת הַיְּבוּם, שֶׁגְּדוֹל הָאָחִים הוּא
אֲשֶׁר מְיַבֵּם אוֹתָהּ (שם) (רַמְבַּ"ן):
אֲשֶׁר תֵּלֵד. לְמַדְּךָ, שֶׁמִּצְוַת יְבוּם
נוֹהֶגֶת רַק בְּאִשָּׁה הָרְאוּיָה לְלָדָת, פָּרֹט

(ה) כִּי יָשְׁבוּ אָחִים יַחְדָּו. דִּין הַיְּבוּם
הָאִמּוּר בְּפִרְשָׁהּ, נוֹהֵג רַק בְּאוֹפֶן
שֶׁהִיָּתָה לָהֶם (לְשׁוֹנֵי הָאָחִים, הַחַי
וְהַמֶּת) יְשִׁיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, כְּלוּמַר
שֶׁהָיָה זְמַן שִׁשְׁנֵיהֶם חַיִּים בְּעוֹלָם יַחְדָּו,
כִּי אִזּוֹ מִצְוָה עַל הָאָב הַחַי שִׁישָׂא אֶת
אִשָּׁת אָחִיו הַמֶּת, אֲבָל פָּרֹט לְאִשָּׁת
אָחִיו שְׁלֹא הָיָה עִמּוֹ בְּעוֹלָמוֹ בְּזִמְנָן
אֶחָד [שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהוּא נוֹלֵד, כְּבָר מֵת
אָחִיו] אֵין עָלָיו מִצְוַת יְבוּם (ספרי):
יַחְדָּו. מֵהוּ 'יַחְדָּו' אָחִים הַמִּיּוֹחָדִים
בְּנִחְלָה, כְּלוּמַר דוּקָא בְּאָחִים מֵאֵב
אֶחָד, שֶׁהֵם רְאוּיִים לִירֶשׁ זֶה אֶת זֶה
[שְׂאֵם מֵת אֶחָד מֵהֶם וְאֵין לוֹ בְּנִים,
יִרְשִׁים אָחִיו אֶת רְכוּשׁוֹ וְנִחְלָתוֹ], פָּרֹט
לְאָחִיו מִן הָאֵם, הוּאִיל וְאֵינָם יִרְשִׁים
זֶה אֶת זֶה, אֵין בָּהֶם דִּין יְבוּם (רַש"י, יבמות
יז, וְרַאהּ בַּמְדַּבֵּר כּו', יא):

(ח) וְקִרְאוּ־לּוֹ וְקִנְיֵעֵירוֹ וְדִבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר
לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ:
ח וְיִקְרֹון לָהּ סָבִי קִרְתָּהּ וַיִּמְלְלוּ עִמָּה וַיְקוּם
וַיִּימַר לֹא רָעָנָא (רַעְנָא) לְמִסְבָּה:

חש"י • וְעָמַד • בַּעֲמִידָה • וְאָמַר • (סוטה לב) בַּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאֵף הִיא דְּבָרֶיהָ בַּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

(ט) וְנִגְשָׁה וּבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעִנֵּי הַזִּקְנִים וְחִלְצָה נַעֲלָו
מֵעַל רַגְלָו וַיִּרְקָה בִּפְנֵיו וַעֲנָתָהּ וְאָמְרָה בָּכָה
יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:
ט וְתִתְקַרֵּב וּבִמְתָּה לָוִתָּה לְקֶדֶם סָבִיא וְתִשְׁרִי
סִינָה מֵעַל רַגְלָהּ וְתִרְוֹק בְּאַנְפוּהִי וְתִתֵּב
וְתִימַר כְּדִין יִתְעַבֵּד לְגִבּוֹר דִּי לֹא יִבְנֵי יֵת
בֵּיתָא דְאַחֵיהּ:

חש"י • וַיִּרְקָה בִּפְנֵיו • (יבמות קו) עַל גְּבִי קִרְקַע. אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה • מִכָּאן לְמִי שֶׁחֲלַץ, שֶׁלֹּא יִחְזֹר וַיִּבְנֶם, דִּלְא
כְּתִיב: 'אֲשֶׁר לֹא בָנָה', אֵלָּא: "אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה", וּפִינָן שֶׁלֹּא בָנָה, שׁוֹב לֹא יִבְנֶה.

(י) וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל: ם
י וַיִּתְקַרֵּי שְׁמָהּ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית שְׂרִי סִינָא:

חש"י • וְנִקְרָא שְׁמוֹ וְגו' • (שם) מִצְוָה עַל כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לומר: 'חֲלוּץ הַנָּעַל'.

(יא) כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדּוֹ אִישׁ וְאָחִיו וְקִרְבָּהּ אִשְׁתּוֹ
הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתּוֹ מִיַּד מִכָּהוּ וְשִׁלְחָה יָדָהּ
וְהַחֲזִיקָהּ בְּמִבְשָׁיו:
יא אַרְי יִנָּצוּן גְּבָרִין כְּחָדָא גְּבָר וְאַחֵיהּ
וְתִתְקַרֵּב אֶתָּה חַד לְשִׁנְכָא יֵת בַּעֲלָהּ מִיַּד
מַחֵיהּ וְתוֹשֵׁט יָדָהּ וְתִתְקַף בְּבֵית בְּהִתְתָּהּ:

חש"י • כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים • (ספרי) סוּפֵן לְבֹא לְיַדֵּי מַכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "מִיַּד מִכָּהוּ", אֵין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹף
דְּרִי מַצּוֹת.

(יב) וְקִצְצָתָהּ אֶת־כַּפָּהּ לֹא תַחֹס עֵינֶיהָ: ם
יב וְתִתְקִיץ יֵת יָדָהּ לֹא תַחֹס עֵינֶיהָ:

חש"י • וְקִצְצָתָהּ אֶת־כַּפָּה • מָמוֹן, דְּמִי בְּשִׁתּוֹ, הַכֹּל לְפִי הַמִּבְיֵשׁ וְהַמְתַּבְּיֵשׁ. אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא יָדָהּ מִמָּשׁ? נֶאֱמַר
כָּאן "לֹא תַחֹס", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן בְּעֵדִים זִוְמִינִן "לֹא תַחֹס", מַה לְהֵלֵן מָמוֹן, אֵף כָּאן מָמוֹן.

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

(ח) וְעָמַד וְאָמַר. מִלְמַד שֶׁהוּא אוֹמֵר
אֶת הַדְּבָרִים בַּעֲמִידָה (שם):
וְאָמַר. דְּוֹקָא בַּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא
בְּשָׂאֵר לְשׁוֹנוֹת, וְאֵף הִיא אוֹמֶרֶת אֶת
דְּבָרֶיהָ רַק בַּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ
(שם): תורה ט
(ט) וַיִּרְקָה בִּפְנֵיו. לֹא שֶׁתָּהָא יוֹרְקַת
עַל פָּנָיו, אֵלָּא יוֹרְקַת עַל־גְּבִי קִרְקַע
כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת מוֹל פָּנָיו (כ"ב):
אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה. מִכָּאן אָנוּ לְמַדִּים לְמִי
שֶׁכָּבַר חֲלִץ – שְׂקִיִּים מִצְוֹת חֲלִיצָה
כִּיּוֹן שֶׁלֹּא רָצָה לְיִיבֵם, שֶׁלֹּא יִחְזֹר בּוֹ
שׁוֹב וַיִּיבֵם, דִּלְא כְּתִיב 'אֲשֶׁר לֹא
בָנָה' [בַּלְשׁוֹן עֲבָר] אֵלָּא 'אֲשֶׁר לֹא
יִבְנֶה' [בַּלְשׁוֹן עֲתִיד]. וּמִכָּף דְּרִשּׁוֹ, כִּיּוֹן
שֶׁשֶׁלֶם לּוֹ מָמוֹן, כְּפִי שִׁיעוֹר דְּמִי

בְּשִׁתּוֹ, עַל יְדֵי שֶׁמִּשְׁעָרִים כְּפָה אָדָם
מִתְרַצָּה לִיתֵּן כְּדִי שֶׁלֹּא לְהִתְבּוֹזֹת.
וּמֵאַחֵר שְׂאִין דְּרָגַת הַבוּשָׁה שְׁוֶה אֲצֵל
כָּל אָדָם, לְפִיכָף לֹא קִצְצָה תוֹרָה
שִׁיעוֹר קְבוּעַ, אֵלָּא הַכֹּל נִמְדָּד לְפִי
מַעֲמָדוֹ שֶׁל הַמִּבְיֵשׁ וְהַמְתַּבְּיֵשׁ
[שְׂאִינוֹ דּוּמָה כִּיּוֹן אָדָם חֲשׁוֹב לְכִיּוֹן
הַדִּיּוּט, וְאֵינוֹ דּוּמָה בּוּשָׁה עַל־יְדֵי
אָדָם חֲשׁוֹב לְבּוּשָׁה עַל יְדֵי הַדִּיּוּט] (כ"א)
קמא פ"ג. וּמִנֵּיין שֶׁלְשׁוֹן וְקִצְצָתָהּ אֶת
כַּפָּה פִּירוּשׁוֹ מָמוֹן, אוֹ (שְׂמָא) אֵינוֹ
אֵלָּא קִצְצִית כֹּף יָדָהּ מִמָּשׁ? אֵלָּא
מִגִּיּוּרָה שְׁוֶה לְמַדְּנוּ כֵּן: נֶאֱמַר כָּאן
'לֹא תַחֹס' עֵינֶיהָ, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן
בְּפִרְשֵׁת עֵדִים זִוְמִינִים (לעיל י"ט, כ"א) 'לֹא
תַחֹס' עֵינֶיהָ, וְכִיּוֹן שֶׁהוּא שְׂנִי

בְּחֹר בְּחִלְצָהּ, שׁוֹב לֹא יִחְזֹר וַיִּבְנֶה
אֶת בֵּית אָחִיו (עיין ספרי): תורה י
(י) וְנִקְרָא שְׁמוֹ וְגו'. חֲלוּץ הַנָּעַל.
מִכָּאן שֶׁמִּצְוָה עַל כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם
לומר 'חֲלוּץ הַנָּעַל', חֲלוּץ הַנָּעַל' (ספרי)
(קדושין יד): תורה יא
(יא) כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְגו'. הַקִּדְּשִׁים
הַכְּתוּב וְאָמַר 'כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים',
שֶׁמִּשְׁמַעוֹ רִיב שֶׁל דְּבָרִים, לְלַמְּדֵנוּ
שֶׁסּוּפוֹ לְבֹא לְיַדֵּי מַכּוֹת, וּבְמִי
שֶׁנֶּאֱמַר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק 'מִיַּד מִכָּהוּ',
כִּי לְעוֹלָם אֵין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹף יְדֵי
מַצּוֹת וּמִקְרִיבָהּ (שם) (רא"ם): תורה יב
(יב) וְקִצְצָתָהּ אֶת כַּפָּה. לֹא שֶׁיִּקְצָצוּ
אֶת כֹּף יָדָהּ, אֵלָּא כִּיּוֹנָת הַכְּתוּב
שֶׁתְּשִׁלֵּם לּוֹ מָמוֹן, כְּפִי שִׁיעוֹר דְּמִי

(יג) **לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּכִסֶּךָ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:** יג לא יהי לך בכיסך מתקל ומתקל רבמא וזערתא:

כ"י אֶבֶן וְאֶבֶן • מִשְׁקָלוֹת. גְּדוֹלָה וְקִטְנָה • (ספרי) גְּדוֹלָה כְּשֶׁמִּכְחָשֶׁת אֶת הַקִּטְנָה, שְׁלֹא יְהֵא נֹטֵל בְּגְדוֹלָה וּמִחֲזִיר בְּקִטְנָה.

(יד) **לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:** יד לא יהי לך בביתך מכילא ומכילא רבמא וזערתא:

כ"י אֶבֶן וְאֵיפָה לָךְ • אם עשית בן, לא יהיה לך כלום.

(טו) **אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצִדֵּק יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצִדֵּק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יֹאֲרִיכוּ יְמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:** טו מתקלין שלמין דקשוט יהון לך מכילן שלמין דקשוט יהון לך בדיל דירכון יומיך על ארעא די אלהיך יהב לך:

כ"י אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצִדֵּק יִהְיֶה־לָּךְ • אם עשית בן, יהיה לך הרבה.

(טז) **כִּי תֹעֲבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֲשֵׂה עוֹל:** טז ארי מרחק קדם יי אלהיך כל עבד אליו כל עבד שקר:

(יז) **זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂה לָּךְ עֲמָלְךָ בַּדֶּרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:** יז הוי דכיר ית די עבד לך עמלק בארמא במפקכון ממצרים:

כ"י זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂה לָּךְ • אם שקרת במדות ובמשקלות, הוי דואג מגרוי האויב, שְ�נַאמַר: (משלי יא) "מֵאֲזֵנִי מִרְמָה תֹעֲבֶת ה'", וכתבי בתריה: "בא זדון ויבא קלון".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עשית בן, שקיימת 'אבן שלמה וצדק', הרי שבשכר זאת 'יהיה לך' הרבה ממון בביתך (רש"י בבא בתרא פט. קיצור מ, ב"ב): תורה טז
(יז) **זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשִׂה לָּךְ.** הסמיוך מעשה עמלק לפרשת משקלות, לומר לך שאם שקרת במדות ובמשקלות, הוי דואג - יש לך לדאוג ולהתיירא מגרוי האויב, בדוגמת עמלק שבא להלחם עמך, שְ�נַאמַר (משלי יא, א)
מֵאֲזֵנִי מִרְמָה תֹעֲבֶת ה' [מֵאֲזֵנִי שְׁקָר, הם תועבת ה'], וכתבי בתריה (לֹא־חֲרִי) **בֹּא זָדוֹן ויבא קלון** [הרשע בא, ועמו בא גם בזיונו], הרי שעל ידי מאזני מרמה באים הרשעים (תנחומא) (מצ"ד): תורה יח

מתגלה כי האחת פחותה מחברתה. וטעם האיסור הוא, שלא יהא משתמש בהן לגנוב את הבריות, שבאשר הוא נוטל מאחרים הוא משתמש בגדולה, ובשהוא מחזיר משתמש בקטנה (שם) (ב"ב, הוכרח): תורה יד
(יד) **לֹא יִהְיֶה לָּךְ.** שתי פעמים נאמר כאן 'לא יהיה לך', וכן להלן (פסוק טו) נאמר שתי פעמים 'יהיה לך', לרמוז על העונש ועל השכר שבדקדוק המשקלות, שאם עשית בן, ועברת על איסור 'אבן ואבן' או 'איפה ואיפה', הרי שתחת זאת 'לא יהיה לך' כלום, לא 'בכיסך' ולא 'בביתך': תורה טו
(טו) **אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצִדֵּק יִהְיֶה לָּךְ.** ואם

המקומות בלשונם, הרי זה בא להורות שיש להשוותם גם בדינם: **מה להלן** - אצל עדים זוממים, פירושו חיוב ממון (כפי שדרשו שם חכמים), אף כאן אין הכוונה אלא לתשלום ממון, ולא קציצת היד ממש (ספרי): תורה יג
(יג) **אֶבֶן וְאֶבֶן.** הם אבני משקלות העשויות לשקול בהן: **גְּדוֹלָה וְקִטְנָה.** לא אסרה תורה להחזיק אבני משקלות בגדלים שונים, כשהקביל ביניהם דוּע וניקר, אלא האיסור הוא להחזיק גְּדוֹלָה שְׁהִיא מִכְחָשֶׁת (סותרת) אֶת הַקִּטְנָה, כלומר, כששתי האבנים דומות ונראות כאילו משקלן שוה, אבֵל כשבודקים אותן במאזנים זו כנגד זו,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקוטי שיחות חכ"ז עמ' 551 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

לפי איזה "קנה מידה" צריך האדם למדוד עצמו?

בסוף פרשתנו כתוב "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן ג' איפה ואיפה ג' זכור את אשר עשה לך עמלק" (כה, יג-יז). וב'תוספות' (ד"ה ואימא - קידושין לג, ב) הובא לשון המדרש "על עון זה (משקלות) בא עמלק", והינו שהטעם לסמיכות פרשת משקלות לזכירת עמלק הוא כי עמלק בא "על עון זה".

ולכאורה אינו מובן, מהו חומר עון משקלות, עד כדי כך שמפני עון זה בא עמלק? ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

כאשר בא היצר הרע להחטיא את האדם, אינו משכנע אותו מתחילה שימרוד בהקב"ה, אלא בתחלה מנסה היצר לעשות "חסרון" ב"מדה". והינו, דאף שמסכים היצר שיש להתנהג לפי "מדות" והגבלות של ה'שלחן ערוך', מפלימקום טוען היצר שאם המדה תהיה "חסרה", ובפרט אם החסרון היא רק ב"פלשהו", לא יקרה כלום.

ויתרה מזו, היצר מסכים שליהידי יהיה "אבן שלמה וצדק", רק שרצה שבנוסף לאבן שלמה, יהיה ליהודי גם עוד אבן שאינה שלמה. והינו, שטענת היצר היא שישנם לישראל שתי "מידות". בנוגע לעניני הנשמה - שם נוגע שה"מדה" תהיה בדייק לפי ההגבלות של ה'שלחן ערוך', אף כאשר מדובר אודות עניני הגוף וצרכיו הגשמיים של האדם, שם מותר להתאים את ה"מדה" שתהיה כפי ה"מדות" של דרכי העולם.

וזוהו שמפני "עון משקלות" - "בא עמלק", כי תחלת "ביאתו" של עמלק ויצר הרע אינה במרידה גלויה נגד ה', אלא בהטלת ספקות במוח האדם (עמלק בגימטריא ספק (סה"מ תרע"ט עמ' רצד)), דאולי בנוגע לעניני הגוף אפשר להתאים את ה"מדות".

וכדי להיות בטוח ונשקף מ"ביאת עמלק", צריך האדם להיות זהיר במשקלות, שכל עניני האדם יהיו רק עם "איפה שלמה וצדק" אחת, ועל־פי מדות והגבלות התורה.

(יה) **אֲשֶׁר קָרָךְ בַּדֶּרֶךְ וַיִּזְנֵב בְּךָ כָּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרָיִךְ וְאַתָּה עֵיף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:**
 יח די ערעף בארמא וקטל בך כל דהוו מתאחרין בתרך ואת משלהי ולא ולא דחל מן קדם יי:

יח אֲשֶׁר קָרָךְ בַּדֶּרֶךְ • לשון מקרה. דבר אחר: לשון קרי וטמא. שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר: לשון קר וחם, צננך והפשיך מרתיחתך, שהיו כל האומות יראים להלחם בכם, ובא זה והתחיל והרעה מקום לאחרים. משל לאמבטי רותחת, שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד, קפץ וירד לתוכה, אף על־פי שזנכה, הקרה אותה בפני אחרים. ויזנב בך • מפת זנב: חותך מילות וזורק כלפי מעלה. כֹּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרָיִךְ • חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן. ואתה עיף ויגע • עיף בצמא, דכתיב: (שמות יז) "וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמֵּיִם", וכתיב אחריו: "וַיִּבֹא עַמְלֹק". ויגע • בדרך. ולא ירא • עמלק. אֱלֹהִים • מלרע לך.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

'בזה בחרת, יהיה לך מה שבחרת' (תנחומא ט):
כָּל הַנְּחָשִׁים אַחֲרָיִךְ 'נחשלים' פירושו אנשים חסרי כח, ההולכים בסוף המנהג, והכתוב מדבר בנחשלים **מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן** ולא היה מגן עליהם [והם בני שבט דן שעבדו עבודה זרה ופלטם הענן המקיף את ישראל] (שם) (רש"י יחזקאל טו, טו. בשם הפסיקתא):

וְאַתָּה עֵיף וַיִּגַע שני הלשונות 'עיף ויגע' שונים כאן במשמעותם זה מזה: עיף פירושו **בצמא**, שבחיותם בפרדים לא היו להם מים לשתות, **דכתיב** (שמות יז, א) 'וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם

שאין להתייירא כל כך מישראל; משל למה הדבר דומה? **לאמבטי** (גיגית רחיצה) **רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה**, ולרחוץ במימיה החמים, עד שבא בן בליעל אחד (אדם קל, ופורק עול) והוא **קפץ וירד לתוכה**, ומעתה, **אף על־פי שהוא עצמו זנכה**, עם זאת כבר **הקרה (קירר) אותה בפני אחרים**, ששוב אינם מתייראים כל כך מרתיחתה (שם) (סדר, רא"ם, אור החמה):

וַיִּזְנֵב בְּךָ הכה בך במפת זנב. כלומר: 'נטל את זנבך' (לשון רש"י חולין קלא), שהיה עמלק חותך מילות של ישראל וזורק אותם כלפי מעלה [ואומרים להקב"ה:

(יה) **אֲשֶׁר קָרָךְ בַּדֶּרֶךְ**. תיבת 'קרך', לפי פשוטה היא **לשון מקרה**. כלומר נודמן לך פתאום בדרך, כשלא היית מוכן לכך. **דבר אחר** יש לפרש בזה: **לשון קרי וטמא**; שהיה עמלק מחטיא את ישראל ומטמאן במשכב זכור. **דבר אחר**: מלשון קור וחום; והוא דרך משל ומליצה, שעל ידי ביאתו להלחם אתך, **צננך והפשיך מרתיחתך** בפני שאר האומות, על ידי שהקרה להם שאין נכונים ממך. כלומר, שעד מלחמת עמלק היו כל האומות יראים להלחם בכם, ובא זה (עמלק) והתחיל במלחמה, והרעה מקום לאחרים, שהיו סבורים מעתה

הדרך להיות "יושב אהלים" ולא "איש שדה"

בסוף פרשתנו נאמר אודות מלחמת עמלק "אשר קרף בדרך" (כה, יח). ומפרש המדרש, קרף מלשון קרירות (תנחומא סוף פרשתנו). ויש לפרש משמעות קרירות זו:

כאשר בני ישראל הלכו למתן-תורה, ורצו להכריז נעשה קודם לנשבע, הן אם יבינו והן אם לאו, יקינו מה שישמעו - בא עמלק ופעל קרירות. עמלק לא טען שלא ילכו חס-ושלום לקבל את התורה, שהרי גם הוא היה נכד של אברהם ויזחק, אבל לא הסכים על הנהגת יעקב "איש תם יושב אהלים" (תולדות כה, כז). טענתו היא: "יושב אהלים", ללמוד תורה - הוא מסכים, אבל "איש תם", לא לשאול תחלה במה המדובר ומה ידרשו ממנו, אלא "נעשה קודם לנשבע" - על זה אינו מסכים.

הוא מתנהג לפי הסדר של עשו, "איש יודע ציד" - הוא מבין, הוא מחשב כמה מסוגל הוא לצוד ולהכיל, הוא משער את כחותיו ואת שכלו כמה ילמד וכמה יקיים. הנהגתו היא בסדר של נשבע ונעשה, לכל-לראש לשמוע ולהבין, ורק אז יוכל לשער אם יוכל לעשות זאת אם לאו.

ואדרבה - טוען הוא - כיון שהתורה היא אמת, ואמת כזו שמחויבת על-פי שכל, אם-כן למאי נפקא-מינה אם יקדים נעשה לנשבע או להיפך? באיזה אופן שיהיה, גם אם יקדים נשבע ונעשה, יבוא בודאי ל"נעשה", כיון שזהו דבר המחויב על-פי שכל.

על כך הבהירה התורה ומודיעה, שעל-ידי ההנהגה ד"יודע ציד", באים ל"איש שדה", שיוצאים ועוזבים את ה"אהלים", אהלי שם ועבר. אלא חייבים להתנהג בדרך של יעקב איש תם, ואז הולכים בדרך הנכונה, כדברי הגמרא (שבת פח, סע"א ואילך) על הפסוק "תומות ישרים תנחם", שאלו שלא מסכימים עם הסדר של "עמא פזיזא", וטוענים שהתורה ענינה שכל, ולא צריכים לצאת מהגדרים ("שפרינגען פון דער הויט"), אלא צריכים לגשת מתוך סדר, נשבע ואחר-כך נעשה - אזי סוף-כל-סוף "סלף בוגדים ישרים" רחמנא-ליצלן, והדרך הנכונה היא רק על-ידי הליכה בתמימות - "תומות ישרים" - תנחם.

יט ויהי פד יניח יי אלהך לך מפל בעלי
דבךך מסחור סחור בארעא די יי אלהך
יהב לך אחסנא למירתה תמחי ית דוכרנא
דעמלק מתחות שמאי לא תתנשי: פ פ פ

(יט) וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִפְּל־אֵיבֶיךָ
מִסָּבִיב בְּאַרְץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה
לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵךְ (זכר) עִמְלֶךְ מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח:

יט"ו תמחה את-זכר עמלק • מאיש ועד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שוה, שלא יהא שם עמלק נזכר אפלו על הבהמה, לומר: בהמה זו משל עמלק היתה:

ק"י פסוקים, על"י סימן. חסלת פרשת תצא

הפטרה לפרשת כי תצא לקריאה בציבור ולשמו"ת גרפסה לקמן עמ' קסד

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ועד יונק משור ועד שוה מגמל ועד
חמור'. שבבכדי לבטל ולעקור לגמרי
את שמו וזכרו מן העולם, צריך שלא
יהא שם עמלק נזכר אפילו על
הבהמה, שלא יוכל אדם לומר
'בהמה זו משל עמלק היתה' (פסיקתא

ווטראטא) חסלת פרשת כי תצא

ולא ירא. מוסב על עמלק, שלא היה
ירא את האלהים מלהרע לה [ואילו
היה מוסב על ישראל היה לו להקד
ולא 'ירא' אלהים] (קיצרם): תורה יט
(יט) תמחה את זכר עמלק. מחיית
זכרו משמעותו להרוג את כל אשר לו,
כמו שאמר הקב"ה אל שמואל (שמואל-א
טו, א) 'והמיתה מאיש עד אשה מעולל

למים', וכתוב אחריו (שם פסוק ח) 'ויבא
עמלק וילחם עם ישראל ברפידם'
[ומצינו עוד במקרא לשון 'עין'
במשמעות צמאון: 'מים קרים על נפש
עינך' (משלי כה, כה), וכן 'כי הרגיתי נפש
עינך' (ירמיה לא, כה) ועוד כהנה].
ויגע - פירוש עיפות של טורח
ההליכה בדרך:

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ה' אלול מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים יג-טו	יום רביעי - ח' אלול מפרק מד עד סוף פרק מח ופרקים כב-כד
יום שני - ו' אלול מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים טז-יח	יום חמישי - ט' אלול מפרק מט עד סוף פרק נד ופרקים כה-כז
יום שלישי - ז' אלול מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים יט-כא	יום שישי - י' אלול מפרק נה עד סוף פרק נט ופרקים כח-ל
שבת קודש - י"א אלול פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה ופרקים לא-לג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ה' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיז, יב. והי' מעשה... עד עמ' קיז, מדות לבדן.

- 1 יב. "והיה - השכר ל-מעשה הצדקה שלום, ו-השכר
- 2 ל-עבדת הצדקה השקט ונמח עד עולם". - זה פסוק
- 3 בישע"י, ויש מפרשים האומרים, ש"מעשה" ו"עבודה" הם ענין
- 4 אחד, הפסוק חוזר על אותו ענין במלים שונות. ואילו תרגום
- 5 יונתן מפרש שהם שני
- 6 ענינים, שני אופנים שונים

אגרת הקדש

- 7 בענין הצדקה, ואשר
- 8 עבור מעשה הצדקה
- 9 מגיע השכר של שלום,
- 10 ועבור העבודה של צדקה
- 11 מגיע השכר של השקט
- 12 ובטח עד עולם. להבין
- 13 תהפ"ש שבין "מעשה"
- 14 ל"עבודה" - איזה אופן
- 15 של צדקה נקרא "מעשה"
- 16 ואיזה נקרא "עבודה"? ו
- 17 - ההפ"ש שבין "שלום"
- 18 ל"השקט ונמח" כו'. -
- 19 שהשכר עבור אופן
- 20 הצדקה הנקרא מעשה הוא שלום, והשכר עבור אופן הצדקה
- 21 הנקרא עבודה הוא השקט ובטח, נבין זאת על פי מה
- 22 שאמרנו רבותינו וזרונם להבין: על פסוק: "עשה שלום
- 23 במדומיו" - אומרים על כך רבותינו ז"ל: כי מיכאל שר של
- 24 מים ונבריא שר של אש, - טבע המים והאש שהמים
- 25 מכבים את האש, ו - אילו מיכאל וגבריאל אין מבין זה
- 26 את זה. כלומר, - לא שהחומר של מיכאל הוא מיסוד המים

יב והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם. להבין ההפ"ש שבין מעשה לעבודה ובין שלום להשקט ובטח כו' ע"פ מה שארז"ל ע"פ עושה שלום במדומיו כי מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש ואין מכבין זה את זה כלומר שמיכאל שר של חסד הנק' בשם מים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך והוא בחי' ההשפעה והתפשטות החיות מעולמות עליונים לתחתונים ובחי' אש שטבעה לעלות למעלה היא בחי' הגבורה והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה שלא להשפיע רק בצמצום עצום ורב והן מדות נגדיות והפכיות זו לזו והיינו כשהן בבחי' מדות לבדן.

- 46 באיכות, ושל צמצום רב של הקטנת החיות בכמות, וכן -
- 47 חסד וגבורה, מדות נגדיות והפכיות זו לזו, - חסד הוא
- 48 ענין של השפעה בלתי מוגבלת, ואילו גבורה היא ענין של
- 49 הגבלה וצמצום, והיינו - מתי חסד וגבורה נוגדים והפכים
- 50 אחד מהשני, כשהן בבחינת מדות לבדן, - מדה היא הרי
- 51 ענין של שיעור והגבלה, וכל מדה מוגבלת באופנה היא, אם
- 52 באופן של חסד או באופן של גבורה,

יום שני ו' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיז, אך הקב"ה... עד עמ' 234, הקדושות ית'.

- 53 אף הקדוש-ברוך-הוא עושה שלום ביניהם, - שלא תהיה
- 54 התנגדות בין מדה אחת לשניה, דהיינו על ידי גילוי
- 55 שמתגלה בהן הארה
- 56 רבה והשפעה עצומה
- 57 מאד מאד אין-סוף
- 58 ברוך-הוא, אשר בשמו
- 59 - שהוא "אור אין סוף",
- 60 בלי סוף וכלי גבול, בן
- 61 הוא, שאינו בבחינת
- 62 מדה חס-ושלום, אלא
- 63 - הוא, למעלה מעלה
- 64 עד אין קץ, אפילו -
- 65 למעלה, מבחינת
- 66 חכמה-בינה-דעת - שהיא מקור המדות, - ומכל-שכן
- שהוא למעלה לגמרי מבחינת המדות, ואין - כשמאירה בהן
- הארה מאור אין סוף, המדות נגדיות של מיכאל ונבריא
- של חסד וגבורה,
- נכללות במקורן
- ושרשן, והיו לאחדים
- ממש, ובטלים באורו
- יתברך המאיר להם
- בבחינת גלוי. - שכן,
- מצד גודל התבטלותם
- לאור אין סוף, נאבד
- הניגוד שביניהם, כפי
- המשל בשני שרים
- המנגידים אחד לשני, הרי
- בשעה שהם עומדים בפני המלך, נאבדת התנגדותם והם

אגרת הקדש

אך הקב"ה עושה שלום ביניהם דהיינו ע"י גילוי שמתגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור א"ס כ"ה אשר כשמו כן הוא שאינו בבחי' מדה ח"ו אלא למעלה מעלה עד אין קץ אפילו בבחי' חב"ד מקור המדות ואזי המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל נכללות במקורן ושרשן והיו לאחדים ממש ובטלים באורו יתברך המאיר להם בבחי' גילוי ואזי מתמזגים

לְחֶסֶד וְגִבּוּרָה. – לכן מרמז לחסד, ואדום – לגבורה. ולכן זה
נקרא בשם "תפארת" – יופי – שכן דבר המורכב מכמה צבעים
יש בו יופי. הרי, מפני שיש ב"רחמים" גם חסד וגם גבורה –
לכן נקראת מדה זו בשם "תפארת". וְלִכְּן סָתַם שֵׁם הַיְיִוָּה
בְּרוּךְ־הוּא שֶׁכָּבֵל
הַתּוֹרָה מוֹרָה עַל מִדַּת
הַתַּפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
בְּיֶהוּי הַקְדוּשָׁה, – השמות
הקדושים מורים הרי על
המדות העליונות, כמו
שם אֵל על בחינת
החסד, שם אלקים – על
מדת הגבורה וכדומה.
ואילו שם הוי' – כפי
שהוא מופיע בתורה
באופן סתמי – מורה על מדת ה"תפארת". שם הוי' הוא הרי
"שם העצם" ולמעלה משאר השמות הקדושים, וזוהי מדת
ה"תפארת", לְפִי שֶׁכָּאֵן – במדת ה"תפארת", הוּא בְּחִינַת
גִּילּוֹי אִוֶּר אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, הָאֶרֶץ רַבָּה, בְּיֶהוּי שְׂאֵת
מִשְׁאֵר מְדוּתָיו הַקְדוּשׁוֹת יִתְבָּרֵךְ. – זהו הענין של "עושה
שלום במרומי", שהוא יתברך בהתגלותו מ"אור אין סוף",
עושה שלום בין מיכאל וגבריאל, בין חסד וגבורה.

מדברים ביניהם כידידים טובים, דבר הבא מצד ההתבטלות
הגדולה של שניהם בפני המלך, כך גם בנמשל זה במדה נעלה
ביותר, שכן, מפני שביטולם הוא הרי ל"אור אין סוף", ענין
שהוא "אין סוף" ו"בלי גבול" – נאבדת לגמרי ההגבלה של
המדות. וְאֵין מִתְמַזְגִּים
וּמִתְמַתְקִים הַגִּבּוּרֹת
בְּחֶסֶדִים, – הן נהפכות
ל טוב ולחסד המשולים
למתיקות, עַל יְדֵי בְּחִינָה
מְקַצֶּצֶת – המתווכת את
הדין הַמְּכַרֵּץ – בין
חסד וגבורה, וּמִטָּה כְּלָפִי
חֶסֶד, הִיא מִדַּת
הַרְחִמִים, – בשעה
שמדת החסד אומרת
להשפיע בלי הגבלה, ומדת הגבורה אומרת למנוע את
ההשפעה ממני שאינו ראוי לקבלת השפע – באה מדת
הרחמים ומכריעה ביניהן ומטה את הקו כלפי מדת החסד,
שגם אם אין הוא ראוי לקבלת שפע, אבל ראוי שירחמו עליו,
ומצד הרחמנות להשפיע לו, הַנְּקָרָאת – מדת הרחמים,
נקראת בְּשֵׁם "תַּפְאֶרֶת" בְּדִבְרֵי חֲכָמֵי הָאֱמֶת, – חכמי
הקבלה, לְפִי שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִב' גִּוּוִּינִין: לְבָן וְאֶדָם, הַמְרָמִזִּים

יום שלישי ז' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 234, והנה אתערותא... עד עמ' קיח, הטוב המחיהו.

לחסדים. להלן יסביר רבנו הזקן מה ש"מעשה הצדקה" פועלת
בנפש האדם, בעבודתו ובמלחמתו עם הרע שבנפשו הבהמית.
ואשר בבירור הנפש הבהמית, שהטוב שבה יתברר מהרע –
ישנם שני אופנים: אופן אחד בדרך מלמטה למעלה, על ידי
עבודת ומלחמת כל מדה
שבנפש האלקית לברר
את המדה שכנגדה בנפש
הבהמית, כמו למשל
לברר על ידי האהבה של
הנפש האלקית את מדת
החסד והתאוה של הנפש
הבהמית; על ידי יראה של
הנפש האלקית לברר את מדת היראה הרעה של הנפש
הבהמית, וכדומה; אופן שני, בירור בדרך מלמעלה למטה, על
ידי שהאדם ממשיך על עצמו אור אלקי – מתבררות המדות של
הנפש הבהמית. על־דרך וכמו שלעתיד־לבוא יהיה בעולם
בכלל הבירור שהטוב יתברר מהרע על ידי ההתגלות האלקית
שתהיה אז בעולם, התגלות שתפעל שיהיה "ואת רוח הטומאה
אעביר מן הארץ", על דרך זה גם בעבודתו של יהודי לברר את
הטוב מהרע של נפשו הבהמית, ישנו הבירור בדרך מלמעלה

וְהִנֵּה, אַתְּעֵרוּתָא דְלַעֲיָלָא, – ההתעוררות מלמעלה, לְעוֹרֵר
גִּילּוֹי הָאֶרֶץ רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה הַנּוֹבֵךְ לְעִיל, מְאֹד
אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, – כדי, לְעֲשׂוֹת שְׁלוֹם – בין המדות
שלמעלה, הַנּוֹבֵךְ לְעִיל, הִיא בְּאַתְּעֵרוּתָא דְלַתָּא, – על ידי
ההתעוררות של העבודה
שלמטה, בְּמַעֲשֵׂה
הַצְדָּקָה וְהַשְׁפָּעָה חַיִּים
– ענינים הנותנים חיים, חֵן
וְחֶסֶד וְרַחֲמִים⁵ לְמָאן
דְּלִית לִיה מַגְרָמָה¹²
כְּלוּם, – למי שאין לו¹³
מעצמו כְּלוּם, וְלַהֲחַיּוֹת
רוּחַ שְׁפָלִים כו'. – על ידי שמשפיעים צדקה המחזיקה את
העני בחיים, ועושים זאת באופן שיש בו גם חן, חסד ורחמים,
שהצדקה ניתנת ברגש ובאופן של "המפייסו"⁶, שבעת ובעונה
אחת עם נתינת הצדקה משווים לו הרגשה טובה, מרוממים
ומעודדים את רוחו, שלא יהיה נפול ברוחו – הרי על ידי
התעוררות זו מלמטה ממשיכים התעוררות מלמעלה מההארה
הרבה וההשפעה העצומה מ"אור אין סוף" ברוך הוא אל
המדות העליונות, לעשות שלום ביניהן ושהגבורות יומתקו

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויקרא יא, א". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מנוסה ברכת שים שלום". 6. ב"ב ט, ב.
7. וזכר יג, ב.

והרע, שאין טוב בלי רע ואין רע בלי טוב, וְהָרַע שׁוֹלֵט עַל
 הַטּוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם כּו'", –
 ה"אדם בליעל" של קליפה, מושל על האדם של קדושה, וכפי
 שמסיים באותו פסוק "לרע לו", "וְלֹאִם מִלֵּאֵם יֵאֱמָיִן"¹⁰, –
 לפעמים מתגבר צד
 הקדושה ולפעמים מתגבר
 הצד שלעומת זה,
 וְכִנְרָאָה בְּחוּשׁ בְּאָדָם
 תַּחְתּוֹנוֹ, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם
 "עוֹלָם קָטָן"¹¹,
 שֶׁלְּפָעִמִּים הַטּוֹב גּוֹבֵר
 וְלְפָעִמִּים לְהַפֵּךְ –
 שהרע מתגבר חס'
 וְשָׁלוֹם. וְאֵין שָׁלוֹם
 בְּעוֹלָם עַד "עַתָּה קֵץ", –
 כשיהיה סוף לרע,
 שִׁיתְּבַרֵּר הַטּוֹב מִהָרַע
 לְדִבְקָ – להתדבק
 בְּשֶׁרְשׁוֹ וּמִקְדוּרֹ, מִקְדוּרֹ
 תַּחֲתִים בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵין
 "יִתְפָּרְדּוּ כָּל פְּעָלֵי אֱנוֹ", וְרוּחַ הַטְּמֵאָה יַעֲבֹר מִן הָאָרֶץ"¹²,
 בְּשִׁיתְּבַרֵּר מִתּוֹכֹ בְּחִינַת הַטּוֹב הַמְּחִיָּהוּ. – שאו, כשהטוב
 יתברר מהרע, לא יהיה במילא קיום לרע, שהרי כל קיומו
 וחיותו של הרע בא רק מהטוב.

למטה (על ידי לימוד תורה לשמה הממשיך אור אלקי) העוזר
 שהטוב שלו יתגבר ויתברר מהרע. כך גם על ידי ענין הצדקה,
 "מעשה הצדקה", ממשיך יהודי התגלות אלקית המתגלית לו
 בשעת תפלתו, שיהיה אצלו בירור הטוב מרע. ובלשון רבנו
 הזקן: וּמִדְּעַת זֹאת, –
 ידוע, מִה שֶׁאֱמָרוּ
 רַבּוֹתֵינוּ וְכִרְוֹנָם:¹
 לְבִרְכָּהּ עַל הָעוֹסֵק
 בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה: "מִשִּׁים"²
 שְׁלוֹם בְּפִמְלִיא שָׁל
 מַעֲלָה וּבְפִמְלִיא שָׁל
 מַטָּה, "פִּמְלִיא שָׁל
 מַעֲלָה" – הֵם הַשְּׂרִים
 וְהַמְדוּת הַנּוֹכְרוֹת לְעִיל,³
 שֶׁהֵן הַהִיכָלוֹת עֲלִיוֹנִים
 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה שְׂבֻתָּה
 תְּקַדֹּשׁ, – שם השלום
 בֵּין הַמְדוּת שֶׁל חֹסֶד
 וּגְבוּרָה כְּשֶׁשְׂתִּידָן הֵן
 בְּטוֹב וּקְדוּשָׁה, וְהַשְׁלוֹם
 מִתְּבַטֵּא בְּכָךְ שֶׁתִּהְיֶה הַתְּכַלּוֹת שֶׁל חֹסֶד וּגְבוּרָה, וְהַגְבוּרָה
 תּוֹמַתָּ בְּחֹסֶד, וְ"פִמְלִיא שָׁל מַטָּה" – הֵן הַהִיכָלוֹת
 הַתַּחְתּוֹנִים, וּבְפִרְט עוֹלָם הַזֶּה הַשֶּׁפֶל הַמְּעַרְב טוֹב וְרַע מִ
 – אֵז הַטָּא אָדָם הָרֵאשׁוֹן, – חטא שהביא לתערובת הטוב

יום רביעי ח' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיח, ובירור זה יהי'... עד עמ' קיח, במצרף וכו'.

לְהַתְּבַרֵּד עִם קוֹנֹ – שאו, בשעת התפלה או בשאר זמנים
 שיהודי "עובד" עם עצמו – כֹּל אֶחָד לִפִּי מַעֲשָׂיו זֻכָּה לְמַעֲיָן
 בְּרוּר זֶה, עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה לְשִׁמָּה, – שעל ידי ההתגלות
 האלקית שבנפשו שמתגלה מלימוד התורה שלו – נעשה
 הבירור, שהטוב שלו
 מתעלה מהרע, וְכֵן עַל יְדֵי
 הַצִּדְקָה, – שהוא נותן, גם
 כן מתברר הטוב מהרע,
 כְּמוֹ שֶׁאֱמָרוּ¹⁷: – רבתינו
 ז"ל: "רַבִּי אֶלְעָזָר יְהִיב
 פְּרוּטָה לְעֵנִי וְהָדָר מִצְּלִי,
 – ר' אלעזר נתן פרוטה
 לעני ואחר כך התפלל,
 דְּכַתִּיב: – שהרי כתוב¹⁸:
 אֲנִי בְּצַדֵּק – בצדקה,
 אֲחֻזָּה פְּנִיךָ, – כדי
 לראות ההתגלות של פנימיות האלקות בתפלה, הרי זה על ידי

וּבְרוּר זֶה – שהטוב יתברר מהרע, וְיִהְיֶה נָם בֵּן עַל־יְדֵי גִלּוּי
 אֱלֻקוֹתָי לְמַטָּה – כלומר, כשם שהבירור בכלל נעשה הרי על
 ידי מעשיו ועבודתיו במשך זמן הגלות¹², כך גם יהיה הבירור
 על ידי ההתגלות האלקית שתהיה אז למטה, בְּהַאֲרָה רַבָּה
 וְהַשְּׁפָעָה עֲצוּמָה, כְּמוֹ
 שֶׁכָּתוּב¹³: "כִּי מִלֵּאֵה
 הָאָרֶץ דָּעָה אֵת ה'",¹⁴
 וְנִגְלָה בְּבוֹד ה' כּו"¹⁵.
 וְזֶהוּ בְּכָלִלוֹת הָעוֹלָם
 לְעֵתִיד, – שאו יהיה הטוב
 שיתברר מהרע – על ידי
 ההתגלות האלקית
 שתתגלה אז, אֶךְ בְּאָדָם
 תַּחְתּוֹנוֹ – בְּכָל "עַתָּה"
 מִצָּא, – בכל שעת
 הימצאו של הקדוש ברוך
 הוּא¹⁵, וְזֶה תַּפְלָה, – שזה ענין התפילה¹⁶, או שְׁאֵר עֲתִים מְזֻמָּנִים

אגרת הקדש

ובירור זה יהיה ג"כ ע"י

גילוי אלקותו למטה בהארה רבה והשפעה עצומה
 כמ"ש כי מלאה הארץ דעה את ה' ונגלה כבוד ה'
 כו' וזהו בכללות העולם לעתיד אך באדם התחתון
 בכל עת מצוא זו תפלה או שאר עתים מזומנים
 להתבודד עם קונו כ"א לפי מעשיו זוכה למעין בירור
 זה ע"י עסק התורה לשמה וכן ע"י הצדקה כמ"ש
 ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק
 אחזה פניך היא בחי' גילוי הארה והשפעת הדעת

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סנהדרין צט, ב. לקו"ת מטות ד"ה החלצו". 9. קהלת ח, טו. וראה לקמן סכ"ה. ועוד. 10. תולדות כה, כג. 11. תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). 12. כנ"ל ח"א רפ"ז. 13. ישעי' יא, ט. 14. שם מ, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרשים תהלים לב, ו". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סכ"ה בארוכה". 17. ב"ב י, א. 18. תהלים יז, טו.

- 1 הקדמה של "צדק", צדקה, היא – "אחזה פניך" היא בחינת
2 גלוי הארה והשפעת הדעת והתבונה, להתבונן בגדולת
3 ה', ולהוליד מזה דחילו ורחימו – יראה ואהבה, שכליים
4 – שבאות מהשכל
5 וההבנה בגדולת ה',
6 פנודע, – שזוהי
7 ההתגלות האלקית
8 שבתפלה, ועל-ידיה
9 נברר המושב – ועולה
10 לה' ונפרד הרע, כמו
6 וזהב במצרף וכו'.
- 11 שכתוב¹⁹: "מצרף לכסף וכוור לזהב, ואיש לפי מהללו",
12 פרוש – מה הפירוש שצירופו (מירוקו) של אדם הוא לפי מה
13 שהוא מהלל? – לפי הלולו את ה' – בשעת התפלה, פעמק
14 תדעת להוליד דחילו
15 ורחימו²⁰ – יראת ה'
16 ואהבת ה', ככה נברר
17 המושב ונפרד הרע, –
18 והוא נצרף ונמרק, בברור
19 ופרוד חסינים מכסף
20 וזהב במצרף וכו'.

אגרת הקדש

- והתבונה להתבונן בגדולת ה' ולהוליד מזה דו"ר
שכליים כנודע ועי' נברר המושב לה' ונפרד הרע
כמ"ש מצרף לכסף וכוור לזהב ואיש לפי מהללו. פי'
לפי הלולו את ה' בעומק הדעת להוליד דו"ר ככה
נברר המושב ונפרד הרע כבירור ופירוד חסינים מכסף
וזהב במצרף וכו'.

יום חמישי ט' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיח, והנה מודעת זאת... עד עמ' 236, פעמים וכו'.

- 21 והנה מודעת זאת, – ידוע הרי, שישאל במכעם הם
22 רחמנים וגומלי חסדים²¹, מפני היות נפשותיהם נמשכות
23 ממדותיו יתברך, אשר החסד גובר בהן – במדות העליונות,
24 על מדת הדין והגבורה
25 והצמצום, וכמו
26 שכתוב²²: "גבר חסדו"
27 על יראיו, – המרמוז על
28 התגברות החסד על מדת
29 היראה והגבורה שבו
30 יתברך, שלכן נקראת
31 הנשמה "בת כהן"²³ –
32 שהיא באה מבחינת כהן,
33 שהיא מדת החסד, כמו
34 שכתוב בזהר הקדוש²³.
35 – וכיוון שהנשמה באה
36 מהמדות הקדושות שבזן
37 החסד מתגבר – לכן גם
38 בנשמה מדת החסד
39 והרחמנות היא
40 בהתגברות, שיהודים
41 בטבעם הם בעלי רחמים
42 וגומלי חסדים. והנה,
43 הצדקה הנמשכת מבחינה זו – מטבע הרחמנות שבנשמה,
44 נקראת בשם "מעשה הצדקה", כי שם "מעשה" נופל על
45 דבר שכבר נעשה, או שנעשה תמיד ממילא והוא דבר
46 תהוה ורגיל תמיד, ואף כאן – בענין הצדקה הבא
47 מהרחמנות הטבעית שבנשמה, הרי מדת החסד והרחמנות
48 הטבעה בנפשות כל בית ישראל מכבר – הרי זה דבר
49 שכבר נעשה, מעת בריאותן והשתלשלותן ממדותיו
50 יתברך, כמו שכתוב²⁴: "ויפח באפיו כו'", – בגופו של אדם
- 51 הראשון נשמה של חיים, ואנו אומרים²⁵ על הכנסת הנשמה
52 ביהודי: "ואתה נפחת ביי", "ומאן דנפח כו"²⁶, – מתוכו נפח,
53 מתוכיותו ומפנימיותו, ובנמשל
54 מפנימיות האלקות, הרי,
55 כיוון שהיא באה
56 מפנימיות מדותיו יתברך –
57 יש בה, בנשמה, ענין
58 הפנימיות של מדותיו
59 יתברך, יחד עם התגברות
60 מדת החסד, מאז ירידתה
61 וכניסתה בגוף. וגם בכל
62 יום ויום – הקב"ה פטור
63 מחדש מעשה בראשית,
64 – כולל התחדשות של
65 המדות שלמעלה, ובאשר
66 לנשמה למטה, הרי
67 ו"חדשים לבקרים
68 כו"²⁷. – זה פירוש
69 "מעשה", שנעשה תמיד,
70 שהרי תמיד ישנה
71 ההתחדשות בנשמה ומדת
72 הרחמים שלה, הרי זה
73 ענין "מעשה הצדקה", הצדקה נעשית מצד מדת הרחמנות
74 שבטבע בני ישראל. אך לשון "עבודה" אינו נופל אלא על
75 דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד טבע נפשו, – שעליו
76 להתייגע עם עצמו לעשות נגד טבע נפשו, שכן הטבע של נפשו
77 אינו רוצה להרשות זאת, רק שמבטל טבעו ורצונו מפני רצון
78 העליון ברוך הוא, כגון ליגע עצמו בתורה ובתפלה "עד
79 מצוי הנפש"²⁸ כו'. – דבר שאין טבע הנפש רוצה להרשותו,
80 אלא הוא מתייגע עם עצמו כנגד טבע נפשו. ואף כאן במצות

19. משלי יז, ג. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם כסף וזהב ברוחניות – תו"א ר"פ וישב ובכ"מ". 21. ראה תניא ח"א ספ"א.

22. תהלים קג, יא. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ח"ב צה, א". 24. בראשית ב, ז. 25. בברכות השחר (ברכת "אלקי נשמה"),

מברכות ס, ב. 26. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם זוהר. 27. איכה ג, כג. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה ק"ס א".

1 הצדקה, - העבודה היא

מיצוי הנפש כו'. ואף כאן במצות הצדקה ליתן הרבה יותר משבע רחמנותו ורצונו וכמ"ש רז"ל ע"פ נתן תתן אפילו מאה פעמים וכו'.

2 לִתֵּן - לַתַּת הַדְּבָרָה יוֹתֵר
3 מִ- אֲשֶׁר מִבְּעַר רַחֲמָנּוּתוֹ
4 וְרִצּוֹנוֹ - לַתַּת, וּבְמִו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 236, וז"ש והי' מעשה... עד עמ' קיט, כל הטאתם:

9 וְזוֹהוּ שְׂכֵתוֹבוֹ: "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה - שְׁלֹם", שֶׁגַם הַצִּדְקָה
10 הַנִּקְרָאת בְּשֵׁם "מַעֲשֵׂה" וְלֹא בְּשֵׁם "עֲבוֹדָה" - אֶת־עַל־פִּי
11 בֶּן ב' אֶת־עֲרִיתָא וְדִלְתָא אֶת־עֲרִיתָא וְדִלְעִילָא", - עַל יְדֵי
12 עֲבוֹדַת הַצִּדְקָה שֶׁלְמָטָה נִשְׁעִית הַתַּעֲרֻרוֹת לַמַּעֲלָה, מַעֲזוֹר -

13 על ידי ההתעוררות

הצדקה שגם הצדקה הנק' בשם מעשה ולא בשם עבודה אעפ"כ באתעדל"ת אתערותא דלעילא מעורר וגילוי אור א"ס ב"ה בהארה רבה והשפעה עצומה ונעשה שלום במרומיו וגם בפמליא של מטה רק שבועה"ז השפל לא יתגלה השלום והכירור ופירוד הרע מהטוב עד עת קץ ולא בזמן הגלות כנ"ל רק בעולם קטן הוא האדם בכל עת מצוא זו תפלה כמ"ש בצדק אחזה פניך כנ"ל אך אחר התפלה יוכל להיות הרע חוזר וניעור בקל ולהתערב בטוב כאשר יתהלך בחשכת עוה"ז. אך הצדקה בבחי' עבודה הנה מאשר יקרה וגדלה מעלתה במאד מאד בהיותו מבטל טבעו ורצונו הגופני מפני רצון העליון ב"ה ואתכפאי ס"א ואזי אסתלק יקרא דקוב"ה כו' וכיתרון האור מן החשך דוקא כנודע. אי לזאת אין הרע יכול להיות עוד חוזר וניעור בקלות כ"כ מאליו רק אם האדם יעוררנו וימשיכנו ע"ע ח"ו. וז"ש השקט ובטח עד עולם. השקט הוא מלשון שוקט על שמריו דהיינו שהשמרים נפרדים לגמרי מן היין ונופלין למטה לגמרי והיין למעלה וך וצלול בתכלית. ועד"ז הוא בעבודת הצדקה השמרים הן בחי' תערוכות רע שבנפשו נברר ונפרד מעט מעט עד שנופל למטה למקורו ושרשו וכמ"ש ותשליך במצולות ים כל חמאתם:

14 מלמטה, גִּלּוּי אֹרֶךְ אֵיךְ
15 סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּהִאֲרָה
16 רָבָה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה,
17 וְנַעֲשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרְמִיז -
18 בָּשָׂרִים וּבַמַּדּוּת שְׁלֵמָה,
19 שְׁתַּחֲוֶה הַתְּכַלְלֹת מִיכָּל
20 וּגְבִירָא, שֶׁר שֶׁל חֹסֵד
21 וְשֶׁר שֶׁל גְּבוּרָה, וְאִשֶּׁר
22 גְּבוּרָה תוֹמֵתֵק בַּחֲסֵד, וְגַם
23 בְּמַלְאֵי שֶׁל מִטָּה. -
24 בְּעוֹלֹת שְׁלֵמָה, רַק
25 שֶׁבְּעוֹלָם הָיָה הַשְׁפָּל -
26 לֹא יִתְגַּלֶּה הַשְׁלוֹם
27 וְהִבְרִיר - שֶׁל הַטּוֹב
28 מִהֲרַע, וּפְרִיד הָרַע
29 מִהַטּוֹב עַד "עֵת קֵץ" -
30 שֶׁל הָרַע, וְלֹא בִּזְמַן
31 הַגְּלוּת, בְּנוֹכַח לְעֵיל. רַק
32 בְּ"עוֹלָם קָטָן" הוּא
33 הָאֲדָם - בְּכָל "עֵת
34 מִצָּא", זוֹ תַּפְּלָה, -
35 הַנִּקְרָא "שְׁלוֹם", שְׁהִיר
36 גַּם בַּתְּפִלָּה נַעֲשֶׂה עֵנִי
37 הַשְׁלוֹם וְהִבְרִיר שֶׁל הַטּוֹב
38 מִהֲרַע, כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב:

לְמַעַלָּה וְדָ וְצִלּוֹל בְּתַבְלִית. וְיִ
הַצִּדְקָה", - בַּצִּדְקָה שֶׁבִּבְחִינָה
בְּחִינַת תַּעֲרֻכַּת רַע שֶׁנִּפְשָׁו,
עַד שֶׁנִּפְלָא לְמַטָּה לְמִקְוֵו וְשִׁ
- שֶׁמִּתַּחַת לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וְכִ
בְּמַצּוֹת יָם בָּל

40 פָּנִיךָ", בְּנוֹכַר לְעִיל. - ההתגלות הפנימית של אלקות
41 שמתגלה בשעת התפלה שאז ישנו ענין השלום. אַךְ אַחֵר
42 הַתְּפִלָּה יוֹכַל לְחַיֵּית הָרֶעַ - שבנפש, חוֹזֵר וְנִעוֹר בְּקָל
43 וְלַהֲתָעֵר בְּמוֹב, בְּאִשֶּׁר יִתְחַלֵּף בּ - ענינים של חֲשִׁבַת עוֹלָם
44 הוּא. אַךְ הַצִּדְקָה בְּכַחֲשִׁית "עֲבוֹדָה" - שהוא מתייגע עם
45 עצמו לתת צדקה יותר מטבעו, הֵנָּה מְאִשֶּׁר - כיוון שִׁיקְרָה

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ספרי דברים טו, י"ד." פרש"י שם. 30. דברים שם. 31. ירמיה מח, יא. 32. מיכה ז, יט. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באוה"ת להצ"צ עה"פ (מיכה ז, יט) מציין לשל"ה וישלח (רצה ב.) ויובן משם לכאן".

יום שבת קודש י"א אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיט, יג. מה רב טובך... עד עמ' קכ, בסוכה וגו'.

45 נשמה שבאה מבחינת ה"ימין" שלמעלה, היא מדת החסד
46 והתפשטות בעבודת ה', בהתרחבות בלי צמצום והסתר
47 כלל, כמו שכתוב: "ואתהלכה ברחבה כו'", וממנה –
48 מבחינת ה"ימין", נמשך גם בן מה שאמרו רבותינו זכרונם
49 לברכה: "זרק מרה
50 בתלמידים כו'". (צריך

אגרת הקדש

51 עיין. ונראה שצריך להיות
52 קדם אך בחינת ימין (כו') –
53 צריך עיין אם יש שייכות
54 לענין "זרק מרה
55 בתלמידים" לבחינת
56 ה"ימין". שהרי לכאורה זה
57 להיפך, ענין של גבורה
58 וחומרא, ולא ענין של
59 חסד. וכפי הנראה זה צריך
60 לבוא לפני המלים "אך
61 בחינת ימין", שאז
62 המשמעות של "ממנה"
63 היא על בחינת ה"שמאל"
64 והגבורה, שממנה נמשך
65 "זרק מרה בתלמידים".
66 על כל פנים, הוא אומר
67 כאן, שמבחינת ה"ימין"
68 באה אי-ההתחבאות
69 בהצנע, אלא ללכת
70 בהרחבה בעבודת ה', וגם
71 – לא רק אופן העבודה

1 יג. "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו'". – פסוק
2 בתהלים, המסתיים: "פעלת לחוסים בך נגד בני אדם". מתחילת
3 הפסוק יוצא שהשכר צפון ומוסתר, ואילו מסוף הפסוק יוצא,
4 שהשכר הוא "נגד בני אדם", שכר גלוי, נגד בני אדם הרואים
5 אותו. יסביר רבנו הזקן,
6 שבעבודת בני ישראל
7 (המביאה את השכר),
8 ישנם אותם שני אופנים:
9 עבודה סמויה ועבודה
10 גלויה. ובלשון רבנו הזקן:
11 הנה, בכלל עובדי ה' –
12 מקיימי תורה ומצוות, יש
13 ב' בחינות ומדרגות
14 חלוקות מצד שרש
15 נשמתם למעלה,
16 מבחינת ימין ושמאל. –
17 חסד וגבורה, שנשמה
18 אחת באה מבחינת ה"ימין"
19 שלמעלה, ונשמה שניה
20 באה מבחינת ה"שמאל"
21 שלמעלה, דהיינו, –
22 ההשפעה שבכך בעבודתו
23 של יהודי, היא – שפחית
24 שמאל היא מדת
25 הצמצום והסתר
26 בעבודת ה', – עבודה
27 הנשמה, הבאה מבחינת

72 הוא בהרחבה, אלא גם עצם העבודה הוא בלי צמצום וגבול
73 כלל, ואין מעצור לרוח נדבתו, בין בצדקה ובין בתלמוד
74 תורה ושאר מצוות, – הכל הוא עושה ברוח נדיבה שלא
75 בהגבלה, נותן צדקה בלי גבול ולומד תורה בשופי – לא רק כפי
76 שהוא מחויב על פי דין לקבוע עתים לתורה, והוא מקיים מצוות
77 באופן כזה של רוח נדיבה. ולא די לו לצאת ידי חובתו בלבד,
78 – בענינים של תורה ומצוות, אלא עד בלי די כו' – אלה הם
79 האופנים והמדרגות בעבודת ה' הבאים מצד השוני של שורש
80 נשמתם למעלה, מ"ימין" או מ"שמאל".
81 והנה, כל איש ישראל צריך להיות כלול מב' בחינות אלו,
82 – של "ימין" ו"שמאל", זה שנשמנו באה מבחינת "ימין" וחסד,
83 צריך שתהיה בו גם בחינת "שמאל" וגבורה, וכן להיפך, ואין לך
84 דבר שאין לו מקום. – גם חסד וגם גבורה יש להם מקום וזמן
85 אצל האדם, מתי יש להשתמש בהם. ולכן מציינו – מוצאים
86 אנו, בקה דברים מקולי בית-שמאל ומחומרי בית-הלל, –
87 שבית שמאי מקילים בהם ובית הלל מחמירים בהם,⁹ ללמדנו
88 שאף בית-שמאי ששרש נשמתם מבחינת שמאל העליון,¹⁰

28 ה"שמאל" וה"גבורה" למעלה – היא א' בצמצום, וב' בהסתר,
29 בעבודת ה', כמו שכתוב: "והצנע לכת כו'".
30 – עם ה' אלקיך, וכמו שכתוב בפסוק שני: "במסתרים תכבה
31 כו'", – נפשי, וכמו שאומרים רבותינו ז"ל: "כל העוסק
32 בתורה בסתר כו'". – שבכל זה מדובר שהעבודה היא בסתר:
33 במצוות – "הצנע לכת", בתפלה – "במסתרים תכבה", ובתורה
34 – "עוסק בתורה בסתר". להלן יאמר רבנו הזקן, שמוזה בא גם כן
35 צמצום והגבלה. והנה, מדרגה זו – מ"שמאל", נמשכה גם בן
36 בחינת הצמצום והגבול בעבודת ה', כמו בצדקה להיות
37 נדון – ולחשוב את חובתו, בהשג יד⁵, – לפי יכולתו, ו"המבזבז
38 בצדקה, אל יבזבז יותר מחמש"⁶, – הרי שהצדקה שהוא
39 נותן היא בהגבלה, ובהאי גוונא – וכך גם, בתלמוד תורה
40 ושאר מצוות – די לו שיוצא ידי חובתו מחויב מפרש
41 שחיבתו התורה פשוט לקבוע עתים כו'. – הרי כמה
42 שהתורה מחייבת אותו לקבוע עתים לתורה – באותה מדה הוא
43 קובע. כל ההגבלות האמורות בעבודתו את ה' הן מפני ששורש
44 נשמתו הוא מבחינת ה"שמאל" שלמעלה. אך בחינת ימין –

1. תהלים לא, כ. 2. מיכה ו, ח. 3. ירמ' יג, יז. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה מו"ק טז, ב: מבפנים כו' בסתר". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: טושו"ע ריש הל' צדקה". 6. כתובות נ, א. 7. תהלים קיט, מה. 8. כתובות קג, ב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נדיית פ"ד-ה". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה זח"ג רמה, א".

48 זה תואם למה שנאמר קודם, שאברהם עובד את השם יתברך
49 גם במדת הגבורה, ויצחק עובד את השם יתברך גם במדת החסד
50 והאהבה? הנה החפץ וההבדל הזה הוא בבחינת גילוי
51 והעלם, שבמדת יצחק חפץ – והגבורה, הוא בבחינת גילוי,
52 והאהבה – והחסד,
53 מסתתר בבחינת העלם
54 והסתה, והחפץ במדת
55 אברהם אבינו עליו
56 השלום. – שהפחד
57 והגבורה הם אצלו
58 בבחינת העלם והסתה,
59 והאהבה והחסד בבחינת
60 גילוי.

61 והוא שאמר דוד המלך
62 עליו השלום: – שהוא
63 בחינת גבורה¹⁴: "מה רב
64 טובך וגו'". – ומסיים
65 "אשר צפנת ליראיך",
66 כלומר, שמדת הטוב
67 והחסד אשר היא
68 בבחינת העלם והסתה
69 אצל כל מי ששרש
70 נשמתו בבחינת שמאל,
71 – בחינת הגבורה, הנקרא
72 – בחינת הגבורה, בשם
73 "יראיך", – שעבודת מי
74 ששורש נשמתו מבחינת
75 ה"שמאל" – היא בבחינת
76 יראה, גבורה וצמצום,
77 במדת בית-שמאל, –

78 שכאמור שורשם הוא מבחינת ה"שמאל" והגבורה, אלא שהיא
79 כלולה גם מבחינת הטוב והחסד, הנה אף שהוא טוב הננו
80 וצפון – שכן, מדת היראה והגבורה היא אצלם הרי בגילוי,
81 אף-על-פי-כן הוא רב וגדול מאד כמו מדת הנדלה והחסד
82 ממש שבבחינת ימין, – כלומר, למרות שאצלם מדת החסד
83 היא זו הכלולה בבחינת הגבורה (שכן שורש נשמתם הוא הרי
84 מבחינת הגבורה, אין זה אלא מה שהוא כלול גם מחסד) – בכל
85 זאת גם בחינה זו של טוב וחסד היא בבחינת "רב" ו"גדול" כמו
86 בחינת החסד שב"ימין". ושתיהן – בחינת החסד שמבחינת
87 ה"ימין", ובחינת החסד הכלולה בבחינת ה"שמאל" והגבורה,
88 שתיהן הן בבחינת גילוי בלי גבול ומדה ושעור. – שזה הרי
89 מדת החסד והגדולה – ענין של גילוי בלי מדה ובלי גבול, שכן
90 המדה והגבול בגילוי זה באים ממדת הגבורה, ואילו מצד מדת
91 החסד, הגילוי הוא בלי מדה ובלי גבול. והוא שכתוב: "מה רב
92 טובך", כלומר – שזה מוסב על שני הענינים, גם על ה"צפנת"
93 וגם על ה"חוסים בך", בלי גבול ומדה, בין הטוב "אשר צפנת"
94 ל"יראיך", – הטוב שבהעלם והסתה, ובין – הטוב, "אשר פעלת"

1 ולכן היו דנין להחמיר תמיד בכל אפורי התורה, –
2 להחמיר, הוא ענין של גבורה ודין, שהדבר יהיה אסור ושלא
3 יוכל להתעלות בקדושה, ובית-הלל שהיו מבחינת ימין
4 העליון, היו מלמדין זכות להקל ולהתיר אפורי בית-שמאל,
5 שהיו מתירים מאסורם
6 – ל"סטרא אחרא", איסור
7 הוא הרי מלשון "אסור"
8 וקשור", שהדבר קשור
9 ל"סטרא אחרא"
10 ולחיצונים, כפי שאומר
11 בפרק ז' בחלק ראשון של
12 ספר ה"תניא", ויובל
13 לעלות למעלה –
14 בקדושה, הרי למרות שכן
15 היה הסדר בכלל שביט'
16 שמאי החמירו ובית-הלל
17 הקילו – אף-על-פי-כן
18 בכמה דברים היו בית'
19 שמאי מקלין, – וזאת
20 מפני התפללות שרש
21 נשמתם – של בית שמאי,
22 שהוא כלול גם מימין –
23 וחסד, וכן שרש נשמת
24 בית-הלל כלול גם
25 משמאל, – וגבורה,
26 פידוע דרך ומדות¹¹ –
27 השיעורים והאופנים של
28 קדש העליון, – של
29 בחינת "קדש" שלמעלה,
30 דלית תמן – שאין שם,

31 קצוץ ופירוד חס-ושלום, וכל המדות – הבאות מ"קדש
32 העליון", כלולות זו מזו, – כגון: חסד מגבורה וגבורה מחסד,
33 ולכן הם מיוחדות זו בזו, פידוע לידעי חן; – ללומדי תורת
34 הקבלה, שלמרות שחסד וגבורה הן הרי הפכיות, מדות מנוגדות
35 אחת לשניה, בכל זאת, מצד זה שחסד יש בה גם מן הגבורה,
36 וגבורה יש בה גם מן החסד – הן מתאחדות ומיוחדות, וכדכתיב
37 – וכמו שכתוב¹² באברהם, שהוא מדת החסד והאהבה:
38 "עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה", – אתה עובד את השם
39 יתברך במדת היראה והגבורה, על-ידי שלבש מדת הגבורה,
40 – שלא היתה ה"עצם" שלו, אלא כמו לבוש והוספה לעצמותו,
41 "ויעקב את יצחק בנו", ויקח את המאכלת כו"¹³. –
42 לשחוט את בנו יחידו, שזה הרי ענין של תכלית הגבורה. הרי,
43 שבאברהם, שהיה בעצם איש החסד, היו אצלו זמנים שבהם
44 נתגלתה בו מדת הגבורה, עד ליד נכונות לשחוט את בנו יצחק.
45 ומה שאמר הכתוב: "אברהם אבינו"¹⁴ – בפסוק אחר¹⁵
46 נאמר: "פחד יצחק", – שעבודת אברהם היא במדת החסד
47 והאהבה, ועבודת יצחק – במדת הפחד והגבורה. כיצד, איפוא,

11. "הלשון צריך עיון קצת" (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים). 12. וירא כב, יד. 13. שם כב, י. 14. ישעי' מא, ח. 15. וישלח לא, מב. 16. זח"ג רד, א.

של "אריך אנפין". דאית חסד ואית חסד⁴⁷: – יש חסד ויש
חסד, ישנן שתי בחינות בחסד, אית – יש, חסד עולם, – חסד
של עולם, כלומר חסד מוגבל, שכן עולם הוא הרי מוגבל, שיש
בגודלו ולעומתו מדת הדין חסד ושלום, למעט ולצמצם חסדו
וטובו. אבל חסד עליון
הנקרא "רב חסד" – אין
בגודלו מדת הדין למעט
ולצמצם רב חסדו
מלהתפשט פלי גבול
ותכלית, – הרי במילא
כשנמשך מחסד זה, זה
חסד וטוב בתכלית, בלי
גבול, כי הוא נמשך
מבחינת "סובב כל
עלמין" – שלמעלה
מ"עולם" והגבלה,
ו"שמירה דכל סמירין",
– בחינה שהיא טמירה
ונעלמה גם לגבי העולמות
שהם טמירין ונעלמים,
הנקרא "בית עליון". –
בחינה של "כתר" ו"מקיף",
וזהו שכתוב: – בפסוקים
שלאחר מכן⁴⁸: "תסתירם
פסתר פניך וגו' תצפנם
פסקה וגו'": – בבחינה

של סוכה ומקיף, חסד שלמעלה מהשתלשלות – חסד שמבחינת
"כתר" ו"מקיף".

הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א

המורם מאגרת הקודש הנ"ל שהיתה על ידי ציר כו' לגביית
צדקה דאפילו אלו שהם עובדי ה' בזה ששרשם מהשמאל,
ואפילו הם כב"ש – צד"ג (שאין מוכרחים לצדקה (עדמשנת'
באגה"ק סי') "כי לא תמנו" – "רב וגדול מאד" החסד שבהם
ו"לעתים הצריכים" בא לידי מעשה בפועל ממש". וכמפורש
בסיום האגה"ק שלא נדפס "ע"י הרבנים ש" בני הגאון המחבר
ז"ל נ"ע" ו"ל⁴⁹: ואחר הדברים האלה – שבאגרת קודש זו,
נפשי בשאלתי לעורר רב טוב – מדת החסד באופן בלתי
מוגבל, הננו והצפון בלב כל אנשי שלומינו, שיתגלה מן
ההעלם אל הגילוי, לבא לידי מעשה – בפועל,
למלאות ידם לה' – על ידי נתינת צדקה, ביד מלאה ורחבה, על
ידי ציר – שליח, נאמן, מוסר כתב זה כו' – שהיה ה"שלוחא
דרחמנא" ששלח רבנו הזקן, ודי למבין, כמו שכתוב באגרת,
ואין אני כותבו מחמת שלא נצרך ודי למבין.
הכ"ד אוהב נפשם דורש שלומם מלב ונפש חפיצה.
שניאור זלמן בן אדוני אבי מורנו ורבנו הרב ר' ברוך
הרבי שליט"א מוסיף: "ע"פ הג"ל יומתק שייכות ח"א לבאן
ולכאורה צ"ל ההתחלה "הנה כל איש...". [אלא הקשר הוא
– מפני שמדובר כאן אודות צדקה].

לחוסים בך", שהם בעלי הבטחון שמבחינת ימין, – שכן ענין
הבטחון קשור לענין האהבה. כלומר, כמו מי שיש לו אוהב
שהוא אוהב אותו, הרי הוא בוטח שהלז יעשה לו רק טוב, כך גם
ענין הבטחון בא מצד האהבה; הרי אלה שהם מבחינת ה"ימין"
ועבודתם היא בבחינת
חסד ואהבה – הם בעלי
בטחון, וחסדם וטובם
הוא גם בן בבחינת גלוי
והתפשטות "נגד – בפני
בני אדם", ולא בבחינת
צמצום והסתר כלל. –
בכך מתורץ מה שהפסוק
מתחיל ב"אשר צפנת
ליראיך", שהחסד צפון
ומוסתר, ומסיים ב"פעלת
לחוסים בך נגד בני אדם",
שהחסד הוא בגילוי, בפני
בני אדם – שכן, מדובר
כאן אודות שני סוגי חסד:
החסד שהוא אצל
"יראיך", שהוא בהסתר
והעלם, והחסד שהוא
אצל "חוסים בך", אצל
בעלי הבטחון שהם
מבחינת ה"ימין" – והחסד
אצלם הוא גלוי. (ומה

שכתוב – (אשר צפנת) "ליראיך" ולא "ביראיך", – שהרי,
אם מדובר אודות בחינת החסד שישנה אצל יראי השם, היה
צריך לומר "ביראיך", אך כשכתוב "ליראיך" נראה הרי שמדובר
אודות החסד שלמעלה הניתן בשכר ליראים? היינו משום שכל
מה שהוא בבחינת העלם בכל נשמה, הנה בבחינה זו אינה
מלבשת תוך הנוף פמחו ולבו, – שכן המוח והלב אינם כלים
לקלוט בחינה זו, אלא הוא בבחינת מקיף מלמעלה, – מעל
לנשמה, ומשם היא מאירה למחו ולבו לעתים הצריכים
להתעוררות בחינה זו, שתתעורר ותאיר למחו ולבו, כדי
לבא לידי מעשה בפועל ממש). – למשל מי שעבודתו בצדקה
היא תמיד בשיעור וגבול, תהיה אצלו אי-פעם התגלות המדה
מהחסד הנסתר שלו שהוא בלתי מוגבל, לתת צדקה בלי מדה
ובלי גבול, וכו'. ואמר על בן, – ולכן הוא אומר, אשר רב טוב
לבית ישראל, הצפון – באלה שהטוב והחסד מוסתרים
אצלם, והגלוי, – באלה שהחסד אצלם הוא בבחינת גילוי, הוא
בבחינת פלי גבול ומדה לפי ערך נפשותם המלבשת בננו,
– שהרי אינו בלי-גבול אמיתי, שכן זה הרי חסד של נברא
שבכלל הוא מוגבל, אך לפי ערך נפשותיהם זה הרי בלי גבול,
לכן גם אתה ה' תתנהג עמם במדת חסדך הגדול – חסד
שבבחינת גדולה, חסד שלמעלה מהשתלשלות, פלי גבול
ותכלית, הנקרא "רב חסד". – לא חסד סתם של השתלשלות
שבבחינת "עיר אנפין", כי אם חסד שבבחינת "רב חסד" – חסד

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קלג, ב". 18. תהלים לא שם ואילך. 19. ראה אגרות קודש אדמו"ר הזקן (קה"ת, תש"מ) ע' מז ואילך.

ה'תש"ג

ה אלול

יום ראשון

יום
ראשון

שיעורים. חומש: תצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כטי"ד. יג"טו.
תניא: יב. והי' . . . מדות לבדן.

מְגֵהֲגוּ בְּלִבֵּישַׁת טָלִית גְּדוּלָּה: מְנִיחִים הַטָּלִית-גְּדוּל מְקַפֵּל עַל כֶּתֶף יָמִין וּבּוֹדְקִים הַצִּיצִית. בְּשַׁעַת הַבְּדִיקָה אוֹמְרִים "בְּרַכֵּי נַפְשִׁי גו'". אַחֵר כֵּן לּוֹקְחִים הַטָּלִית מִן הַכֶּתֶף, פּוֹשְׁטִים אוֹתוֹ, מְנַשְּׁקִים שְׁפֹת הַטָּלִית, מַחְזִיר אוֹתוֹ מִכְּנָגֶד פָּנָיו לְאַחֲרָיו, וּמִתְחִיל בְּרַכַּת לְהַתְעַטֵּף בְּצִיצִית. סוּם הַבְּרַכָּה סְמוּךְ לְכְרִיכַת ב' בְּנִפּוֹת יָמִין סָבִיב צִנְאוֹרוֹ לְאַחֲרָיו בְּצֵד שְׂמָאל.
(עֵין שְׂאֲרֵית יְהוּדָא אֶרֶץ חַיִּים סִימָן א, דְּבָרֵי נְחֻמָּה אֶרֶץ חַיִּים סִימָן ט).

ה'תש"ג

ו אלול

יום שני

יום
שני

שיעורים. חומש: תצא, שני עם פירש"י.
תהלים: לה"ח. טז"ח.
תניא: אך . . . 234 הקדושות ית'.

הצ"צ סיפר: דער בעש"ט האָט זייער האַלט געהאַט ליכטיקייט, ואמר: אור בגימט' רז, דער וואָס ווייס דעם סוד וואָס אין יעדער זאך, קאָן ליכטיג מאכען.

ה"צמח צדק" ספר: הבעל-שם-טוב מאד אָהב אור, ואמר: 'אור' בגימטריא 'רז' - היודע את הסוד שֶׁבְּכָל דָּבָר, מְסַגֵּל לְהָאִיר.

ה'תש"ג

ז אלול

יום שלישי

יום
שלישי

שיעורים. חומש: תצא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לט"ג. יט"כא.
תניא: הנה אתערותא . . . קיח המחיהו.

אָדמו"ר הִזְקֵן הוֹרָה לְכֶתֶב "פְּצוּעַ דָּכָא" בְּאַלְף לְבִסּוּף, וְלֹא בִּה"א.
בְּפֶרֶאג יֵשׁ סִפְר־תּוֹרָה שֶׁקְּבֵלָה בִּידֵם שֶׁהִגִּיהוּ עֲזָא הַסּוֹפֵר, אֵין קוֹרִין בּוֹ אֶלָּא בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה, וְגוֹלְלִין אוֹתוֹ תָּמִיד בְּפֶרֶשֶׁת שְׁמַע. כְּשֶׁהִיִּיתִי בְּפֶרֶאג בְּשִׁנַּת תַּרס"ח רָאִיתִיו, וְכָתוּב בּוֹ "דָּכָא" בְּאַלְף. כֵּן כְּשֶׁהִיִּיתִי בּוֹאֲרֵם בְּשִׁנַּת תַּרס"ז, רָאִיתִי שֶׁם סִפְר־תּוֹרָה אֲשֶׁר מְקַבֵּל בִּידֵם שֶׁכְּתָבוּ מִהַר"ם מְרוֹטֶנְבוּרְג, וְגַם בּוֹ כָּתוּב דָּכָא בְּאַלְף. וְעֵין בְּשְׂאֲרֵית יְהוּדָא (יּוֹרָה דְּעָה סִימָן ט"ז) וְדְבָרֵי נְחֻמָּה (יּוֹרָה דְּעָה סִימָן כ"ב). וּבִסְפֶּר מְשִׁנַּת אֲבֵרָהָם (סִימָן לב) מְצִין כַּמָּה סְפָרִים הַדְּנִים בְּזֶה.

ה'תש"ג

ח אלול

יום רביעי

יום
רביעי

שיעורים. חומש: תצא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: מד"ח. כב"כד.
תניא: ובירור . . . קיח במצרף וכו'.

ה"צמח צדק" מְנִה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁבְּזִכּוֹתֵם הַצִּלִּית בְּשִׁנַּת תר"ג בְּפֶטֶרְבוּרְג בְּאַסִּיפַת הָרַבָּנִים. וְאַחַד מֵהֶם הוּא זְכוּת שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אֶלֶף הַשְּׁעוֹת, אֲשֶׁר טָרַח וְיָגַע בְּדְרוּשֵׁי רַבְּנוּ הַזֶּקֶן בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשִׁים הַשָּׁנִים תַּקס"ד-תַּקצ"ד (בְּשִׁנַּת תַּקס"ד קָבַע לוֹ שְׁעוֹר מִיָּחָד לְלַמֵּד דְּרוּשֵׁי רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, בְּשִׁנַּת תַּקצ"ד הִתְחִילוּ לְהַתְעַסֵּק בְּהַדְפָּסָתָם).

יום
חמישי

יום חמישי

ט אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: מט"ד. כה"כז.

תניא: הנה מודעת . . . 236 פעמים וכו'.

אֲדֹנֵי אֲבֵי זַקְנֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מִהֶר"ש] אָמַר – בְּיַחַס לְהַתְּבוֹנָנוֹת בְּהַעֲמַקַּת הַדַּעַת בְּעֵינֵי קִשָּׁה
הַהִשְׁגָּה: אִם הָעֵינֵי נוֹגַעַ, אֲזִי מְכִינִים וּמְשִׁיגִים בְּכִי טוֹב, וְרָאִיה מִן הַתּוֹרָה בְּדִינֵי נָשִׁים וְכוּ'
וְטַעֲנוּתִיהֶן שִׁיכּוּלוֹת לְטַעַן, וּמְדַבְּרִים בְּזֶה תַּנָּאִים וְאִמּוֹרָאִים וְהַגְּאוֹנִים שֶׁכָּלֶם הֵם בְּעֲלֵי הַשְׁכָּלָה
מִפְּלָגָה, וְהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת אֱמֶת, וְהֵלֵא הָאִשָּׁה אֵינָה בְּעֶרְךָ לְטַעַן טַעֲנוֹת אֵלּוּ. אֲבָל הָאֱמֶת הוּא,
דְּכֹאֶשֶׁר הָעֵינֵי נוֹגַעַ, הֵנָּה גַם חֲלוּשֵׁי הַדַּעַת מִמְּצִיאִים שְׂכָלִיִּים עֲמוּקִים.

יום
שישי

יום שישי

י אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, ששי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט. כח"ל.

תניא: וז"ש והי' . . . כל חטאתם.

גְּדוּלֵי זַקְנֵי חֲסִידֵי רַבֵּינוּ הִזְקֵן הָיוּ אוֹמְרִים, אֲשֶׁר "יְחִידוֹת" פִּירוּשׁוֹ: קִלְאָר,
אָפֶגְשֶׁטְעֶלְט, פֶּאֶרֶאִינְצִיגְט. – מִקּוֹר ג' פִּירוּשִׁים אֵלּוּ הוּא בִּדְרוֹז"ל: שְׁקָלִים פ"ו מ"ב,
יְבֻמוֹת ס"ב. א, בְּרֵאשִׁית רַבָּה פ"ך –

זֹאת אוֹמֶרֶת כִּי עֵינֵי הַיְּחִידוֹת הוּא לְבַרֵּר אֶת מַצְבּוֹ, וּלְקַבּוֹעַ אוֹפֵן עֲבוּדָתוֹ בְּסוּר מִרַע
וּלְקַרֵּב אֶת הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת, וְלַהֲתַקְשֵׁר בְּהַתְּאֲחָדוֹת גְּמוּרָה וּלְמַסּוֹר עֲצָמוֹ, אִיבֶעֱרַגְעֵבֶעַן
זִיךְ מִיט אֵלֶּע רַצוֹנוֹת.

גְּדוּלֵי זַקְנֵי חֲסִידֵי רַבֵּנוּ הִזְקֵן הָיוּ אוֹמְרִים, אֲשֶׁר "יְחִידוֹת" פִּירוּשׁוֹ: בְּרוּר, קְבִיעָה, אַחֲדוּ. –
מִקּוֹר ג' פִּירוּשִׁים אֵלּוּ הוּא בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה: שְׁקָלִים פֶּרֶק ו' מְשֻׁנָּה ב', יְבֻמוֹת ס"ב.
א, בְּרֵאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה כ' –

זֹאת אוֹמֶרֶת, כִּי עֵינֵי הַיְּחִידוֹת הוּא לְבַרֵּר אֶת מַצְבּוֹ, וּלְקַבּוֹעַ אֶפֶן עֲבוּדָתוֹ בְּ"סוּר מִרַע" וּלְקַרֵּב
אֶת הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת, וְלַהֲתַקְשֵׁר בְּהַתְּאֲחָדוֹת גְּמוּרָה וּלְמַסּוֹר עֲצָמוֹ, לְהַתְּמַסֵּר עִם כָּל הַרְצוֹנוֹת.

שבת
קודש

שבת

יא אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה. לא"ג.

תניא: יג. מה רב . . . בסוכה וגו'.

ש"פ תצא תר"ג בשולחן קדוש היום הואיל הצ"צ לאמר: עוה"ז הוא עלמא דשיקרא,
לכן הנה גם בהטוב מעורב פסולת, וצריך בירור בדרך מלמטה למעלה ובדרך מלמעלה
למטה. העוה"ב הוא עלמא דקשוט – הנה גם הדברים בדברי תורה המדברים בענינים
הנראים לחסרון, הרי כמו שלומדים אותם בגן-עדן הם מעלה. – והתחיל לנגן, והראה
בידו הקדושה לאות כי ינגנו אתו. בני הצ"צ התחילו לנגן ואחריהם ענו כל החסידים
בקול שיר שהלהיב הלבבות. – כשגמר לנגן אמר הצ"צ: בעלמא דין איז דער
טייטש פון דעם מאמר (סנהדרין צט. ב) הלומד תורה לפרקים אז ער לערענט תורה
צייטענווייז. אין גן-עדן טייטשט מען דעם מאמר אז ער לערענט תורה און די תורה
נעהמט איהם פאנאדער, די דברי תורה דערנעמען איהם.

שָׁבַת פְּרִשְׁת תַּצֵּא תר"ג, בְּשִׁלְחָן קָדוֹשׁ הַיּוֹם הוֹאִיל הַ"צֶּמַח צֶדֶק" לֵאמֹר: עוֹלָם הַזֶּה הוּא עֲלֵמָא דְשִׁקְרָא [=עוֹלָם הַשִּׁקְרָא], לְכֵן הִנֵּה גַם בְּהַטּוֹב מְעַרְב פְּסֻלָּת, וְצָרִיךְ בְּרוּר בְּדֶרֶךְ מְלִמְטָה לְמַעַלָּה וּבְדֶרֶךְ מְלִמְעָלָה לְמַטָּה. הָעוֹלָם הַבֶּא הוּא עֲלֵמָא דְקִשּׁוּט [=עוֹלָם הָאֱמֶת] – הִנֵּה גַם הַדְּבָרִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה הַמְדַּבְּרִים בְּעִנְיָנִים הִנְרָאִים לְחִסְרוֹן, הָרִי כְּמוֹ שְׁלוּמֵדִים אוֹתָם בְּגֵן-עֵדֶן הֵם מַעַלָּה. – וְהַתְּחִיל לְנַגֵּן, וְהִרְאָה בְּיָדוֹ הַקְדוּשָׁה לְאוֹת כִּי יִנְגְּנוּ אִתּוֹ. בְּנֵי הַ"צֶּמַח צֶדֶק" הַתְּחִילוּ לְנַגֵּן, וְאַחֲרֵיהֶם עָנוּ כָּל הַחֲסִידִים בְּקוֹל שִׁיר שֶׁהִלְהִיב הַלְּבָבוֹת. – כְּשֶׁגָּמַר לְנַגֵּן אָמַר הַ"צֶּמַח צֶדֶק": בְּעֲלֵמָא דִּין [=בְּעוֹלָם הַזֶּה] פְּרוּשׁוֹ שֶׁל הַמֶּאֱמָר (סְנֵהֲדִרִין צ"ט, ב) "הַלּוֹמֵד תּוֹרָה לַפְּרָקִים" – שֶׁהוּא לּוֹמֵד תּוֹרָה לְעֵתִים; בְּגֵן-עֵדֶן מְפָרְשִׁים אֶת הַמֶּאֱמָר – שֶׁהוּא לּוֹמֵד תּוֹרָה וְהַתּוֹרָה "מְפָרְקָת" אוֹתוֹ לַפְּרָקִים, דְּבָרֵי הַתּוֹרָה "תּוֹפְסִים" אוֹתוֹ.

אגרות קודש

ב"ה, ט' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המהיר, הנה נעם לי לקרות בו אשר נסתדר ענין לימוד התניא ברבים בהשיעורים שלהם. ומ"ש שעדיין צריך יותר התלהבות, הרי ידוע אשר כל בני ישראל הם קומה שלימה ובמילא כאשר נתוסף חיות והתלהבות באיזה איבר שיהי מהקומה **מוכרח** שיתוסף התלהבות ג"כ בהשאר, ואפילו כשהתחלה בזה מאבר השומע ולא מאבר המדבר. מובן שאין כוונתי בזה שהמדבר יסמוך על השומע, אבל לאידך גיסא גם השומע עצמו צריך לעשות בהנ"ל ומאיר עיני שניהם ה'.

מ"ש אודות... שי' ומקום לימוד לזמן הבע"ל הרי בענינים כמו אלו צריך להתייעץ עם מוריו ומחנכיו הנפגשים אתו מדי יום ביומו ולהתחשב עם הוראותיהם כיון שהם הרואים את הנער בעת לימודו ובעת היותו עם חבריו, ורואים בלי נטי', משא"כ הורים אשר חשודים הם מפני אהבת ההורים לילדיהם להביט על הענינים ולראותם לא כמו שהם באמת, וכיון שרצון הורים וחפצם הוא טובת הנער לאמיתתה ולאורך ימים ולא טובה זמנית הנה מובן שכדאי חסרון בעניני הנער לפי שעה ובלבד שילך בדרך הישר ויתענגו ממנו לאורך ימים ושנים...

כבקשתו אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע והשי"ת יצליחו לבשר טוב בקרוב.

בברכת כוח"ט ופר[נסה] בפרט.

ב"ה, ז' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... כנראה אשר הנשים הצעירות... אינן בקיאות כ"כ בהלכות טהרת המשפחה, ומובן אשר מפני שבנ"י ביישנים הם לא תמיד מדברות עד"ז ובפרט שואלות, והי' מהנחוץ ביותר וביותר... לעשות קביעות אשר אחת הנשים הבקיאות בזה תלמוד עמהם הדינים הצריכים עד שידעו אותם היטיב. ומה טוב הי'... שילמדו כזה גם עם אנשים הצעירים מפני הטעם דלעיל, וכן ההקדם בזה ישובח.

בברכה לאי[וש]{ט' ולהצלחה בכל הנ"ל ובעניניו בכלל. המחכה לבשו"ט בהקדם היותר אפשרי בהנ"ל ובברכת כתיבה וחתימה טובה.

'חיבור' לטומאה

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"ד

כיון שרבי מאיר מחמיר, פסק הרמב"ם כמותו. והקשו עליו: הרי כלים אלו הם 'חיבור' לטומאה מדברי סופרים וכיון שספיקא דרבנן לקולא, צריך היה לפסוק כרבי שמעון, שאינו חיבור לטומאה?

ומתוך ה'שושנים לדוד' (כלים שם): כיון שלדעת רבי מאיר זוהי גזירה דרבנן הלכה כמותו, כי "הלכה כרבי מאיר בגזירותיו", "בדבר שהוא מחמיר על דברי תורה באיסור והיתר" (כתובות נז, א. ורש"י שם).

וה'שפת אמת' (שבת שם, ד"ה מאן תנא) מיישב:

בדין 'חיבור לטומאה' בכלים המחברים, אמר רבא שמדין תורה רק 'בשעת מלאכה' (בעת השימוש בכלים) הרי זה חיבור ו'אם נטמא זה - טמא זה', וגזרו רבנן על טומאה זו גם שלא בשעת מלאכה, וזהו לדעת רבי מאיר. אבל לדעת רבי שמעון אף 'בשעת מלאכה' אינו חיבור, ונמצא שמחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון היא גם בדאורייתא. וכיון שהלכה כדברי המחמיר בספק דאורייתא ובשעת מלאכה יש לפסוק כרבי מאיר כי חיבורו מדין תורה, ממילא ישנה הגזירה שגזרו חכמים על טומאה שלא בשעת מלאכה.

הלכות כלים פרק יז, הלכה ה: **בֵּית הַפֶּךָ וּבֵית הַתְּבֵלִין וּבֵית הַנֶּר שֶׁבִּכְרִיה: אִם נִטְמָאת הַכִּירָה בְּמַנֶּעַ – נִטְמָאת בְּלֵן, וְאִם נִטְמָאת בְּאֵוִיר – לֹא נִטְמָאת; לְפִי שְׁאִינֶן חֲבוּר לָהּ אֶלָּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.**

כתב ה'כסף משנה':

לדעת רבי מאיר, כלים אלו - בית הפך (לשמן), בית התבלין ובית הנר - אף שלא תמיד נחוצים לשימוש הכירה, נחשבים כמחברים לכירה, ואם נגעו טומאה בכירה נטמאו גם הם, ולדעת רבי שמעון כלים אלו אינם 'חיבור' לטומאה (שבת מח, ב. כלים פ"ה מ"ג). ופסק הרמב"ם כרבי מאיר על-פי הגמרא (שם) ש'סתם משנה' (עוקצין פ"ב מ"ו) כרבי מאיר. ושנינו: "שלל של כובסין... חיבור לטומאה", היינו, בגדים קטנים שנתפרו עם גדולים כדי שלא יאבדו בכביסה, נטמא אחד מהם נטמאו כולם, ואף שכל בגד שימוש בפני עצמו, התפירה נחשבת 'חיבור' לטומאה, והוא הדין בכלים המחברים לכירה שזהו 'חיבור' לטומאה.

ועוד כתב ה'כסף משנה' (רע"ק איגר כלים שם, בשם הפר"ח):

התכונות של השמן

יום שני ו' אלול ה'תשע"ד

סמך מהמים ואינו נבלע בדפנות החבית במידה שהפירות שבצידה יתלחלו ממנו ואנו מניחים שהלחלוהית הגיעה ממקור אחר ולא מהשמן. וכן פסק הרמב"ם בהלכות טומאת אוכלין (פי"ד ה"ו).

ולכאורה שתי ההלכות סותרות, שהרי בהלכה זו מבואר שטבע השמן לחדור יותר מהמים, ולכן הוא חודר מבעד לנקב קטן יותר, ואילו שם מבואר שהשמן סמך יותר ואינו נבלע בדפנות החבית כמים!

והביאור:

לשמן שתי תכונות שונות: מצד אחד הוא 'נדחק' לסדקים קטנים יותר משאר המשקין, ולכן גם נקב קטן ביותר פוסל את הכלי מלשמש לשמן, אך מצד שני השמן נבלע בדפנות חבית אטומה פחות מהמים, כי מחמת שמנוניותו הוא מחליק על דופן החבית ואינו נבלע, ולכן הפירות המונחים בצידה השני של החבית אינם מתלחלים על ידו (תוספות חרשים מכשירין ג, ב. חידושי מהרי"ח שבת ח, ד).

הלכות כלים פרק יט, הלכה ד: **הַפֶּךָ וְהַטֵּנִי – שְׁעוּרֵן בְּשֶׁמֶן. וְהַצֵּרְצוֹר – שְׁעוּרֵן בְּמֵי.**

פ' ו'טני' הם כלים המיועדים לשמן, ו'צרצור' הוא כלי המיועד למים, ולכן דינו של כל אחד מהם נקבע בהתאם לייעודו, ואם ניקב בשיעור שאינו ראוי להכיל את המשקה לו הוא מיועד, הרי הוא בטל מתורת כלי ואינו נטמא. וזה ההבדל בין מים לשמן: שמן נוטף מהסדק הקטן ביותר, ואילו מים נוטפים רק מסדק גדול יותר, ולכן כלים המיועדים לשמן נפסלים מתורת כלי אפילו בנקב קטן יותר מאשר כלים המיועדים למים (ר"ש כלים פ"ג מ"ב).

ויש להקשות:

אמרו במשנה (מכשירין פ"ג מ"ב) שפירות שהיו מונחים בצידה של חבית המלאה משקה והתלחלו, אם היו בחבית מים הרי הפירות הלחים מוכשרים לקבל טומאה, כי הלחות באה מהמים שבחבית הנבלעים בדפנות החבית, אך אם היה בה שמן אין הפירות מוכשרים לקבל טומאה, כי השמן

מתי אין טומאת 'מגע מדרס'?

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"ד

בפני עצמו שיעור הראוי לטומאה, אבל טמא 'מגע מדרס' (ראשון לטומאה), כי לפני שהבגד נחלק נגע כל חלק בחברו שהיה טמא מדרס. ואילו לדעת רבי יוסי אינו טמא אפילו 'מגע מדרס', כי לפני שנחלקו היה מקום חיבור החלקים בתוך עובי הבגד ו'טומאת בית הסתרים' (נגיעת הטומאה במקום שאינו נראה) אינה מטמאה. והנה, הרמב"ם פסק כרבי יוסי ש'אין בקרעים אלו

הלכות כלים פרק כג, הלכה ט: **שְׁלֵשָׁה עַל שְׁלֵשָׁה שֶׁנִּטְמָא בְּמִדְרָם וְאַחַר כֵּן נִחַלַק – שֶׁחַר מִן הַמִּדְרָם, וְאִין בְּקִרְעִים אֵלּוּ טָמְאָה בְּלֵל.**

בגד שלשה על שלשה שנטמא במדרס הזב ואחר כך נחלק לשני חלקים, לדעת תנא קמא במשנה (כלים כו, י וכפי שמבואר בגמרא חולין עב, ב) - "טהור מן המדרס", טומאת מדרס הזב (אב הטומאה) בטלה ממנו, כי כעת אין בכל חלק

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עג

פסק כחכמים שבגד שניטל חוט אחד מתחילתו טמא 'מגע מדרס'?

ומבאר:

בגד שניטל חוט אחד מתחילתו טמא 'מגע מדרס' לא בגלל שהיה מחובר למדרס, אלא בגלל שבשעה שנוטל חוט מהבגד אי אפשר שלא יגע בבגד, ובנגיעה זו נטמא 'מגע מדרס' (כמו בקורע שלש אצבעות שבהמשך ההלכה כאן, שהקורע טמא מדרס משום "שבעת פרישתו מן הבגד הגדול נטמא במגע") אבל בגד שלשה על שלשה שנחלק אין בו מגע בשעת הקריעה שהרי "אדרבה, המחלק קורע ומושך זה לכאן וזה לכאן" ולכן טהור.

טומאה כלל", והקשה ה'תוספות יום טוב' (כלים שם): בהלכה קודמת (ה"ז) כתב הרמב"ם "הבגד שארג בו שלשה על שלשה ונטמא במדרס... נטל חוט אחד מתחלתו, טהר מן המדרס אבל טמא מגע מדרס, והרי הוא ראשון ככלי שנגע במדרס". ומקורו במשנה (שם שם, מ"ז) וכחכמים שהבגד טמא 'מגע מדרס' אף שנתמעט, כי לפני כן כל הבגד נגע במדרס. אבל לדעת רבי יוסי טהור לגמרי, אף מ'מגע מדרס' (ראה פירוש הרע"ב במשנה שם).

ואם כן, יש סתירה בפסקי הרמב"ם שכאן פסק כרבי יוסי שבגד שנחלק אין בו אפילו טומאת 'מגע מדרס', ואילו לעיל

נעל של עץ – 'מונעל' או 'משא'?

ומטעם זה עצמו גם טמא טומאת מדרס. ואם כן, ישנה סתירה בדברי הרמב"ם: כאן פסק כרבי עקיבא שסנדל של סיידים טמא מדרס, ואילו בהלכות שבת (פ"ט הט"ו) פסק שאין הקיטע יוצא בקב שלו, שלא כדעת רבי מאיר!

ומתוך השער המלך:

לדעת רבא (יומא עח, ב), בין לפי רבי מאיר ובין לפי רבי יוסי קב הקיטע מנעל הוא, ולפי רבי יוסי האיסור לצאת בקב הקיטע בשבת הוא משום שגזרו חכמים שמא יישמט הקב מהרגל ויבוא להעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, ואילו לדעת רבי מאיר לא חששו לזה ולכן מותר לצאת בו. וכיון שהרמב"ם הולך בשיטת רבא, אין כל סתירה בין הפסקים, כי אכן סנדל של עץ הוא מנעל וטמא טומאת מדרס, ועם זאת אין הקיטע יוצא בקב שלו אף ש'מנעל' הוא ואינו משא, כי גזרו חכמים שמא יישמט מרגלו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים.

הלכות כלים פרק כה, הלכה יח: סַנְדַל שֶׁל סִידִין, וְהוּא סַנְדַל שֶׁל עֵץ – מִתְטַמֵּא בַּמִּדְרָס, מִפְּנֵי שֶׁהַסִּיד פְּעָמִים מְטִיל בּוֹ עֵד שְׂמָנִיעַ לְבֵיתוֹ.

לדעת רבי עקיבא סנדל של סיידים, שנועלים אותו כדי שהסיד לא ישרוף את העור, ראוי לקבל טומאה (שבת סו, א) ופסק הרמב"ם כמוהו אף שחכמים חולקים עליו וסוברים שנעל של עץ אינו נחשב מנעל ואינו טמא טומאת מדרס, כי למסקנת הגמרא (שם) רבי מאיר סובר כרבי עקיבא ו'הלכה כרבים', היינו כשיטת רבי עקיבא ורבי מאיר (כסף משנה).

והקשה ה'שער המלך' (כאן, בשם 'גופי הלכות' להר"ש אלגוזי): דברי רבי מאיר נאמרו לענין שבת, שמותר לקיטע לצאת לרשות הרבים בקב של עץ ואינו נחשב 'משא' שלא כדעת רבי יוסי האוסר, וסובר כרבי עקיבא שסנדל של סיידים העשוי מעץ נחשב מנעל ומטמא טומאת מדרס, כי שתי ההלכות עניינם אחד, שקב הקיטע וסנדל של סיידים נחשבים מנעל, ולכן מותר לצאת בקב הקיטע בשבת,

שלוש טבילות לא ראויות יום חמישי ט' אלול ה'תשע"ד

במקוה לכבוש עליו חיישינן שמא יוציאנה קודם שיטבול זה, ונמצא טובל במקוה חסר, שהרי חסרו ממנה המים שטפחו בידו של זה שהכניסה לכבוד עליו" (ב"י לטור יו"ד סי' קצח).

וכן מפורש במסכת דרך ארץ זוטא: "אל יאמר אדם דרוס ידך עלי בבית המרחץ, והאומר דרוס עלי בבית המרחץ אינו יוצא כשהוא שלם. במה דברים אמורים במים מועטים, אבל במים מרובים הרי זה משובח" (ב"י שם).

אבל הריב"ש מדייק מכך שאת ההלכות העוסקות במקוה מצומצם כתב הרמב"ם בסוף פרק ח, ושם לא הביא הלכות אלו, אלא "כתב דברים אלו פה [בפרק א] אצל טובל בלא כוונה" (כסף משנה) שהחסרון בשלוש טבילות אלה הוא מפני שזו היא טבילה שלא בכוונה:

"הקופץ למקוה – אף אם מתכוון לטבול, הרואים סבורים שהוא מתכוין להקר. וכן הטובל פעמיים, כיון שטבל

הלכות מקוואות פרק א, הלכה ט: הַקּוֹפֵץ לְתוֹךְ הַמִּקְוָה – הָרִי זֶה מְנַגֵּה. וְהַטּוֹבֵל פְּעָמִים בַּמִּקְוָה – הָרִי זֶה מְנַגֵּה. וְהַאֲמֵר לְחֵבְרוֹ: כְּבֹשׁ יָדְךָ עָלֵי הַמִּקְוָה – הָרִי זֶה מְנַגֵּה. הָרִאשׁוֹן (הל' מקוואות סימן כא) והטור (יו"ד סי' רא) העמידו את שתי ההלכות הראשונות במקרה של "מקוה שיש בו ארבעים סאה מצומצמות". ולכן: "לא יקפוצ' לתוכו – שלא יחסרו המים בקפיצתו בתוכו; ולא יטבול בו פעמיים זה אחר זה – דשמא בראשונה לא טבל כהוגן" ("שלא נכסה כל גופו") על סמך השניה, ובשניה שמא חסרו המים בראשונה" (לשון הטור והב"י שם).

וכיון שכל שלשת ההלכות "שנויים בתוספתא ובדברי הרמב"ם סמוכים... משמע דכולהו בחד גוונא מיירי ומחד טעמא איתמר בהו דהוי מגונה", יש להעמיד גם את ההלכה השלישית במקרה שיש בו ארבעים סאה מצומצמות, ולכן לא יכבש חברו את ידו עליו במקוה – "דכשזה מכניס ידו

השלישית "האומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה, נראה שהוא מטעם זה – מפני שנראה כמשחק ואינו מתכוון לטבול" (כס"מ בדעת הריב"ש).

פעם ראשונה כראוי, יחשבו הרואים שאינו טובל אלא להקר ואם יגע בתרומה וקדשים יהיו סבורים שהטבילה אינה צריכה כוונה (ש"ת הריב"ש סי' רצג). וכן בנוגע להלכה

'מים שאובים' פסולים מן התורה או מדרבנן? יום שישי י' אלול ה'תשע"ד

שנשאבים בהם יפסלו את המקווה מן התורה מחמת שהמקוה נתהווה ע"י דבר המקבל טומאה, הפסול מן התורה!

ואמנם במקוה שנשאב על ידי כלים שאינם מקבלים טומאה, כמו "כלי גללין, כלי אבנים, כלי אדמה" יתכן לומר שפסול רק מדרבנן. אך בכלים המקבלים טומאה, בהכרח שהמים שנשאבו בהם יפסלו את המקוה מן התורה!

ומיישב ה'משנה אחרונה' (פרה פ"ו מ"ד):

לדעת הרמב"ם, דין זה ש"הוייתן על ידי טהרה תהא" נאמר רק בדברים הדורשים 'מים חיים' (כמו טבילה במעין לזב ומצורע, או 'מי חטאת' בפרה אדומה) אבל במקוה לא צריך הויה על ידי טהרה ואפשר לעשותו גם על ידי דבר המקבל טומאה (בית יוסף יו"ד שם). ואם כן, גם מקוה שנשאב כולו ע"י כלים המקבלים טומאה – אף שאין הוייתו בטהרה, אינו פסול מן התורה.

הלכות מקואות פרק ד, הלכה ב: מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, שְׁהָמִים הַשְּׂאֻבִּין פְּסוּלִין לְטַבֵּילָה.

נחלקו הראשונים במקור הפסול של מים שאובין. לדעת הרמב"ם, גם מקוה שכולו שאוב, פסול מדרבנן, אבל "ה"ר שמשון פירש שכולו שאוב פסול מן התורה עד שיהי' רובו בהכשר, אבל לאחר שיהיה רובו בהכשר משם ואילך אין שאיבה פוסלת בו אלא מדרבנן" (טור יו"ד סי' רא).

והקשה הר"ש (מקואות פ"ב מ"ג) על שיטת הרמב"ם, שכולו שאוב פסול מדרבנן:

הלכה היא ש"הבא להמשיך מים למקוה צריך שלא יהא בדבר המקבל טומאה" (ש"ע יו"ד סי' רא סמ"ח). ומקור הדבר הוא מן התורה, שנאמר "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור", ולמדו מכך (ובחסם כה, ב): "הווייתן על ידי טהרה תהא". ומכאן קשה על השיטה שמקוה שכולו שאוב פסול מדרבנן: כיון שרוב הכלים מקבלים טומאה, הרי המים

שבת קודש י"א אלול ה'תשע"ד

מקוה שנצבע בסבון

שרק אם מראה המקוה נשתנה מחמת מושקה אחר הפסול למקוה (כגון יין) הוא נפסל, אך אם נשתנה על ידי דבר גוש אינו נפסל, ואף אם גוף הדבר נימוח בתוכו.

ולפי דבריו, זה גם ההבדל בין מי צבע לין - יין שהוא משקה פוסל את המקוה, ואילו הצבע שאינו משקה אינו פוסל, ולפי זה אין הדבר תלוי בכך שגוף הצבע לא נימוח במים, כדברי הראב"ד, אלא אפילו אם גופו נמחה במים אינו פוסל, כיון שאינו משקה.

ומעתה, מקוה שנפלו לתוכו חתיכות סבון ושינו את מראהו – דינו תלוי בשתי הדעות הללו: לדעת הראב"ד מאחר וגוף הסבון נימוח במים הרי הוא פוסל את המקוה כיון, ואילו לדעת הרמב"ם מאחר ואינו משקה אינו פוסל את המקוה אף אם גופו נימוח במים.

(ש"ת מורה"ג א יו"ד סי' פ. הר צבי יו"ד סי' קפה)

הלכות מקואות פרק ז, הלכה ח: מִי הַצָּבֵעַ פּוֹסֵלִין אֶת הַמִּקְוָה בְּשִׁלְשָׁה לִגִּין, וְאֵין פּוֹסֵלִין אוֹתוֹ בְּשֵׁנֵי מִרְאִיוֹ.

בהלכה זו מבואר שמקוה שנפלו לתוכו מים צבועים ושינו את מראהו אינו נפסל בכך. מאידך, להלן (הלכה ט) מבואר שמקוה שנפלו לתוכו מים המעורבים ביין נפסל בכך. ובביאור ההבדל בין מים צבועים לין, נחלקו ראשונים: הראב"ד (בעלי הנפש שער המים ב, ז) כתב שכאן מדובר באופן שסממני הצבע לא נמחו בתוך המים אלא רק שרו בהם ועל ידי כך נצבעו, ולכן אין המקוה נפסל על ידי מים אלו, אך כאשר היין עצמו התערב במקוה ושינה את מראהו, הרי הוא נפסל בכך.

אך הרמב"ם (להלן ה"ב) כתב: "מקוה שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל לו דבר אחר הרי זה כשר, לא אמרו אלא שנשתנה מחמת משקה אחר", ויש לדייק מדבריו

אגרות קודש

[ח' אלול, תשט"ו]

... מבהיל במאד מה... לא המשיכו בלימוד עכ"פ שבוע ושבוע לאחר זמן הרשמי, כיון שזהו עיקרון ופרינציפ - נוסף על ענין הבל של תשב"ר. והטעמים שכותב מובן שאינם מספיקים, כיון שבקל אפשר הי' לתקן המניעות שמזכיר, ויה"ר שבזמן לימודים הבא ימלאו את החסר בנוגע לעבר ויוסיפו, וכפסק רז"ל מעלין בקדש וכל המוסיף מוסיפין לו...

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ה'י"א אלול ה'תשע"ד

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"ד

הלכות כלים

פרק טו

1 **א.** אין כלי חרש מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתו.
2 **ב.** תנור שהתחיל לבנותו - אם היה גדול - משיתחיל בו
3 **ג.** תנור שהספק מאחוריו, או שהספק מבית האמן [שלא
4 **ד.** תנור שהספיקו להיות צולה בו, הרי זה מקבל טמאה;
5 **ה.** תנור שחצצו לשנים, והספק אחד מחלקיו, ונטמא
6 **ו.** תנור או כירה של אבן, שהורין לעולם, ושל מתכת,
7 **ז.** תנור של מתכת שנקב או נפגם או נסדק, וסתמו בטיט,
8 **ח.** תנור שהתחיל בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
9 **ט.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
10 **י.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
11 **יא.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
12 **יב.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
13 **יג.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
14 **יד.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
15 **טו.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
16 **טז.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
17 **יז.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
18 **יח.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
19 **יט.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
20 **כ.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
21 **כא.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
22 **כב.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
23 **כג.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
24 **כד.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
25 **כה.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
26 **כו.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
27 **כז.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
28 **כח.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
29 **כט.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
30 **ל.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
31 **לא.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
32 **לב.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
33 **לג.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
34 **לד.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
35 **לה.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
36 **לו.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
37 **לז.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
38 **לח.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
39 **לט.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
40 **לע.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה
41 **לפ.** תנור שחברו בו טפח, ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה

42 פטופטין [בליטות] של טיט [להעמיד עליהם הקדירה],
43 מטמאה משום כירה; מרחת בטיט, בין מבפנים בין
44 מבחוץ - צדין אינה מקבלת טמאה.
45 ח. תנור שאינו מחבר בארץ, אפלו התלוי בצואר הגמל
46 - הרי זה טמא משום תנור, שנאמר: "טמאים הם", מפל
47 מקום.
48 ט. כור [בור] של צורפי מתכות שיש בו בית שפיתה
49 [מקום להנחת קדירה], מטמא בכירה. וכן של עושי זכונית
50 - אם יש בו בית שפיתה, מקבל טמאה.
51 י. כבשן של סדין ושל זגגין ושל יוצרין, שהורין. הפירה
52 [תנור שפתחו מצידי] - אם יש לה דפן, מטמאה.
53 יא. אבנים שחברו זו לזו, ועשאן תנור - אם עשה לו
54 טפלה [שכבת טיט] מבפנים ומבחוץ - הרי זה תנור לכל
55 דבר, ומטמא מאוירו; ואם טפלו מבחוץ בלבד - מטמא
56 במגע, ואין מטמא באויר. חבר אבנים לתנור, ולא חברן
57 זו לזו - מטמאות עם התנור; חברן זו לזו, ולא חברן
58 לתנור - הרי הן כטירה [מקום רדיית הפת]. חפר בארץ,
59 ועשה טירה - טהורה; וטירת הכירה, טהורה.
60 יב. שתי חביות, שגו לפסין [קערות גדולות], שעשאן
61 כירה - ביניהן מטמא באויר ובמגע, ותוכן של חביות
62 טהור. ועבי החביות, חולקין אותן: המשמש הכירה,
63 טמא; והמשמש את תוף החביות, טהור.
64 יג. העושה שלשה פטופטין [רגילות] בארץ, וחברן בטיט
65 להיות שופת [מניח] עליהן את הקדרה - הרי זה טמאה
66 משום כירה. קבע שלשה מסמרין בארץ להיות שופת
67 עליהן הקדרה - אף על פי שעשה בראשן מקום בטיט
68 תהיה הקדרה יושבת עליו, הרי זה טהורה ככירה של
69 מתכת. וכן אבנים שלא מרחן בטיט שהוא שופת עליהן
70 - אינן מקבלות טמאה, כאלו היא כירה של אבן.
71 יד. העושה שתי אבנים כירה, וחברן [לקרקע] בטיט -
72 מטמאין; חבר האחת בטיט, והשניה לא חברת - אינה
73 מקבלת טמאה.
74 טו. האבן שהוא שופת עליה ועל התנור, עליה ועל
75 הכירה, עליה ועל הפסח - טמאה. עליה ועל הכתל, עליה
76 ועל הסלע - אינה מקבלת טמאה.
77 טז. כירת הטפחים שהוא נותן אבן בצד אבן, וכלן
78 מחברין בטיט - נטמאת אחת מהן, לא נטמאו כלן.
79 יז. שלש אבנים שחברן בטיט, ועשאן שתי כירות, בין
80 שחברן זו לזו ולא חברן בקרקע, בין שחברן בקרקע ולא
81 חברן זו לזו - אם נטמאת אחת מהן - האבן האמצעית
82 המשמש ממנה לכירה הטמאה, טמא; והמשמש ממנה
83 לכירה הטהורה, טהור. נטלה האבן החיצונה של כירה
84 הטהורה, החלטה האמצעית בלה לטמאה; נטלה האבן
85 החיצונה של כירה הטמאה, טהרה האבן האמצעית בלה.

מתוך מהדורת חזק

47 ואינו מקבל טמא אלא מכאן ולהבא; והוא שייסקנו כדי
 48 לאפות בו ספגנין, אחר שמרחו. הרחיק ממנו את הטפלה
 49 [- לא הידקה לתנור], ונתן חול או צרורות בין החליות
 50 ובין הטפלה - אינו מקבל טמא לעולם; וזה הוא
 51 שאמרו: [חכמים:] 'הנדה והטהרה אופות בו, והוא
 52 טהור'. היתה בו חליה אחת שיש בה ארבעה טפחים -
 53 היא מטמאה במגע, ואין מטמאה באויר; ושאר כל
 54 החליות, טהורות.
 55 ד. תנור שבא מחתך מבית האמן, ועשה לו סמוכין
 56 [חישוקים] שמקבצין אותו להיות כאחד, ונתנו עליו והוא
 57 טהור, ונטמא - כשניסר את הסמוכין אותו, יטהר; ואפלו
 58 החזיר, הרי הוא טהור. מרחו בטיט, מקבל טמא להבא;
 59 ואינו צריך להסיקו, שפכר הסק.
 60 ה. תנור שחתכו חליות, ונתן חול בין חליה לחליה, וטח
 61 בטיט על הכל מבחוץ - הרי זה מקבל טמא.
 62 ו. יורת הערביים, שהוא חופר בארץ וטח בטיט - אם
 63 יכול השיט לעמד בפני עצמו, מקבל טמא; ואם לאו,
 64 טהור.
 65 ז. המביא שבירי כלי חרש, ודבקן זה בזה ונשפן תנור,
 66 ועשה לו טפלה מבפנים ומבחוץ, והסיקו - הרי זה מקבל
 67 טמא, אף על פי שאין בכל חרש מהם כשעור.
 68 ח. פיטס [חבית חרס גדולה] שקרולו [חתך גגו ותחתיתו],
 69 ועשהו תנור, ועשה לו טפלה מבחוץ - אף על פי שמקבל
 70 [משקים] על דפנותיו כשעור [- של בית קיבול משקים],
 71 הרי זה טהור; שכלי חרש שטהר, אין לו טמא לעולם,
 72 אלא אם כן עשהו תנור, ועשה לו טפלה מבפנים ומבחוץ.
 73 ט. תנור של סדקין [- בנוי מחתיכות חרס], שעשה טפלה
 74 לכל אחד ואחד, ומקום הסדקין מגלה - הרי זה אינו
 75 מקבל טמא. נתן טיט או סיד או גבסין [גבס] על גבי
 76 הסדקין, הרי זה מתטמא; נתן עליהן חרסית או זפת
 77 וגפרית שצורה ושמים בצק או גללים, טהור. זה הכלל:
 78 דבר שאין עושין ממנו תנורים, אינו מחבר את הסדקין.
 79 י. סדק תנור שנתנו כלפי זוית [צמוד לקיר], ומרח בטיט
 80 מן הצדדין [חיבר התנור לקיר] - טהור.
 81 יא. דף של תנור שנתנו בנזית [צמוד לקיר], להיות אופה
 82 בו - טהור; ואם יש בו רב תנור, מקבל טמא.
 83 יב. תנור שנתנו בו עפר עד חציו - אם נטמא מאוירו בלבד,
 84 אינו מטמא אלא מעפר ולמעלה; ואם נטמא במגע, ונגעה
 85 טמא בו מתוכו - נטמא כולו, אף מעפר ולמטה.
 86 יג. כבר בארנו בהלכות שבת, שהפירה - מקום שפיתת
 87 שתי קדרות; והפכה - מקום שפיתת קדרה אחת. לפיכך,
 88 פירה שנתלקה לארפה, טהורה; ולרחבה, צדין מקבלת
 89 טמא. כפח שנתלקה, בין לארכו בין לרחבו - טהור.
 90 יד. הקלתות [בטיט הכירה] של בעלי בתים שנתקחה
 91 קרקעיתה - אם היה עמק הפחת פחות משלשה טפחים,
 92 הרי זה מקבל טמא; שאם יסק בפחת מלמטה, תתבשל
 93 הקדרה מלמעלה. היה הפחת עמק שלשה או יותר - אינה

1 נטמא שתי הכירות - אם היתה האמצעית גדולה - נותן
 2 [- מטמא] ממנה לכירה זו כדי שפיתה מכאן, ולכירה זו
 3 כדי שפיתה מכאן, והשאר טהור; ואם היתה קטנה, הכל
 4 טמא. נטלה האמצעית - אם יכול לשפות על שמים
 5 חיצונות יורה גדולה, הרי היא טמא; ואם היו מרחקין
 6 יתר מזה, טהורה. החזיר את האמצעית, הרי הכל טהור
 7 כשהיה. מרחת בטיט - מקבלין טמא מכאן ולהבא;
 8 והוא, שייסקנה לכל אחת מהן כדי לבשל עליה את
 9 הביצה.
 10 יח. שתי אבנים שעשאן כירה, ונטמאת, וסמך לאבן זו
 11 ממנה אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן - הרי חצי
 12 כל אבן משתי אבני הכירה הראשונה טמא, וחצי האבן
 13 טהור. נטלו השמים הטהורות שסמך, חזרו השמים של
 14 כירה לטמאתן.
 15 יט. דוכן [חלול שמונח ליד התנור] של חרש שיש לו בית
 16 קבול קדרות, והרמץ [אפר וגחלים] נתון בתוכו - טהור
 17 משום כירה, וטמא משום כלי קבול. לפיכך, אם היה
 18 מחבר בארץ, טהור כשאר הכלים. ואם נבק - אינו מקבל
 19 טמא, ככלי קבול; מה שאין כן בכירה. הצדדין שלו -
 20 הנוגעים בהן, אינו טמא משום כירה. [חלק -] הרחב שלו
 21 [שמחובר לכירה] שיושבין עליו בשעת תבשיל - מטמא,
 22 אם נטמא הדוכן. וכן הכופה את הסל, וכנה כירה על גביו
 23 - הרי זו טמא משום כלי עץ, לא משום כירה; לפיכך,
 24 אינה מקבלת טמא מאוירה בכירה.

פרק טז

25
 26 א. תנור גדול, שיריו ארבעה טפחים; והקטן, שיריו רבו.
 27 כיצד? שאם נשאר בגדול ארבעה טפחים, ובקטן רבו -
 28 מקבל טמא; פחות מכאן, אינו מקבל טמא. וכן אם
 29 נטמא, ונתצו עד ששיר בו פחות מארבעה טפחים בגדול,
 30 או פחות מרב הקטן - טהור; נשאר בו ארבעה, או רב
 31 הקטן - צדין הוא בטמאתו. והכירה, שיריה שלש
 32 אצבעות. הפכה [כירה קטנה] אם עשהו לאפיה, שעורו
 33 כתנור; לבשול, שעורו בכירה.
 34 ב. תנור שנטמא, ולא רצה לכתתו [לשברו] - כיצד
 35 מטהרין אותו? חולקו לשלשה חלקים, וגורד את הטפלה
 36 [שיכבת טיט] שעל החרשים, עד שנמצא כל חרש מהן
 37 עומד על הארץ בלא טיט על גביו. חלקו לשנים, אחד
 38 גדול ואחד קטן - הגדול טמא, והקטן טהור. חלקו לשנים
 39 בשנה - כל אחד מהן טמא, לפי שאין אפשר לכונו. אבל
 40 טבלה של חרש שיש לה דפן שנתלקה לשנים, טהורה;
 41 ואם היה אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא.
 42 ג. תנור שנתלק לשלשה, ואחד גדול בשנים - הגדול
 43 טמא, והשנים הקטנים טהורין. חתכו חליות לרחבו - אם
 44 היה גבה כל חליה וחליה פחות מארבעה טפחים, טהור.
 45 חזר וסדר את החליות זו על גבי זו, ומרח עליהן בטיט,
 46 והחזירו תנור כשהיה - הרי זה כמי שעשה תנור אחר,

ז. פטפוטי פירה [בליטות להנחת הקדירה], שלשה: היה
גבה כל אחד מהן שלש אצבעות או פחות - אם נטמאת
הפירה בין במגע בין באויר, נטמא שלשתן. וכן אם היו
ארבעה. נטל אחד מהן - אם נטמאת הפירה במגע, נטמא
שני הפטפוטיין שנשארו; ואם נטמאת באויר, לא נטמא
עמה. עשה לה [רק] שני פטפוטיין זה כנגד זה - אם
נטמאת הפירה במגע, נטמא; ואם נטמאת באויר, לא
נטמא. היו הפטפוטיין גבוהין משלש אצבעות - משלש
ולמטה מטמאין עם הפירה, בין שננטמאת במגע בין
באויר. ומשלש ולמעלה מטמאין עם הפירה, אם נטמאת
הפירה במגע; אבל אם נטמאת מאוירה בלבד, אין
מטמאין עמה. היו הפטפוטיין משוכין מן השפה [כלפי
חוץ] בתוך שלש אצבעות - מטמאין עמה, בין שננטמאת
במגע בין באויר. חוץ לשלש אצבעות - מטמאין עמה,
אם נטמאת במגע. ואם נטמאת באויר בלבד, אין מטמאין
עמה. ואין מדקדקין בכל השעורין האלו, שכלן מדברי
סופרים הן.

יום שני ו' אלול ה'תשע"ד

פרק יח

א. כלי חרש אינו מקבל טמאה עד שיהיה מקבל, ועשוי
לקבלה; אבל אם לא היה בו בית קבול, או שהיה מקבל
ולא נעשה לקבלה - אינו מקבל טמאה כלל, לא מדברי
תורה ולא מדברי סופרים. לפיכך, הפסא והפסל והמטה
והשלחן והמנורה של חרש, וכל פיוצא בהן מפלים שאין
להן תוף - אינן מקבלין טמאה. וכן הסילונוט שהמים
מהלכין בהן - ואף על פי שהן כפופין, ואף על פי שהן
מקבלין - הרי הן טהורין, מפני שלא נעשו לקבלה אלא
כדי שיצאו מהן המים. וכן חבית של שיטין, וחבית
הדפניה [משמשת דופן] בשולי המחץ [כלי חרש גדול ולו
בתי יד] - הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאין בה המחץ,
ולא נעשית לקבלה - אינה מקבלת טמאה. וכן כל פיוצא
בהן.
ב. פנס שיש בו בית קבול שמן, מקבל טמאה; ושאין בו,
טהור. וכן מגופת היוצרים [עליה מייצרים כלים] שיש
לה תוף, טמאה.
ג. משפך של בעלי בתים, טהור; ושל רוכלין, מטמא,
מפני שהוא מטהו על צדו [וממלא בו טיפה שמן], ומריח
בו ללוקח.
ד. פסוי כדי יין וכדי שמן, וכסויי החביות - טהורות,
שלא נעשו לקבלה; ואם התקנין לתשימש [לקבל בהם],
מטמאין.
ה. פסוי הלפס [קערה גדולה] - בזמן שהוא נקוב, ויש
לו חדוד [בליטה] - טהור; ואם אינו נקוב, ואין לו חדוד
- מטמא, מפני שהאשה מצננת לתוכו את הדיק. זה
הכלל: כל המשמש בכלי חרש כשהוא כפוי, טהור.

מקבלת טמאה, שהרי האש רחוקה מן הקדירה ואינה
בשללה. נתן אבן או צרור על פי הפחת, צדין היא
בטהרה; מרחו בטיט - נעשית האבן קרקע הפירה,
מקבלת טמאה מכאן ולהבא.

פרק יז

א. כל ידות הפלים [דברים המחזירים לכלי ומשמשי
אותן], הרי הן ככלים. ואם נטמא הפלי, נטמאת ידו
הצריך לו בתשימו; ושאין צריך לו - טהור, כמו
שיהבאר. לפיכך, האבן היוצאת מן התנור טפח, ומן
הפירה שלש אצבעות - חבור; ואם נטמא התנור והפירה,
נטמא האבנים האלו. ואכלין ומשקין הנוגעים באבנים
אלו, נטמא; ואם נגעו בחוץ לטפח של תנור, או חוץ
לשלש אצבעות של פירה - טהורין.
ב. הכפח [כירה קטנה] - עשהו לאפיה, שעורו פתנור;
עשהו לבשול, שעורו בפירה.
ג. מוסף התנור [תוספת טיט בפתח התנור] של בעלי
בתים, טהור; ושל נחתומין - טמא בטמאת התנור, מפני
שהוא סומך עליו את השפוד. פיוצא בו, מוסף יורה של
שולקי זיתים, טמא; ושל צבעים, טהור.
ד. צטרת הפירה [מקום הנחת הקדירה הרוחצת], טהורה.
וטרית התנור, והוא המקום הבנוי בצדו שמניחין בו את
הפת בעת רדתה - בזמן שהיא גבוהה ארבעה טפחים,
טמאה בטמאת התנור; פחותה מכאן - טהורה, לפי
שאינה חבור לו. ואם חברה לתנור, אפלו על [גבי] שלש
אבנים - טמאה.
ה. בית הפך [מקום הנחת השמן] ובית התבלין [מקום
הנחת התבלינים] ובית הנר שבפירה - אם נטמאת הפירה
במגע, נטמאו כלן; ואם נטמאת באויר, לא נטמא, לפי
שאין חבור לה אלא מדברי סופרים, ולפיכך עשו להן
הכר זה כדי שלא ישרפו עליהן תרומה וקדשים. וכן כל
שאנו אומרים בענין זה שהוא מטמא במגע ואינו מטמא
באויר - אינו חבור אלא מדברי סופרים, ועשו לו הכר זה
כדי שלא ישרפו עליו קדשים אלא תולין [לא אוכלים ולא
שורפים].
ו. חצר הפירה - בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות, הרי
זו חבור; ואם נטמאת הפירה או החצר שלה, בין במגע
בין באויר - נטמאת השנייה [החצר או הכירה]. היתה
החצר פחותה מכאן, ונטמאת אחת מהן במגע - נטמאת
השנייה; אבל אם נטמאת אחת מהן מאוירה בלבד - אין
חברתה טמאה, לפי שאינה חבור לה אלא מדברי סופרים.
היתה חצר הפירה מפרשת מן הפירה - בזמן שהיא גבוהה
שלש אצבעות - הרי זו חבור לה, בין לטמאת מגע בין
לטמאת אויר. היתה פחותה מכאן, או שהיתה חצר חלקה
ואין לה שפה - אינה חבור לה; ואם נטמאת הפירה, בין
מאוירה בין במגע - החצר טהורה; וכן אם נטמאת החצר,
הפירה טהורה.

מתוך מהדורת חזק

48 נשאר מדפנותיהן חרש המקבל, אינו מקבל טמאה; לפי
49 שדפנות כלים אלו וכיצא בהן כשזין הן [כאילו הם
50 ישרים], ואין להן תוף [- בית קיבול] הנפר; ונמצאו
51 כפשוטי כלי חרש.
52 טז. חזקת חרשים הנמצאין בכל מקום, טהורין; חוץ מן
53 הנמצאים בבית היצור, מפני שרבו גסטריות הן לכלים
54 [מקבלים טפופי כלים אחרים], והגסטרות מקבלת טמאה
55 אף על פי שהיא משכרי כלים.

פרק יט

56 א. כמה שעור השכר שישכר כלי חרש ויטהר מטמאתו,
57 אם היה טמא, או לא יקבל טמאה, אם היה טהור? העשוי
58 לאכלין, משינקב במוציא זיתים. והעשוי למשקין,
59 משינקב במכנים משקין - כשפניחין אותו על המשקה,
60 יכנס המשקה לכלי מן הנקב. העשוי לקב ולכר, משילין
61 אותו לחמרו, והרי הוא מקבל טמאה, עד שיינקב במוציא
62 זית. ולא אמרו במוציא משקה אלא בגסטרות [כלי לקבלת
63 דליפות כלים אחרים] בלבד, לפי שהיא עשויה לקבל
64 המשקין הנוזלים מן הכלים; ואם הוציאה משקין, הרי
65 בטל תשמישה.
66 ב. חמש מדות בכלי חרש: נקב במוציא משקה - טהר
67 מלהטמא משום גסטרות, ועדין כלי הוא חשוב לקדש בו
68 מי חטאת. נקב בכונס משקה - אינו ראוי לקדש בו מי
69 חטאת, ועדין כלי הוא חשוב להכשיר בו הנרעים במשקין
70 התלושין בו, כמו שבארנו. נקב כשרש קטן - אין המים
71 שבתוכו מכשירין את הנרעים, והרי הן כמי שאינן בכלי;
72 ועדין כלי הוא לקבל בו זיתים, ומקבל טמאה. נקב
73 במוציא זיתים - טהר, והרי הוא בכלי גללים וכלי אבנים
74 שאין מקבלין טמאה; ועדין כלי הוא חשוב להציל בצמיד
75 פתיל [כיסוי מהודק], עד שייפחת רבו, כמו שבארנו
76 בטמאת מת.

77 ג. החבית, שעורה בגאוזין. הלפס [קדירה גדולה]
78 והקדרה, שעורן בזיתים. וכן ערכה של חרש, שעורה
79 בזיתים; אפלו היתה גדולה ומחזקת ארבעים סאה בלח,
80 ונפחתה במוציא זיתים - אף על פי שהיא מטה על צדה
81 ולש בה, טהורה; שמתחלתה, לא לקב נעשית.
82 ד. הפך והטני [כלי שמוציא טיפין טיפין], שעורן בשמן.
83 והצצור [כלי שתית מים], שעורו במים.
84 ה. גר שנטל פיו [מקום הפתילה], טהור; ושל אדמה
85 שהסק פיו בפתילה [ולא בכבשן], אינו מקבל טמאה,
86 ואינו בכלל כלי חרש, עד שישק בלו בפכשן בכלי חרש.
87 ו. חבית שנפחתה [נחסרה], וכשמיטין אותה על דפנה
88 מקבלת, או שנחלקה כמין שתי ערבות - עדין היא
89 מקבלת טמאה. נתרעצה [- נהייתה רעועה], ואינה יכולה
90 להטלטל בחצי קב גורגרות - טהורה.
91 ז. חבית שנטלו אנגיה - הרי היא [- דינה] כגסטרות [כלי
92 המקבל דליפות כלים אחרים], אפלו און אחת; נסדקה
93

1 ו. טיטרוס [כלי השקיה מחורר] - אף על פי שהוא נקוב
2 ומוציא פרוטות [טיפות], מטמא; שהרי המים מתפנסין
3 בצדדיו, והן עשויין לקבלה.
4 ז. הלפיד של חרש שפניחין מטליות הבגדים והשמן
5 בתוכו, והוא דולק - מטמא. וכן כל כלי שפניחין תחת
6 הגרות לקבל השמן, מטמא.
7 ח. גסטרות [כלי לקבלת טפופי כלים אחרים] שפניחין
8 תחת הכלים לקבל משקין הנוזלין מן הכלי, מקבלת
9 טמאה.

10 ט. ספינה של חרש - אף על פי שהיא מקבלת, אינה
11 מקבלת טמאה; שאין הספינה בכלל הכלים האמורין
12 בתורה - בין שהיתה של חרש בין של עץ, בין גדולה בין
13 קטנה.
14 י. כל הכלים שנשברו, ונפסדה צורתן - אין שבריהן
15 מקבלין טמאה, אף על פי שאותן השברים ראויין
16 לתשמיש; חוץ משכרי כלי חרש - שאם היה חרש הראוי
17 לקבל - הרי זה מקבל טמאה, שנאמר: "וכל כלי חרש";
18 מפי השמועה למדו, שזה לא בא, אלא לרבות שכרי כלי
19 חרש. כמה דברים אמורים? בשהיה לחרש זה תוף לקבל
20 בו המשקין כשהיה החרש יושב לא סמוך [על משהו];
21 אבל אם אינו יכול לקבל אלא אם כן סומכין אותו, אינו
22 מקבל טמאה.

23 יא. החרש שאינו יכול לישב כדי שיקבל מפני אָזְנוֹ [אחז]
24 [הכלי], או שהיה בו חדוד [בליטות] והחדוד מכריעו לצד
25 אחד - הרי זה טהור; אף על פי שנטלה האָזְנוֹ או נשבר
26 החדוד - הרי זה טהור; שכל כלי חרש שטהר שעה אחת,
27 אין לו טמאה לעולם.

28 יב. כלי חרש ששוליהן [תחתיתו] חדין כמזרקות,
29 שנשברו, והרי שוליהן מקבלין - אף על פי שאינן מקבלין
30 אלא אם כן נסמכו, כגון שולי הקרפיות [ממקום ששמו
31 קורין] ושולי הכוסות, הרי אלו מקבלין טמאה; שלקב
32 נעשו מתחלתן, שיהיו מקבלין בסמיכה או באחיזה.

33 יג. כמה יקבל החרש, והיה מקבל טמאה? אם היה הכלי
34 כשהיה שלם מכיל כדי סיכת אדם קטן, עד חביות שהן
35 מקבלות כסאה או קרוב לה, ונשברו, ונשאר בתרשים -
36 בין מקרקעיתיהן בין מדפניהן - חרש שהוא מקבל
37 כשהוא יושב רביעית - הרי זה מקבל טמאה.

38 יד. היה הכלי מחבית המכילה כסאה עד חבית המכילה
39 סאתים או יותר, ונשברה - אם היה בחרש הנשאר כדי
40 לקבל חצי לג, הרי זה מקבל טמאה. היה הכלי מחבית
41 המכילה סאתים עד חצבים גדולים, ונשברו - אם בחרש
42 הנשאר חרש המקבל לג, הרי זה מקבל טמאה. היו
43 החרשים מקבלין פחות משעורין אלו, אינן מקבלין
44 טמאה.

45 טו. כלי חרש קטן, כגון הפך וכיצא בו, שנשבר, ונשאר
46 מקרקעיתו חרש המקבל כל שהוא כשהוא יושב, והיה חד
47 ביותר שנמצא בכלי קטן - הרי זה מקבל טמאה. ואם

נשברה - אם יש בחרש הסתום בזפת כדי להחזיק
 רביעית, הרי זה מקבל טמאה; מפני שהוא משברי
 החבית, ולא בטל שם כלי מעל החבית. אבל חרש שנקב
 אחר שפרש מן הכלי, וסתם הנקב בזפת - אף על פי
 שהוא מחזיק רביעית, טהור; שהחרש שנקב, בטל שם
 כלי שעליו וטהר; וכל שטהר בכלי חרש שעה אחת, אין
 לו טמאה לעולם.

טו. קמקומוס שנקב, ועשהו [תיקנו] בזפת - טהור,
 שאינו יכול לקבל את החמין בצונו. וכן כלי הזפת
 והשערה וכיוצא בהן - טהורין, ואינן בכלל הכלים.

טז. משפף של חרש שפקקו [סתמו] בזפת - אינו מקבל
 טמאה, שאין הזפת משים אותו כלי קבול; אבל משפף
 של עץ שסתמו - הרי זה כלי קבול, ומתטמא.

פרק כ

א. כבר בארנו, שכל ידות הכלים [דברים המחוברים
 אליהם ומשמשים אותם] שהכלי צריך לה בשעת תשמישו,
 הרי היא חשובה כגופו של כלי להטמא ולטמא. לפיכך,
 הטופל [ממרח] כלי חרש הברי [חזק] - אם נטמא הכלי,
 הרי אכלין ומשקין הנוגעים בטפלה טהורין; שאין הכלי
 צריך לטפלה זו. אבל הטופל כלי חרש הרעוע, הרי
 הטפלה חשובה כגוף הכלי. וכן המהדק [מחזק] את
 הקדרה של חרש שדולין בה את המים - אם חפה אותה
 בעור או בקלף וכיוצא בהן - אם היתה רעועה, הרי הן
 כגופה.

ב. הטופל כלי חרש להיות מבשל בו, אינו חבור; טפל
 כלים להיות זופת בהן [מכיון בהם זפת לזפת כלים
 אחרים], חבור.

ג. חבית שנקבה, ועשאה בעץ בזפת ובגפרית בסיד
 ובגבסים [גבס] - אינן חבור; ושאר כל הדברים, חבור.

ד. דברים הלחין המשוכין [ממינים], שטופלין בהן
 הפיטסין [כלי חרס גדול] של מים כדי שלא ידלף הכלי -
 הרי הן כגופו של כלי; אפלו נטמא הכלי מאורו, אכלין
 ומשקין הנוגעים בטפלה טמאין. וכן טפלו של תנור, הרי
 הוא כחרשו; והוא - שיהיה בעבי הטפלה עד טפח, שהוא
 צרכו של תנור; אבל יתר על טפח - אינו מצריך התנור,
 והנוגעין ביתר על טפח מעביו טהורין. וטפלת הפירה,
 עביו שלש אצבעות.

ה. חבית שנקבה, וסתמה בזפת יתר מצרפה - הנוגע
 בצרפה, טמא; וביתר מצרפה, טהור. זפת שנטפה על
 החבית, הנוגע בה טהור.

ו. מחם שטפלו בחמר או בחרסית, ונטמא - הנוגע בחמר,
 טמא; והנוגע בחרסית - טהור, שאין החרסית מתחבר
 לכלי.

ז. מגופת [מכסה] החבית שטפל בטיט עליה ועל החבית

למטה מאזניה - אפלו אזניה קנימות, היא כגסטרה. ואם
 מתחלה עשאה שלא באזנים, נדונת כחבית.

ח. חבית שנסדקה בכבשן, ונמצאת שהיא כשתי גסטריות
 - אם משנגמרה מלאכתה נסדקה, מקבלת טמאה כל
 גסטרה מהן; ואם קדם שתגמר מלאכתה נסדקה, ואחר
 כך נשרפה בכבשן - טהורה. והיאך ידע דבר זה? אם
 היו שבריה שוין [מקום השבר חלק], ותוכה מאדים - עד
 שלא נגמרה מלאכתה נסדקה; אין שבריה שוין, ואין
 תוכה מאדים - בידוע שאחר שנגמרה מלאכתה נשברה,
 ומקבלת טמאה כשאר שברי כלי חרש הראויין לתשמיש.

ט. גסטרה שנתרעעה, ואינה מקבלת משקין - אף על פי
 שמקבלת אכלין, טהורה; שאינה עשויה אלא לקבל
 משקין הדולפין, כמו שבארנו. ואם היתה דולפת, אין
 עושין גסטרה לגסטרה. וכן גסטרה שנפחתה או שנחלקה
 לשתיים, טהורה; שלא אמרו שירים של שירים מטמאין,
 אלא שירי כלי חרש בלבד הן שמשמאין.

י. גסטרה שהיו חדודין [בליטות] יוצאין ממנה, בין
 שהיתה יושבת בין שהיתה מטה על צדה - כל המקבל
 מן החדודין זיתים [כל החידודים שמקבלים זיתים]
 כשיחמלא הגסטרה זיתים - מטמא במגע, וכנגדו מטמא
 באויר; וכל שאין מקבל עמה בזיתים - מטמא במגע, ואין
 כנגדו מטמא באויר.

יא. כיצד מטמא במגע, ואין כנגדו מטמא באויר? שאם
 נגעה הטמאה בגסטרה מתוכה, מטמא החדוד; נכנסה
 הטמאה באויר הגסטרה - אפלו היתה כנגד החדוד, לא
 נטמא החדוד.

יב. וכיצד כנגדו מטמא באויר? שאם היתה הטמאה
 באויר הגסטרה כנגד החדוד, נטמא החדוד עם הגסטרה.
 ועל דרך זו, היא בכל מקום שנאמר בכלי חרש ובתנור
 ובכירים, 'מטמא במגע וכנגדו באויר', או 'אין מטמא
 כנגדו באויר'. וכן כל טמאת מגע האמורה בענין טמאת
 כלי חרש או תנור וכירים, הוא שתגע הטמאה בהם
 מתוכם; וכל טמאת אויר, הוא שלא תגע הטמאה בהן
 מתוכם כלל, אלא תפגס לאויר בלבד.

יג. חבית שנתרעעה, וטפלה [תיקנה] בגללים - אף על
 פי שהוא נוטל את הגללים, והחרשים נופלים - הרי זו
 מקבלת טמאה, מפני שלא בטל שם כלי מעליה. נשברה,
 ודבק חרשיה אחר שפרשו, או שהביא חרשים ממקום
 אחר, וטפלים בגללים - אף על פי שהוא נוטל את
 הגללים, וחרשים עומדין - הרי זו טהורה, מפני שבטל
 שם כלי מעליה. היה בהן [בין החרסים שהוסיף] חרש
 מחזיק רביעית - כנגד אותו החרש בלבד מטמא באויר,
 מפני שהוא כלי בפני עצמו; ושאר החבית אינו מטמא
 עד שתגע בה הטמאה מתוכה, מפני שאינה כלי שלם.

יד. חבית שנקבה, וסתם את הנקב בזפת, ואחר כך

מתוך מהדורת חזק

יד. עֲגֵלָה [של חרישה] שֶׁנִּטְמָאת - הַנוֹגֵעַ בָּעַל [מוט היוצא] 47
 מהעגלה לבין שתי הבהמות] וּבִקְטָרֵב [עץ המונח על 48
 הבהמות המושכות] וּבְעֵינָן [טבעת שסביב צוואר הבהמה] 49
 וּבְעֵבֹת [קורה המחברת בין המחרשה לעגלה] אֶפְלוּ 50
 בְּשַׁעַת מְלָאכָה, טָהוֹר; וְהַנוֹגֵעַ בְּתָרֵב [העץ שאוחז החורש] 51
 וּבִבְרָךְ [עץ עקום] וּבִצְוִל [הגה המחרשה] וּבְעֵינָן [טבעת] 52
 שֶׁל מִתְכַּת וּבִלְחִיִּים [שני עצים התחובין בעול] וּבְעֵירָאִין 53
 [עצים המסייעים למחרשה מצידיה], טָמֵא. וְכֵן מְגֵרָה 54
 [משורר] שֶׁנִּטְמָאת - הַנוֹגֵעַ בְּכֶדָה מְכָאן וּמְכָאן [בשני ידותיו] 55
 שבשתי קצותיו], טָמֵא. וְהַנוֹגֵעַ בְּחוּט וּבִמְשִׁיחָה [חבל] 56
 וּבִצְמָחָה [עץ של המסור] וּבִסְפִיפִין [המותחין את הברזל] 57
 שֶׁלָּה - טָהוֹר, שְׂאִין אֱלוֹ חֲבוּר לָהּ. אֲכַל הַנוֹגֵעַ בְּמִלְכָּן 58
 [מסגרת עץ] שֶׁל מֶסֶר הַגְּדוֹל, טָמֵא. 59
טו. מִכְבֵּשׁ שֶׁל חֶרֶשׁ שֶׁנִּטְמָא הֶרְמַח [ברזל] שָׁבוּ - הַנוֹגֵעַ 60
 בְּמִכְבֵּשׁ, טָהוֹר. מִקְדָּח שֶׁנִּטְמָא - הַנוֹגֵעַ בְּקִשְׁטָנִית שֶׁהִיא 61
 לְפִפְּהָ עָלֶי - טָהוֹר, שְׂאִינָהּ חֲבוּר. קִשְׁת שֶׁהִיָּתָה מְתוּחָה, 62
 וְהַחֵץ מִשּׁוּף עִמָּה, וְנִטְמָא הַחֵץ - הַנוֹגֵעַ בְּיָתֵר [-] הַחֲבֵל 63
 הַמִּתּוּחַ עַל קִצּוֹת הַקִּשְׁת [ובקשת - טָהוֹר, וְאֶפְלוּ כִּשְׁהִיא 64
 מְתוּחָה. וְכֵן מְצוּדַת הָאִישׁוֹת [מין עכבר] שֶׁנִּטְמָא הַחֵץ 65
 שֶׁלָּה - לֹא נִטְמָאת הַמְצוּדָה, אֶפְלוּ כִּשְׁהִיא מְתוּחָה. וְכֵן 66
 מִסְכַּת נְסוּכָה [כלי אריגה שכורכים עליהם חוטי האריגה] 67
 שֶׁנִּטְמָאת בְּשַׁעַת הָאֲרִיג - הַנוֹגֵעַ בְּכָבֵד [חלק] הַעֲלִיּוֹן [של 68
 כלי האריגה], וּבִכְבֵּד הַתַּחְתּוֹן, וּבִנְיִירִים [החוטים הארוגים] 69
 עַל הַקִּנִּים], וּבִקְרוּס [מסרק], וּבְחֹט שֶׁהֶעֱבִירוּ עַל גְּבִי 70
 אֲרָגְמָן [לשומרו בעת האריגה], וּבְעֵירָה [חוטים היוצאים] 71
 מִשַּׁפַּת הַבִּגְד [שְׂאִינָה עֲתִיד לְהִזְיָרָה] אֵינוֹ עֲתִיד לְהַשְׁתַּמֵּשׁ 72
 בָּהֶן [-] טָהוֹר; שֶׁכָּל אֱלוֹ אֵינָן חֲבוּר לְכָבֵד. אֲכַל הַנוֹגֵעַ 73
 בְּגִבֵּשׁ הַמִּסְכָּת [חוטי הערב שהוכנסו לשתי ולא הודקו], 74
 וּבִשְׂתֵי הַעוֹמֵד [בין העליון לתחתון], וּבִכְפּוֹל [חוט כפול] 75
 שֶׁהֶעֱבִירוּ עַל גְּבִי אֲרָגְמָן, וּבְעֵירָה [חוטים היוצאים בשפת 76
 הבגד] שֶׁהוּא עֲתִיד לְהִזְיָרָה - טָמֵא, שֶׁכָּל אֱלוֹ חֲבוּרִין 77
 לְכָבֵד. 78
טז. הַנוֹגֵעַ בְּצִמָּר שֶׁעַל הָעֵימָה וּבִצְוִנָה [סוגי מוטות] 79
 שֶׁעֲלֵיהֶם כְּרוּכִים חוטי הצמר], טָהוֹר. הַנוֹגֵעַ בְּפִקָּה [אביזר] 80
 שְׁכּוּרְכִים עָלָיו חוטי צמר] - עַד שֶׁלֹּא פָּרְעָה, טָמֵא; 81
 מִשְׁפָּרְעָה, טָהוֹר. 82
יז. הַחוּט שֶׁהִשְׁלִיךְ [השחילון] לְמַחֲט - אֶפְלוּ קָשׁוֹר מִשְׁנֵי 83
 צִדָּדִין [ומונעין את המחט מלצאת], אֵינוֹ חֲבוּר. הַכְּנִיסוֹ 84
 לְכָבֵד - הַחוּט חֲבוּר לְכָבֵד, וְאֵין הַמַּחֲט חֲבוּר לְכָבֵד. וְאֵין 85
 הַחוּט כָּלוּ חֲבוּר לְכָבֵד, אֲלֹא כָּל שֶׁהוּא לְצִרְף הַתְּפִירָה 86
 חֲבוּר; וְכָל שְׂאִינָה לְצִרְף הַתְּפִירָה, אֵינוֹ חֲבוּר. הַחוּט שֶׁפָּרַשׁ 87
 [-] נִפְרָס מִן הַכָּבֵד, אֶפְלוּ מֵאָה אֻמָּה - כָּלוּ חֲבוּר. חָבֵל 88
 שֶׁקָּשׁוֹר בְּתָרֵם [- חרט], אֶפְלוּ מֵאָה אֻמָּה - כָּלוּ חֲבוּר. קָשׁוֹר 89
 בּוֹ חָבֵל אַחֵר - מִן הַקָּשׁוֹר וּלְפָנָיו, חֲבוּר; מִן הַקָּשׁוֹר וְלַחוּץ, 90
 אֵינוֹ חֲבוּר. הַחָבֵל שֶׁהוּא קָשׁוֹר בְּקָפָה - אֵינוֹ חֲבוּר, אֲלֹא 91
 אִם תִּפְרֹא. 92

1 - אֵינָהּ חֲבוּר לָהּ. וְאִם נִגְעוּ מִשְׁקִין טָמְאִין בְּחִבָּתָהּ, לֹא
 2 נִטְמָאת הַמְּגוּפָה; וְאִם נִגְעוּ בְּמְגוּפָהּ, לֹא נִטְמָא אַחֲרֶיהָ
 3 הַחִבָּתָה.
 4 ח. כָּלִי נִחֲשֶׁת שֶׁנִּזְפַּתָּם, אֵין הַזֶּפֶת חֲבוּר; וְאִם לִיָּין, הַזֶּפֶת
 5 חֲבוּר כְּגוֹף הַכָּלִי.
 6 ט. הַבָּצֵק שֶׁבִּסְדָּקִי הָעֶרְכָּה שֶׁנִּגְעַ בּוֹ שֶׁרֶץ - אִם בְּפֶסֶח -
 7 הוֹאִיל וְאִסּוּרוֹ חָשׁוּב, חוֹצֵץ [נחשב כדבר בפני עצמו] וְלֹא
 8 נִטְמָאת הָעֶרְכָּה. וְאִם בְּשֶׁאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה - אִם הָיָה מִקְפִּיד
 9 עָלָיו, הָעֶרְכָּה טָהוֹרָה; וְאִם רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ, הָרִי הוּא
 10 פְּעֻרָּה, וְנִטְמָאת הָעֶרְכָּה.
 11 י. הַמְּשִׁיחוֹת [- חבלים] וְהַרְצוּעוֹת שֶׁבִּמְטָפְחוֹת הַסְּפָרִים
 12 וְשֶׁבִּמְטָפְחוֹת הַתִּינוּקוֹת - תְּפוּרוֹת, חֲבוּר; וְקִשּׁוּרוֹת, אֵינָן
 13 חֲבוּר. וְכֵן שֶׁבִּמְעֵדָה וְשֶׁבִּשְׂבָּקָה; אֲכַל שֶׁבִּצְוִנָה כָּלִי
 14 חֶרֶשׁ - אֶפְלוּ תְּפוּרוֹת אֵינָן חֲבוּר, שְׂאִין חֲבוּרִין לְכָלִי חֶרֶשׁ.
 15 יא. יָד קָרֵדָם [- גרזן] הַיּוֹצֵא מֵאַחֲרָיו [מאחורי אגרופו]
 16 כְּשֶׁמִּחְזִיקוֹן - שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת, חֲבוּר; וְהַיָּתֵר עַל שֶׁלֹּשׁ,
 17 הַנוֹגֵעַ בּוֹ טָהוֹר. יָד הַקָּרֵדָם מְלַפְּנֵי [- בין כף ידו לברזל] -
 18 טָפַח הַסְּמוּף לְבִרְזֵל, חֲבוּר; יָתֵר עַל כֵּן, הַנוֹגֵעַ בּוֹ טָהוֹר.
 19 יב. שִׁירֵי הַפֶּרָגֶל [- מחוגה], טָפַח. וְיָד מִקְבָּת [פטיש] שֶׁל
 20 מְפַתָּחִי [מסתתין] אֲבָנִים, טָפַח. יָד קָרֵנֶס [פטיש קטן] שֶׁל
 21 זִקְבִּים, טָפַחִים. וְשֶׁל חֶרֶשִׁים [נגרים], שֶׁלֹּשָׁה טָפַחִים. שִׁירֵי
 22 מִלְּמַד [מוט ההכוונה של המחרשה] הַבָּקָר, אֲרָבָעָה טָפַחִים
 23 סְמוּף לְדִרְכָּן [- ברזל המחרשה]. יָד קָרֵדָם שֶׁחוֹפְרִין בּוֹ
 24 בְּדִידִין שֶׁל מִים [סביב האילנות], אֲרָבָעָה טָפַחִים. וְיָד
 25 קָרֵדָם שֶׁל נֶכֶשׁ [- נִיכּוּשׁ], חֲמִשָּׁה. וְיָד כֵּן פְּטִישׁ [פטיש קטן],
 26 חֲמִשָּׁה; וְשֶׁל פְּטִישׁ, שֶׁשָּׁה. וְכֵן יָד הַקָּרֵדָם שֶׁל בְּקוּעַ
 27 [עצים] וְשֶׁל עֲדִיר [עידור טרום חרישה], שֶׁשָּׁה. יָד מִקְבָּת
 28 שֶׁל סִתְחִין, שֶׁשָּׁה. שִׁירֵי הַמְּרָדֵעַ [דורבן ההכוונה של
 29 המחרשה] - הַסְּמוּף לְחֶרְחוֹר שֶׁל מִתְכַּת שֶׁבְּרָאשׁ [בִּקְצָה
 30 שֶׁל] הַמְּרָדֵעַ, שְׁבָעָה טָפַחִים. יָד מְגִרְפָּה שֶׁל בְּעָלִי בָתִּים,
 31 שְׁמוֹנֶה טָפַחִים; וְשֶׁל סִידִין, עֶשְׂרֹה. וְכָל הַיָּתֵר עַל זֶה -
 32 אִם רָצָה בְּקִיּוּמוֹ, טָמֵא. וְיָד כָּל מִשְׁמָשִׁי הָאוֹר [כלים
 33 שֶׁנִּכְנָסִים לַאֲשׁ], כְּגוֹן הַשְּׁפּוּדִין וְהָאֶסְכָּלָאוֹת [ברזלי צליה]
 34 - אֶפְלוּ אֲרָכִין כָּל שֶׁהֵן, טָמְאִין.
 35 יג. מִקָּל שֶׁעָשָׂהוּ יָד לְקָרֵדָם, הָרִי זֶה חֲבוּר לְטָמְאָה בְּשַׁעַת
 36 מְלָאכָה. וְאִם נִגְעָה טָמְאָה בְּמִקָּל כִּשְׁהוּא חוֹרֵשׁ אוֹ מְבַקֵּעַ
 37 בּוֹ, נִטְמָא הַקָּרֵדָם; וְאִם נִגְעָה בְּקָרֵדָם, נִטְמָא הַמִּקָּל. וְכֵן
 38 הַדְּיוּסְטָר [כלי המורכב משני חלקים] שֶׁהֵן כִּשְׁנֵי כָּלִים,
 39 וְהַמְּסָמֵר מִחֲבֵר אוֹתָן לְהִיּוֹת מִסָּף [להתחבר כ'מסכת',
 40 השתי של האריגה] עָלֵיהֶן - הָרִי הֵן חֲבוּר בְּשַׁעַת מְלָאכָה.
 41 קֶבַע הַדְּיוּסְטָר בְּקוּרָה - הָרִי זֶה [-] הַדְּיוּסְטָר, לֹא מִתְבַּטֵּל
 42 לְקוּרָה [1] מִקָּבֵל טָמְאָה, וְאֵין הַקוּרָה חֲבוּר לוֹ [אינה
 43 מעבירה טומאה לדיוסטר]. עֶשֶׂה מִקְצַת הַקוּרָה [חלק מה-]
 44 דְּיוּסְטָר - כָּל שֶׁהוּא מִן הַקוּרָה לְצִרְף הַדְּיוּסְטָר, חֲבוּר
 45 לְדְּיוּסְטָר; וְהַנוֹגֵעַ בְּשֶׁאֵר הַקוּרָה - טָהוֹר, שְׂאִין כָּל הַקוּרָה
 46 חֲבוּר.

פרק כא

א. [שאירות -] החוטין היוצאין מן האריג, והחוטין שבתחלת היריעה ושכסופה, והן הנקראין 'נימין' - כמה שעורן [להיחשב כחלק מהבגד]? של סדין, ושל סנדרין [מטפחות גדולות], ושל סעיף [צעיף], ושל פליון [כובע] של ראש - שש אצבעות. ושל חלוק שהוא קרוע מתחלתו ועד סופו [פתוח לאורכו], ואחר שלובשין אותו מקבצין אותו בלולאות - שעור חוטיו עשר אצבעות. הסגוס [בגד עבה] והרדיד [צעיף דק] והטלית, שלש אצבעות. וכל היותר על השעורין האלו - הנוגע בו טהור, אף על פי שהבגד טמא במדרס [חזב] או בשאר טמאות; ואין צריך לומר, שאם נגעה טמאה ביה, שהבגד טהור.

ב. נימי הכפף של ראש [של אשה], והמסנה שמיניחין הערביים על פניהם, והקלקין [חגורות צמר] השזורין מן השער, והפגנה [גופיה] שלובש האדם על בשרו, והשמלה, והפרגוד שמיניחין על הפתחים כמו פרכת - נימיהן כל שהן.

ג. משקלת [חוט המשמש לבדיקת יושר הכתלים] שנטמאת, הרי שנים עשר טפח מן החוט שלה חבור לה; וכל הנוגע בחוץ לשנים עשר טפח, טהור. ומשקלת של חרשים [נגרים], שמנה עשר טפח; ושל בנאין, חמשים אמה. והיותר על מדות אלו - אף על פי שהוא רוצה בקיומו, טהור.

ד. ומשקלת של צידין ושל צירין - אפלו ארפין כל שהן, טמאין.

ה חוט מאזנים של זהבים [מוכרי זהב], ושל פלס, ושל שוקלי אונגמן טוב, שאוחז השוקל בו ותולה המאזנים מידו - שלש אצבעות. קנה שלה וחוטין שלה - כל שהן. חוט מאזנים של מוכרי עששיות [גושים] של מתכות וכיוצא בהן, שלשה טפחים; קנה שלה וחוטין שלה, שנים עשר טפח. חוט מאזנים של חנונים ושל בעלי בתים - טפח; קנה המאזנים והחוטין שלה, ששה טפחים. חוט מאזנים של צמרים [מוכרי צמר] ושל שוקלי זכוכית - טפחים; קנה מאזנים והחוטין שלה, תשעה טפחים. והיותר על השעורין האלו, אינו חבור.

ו. החבל שמסרגין [קושרים] בו המטות, מאימתי הוא חבור למטה? משיסרג בו שלשה בתים [ריבועים]. והנוגע בחבל מן הקשר ולפנים, טמא; מן הקשר ולחוץ עד שלש אצבעות, טמא - מפני שהן צרכו של קשר, הרי הן מפלל המטה. וחויץ לשלש אצבעות, טהור - שאינו מצרף הפלי; שאפלו פסקו, אין הקשר נתר.

ז. חבל היוצא מן המטה שהיא טמאה - עד סוף ארבעה טפחים, הנוגע בו טהור; שאינו מצרכי המטה, לפי שאינו ראוי לכלים. מתחלת חמשה ועד סוף עשרה - טמא, מפני

שתולין בו את המטות; מעשרה ולחוץ - טהור, מפני שהוא יתר על צרף המטה.

ח. אבנט של אריג שמקיפין אותו על המטה כדי לקבץ אבריה [להדק חלקיה], והוא הנקרא 'מזרן', שהיתה קצתו יוצאה מן המטה - עד עשרה טפחים, הרי הוא מצרכי המטה; יתר על כן, אינו מצרכי המטה. ומזרן שבלה - אם נשאר ממנו שבעה טפחים כדי לעשות ממנו חבק [שמניחין על המדעות] לחמור, הרי זה מקבל טמאה.

ט. מטה שהיתה טמאה מדרס [מזב], ומזרן יוצא ממנה - עד עשרה טפחים, הרי הוא אב טמאה כמטה, והכל מדרס; מעשרה ולחוץ, הרי הוא כמגע מדרס. דרס הזב על המזרן היוצא - מעשרה ולפנים, הרי המטה פלה מדרס; מעשרה ולחוץ, טהורה. כמה דברים אמורים? למדרס; אבל לשאר טמאות - אפלו מאה אמה, כלו חבור. כיצד? מזרן שהיה כרוך על המטה, והכנים קצתו לאהל המת, או שנגע שרץ בקצתו, או שנפלו משקין טמאין על קצתו - נטמאת המטה, ואפלו היה הקצה שנטמא יוצא מן המטה מאה אמה.

י. מטה שהיא טמאה מדרס, וכרף לה מזרן [רצועת הידוק] - הכל טמא מדרס; הפרישו - המטה מדרס כשהיתה, והמזרן מגע מדרס. היתה טמאה טמאת שבעה, וכרף לה מזרן - פלה טמאה טמאת שבעה; הפרישו - היא טמאה טמאת שבעה כשהיתה, והמזרן טמא טמאת ערב. היתה טמאה טמאת ערב, וכרף לה מזרן - הכל טמא טמאת ערב; הפרישו - היא טמאה טמאת ערב כשהיתה, והמזרן טהור.

יא. מטה שפרף לה מזרן, ונגע בהן המת - הכל טמא טמאת שבעה; פרשו, טמאין טמאת שבעה. נגע בהן שרץ וכיוצא בו, טמאין טמאת ערב; פרשו, טמאין טמאת ערב.

יב. פרע [י רגל המיטה] שהיתה טמאה מדרס, וחברה למטה - המטה פלה מדרס; פרשה - הפרע טמאה מדרס כשהיתה, והמטה מגע מדרס. וכן אם היתה הפרע טמאה טמאת שבעה, וחברה למטה - המטה פלה טמאה טמאת שבעה, כאלו נגע המת בפרע שלה [כשהוא מחובר]; ואם היה על המטה, טהרה הפרע בכללה. ואם פרשה קדם ההיה - הפרע טמאה טמאת שבעה כשהיתה, והמטה טמאה טמאת ערב. היתה הפרע טמאה טמאת ערב, וחברה למטה - הכל טמא טמאת ערב. פרשה - היא טמאה טמאת ערב, והמטה טהורה; שאין הטמא טמאת ערב מן המת מטמא אדם, ולא כלים - מפני שהוא ולד, כמו שבארנו. וכן הדין בשן של מעדר שנטמא במת ואחר כך חבור למעדר.

פרק כב

א. כמה שעור הבגד להטמא? שלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס [טומאת הזב], ושלש אצבעות על שלש אצבעות מכונות עם המלל לטמאת המת או לשאר

מתוך מהדורת חזק

טַהַר מִלְקָבֶל טַמְאָת מִדָּרָס; אֲבָל מִטַּמֵּא בְּמַת וּבִשְׁאָר
טַמְאֹת.
יא. הַעוֹשֶׂה אֶסְפָּלוֹנִית [תַּחבּוּשׁוֹת], בֵּין עַל הַבֶּגֶד בֵּין עַל
הָעוֹר - אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בֶּהֶן כְּשֶׁעוֹר, טְהוֹרָה. עֲשֵׂה לָהֶן
מִלְגָּמָא [תַּחבּוּשׁוֹת מִתַּאֲנִים] - עַל הַבֶּגֶד - אֵינוֹ מִקְבֵּל
טַמְאָה, שֶׁהָרִי נִתְלַכֵּלף וְאֵינוֹ רָאוּי; וְעַל הָעוֹר - מִקְבֵּל
טַמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְקַנָּח וְרָאוּי לְמִשְׁכָּב.
יב. מֵאֵימָתִי יִקְבֵּל הַבֶּגֶד טַמְאָה? מִשִּׁיאָרְגָּ בּוֹ שֵׁשׁ
אַצְבָּעוֹת עַל שֵׁשׁ אַצְבָּעוֹת. וְכָל הַפְּלִים הַנֶּאֱרָגִין בְּמַחַט,
כְּגוֹן כִּיס וְאַנְפִּלְיָא [סוּג נַעַל] - אֵין מִקְבָּלִין טַמְאָה, עַד
שֶׁתִּגְמַר מִלֵּאכְתָּן.
יג. וְכָל הַפְּלִים הַנֶּעֱשִׂין עַל גְּבִי מַחַט, כְּגוֹן מִצּוּדָה - פִּיּוֹן
שֶׁעֲשֵׂה בֶהֶן בֵּית קְבוּל מִלֵּאכְתָּן, מִקְבָּלִין טַמְאָה.
יד. שֶׁכֶּכָּה שֶׁמְנִיחִין הַכְּנוֹת בְּרֹאשֵׁיהֶן - אִם הַתְּחִיל לַעֲשׂוֹת
אוֹתָהּ מִפִּיָּה [- מִשְׁפָּתָה] - אֵינָה מִקְבָּלֶת טַמְאָה, עַד שֶׁיִּגְמַר
קִרְקָעִיתָהּ; וְאִם הַתְּחִיל בָּהּ מִקְרָעִיתָהּ - אֵינָה מִקְבָּלֶת
טַמְאָה, עַד שֶׁיִּגְמַר אֶת פִּיָּה. וְשֶׁכִּיס שֶׁלָּה [בַּד שֶׁעַל
הַשְּׂבָכָה] מִקְבֵּל טַמְאָה בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, וְהַחוּטִין שֶׁלָּה חֲבוּר
לְהַטְמָא וְלִטְמָא.
טו. וְשֶׁכֶּכָּה שֶׁנֶּקְרָעָה - אִם אֵינָה מִקְבָּלֶת רַב הַשָּׁעַר שֶׁל
רֹאשׁ, טְהוֹרָה.
טז. חֲלוּק שֶׁל בֶּגֶד, אוֹ שֶׁל לְבָד, אוֹ שֶׁל נִיר - מֵאֵימָתִי
הוּא גָּמַר מִלֵּאכְתָּהּ? מִשִּׁיפְתָּהּ אֶת פִּיו [מִקּוֹם הַחוּוָּרָא] -
הַגְּדוֹל לְפִי גְּדוֹל, וְהַקָּטָן לְפִי קָטָן. וְאִם נִטְמָא הַחֲלוּק,
מֵאֵימָתִי הִיא טְהוֹרָה? מִשִּׁיבָלָה, וְאֵינוֹ מִשְׁמַשׁ מַעֲיִן
מִלֵּאכְתָּהּ רֹאשׁוֹנָה. נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ רַבּוֹ לְמַעֲלָה, עֲדִין הוּא
בְּטַמְאָתוֹ; רַבּוֹ מִלְמַטָּה, טְהוֹר. וְאִם נִקְרַע מִבֵּית פִּיו, טְהוֹר.
יז. הַעוֹשֶׂה חֲגוּר מִצְדוֹ שֶׁל בֶּגֶד, [או -] וּמִצְדוֹ שֶׁל סָדִין -
אֵינוֹ מִקְבֵּל טַמְאָה, עַד שֶׁיִּמְלֵל [יִתְפּוֹרֵר] שְׁפָתוֹתָיו; עֲשֵׂהוּ
מֵאֲמָצֵעַ הַבֶּגֶד, וּמֵאֲמָצֵעַ הַסָּדִין - אֵינוֹ מִקְבֵּל טַמְאָה, עַד
שֶׁיִּמְלֵל [גם -] מִצְדוֹ הַשֵּׁנִי.
יח. חֲגוּר שֶׁכֵּלּוּ צִדָּדָיו, וְאֵמָצְעִיתוֹ קִיָּמָה - טַמָּא.
יט. שֶׁפָּה שֶׁפָּרָשָׁה מִן הַבֶּגֶד, וְהַתְּקִינָה לְחַגֵּר בָּהּ אֶת מִתְּנִיּוֹ
- מִקְבָּלֶת טַמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּאֶבֶנֶט.
כ. טְלִית שֶׁל עֲנִי שֶׁכָּלָה - אִם הָיָה רַב שְׁפָתוֹתֶיהָ קִיָּמוֹת -
אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ שֵׁשׁ עַל שֵׁשׁ בְּרִיא [חֲזָק], הָרִי זֶה
מִקְבָּלֶת טַמְאָה. אֵין שְׁפָתוֹתֶיהָ קִיָּמוֹת - אִם זֶשׁ בָּהּ שֵׁשׁ
עַל שֵׁשׁ חֲזָק וּבְרִיא, מִקְבָּלֶת טַמְאָה; וְאִם לֹא, אֵינָה
מִקְבָּלֶת טַמְאָה. וְכֵן שֶׁאֵר בִּגְדֵי עֲנִיִּים.
כא. מִטְּלִיּוֹת שֶׁאֵין בֶּהֶן שֵׁשׁ טַפָּחִים עַל שֵׁשׁ טַפָּחִים,
אֵינֶן מִקְבָּלוֹת טַמְאָה. וְאִם חָשַׁב עֲלֵיהֶן וְהִכִּינָן [לְשִׁימוֹשׁ]
- מִקְבָּלוֹת טַמְאָה, עַד שֶׁיִּהְיוּ פָחוֹת מִשֵּׁשׁ עַל שֵׁשׁ; שֶׁכָּל
פָּחוֹת מִשֵּׁשׁ אַצְבָּעוֹת עַל שֵׁשׁ אַצְבָּעוֹת אֵינוֹ מִקְבֵּל
טַמְאָה כָּלל, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִכִּינוּ.
כב. [בַּגָּד] פָּחוֹת מִשֵּׁשׁ טַפָּחִים עַל שֵׁשׁ טַפָּחִים
שֶׁהִתְקִינוּ לְפָקֵק בּוֹ אֶת [הַחוּר שֶׁבִּקֵּר] הַמְּרַחֵץ, וְלִנְעַר
[לְעוֹבָב] בּוֹ אֶת הַקְּדָרָה, וְלִקְנֹחַ [לְנִקּוֹת] בּוֹ אֶת הַרְחִים,

טַמְאֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבִגְדֵי צֶמֶר וּפְשָׁתִים. אֲבָל
בִּגְדִים שֶׁל שֶׁאֵר מִיָּנִין, אֵין מִקְבָּלִין טַמְאָה מִכָּל הַטַּמְאֹת,
אֲלֹא אִם הָיָה בֶהֶן שֵׁשׁ טַפָּחִים עַל שֵׁשׁ טַפָּחִים אוֹ
יָתֵר, שְׁנֶאֱמַר: "אוֹ בִּגְדֵי" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁכָּא
הַכְּתוּב לְרַבּוֹת שֵׁשׁ טַפָּחִים עַל שֵׁשׁ טַפָּחִים בִּשְׁאָר
בִּגְדִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקִרְעִים הַבָּאִים מִן הַבִּגְדִים.
אֲבָל הָאוֹרֵג בֶּגֶד בְּפָנֶי עֲצָמוֹ כֵּל שֶׁהוּא, הָרִי זֶה מִקְבֵּל שֶׁאֵר
טַמְאֹת - חוּץ מִטַּמְאָת מִדָּרָס, שֶׁאֵין מִקְבֵּל אוֹתָהּ אֲלֹא
הָרָאוּי לְמִדָּרָס.
ב. הַבִּגְדִים הָעֲבִים בִּיּוֹתֵר, כְּגוֹן הַלְבָדִין וְהַנִּמְטִין הַקָּשִׁין,
אוֹ הַבִּגְדִים הָרַפִּין בִּיּוֹתֵר, כְּגוֹן בִּגְדֵי פֶשֶׁתָּן שֶׁל מִצְרַיִם
שֶׁהִבְשֹׁר נִרְאָה מִתַּחְתָּן - אֵינֶן מִקְבָּלִין טַמְאָה, עַד שֶׁיִּהְיֶה
בְּקִרְעֵי שֵׁשׁ טַפָּחִים עַל שֵׁשׁ טַפָּחִים, בֵּין לְמִדָּרָס, בֵּין
לְשֶׁאֵר טַמְאֹת.
ג. כָּל הַקְּלִיעוֹת, מִקְבָּלוֹת טַמְאָה בִּבְגָדִים - אֶחָד הַקּוֹלָע
חוּטִין וְעֲשֵׂה אוֹתָן פִּיף [חֲגוּרָה צִדָּה], אוֹ הָאוֹרֵג אוֹתָן
וְעֲשֵׂה אוֹתָן אֶבֶט [חֲגוּרָה רַחְבָּה] וְכִיּוּצָא בּוֹ; חוּץ מִקְלִיעָה
שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן הַצִּמְרִין [מוֹכְרֵי צִמְרִין] לְקֶשֶׁר בָּהּ הַצִּמְרִי,
שֶׁהִיא טְהוֹרָה. הַקּוֹלָע [כָּלִי יֵרִית אֲבָנִים] שֶׁבֵּית קְבוּל אֶבֶן
שֶׁבָּהּ אֵרִיג אוֹ עוֹר, מִקְבָּלֶת טַמְאָה. נִפְסַק בֵּית אַצְבָּע שֶׁלָּה
[מִקּוֹם הַנְּחֹת הָאֲצָבַע], טְהוֹרָה; נִפְסַק בֵּית הַפָּקִיעַ שֶׁלָּה
בְּלֶבֶד [מִקּוֹם אַחֲזִית הַיָּד הַשְּׁנִיָּה], עֲדִין הִיא בְּטַמְאָתָהּ.
הַמְּכַמּוּרָאוֹת [מִלְכּוּדוֹת] וְהַרְשָׁחוֹת, מִקְבָּלִין טַמְאָה. וְהַתְּרָם
[רֶשֶׁת לְצִידֵת דָּגִים] מִקְבֵּל, מִפְּנֵי הַזּוּי [כִּיס מִזוֹן לְדָגִים],
מִפְּנֵי שֶׁעֲנִי אוֹתָהּ הַשְּׂבָכָה [- הַרוּחַ שֶׁבִין הַחוּטִים] דִּקְּוִן
בִּיּוֹתֵר, וְהָרִי הוּא כְּבִגְדֵי. הַעוֹשֶׂה בֶּגֶד מִן הַתְּרָם, טְהוֹר; מִן
הַזּוּי, מִטַּמָּא.
ד. עֲשֵׂה חֲלוּק מִן הַמִּשְׁמֶרֶת [מִסְנַנֵּת] - אִם יֵשׁ בּוֹ שֵׁשׁ
עַל שֵׁשׁ, מִקְבֵּל טַמְאָה.
ה. מִשְׁמֶרֶת שֶׁל יָיִן שֶׁכָּלָה [- בִּלְתָּה] - אִם מִשְׁמֶשֶׁת מַעֲיִן
מִלֵּאכְתָּהּ רֹאשׁוֹנָה, טַמְאָה; וְאִם לֹא, טְהוֹרָה.
ו. מִטְּפָחוֹת הַסְּפָרִים הַמְּצִירוֹת - אֵינֶן מִקְבָּלוֹת טַמְאָה,
מִפְּנֵי שֶׁאֵינֶן מִשְׁמָשִׁי אֲדָם; שֶׁהָרִי צִיּוּרָן מַעֲדִי עֲלֵיהֶן,
שֶׁלְסַפֵּר נַעֲשֶׂה. וְשֶׁאֵינֶן מְצִירוֹת - מִטַּמְאֹת בִּשְׁאָר טַמְאֹת,
חוּץ מִטַּמְאָת מִדָּרָס, מִפְּנֵי שֶׁאֲמֹרִין לוֹ: [כְּבִיכּוּל, לְזֹב
שְׁעָלֶיהָ:] 'עֲמֹד, וְנַעֲשֵׂה מִלֵּאכְתָּנֵהּ' [- הִיא מִיּוֹעֲדַת לְמִלְאכָה
אַחֶרֶת], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעִנְיָן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.
ז. וְכֶסֶת הַסְּבָלִין שֶׁמְנִיחִין עַל כְּתִפֵּיהֶם מִפְּנֵי הַמוּט,
מִטַּמְאָה בְּמִדָּרָס. וּמִשְׁמֶרֶת שֶׁל יָיִן, אֵינָה מִטַּמְאָה בְּמִדָּרָס.
ח. בֶּגֶד שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְצוּרוֹת [לְצִייר עָלָיו], אֵינוֹ מִקְבֵּל
טַמְאָה; בִּטָּל מִחֲשַׁבְתּוֹ, הָרִי זֶה מִקְבֵּל טַמְאָה. בְּעַל הַבֵּית
שֶׁעֲשֵׂה מִטְּפָחוֹת לְחִפּוֹת [לְכִסּוֹת] בֶּהֶן כְּתָלִים וְעַמּוּדִים,
אֵינֶן מִקְבָּלוֹת טַמְאָה.
ט. חֲלוּק שֶׁהוּא עֲשׂוּי כְּסָבָה [כְּרוּשֶׁת] בְּדִי לְשַׁחֵק בּוֹ
לְשׁוֹתֵי שֶׁכָּר [כֵּךְ הִיָּה דֹרְכָם שֶׁל שְׁתֵּינִיִּים], אֵינוֹ מִקְבֵּל
טַמְאָה.
י. כְּפָח [כּוֹבַע נְשִׁים] שֶׁנִּתְּנוֹ עַל הַסְּפָר [כִּיסָה בּוֹ הַסְּפָר],

47 שִׁינְאָחוּ בּוֹ בִּידּוֹ, כְּדֶרֶךְ שְׁעוּשִׁין קוֹצְצֵי תַּאנִּים שֶׁלֹּא יִזְקוּ
48 אֲצִבְעוֹתֵיהֶן - הָרִי זֶה טָמֵא בְּכָל שֶׁהוּא; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה
49 פְּחוֹת מִשְׁלֵשׁ אֲצִבְעוֹת - שֶׁכָּל פְּחוֹת מִשְׁלֵשׁ, טָהוֹר מִכָּלִים.
50 ד. הַמְחַבֵּר שְׁנֵי טַפְחִים מִן הַבֶּגֶד וְטַפַּח מִן הַשֶּׁק, שְׁלֹשָׁה
51 מִן הַשֶּׁק וְאַחַד מִן הָעוֹר, אֲרֻבָּעָה מִן הָעוֹר וְאַחַד מִן הַמַּפֶּץ
52 - הָרִי זֶה טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס; אָבֵל אִם חִבֵּר חֲמִשָּׁה טַפְחִים
53 מִן הַמַּפֶּץ וְאַחַד מִן הָעוֹר, אֲרֻבָּעָה מִן הָעוֹר וְאַחַד מִן
54 הַשֶּׁק, שְׁלֹשָׁה מִן הַשֶּׁק וְאַחַד מִן הַבֶּגֶד - הָרִי זֶה טָמֵא
55 מִדְרָס. זֶה הַכֵּל: כָּל שֶׁהַשְּׁלִים שְׁעוּרוֹ בְּחִמּוֹר מִמֶּנּוּ, טָמֵא;
56 הַשְּׁלִימוֹ מִן הַקֵּל, טָהוֹר.
57 ה. בְּלוּיֵי נֶפֶשׁ וּבִכְרָה שֶׁהִתְקִינָן לִישִׁיבָה, טָהוֹרִין; וְאִין
58 מְקַבְּלִין טָמְאָה עַד שֶׁיִּקְצַע [יִסְרֹן] אוֹתָם [את הרשת
59 מִמִּסְגְּרָתָהּ], וְאַחֲרֵי כֵן יִהְיֶה כְּמַפֶּץ.
60 ו. חֲלוּק שֶׁל קָטָן אֵינוֹ מִטְּמֵא בְּמִדְרָס, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ
61 כְּשֶׁעוֹר שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים; וְנִמְדָּד כְּפוּל
62 כְּבָרִיתוֹ [כְּמוֹ שֶׁהוּא בַּעַת תְּשֻׁמִּיּוֹן]. וְאֵלּוּ נִמְדָּדִין כְּפוּלִין:
63 בְּגָדִים שֶׁמִּלְבִּישִׁין בָּהֶן עַל הַרְגָּלִים, וְעַל הַשּׁוֹקִים, וְאֵת
64 הָרֹאשׁ, וְהַמְכַנְסִים, וְהַכּוֹבֵעַ, וְכִיס שֶׁל פִּנְדָּה [חגורה].
65 וּמִטְּלִית שֶׁטְּלָהָ [תּוֹפְרָה] עַל הַשִּׁפָּה [- שֹׁפֶת הַבֶּגֶד] - אִם
66 פְּשׁוּטָה, נִמְדָּדֶת פְּשׁוּטָה; וְאִם כְּפוּלָה, נִמְדָּדֶת כְּפוּלָה.
67 ז. הַבֶּגֶד שֶׁאֲרָג בּוֹ שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה, וְנִטְמָא בְּמִדְרָס,
68 וְאַחֲרֵי כֵן הַשְּׁלִים אֵת כָּל הַבֶּגֶד - הַבֶּגֶד כָּלוּ מִדְרָס; נָטַל
69 חוּט אֶחָד מִתְּחִלָּתוֹ [- מִמֶּה שֶׁנִּטְמָא בְּתַחֲלִילָה], טָהוֹר מִן
70 הַמִּדְרָס, אָבֵל טָמֵא מִגַּע מִדְרָס, וְהָרִי הוּא רֹאשׁוֹן בְּכָל
71 שְׁנֵי מִדְרָס. נָטַל חוּט אֶחָד מִתְּחִלָּתוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן הַשְּׁלִים
72 אֵת כָּל הַבֶּגֶד - כָּל הַבֶּגֶד טָמֵא מִגַּע מִדְרָס. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁאֲרָג
73 בּוֹ שְׁלֹשׁ אֲצִבְעוֹת עַל שְׁלֹשׁ, וְנִטְמָא בְּמֵת, וְאַחֲרֵי כֵן הַשְּׁלִים
74 עָלָיו אֵת כָּל הַבֶּגֶד - הַבֶּגֶד כָּלוּ טָמֵא מֵת; נָטַל חוּט אֶחָד
75 מִתְּחִלָּתוֹ - טָהוֹר מִטְּמֵא מֵת, אָבֵל טָמֵא מִגַּע טָמֵא מֵת.
76 נָטַל חוּט אֶחָד מִתְּחִלָּתוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן הַשְּׁלִים אֵת כָּל הַבֶּגֶד
77 - הַכָּל טָהוֹר. וְלָמָּה יִהְיֶה הַכָּל טָהוֹר? מִפְּנֵי שֶׁאֲמָרוּ: שְׁלֹשׁ
78 עַל שְׁלֹשׁ [אֲצִבְעוֹת] שְׁנֵי טַפְחִים, טָהוֹר מִכָּלִים. אָבֵל
79 שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה [טַפְחִים] שְׁנֵי טַפְחִים - אֵף עַל פִּי
80 שֶׁטְּהִירָה מִן הַמִּדְרָס, הָרִי הוּא טָמֵא בְּכָל הַטְּמָאוֹת.
81 ח. מִטְּלִית שֶׁהִיא מִדְרָס, וְיִטְלָאָה [עֲשֵׂאָה טְלָאִי] עַל הַקֶּפֶה
82 [סל] אוֹ עַל הָעוֹר - נֶעֱשֶׂה הַכָּל רֹאשׁוֹן לְטְמָאָה; הַפְּרִישׁ
83 אֵת הַמִּטְּלִית - הָרִי הַקֶּפֶה אוֹ הָעוֹר רֹאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁנֶּעֱנֶה
84 בְּמִדְרָס. וְהַמִּטְּלִית טָהוֹרָה - שֶׁכִּיּוֹן שֶׁטְּלָהָ וְהַפְּרִישָׁה,
85 בְּטָלָה. טְלָהָ עַל הַבֶּגֶד אוֹ עַל הַשֶּׁק - נֶעֱשֶׂה הַכָּל מִדְרָס,
86 וְהָרִי הַכָּל אֵב טְמָאָה. הַפְּרִישָׁה - הָרִי הַבֶּגֶד אוֹ הַשֶּׁק
87 רֹאשׁוֹן, שֶׁהָרִי נִגַּע בְּמִדְרָס; וְהַמִּטְּלִית אֵב טְמָאָה כִּשְׁהִיתָה,
88 שֶׁאֵינָה בְּטָלָה עַל הָאֲרִיג. תִּפְרַר הַמִּטְּלִית עַל הַבֶּגֶד -
89 כִּשְׁטְלָהָ מִרוּחַ אַחַת אוֹ מִשְׁתֵּי רוּחוֹת כְּמִין גַּם [- ג' וְיוֹנִית]
90 - אֵינָה חֲבוּרָה, וְלֹא נֶעֱשֶׂה הַכָּל אֵב אֲלֵא מִגַּע מִדְרָס בְּלָבָד;
91 תִּפְרָה מִשְׁתֵּי רוּחוֹת זֶה כִּנְגַד זֶה - הָרִי הוּא חֲבוּרָה, וְנֶעֱשֶׂה
92 הַכָּל אֵב.
93 ט. שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שְׁנִיטְמָא בְּמִדְרָס, וְאַחֲרֵי כֵן נִחְלַק -

1 וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ - אִם הִשְׁלִיכוֹ בְּאִשְׁפָּה, אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה.
2 תִּלְהוֹ בְּבִגְדוֹ אוֹ הִנִּיחוֹ אַחֲרֵי הַדֶּלֶת - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִנִּיחוֹ
3 בְּחוּץ בְּגִדִּי, וְעַדִּין הוּא חָשׁוּב אֲצִלּוֹ, וּמְקַבֵּל שְׁאֵר טְמָאוֹת
4 חוּץ מִטְּמָאֵת מִדְרָס, שֶׁהָרִי הוּא פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה טַפְחִים.
5 כג. שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים שֶׁהִיא מִשְׁלָף
6 בְּאִשְׁפָּה - אִם הָיָה בְּרִיא כְּדִי לְצַר בּוֹ רִבְעַ הַקָּב מִלַּח גַּס,
7 וְלֹא יִקְרַע - הָרִי זֶה מִטְּמֵא בְּמִדְרָס; וְאִם לֹא, אֵינוֹ מִטְּמֵא.
8 אָבֵל אִם הָיָה בְּבֵית - אִם הָיָה בְּרִיא, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל
9 לְצַר בּוֹ מִלַּח, אוֹ שֶׁהָיָה צוּר מִלַּח, וְלֹא הָיָה בְּרִיא - הָרִי
10 זֶה טָמֵא מִדְרָס.
11 כד. שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שְׁנִיטְמָא, וְלֹא הִבְדִּילוֹ הַקְּרָעִים - אִם
12 נִוְתְּנוּ עַל הַפֶּסֶא, וְכִשְׁיִשֵּׁב עָלָיו יִגַּע בְּשָׂרוֹ בַּפֶּסֶא - הָרִי זֶה
13 טָהוֹר; וְאִם לֹא יִגַּע, הָרִי זֶה מִטְּמֵא בְּמִדְרָס.
14 כה. שְׁלֹשׁ אֲצִבְעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצִבְעוֹת שְׁנִיטְמָאָה [נַחֲלָשׁ]
15 מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ חוּט אֶחָד, אוֹ שְׁנִיטְמָא בּוֹ קֶשֶׁר, אוֹ שְׁנֵי חוּטִין
16 מִתְּאִימִין [- וְאִינִים שְׁנֵי וְעַרְב] - הָרִי זֶה טָהוֹרָה.
17 כו. שְׁלֹשׁ אֲצִבְעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצִבְעוֹת שֶׁהִשְׁלִיכָה עַל
18 הָאִשְׁפָּה, טָהוֹרָה; הַחֲזִירָה, מְקַבֵּל טְמָאָה. לְעוֹלָם
19 הַשְּׁלִיכָתָה מִטְּהוֹרָתָה, וְהַחֲזִירָתָה מִטְּמָאָתָה; חוּץ מִשְׁלֵשׁ אֲרָגְמָן
20 וְשֵׁל זְהוּרִית טוֹבָה, שֶׁאֲפִלּוּ הִיתָה עַל הָאִשְׁפָּה - הָרִי הוּא
21 מְקַבֵּל טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה.
22 כז. שְׁלֹשׁ אֲצִבְעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצִבְעוֹת שְׁנִיטְמָאָה בַּכּוֹר, אוֹ
23 שְׁעִשְׂיָה כְּדוֹר בְּפִנֵּי עֲצָמָה - טָהוֹרָה; אָבֵל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים
24 עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים שְׁנִיטְמָאָה בַּכּוֹר - הָרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהָיָה,
25 וּמִטְּמָא בְּמִדְרָס. עֲשֵׂהוּ כְּדוֹר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ - אֵינוֹ מִטְּמֵא
26 בְּמִדְרָס, שֶׁהָרִי הִתְפָּר מִמַּעַט מִשְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה.

פרק כג

27
28 א. הַמַּפֶּץ - הוּא הַמְחַצֵּל שֶׁאֲרָגִין אוֹתָהּ מִן הַחֲבָלִים
29 וּמִן [קִנָּה] [- חֲסוּף וְהַגָּמָה [מִיּוֹ עֵשֶׁב] וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְאִין
30 הַמַּפֶּץ בְּכָלִי הַכָּלִים הָאֲמוּרִין בְּחוּרָה, וְאֵף עַל פִּי כֵן
31 מִטְּמֵא הוּא בְּמִדְרָס דִּין תוֹרָה - שֶׁהָרִי רִבָּה הַכְּתוּב "כָּל
32 הַמִּשְׁכָּב", וְזֶה רֹאיוֹ לְמִשְׁכָּב וְעֲשׂוֹי לוֹ. וְכֵן מִטְּמֵא בְּמֵת
33 וּבִשְׂאֵר טְמָאוֹת מִדְּבָרֵיהֶם, כְּכָל פְּשׁוּטֵי כָּלִי עֵץ, כְּמוֹ
34 שֶׁבָּאֲרָנוּ; וְזֶה כָּלִי גָדוֹל, שֶׁכָּל הַמִּטְּמֵא בְּמִדְרָס - מִטְּמֵא
35 בִּשְׂאֵר טְמָאוֹת.
36 ב. כָּבֵד בְּאֲרָנוֹ, שֶׁהַבֶּגֶד מִטְּמֵא בְּשִׁלֵּשׁ עַל שְׁלֹשׁ בִּשְׂאֵר
37 טְמָאוֹת, וּבִשְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים לְמִדְרָס.
38 ג. הַשֶּׁק, שְׁעוּרוֹ אֲרֻבָּעָה טַפְחִים עַל אֲרֻבָּעָה טַפְחִים;
39 הָעוֹר, חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה; הַמַּפֶּץ, שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה - בֵּין
40 לְמִדְרָס, בֵּין לְשְׂאֵר טְמָאוֹת. וּפְחוֹת מִכָּל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ,
41 טָהוֹרִין מִכָּלִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרַע אֶחָד מֵהֶם
42 שְׁנִיטְמָאָה בְּלֹא כּוֹנֵה. אָבֵל הַקּוֹצֵץ בְּכוֹנֵה וְקָצַץ אֲפִלּוּ טַפַּח
43 עַל טַפַּח לְמוֹשֵׁב, אוֹ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים
44 לְמִשְׁכָּב - הָרִי זֶה מִטְּמֵא בְּמִדְרָס, בֵּין שֶׁהָיָה הַטַּפַּח עַל
45 טַפַּח שֶׁהִקְצִיעַ אוֹ הִשְׁלִיכָה עַל שְׁלֹשָׁה, בִּגְד אוֹ שֶׁק אוֹ עוֹר
46 אוֹ מַפֶּץ. וְכֵן הַמְקַצֵּעַ מֵאֶחָד מֵהֶם לְאַחִיזָה [- כֹּפֶה] כְּדִי

מתוך מהדורת חזק

ד. עור שעשהו לעקבו ולפרסו [לחלק התחתון של הרגל] - אם חופה את רב הרגל, מטמא; ואם לאו, טהור. 45
ה. מנעל שעל האמנים [מקום הנחת הנעל בשעת מלאכה] 46
- אף על פי שעדין לא לכשו אדם, הרי זה מטמא במדרס; 47
שפכר נגמרה מלאכתו, כמו שבאנו. 48
ו. כל עור הראוי להטמא במדרס, ואינו חסר מלאכה - 49
המחשבה מטמאתו; ואם חשב עליו להיות עור שלחן 50
וכיוצא בו, הרי זה מטמא במדרס. ואם חסר מלאכה - 51
אין המחשבה מועלת בו, עד שתגמר מלאכתו; חוץ 52
מהעור שמחפין בו המרכב [- מרכבה] מפני האבק - 53
שמחשבה מועלת בו, אף על פי שלא נגמרה מלאכתו. 54
במה דברים אמורים? בעורות בעל הבית; אבל עורות 55
העבדנין [מעבדי עורות למכירה], שסתמן למכירה - אין 56
המחשבה מטמאתן, עד שיעשה בהן מעשה ויכין אותן 57
למדרס. 58
ז. אין אדם מטמא במדרס משפכ או מרכב שאינו שלו, 59
שנאמר: "והנוגע במשפכו". גזל משפכ ודרס עליו בלא 60
נגיעה, הרי זה טהור; ואם נתאשו הבצלים, טמא. גנב 61
משפכ, וישב עליו - הרי זה טמא; שחנתו שנתאשו 62
הבצלים, שאינן יודעין מי גנבו. ואם ידוע שעדין לא 63
נתאשו הבצלים, הרי זה טהור. לפיכך, גנב שגנב עור, 64
וחשב עליו לשכיבה - המחשבה מועלת לו, ומטמא 65
במדרס; אבל הגולן - אין מחשבתו מועלת, אלא אם 66
נתאשו הבצלים. 67
ח. עור שנטמא במדרס, והתחיל לקרעו רצועות - הרי 68
הוא בטמאתו, עד שימצטנו פחות פחות מחמשה טפחים. 69
ט. כל כלי עור שננטמא במדרס הנזכר, ושהיה לכלי אחר - 70
אם שנהו מן הפשוט [- כלי ללא בית קיבול] לפשוט, הרי 71
הוא בטמאתו; שנהו מן הפשוט למקבל, ומן המקבל 72
לפשוט - טהור. ובבגד, הכל טמא. כיצד? חמת [נוד] 73
שעשה שטיח, ושטיח שעשה חמת - טהור; אבל חמת 74
שנטמא במדרס, ועשה תרמל [ליקוט], או תרמל 75
שעשהו חמת - הרי הן מדרס כשהיו. 76
י. פר של בגד [- בד] שננטמא במדרס, ועשהו סדין, או 77
סדין שעשהו פר או כסת, בגד שעשהו מטפחת, או 78
מטפחת שעשהו כסת - הרי הן מדרס כשהיו. 79
יא. כלים שעקר צשתן לקבלה ולמשפכ באחד, כגון 80
פרים וכסות והשקין והמצרופין [שקים גדולים] - אם 81
נפחתו - אף על פי שטהרו מלהטמא במת ובשאר 82
טמאות, מפני שאינן יכולין לקבל, הרי הן מטמאין 83
במדרס, שעדין הן ראויין למדרס. אבל כלים שעקר 84
צשתן לקבלה בלבד, כגון החמת והתרמל - אם היו 85
גדולים כדי שיהיו ראויין לישב עליהן - הואיל ויושבין 86
עליהן מפני גדלן, הרי הם מטמאין במדרס כל זמן שהן 87
שלמין. נפחתו, ואף על פי שאפשר עדין לישב עליהן - 88
הרי אלו אין מטמאין במדרס; שעקר צשתן לקבלה 89
90

טהר מן המדרס; ואין בקרעים אלו טמא כלל, והרי הן 1
כשברי כלי שננטמא. אבל בגד שננטמא במדרס, וקרע ממנו 2
שלש אצבעות על שלש אצבעות - אותו הקרע טהר מן 3
המדרס, אבל טמא במגע מדרס; שבצעת פרישתו מן הבגד 4
הגדול, נטמא במגעו. 5
י. סדין שננטמא במדרס, ואחר כך עשהו פרקת - טהר מן 6
המדרס. ומאימתי היא טהרתו מן המדרס? משיקשר בו 7
הלולאות שהוא נתלה בהן בשאר הפרוכות. 8
יא. טלית שהיא מדרס, והטבילה, וקדם שיעריב שמש 9
התחיל לקרע ממנה קרע - ביזן שנקרע בה רבה, שוב 10
אינה חבור וטהרה כלה, אף על פי שעדין נשתר בה כדי 11
מעפרת [- סודר קטן] שלא נקרע, שהרי הוא נקרע והולך 12
[סופו ליקרע כולו]. במה דברים אמורים? בטבולת יום 13
[שהוטבלה היום]; ביזן שלא חס עליה [שמת תתקלקל] 14
להטבילה, כך לא יחוס לקרע את כלה, ולפיכך טהרה 15
כלה. 16

יום רביעי ח' אלול ה'תשע"ד

פרק כד

א. אלו עורות מטמאין במדרס: עור שחשב עליו לשטחו 19
[- לשבת עליו], ועור שמניחין על המטות מלמעלן לישן 20
עליו, ועור שמניחין על החמור תחת המשאוי, ועור 21
שמניחין בצרס תחת הקטן, ועור הפר, ועור הפסת. וכן 22
עור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו 23
הפרורין, מפני שהוא נשען עליו ברגלו; ועור שחוגר 24
החמר עליו, ועור שחוגר נופץ [וחובט] הפשתן עליו בעת 25
שנופץ, ועור שמניח הסבל על כתפו בעת שסובל, ועור 26
שמניח הרופא על ברכיו בעת שמפיס השחין [פוחת 27
מוגלה]; מפני שכל אלו העורות, יושב עליהן. וכן עור 28
הלב של קטן, שריריו יורד עליו כדי שלא יפסיד [יקלקל] 29
בגדיו; ועור שעשהו להיות נותנו על לבו בעת הקציר 30
מפני השרב, ועור שלופפין [- כורכים] בו הכסות; ועור 31
התפור כמו תבה שמניחין בו הבגדים - שכל אלו 32
מתהפכין עליהן [הופכים ויושבים על צידם השני] ונשענין 33
עליהן. 34
ב. וכל העורות המטמאות במדרס, אינן מטמאות עד 35
שיהיו כשעור חמשה טפחים. ואלו עורות שאין מטמאין 36
במדרס: עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועור 37
שלוף בו הצמר הסרוק, ועור שלופף בו הארגמן ועור 38
התפור שמניחין בו הארגמן. וכלן מטמאות בשאר 39
טמאות. 40
ג. עור שעשהו חפוי לכלים, טהור מכלום. עשהו חפוי 41
למשקלת [חוט שבקצהו עופרת המשמש למדידת כתלים] - 42
מקבל שאר טמאות, שהרי נעשה לקבלה; ואינו מטמא 43
במדרס. 44

ט. קצת [נ- קצה] הקורה שמתקן אותו המסתת את האבן
להיות יושב עליו, הרי מקום לישיבתו מטמא במדרס.
מקום לישיבה שאחורי הקרון - טהור, שאינה אלא לישיבת
צער.
י. ראשי כלונסות [קורות גדולות] שהאמנין יושבין
עליהם, ושפין את האבנים וכיוצא בהן - טהורין. וכן כפת
[חתיכת עץ עבה] של תמרה שהוא יושב עליו - אפלו
גבה טפח - טהור, שאין זה כלי. וכן בול של עץ - אף
על פי שסרקו [צייר ציורים] וכרכמו [צבעו] ועשהו פנים
[חזית לנוי] לשער וכיוצא בו, אינו כלי; ולא מקבל
טמאה, עד שיחזק [יחקק] בו.
יא. ראשי כלונסות שהן חקוקין [מקום ישיבה] - אם
חקקו לדעת, מקבלין טמאה. מצאן חקוקין - אם חשב
עליהן, מקבלין טמאה מכאן ולהבא; אם חשב עליהן
חרש שוטה וקטן, או אדם שאינן שלו - טהורות. וכן כל
פיוצא בהן מדברים שאינן מקבלין טמאה אלא במחשבה;
שאינן לה מחשבה מועלת, אלא מחשבת בעלים שהן בני
דעה.
יב. העושה כפה [גוש] מן השאור, ויבשה ויחדה לישיבה
- הרי בטלה מתורת אכל, ומטמאה במדרס; שהרי היא
משמשת תשמישי העץ.
יג. מחצלת הקש, מטמאה במדרס; ומחצלת הקנים ושל
חלף [מין עשב] - טהורה, מפני שאינה ראויה למדרס.
ושאר המחצלות - אם עשאה לשכיבה, מקבלת טמאה;
עשאה לסכוף, טהורה. עשאה סתם - אם היתה גדולה,
סתמה לסכוף; והקטנה, סתמה לשכיבה.
יד. ומחצלת שעשה לה קנים לארפה - טמאה מדרס,
שעדין ראויה לשכיבה; עשאה כמין גם [ג' יוונית],
טהורה. עשה קנים לרחבה - אם אין בין קנה לחברו
ארבעה טפחים, טהורה. נחלקה לרחבה, עדין מקבלת
טמאה. נחלקה לארפה, ונשתירו בה שלשה מצדנים
[קשרים] של ששה טפחים - עדין היא ראויה למדרס,
ומטמאה; פחות מכאן, טהורה. וכן אם התיר ראשי
מצדנים, טהורה. ואף טמאת מדרס לא תקבל המחצלת,
עד שתגמר מלאכתה ותתקנב [יחתוך הבולט בקצוות],
כמו שבארנו.
טו. תבה שפתחה מלמעלה - טהורה מן המדרס, שאינה
ראויה לישיב עליה; ומקבלת שאר טמאות. ושפתחה
מצדה - טמאה במדרס ובשאר טמאות.
טז. עגלה של קטן - מטמאה במדרס, שהרי נשען עליה.
יז. מקל של זקנים - טהור מכלום, שאינו אלא לסייע.
יח. סנדל של סדין, והוא סנדל של עץ - מטמא במדרס,
מפני שהסדין פועמים מטיל בו עד שמגיע לביתו.
יט. קב [רגל תותבת] של קטע [חגיר] שיש בו בית קבול
כתיתין [שארי רגל] - מטמא בשאר טמאות, מפני בית
קבולו, ומטמא במדרס, שהרי נשען עליו.
כ. ואלו טמאין משום מרפב: מרדעת של חמור, וטפסין

בלבד, והואיל ובטלו מלקבל, טהרו מלהטמא לא בשאר
טמאות ולא במדרס. וכמה הוא שעורן ויהיו ראויין
למדרס? החמת, שבעה קבין; והילקוט, חמשת קבין;
והקלסטר [שק קטן] שתולין בה השעורין בראש הבהמה,
ארבעת קבין; והכריתית [שק עור] שמערין בהן המים,
סאה. ופחות מן השעורין האלו - אינן ראויין למדרס,
ואין דרך העם לישיב עליהן. נפחתו, וצרר [קשר] מקום
הפחת - הרי הן טהורין, וכאלו לא קשר מקום הפחת.
וכל התמחות שנפחתו וצררן - טהורות, חוץ משל
ערבים; מפני שפך הוא דרך תמיד לצררן. ותמת חלילין
[כלי זמר מעור] - אינה מטמא במדרס, שהרי אינה
ראויה למדרס.

פרק כה

א. כל פשוטי כלי עץ [כלים ללא בית קיבול] העשויין
לישיבה או לשכיבה או לרכיבה - מטמאין במדרס, כגון
המטה והפסא וכיוצא בהן.
ב. המטה והכר והפסת של מת, וכסא של כלה, ומשבר
של חיה, וכסא של כובס שהוא כורס עליו את הכלים
[עושה ערימה], וכסא של [ילד] קטן שיש לו רגלים אף
על פי שאין בו גבה טפח - כל אלו מטמאין במדרס.
ג. פסא של ברזל שעושין בבית הפסא, והעור נתון עליו
- הרי הוא מטמא במדרס ובשאר טמאות. הפריש העור
המחפה על הברזל - העור מטמא במדרס, והברזל מטמא
בשאר טמאות, אכל לא במדרס.
ד. טרסקל [סל קטן] של גמי וכיוצא בו המחפה בעור,
מטמא במדרס ובשאר טמאות; הפריש העור מעליו -
העור מטמא במדרס, אכל הטרסקל טהור מכלום, שהרי
נעשה כשברי בלים.
ה. ספסלין שבמרחץ, ששתי רגליו של ספסל של עץ -
מטמא במדרס. היתה אחת של עץ, ואחת של שיש טהור.
ו. נסרים של מרחץ ששגמן [החליקס] - טהורין; שאינן
עשויין לישיבה, אלא כדי שיהיו המים מהלכין תחתיהן.
ז. הסל והפלפלה שמלאן תבן או מוכין [אגודות צמר] -
אף על פי שהתקנין לישיבתו - אינן מקבלין טמאת
מדרס; שאינן ראויין לישיבה. ואם סרגן [תפרס] בגמי או
במשיחה על פיהן [שלא יצאו המוכין], הרי אלו מטמאין
במדרס.
ח. קורת בית הכר [שבה סוחטין הזיתים] שעשה ראשה
האחד פסא [חלק מקום ישיבה] - אינו מטמא במדרס,
מפני שאומרין לו: [כביכול, לזכר שיושב עליה:] 'עמר',
ונעשה מלאכתנו' [אין תכליתה לשבת עליה]. אכל אם
קבע את הפסא [המוכן] בקורת בית הכר, הפסא מטמא
מדרס; ואם דרס הזב על הקורה, לא נטמא הפסא. וכן
אם קבע הפסא בקורה גדולה. עשה ראש הקורה הגדולה
פסא - אין טמא אלא מקום הפסא בלבד, ושאר הקורה
טהורה. וכן הדין בכסא שקבעו בערבה, שהוא טהור.

מתוך מהדורת חזק

46 שָׁאָר טְמֵאוֹת. חֲזֹר וְהִנֵּחָהּ בְּקָדִים [- רוח מזרחית לייבשה],
47 וְנִפְתַּח הַסֶּדֶק - חֲזֹרָה לְקַבֵּל טְמֵאת מִדָּרְס, וְטַהוֹרָה מִשָּׂאָר
48 טְמֵאוֹת.

49 ח. עֲרֵכָה גְדוּלָּה שֶׁהִיא מְחֻזָּקת יָתֵר עַל תְּשַׁעָה קַבִּין,
50 שֶׁנִּפְתַּח מִלְּקַבֵּל רְמוּנִים, וְהִכְנִיָּה [התכוון שתשמש -]
51 לִישִׁיבָה - הָרִי זֶה טַהוֹרָה אִף מִטְּמֵאת מִדָּרְס עַד שִׁיִּקְצִיעַ
52 [יחתור הקצוות]; שֶׁאֵין הַמַּחְשָׁבָה מוֹעֵלֶת בְּעֲרֵכָה גְדוּלָּה
53 שֶׁנִּפְתַּח, עַד שִׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה. עֲשִׂיָּה אָבוּס לְבַהֲמָה -
54 אִף עַל פִּי שֶׁקָּבַעַת בְּכַתֵּל, טְמֵאָה בְּכָל הַטְּמֵאוֹת.

55 ט. מָטָה שֶׁנִּשְׁלָו אֲרָכּוֹת [דפנות האורך] שֶׁלָּה אַחֵר
56 שֶׁנִּטְמָאת, וְעָשָׂה לָּהּ חֲדָשׁוֹת, וְלֹא שָׁנָה אֶת הַנִּקְבִּים
57 [חריצים שבהם מונחים הארוכות], וְנִשְׁתַּכַּרְו הַחֲדָשׁוֹת -
58 עֲדִין הִיא בְּטְמֵאָתָה; נִשְׁתַּכַּרְו הַשְּׁנוֹת - טַהוֹרָה, שֶׁהִכָּל
59 הוֹלֵךְ אַחֵר הַשְּׁנוֹת.

60 י. מָטָה שֶׁהִתָּה טְמֵאָה מִדָּרְס, וְנִשְׁלָה קֶצֶרָה [דופן הרוחב]
61 וְשָׁתִי כְּרַעִים [רגלי המיטה] - עֲדִין הִיא בְּטְמֵאָתָה, שֶׁעֲדִין
62 צוּרַת הַמָּטָה עוֹמֶדֶת; נִשְׁלָה אֲרָכָה וְשָׁתִי כְּרַעִים, טַהוֹרָה.
63 יא. קֶצֶץ שָׁתִי לְשׁוֹנוֹת שֶׁל מָטָה [- קרשים שבהם תחובים
64 דפנות המיטה] בְּאַלְכֶסוֹן [כגון מזרחית דרומית ומערבית
65 צפונית], או שֶׁקֶצֶץ שָׁתִי כְּרַעִים טַפַּח עַל טַפַּח בְּאַלְכֶסוֹן,
66 או שֶׁמַּעֲטָן [קצץ כל רגליה] פָּחוֹת מִטַּפַּח - הָרִי זֶה נִשְׁכַּרָה
67 וְטַהוֹרָה. נִשְׁכַּרָה אֲרָכָה, וְתִקְנָה - עֲדִין הִיא אֵב טְמֵאָה
68 כְּשֶׁהִתָּה; נִשְׁכַּרָה הָאֲרָכָה הַשְּׁנִיָּה, וְתִקְנָה - טַהוֹרָה מִן
69 הַמִּדָּרְס, אֲבָל טְמֵאָה מִנֵּעַ מִדָּרְס. לֹא הַסִּפִּיק לְתַקֵּן אֶת
70 הָרִאשׁוֹנָה עַד שֶׁנִּשְׁכַּרָה הַשְּׁנִיָּה - טַהוֹרָה.

71 יב. מָטָה שֶׁהִתָּה טְמֵאָה מִדָּרְס, או בִּשְׂאָר טְמֵאוֹת, וְנִגְנַב
72 חֲצִיָּה או אֶבֶד, או שֶׁחֲלָקֶיהָ אֲחִין או שְׁתֵּפִין - הָרִי זֶה
73 טַהוֹרָה, שֶׁהָרִי זֶה כְּכִלִּי שֶׁנִּשְׁכַּר. הַחֲזִירוּהָ, מְקַבֵּלֶת טְמֵאָה
74 מִכָּאן וּלְהַבָּא. לְמָה זֶה דּוּמָה? לְעוֹשֶׂה כְּכִלִּי אֶחָד מִשְׁכַּרִּי
75 כְּכִלִּי שֶׁנִּטְמָא - שֶׁהוּא טַהוֹר, וּמְקַבֵּל טְמֵאָה לְהַבָּא.

76 יג. מָטָה שֶׁנִּחְפָּרְקוּ אֲבָרֶיהָ - אִם נִשְׁאַרָה אֲרָכָה וְשָׁתִי
77 כְּרַעִים, או קֶצֶרָה וְשָׁתִי כְּרַעִים - הָרִי אֵלּוּ מִטְּמֵאִין, מִפְּנֵי
78 שֶׁרְאוּיִין לְסַמְכֵן לְכַתֵּל וְלִישֵׁן עֲלֶיהָ.

79 יד. וּמָטָה שֶׁנִּטְמָאת כָּלָה - אִם הִטְבִּילָה אֲבָרִים אֲבָרִים,
80 טַהוֹרָה.

81 טו. הַמִּפְרָק אֶת הַמָּטָה לְהַטְבִּילָה - הַנוֹגַע בְּחִבְלֶיהָ, טַהוֹר.

יום חמישי ט' אלול ה'תשע"ד

פרק כז

83
84 א. שְׁלֹשׁ תַּבּוֹת הֵן: תַּבָּה שֶׁפְּתַחָהּ מִצַּדָּה, טְמֵאָה מִדָּרְס;
85 פְּתַחָהּ מִלְּמַעַלָּה, טְמֵאָה טְמֵא מֵת; וְהַבָּאָה בְּמִדָּה [מחזיקה
86 מ' טאה], טַהוֹרָה מִכָּלֵּם.

87 ב. שְׁלֹשׁ עֲרֻבוֹת [קערות] הֵן: עֲרֵכָה מִשְׁנִי לִגִּין וְעַד תְּשַׁעַת
88 קַבִּין שֶׁנִּסְדָּקָה, טְמֵאָה מִדָּרְס; וְשְׁלֵמָה, טְמֵאָה טְמֵא מֵת;
89 וְהַבָּאָה בְּמִדָּה, טַהוֹרָה מִכָּלֵּם.

1 שֶׁל סוֹס [מקום הנחת רגלי הרוכב], וְכָר הַגָּמֶל, וְאֶפֶס שֶׁל
2 נֶאֱקָה [גמל לבן], וְכָל פִּיֻצָּא בָּהֶן. הַלּוּחוֹת שֶׁמִּנִּיחִין עַל
3 גְּבִי הַחֲמוּר, וְאַחֵר כָּף נִוְתָּנִין עָלָיו הַמְשׁוּי - טַהוֹרוֹת; וְאִם
4 הִיתָה רְאוּיָה לְמִרְכָּב, טְמֵאָה.

פרק כו

6 א. כְּלִי עֵץ הָרְאוּי לְמִדָּרְס שֶׁקָּבַעו [במסמרים] בְּכַתֵּל בְּתוֹךְ
7 הַבִּנְיָן - קָבַעוּ וְלֹא בָּנָה עַל גְּבִי, או בָּנָה עַל גְּבִי וְלֹא
8 קָבַעוּ - עֲדִין הוּא מִטְּמָא בְּמִדָּרְס כְּשֶׁהִתָּה; קָבַעוּ בְּמִסְמָרִים
9 וּבָנָה עָלָיו - טַהוֹר. וְכֵן מִפֶּן [מחצלת] שֶׁנִּתְּנָה עַל גְּבִי
10 הַקּוֹרוֹת [מקום יציאת המעייבה] - קָבַעוּ וְלֹא נָתַן עָלָיו אֶת
11 הַמַּעֲזִיבָה [שכבת הטיט], או שֶׁנָּתַן עָלָיו אֶת הַמַּעֲזִיבָה וְלֹא
12 קָבַעוּ - עֲדִין הוּא מִטְּמָא בְּמִדָּרְס; קָבַעוּ וְנָתַן עָלָיו אֶת
13 הַמַּעֲזִיבָה - טַהוֹר.

14 ב. סִפְסָל שֶׁנִּשְׁטַל אַחֵד מִרְאשָׁיו [- רגליו] - עֲדִין הוּא רְאוּי
15 לְמִדָּרְס; נִשְׁטַל הַשְּׁנִי, טַהוֹר. וְאִם יָשׁ בּוֹ גְּבִיהַ טַפַּח, מִטְּמָא
16 בְּמִדָּרְס.

17 ג. כִּסָּא שֶׁל כֹּלָה שֶׁנִּשְׁטַלוּ חֲפוּיָיו [כיסוייו], טַהוֹר; וְאִם לֹא
18 הָיוּ חֲפוּיָיו יוֹצְאִין [בולטים], וְנִשְׁטַלוּ - עֲדִין הוּא רְאוּי
19 לְמִדָּרְס, שֶׁכֵּן דָּרְכוֹ לְהִיּוֹת מִטְּמָא עַל צִדּוֹ וְיוֹשֵׁב עָלָיו.

20 ד. כִּסָּא שֶׁנִּשְׁטַלוּ חֲפוּיָיו, וְעֲדִין הוּא רְאוּי לִישִׁיבָה - מִטְּמָא;
21 נִשְׁטַלוּ שְׁנֵים מִחֲפוּיָיו זֶה בְּצַד זֶה, טַהוֹר.

22 ה. שֶׁדָּה [קרון בו שני מפלטי ישיבה] שֶׁנִּשְׁטַל הָעֲלִיּוֹן שֶׁלָּה
23 - טְמֵאָה, מִפְּנֵי הַתַּחֲתוֹן שֶׁהוּא רְאוּי לְמִדָּרְס; נִשְׁטַל הַתַּחֲתוֹן
24 - טְמֵאָה, מִפְּנֵי הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא רְאוּי. נִשְׁטַלוּ הָעֲלִיּוֹן וְהַתַּחֲתוֹן
25 - הָרִי הַדְּפָנִים טַהוֹרִין.

26 ו. תַּבָּה שֶׁנִּפְתַּחָה מִצַּדָּה [בדופנה] - מִטְּמָאָה בְּמִדָּרְס
27 כִּשְׂאָר טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה אִף לִישִׁיבָה וְהִכָּל
28 יוֹשְׁבִין עָלֶיהָ. נִפְתַּחָה מִלְּמַעַלָּן - טַהוֹרָה מִן הַמִּדָּרְס, שֶׁהָרִי
29 אֵינָה רְאוּיָה לִישִׁיבָה; וּמִתְּטַמָּאָה בִּשְׂאָר טְמֵאוֹת, שֶׁעֲדִין
30 הִיא מְקַבֵּלֶת. נִפְתַּחָה מִלְּמַטָּן - טַהוֹרָה מִכָּל טְמֵאָה, אִף
31 עַל פִּי שֶׁאִפְשָׁר לִישֵׁב עָלֶיהָ כִּכְסֵּא, מִפְּנֵי שֶׁעָקַר מַעֲשִׂיהָ
32 לְקַבֵּלָהּ, וְכָכָר בְּטֵל הָעֵקֶר; וְהַמְּגוּרֹת [מגירות] שֶׁלָּה
33 מִטְּמָאוֹת, וְאֵינָן חַבּוּרִים לָהּ. וְכֵן מִשְׁפָּלֶת [סל אשפה]
34 שֶׁנִּפְתַּחָה מִלְּקַבֵּל רְמוּנִים - אִף עַל פִּי שֶׁהִיא רְאוּיָה
35 לְמִדָּרְס, הָרִי הִיא טַהוֹרָה מִכָּלֵּם; מִפְּנֵי שֶׁעָקַר מַעֲשִׂיהָ
36 לְקַבֵּלָהּ, וְהוֹאִיל וּבְטֵל הָעֵקֶר, בְּטֵלָה הַטְּפֵלָה.

37 ז. עֲרֵכָה שֶׁל עֵץ שֶׁמִּגְבִּילִין [מערבבים] בָּהּ הַבְּנָאִין אֶת
38 הַגְּבִיסִין [- גבס] - אִף עַל פִּי שֶׁמְקַבֵּלֶת שָׂאָר טְמֵאוֹת, אֵינָה
39 מִטְּמָאָה בְּמִדָּרְס. עֲרֵכָה שֶׁל עֵץ שֶׁלִּישִׁין בָּהּ הַבִּצָּק, שֶׁהִיא
40 מְחֻזָּקת מִשְׁנִי לִגִּין וְעַד תְּשַׁעַת קַבִּין, שֶׁנִּסְדָּקָה עַד שֶׁאֵינָה
41 יָכוֹל לְרַחֵץ בָּהּ רִגְלָו אַחַת מִפְּנֵי הַסֶּדֶק - הָרִי זֶה מִטְּמָאָה
42 בְּמִדָּרְס; שֶׁסְּתָמָה שֶׁהוּא כּוּפָה אוֹתָהּ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ [-]
43 מִיּוֹעֵדֶת גַּם לִכְרֹךְ, לִפִּי גְדֻלָּתָה וְסִדָּק שֶׁלָּה. הִנִּיחָה בְּגִשְׁמִים
44 עַד שֶׁנִּתְפַּחָה, וְנִסְתָּם הַסֶּדֶק - אֵינָה מִטְּמָאָה בְּמִדָּרְס, שֶׁהָרִי
45 הִיא רְאוּיָה לְלוֹשׁ בָּהּ, וְתַחֲלַת מַעֲשִׂיהָ לְלוֹשׁ בָּהּ; וּמְקַבֵּלֶת

ספרים, טמא טמא מת; ושל תכריכי המת ושל נבלי בני
לוי, טהורה מכלום - לפי שאינן ממשמשי אדם.
יד. עור העשוי כמו יד, שמכניסין בו היד והאצבעות מפני
הצנה [- כפופות] וההזק וכיוצא בהן, והוא הנקרא
'פרקלים'; ושלשה פרקלימין הן: של צידי תיה ועוף,
טמא מדרס - שהרי נשען עליו; ושל חגבים, טמא טמא
מת - מפני שנותנין בו את החגבים; ושל קוצין [קוטפי
פירות] שמקצין בו הפירות, טהור מכלום - לפי שאינו
ממשמשי אדם.
טו. שלש סבכות [בגד עבה] הן: של ילדה [שמורידה
אותה לפעמים ויושבת עליה], טמא מדרס; ושל זקנה
[אינה מורידה אותה], טמא טמא מת; ושהושין לצחוק
בה לשותי שגר [שתיינים], טהורה מכלום - לפי שאינה
ממשמשי אדם.
טז. שלשה סנדלין הן: של אדם, טמא מדרס; של מתכת
ושל בהמה, טמא טמא מת; של שעם [עץ רך] ושל צפירה
[גומי], טהור מכלום. כללו של דבר: כל כלי שאינו ראוי
למשקב או למרפב, או שהוא ראוי ולא נעשה לכך אלא
למלאכה אחרת - הרי הוא טהור מן המדרס. נעשה
למלאכה אחרת ומשמש עמה [גם] את הישיבה, כגון
הטלית והרדוד - מטמא במדרס; וכל המטמא במדרס,
מטמא במת. ויש שמטמא במת ואינו מטמא במדרס, כמו
שבארנו. וכל המטמא במת - מטמא בשאר אבות
הטמאות, בין אבות של תורה בין של דבריהם; ומטמא
במשקין.
יז. שלש קפות [שקים] הן: מהוה [בלויה] שטליה [-]
עשאה טלאי] על הבריאה, הולכין אחר הבריאה [לענין
טומאה]; קטנה על הגדולה, הולכין אחר הגדולה. הרי
שתייהן שוות, הולכין אחר הפנימית; כיצד הולכין
אחריה? שאם נקבה במוציא רמון, שתייהן טהורות.
יח. שלש פנקסיות [לוחות] הן: האפסירין [לוחות
כתיבה] שמניחין עליו הספרים, טמא מדרס; ויש בו
בית קבול שצוה, טמא טמא מת; וחלקה, טהורה מכלום
- לפי שאין עליו צורת כלי, ואינו ראוי למדרס.

פרק כח

א. כל הכלים שיש להן בית קבול, שננטמו אחריהן
במשקין - לא נטמא תוכן לתרומה, ולא הגניהם
[שפתיהם], ולא אוניהם [בית יד שלהם], ולא ידיהם [כגון
יד מחבת], ולא מקום האצבע השוקע בשפת הכלי; נטמא
תוכו של כלי, נטמאו פלן. נפלו משקין טמאין על פני
הכלים, או על הגניהם, או על אוניהם, או על ידות הכלים
המקבלין - הרי זה מנגב, וטהורין; ואפלו אחרי הכלי
כלו, לא נטמאו.
ב. אחד כלי השק, כגון השקין והמרוצפין [שקים גדולים],
או כלי העור, כגון הפרים והפסותות, ואחד כלי העץ, אפלו

ג. שלש עגלות הן: העשויה בקתורה [- כסא], טמא
מדרס; והעשויה במטה, טמא טמא מת; ושל אבנים,
טהורה מכלום.
ד. שלשה תריסין [מגיני מלחמה] הן: תריס הכפוף, טמא
מדרס; ושמשהקין בו בקמפון [- שדה אימונים], טמא
טמא מת; ודיצת הערביים [שמשהקין בו הילדים], טהורה
מכלום - לפי שהיא עשויה לצורה בלבד, ואינה ממשמשי
אדם, וכל כלי שאינו ממשמשי אדם, אינו מקבל טמא
כל עקר.
ה. שלשה תרבוסין [- משטחים] של עור הן: של ספרים,
טמא מדרס; ושל אכלין שאוכלין עליו, טמא טמא מת;
וששוחטין עליו הזיתים, טהור מכלום - לפי שאינו
ממשמשי אדם.
ו. שלש בסיסות הן: שלפני [- לרגלי] המטה ושלפני
הסופרים, טמא מדרס; ושל שלחן, טמא טמא מת; ושל
מגדל [- מתחתיו], טהור מכלום - לפי שהוא כמו קצת
המגדל, וצורתו מוכחת עליו.
ז. שלש מטות הן: העשויה לשכיבה, טמא מדרס; ושל
זגגין שנותנין בה כלי זכוכית, טמא טמא מת; ושל סרגין
[אורגים] שמסרגין עליה את הסבכות, טהורה מכלום -
לפי שאינה ממשמשי אדם.
ח. שלש משפלות [סלים גדולים] הן: של זבל, טמא
מדרס; של תבן, טמא טמא מת; והפחלץ [רשת מחבלים
עבים] של גמלים, טהור מכלום - לפי שהחבלים שלו
קשים ביותר ועבים ואינו ראוי לישוב עליו, ועיני שובים
[החלל שבין חבל לחבל] רחבים הרבה ואינו ראוי לקבל
תבן וכיוצא בו, ונמצא שאין עליו תורת כלי, אלא חבלים
בלבד.
ט. שלשה מפצין [מחצלות] הן: העשוי לישיבה, טמא
מדרס; ושל צבעין שמניחין בו הכלים, טמא טמא מת;
ושל גתות שנותנין עליו ענבים ומחפין [מכסים] בו, טהור
מכלום - שאין ממשמשי אדם.
י. שלש חממות [נודות עור] הן, ושלשה תרמלין
[ילקוטים] הן: המקבלין כשעור, טמאין מדרס; וכמה
שעורן? החמת ארבעת קבין, והתרמל חמשת קבין.
ושאינן מקבלין כשעור, טמאין טמא מת; ושל עור הדג,
טהורות מכלום.
יא. שלשה עורות הן: העשוי לשטיח, טמא מדרס;
והעשוי לתכריך [לכרוך בו כלים], טמא טמא מת; ושל
רצועות ושל סנדלין, טהור מכלום - לפי שאין עליו צורת
כלי.
יב. שלשה סדינין הן: העשוי לשכיבה, טמא מדרס;
והעשוי לפרכת, טמא טמא מת; ושל צורות [ציורים]
שעושין אותו כדי שיתלמד ממנו הרוקם, טהור מכלום -
לפי שאינו ממשמשי אדם.
יג. שלש מטפחות הן: של ידים, טמא מדרס; ושל

מתוך מהדורת חזק

בטמא חמורה של תורה, בין שנטמא בטמא של
דבריהם [מדברנו] - אין להם טהרה, אלא בטבילה במים
הנקיין בקרקע.
ב. כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכבוס בגדים מן
הטמאות, אינן אלא טבילת כל הגוף במקוה; וזה שנאמר
בזב "וידיו לא שטף במים", כלומר שיתביל גופו. והוא
הדין לשאר הטמאות, שאם טבל כלו חוץ מראש אצבעו
הקטנה, עדין הוא בטמא. וכל הדברים האלה - אף על
פי שהם מפי השמועה [ממשה רבינו], הרי נאמר "במים
יובא וטמא עד הערב"; בזמן אב [ל' יומד] לכל הטמאים,
שיבואו במים.
ג. כל הפלים שנטמאו - יש להן טהרה במקוה, חוץ מכלי
חרש וכלי זכוכית; וכן המפץ [מחצלת]. וכלי חרש,
נאמר בו "ואתו תשברו" - אין לו טהרה אלא שבינה.
אפלו חבירו בקרקע, ואפלו קבעו במסמר, ואפלו מלאהו
סיד או גבסים [גבס] - הרי הוא כמות שהיה, עד שישבר.
וכלי זכוכית, ככלי חרש עשויים בדבר זה.
ד. המפץ אינו בכלל הפלים המקבילים שאר כל הטמאות;
לפי שאינו כלי קבול, אינו בכלל כלי עץ האמורים בתורה;
והואיל והוא ראוי למשכב, נתרבה לטמאת מדרס [חזב]
בלבד דין תורה; וכיון שאין לו טמא ולא טהרה בפרוש,
ונתרבה לטמא - לא יתרבה לטהר במקוה, שאין מטהר
במקוה אלא הפלים האמורים בתורה, ואין למפץ טהרה
אלא קריעתו, עד שישאר פחות מששה טפחים על ששה
טפחים.
ה. הזב - אין לו טהרה אלא במעין [שמיימו וזרמין],
שהרי נאמר בו "במים חיים"; אבל הזב והשאר הטמאים,
בין אדם בין בליים - טובלין אף במקוה.
ו. כל חייבי טבילות, טבילתם ביום - חוץ מנדה ויולדת,
שטבילתן בלילה, כמו שבארנו בענין נדה. ובעל קרי
טובל והולך כל היום בלילה, מתחלת הלילה - שנאמר:
"והיה לפנות ערב, ירחץ במים", מלמד שטובל והולך
מתחלת הלילה עד הערב שמש.
ז. כל הטובל, צריך שיתביל כל גופו כשהוא ערם, בבת
אחת. ואם היה בעל שער, יטביל כל שער ראשו; והרי
הוא כגופו, דין תורה. וכל הטמאין שנטבלו בבגדיהן,
עלתה להן טבילה - מפני שהמים באין בהם [עוברים]
דרכם, אינן חוצצין. וכן הנדה שטבלה בבגדיה, מתרת
לבעלה.
ח. כל הטובל צריך להתפונ לטבילה; ואם לא נתפון,
עלתה לו טבילה לחלין [ולא לקדשים]. אפלו נדה שטבלה
בלא פונה, כגון שנפלה לתוך המים או ירדה להקר - הרי
זו מתרת לבעלה; אבל לתרומה וקדשים - אינה טהורה,
עד שתטביל בכונה.
ט. הכופת ידיו ורגליו, וישב לו באמת המים - אם נכנסו
מים דרך פלו, טהור. הקופץ לתוך המקוה, הרי זה מגנה

1 קפות ומשפלות [סלים גדולים] - אם נטמאו אחוריהן
2 במשקין, לא נטמא תוכן.
3 ג. פשוטי [ללא בית קיבול] כלי שטף [המיטהרים]
4 במקוה] שאינן ראויין למדרס, כגון השלחן והטבילה שאין
5 לה דפן [מסגרת] - הואיל ואין מקבלין טמא מן התורה
6 - אם נטמאו אחוריהן במשקין, לא נטמא תוכן. אבל
7 פשוטי כלי שטף הראויין למדרס - כגון המטה, והעור
8 שישנים עליו, והפסא, וכיצא בהן - אין להן אחורים
9 ותוף; אלא בין שנגעו משקין בהן מתוכן, או מאחוריהן -
10 נטמא הכלי בלוי. וכן מדות יין ושמן, וזומי ליסטה [מזלג
11 צלייה], ומסגנת של חרדל, ומשמרת של יין - אין להן
12 אחורים ותוף; אלא אם נפלו משקין על מקצתן, נטמאו
13 כלן כמו הבגדים.
14 ד. המרדע, והוא המלמד [מוט הכוונת החרושה] - יש
15 לשני קצותיו אחורים ותוף. ביצד? נפלו משקין על
16 התרחור [החלק שנכנס לעומק האדמה] - לא נטמא מן
17 העץ הסמוך לתרחור אלא שבועה טפחים בלבד, ושאר
18 העץ טהור; וכן אם נפלו משקין על הדרך [הברזל
19 החורש], לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרך.
20 נפלו חוץ לשבועה וחוץ לארבעה - הרי זה ככלי קבול
21 שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמא אלא ממקום מגעו
22 ולחוץ.
23 ה. כיס בתוף כיס, שנטמא אחד מהן במשקין - לא נטמא
24 חבירו. במה דברים אמורים? בשתי שפותיהן שוין. אבל
25 אם היה החיצון עורף, ונטמא הפנימי - נטמא החיצון;
26 נטמא החיצון, לא נטמא הפנימי. ובשרץ - בין כף ובין כף
27 - אם נטמא אחד מהן, לא נטמא חבירו.
28 ו. החוקק רבע [הקב] וחצי רבע בעץ אחד, ונטמא אחד
29 מהן במשקין - לא נטמא השני, אף על פי שהן עץ אחד.
30 ביצד? נגעו משקין טמאין בתוף הרבע - הרבע ואחוריו
31 טמא, וחצי הרבע ואחוריו טהור; נגע בחצי הרבע מתוכו
32 - חצי הרבע ואחוריו טמאים, והרבע ואחוריו טהורין.
33 וכשהוא מטביל, מטביל את הכל. נטמאו אחורי הרבע, או
34 אחורי חצי הרבע במשקין - הרי אחורי הכל טמא; שאין
35 חולקין את האחורים.
36 ז. קמקומוס [קומקום] שהיו אחוריו טמאין, והיה מרתים
37 - אין חוששין שטמא יצאו משקין מתוכו ונגעו באחוריו
38 ותורו לתוכו, אלא הרי המשקין שבתוכו טהורין לתרומה.
39 בריך רחמנא דסייען
40 **הלכות מקוואות**
41 מצות עשה אחת, והיא שיתביל כל טמא במי מקוה ואחר
42 כף יטהר. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.
43 **פרק א**
44 א. כל הטמאין - בין אדם, בין בליים, בין שנטמאו

45 שם תמיד אפלו בימות החמה - כל אלו חוצצין. ושאר כל
46 הטיט - כשהוא לח - אינו חוצץ, שהרי נמחה במים;
47 וכשהוא יבש, חוצץ.
48 ב. הדיו, והדבש, והחלב, והדם, ושרף התות, ושרף
49 התאנה, ושרף השקמה, ושרף הקרוב - יבשין, חוצצין;
50 לחין, אינן חוצצין. ושאר כל השרפין - בין לחין בין
51 יבשין, חוצצין. והדם שנסרף [ונדבק] בפשר - אפלו לח,
52 חוצץ. האבר והפשר המדלדלים [ונתלשו מהגוף אך לא
53 נפרדו], חוצצין.
54 ג. בית הסתרים באשה - חוצץ, עד שתדיח תחלה;
55 שהוצעה שם תמיד, והאבר מתקבץ וחוצץ. במה דברים
56 אמורים? בנשואה; אבל בפנייה - הואיל ואינה מקפדת,
57 אינו חוצץ.
58 ד. האגד [תחבושת] שעל גבי המפה, והשקשין [מתכות]
59 שעל גבי השכר, והשיירים [שרשראות] והנזמים והקטליות
60 [מחרוזות] והטבעות - בזמן שהן חזקין ודבוקין בפשר,
61 חוצצין; ובזמן שהן רפין, אינן חוצצין.
62 ה. חוטי הצמר, וחוטי פשתן, והרצועות שקושרות הנשים
63 על ראשיהן לנואי - חוצצין, מפני שהן מברילין בין המים
64 ובין הגוף. אבל חוטי שער - אין חוצצין, מפני שהמים
65 באין בהם אף על פי שאינן רפין.
66 ו. חוטין שבצנאר - אין חוצצין, אפלו של פשתן; לפי
67 שאין אשה חונקת עצמה בהן. אבל חזקין [תכשיטים]
68 שבצנאר, כגון קטליות ונזקים - חוצצין; לפי שהיא
69 חונקת עצמה בהן, כדי שתראה בעלת בשר.
70 ז. שער שעל הלב שנתקשר ונעשה קלקין [- סברא], וכן
71 קלקין הנזק - חוצצין.
72 ח. חץ שהוא תחוב באדם - בזמן שהוא נראה, חוצץ;
73 ובזמן שאינו נראה - טובל ואוכל בתרומתו לערב, אף על
74 פי שהוא חץ טמא. וכן מי שבלע טבעת טמאה, וטבל -
75 הרי זה טהור; ואם הקיאה אחר שטבל, נטמא במגעו;
76 שפך בצנורו, שכל הבלועים בגוף החי, אינן מטמאין ולא
77 מטמאין. נכנסו צורות [רגבי אדם] וקיסמין בסדקי
78 רגליו מלמטה, חוצצין.
79 ט. אספלונית, מלוגמא, ורטיה [מיני תחבושות] שעל בית
80 הסתרים - חוצצין; אף על פי שאינו צריך שיכנסו המים,
81 צריכין שיהיו ראויין ולא יהיה עליהן דבר חוצץ, כמו
82 שבארנו. היתה בו שצרה או שתי שצרות חיצונית למפה
83 וראשון מדבק למפה, או שהיו מדבקין בטיט או בצואה,
84 או שהיו בו שתי שצרות בריטי עיניו מלמעלה - הרי אלו
85 חוצצין.
86 י. לא יטבל אדם בעפר שעל רגליו; ואם טבל, אינו
87 חוצץ.
88 יא. האוחז באדם ובכלים, והטבילין - הרי הן בטמאתו,
89 ואף על פי שרפה ידיו עד שבאו בהן המים; וגזרה, שמא
90 לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים תחלה, עלתה להן טבילה.

1 [- לא נראה שטובל לשם מצווה]. והטובל פעמים במקוה,
2 הרי זה מגנה [כנ"ל]. והאומר לחברו: 'כבש ידך עלי
3 במקוה', הרי זה מגנה [כנ"ל].
4 י. בית הסתרים [מקומות בגוף שאינם נראים] ובית
5 הקמטים, אינן צריכין שיכבאו בהן המים, שנאמר: "וידיו
6 לא שטף במים", אברים הנראין בלבד. ואף על פי כן
7 צריכין להיות ראויין שיכבאו בהן המים, ולא יהיה דבר
8 חוצץ. לפיכך אמרו חכמים: 'לעולם ילמד אדם בתוך
9 ביתו, שתהיה אשה מדיחה קמטיה במים ואחר כך
10 תטבל'. האשה טובלת בדרך גדילתה באורגת, וכמניקה
11 את בנה [כעמידתה בעת אריגה או הנקה].
12 יא. אשה אינה טובלת בנמל, מפני שמתבטשת מבני אדם
13 ואינה טובלת פהגן; ואם הקיף לה מפץ [מחצלת] וכיוצא
14 בו כדי להצניעה, טובלת בנמל. ולא תטבל על גבי כלי
15 חרש או סל וכיוצא בהן, מפני שהיא מפחדת ולא תעלה
16 לה טבילה.
17 יב. אחד האדם ואחד הכלים, לא יהיה דבר חוצץ בינם
18 לבין המים; כגון שהיה בצק או טיט מדבק על בשר
19 האדם או על גוף הכלי - הרי זה טמא כשהיה, ולא עלתה
20 להם טבילה. דבר תורה, אם היה דבר החוצץ חופה
21 [מכסה] את רב האדם או רב הכלי - לא עלתה להם
22 טבילה. והוא שהיה האדם מקפיד עליו, ורוצה להעבירו;
23 אבל אם אינו מקפיד עליו, ולא שם אותו על לב בין עבר
24 בין לא עבר - אינו חוצץ, ואף על פי שהוא חופה את
25 רבו. וכן אם היה חופה מעוטו - אינו חוצץ, אף על פי
26 שהוא מקפיד עליו. מדברי סופרים, שכל דבר שהוא
27 חוצץ - אם היה מקפיד עליו - לא עלתה לו טבילה, אף
28 על פי שהוא על מעוטו; וגזרה, משום רבו. וכל דבר
29 החוצץ - אם היה חופה את רבו - לא עלתה לו טבילה,
30 אף על פי שאינו מקפיד עליו; וגזרה, משום רבו המקפיד
31 עליו. נמצאת אומר, שאם היה על בשר האדם או על גוף
32 הכלי דבר מדברים החוצצין, כגון בצק וזפת וכיוצא בהן
33 - אפלו טפה בחרדל, והוא מקפיד עליה - לא עלתה לו
34 טבילה; ואם אינו מקפיד עליה - עלתה לו טבילה, אלא
35 אם כן היה חופה את רב הכלי או רב האדם, כמו
36 שבארנו.

יום שישי י' אלול ה'תשע"ד

פרק ב

39 א. אלו חוצצין באדם: לפלוף [ליחת העין] שחוצץ לעין
40 [שנדבקת מחוץ לעין], וגלד [ליחת פצע] שעל גבי המפה,
41 וסם [חומר רפואי] יבש שעל גבי המפה, והרטיה שעליה,
42 וגלדי צואה שעל בשרו, ובצק או טיט שמתחת הצפרן,
43 והמלמולין [שיירי בצק] שעל הגוף, וטיט היגון [- עבה],
44 וטיט היוצאין [יוצרי כלי חרס], וטיט של דרכים הנמצא

מתוך מהדורת חזק

44 כ. שרטה בשרה והוציאה דם, וטבלה - בתוך שלשה
45 ימים, אין מקום השריטות חוצץ; לאחר שלשה ימים, הרי
46 מקום השריטות חוצץ, מפני שהדם קופה שם, כגלד שעל
47 גבי המכה. וכן לפלוף שבועין - אינו חוצץ. אם היה יבש,
48 והוא שהתחיל להוריק [- צבע ירוק], חוצץ בנדה.
49 כא. כחל שבועין [צבע כחול שנותנת בעין], אינו חוצץ;
50 שעל גבי העין, חוצץ. ואם היו עיניה פרוחות [עוצמת
51 ופוחתת תמיד], אף על גבי העין אינו חוצץ.
52 כב. פתחה עיניה ביותר, או שעצמה עיניה ביותר - לא
53 עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין טהרות;
54 אבל להתיירא לבעלה, מתרת. אף על פי שנתנה תבשיל
55 לבנה, או שהיה בה שרט לשן, או שהיה על גב עיניה
56 כחל, ובין פתחה עיניה או עצמה אותן - הרי זו מתרת
57 לבעלה; שכל הדברים האלו וכיוצא בהן אינן אלא
58 מדבריהם, ולענין טהרות גזרו, לענין בעילה לא גזרו. וכל
59 החוצץ בנדה לטהרות - חוצץ בשאר טמאות לענין
60 טהרות, (וחוצץ בנדה בשעת טבילה) וחוצץ בכגד
61 בשעת טבילה.
62 כג. מי ששבל, ועלה, ונמצא עליו דבר חוצץ - אף על
63 פי שנתעסק באותו המין כל היום, הרי הוא בטמאתו, עד
64 שיאמר: 'יודע אני בודאי שלא היה זה עלי קדם טבילה';
65 הואיל והחזק טמא, העמד טמא על טמאתו, עד שתדע
66 בודאי שטמא.

פרק ג

67 א. ואלו חוצצין בכלים: הזפת, והחמר, וכיוצא בהן.
68 הזפת שבכוס ושבצלוחית - מתוכן [- בתוכן], חוצצין;
69 ומאחוריהן, אינן חוצצין. במה דברים אמורים? מבית
70 האמן; אבל מבצל הבית - בין מתוכן בין מאחוריהן,
71 חוצצין. הזפת שבתמחוי [קערה גדולה] ושבקערה - בין
72 כף ובין כף, בין מבצל הבית בין מבית האמן - חוצצין.
73 ב. המר [מין בושם] והקומוס [אחד ממרכיבי דין] - בין
74 בכוס וצלוחית בין בתמחוי וקערה, בין מבצל הבית בין
75 מבית האמן, בין כף ובין כף - חוצצין. היה זפת או חמר
76 וכיוצא בהן על הטבלה, ועל השלחן, ועל הדרגש [כסא
77 קטן] - אם היו נקיים - חוצצין, מפני שהוא מקפיד עליהן;
78 ועל הבלוסין [מלוכלכים] - אינן חוצצין, מפני שאינו
79 מקפיד עליהן.
80 ג. היו על מטות בעל הבית, חוצצין; ועל של עני, אינן
81 חוצצין. ועל אכף בעל הבית, חוצץ; ועל של זקקין [נודות
82 עור], אינו חוצץ. על המרדעת [- של חמור] משני צדדין
83 [- החציצה היא לכל אורכה], חוצץ.
84 ד. היה זפת או חמר וכיוצא בהן על בגדי תלמידי חכמים

1 יב. המפשלת בנה לאחוריה, וטבלה - לא עלתה לה
2 טבילה; שמא טיט היה ברגלי התינוק או בידו, ונדבק
3 באשה בשעת טבילה, וחצץ, ואחר שעלתה נפל.
4 יג. נדה שנתנה שערה בפיה, או שקפצה [הידקה] ידה,
5 או שקרצה בשפתותיה [הדביקס זו לזו בחזק], או שנמצא
6 בצק בשפתותיה, או שנמצא עצם בין שניה - כאלו לא
7 טבלה. וכן שאר הטמאים. נתנה מעות בפיה, וירדה
8 וטבלה - טהרה מטמאת נדה, והרי היא טמאה על גב [-
9 מחמת] רקה; ונמצאת ראשון לטמאה, כמי שנגע ברק
10 הנדה. וכן הדין בגב.
11 יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקי [סבך שערות -]
12 הראש ובית השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוף [ליחה]
13 שבועין, וגלד שהעלת המכה, ולכלוכי צואה שעל בשרו,
14 וצואה שתחת הצפרן, וצפרן המדלדלת, וכשות הקטן,
15 והוא השער הדק שעל בשרו [של ילד קטן] - כל אלו אין
16 חוצצין.
17 טו. שתי שערות או גתר שהיו קשורין כאחת קשר אחד
18 - אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן. ושערה אחת
19 שנקשרה, חוצצת; והוא, שהיה מקפיד עליה; אבל אם
20 אינו מקפיד עליה, עלתה לו טבילה, עד שהיה רב שערו
21 קשור, נימא נימא בפני עצמה. כזה הורו הגאונים. ונראה
22 לי, ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה,
23 ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר 'רב השער'; אלא אף
24 על פי שכל שער ראשו קשור נימא נימא - אם אינו
25 מקפיד עליו, עלתה לו טבילה, אלא אם כן נצטרף לחוצץ
26 אחר על גופו, כמו שבארנו. ואחד הנדה, ואחד שאר
27 הטמאין שיש בראשם שער.
28 טז. תקנת עזרא היא, שהיה האשה חופפת שערה,
29 ואחר כך תטבל; ואם אפשר לה לחף בלילה ותטבל מיד,
30 תכף לחפיפה - הרי זה משבח. ובשעת הדחק, או מפני
31 החלי - חופפת אפלו בערב שבת, וטובלת למוצאי שבת.
32 יז. טבלה ועלתה, ונמצא עליה דבר חוצץ - אם באותו
33 היום שחפפה טבלה, אינה צריכה לחף פעם שניה, אלא
34 חוזרת וטובלת בלבד. ואם לאו, צריכה לחף פעם שניה
35 ולטבל.
36 יח. לא תחף אשה בנדה [אבן חפירה], מפני שהוא מקטף
37 [מנתק] את השער, ולא באהלה [אלוה], מפני שהוא מסרף
38 [- מסבך] את השער; אלא בחמין, ואפלו בחמי חמה [-
39 שמש] - מפני שהחמין משרין את השער ומסלסלין
40 [מפרידים] אותו. אבל הצונין מקבצין את השער,
41 ומבלבלין אותו ומתקשר.
42 יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה, וטבלה - לא עלתה לה
43 טבילה, מפני השמנונית שעל ידה.

48 כַּאֲחַת, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם יֵשׁ לָהֶן טְהוֹרָה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּטָמְאָת
49 אֲכָלִין וּמִשְׁקִין. הִיָּה הַכָּלִי מְלֵא מִי רַגְלִים, רֹאֵין אוֹתוֹ
50 כְּאִלוֹ הֵן מַיִם. הִיָּה בּוֹ מִי חֲטָאָת [פֶּרֶה אֲדוּמָה] - אִם
51 הִיָּה רֹב הַכָּלִי פָּנוּי, כְּדִי שִׁירְבוּ מִי מִקְוֶה עַל מִי חֲטָאָת
52 שֶׁבְּתוֹכוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר; וְאִם לֹא - עֲדִין הוּא בְּטָמְאָתוֹ,
53 וְכֵאלּוֹ הֵן שְׁאֵר מִשְׁקִין שֶׁחוֹצְצִין בֵּין גּוֹף הַכָּלִי וּבֵין מִי
54 הַמִּקְוֶה.
55 יט. כָּלִי שֶׁתּוֹכוֹ טְהוֹר וְגַבּוֹ טָמֵא, וְהִיָּה מְלֵא יֵין לְכֵן אוֹ
56 חֶלֶב, וְהִטְבִּילוֹ - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֹב: אִם הִיָּה רֹב הַכָּלִי
57 פָּנוּי, כְּדִי שִׁירְבוּ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁטָּמְאָתוֹ
58 מְדַבְּרִיהֶם [מְדַבְּרָן]. אָבֵל אִם הִיָּה בּוֹ יֵין אִדָּם אוֹ שְׁאֵר
59 מִשְׁקִין, לֹא עֲלָתָהּ לוֹ טְבִילָה.
60 כ. לִגְיָן [כֹּד] שֶׁהוּא מְלֵא מַיִם טָמֵאִין, וְנִתֵּן עַל פִּי טֵיט
61 טוֹפֶת [לח], וְהִיָּה הַטֵּיט שׁוֹקֵעַ בְּמַיִם, וְהִטְבִּילוֹ - טְהוֹר;
62 וְאִם הִיָּה טֵיט הִנֵּן [עֵבֶה] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כְּאִלוֹ לֹא טָבֵל. וְכֵן
63 טַבַּעַת שֶׁנִּתְּנָה בְּלִבָּנָהּ שֶׁל טֵיט טוֹפֶת, וְהִטְבִּילָה - טְהוֹרָה;
64 וְאִם הִיָּה טֵיט יָוֵן, כְּאִלוֹ לֹא טְבִילָה.
65 כא. אֵלּוּ שְׁאֵין צָרִיכִין שִׁיבּוּאוֹ הַמַּיִם בִּהֵן: סֵתֶם קֶשֶׁרִי
66 בְּגָדִי עֲנִיִּים; וְאִם הִקְפִּיד עֲלֵיהֶן, חוֹצְצִין. וְקֶשֶׁרִי בְּגָדִי
67 בְּעֵלִי בְּתִים, סֵתֶמֶן חוֹצְצִין; וְאִם אֵינוֹ מִקְפִּיד עַל הַקְּשָׁרִים,
68 אֵינֶן חוֹצְצִין. וְקֶשֶׁרִי נִימֵי הַבְּגָדִים [בַּשֹּׁפֶת הַבְּגָד] שֶׁנִּקְשְׁרוּ
69 מֵאֲלֵיהֶן, וְחִבָּט [לֹאֲלֵה] הַסִּנְדֵּל, וְהִפְלָה [תְּפִילִין] שֶׁל
70 רֹאשׁ בְּזִמְן שֶׁהִקְצִיעָה דְּבוּקָה עִם הַרְצוּעָה בְּבֵית הַרְצוּעָה
71 שֶׁלָּהּ וְחִזְקָהּ, וְהִפְלָה שֶׁל זְרוּעַ בְּזִמְן שֶׁאֵינָה עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת
72 [רְצוּעָתָהּ אֵינָה זוּחָה], וְאֲזַנֵּי הַחֲמַת [נֹדֵד] וְאֲזַנֵּי הַתְּרַמֵּל
73 [יִלְקוּט], וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ מְקוֹשְׁרִים וְתַפְּרִים שֶׁאֵינוֹ עֲתִיד
74 לְהִתְיָרֵן.
75 כב. וְאֵלּוּ שֶׁהֵן צָרִיכִין שִׁיבּוּאוֹ בִּהֵן הַמַּיִם: הַקְּשָׁרִים
76 שֶׁבִּפְתָּחֵי הַחֲלוּקִי שֶׁהֵם עֲשׂוּיִין בְּלוֹאֲאוֹת, וְכֵן קֶשֶׁרִי
77 לְוִלְאוֹת שֶׁבִּפְתָּחֵן, וְשִׁפָּה שֶׁל סֵדִין צָרִיף לְמַתַּח, וְתַפְּלָה שֶׁל
78 רֹאשׁ בְּזִמְן שֶׁאֵינָה בְּרֻצּוּעָה, וְשֶׁל זְרוּעַ בְּזִמְן שֶׁהִיא עוֹלָה
79 וְיוֹרֶדֶת, וְשִׁנְץ [רְצוּעָה] שֶׁל סִנְדֵּל, וְקֶשֶׁרִי נִימֵי הַבְּגָדִים
80 שֶׁקָּשֶׁר אוֹתָן, וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ מְקוֹמוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד
81 לְגַלּוֹתָן וּלְמַתַּחֵן. הַסֵּלִין שֶׁל גֵּת [בֵּית הַיֵּין] וְשֶׁל בֵּד [בֵּית
82 הַשֹּׁמֶן] - אִם הִיוּ חֲזָקִים, צָרִיף לְחֻטֵּט [לְנֻקּוֹתֵם]; וְאִם הִיוּ
83 רַפִּים, צָרִיף לְנֹעַר. הַכֹּר וְהַפֶּסֶת שֶׁל עוֹר, צָרִיכִים שִׁיבּוּאוֹ
84 הַמַּיִם בִּהֵן.
85 כג. כֶּסֶת עֲגֻלָּה, וְהַפְדּוֹר, וְהָאֵמוּם [עוֹד מְמוּלָא בְּדִים],
86 וְהַקְּמִיעַ, וְהַתְּפִלָּה - אֵינֶן צָרִיכִין שִׁיבּוּאוֹ בִּהֵן הַמַּיִם
87 לְחֻלְלָן. זֶה הַכָּלִל: כָּל שְׁאֵין דְּרָכּוֹ לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא, טוֹבֵל
88 סָתוּם.
89 כד. הַמְּטָבִיל בְּגָדִים כִּשְׁהֵן מְכַבְּסִין [וְעַדִּין רְטוּבִים],
90 צָרִיכִין שִׁיכְנִסוּ בִּהֵן הַמַּיִם עַד שִׁיכְעָבְעוּ; הַטְּבִילֵן נְגוּבִין,
91 עַד שִׁיכְעָבְעוּ וְנִיחוּ מִבְּעֻבּוּעַן.
92 כה. כָּל יְדוֹת הַכָּלִים שֶׁהֵן אֲרָכִין יִתֵּר מִצָּרְפֵן, וְעֲתִיד
93 לְקוּצֵן - מְטָבִילֵן עַד מְקוֹם הַמִּדָּה [- שְׁצִירֵן לח]. כִּיצַד?
94 שֶׁלְשֵׁלֶת דְּלִי גָדוֹל [- מִידָתָהּ -] - אֲרַבְעָה טַפָּחִים, וְקָטָן -

1 אֶפְלוֹ מִצַּד אֶחָד חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִקְפִּידִין עַל מְלַבּוֹשֵׁן
2 לְהִיּוֹת נָקִי. עַל בְּגָדֵי עַמִּי הָאָרֶץ - מִשְׁנֵי צִדְדֵין, חוֹצֵץ;
3 מִצַּד אֶחָד, אֵינוֹ חוֹצֵץ.
4 ה. הִיוּ עַל מְטַפְּחוֹת שֶׁל זִפְתִּין, וְשֶׁל יוֹצְרִין, וְשֶׁל מְפַסְלֵי
5 אֵילָנוֹת [כּוֹרֵתֵי עֲנָפִים] - אֵינֶן חוֹצְצִין.
6 ו. טַבַּח שֶׁהִיָּה דָם עַל בְּגָדוֹ - אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ
7 מִקְפִּיד.
8 ז. מוֹכֵר רֶכֶב [- כָּל דָּבָר שׁוֹנְבֵלַע בְּבִגְד] שֶׁהִיָּה רֶכֶב עַל
9 בְּגָדוֹ, אֵינוֹ חוֹצֵץ; וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּהָהּ. הִיָּה הַטַּבַּח מוֹכֵר
10 רֶכֶב, וְהִיָּה עַל בְּגָדוֹ דָם וְרֶכֶב - הָרִי זֶה סָפֵק אִם חוֹצֵץ,
11 מִפְּנֵי שֶׁהֵם שְׁנֵים מִקְפִּיד, אוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ, שֶׁהָרִי מְלַאכְתּוֹ
12 הִיא וְאֵינוֹ מִקְפִּיד.
13 ח. הִיָּה הַזֶּפֶת אוֹ הַחֲמֵר וְכִיּוֹצֵא בִּהֵן עַל הַסִּנְדֵּל מְתוֹכוֹ -
14 מְלַמְעָלָה, חוֹצֵץ; וּמְלַמְטָה, אֵינוֹ חוֹצֵץ. עַל הַסִּפְסָל -
15 מְלַמְעָלָה אוֹ מִן הַצִּדְדִין, חוֹצֵץ; מְלַמְטָה, אֵינוֹ חוֹצֵץ.
16 ט. לְכֻלּוֹכֵי צוֹאָה שֶׁבִּכְסֵּא וְשֶׁבִּקְתָּרָה הַמְּכַבְּשִׁין [יִבְשִׁים]
17 - בֵּין מְתוֹכָן בֵּין מֵאֲחֻרֵיהֶן, בֵּין מְלַמְטָן בֵּין מִן הַצִּדְדִין -
18 אֵינֶן חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְעַבְּרִין אוֹתָם. אָבֵל לְכֻלּוֹכֵי
19 שְׁמָרִים שֶׁכִּפּוּס וְשֶׁבְּצֻלּוֹחִית, וְהַמּוֹף שֶׁבְּשִׁיר [תַּכְשִׁיט]
20 וְשֶׁבּוּג [פַּעֲמוֹן], וְהַטֵּיט וְהַבָּצֵק שֶׁעַל יָד [- קַת] הַקְּרָדִם
21 וְשֶׁעַל יָד הַמְּגִרְפָּה - חוֹצְצִין.
22 י. דְּבַר בְּרוֹר הוּא, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּזִפְתָּ וּבְחֲמֵר
23 וְכִיּוֹצֵא בִּהֵן שְׁאֵינֶן חוֹצְצִין בְּכָלִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִקְפִּיד
24 עֲלֵיהֶן. לְפִיכָף, אִם הִיָּה רֹב הַכָּלִי חָפוּי בְּזִפְתָּ אוֹ בְּחֲמֵר
25 וְכִיּוֹצֵא בִּהֵן - לֹא עֲלָתָהּ לוֹ טְבִילָה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, אֵף עַל
26 פִּי שֶׁאֵינוֹ מִקְפִּיד. וְאֵין בְּדָבָר זֶה הַפֶּרֶשׁ בְּכָלִי מִן הַכָּלִים,
27 אֲלָא כָּל הַכָּלִים שׁוּין בְּדָבָר זֶה.
28 יא. כָּל יְדוֹת הַכָּלִים שֶׁהֵן חֲלוּלִין שֶׁהִכְנִיסֵן שְׁלֵא בְּדִרְפֵן
29 [- וְהַמַּיִם לֹא נִכְנָסִים לְתוֹכָן], אוֹ שֶׁהִכְנִיסֵן בְּדִרְפֵן וְלֹא מְרָקָן
30 [לֹא הִכְנִיסֵם לְגַמְרִין], אוֹ שֶׁהִיוּ שֶׁל מַתְּכָת וְנִשְׁבְּרוּ - לֹא
31 עֲלָתָהּ לָהֶן טְבִילָה.
32 יב. כָּלִי שֶׁהָפֵךְ פִּיּוֹ לְמַטָּה, וְהִטְבִּילוֹ - כְּאִלוֹ לֹא טָבֵל,
33 מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַמַּיִם נִכְנָסִין בְּכָלּוֹ. הִיָּה בּוֹ מְקוֹם שֶׁאֵינֶן
34 נִכְנָסִין בּוֹ עַד שִׁיטְנוּ - לֹא עֲלָתָהּ לוֹ טְבִילָה, עַד שִׁיטְנוּ עַל
35 צִדּוֹ.
36 יג. כָּלִי שֶׁהוּא צָר מִכָּאן וּמִכָּאן, וְרִחֵב מִן הָאֲמָצֵעַ - אֵינוֹ
37 טְהוֹר, עַד שִׁיטְנוּ עַל צִדּוֹ.
38 יד. צֻלּוֹחִית שֶׁפִּיָּה שׁוֹקֵעַ - אֵינָה טְהוֹרָה, עַד שִׁיטְנָה עַל
39 צִדָּהּ.
40 טו. קַלְמָרִין [כָּלִי לְדִין] - אֵינָה טְהוֹרָה, עַד שִׁיכְבְּנָהּ מִצִּדָּה
41 כְּדִי שִׁיכְנִסוּ הַמַּיִם לְעַקְמוּמִית שָׁבָהּ.
42 טז. בְּהִמָּה שֶׁהִיָּה חָשִׁיר [תַּכְשִׁיט] עֲלֶיהָ רְפוּי וְנִטְמָא,
43 מְטָבִילִין אוֹתוֹ בְּמְקוֹמוֹ [בְּצוּאוֹרָה].
44 יז. וְלֹא יְטָבִיל אֶת הַקְּמָמוֹס [קוֹמָמוֹס] בְּפִתְחֵי שְׁבוּ, אֲלָא אִם בֵּן שֶׁשֶּׁשֶּׁף.
45 יח. כָּלִי שֶׁהוּא מְלֵא מִשְׁקִין, וְהִטְבִּילוֹ - כְּאִלוֹ לֹא טָבֵל.
47 הִיָּה מְלֵא מַיִם, וְהִטְבִּילוֹ - הָרִי הַמַּיִם וְהַכָּלִי טְהוֹרִין

מתוך מהדורת חזק

ונתפזרו, וחרזו ונתקשרו, ונתמלאו - הרי אלו כשרין. ואם
 שברן או כפזן, המים הנקוין מהם כשרין.
 ה. הסיד ששכח עציץ במקוה, ונתמלא מים - אף על פי
 שלא נשאר במקוה אלא מעט, והרי העציץ יש בו רב
 המקוה - הרי זה ישרב את העציץ במקומו, ונמצא
 המקוה כולו כשר. וכן המסדר את השנקנים בתוך המקוה,
 כדי לחסמן [- למלאתם], ונתמלאו מים - אף על פי שבלע
 המקוה את מימיו, ולא נשאר שם מים כלל אלא מים
 שבתוך השנקנים - הרי זה ישרב השנקנים, והמים הנקוין
 מהם מקוה כשר.
 ו. כיצד פוסלין המים השאובין את המקוה בשלש
 לגין? שאם היה במקוה פחות מארבעים סאה, ונפלו לו
 שלש לגין והשלימוהו לארבעים - הרי הכל פסול. אבל
 מקוה שיש בו ארבעים סאה מים שאינן שאובין, ושאב
 בכד, ושפף לתוכו כל היום כולו - הרי זה כשר. ולא עוד,
 אלא מקוה עליון שיש בו ארבעים סאה מים כשרין, והיה
 ממלא בכלי ונותן לתוכו עד שרבו המים, וירדו למקוה
 תחתון ארבעים סאה - הרי התחתון כשר.
 ז. מקוה שיש בו ארבעים סאה מקנות [- בדיוק], ונתן
 לתוכו סאה מים שאובין, ונטל אחר כך ממנו סאה - הרי
 זה כשר; וכן נותן סאה ונטל סאה, והוא כשר - עד רבו.
 ח. אין המים השאובין פוסלין את המקוה בשלש לגין,
 עד שיפלו לתוך המקוה מן הכלי; אבל אם נגררו [על
 הקרקע] המים השאובין חוץ למקוה, ונמשכו וירדו
 למקוה - אינן פוסלין המקוה, אלא עד שיהיו מחצה
 למחצה; אבל אם היה רב מן הפשרים, המקוה כשר.
 כיצד? מקוה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים כשרין,
 והיה ממלא ושואב חוץ למקוה, והמים נמשכין ויורדין
 למקוה - בין שהיו נמשכין על הקרקע, או בתוך הסילון
 וכיוצא בו מדברים שאינן פוסלין את המקוה - כשר,
 ואפלו השלימו לאלף סאה; שהשאובה שהמשיכוה [-
 שאובין שנגררו למקוה] - כשרה, אם היה שם רב ארבעים
 סאה מן הפשר. וכן גג שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו
 מי גשמים, ומלא בכתפו ונתן לתוכו פחות מעשרים,
 שנמצא הכל פסול, ופתח הצנור ומשכו הכל למקום אחד
 - הרי זה מקוה כשר; שהשאובה שהמשיכוה כלה -
 כשרה, הואיל והיה שם רב כשר. וכיוצא בזה.
 ט. הורו מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו חכמים
 'שאובה שהמשיכוה כלה טהורה', אין אנו צריכין שיהיו
 שם רב מים כשרין; וזה שהצריך רב והמשכה, דברי יחיד
 הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו בסוף 'שאובה שהמשיכוה
 כלה טהורה'. ולפי דבר זה - אם היה ממלא בכלי ושופך,
 והמים נזחלין והולכין למקום אחד, הרי זה מקוה כשר.
 וכן כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקוות כשרין, שהרי
 כל המים שבהן שאוב שנמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי
 שעשה מעשה בדבר זה.
 י. מי גשמים ומים שאובין שהיו מתערבין בחדר,

עשרה; מטביל מן השלשלת עד מדה זו בלבד, והשאר
 טהור.
 כו. כלי טמא שנתן בתוכו פלים אחרים, והטביל הכל -
 עלתה להן טבילה, אף על פי שפי הפלי צר ביותר; שהרי
 המים נכנסין לו, ומתוך שעלתה טבילה לכלי הגדול,
 עלתה טבילה לפלים שבתוכו. ואם הטהו על צדו, והטביל
 - לא עלתה להן טבילה, עד שיהיה פיו רחב כשפופרת
 הנוד. וכן אם היה הכלי טהור, ונתן לתוכו פלים טמאים,
 והטבילין - לא עלתה להן טבילה, עד שיהיה פיו רחב
 כשפופרת הנוד. במה דברים אמורים? לתרומה. אבל
 לקדשים - אין מטבילין פלים בתוך פלים טהורין כלל,
 ואפלו היו בסל או בקפה [שק גדול] כמו שבארנו.

פרק ד

א. דין תורה, שכל מים מכנסין, טובלין בהן - שנאמר:
 "מקוה מים", מפל מקום. והוא, שיהיה בהן כדי להעלות
 טבילה בהן לכל גוף האדם בבת אחת; שערו חכמים,
 אמה על אמה ברום שלש אמות; ושעור זה הוא מחזיק
 ארבעים סאה מים, בין שאובין בין שאינן שאובין.
 ב. ומדברי סופרים, שהמים השאובין פסולין לטבילה;
 ולא עוד, אלא מקוה מים שאינן שאובין, שנפל לתוכן
 שלש לגין מים שאובין - פסול הכל. אף על פי שפסול
 מים שאובין מדברי סופרים, למדוהו בהקש; שהרי הוא
 אומר: "אף מעין ובור מקוה מים, יהיה טהור" - המעין
 אין בו תפוסת [- התערבות] יד אדם כלל, והבור כלו בידי
 אדם, שהרי כלן מים שאובין; אמרו חכמים: המקוה לא
 יהיה כלו שאוב כבור, ואינו צריך להיות כלו בידי שמים
 כמעין, אלא אם יש בו תפוסת יד אדם, כשר.
 ג. כיצד? המניח קנקנים בראש הגג לנגבן, וירדו להן
 גשמים ונתמלאו - אף על פי שהיא עונת הגשמים, הרי
 זה ישרב השנקנים או יכפה [יהפוך] אותן, והמים הנקוים
 כשרים לטבילה, ואף על פי שכל המים האלו היו בכלים,
 שהרי לא מלאן בידו. לפיכך, אם הגביה השנקנים, והערה
 אותן - הרי כל המים שבהן שאובין.
 ד. המניח פלים תחת הצנור תמיד בכל עת ובכל זמן,
 אחד פלים גדולים ואחד פלים קטנים, אפלו כלי אבנים
 וכיוצא בהן מפלים שאינן מקבלין טמאה, ונתמלאו מי
 גשמים - הרי אלו פסולין. ואם כפזן על פיהן, או שברן
 - המים הנקוין מהם כשאובין לכל דבר, שהרי לדעתו
 נתמלאו; שחזקת הצנור קללם מים. ואפלו שכח הכלים
 תחת הצנור, פסולין - גזרו על השוכח, מפני המניח. וכן
 המניח את הכלים בחדר בעת קשור עבים [התאסף]
 העננים לקראת גשמים, ונתמלאו - המים שבהן פסולין,
 שהרי לדעתו נתמלאו. וכן גזרו על השוכח בחדר בשעת
 קשור עבים, משום מניח. הניח בחדר בשעת פזור עבים,
 ובאו עבים, ונתמלאו - הרי אלו כשרין, כמו שהניחן
 בראש הגג לנגבן. וכן אם הניחן בשעת קשור עבים,

עד שיצאו כל המים שהיו בו, ויפחתו השאובין משלשת
לגין. כיצד? מקנה שיש בו עשרים סאה מי גשמים, ונפל
לתוכו סאה מים שאובים, ואחר כך הרבה עליו מים כשרים
- הרי זה בפסולו, עד שידע שיצאו ממנו עשרים סאה שהיו
בו וחמשת קבין ויותר מרביע הקב, ולא ישאר מן הכל
שנפסל חוץ מפחות משלשת לגין. וכן אם עשה מקנה שיש
בו ארבעים סאה מים כשרים, וצרב אותו עם המקנה הזה
הפסול - טהרו אלו את אלו.

ז. המסנן [- מסלק] את הטיט לצדין, ונמשכו ממנו
שלשת לגין למקנה - הרי זה כשר; הנה תולש הטיט
ומגביהו בידיו, והכדילו מן המקנה לצדה, ונמשכו ממנו
שלשת לגין - הרי אלו פסולים.

ח. גיס [- צבא] העובר ממקום למקום, וכן בהמה העוברת
ממקום למקום, וזלפו בידיהם וברגליהם שלשת לגין
למקנה - הרי זה כשר. ולא עוד, אלא אפלו עשו מקנה
פתחלה [- כל המ' טאה מרגליהם] - הרי זה כשר.

ט. מקנה שאין בו ארבעים סאה, ונפל לתוכו פחות
משלשת לגין מים טמאין שאובין - הרי זה כשר לחלה
ולתרומה ולטל מן לידים, ופסולין להקנות עליהן [-
למקוה]. ירדו עליהן גשמים, ורבו עליהן - הרי אלו
כשרים להקנות עליהן. נפלו לתוכו שלשת לגין מים
שאובין טמאים - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו
לידים, ופסול להקנות עליו. ירדו גשמים ורבו עליהן -
כשרין לחלה ולתרומה ולידים, ופסולין להקנות עליהן, עד
שיצאו כל המים הראשונים שנעשו פלן כשאובין, ולא
ישאר מהן אלא פחות משלשה לגין. וכן מקנה שיש בו
ארבעים סאה חסר דינר [- כמות מים קטנה], ונפלו לתוכו
שלשת לגין מים שאובין טמאין - הרי זה פסול לחלה
ולתרומה ולטל ממנו לידים, ופסולין להקנות עליהן. נפל
לתוכו פחות משלשת לגין, אפלו פלן טמאין, ואחר כך נפל
לתוכו משקל דינר מי גשמים להשלימו - כשם שטהר
לטבילה, כך טהר לכל דבר.

פרק ו

א. כל הכלים המקבלין שהלכו המים עליהן, או שנפלו
לתוכן - הרי אלו שאובין, ופוסלין את המקנה; והוא,
שיעשו לקבלה. אפלו היו כלים שאין מקבלין טמאה, כגון
כלי אבנים וכלי אדמה - הרי אלו פוסלין.

ב. כל כלי שלא נעשה לקבלה [- אין זה תשמישו] - אף
על פי שהוא מקבל, אינו פוסל את המקנה; כגון הסילונות
[- צינורות] שהמים נמשכין בהן - אף על פי שהן רחבין
באמצע ומקבלין - אין פוסלין את המקנה, בין שהיו של
מתכת או של חרש.

ג. השקת [חקיקת מים] שבסלע - אינה פוסלת את המקנה,
לפי שאינה כלי. אבל כלי שחברו בסלע - פוסל את
המקנה, אף על פי שחברו בסיד. נקבה מלמטה, או מן
הצד כשפופרת הנוד - כשרה, ואינה פוסלת את המקנה.

ונמשכין ויורדין לעוקה [גומא] שבחצר, או שהיו
מתערבין על מצלות [מדריגות] המערה, ויורדין למערה -
אם רב מן הכשר, כשר; ואם רב מן הפסול, פסול; מחצה
למחצה, פסול. אימתי? בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו
למקנה, ונמשכין ויורדין. אבל אם היו הכשרין והפסולין
מקלחין לתוך המקנה - אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים
סאה מים כשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשת לגין מים
שאובין, כשר; ואם לאו, פסול.

יום שבת קודש י"א אלול ה'תשע"ד

פרק ה

א. מקנה שנפלו לו שלשה לגין מים שאובין מפלי אחד,
או משנים או משלשה בלים - מצטרפין; והוא, שיתחיל
השני עד שלא פסק הראשון. מארבעה בלים, אין
מצטרפין. במה דברים אמורים? בזמן שלא נתפנו לרבות;
אבל אם נתפנו לרבות את מי המקנה - אפלו נפל משקל
דינר בכל שנה, מצטרף לשלשת לגין. ובין שקדמו
השאובין את הכשרים, בין שקדמו כשרים את הפסולין, או
שהיו השאובין והכשרין נופלין למקנה כאחת - בין
שנפלו שלשת לגין שאובין לתוך ארבעים סאה או לפחות
- נפסל הכל ונעשה שאוב.

ב. שנים הפילו זה לג ומחצה, וזה לג ומחצה, והסוחט
כסותו והגביה [מעל המים], והרי המים שבה נופלין
ממקומות הרבה, וכן המערה מן הצרצור [- כוס שבספתה
רשת], שמטיל ממקומות הרבה - הרי אלו פוסלין.

ג. המטביל כר או כסת של עור במקנה שיש בו ארבעים
סאה מכוננות - בין שהגביה שפתותיהן מן המים, נמצאו
המים שבתוכן שאובין. כיצד יעשה? מטבילן, ומעלה אותן
דרך שוליהן [כשהם הפוכים]. אבל השק והקפה - מטבילן
ומעלה אותן בדרך, ואינו חושש.

ד. מקנה שיש בו שלש גמות של מים שאובין, לג בכל
גמה, ונפל לתוכו מים כשרים - אם ידוע שנפלו לתוכו
ארבעים סאה מים כשרים עד שלא יגיעו לגמה השלישית,
כשר; ואם לאו, פסול.

ה. שני מקוות, אין בכל אחד מהן ארבעים סאה, ונפל לזה
לג ומחצה, ולזה לג ומחצה, ונתערבו שני המקוות -
כשרין; מפני שלא נקרא על אחד מהן שם פסול. אבל
מקנה שאין בו ארבעים סאה, שנפל לתוכו שלשת לגין מים
שאובין, ואחר כך נחלק לשנים, ורבה מים כשרים על כל
אחד מהן - הרי אלו פסולין; שכל המקנה פלו שנפסל
במים שאובין הוא חשוב, וכאלו פל מימיו שאבו בכלי.

ו. בור שהוא מלא מים שאובין, והאמה [תעלת מי גשמים]
נכנסת לו ויוצאה ממנו - לעולם הוא בפסולו, עד שיתחשב
שלא נשאר מן השאובין שהיו בבור שלשת לגין. מקנה
שנפל לתוכו מים שאובין ונפסל, ואחר כך רבה עליו מים
כשרים עד שנמצאו הכשרים ארבעים סאה - הוא בפסולו,

יא. מים שאובין שהיו בצד המקנה - אף על פי שהמים
 נוגעין במי המקנה, לא פסלוהו; מפני שהן במקנה סמוך
 למקנה. היו השאובין באמצע, פוסלין את המקנה.
 יב. שתי ברכות זו למעלה מזו, וכתל ביניהן, והעליונה
 מלאה מים כשרים, והתחתונה מלאה שאובין, ונקב בכתל
 שבין העליונה לתחתונה - אם יש כנגד הנקב שלשת לגין
 מים שאובין, נפסלה העליונה; מפני שהנקב כאלו הוא
 באמצע העליונה, לא בצדה.
 יג. כמה יהיה הנקב, ויהיה בו שלשת לגין? הכל לפי
 הברכה: אם היתה הברכה התחתונה ארבעים סאה, צריך
 שיהיה הנקב אחד משלש מאות ועשרים לברכה. היתה
 עשרים סאה, צריך להיות הנקב אחד ממאה ועשרים
 לברכה. וצא וחשב לפי חשבון זה - שהסאה ששת קבין,
 והקב ארבעת לגין.
 יד. שלש מקוות זה בצד זה, בכל אחד מהם עשרים סאה
 מכונות, ואחד מהם שאוב מן הצד, וירדו שלשה וטבלו
 בשלשון ונערכו המים [עלו על גדותיהם] מכלן ונתערבו
 מלמעלה - המקוות כשרים, והטובלים טהורים; שהרי
 נעשה הכל ששים סאה, מהן ארבעים כשרים זה בצד זה,
 ואין המים השאובים פוסלין מקנה שיש בו ארבעים סאה,
 כמו שבארנו. היה השאוב באמצע, וירדו וטבלו בהן,
 ונערכו המים ונתערבו המקוות - המקוות כמות שהיו,
 והטובלין טמאין כשהיו; שהרי לא נתערבו ארבעים סאה
 הכשרים - לפי שאין זה בצד זה, שהשאוב מבדיל
 ביניהן.

פרק ז

א. אין המקנה נפסל לא בשנוי הרים ולא בשנוי הטעם,
 אלא בשנוי המראה בלבד. וכל דבר שאין עושין בו מקנה
 לכתחלה, פוסל את המקנה בשנוי מראה. כיצד? היין או
 החלב והדבש וכיוצא בהם ממי כל הפרות - אינן פוסלין
 את המקנה בשלשת לגין, שלא אמרו אלא מים שאובין;
 ופוסלין בשנוי מראה. אפלו מקנה שיש בו מאה סאה,
 ונפלו לו לג יין או מי פרות, ושנה מראיו - פסול. וכן
 מקנה שיש בו עשרים סאה מים כשרים או פחות מזה,
 ונפל לתוכו סאה יין או מי פרות, ולא שנו את מראיו -
 הרי אלו כשרים כשהיו, ואין הסאה שנפלה עולה למדת
 המקנה. ואם נוסף על העשרים, עשרים אחרים מים
 כשרים - הרי זה מקנה כשר.
 ב. יש מעלין [- משלימים למ' סאה] את המקנה ולא
 פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין.
 ג. ואלו מעלין ולא פוסלין: השלג, והברד, והכפור [שלג
 דק, והגליד קרח], והמלח, וטיט שנוק [ר]. כיצד?
 מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, ונפל לתוכו סאה
 מאחד מאלו - הרי זה עולה למדתו, והרי המקנה כשר

ד. הלוקח כלי גדול, כגון חבית גדולה או ערבה גדולה,
 ונקבו נקב המטהר אותו, וקבעו בארץ, וועשה מקנה - הרי
 זה כשר. וכן אם פקק [- סתם] את הנקב בסיד ובכבין, אינו
 פוסל; והמים הנקוין בתוכו, מקנה כשר. סתם הנקב בסיד
 ובגבסים - עדין פוסל הוא את המקנה, עד שיקבענו בארץ
 או יבנה. ואם הוליכו על גבי הארץ ועל גב הסיד, ומרח
 בטיט מן הצדדין - הרי זה כשר.
 ה. המניח טבילה תחת הצנור, והרי המים נמשכין על
 הטבילה ויורדין למקנה - אם היה לטבילה דפן [מארבע
 צדיה], הרי זה פוסל המקנה; ואם לאו, אינה פוסלת.
 ו. החוטט [חוקק] בצנור מקום לקבל בו הצורות [אבנים
 קטנות] המתגלגלין במים, כדי שלא ירדו עם המים - אם
 היה הצנור של עץ וחסר בו כל שהוא, פוסל המקנה;
 שהרי כל המים שיורדין באין מתוך כלי שנעשה לקבלה
 - והוא שיקבעו אחר שחקק בו, הואיל והיה עליו תורת
 כלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו בקרקע, ואחר כך חקק
 בו בית קבול - אינו פוסל. ואם היה צנור של חרש, אינו
 פוסל עד שיהיה בחקק כדי לקבל רביעית. אף על פי
 שנתמלא המקום החקוק שבצנור צורות המתחלחלין
 בתוכו - הרי הוא בפסולו, ואינו כסתום. ירד לתוך המקום
 שחקק עפר, וסתמו - הרי זה כשר.
 ז. הספוג והדלי שהיו בהן שלשת לגין מים, ונפלו למקנה
 - לא פסלוהו; שלא אמרו אלא שלשת לגין שנפלו, לא
 כלי שנפל ובו מים שאובין.
 ח. השדה והתבה שבים - אין מטבילין בהן, אלא אם כן
 היו נקובים כשפופרת הנוד; ואם היו שק או קפה,
 מטבילין בהן. וכן המניח שק או קפה תחת הצנור, אין
 המים הנמשכין מהן פוסלין את המקנה.
 ט. גסטרה [כלי חרס שבור] טמאה שהיא בתוך המקנה,
 ושפתה למעלה מן המים, והטביל בה כלים - טהרו
 משמאנתן. אבל כשיגביה אותן מן המים עד שהן באויר
 הגסטרה, משמא המים שעל גבן מאויר הגסטרה, וחוזר
 ומשמא אותן. וכן מעין שהוא יוצא מתחת התנור השמא,
 וירד וטבל לתוכו - הוא טהור, וידי טמאות מאויר
 התנור, אלא אם כן היו המים למעלה מן התנור ברום
 ידיו, שנמצא כשטבל - ידיו למעלה מן התנור; שאין כלי
 חרש מטהרין במקנה, כמו שבארנו.
 י. חבית מלאה מים שנפלה לים, אפלו לים הגדול -
 הטובל שם [בחבית], לא עלתה לו טבילה; אי אפשר
 לשלשת לגין שלא יהיו במקום אחד. וכבר של תרומה
 שנפל לשם - נטמא במים השאובין, שהרי המים עומדין
 שם. אבל הנהרות וכיוצא בהם - הואיל והן נמשכין, הרי
 זה טובל שם.

ט. מקנה שנפל לתוכו זין או מחל [- זיעת זיתים] או שאר
מי פרות, ושנו את מראיו נפסל - כיצד תקננו? נמתין עד
שיגדו גשמים, ויחזרו מראיו למראה מים. ואם היה
במקנה ארבעים סאה מים פשרים - ממלא ושואב לתוכו,
עד שיחזרו מראיו למראה מים. נפל לתוכו זין או מחל
וכיוצא בהן, ונשתנה מראה מקצתו - אם אין בו מראה
מים שלא נשתנה כדי ארבעים סאה, הרי זה לא יטבל בו;
והטובל במקום שנשתנה, לא עלתה לו טבילה. אפלו חבית
של זין שנשברה בים הגדול, ומראה אותו מקום כמראה
זין - הטובל באותו מקום, לא עלתה לו טבילה.
י. שלשת לגין מים שאובין, שנפל לתוכן אפלו משקל
דינר זין ושנה מראה, והרי מראה הכל מראה זין, ונפלו
למקנה - לא פסלוהו, אלא אם שנו מראיו.
יא. שלשת לגין חסר דינר מים שאובין, שנפל לתוכן
משקל דינר חלב או מי פרות, והרי מראה הכל מראה
מים, נפלו למקנה - לא פסלוהו; עד שיפלו עליהם
שלשת לגין מים שאובין שאין בהן תערובת משקה אחר,
ולא מי פרות.
יב. מקנה שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו, ולא נפל
לו דבר - הרי זה כשר; ולא אמרו אלא שנשתנה מחמת
משקה אחר.

ושלם; נמצאו מעלין ולא פוסלין. אפלו הביא ארבעים
סאה שלג בתחלה, והניחן בעוקה [- גומא], ורסקו שם -
הרי זה כשר.
ד. ואלו פוסלין ולא מעלין: מים שאובין בין טהורין בין
טמאים, ומי כבשים [כבש בהם מיני מאכל], ומי שלקות
[שימשו לבישול], והתמך [מים עם שמרים] שלא התמיך,
והשכר. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר משקל
דינר, ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכן - אינו עולה
למידת המקנה, ולא השלימו; ואם נפל מהן שלשת לגין,
פוסל את המקנה.
ה. ואלו לא פוסלין ולא מעלין: שאר המשקין, ומי פרות,
והציר [- של דגים], והמוריס [שומן דג מלוח], והתמך
משקהמין. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת,
ונפל מאחד מאלו סאה לתוכן - לא העלהו, והרי המים
כשרים כשהיו; שאין אלו פוסלין, אלא בשנוי מראה, כמו
שבארנו.
ו. ופעמים שאלו מעלין את המקנה. כיצד? מקנה שיש בו
ארבעים סאה, ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו, וחזר ולקח
סאה ממנו - הרי הארבעים שנשארו, מקנה כשר.
ז. מקנה שהדיח בו סלי זיתים וענבים, ושנו מראיו - כשר.
ח. מי הצבע - פוסלין את המקנה בשלשת לגין, ואין
פוסלין אותו בשנוי מראיו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ה"י"א אלול ה'תשע"ד

שכפירת הטענה הוא משקל תשע עשרה שעורות וחצי
שעורה מן הכסף. ויש לי כמה ראיות לסתור אותה הדרך
שתפסו עד שיצא להם זה החשבון, ויראה לי שהוא
טעות.
ג. 'שתי מעין ופרוטה יש לי בידך', 'אין לך בידך אלא
פרוטה' - חיב; 'אין לך בידך אלא שתי פרוטות' - פטור,
מפני שכפר בפחות משתי מעין. 'מנה לי בידך', 'אין לך
בידי אלא חצי פרוטה' - פטור; שכל המודה בפחות
מפרוטה, כאלו לא הודה בכלום.
ד. 'מאה תמרים יש לי בידך', 'אין לך בידך אלא תשעים'
- רואין: אם היו שוין שם העשר שכפר בהן שתי מעין,
נשבע; ואם לאו, פטור. 'חמשה ושלשים אגוזים יש לי
בידך', 'אין לך בידך אלא אגוז אחד' - אם שוה האחד
פרוטה, נשבע; ואם לאו, פטור. וכן כל כיוצא בזה.
ה. כמה דברים אמורים? בכסף או במיני סחורות ופרות
וכיוצא בהן; אבל הפלים, אין משערין את דמיהן. אפלו
היו עשר מחטין בפרוטה, וטענו שתי מחטין - הודה
באחת וכפר באחת, חיב, שנאמר: "כסף או כלים", כל

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"ד

הלכות טוען ונטען

פרק ג

א. אין מודה במקצת חיב שבועה מן התורה, עד שיודה
בפרוטה או יתר, ויכפר בשתי מעין כסף או יתר. וכמה
היא פרוטה? משקל חצי שעורה של כסף נקי. וכמה הם
שתי מעין? משקל שתיים ושלשים שעורות כסף מזקק.
ב. כל כסף האמור בתורה - הוא שקל הקדש, והוא
עשרים מעה. וכל כסף של דבריהם [בלשון חכמים] - הוא
ממטבע ירושלים, שהיה הסלע שלהם אחד משמונה בו
כסף והשאר נחשת, כמו שבארנו. אבל המעה - היא היתה
כסף נקי אפלו בירושלים, והיא היתה כסף של ירושלים.
ולפי שזה שהצרכו להיות כפירת הטענה שתי כסף, הוא
מדבריהם - עשו אותה כמו כסף של ירושלים, שהן שתי
מעין; ולא עשו אותה שני שקלים כשקל הקדש. זה הוא
הדבר הנראה לי בשעור כפירת הטענה. ורבותי הורו

מתוך מהדורת חזק

48 שישלים בךריו ויאמר 'כור שעורים יש לי בידך', אמר לו
49 הנטען: 'אין לך בדי אלא כור שעורים' - אם נראה לדנין
50 שהנטען הערים [התחכם להפטר משבועה], חייב שבועה;
51 ואם לפי תמו, פטור.
52 יב. 'כור חטין יש לי בידך', אמר לו: 'הן', וכור
53 שעורים', אמר לו: 'אין לך בדי שעורים' - הרי זה פטור;
54 ואין זה מודה במקצת, עד שיאמר לו בבית אחת: 'כור
55 חטים וכור שעורים יש לי בידך', ויאמר לו הנטען: 'אין
56 לך בדי אלא כור שעורים'. וכן כל פיוצא בזה.
57 יג. 'מלא עשר פדין שמן יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא
58 עשר פדין בלא שמן' - פטור; שהרי טענו שמן, והודה
59 בתרסים. 'עשר פדי שמן יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא
60 עשר פדין ריקנין' - חייב שבועה; שהרי טענו הפדין
61 והשמן, והודה בפדין. וכן כל פיוצא בזה.
62 יד. 'מנה יש לי אצלך הלואה', 'לא היו דברים מעולם',
63 ולא לויתי ממך מעולם, אבל חמשים דינר יש לך בדי
64 פקדון', או 'משום נזק' [שהזקתו], וכיוצא בו - הורו
65 רבותי שזה מודה במקצת, וישבע; שהרי טענו שהוא חייב
66 לו מאה, והודה שהוא חייב לו חמשים; ומה לי נתחייב לו
67 משום הלואה, או משום פקדון, או משום נזק. ולזה דעתי
68 נוטה.
69 טו. 'מנה וכלי יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא הכלי',
70 והא לך' - הרי זה פטור, ונשבע הסת [מדברבן] שאין לו
71 אצלו אלא זה. אמר בעל הכלי: 'אין זה כלי' - כולל
72 בשבועתו שזה כלי; הודה הנטען שאין זה כלי, ונתחילף
73 לו באחר - הרי זה חייב שבועה [שהרי הודה במקצת]. כל
74 מקום שנאמר בענין זה 'פטור' - הרי זה פטור משבועה
75 התורה, וחייב שבועה הסת, כמו שבארנו במה פעמים.

יום שני ו' אלול ה'תשע"ד

פרק ד

76
77
78 א. אין מודה במקצת חייב שבועה, עד שישטענו בדרך
79 שבמדה או שבמשקל או שבמנין, ויהיה לו בדרך שבמדה
80 או שבמשקל או שבמנין. כיצד? 'עשרה דינרין יש לי
81 בידך', 'אין לך בדי אלא חמשה'; 'כור של חטים יש לי
82 בידך', 'אין לך בדי אלא סאתים'; 'שני רוטלין [ליטרים]
83 של משי יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא רוטל' - הרי זה
84 חייב. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם אמר לו: 'כיס מלא
85 דינרין מסרתי לך', 'לא מסרת לי אלא חמשים'; 'מאה
86 דינרין מסרתי לך', 'לא מסרת לי אלא צרור של דינרין,
87 ולא מניח אותו בפני, ואיני יודע מה היה בו, ומה שהנחת
88 אתה נוטל' - הרי זה פטור. וכן כל פיוצא בזה.
89 ב. 'בית מלא תבואה מסרתי לך', והלה אומר: 'לא מסרת
90 לי אלא עשרת כורין'; 'עשרת כורין מסרתי לך', 'איני
91 יודע כמה הם, שהרי לא מדת בפני, אלא מה שהנחת
92 אתה נוטל' - פטור.

1 הכלים בכסף. טענו כסף וכלי, והודה בכלי וכפר בכסף -
2 אם יש בכפירה שתי מעין, חייב; ואם לאו, פטור. הודה
3 בכסף וכפר בכלי - אם הודה בפרוטה, חייב. וכן כל פיוצא
4 בזה.
5 ו. העיד עליו עד אחד - אפלו לא כפר אלא בפרוטה,
6 הרי זה נשבע; שכל מקום שישנים מחיבין אותו ממון,
7 אחד מחיבו שבועה. כיצד? 'פרוטה או שנה פרוטה יש
8 לי בידך', 'אין לך בדי כלום', ועד אחד מעיד שיש לו -
9 הרי זה נשבע. וכן בשבועת השומרין - אפלו הפקיד אצלו
10 פרוטה או שנה פרוטה, וטען שאבדה - נשבע. וכל פחות
11 מפרוטה - אינו ממון, ואין בית דין נזקקין לו. וכן כל
12 הנשבעין ונוטלין, נשבעין ונוטלין מפרוטה ומעלה.
13 ז. הורו רבותי, שהנשבעין ונוטלין, אינן צריכין טענת
14 שתי כסף. ואני אומר, שצריך הנשבע שיכפר בשתי מעין,
15 ואחר כך ישבע התובע בתקנת חכמים ויטל; שהרי כל
16 הנשבעין בטענת ספק - צריך שיהיה ביניהן ספק בפירת
17 שתי כסף, ואחר כך ישבע מספק.
18 ח. אין מודה במקצת חייב שבועה, עד שתהיה הודיה
19 ממין הטענה. כיצד? 'כור חטים יש לי בידך', 'אין לך
20 בדי אלא לתך [חצי כור] חטים' - חייב. אבל אם אמר לו:
21 'אין לך בדי אלא כור של שעורים' - פטור; שהמין
22 שטענו, לא הודה לו בו; והמין שהודה לו בו, לא טענו.
23 'דינר זהב יש לי בידך פקדון אצלך', 'לא הפקדת אצלי
24 אלא דינר כסף', 'מעה כסף הפקדתי אצלך', 'לא הפקדת
25 אצלי אלא פרוטה' - פטור; מפני שטענו עין [מיו] דבר,
26 והודה לו בעין אחרת. וכן אם אמר לו: 'עשרה דינרין
27 מצריות הפקדתי אצלך', 'לא הפקדת אצלי אלא עשרה
28 צוריות' - פטור. וכן כל פיוצא בזה.
29 ט. 'מנורה גדולה יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא מנורה
30 קטנה' - הרי זה פטור. אבל אם טענו מנורה בת עשר
31 ליטרין [זחב], והודה לו במנורה בת חמש ליטרין - הרי
32 זה מודה במקצת, מפני שיכול לגרדה ולהעמידה על
33 חמש. וכן אם טענו אזור [חגור] גדול, ואמר לו: 'אין לך
34 בדי אלא אזור קטן' - פטור. אבל אם טענו יריעה בת
35 עשרים אמה, והודה לו ביריעה בת עשר אמות - הרי זה
36 נשבע, מפני שיכול לחתכה ולהעמידה על עשר. וכן כל
37 פיוצא בזה.
38 י. 'כור חטים יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא כור
39 שעורים' - פטור אף מדמי שעורים; שהרי התובע אומר
40 לו: 'אין לי בידך שעורים'; ונמצא זה דומה למי שאמר
41 לחברו בבית דין, 'מנה יש לך בדי', ואומר לו האחר,
42 'אין לי בידך' - שאין בית דין מחיבין אותו לתן לו כלום.
43 ואם תפש התובע דמי השעורים, אין מוציאין מידו.
44 יא. הטוען את חברו שגני מיני, והודה באחד מהן - הרי
45 ההודיה ממין הטענה, ונשבע. כיצד? 'כור חטין וכור
46 שעורים יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא כור חטין' - חייב.
47 התחיל הטוען ואמר: 'כור חטין יש לי בידך', וקדם

48 אינו יכול להשבע? שהרי הוא מודה במה שמעיד בו
49 העד, ואין הנשבע בהעדת עד אחד נשבע, עד שיקחיש
50 את העד ויכפר בעדותו, וישבע על כפירתו. לפיכך, שטר
51 שיש בו עד אחד, וטען שפרעו, וכן כפרן [שקרו] שבא
52 עליו עד אחד, וטען שפרע או שהחזירי הפקדון - הרי
53 זה מחיב שבועה, ואינו יכול להשבע; ומשלם. מעשה
54 באחד שחטף לשון כסף מחברו בפני עד אחד, ואמר: 'כן,
55 חטפתי, ושלי חטפתי'. ואמרו חכמים: 'הרי זה מחיב
56 שבועה, ואינו יכול להשבע; ומשלם'. וכן כל כיוצא בזה.
57 ט. 'מנה הלוייתך', לא היו דברים מעולם, הביא עד
58 אחד שלוח ממנו בפניו - הואיל ואלו היו שנים, היה
59 מחזק כפרן ומשלם, כמו שיחבאר - הרי זה נשבע על פי
60 עד אחד; שכל מקום ששנים מחיבין אותו ממון, אחד
61 מחיבו שבועה. חזר ואמר 'פרעתי' - משלם בלא שבועה,
62 כמו שבארנו.
63 י. 'מנה לי בידך', 'אין לי בידך כלום', וצדים מעידין עליו
64 שעדיין יש לו אצלו חמשים - פסקו כל הגאונים הלכה,
65 שישלם חמשים, וישבע על השאר; שלא תהא הודית פיו
66 [המחייבתו שבועה] גדולה מהעדת עדים.

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"ד

פרק ה

67 א. אלו דברים שאין נשבעין עליהן מן התורה: הקרקעות,
68 והעבדים, והשטרות, וההקדשות. אף על פי שהודה
69 במקצת, או שיש עליו עד אחד, או ששטר וטען טענת
70 השומרין - הרי זה פטור, שנאמר: 'כי יתן איש אל רעהו,
71 פרט להקדש; כסף או כלים', פרט לקרקעות ולעבדים
72 שהקשו לקרקעות. וכן יצאו השטרות - שאין גופן [הם]
73 עצמם ממון כסף וכלים, ואין אלא לראיה שבקן [על
74 הלוואה]. ועל כלן נשבעין שבועת הסת [מדברנן], אם
75 היתה שם טענת ודאי - חוץ מן ההקדשות; שאף על פי
76 שאינו חיב עליהן שבועה מן התורה, תקנו חכמים שישבע
77 עליהן כעין של תורה [בנקיטת חפץ קדוש], כדי שלא
78 יוללו בהקדשות.
79 ב. 'שתי שדות מכרת לי', 'לא מכרתי לך אלא אחת'; 'שני
80 עבדים' או 'שני שטרות יש לי בידך', 'אין לי בידך אלא
81 שטר אחד' או 'עבד אחד' - הרי זה נשבע הסת. וכן אם
82 טען ואמר: 'חצר זו' או 'עבד זה' או 'שטר זה שיש בידך,
83 שלי הוא, ואתה מכרתו לי', והנטען אומר: 'לא היו דברים
84 מעולם' - בין שהביא הטוען עד אחד, בין שלא הביא -
85 הרי זה נשבע הסת, ונפטר. וכן החופר בשדה חברו בורות
86 שיחין ומערות והפסידה [היסקה], והרי הוא חיב לשלם -
87 בין שטענו שחפר, והוא אומר: 'לא חפרתי', או שטענו
88 שחפר שתי מערות, והוא אומר: 'לא חפרתי אלא אחת',
89 או שהיה שם עד אחד שחפר, והוא אומר: 'לא חפרתי'
90 כלום - הרי זה נשבע הסת על הכל.
91
92

1 ג. 'בית זה מלא עד הזיו מסרתי לך', והלה אומר: 'עד
2 החלון' - חיב. וכן כל כיוצא בזה.
3 ד. אין מודה במקצת חיב שבועה, עד שיודה בדרך
4 שאפשר לו לכפר בו. כיצד? מי שטען חברו ואמר: 'מאה
5 דינרין יש לי אצלך, חמשים שבשטר זה וחמשים בלא
6 שטר', 'אין לי בידך אלא חמשים שבשטר' - אין זה מודה
7 במקצת; שהשטר לא תועיל בו כפירתו, והרי כל נכסיו
8 משעבדין בו, ואפלו כפר בו, היה חיב לשלם; לפיכך
9 נשבע הסת על החמשים.
10 ה. שטר שכתוב בו 'סלעים', ולא הזכיר מנן, מלוה
11 אומר: 'חמש סלעים שיש לי בידך, הם הכתובים בו',
12 והלוה אומר: 'אין לי בידך אלא שלש', והן הכתובים
13 בשטר' - אף על פי שאין מחיבין אותו בשטר זה אלא
14 שמים [מינימום של 'סלעים'], והרי הודה בסלע שאפשר
15 לו לכפר בה - הרי זה פטור; מפני שהוא כמשיב אבדה
16 [יכל לטעון שתיים], ותקנת חכמים היא, שכל שישב
17 אבדה - לא ישבע, כמו שבארנו במקומו. וכן האומר
18 לחברו: 'אמר לי אבא שיש לו בידך מנה', או 'צנה לי
19 אבא שיש לו בידך מנה', והלה אומר: 'אין לו בידך אלא
20 חמשים' - הרי זה משיב אבדה [יכל לכפור הכל], ופטור
21 אף משבועת הסת. ואין צריך לומר, אם הודה מעצמו
22 ואמר: 'מנה היה לאביך בידך, ונתתי לו חמשים, ונשאר
23 לו חמשים' - שזה פטור אף משבועת הסת. אבל יורש
24 שטען ואמר: 'אני יודע בודאי שיש לאבי בידך או ביד
25 אביך מנה', והוא אומר: 'אין לו בידך אלא חמשים', או
26 'אין לו ביד אבי אלא חמשים' - הרי זה מודה במקצת,
27 וישבע.
28 ו. 'מנה לי בידך על משכון זה', 'אין לי בידך עליו אלא
29 חמשים' - הרי זה מודה במקצת; ואם אין המשכון שנה
30 אלא חמשים, או פחות - הרי זה נשבע, ומשלם החמשים
31 שהודה בהן. היה המשכון שנה מאה או יתר - הואיל
32 והמלוה יכול לטען [שחיב לו] עד כדי דמיו, הרי המלוה
33 נשבע ונוטל מדמי המשכון. היה שנה שמונים - נשבע
34 המלוה שאין לו פחות משמונים, ונוטל מן המשכון,
35 ונשבע הלוח מן התורה על העשרים שקפר בהן. כפר בכל
36 ואמר, אין זה משכון אלא פקדון, ואין לו אצלי כלום -
37 נשבע הסת על העשרים.
38 ז. 'מנה לי בידך', והלה אומר: 'חמשים ודאי יש לי
39 בידך, אבל החמשים אני יודע אם אני חיב בהן או לאו'
40 - הרי זה מחיב שבועה, מפני שהודה במקצת, ואינו יכול
41 להשבע על המקצת שקפר בו, שהרי אינו יודע; לפיכך
42 משלם המנה בלא שבועה. וכן כל כיוצא בזה. ויש לו
43 להחרים [להטיל חרם] על מי שטוען עלי דבר שאינו יודע
44 בודאי שאני חיב בו'.
45 ח. 'מנה לי בידך', והרי עד אחד מעיד עליו, והנטען
46 אומר: 'כן הוא, אבל אתה חיב לי כנגד אותו מנה' - הרי
47 זה מחיב שבועה, ואינו יכול להשבע; ומשלם. ומפני מה

מתוך מהדורת חזק

47 וישבע השתף וכיוצא בו בטענת שמה [שלא נטל יותר
48 מהמגיע].

49 י. הורי רבתי, שאין נשבעין על טענת קטן שבועה של
50 תורה, אבל שבועת הסת נשבעין; ואפלו היה קטן שאינו
51 חריף [ממולח] לענין משא ומתן, נשבעין הסת על טענתו;
52 שלא יהיה זה נוטל ממונו של זה כשהוא קטן, וילך לו
53 בחנם. ולזה דעתי נוטה, ותקון עולם הוא. נמצאת למד,
54 שהקטן שטען על הגדול - בין שהודה במקצת, בין שפפר
55 בכל, בין שהיה שם עד - הרי זה נשבע הסת; ואינו יכול
56 להפך על הקטן [לתובעו שישבע], שאין משיבין את
57 הקטן כלל. ואפלו חרם סתם אינו מקבל, לפי שאינו יודע
58 ענין השבועה.

59 יא. קטן שטענו הגדול - אם טענו בדבר שיש בו הנזה
60 [רווח] לקטן, כגון עסקי משא ומתן, והודה הקטן - נפרעין
61 מנכסיו; ואם אין לו - ימתין עד שיהיה לו, וישלם. ואם
62 פפר הקטן - ממתינין לו עד שיגדיל, וישבע. ואם טענו
63 בדבר שאין לקטן בו הנזה, כגון נזקין וחבלות - אף על
64 פי שמודה, ואף על פי שיש לו ממה ישלם - פטור, ואפלו
65 לאחר שהגדיל. ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין,
66 כגון השכיר [הטוען שלא קיבל שכר] וכיוצא בו, שיש בו
67 הנזה לקטן, שישתכר לו שכיר - הרי זה נשבע ונוטל מן
68 הקטן. אבל חנוני שנשבע על פנקסו [שצוייתני לתת
69 לפועליו] - אינו נשבע ונוטל מן הקטן, שאין לקטן בזה
70 הנזה; שהרי חוב לתן לפועליו, ונשבעין ונוטלין ממנו;
71 וזה החנוני הפסיד על נפשו, שנתן ממונו על פי קטן. וכן
72 כל כיוצא בזה.

73 יב. החרש והשוטה, אין נזקקין [מתייחסים] להן לכל
74 טענה - לא לטענתן על אחרים, ולא לטענת אחרים עליהן,
75 לא לשבועה קלה, ואין צריך לומר שבועה חמורה או
76 תשלומין. אבל הסומה - הרי הוא כפריא לכל דבר בענינים
77 אלו, ונשבע כל מיני שבועות, ונשבעין על טענתו.

יום רביעי ח' אלול ה'תשע"ד

פרק ו

80 א. בעלי דינין שבאו לבית דין - טען האחד ואמר: 'מנה
81 יש לי אצל זה שהלויתיהו', או 'שהפקדתני אצלו', או
82 'שגזל ממני', או 'שיש לי אצלו בשכרי' [שעבדתי אצלו],
83 וכל כיוצא בזה, והשיב הנתען ואמר: 'איני חייב לך
84 כלום', או 'אין לך בידי כלום', או 'שקר הוא טוען' - אין
85 זו תשובה נכונה [מקובלת]; אלא אומרים בית דין לנטען:
86 'השב על טענתו ופרש התשובה, כמו שפרש זה טענתו,
87 ואמר אם לוית ממנו או לא לוית', הפקיד אצלך או לא
88 הפקיד, גזלתו או לא גזלתו, 'שכרת אותו או לא
89 שכרת'. וכן בשאר הטענות. ומפני מה אין מקבלין ממנו
90 תשובה זו? שמה טועה הוא בדעתו, ויבוא להשבע על

1 ג. טענו פלים וקרקעות - בין שהודה בכל הפלים וכפר
2 בכל הקרקעות, בין שהודה בכל הקרקעות וכפר בכל
3 הפלים, בין שהודה במקצת הקרקעות וכפר במקצתן עם
4 כל הפלים - בכל אלו נשבע הסת. אבל אם הודה במקצת
5 הפלים, וכפר במקצתן עם כל הקרקעות - מתוך שהוא חייב
6 שבועה על מקצת הפלים שכפר בהם, נשבע אף על
7 הקרקעות שטענו עמם; שהכל טענה אחת היא. וכן הדין
8 בטוענו פלים ועבדים, או פלים ושטרות - הכל דין אחד
9 הוא.

10 ד. טענו ענבים העומדות להבצר, ויתבואה יבשה העומדת
11 להקצר, והודה במקצתן וכפר במקצתן - הרי זה נשבע
12 עליהן כשאר המטלטלין, והוא שאין צריכין [עוד]
13 לקרקע; שכל העומד להבצר, הרי הוא כבצור לענין
14 כפירה והודיה. אבל אם היו צריכין לקרקע - הרי הן
15 כקרקע לכל דבר, ואין נשבעין עליהן אלא הסת.

16 ה. הטוען על חברו ואמר לו: 'שני חדשים שכנת בחצרי,
17 ואתה חייב לי שכר שני חדשים', והוא אומר: 'לא שכנתי
18 אלא חדש אחד' - הרי זה מודה במקצת; ואם היה שכר
19 החדש שפפר בו שתי כסף - נשבע; שאין הטענה בגוף
20 הקרקע אלא בשכרה, שהוא מטלטלין.

21 ו. 'שטר מסרתי לך, ונעשרה דינרין היה לי בו ראיה'
22 [שחייבים לי], 'לא היו דברים מעולם' - נשבע הסת. הפך
23 עליו [שישבע התובע] - הרי זה נשבע הסת שהיתה בו
24 ראיה לנעשרה דינרין, ואבדו באבדת השטר, ונטל. ואם
25 אמר הנתבע: 'אמת, מסרתי לי, ואבד' - הרי זה פטור אף
26 משבועת הסת; שאפלו פשע בו ואבד - פטור, כמו
27 שבארנו בהלכות חובל.

28 ז. האומר לחברו: 'שטר שיש בידי, זכות יש [רשום] לי
29 בו', וזה אומר: 'איני מוציא שטרי', או 'איני יודע אם יש
30 לך בו ראיה או לא' - כופין אותו להוציאו [בבי"ד].

31 ח. טען שאבד השטר, מחרימין לו חרם סתם [אם
32 מעלימו]. טען זה, שהוא יודע בודאי שהשטר שיש לו בו
33 זכות אצלו הוא - הרי זה נשבע הסת שאינו אצלו, ושאבד
34 ממנו. וכן הורי רבתי.

35 ט. אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן - אחד הקטן
36 הבא בטענת עצמו, או בטענת אביו - לפי שזה המקצת
37 שהודה בו לקטן, אינו אלא כמשיב אבדה [יכול לכפור].
38 וכן אם פפר בכל, ובא עד אחד והעיד לקטן - אינו נשבע;
39 שזה עד אחד, ואין שם תובע, שתביעת קטן אינה תביעה
40 גמורה. נמצאת אומר, קטן שאמר לגדול 'מנה לי בידי',
41 או 'לאבא בידיך', והלה אומר 'אין לך בידי אלא חמשים',
42 או 'אין לך בידי כלום', ועד אחד מעידו שיש לו - הרי זה
43 פטור משבועת התורה. אבל אם שמר לקטן, וטען שאבד
44 - הרי זה נשבע שבועת השומרין, לפי שאינו נשבע מחמת
45 טענה [התורה מחייבתו]. וכן אם הודה שהיה שתף לקטן,
46 או אפיטרופוס עליו - יעמידו בית דין אפיטרופוס לקטן,

47 שהלוייתך ואתה בצד עמוד פלוני, ואמר הנטען: 'לא
48 עמדתי בצד עמוד זה מעולם, וכאו עדים שעמד - לא
49 החזק בפני; שאין אדם משים דעתו לדברים שאין בהם
50 ממש. וכן כל פיוצא בזה.
51 ה. 'תן לי מנה שהלוייתך, והרי העדים, ואמר הנטען:
52 'פרעתיך בפני פלוני ופלוני - אומרים ללזה: 'הבא אותם
53 והפטור'. לא באו, או שמתו, או שהלכו למדינה אחרת
54 להביאם - ישבע הסת שפרעו; שאין אנו מצריכים אותו
55 להביאן אלא לבקר דבריו ולהפטור אף משבועה, שהמלוה
56 את חברו בעדים, אינו צריך לפרעו בעדים, כמו שבאנו.
57 ו. אמר לו בפני עדים: 'מנה לי בידך', אמר לו: 'הן',
58 למחר תבועו בדין והביא עדים, ואמר: 'משטה [משחק]
59 הייתי בו, ואין לו בדין כלום' - אפלו אמר: 'לא היו
60 דברים מעולם' - פטור, ונשבע הסת שאין לו בידו כלום;
61 שהרי לא אמר להם 'אתם עדי', ודבר שאינו עדות, אין
62 אדם [ובעניינו - המלוה] זוכרו; ולפיכך, אם אמר 'לא היו
63 דברים מעולם', לא החזק בפני.
64 ז. ולא עוד, אלא אפלו הטמין לו עדים אחורי הגדר,
65 ואמר לו: 'מנה לי בידך', אמר לו: 'הן', 'רצונך שיעיד
66 פלוני ופלוני?' אמר לו: 'לאו, שמא תכפני בדין למחר,
67 ואין לי מה אתן לך', ולמחר תבועו בדין באלו העדים -
68 בין שטען ואמר 'משטה הייתי בו', בין שאמר 'לא היו
69 דברים מעולם' - הרי זה נשבע הסת ונפטור; שאין כאן
70 עדות, עד שיאמר הלזה 'אתם עדי', או יאמר המלוה בפני
71 הלזה, וישתק הלזה. אבל בעדות כזו, לא החזק בפני.
72 מעשה באחד שהיו קורין לו 'קב רשו' [הרבה חובות],
73 כלומר שיש עליו חובות הרבה - אמר: 'מי הוא שאני
74 חייב לו, אלא פלוני ופלוני, וכא פלוני ותבעו, ואמר הוא:
75 'איני חייב לו כלום'. ואמרו חכמים, ישבע הסת ויפטור.
76 וכן אחד היו אומרים עליו שהוא בעל מומן הרבה -
77 בשעת מיתתו אמר: 'אלו היה לי מומן, הלא הייתי פורעו
78 לפלוני ופלוני; ואחר מיתתו באו אותו פלוני ופלוני
79 לתבע. ואמרו חכמים: 'אין להם כלום; שאדם עשוי
80 להראות עצמו שאינו בעל מומן, ושלא הניח בניו בעלי
81 מומן. וכן כל פיוצא בדברים אלו.
82 ח. אף על פי שהטמין [מחביא] עדים אינה עדות, וכן
83 המודה מעצמו ועדים שומעין אותו, וכן האומר לחברו
84 בפני עדים: 'מנה לי בידך', ואמר לו: 'הן' - כל אלו
85 הדברים וכיוצא בהם, כשיבואו לבית דין, אומרים לנתבע:
86 'למה לא תתן לזה מה שיש לו אצלך?' אמר: 'אין לו
87 אצלי כלום', אומרים לו: 'והלא אתה אומרת בפני אלו כך
88 וכך', או 'אתה הודית מעצמך'. אם עמד ושלם, הרי
89 מוטב; ואם לא טען [לפטור עצמו], אין טוענין לו
90 [במקומו]. אבל אם טען ואמר: 'משטה הייתי בו', או 'לא
91 היו דברים מעולם', או 'שלא להשביע את עצמי נתפנותי'
92 - פטור, ונשבע הסת כמו שבארנו.

1 שקר; שהרי אפשר שהלוהו כמו שטען, והחזיר זה את
2 החוב לבנו או לאשתו, או שנתן לו מתנה כנגד החוב,
3 וידמה בדעתו שנפטור מן החוב. לפיכך אומרים לו: 'היאך
4 תאמר איני חייב כלום? שמא אתה מתחייב מן הדין לשלם
5 ואין אתה יודע! אלא הודיע לדנין פרוש הדברים, והם
6 יודיעוך אם אתה חייב או אין אתה חייב'. ואפלו היה חכם
7 גדול, אומרים לו: 'אין לך הפסד שתשיב על טענתו
8 ותודיענו פיצד [מדוע] אין אתה חייב לו; מפני שלא היו
9 דברים מעולם, או מפני שהיו והחזרת לו - שהרי אנו דנין
10 במתוך שיכול לומר בכל מקום. וכן אם טען הטוען
11 ואמר: 'זה חייב לי מנה', או 'מנה יש לי אצל זה' - אומרים
12 לו: 'מאיזה פנים? הלוית אותו? או הפקדת אצלו? או
13 הדיק ממונך? אמר היאך נתחייב לך?'! שהרי אפשר שידמה
14 שהוא חייב לו, והוא אינו חייב - כגון שחשדו שגנבו, או
15 שאמר [הבטיח] לו 'שאתן לך מתנה', וכיוצא בזה. הרי
16 שטען עליו שהלוהו מנה, והשיב זה ואמר: 'לא היו
17 דברים מעולם', ואחר כך הביא הטוען עדים שהלוהו
18 בפניהם, וחזר הנטען ואמר: 'בן היה, לויתי ופרעתי' -
19 אין מקבלין ממנו; אלא החזק בפני ומשלם. אבל אם
20 השיב: 'איני חייב לך כלום', או 'אין לך בדין כלום', או
21 'שקר אתה טוען עלי', וכל פיוצא בזה, והלך התובע
22 והביא עדים שהלוהו בפניהם, ואמר הנתבע: 'בן היה,
23 אבל החזרתי לו פקדוני', או 'פרעתי חובו' - לא החזק
24 בפני, ונשבע הסת ונפטור.
25 ב. ואוהו עדים שמנה לו מעות, ולא ידעו מה הן - תבעו
26 בבית דין ואמר: 'תן לי מעות שהלוייתך', ואמר לו:
27 'מתנה נתתם לי', או 'פרעון היו' - הרי זה נאמן, ונשבע
28 הסת ונפטור. אמר: 'לא היו דברים מעולם', ואחר כך באו
29 העדים שמנה לו בפניהם - החזק בפני. ולעולם אין אדם
30 יחזק בפני, עד שיקפד בבית דין, ויבואו שני עדים
31 ויכחישוהו במה שקפד.
32 ג. 'מנה הלוייתך', כפר בבית דין ואמר: 'לא היו דברים
33 מעולם', ובאו שני עדים שלזה ממנו מנה ופרעו, והמלוה
34 אומר: 'לא נפרעתי' - הרי זה חייב לשלם; שכל האומר
35 'לא לויתי', ובאו עדים שלזה - כאומר 'לא פרעתי';
36 ונמצא הלזה אומר 'לא פרעתי', והעדים מעידים שפרע -
37 והודאת בעל דין, כמאה עדים. ואין המלוה חייב שבועה
38 כלל, שהרי החזק בפני. וכן אם הוציא עליו כתב ידו
39 שהוא חייב לו, ואמר: 'לא היו דברים מעולם', וזה אינו
40 כתב ידו - אם החזק [אומת] כתב ידו בבית דין, או שבאו
41 עדים שהוא כתב ידו - הרי זה החזק בפני, ומשלם.
42 ד. 'מנה הלוייתך, והוא לי בידך', אמר לו הנטען: 'והלא
43 פרעתיך בפני פלוני ופלוני, וכאו פלוני ופלוני ואמרו:
44 'לא היו דברים מעולם' - לא החזק בפני; שאין העדים
45 זוכרין אלא דבר שהם עדים בו [כשמינו אותם]. לפיכך,
46 ישבע הלזה הסת, ויפטור. פיוצא בו, 'תן לי מנה

יום חמישי ט' אלול ה'תשע"ד

פרק ז

א. המודה בפני שנים שיש לפלוני אצלו מנה, ואמר להם
בדרך הודיה, לא דרך שיחה - אף על פי שלא אמר 'אתם
עדי', ואף על פי שאין התובע עמו - הרי זו עדות. תבעו
בדין למחר - אם אמר: 'לא היו דברים מעולם', אין
שומעין לו; ומשלים על פיהם. ואם היה עד אחד - נשבע,
הואיל ואמר דרך הודיה. טען כשתבעו בעדים אלו, ואמר:
'שלא להשביע את עצמי הודיתי' - נאמן, ונשבע הסת.
ואם כשהודה בפניהם היה התובע עמו - אינו יכול לטען
ולומר, 'כדי להראות שאני עשיר הודיתי'; אבל אם טען
שנתן, נאמן ונשבע הסת.
ב. כל המודה בפני שנים, אינו יכול לחזור ולומר 'משטה
הייתי בו', ואין צריך לומר, אם הודה בפני שלשה; אבל
[אלא] מחיבין אותו לתן בהודית פיו; שכל האומר בדרך
הודיה, הרי זה כאומר 'אתם עדי'. אבל אין כותבין, אלא
אם אמר להם: 'כתבו וחתמו ותנו לו'; וצריכין להמליך
בו [בלווה אם למוסר], כמו שבאנו. וכן אם הודה בבית
דין אחר ששלוהו לו [שלוח], כמו שיתבאר - הרי אלו
כותבין; והוא שיהיו בית דין מכירין את שניהם, כדי שלא
יערימו שניהם לחיב איש אחר.
ג. בית דין של שלשה שהיו יושבין מעצמן במקום
הקבוע להם, ובא התובע וקבל [טען] לפניהם, ושלחו
שליח אצל הנתבע, ובא והודה בפניהם - הרי אלו
כותבין, ונותנין לבצל דינו. אבל אם לא היו קבועין, ולא
שלחו לו - אפלו קבץ אותם והושיב השלשה, והודה
בפניהם ואמר: 'היו עלי דינין', ובא אחר כך התובע,
ואמר: 'כתבו לי הודיתו' - אין כותבין; שמה נתן לו
[פרעו], ונמצא זה תובע אותו בשטר. במה דברים
אמורים? כמשלטלין. אבל אם הודה בקרקעות [קרקע
מסוימת], אפלו בפני שנים - אף על פי שלא קנו מזו,
ולא אמר להם 'כתבו ותנו לו' - הרי אלו כותבין ונותנין;
שאין כאן לחש שמה יתן לו, ונמצא תובעו פעם שניה.
ד. שטר הודיה שיעצא, ולא היה כתוב בו 'אמר לנו כתבו
וחתמו ותנו לו' - הרי הוא כשר; שחזקה היא, שאלו לא
אמר להן 'כתבו וחתמו ותנו לו', לא היו כותבין. היה
כתוב בשטר: 'הודה פלוני לפנינו בבית דין' - אם אין
כתוב בו שהיו שלשה, או דברים ששומעין מכללן שהיו
שלשה - חוששין שמה שנים היו, וטעו ודמו שהודיה
בשנים הודיה בבית דין היא; ולפיכך, אין דנין בו דין
שטר כשר.

ותבע אחד מהן את חברו ואמר: 'מנה לי בידי', ואמר לו
הנתבע: 'הן, יש לי בידי' - בין שאמרו הדינין 'חיב אתה
לתן לו', בין שאמרו לו 'תן לו', ויצא ואמר 'פרעתי' [אחר
שחייבוני] - נאמן, וישבע הסת שפרעו. לפיכך, אם חזר
התובע לדינין, ואמר: 'כתבו לי הודיתו' - אין כותבין לו,
שמה פרעו. וכן מי שנתחייב שבועה בבית דין, ויצא ואמר
'נשבעתי' - נאמן, ואין משיבין אותו שנושבע. היו עדים
מעידין אותו שלא נשבע, החזק בפרן לאותה שבועה;
ואינו נאמן לעולם לומר 'נשבעתי', עד שיודה לו בעל
דינו, או יביא עדים שנושבע בפניהם.
ו. שנים שבאו לדין, ונתחייב האחד לשני, ואמרו לו: 'צא
תן לו', ויצא וחזר ואמר: 'פרעתי', ועדים מעידים אותו
שלא פרעו - החזק בפרן לאותו ממו. אמרו לו: 'חיב
אתה לתן לו', ויצא וחזר ואמר: 'פרעתי', ועדים מעידין
אותו שלא פרעו - לא החזק בפרן; שזה נשפט [מתחמק]
מהם, עד שיחקרו דינו. לפיכך, אם חזר פעם אחרת, וטען
שפרע זה הממו שנתחייב בו בפניהם, ולא היו שם עדים
שמכחישים אותו פעם שניה - הרי זה נשבע הסת שפרעו,
ונפטר. לפיכך, היו בקיאי הדעת בספרד, כשיודה הלזה
או כשיתחייב שבועה בבית דין, אומר לו בפני בית דין:
'היו עליו עדים, שלא יפרעני או שלא ישבע לי אלא בפני
עדים'.
ז. מי שהודה בבית דין 'שאני חיב לזה התובע מנה',
ואחר כך אמר: 'נזפרתי שפרעתי לו חובו זה שהודיתי בו,
והרי העדים' - הרי זה עדות מועלת, ועושין על פיהם;
שהרי לא הכחיש עדי, ואינו כאומר 'לא לויתי מעולם'.
ח. יש לטעון בבית דין לחזר ולטען טענה אחרת,
להכחיש הטענה הראשונה, וסומכין על טענתו האחרונה,
ואף על פי שלא נתן אמתלא [סיבה] לטענה הראשונה;
ואף על פי שיעצא מבית דין וחזר, יש לו לחזר ולטען
ולתפוס כל טענה שירצה, עד שיבואו העדים. אבל מאחר
שיבואו העדים, ויכחישו טענתו האחרונה שסמך עליה -
אינו יכול להשיא [להפנותה] לטענת אחרת, אלא אם כן
נתן אמתלא לטענה שסמך עליה, ויש במשמעה כמו
שהשיא בזאת הטענה האחרת [משמעותו משותפת]. והוא,
שלא יצא מבית דין; אבל אם יצא מבית דין - אינו יכול
לחזר ולטען אחר שבאו עדים, שמה אנשים רעים למדוהו
טענות של שקר. וכן כל פיוצא בזה.

יום שישי י' אלול ה'תשע"ד

פרק ח

א. כל המשלטלין בחזקת זה שהם תחת ידו, אף על פי
שהביא התובע עדים שהמשלטלין האלו ידועין לו
[מפורסם שהם שלו]. כיצד? 'בגד זה' או 'כלי זה שבדיך'
או 'שבתוך ביתך, שלי הוא, ואני הפקדתי אצלי', או
'השאלתייה לך, ונתתי העדים שהן יודעין [מכירים] אותו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י"א אלול - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קא

מתוך מהדורת חזק

48 אפלו הביא זה עדים שהיו ידועין לו; שאדם עשוי למכר
49 את פלוני.
50 ח. טען זה עליו ואמר: 'אני השפירתי לך', או
51 'השאלתי לך' - מוציאין אותן מידו. ואם היו מדברים
52 שאין עשויין להשאיל ולהשפיר - הרי זה נשבע הסת
53 שלא השאיל לו ולא השפיר, אלא מפלוני לקח; ויצמיד
54 פלוני בידו.
55 ט. אל תטעה בין דברים העשויין להשאיל ולהשפיר,
56 לדברים שדרךן להשאיל ולהשפיר, כמו שטעו רבים
57 וגדולים. שכל הדברים ראויין להשאיל, ודרךן להשאיל;
58 אפלו חלוקו של אדם, ומצו, ומשאו - ראויין להשאיל.
59 אבל דברים העשויין להשאיל ולהשפיר - הם הפלים
60 שבני אותה המדינה עושין אותם מתחלת עשייתן, כדי
61 להשאילן ולהשפירן ולטל שכן, והרי הן לבצילהן, כמו
62 קרקע שאוכל פרוחיה והגוף קנים. כך אלו הפלים, עקר
63 עשייתן כדי להנות בשכרן - כגון היורות [קערות]
64 הגדולות של נחשת שמבשלין בהן בבית המשתאות,
65 וכגון חלי הנחשת הטוח [מצופה] בזהב ששוכרין אותו
66 לפלה להתקשט בו; שעקר עשיית אלו הפלים אינן
67 למכירת עצמן, ולא להשתמש בהן בעל הבית בביתו,
68 אלא להשאילן לאחרים כדי להנות כנגדן, או להשפירן
69 ולטל שכן. וכן אם היה לאדם פלי משאר הפלים, ויש
70 לו עדים שהוא משפירו תמיד ומשאילו, והחזק לו שהוא
71 להשאיל ולהשפיר - הרי הוא כפלים העשויין להשאיל
72 ולהשפיר.
73 י. וכלי שהפסדו מרבה משכרו, ובני אדם מקפידין עליו
74 שלא ישאילו אותו - הרי הוא בחזקת שאינו עשוי
75 להשאיל ולהשפיר, כגון ספין של שחיטה; לפיכך, אפלו
76 באו עדים שהשאילו או השפירו זה - אין מבשלין בהם
77 חזקתו, אלא הרי הוא ככל הפלים. ראיה לדברינו, שהרי
78 רבא הוציא [בדיון] זוג [מספריים מיוחדות] שעושין בו
79 הסרקל וספר הגדה, בדברים העשויין להשאיל ולהשפיר;
80 ולולי שנתפבר לו בעדים שהן מדברים העשויים להשאיל
81 ולהשפיר, לא הוציאן מתחת יד היתומים. הא שאר הזוגות
82 ושאר הספרים - אינם בכלל דין זה, אף על פי שהן ראויין
83 להשאיל ולהשפיר. ודבר זה עקר גדול בדין, והוא דבר של
84 טעם שראוי לסמך עליו ולדון בו, וברור הוא למוציא דעת,
85 וראוי לדון לשום אותו לנגד עיניו, לא ילוז.
86

יום שבת קודש י"א אלול ה'תשע"ד

פרק ט

87
88 א. האמן - אין לו חזקה בפלים שתחת ידו, אחד פלים
89 העשויין להשאיל ולהשפיר ואחד שאר הפלים. כיצד?
90 ראה פלוני ביד האמן, והביא עדים שהן יודעין שהפלי
91 הנה שלו, והוא טוען ואומר: 'למאן נתתיו לך', והאמן
92 אומר: 'לא בא לדי אלא במכירה' או 'במתנה', או

1 מקדם בראשית, והנתבע אומר: 'לא כי, אלא אתה מכרתו
2 לי' או 'נתתו לי במתנה' - הרי הנתבע נשבע הסת
3 [מדברונ], ונפטר.
4 ב. טען [המחזיק] שהוא משכון בידו - יכול לטען עד כדי
5 דמיו [שוויו]; ונשבע בנקיטת חפץ [קדוש, כדאורייתא],
6 ונוטל, כמו שבארנו.
7 ג. במה דברים אמורים? בדברים שאין עשויין [מיוצרים
8 מתחילתם] להשאיל ולהשפיר, כגון בגדים ופרות וכלי
9 תשמיש הבית ודברים של סחורה וכיוצא בהן. אבל
10 דברים העשויין להשאיל ולהשפיר - אף על פי שהן תחת
11 ידו של זה, ואף על פי שלא השאיל לו פלי זה ולא שכרו
12 לו בעדים - הרי הם בחזקת בצליהם. כיצד? ראובן שהיה
13 לו פלי העשוי להשאיל ולהשפיר, ויש לו עדים שהוא
14 ידוע לו, והרי אותו הפלי תחת יד שמעון, וראובן טוען
15 שהוא שאול או שכור, ושמעון טוען: 'אתה מכרתו לי',
16 'אתה נתתו לי במתנה', או 'משפנתו בידו' - אינו נאמן;
17 אלא ראובן נוטל פלו, ונשבע הסת על טענת שמעון.
18 ואפלו מת שמעון, הרי ראובן נוטל פלו. והורי הגאונים
19 שיטעם הסת, לפי שטוענין ליושר [בשבילן].
20 ד. במה דברים אמורים? בשהיה פלי זה נראה ועומד ביד
21 שמעון. אבל אם טען ראובן, ואמר לשמעון: 'פלי פלוני
22 יש לי אצלך ושכור הוא, הוציאו אלי, והרי יש לי עדים
23 שהוא ידוע לי', ואמר לו שמעון: 'אתה מכרתו לי', 'אתה
24 נתתו לי במתנה' - נאמן, ונשבע שמעון הסת ונפטר;
25 מתוך שיכול לומר 'לא היו דברים מעולם, ואין בידו פלי
26 זה' - נאמן לומר 'ישנו אצלי, ואתה מכרתו לי'.
27 ה. אין כל הדברים אמורים, אלא בשהיה בעל הפלי
28 טוען: 'אני הפקדתי אצלך', או 'השאלתי לך'. אבל אם
29 טען 'שפלי זה היה שלי ונגנב' או 'אבד' או 'נגזל', והביא
30 עדים שהוא ידוע לו, וזה שהוא תחת ידו אומר: 'איני
31 יודע, אבל אחרים מכרוהו לי' או 'נתנוהו לי במתנה' -
32 אף על פי שהוא מדברים העשויין להשאיל ולהשפיר,
33 מעמידין את הפלי ביד זה שהוא בידו; ואינו נשבע כלל,
34 שהרי אין לו טוען [תובע].
35 ו. יצא לבצלים הראשונים חזקה שנגנבו פליהן - ישבע
36 זה [הנתבע] בנקיטת חפץ במה הוציא [שילם], ויטל,
37 ויחזיר הפלים לבצלים הראשונים, כמו שבארנו בהלכות
38 גנבה. טען: 'אתה מכרתו לי', או 'נתתו לי במתנה' - אף
39 על פי שציצא לו שם גנבה - אם לא היה מדברים העשויין
40 להשאיל ולהשפיר, הרי זה נשבע הסת, ויצמד הפלי בידו.
41 מכאן אתה למד, לכל מי שיש לו משלטין בידו, ואף על
42 פי שיכול לומר 'לקוחין הן בידו', וישבע הסת ויפטר -
43 אם אומר: 'שליך הן, אבל אתה חייב לי כך וכך' - ישבע
44 בנקיטת חפץ ואחר כך יטל, כדין כל הנשבעין ונוטלין.
45 ז. מי שהיו בידו דברים העשויין להשאיל ולהשפיר - אף
46 על פי שהודה ואמר לו: 'יודע אני שהיו שליך, אבל פלוני
47 מכרם לי', או 'נתנם לי במתנה' - אין מוציאין אותן מידו,

48 לו מעות ומכר; ובלבד שלא יהיו מדברים העשויין
 49 להשאיל ולהשכיר. אבל דברים העשויין להשאיל
 50 ולהשכיר - לעולם הם בחזקת בעליהן, כמו שבארנו. ואף
 51 על פי שהוציאן מגליו, ואף על פי שבעל הבית הזה עשוי
 52 למכר את כליו, הואיל ויש לו עדים שזה הכלי העשוי
 53 להשאיל ולהשכיר בלבד ידוע הוא לו [שהוא שלו],
 54 מוציאין אותו מיד זה על כל פנים, עד שיביא ראיה
 55 שמכרו לו, או נתנו לו כקרקעות [שהם בחזקת בעליהן].
 56 ה. אפלו מת זה שהכלי תחת ידו - מוציאין אותו מיד
 57 היורש בלא שבועה; שפנין שאין לאביו לטען שלקחו או
 58 שהוא משכנו, כך אין זה יכול להשביעו. ואם טען היורש
 59 טענת ודאי, ואמר: 'בפני נתנו לאבי' או 'מכרו לו' - הרי
 60 בעל הבית נשבע הסת, כשאר כל הנשבעין. ובכר בארנו,
 61 שיש מי שהורה, שישבע בעל הבית הסת, ואחר כך יחזיר
 62 כליו מיד היורש; ואין דעתי נוטה לזה.
 63 ו. מי שלקח קרדם [גרו], ואמר: 'הריני הולך לגור דקלו
 64 של פלוני שמכרו לי, וכרת את הדקל - הרי זה בחזקתו;
 65 שאין אדם מעז [מחצין] פניו, וכורת אילן שאינו שלו.
 66 ואם טענו הבעלים שלא מכרהו - נשבע זה הכורת הסת
 67 שהוא שלו, ונפטר; פיון שנכרת, הרי הוא כשאר
 68 המטלטלין. וכן היורד לשדה חברו, ואכל פרותיה שנה
 69 או שנתיים, והבעלים טוענין שזה ירד שלא ברשות וגזלן
 70 הוא, ואכל והרי עדים שאכל, והיורד אומר: 'ברשותך
 71 ירדתי לאכל פרותיה' - הרי זה האוכל נאמן, ונשבע הסת
 72 על כך; חזקה היא, שאין אדם מעז פניו ואוכל פרות
 73 שאינן שלו. אף על פי שהקרקע בחזקת בעליה, אין
 74 הפירות בחזקת הבעלים; שאין אדם מוכר פרות שדהו
 75 בשטר, כדי שנאמר לזה שאכל, 'הבא שטרך'. ואין צריך
 76 לומר, אם אכל פרותיה שנים רבות - שמתוך שכול לומר
 77 'לקיחה היא בדי', נאמן לומר 'לפרות ירדתי', וישבע
 78 הסת.
 79 ז. שנים שהיו אוהזין בכלי אחד, או שהיו רוכבין על גבי
 80 בהמה, או אחד רוכב ואחד מנהיג, או יושבין בצד ערמה
 81 של חטים המנחת בסמטא [בצד רשות הרבים] או בחצר
 82 של שניהם - זה אומר 'הכל שלי', וזה אומר 'הכל שלי'
 83 - כל אחד מהן נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר
 84 פחות מחציו, ויחלקו. ושבועה זו - תקנת חכמים היא,
 85 כדי שלא יהיה כל אחד תופש בטליתו של חברו, ונוטל
 86 בלא שבועה.
 87 ח. זה אומר 'כלה שלי', וזה אומר 'חציה שלי' - האומר
 88 'כלה שלי' ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים,
 89 והאומר 'חציה שלי' ישבע שאין לו בה פחות מרביע; וזה
 90 נוטל שלשה חלקים, וזה נוטל רביע. מכאן אתה למד לכל
 91 הנשבעין לטל, בין שבועה קלה בין שבועה חמורה -
 92 שאינו נשבע על מה שטוען, אלא על מה שנוטל, אף על
 93 פי שטוען יותר.
 94 ט. היו שנים אדוקין בטלית, זה אומר 'כלה שלי' וזה

1 שטען: 'אתה נתת לי', אתה מכרתו לי אחר שבא לדי
 2 לתקנו' - אף על פי שמסרו לו שלא בעדים - בעל הכלי
 3 נאמן, ומוציאין אותו מיד האמן; וישבע בעל הבית הסת
 4 [דרבנן] על טענתו. ויש גאונים שדנו, שאף על פי שלא
 5 הביא בעל הבית עדים שזה הכלי שלו - הואיל וראה
 6 כליו, והרי האמן מודה לו שהיה שלו, ומכרו לו - אין
 7 האמן נאמן; אבל אם אמר: 'לא היו דברים מעולם, ושלי
 8 הוא כלי זה' - האמן נאמן, ונשבע הסת. ואם הביא בעל
 9 הבית עדים שהכלי הזה ידוע לו, אין האמן נאמן. ודין
 10 זה, פלא הוא בעיני.
 11 ב. לא ראה הכלי ביד האמן, אלא טען ואמר: 'כלי פלוני
 12 נתתי לך לתקן', והאמן אומר: 'חזרת ומכרתו לי', או
 13 'נתתו לי' - האמן נשבע הסת ונפטר, מתוך שכול לומר
 14 'לא היו דברים מעולם'. ואפלו מסרו לו לתקן בעדים -
 15 הרי האמן נאמן, מתוך שכול לומר 'החזרתיו לך';
 16 שהמפקיד אצל חברו בעדים, אינו צריך להחזיר לו
 17 בעדים. לפיכך, נשבע האמן הסת ונפטר, ואין מחזיקין
 18 אותו להוציא הכלי. ואם הוציאו - הואיל ונראה - הרי
 19 בעל הבית מביא עדים שהוא שלו ונוטלו, אף על פי
 20 שמסרו לו בלא עדים, כמו שבארנו. לפיכך, אם טען
 21 האמן ואמר: 'שתיים קצצת [סיכמת] לי בשכרי', ובעל
 22 הבית אומר: 'לא קצצתי לך אלא אחת' - אם היה הכלי
 23 נראה בפניהם - הואיל והאמן אין לו בו חזקה, ואינו יכול
 24 לטען שהוא לקוח בידו, הרי בעל הבית נשבע בנקיטת
 25 חפץ על הקציצה כמו שבארנו בשכירות, ונותן. ואם אין
 26 הכלי נראה בפניהם - הואיל והאמן נאמן לומר 'לקוח
 27 הוא בדי', יכול לטען עד כדי דמיו [שוויו], ונשבע
 28 בנקיטת חפץ [קדוש] ונוטל, כדרך כל הנשבעין ונוטלין,
 29 כמו שבארנו.
 30 ג. אמן שירד [הפסית] מאמונתו וכן האמן - הרי זה
 31 כשאר כל אדם, ויש להן חזקה בכל המטלטלין כמו
 32 שבארנו.
 33 ד. מי שנכנס לביתו של חברו בפני בעל הבית, ויצא
 34 וכלים טמונין לו תחת כנפיו [כנפי בגדו], והעדים רואין
 35 אותו, ולאחר זמן תבעו בעל הבית ואמר לו: 'החזר לי
 36 כלי שהשאלתיו, והרי העדים', והוא אומר: 'לקוחין הן
 37 בדי' - אינו נאמן. ונשבע בעל הבית הסת על טענתו שלא
 38 מכרן ולא נתנו, ויחזירו הכלים לבעלים. במה דברים
 39 אמורים? בבעל הבית שאינו עשוי למכר את כליו, וזה
 40 שהוציא הכלים תחת כנפיו, אין דרכו להצניע, ואומן
 41 הכלים, אין דרך בגי אדם להצניע; לפיכך חזב להחזיר,
 42 לפי שלא הצניען אלא לכפר בהן. אבל בעל הבית העשוי
 43 למכר את כליו - אף על פי שאין זה [הטוען קניתי] צנוע,
 44 ואין דרך אומן הכלים להטמין תחת הכנפים - הרי זה
 45 נשבע הסת שהן לקוחין בידו. וכן אם יצא בהן מגליו
 46 בפני עדים - אף על פי שאין בעל הבית עשוי למכר את
 47 כליו - הרי זה נאמן לומר 'לקוחין הן בדי', שמה נצרכו

בפנינו, ושתק השני - אף על פי שחזר וצוה, אין מוציאין
אותה מידו; כיון ששתק בתחלה, הרי זה כמודה לו. חזר
השני ותקפה מן הראשון - אף על פי שהראשון צוה
מתחלה ועד סוף, חולקין.
יג. באו שניהם אדוקין בטלית, ואמרנו להם: 'צאו וחלקו
את דמיה' - יצאו וחרו, וחרה היא תחת יד אחד מהם,
זה טוען: 'הודה לי ונסתלק ממנה', וזה טוען: 'שכרתיך
לו', או 'נתגבר עלי ותטפה' - המוציא מחברו, עליו
הראיה. ואם לא הביא ראיה - ישבע זה שהיא כלה בידי
הסת שהיא שלו, ויפטר. וכן כל כיוצא בזה.

אומר 'כלה שלי' - זה נוטל עד מקום שידו מגעת, וזה
נוטל עד מקום שידו מגעת, והשאר חולקין בשנה אחר
שנשבעין. ויש לכל אחד לגלגל על חברו ולהכיל
בשבועה, שכל מה שנטל פדין נטל.
י. הנה זה אוהז בחוטין שבשפת הטלית, וזה בחוטין
שבשפה האחרת - חולקין כלה בשנה, אחר שנשבעין.
וכל חלקה האמורה כאן - לדמים [בכסף], לא שייפסידו
עצמו של כלי או של טלית, או שימיתו בהכמה.
יא. הנה האחד אוהז את כלה, וזה מתאבק עמו ונתלה
בה - הרי זו בחזקת האוהז את כלה.
יב. באו שנים אדוקין בה, ושמטה האחד מיד חברו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ה'י"א אלול ה'תשע"ד

זה מטמא באפן כזה, למי שנגע בו — מצות עשה,
כלומר: דין זה שנצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו
אומרים שהנוגע בדבר פלוני באפן כזה נטמא; ואם הוא
במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של
רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון
ספרא (פרשת שמני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח)
— "יכול אם נגע אדם בגבלה ילקה ארבעים? תלמוד
לומר: "וילאלה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם רצה אדם
גבלה ילף ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא
תגעו", הא כיצד? הרי אומר: רשות". אם כן המצוה היא
— הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע
בזה נטמא ונעשה טמא וחיוב בכל-חייבי הטמאים:
לצאת חוץ למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש
ופנימה) ויטמא לאלל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה —
וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או
אם הנה בקרבתו באפן כן. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני
הטמאה.

יום חמישי ט' אלול ה'תשע"ד

מצות עשה קט.
המצוה הק"ט — הצווי שנצטוינו לטבול במי מקוה
ואז נטהר מכל-מין ממיני הטמאה שנשמאנו בו, והוא
אמרו יתעלה: "ורחץ במים את-כל-בשרו" (ויקרא טו, טז),
ובא בקבלה (ספרא פרשת מצורע): "מים שכל-בשרו עולה
בהם והוא שעור מקוה", אלא אם היו מים נובעים
(ממעין), שלקחם אין שעור, כמו שיתבאר בהלכות מצוה
זו (הלכות מקוואות). ומתנאיה, שהיב בלבד יהיו המים
שיטהר בהם נובעים, כמו שאמר בו הפתוב: "במים
חיים" (שם, יג). ואין הפונה באמרנו שהטבילה מצות

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"ד

מצות עשה ק.
המצוה המשלמת מאה — הצווי שנצטוינו להיות
היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.
יום שני ו' אלול ה'תשע"ד
מצות עשה קו.
המצוה הק"ו — הצווי שנצטוינו להיות זכה מטמאה,
ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא נעשית זכה,
ואיך מטמאה זולתה אחר שנעשתה זכה.

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"ד

מצות עשה קד.
המצוה הק"ד — הצווי שנצטוינו להיות הזב מטמא,
ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא נעשה זב,
ובאיזה אפן הוא מטמא לזולתו.

יום רביעי ח' אלול ה'תשע"ד

מצות עשה צו.
המצוה הצ"ו — הצווי שנצטוינו להיות הנבלה
מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל
מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
כל-מין ומין מן-הטמאות במצות עשה, אין ענינו שאנו
חיבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזוהרים
מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא
זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר

מתוך מהדורת חזק

- 1 עֲשֵׂה, שְׁכַל-טָמֵא חֵיב לְטָבֹל בְּהֶכְרֶחַ, כְּדָרְךָ שְׁכַל-
 2 הַמִּתְעַטֵּף בְּטָלִית חֵיב לַעֲשׂוֹת צִיצִית, אוֹ שְׁכַל-מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ
 3 בֵּית חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה — אֵלָּא פִּנְתִּי בְּכָךְ לְדִין טְבִילָה
 4 שְׁאֵנוּ נִצְטָוִינוּ שְׁכַל-הַרוֹצֵה לְהַטְהֵר מִטְּמֵאָתוֹ לֹא יִתְכַּן
 5 דָּבָר זֶה אֵלָּא בְּטְבִילָה בְּמִים, וְאִזּוֹ יִטְהַר. וְלִשׁוֹן סִפְרָא
 6 (פֶּרֶשֶׁת אַחֲרֵי מוֹת): "וְרַחֵץ בְּמִים, יָכֹל גְּזֵרֶת מִלֶּךָ (הַקֹּדֶשׁ)
 7 בְּרוּךְ הוּא, לֹלָא טַעַם) תִּלְמִיד לֹמֵר: וְאַחֲרֵי יָבֵא אֶל הַמִּתְחַנֶּה
 8 — מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה". הִרְיָהּ רוֹמְזוֹ לְכָלֵּל הַזֶּה שְׁבָאֲרֵתִי לָךְ:
 9 שְׁזֶה דִין בְּלִבְד לְמִי שְׂרוֹצֵה לְהַטְהֵר שְׂעִשְׂה-כָּךְ — וְדִין
 10 זֶה הוּא הַמִּצְוָה; אֲבָל לֹא שְׂנִחְיָבֵהּ טְבִילָה דְקָא, אֵלָּא
 11 הַרוֹצֵה לְהַשְׁאֵר בְּטְמֵאָתוֹ לֹא יִכְנֹס לְמִתְחַנֶּה שְׂכִינָה (מַעֲזֵרֶת
 12 יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּלְפָנִים) אֵיזָה זְמַן — רִשְׁאִי. וְכָכָר
 13 בְּאֵר סִפְרָא הָאֵמֶת ("סֵפֶר הַתּוֹרָה") שְׁכַל-מִי שֶׁנִּטְמָא וְטָבֵל
 14 שֶׁהוּא טָהוֹר, אֵלָּא שְׁאֵין טְהָרָתוֹ שְׁלֵמָה עַד שְׂעִירֵיב שְׁמִשׁוֹ
- 15 (שֶׁתִּשְׁקַע הַשֶּׁמֶשׁ בַּיּוֹם הַטְּבִילָה). וְכֵן בָּא גַם בְּפֶרֶשׁ הַמִּקְבָּל,
 16 שְׂצָרִיךְ לְטָבֵל וְגוֹפּוֹ עָרוֹם נוֹגֵעַ בְּשִׁטָּח הַמִּים. אָמְרוּ
 17 (עִירוּבִין ד:): "כָּל-בָּשָׂר — שְׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ וּבֵין
 18 הַמִּים". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שְׁמִצְוָה זֹאת — וְהִיא מִצְוַת טְבִילָה
 19 — כּוֹלֶלֶת דִּינֵי הַמִּקְוָה וְדִינֵי הַחֲצִיצָה וְדִינֵי טָבֹל יוֹם (זֶה)
 20 שֶׁטָּבֵל וְעַדִּין לֹא הִעֲרִיב — שְׁקֵעָה — שִׁמְשׁוֹ. וּמִצְוָה זֹאת
 21 מְבַאֲרֶת בְּמַסָּכָת מִקְנָאוֹת וּבְמַסָּכָת טָבֹל יוֹם.
- 22 **יוֹם שִׁשִּׁי י' אֱלוֹל ה'תשע"ד**
 23 **הַמִּצְוָה הַק"ט נִדְפְּסָה בַּיּוֹם הַקּוֹדֶם.**
 24 **יוֹם שַׁבַּת קוֹדֶשׁ י"א אֱלוֹל ה'תשע"ד**
 25 **הַמִּצְוָה הַק"ט נִדְפְּסָה בַּיּוֹם הַקּוֹדֶם.**

אגרות קודש

ב"ה, ז' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, הנה לכל לראש צריך להסיח דעתו מעניינים כמו אלו, ולהיות נזהר בטבילת עזרא, ללמוד בכל יום שיעור בפנימיות התורה הנק' אילנא דחיי וכמבואר בזהר חלק ג' דף קכ"ד ע"ב כי אין בה אחיזה ללעומת זה כמשנ"ת באגרת הקדש לרבנן [הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - ובעל השו"ע - פוסק בנגלה דתורה. וידע בעל פה איזה פרקים משניות איזה פרקים תניא והדרוש בלקוטי תורה סוף פ' קדושים ד"ה והדרת פני זקן יעייין שם. וכבר מושבעים ועומדים מהר סיני לשמירת וקדושת הלשון שזהו אחת מהסגולות הידועות בעניינים אלו.

כן ידוע ג"כ שצריך לשמור על בריאות הגוף אשר בירורו וטהרתו בימינו אלה הוא ע"י צדקה בזהירות בהנ"ל וכיו"ב ולא ע"י תעניתים וסיגופים, וכמו שהאריך רבנו הזקן באגרת התשובה, ואם יתנהג כהנ"ל בטח יוכל לבשר טוב מהטבת המצב.

ויה"ר אשר מה שכתב שנתקשר בקשר הדוק לחב"ד, הנה לא תהי' זה ח"ו יגיעה לריק וכו' (שזהו ג"כ אחד הרמזים שבמצבו דהיינו הך) אלא שיבוא זה בפועל בהנהגה בלימוד תורת החסידות והליכה בדרכי' ומנהגי' בחיי היום יומי, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

המחכה לבשו"ט ובברכת כוח"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר

מלכים ב יח כב-ל

כב וְכִי־תֹאמְרוּן אֵלַי אֲלֵי־הָיָה אֱלֹהֵינוּ בְּמַחְנוּ הַלֹּא־הוּא אֲשֶׁר הִסִּיר חֻזְקָהּוּ אֶת־מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר לַיהוּדָה וּלְיִירוּשָׁלַם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה תִּשְׁתַּחֲוּוּ בִירוּשָׁלַם: כג וְעַתָּה הִתְעַרַב נָא אֶת־אֲדֹנִי אֶת־מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְאַתָּנָה לָךְ אֲלָפִים סוּסִים אִם־תּוֹכֵל לָתֵת לָךְ רֶכֶבִים עֲלֵיהֶם: כד וְאִיךָ תָשִׁיב אֶת פְּנֵי פַחַת אֶחָד עַבְדִּי אֲדֹנִי הַקֶּטָּנִים וְתִבְטַח לָךְ עַל־מִצְרִים לָרֶכֶב וּלְפָרָשִׁים: כה עַתָּה הַמְּבַלְעָדִי יְהוָה עָלִיתִי עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה לְהִשְׁחָתוֹ יְהוָה אָמַר אֵלַי עֲלֶה עַל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִשְׁחִיתָהּ: כו וַיֹּאמֶר אֲלֵיָקִים בֶּן־חִלְקִיָהוּ וְשִׁבְנָה וְיֹאחָז אֶל־רַב־שָׂקָה דְּבַר־נָא אֶל־עַבְדֶּיךָ אַרְמִיָּה כִּי שְׂמָעִים אֲנַחְנוּ וְאֶל־דְּבַר עַמּוֹנוּ יְהוּדִית בְּאֻזְנֵי הָעָם אֲשֶׁר עַל־הַחֲמָה: כז וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַב־שָׂקָה הֵעַל אֲדֹנֶיךָ וְאֶלֶיךָ שְׁלַחְנִי אֲדֹנִי לְדְבַר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֲלֹא עַל־הַאֲנָשִׁים הַיֹּשְׁבִים עַל־הַחֲמָה לֵאמֹר אֶת־חֲרִיָּהֶם (צִוְּאָהֶם קרי) וְלִשְׁתּוֹת אֶת־שִׁינֵיהֶם (מִיָּמִי וּבְלֵיהֶם קרי) עִמָּכֶם: כח וַיַּעֲמֵד רַב־שָׂקָה וַיִּקְרָא בְּקוֹל־גָּדוֹל יְהוּדִית וַיְדַבֵּר וַיֹּאמֶר שְׂמָעוּ דְּבַר־הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אֲשׁוּר: כט כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ אֲלֵי־יִשְׂרָאֵל לָכֶם חֻזְקָהּוּ כִּי־לֹא יוֹכֵל לְחַצֵּל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ: ל וְאֶל־יִבְטַח אֶתְכֶם חֻזְקָהּוּ אֲלֵי־הָיָה לֵאמֹר הֲצֵל יִצְלָנוּ יְהוָה וְלֹא תִנָּתֵן אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד מֶלֶךְ אֲשׁוּר:

רש"י

באתי, כבר נתנבא ישעיה (ו יז) בימי אחז אביך יביא ה' עליך ועל עמך וגו' את מלך אשור: והשחיתה. את זו הוסיף משלו: (כו) כי שומעים אנחנו. אנו בני פלטין, ומכירין בלשון ארמית ובשאר לשונות, ואל תדבר אלינו יהודית, שכל העם מכירין בו, ואין אנו רוצים שישמעו: (כז) לאכול את צואתם. ברעב המצור: חוריהם. רעי היוצא דרך חור פי הטבעת. ורבותינו פירשו (מגילה כה ב): לכנותם לשון נאה צואתם: מימי שניהם. צואה לחה, שיני דכרכשא דקיימא אתלת שיני. או לשון גלל, שבא על ידי לעיסת השיניים:

מצודת ציון

(כג) התערב. מלשון ערבון ומשכון, כי כששנים חלוקים בדבר מה, וכל אחד מחייב עצמו בממון באם לא יהיה כדבריו, הדרך הוא שכל אחד נותן ערבון, להיות בטוח ומקויים: (כד) פחת. ענין שררה: (כה) המבלעדי. ענינו כמו זולת: (כז) העל. כמו האל: חוריהם. מלשון חור ונקב, ורצה לומר: צואה היוצאת מנקב פי הטבעת: שיניהם. הוא מי רגלים, והוא קרוב מלשון שתן: (כט) ישיא. ענין הסתה ופתוי, כמו (בראשית ג יג): הנחש השיאני:

מצודת דוד

(כב) הלא הוא. הלא זה הוא אשר הסיר חזקיהו את במותיו אשר היו בכל הארץ, ואמר לישראל שרק למזבח העומד בבית המקדש אשר בירושלים תשתחוו, ומיעט אם כן בעבודתו ונבאש בעיניו: (כג) התערב נא. התחייב עצמך עם אדוני אם תוכל למלאות הדבר אשר ישאל: לתת לך. לתת מאנשיך: (כד) ואיך תשיב. את פניך להלחם עם פני פחת וכו', הלא אף הקטן שבהם ממונה הוא על אלפים: ותבטח. אם כן בוודאי כל בטחונך ברכב ובפרשים, על מצרים אשר הוא כקנה רצוף: (כה) המבלעדי ה'. וכי מבלי גזירת המקום: ה'

אמר. כבר נביא ישעיהו (ישעיהו ח ד): ישא וכו' ואת שלל שומרון, וטעה לומר שכן יעשה לירושלים: (כו) ארמית. בלשון ארמית: כי שומעים. כי מבינים אנחנו ארמית: יהודית. בלשון יהודית: באזני העם. בפניהם כשהם שומעים, כי הכל מכירים בו, וכאומר, הנה אין מהדרך לפרסם דברי מלחמה בפני המון העם: (כז) העל אדוניך. וכי רק אל אדוניך ואליו שלחני אדוני לדבר דברי: לאכול. להזהירם כי יבאו במצור, ומעקת רעבון וצמאון יוכרחו לאכול צואה ולשתות מי רגלים: עמכם. רצה לומר: גם הם גם אתם: (כח) וידבר ויאמר. כפל דבריו לחזקם:

קלה. יח-כא

יח כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: יט בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה בֵּית אֶהְרֹן בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה:
כ בֵּית הַלְוִי בָרְכוּ אֶת־יְהוָה יִרְאִי יְהוָה בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה: כא בְּרוּךְ יְהוָה | מִצִּיּוֹן שָׁכֵן יְרוּשָׁלַם תְּלַלוּיָה:
קלו. א-כו

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב הוֹדוּ לְאֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג הוֹדוּ לְאֲדֹנֵי
הָאֲדֹנִים פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת לְבָדּוֹ פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה לַעֲשֵׂה הַשָּׁמַיִם בְּתִבְנוֹתָ
פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ו לְרַקַּע הָאָרֶץ עַל־הַמַּיִם פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ז לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:
ח אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ לְמַמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ט אֶת־הַיָּרֵחַ וְכּוֹכָבִים לְמַמְשֶׁלֶת בַּלַּיְלָה פִּי לְעוֹלָם
חֲסִדוֹ: י לְמַפָּה מַצְרִים בְּבִכּוּרֵיהֶם פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: יא וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: יב בֵּיד
חֲזָקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: יג לְגוֹר יַם־סוּף לְגוֹרִים פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: יד וַהֲעֵבִיר יִשְׂרָאֵל
בְּתוֹכּוֹ פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: טו וַיַּעַר פְּרָעָה וַחֲיִלּוֹ בַּיַּם־סוּף פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: טז לְמוֹלִיד עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר פִּי
לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: יז לְמַפָּה מַלְכִּים גְּדֹלִים פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: יח וַיַּהֲרֹג מַלְכִּים אֲדִירִים פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:
יט לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: כ וַלְעוּג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: כא וַנִּתֵּן אֶרֶצָם לְנַחֲלָה
פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: כב נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדּוֹ פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: כג שְׁבַשְׁפִּלְנוּ זָכַר לָנוּ פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:
כד וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: כה נָתַן לָחֶם לְכָל־בָּשָׂר פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: כו הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הַשָּׁמַיִם
פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

רש"י

(כג) שבשפּלנוּ זכר לנו. במצרי' זכר לנו: השמים. המכין בהם מזון לכל בריה, עשרים וששה כי
לעולם חסדו נאמרו במזמור זה כנגד עשרים וששה דורות
להם. רמז כאן חסד (כל המעשים): (כו) הודו לאל

מצודת דוד

(יח) כְּמוֹהֶם. בקללה אמר שהאומנים העושים את הגלולים
יהיו כמו הגלולים לבל ידברו וכו' וכן יהיו כל הבוטח בהם:
(יט) בָּרְכוּ. על שהבדיל אתכם מן העובדי גלולים התועים:
בית אהרן וגו'. ר"ל כל אחד ברכו לפי כח ההשגה: (כ) יִרְאִי
ה'. אלו חסידי אר"ה: (כא) מִצִּיּוֹן. המשפיע אור שכינתו
מִצִּיּוֹן השוכן בירושלים: הללויה. הללו את יה בזה ההלול

מצודת ציון

(ו) לְרוֹקַע. ענין שטיחה ופרישה כמו וצורף בזהב ירקענו
(ישעיה מ): (יג) לְגוֹזֵר. ענין כריתה וחתוך כמו גזרו את הילד
(מ"א ג'): (טו) וַנַּעַר. ענין תנועה חזקה כמו חצני נערת (נחמיה
ה): וַחֲיִלּוֹ. מל' חיל וצבא: (כד) וַיִּפְרְקֵנוּ. הוא תרגום של
ישועה וכן פורק אין מידם (איכה ה):

לומר ברוך ה' מִצִּיּוֹן וכו': (א) כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ. כי חסד ה' הוא דבר המתקיים לעולם ולא כן חסדו של ב"ו: (ב) הָאֱלֹהִים.
הם מלאכי מעלה: (ג) הָאֲדוֹנִים. הם צבא השמים וכסיליהם שהם אדונים למשול בארץ וה' הוא אדון עליהם ולכל אשר יחפוץ
יטם: (ד) לַעֲשֵׂה. מוסב על מלת הודו לומר הודו לעושה נפלאות גדולות וכן כולם: לְבָדּוֹ. ואינו צריך לעזר מלאכי מעלה:
(ו) עַל הַמַּיִם. והוא נגד הטבע כי טבע המים לעלות ממעל לארץ: (ח) אֶת הַשֶּׁמֶשׁ. ר"ל הודו לעושה את השמש למשול ביום
וקבע לו תחומו ולא יעבור: (י) בְּבִכּוּרֵיהֶם. ביד בכוריהם כי כאשר שמעו הבכורים ממכת בכורות עמדו על אבותיהם למהר
לשלח את ישראל: (יא) וַיּוֹצֵא. ר"ל הודו לאשר הוציא את ישראל מתוך מצרים: (יב) בֵּיד. ר"ל הודו לאשר הוציא ביד חזקה
ובזרוע נטויה והמשילו לגבור הנוטה בידו מול האויב בהלחמו עמו ואמר הודו לו על שהוציאם ביד רמה ולא כעבדים הבורחים:
(יג) לְגוֹרִים. לקרעים הרבה לכל שבט שביט לעצמו: (יד) וַהֲעֵבִיר. הודו לאשר העביר את ישראל בתוך הים: (טו) וַנַּעַר.
הודו לאשר נער וטרד בתנועה חזקה את פרעה וגו': (טז) לְמוֹלִיד. ר"ל היה מולידם בדרך הישר ע"י עמוד הענן: (יח) וַיַּהֲרֹג.
הודו לאשר הרג מלכים אדירים של כנען והם המלכים הגדולים שזכר וכפל הדבר במ"ש: (יט) לְסִיחוֹן. הודו לאשר הרג
לסיחוֹן וגו' ובעבור חזקו פרטו לעצמו: (כ) וַלְעוּג. הודו לאשר הרג גם לעוג וגו' ובעבור חזקו פרט גם אותו: (כא) וַנִּתֵּן.
הודו לאשר גם נתן ארצם לנחלה עם כי לא שאלו רק לעבור בגבולו: (כב) נַחֲלָה. הודו לאשר נתנם נחלה לכל ישראל עבדו
כי לקיים שבועתו להאבות היה די אם היה נתנם להצדיקים שבדור: (כג) שְׁבַשְׁפִּלְנוּ. הודו לאשר זכר אותנו בעוד היינו בתכלית
השפלות במצרים נבזים ומלוכלכים בעבודת פרך: (כד) וַיִּפְרְקֵנוּ. הודו לאשר פרק והושיע לנו מצרינו: (כה) נוֹתֵן. הודו לנותן
לחם לכל הבריות ומשגיח על הכל: (כו) לֵאלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. לאל היושב בשמים העליון על כל:

יהל אור

לְרוֹקַע פ"ב דחגיגה י"ב ב' הארץ עומדת על העמודים ועמודים על המים שנאמר לְרוֹקַע הארץ על המים

פ ר ק ש ל י ש י

א אָמְרוּ לוֹ: אֲכַלְתָּ חֶלֶב — מִבֵּיא חֲטָאֵת. עַד אוֹמֵר: אֲכַל, וְעַד אוֹמֵר: לֹא אֲכַל; אִשָּׁה אוֹמֶרֶת: אֲכַל, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: לֹא אֲכַל — מִבֵּיא אִשָּׁם תָּלוּי. עַד אוֹמֵר: אֲכַל, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא אֲכַלְתִּי — פְּטוּר. שְׁנַיִם אוֹמְרִים: אֲכַל, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא אֲכַלְתִּי — רִבִּי מֵאִיר מְחִיב. אֶמֶר רִבִּי מֵאִיר: אִם הֵבִיאוּהוּ שְׁנַיִם לְמִיתָה חֲמוּרָה, לֹא יִבְיאוּהוּ לְקֶרֶן הַקֵּל? אָמְרוּ לוֹ: מָה אִם יִרְצֶה לֹמֵר: מִזִּיד הֵייתִי.

ב אֲכַל חֶלֶב וְחֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אֶחָד — אֵינוּ חֵיב אֲלָא חֲטָאֵת אַחַת. אֲכַל חֶלֶב וְדָם וְנוֹתֵר וּפְגוּל בְּהֶעֱלֵם אֶחָד — חֵיב עַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָד. זֶה חֲמוֹר בְּמִינֵי הַרְבֵּה מִמִּין אֶחָד. וְחֲמוֹר בְּמִין אֶחָד מִמִּינֵי הַרְבֵּה: שְׁאֵם אֲכַל בְּחֻצֵּי זֵית, וְחֹזֵר וְאֲכַל בְּחֻצֵּי זֵית מִמִּין אֶחָד — חֵיב. מִשְׁנֵי מִינֵין — פְּטוּר.

ג וְכִמְהָ יִשָּׁהָ הָאוֹכֵל? בְּאֵלוֹ אֲכָלָן קְלִיּוֹת; דְּבָרֵי רִבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שִׁישָׁהָ מִתְחַלָּה וְעַד סוֹף

פירוש ברטנורה

ג אָמְרוּ לוֹ. אֵפִילוֹ אֶחָד אוֹמֵר לוֹ אֲכַלְתָּ חֶלֶב וְהוּא שׁוֹתֵק וְאֵינוֹ מַכְחִישׁוֹ: מִבֵּיא חֲטָאֵת. עַל פִּי: שְׁנַיִם אוֹמְרִים לוֹ אֲכַלְתָּ חֶלֶב. וְאֵפִילוֹ מֵאֵה. וְהוּא מַכְחִישׁם וְאוֹמֵר כִּי לִי שְׁלָא אֲכַלְתָּ, אֵינוֹ מִבֵּיא קֶרֶן עַל פִּיהֶם, דְּכַתִּיב (וַיִּקְרָא ד') אוֹ הוֹדַע אֱלֹהֵי חֲטָאתָה, וְלֹא שִׁיּוּדִיעוּהוּ אַחֲרֵיהֶם: רִבִּי מֵאִיר מַחֲיִיב. וְאִין הִלְכָה כִּי מֵאִיר: אִם הֵבִיאוּהוּ שְׁנַיִם כֹּר, כִּנּוּן אִם הֵעִידוּ עָלָיו שֶׁהָרָג אֶת הַנֶּפֶשׁ: אִם יִרְצֶה לֹמֵר מִזִּיד הֵייתִי. אִם הִיהָ רֹצֵחַ לִפְטוֹר עֲצוּמוֹ בִּשְׂקָר הִיהָ יוֹכֵל לֹמֵר מִזִּיד הֵייתִי, וּמוֹיֵד פְּטוּר מִקֶּרֶבן:

ב חֶלֶב וְחֶלֶב. שְׁנֵי זֵיתֵי חֶלֶב: בְּהֶעֱלֵם אֶחָד. אֲבָל בִּשְׁנֵי הֶעֱלָמוֹת חֵיב עַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָד, דְּקִיּוּמָא לֵן הֶעֱלָמוֹת מִחֻלְקִין: מִמִּין אֶחָד חֵיבִיב. הָא קִמְשַׁמְעֵן לֵן דְּאֵעִיג דָּאִין הֲשֵׁנִי חֲצָאֵי זֵיתִים מִתְמַחוּ אֶחָד דִּהֵינּוּ מִתְבַּשֵּׁל אֶחָד, אֲלֵא הֵם מִתְבַּשֵּׁלִין חֻלְקִין, אִפִּי"ה מִצְטַרְפִּין לְפִי שְׁאִין תְּמַחֲוִין מִחֻלְקִין:

ג כִּמְהָ יִשָּׁהָ הָאוֹכֵל. לִשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים דְּאִמְרִינֵן מִצְטַרְפִּין: כְּאִילוֹ אוֹכֵלָן קְלִיּוֹת. רֹאשׁן אוֹתָן כְּאִילוֹ נִתְפָּרְרוּ לְפִירוּרִין [דָּקִין] כְּקִלּוֹת וְאוֹכֵלָן אַחַת אַחַת בְּסַמּוּךְ זֶה אַחֶר זֶה, וְכִהְיָה מִשְׁתַּרְפֵּין אִם אֲבָל חֻצֵּי זֵית וְהַפְסִיק וְלֵאחֶר שָׁעָה אֲכַל חֻצֵּי זֵית אַחֶר, אִם שָׁהָ מִתְחִילָה וְעַד סוֹף כִּי אֲכִילַת קְלִיּוֹת בְּסַמּוּךְ זֶה לֹא, מִצְטַרְפִּין. אֲבָל אִם לֹא הַפְסִיק מֵאֲכִילָה אֲלֵא שָׁהָ בְּלַעֲיָתָהּ וְבִלְעִיתָהּ אֵפִילוֹ כֹּל הַיּוֹם כּוּלָּהּ, מִצְטַרְפִּין לְדִבְרֵי ר' מֵאִיר: וְחֲכָמִים אוֹמְרִים עַד שִׁישָׁהָ מִתְחִילָה וְעַד סוֹף כִּי אֲכִילַת פֶּרֶם. כְּלוּמֹר אֵפִילוֹ לֹא הַפְסִיק בֵּין אֲכִילַת חֻצֵּי זֵית לְאֲכִילַת חֻצֵּי הָאֶחָר, אֲלֵא שָׁהָ בְּלַעֲיָתָהּ שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים כִּי אֲכִילַת

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ב

אֲכַל חֶלֶב וְחֶלֶב — אֲכַל חֶלֶב כְּשִׁיעוּר זֵית וְהַפְסִיק, וְחֹזֵר וְאֲכַל כְּשִׁיעוּר זֵית, **בְּהֶעֱלֵם אֶחָד** — שְׁלָא נֹדַע לוֹ בֵּין כִּזִּית לְכִזִּית שֶׁאֲכַל חֶלֶב, **אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאֵת אַחַת** — אֲבָל אִם אֲכַל בִּשְׁנֵי הֶעֱלָמוֹת, דִּהֵינּוּ שְׁנַעֲלֵם מִמֶּנּוּ שׁוֹה חֶלֶב אוֹ שְׁחֶלֶב אִסוּר, וְאֲכַל כִּזִּית, וְנֹדַע לוֹ אַחֶר כִּךְ שֶׁאֲכַל דְּבַר אִסוּר, וְשׁוֹב נַעֲלֵם מִמֶּנּוּ כְּבִתְחִילָה וְחֹזֵר וְאֲכַל כִּזִּית, הִרִי הוּא חֵיב שְׁנֵי חֲטָאוֹת, שֶׁכֵּן הֶעֱלָמוֹת מִחֻלְקִים. **אֲכַל חֶלֶב וְדָם וְנוֹתֵר וּפְגוּל בְּהֶעֱלֵם אֶחָד** — שְׁלָא יָדַע שֶׁאוֹכֵל דְּבַרֵּי אִסוּר, **חֵיב עַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָד** — עַל כֹּל מִין וּמִין קֶרֶן לְחֹדֶר. זֶה חֲמוֹר בְּמִינֵי הַרְבֵּה מִמִּין אֶחָד — לַעֲנִין זֶה הָאִסוּר לַעֲלִיל יֵשׁ בְּמִינֵים הַרְבֵּה חוּמְרָה שֶׁאֵינָה בְּמִין אֶחָד. וְחֲמוֹר בְּמִין אֶחָד מִמִּינֵי הַרְבֵּה — וְיֵשׁ חוּמְרָה בְּמִין אֶחָד שֶׁאֵינָה בְּמִינֵים הַרְבֵּה: שְׁאֵם אֲכַל בְּחֻצֵּי זֵית, וְחֹזֵר וְאֲכַל בְּחֻצֵּי זֵית מִמִּין אֶחָד — שְׁלָא אִסוּר, וְלֹא הִיתָה לוֹ יָדִיעָה בִּנְתִיחִים, **חֵיב** — חֲטָאֵת; וְאֵפִילוֹ הָיוּ בִּשְׁנֵי תְּבַשְׁלִים שְׁוִיִּים, מִכֹּל מִקוֹם מִצְטַרְפִּים לְשִׁיעוּר כִּזִּית (גְּמָרָא); **מִשְׁנֵי מִינֵין** — שְׁכֹל כְּחֻצֵּי זֵית הִיהָ מִמִּין אַחֶר שֶׁל אִסוּר, **פְּטוּר** — מִקֶּרֶבן, שֶׁאֵינֶם מִצְטַרְפִּים לְשִׁיעוּר כִּזִּית.

ב אור משנה ג

לְאַחֵר שְׁשִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, שֶׁאִם אֲכַל כְּחֻצֵּי זֵית וְחֹזֵר וְאֲכַל כְּחֻצֵּי זֵית מִמִּין אֶחָד, הִרִי הֵם מִצְטַרְפִּים לְשִׁיעוּר כִּזִּית לְחִיבּוֹ חֲטָאֵת, בָּאָה מִשְׁנֵנוֹ לְלַמֵּד כִּמְהָ זֶמֶן יוֹכֵלָה לְהִמְשֵׁךְ אֲכִילָתוֹ, כִּי שְׁנֵי כְּחֻצָּי הַזֵּיתִים יִצְטַרְפוּ לְשִׁיעוּר אֲכִילָה אַחַת.

וְכִמְהָ יִשָּׁהָ הָאוֹכֵלָן — הָאוֹכֵל שְׁנֵי כְּחֻצָּי זֵיתִים מִמִּין אֶחָד, שְׁשִׁנּוּ לַעֲלִיל שֶׁמִּצְטַרְפִּים לְשִׁיעוּר כִּזִּית, כִּמְהָ יִשָּׁהָ בְּאֲכִילָתָהּ? **בְּאֵלוֹ אֲכָלָן קְלִיּוֹת** — רֹאשׁן אוֹתוֹ כְּאִילוֹ אֲכַלֵּם כְּרַעֲיֵנִי קְלִיּוֹת, פִּירוּרִים פִּירוּרִים כִּזִּית אַחֶר זֶה, **דְּבָרֵי רִבִּי מֵאִיר** — שְׁלֹדַעְתָּ, אִם שָׁהָ בְּאֲכִילָתָהּ כִּי אֲכִילַת קְלִיּוֹת בְּשִׁיעוּר זֵית, מִצְטַרְפִּים; יוֹתֵר מִכֵּן, אִין מִצְטַרְפִּים. בְּרַם, אִם לֹא הַפְסִיק בְּאֲכִילָתוֹ, אֲלֵא שָׁהָ בְּלַעֲיָתָהּ וּבְכִלְעִיתָהּ, אֵפִילוֹ כֹּל הַיּוֹם כּוּלָּהּ, מִצְטַרְפִּים. **וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שִׁישָׁהָ מִתְחַלָּה וְעַד סוֹף כִּי אֲכִילַת פֶּרֶס** — כְּלוּמֹר אֵפִילוֹ

ב אור משנה א

פֶּרֶק זֶה עוֹסֵק בְּחֲטָאֵת הַבָּאָה עַל חֲטָא שְׁחִיבִים עַל זִדּוֹנוֹ כִּרְת.

אָמְרוּ לוֹ — לְאִדָּם: **אֲכַלְתָּ חֶלֶב** — בְּגִמְרָא מִבּוּאָר: אֵפִילוֹ אֶחָד אִמֵּר לוֹ כִּךְ, וְהוּא שִׁתֵּק וְלֹא הַכְחִישׁוּ, **מִבֵּיא חֲטָאֵת** — חֵיב לְהִבְיֹא קֶרֶבן חֲטָאֵת. **עַד אוֹמֵר: אֲכַל, וְעַד אוֹמֵר: לֹא אֲכַל** — יֵשׁ מִפְרָשִׁים בְּכַנּוּן שֶׁהָיוּ לִפְנֵיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל חֶלֶב וְאַחַת שֶׁל שׁוֹמֵן, וְאֶחָד אוֹמֵר: חֶלֶב אֲכַל, וְאֶחָד אוֹמֵר: לֹא אֲכַל חֶלֶב אֲלֵא שׁוֹמֵן (רַבֵּאֲדִי; עֵיין כִּסּוֹף מִשְׁנָה עַל דְּמִבִּים הִל' שְׁגִיגָתוֹ ח, ג); וּבִתְּסוּפּוֹת מִבּוּאָר, שֶׁמְדוּבָר כִּכָּן בְּכַנּוּן שֶׁהֵעִידוּ שְׁנֵי הָעֵדִים בְּבֵית אַחַת, שֶׁאֵילוֹ הֵעִידוּ כִּזִּית אַחֶר זֶה, כִּיּוֹן שֶׁנִּתְקַבְּלָה עֲדוּת הָרֹאשׁוֹן שׁוֹב אִין מִתְחַשְׁבִּים בַּעֲדוּת הַשְּׁנִי, שְׁכֹל מִקוֹם שֶׁהִאֲמִינָה תוֹרָה עַד אַחַת הִרִי הוּא נֶאֱמָן כְּשִׁנִּיִּים: וְכֵן אִם **אִשָּׁה אוֹמֶרֶת: אֲכַל, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: לֹא אֲכַל** — וְהוּא שׁוֹתֵק (וְתַפְאֲרֹת יִשְׂרָאֵל), **מִבֵּיא אִשָּׁם תָּלוּי** — קֶרֶבן אִשָּׁם הֵבֵא עַל סֶפֶק עֵבֶרָה. **עַד אוֹמֵר: אֲכַל** — חֶלֶב, **וְהוּא אוֹמֵר: לֹא אֲכַל** — **אֲכַלְתִּי** — וְהוּא הִדִּין אִם אִמֵּר: אֵינִי יוֹדַע (וְתוּסְפוֹת), **פְּטוּר** — מִקֶּרֶבן. **שְׁנַיִם אוֹמְרִים: אֲכַל, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא אֲכַלְתִּי** — כִּי לִי שְׁלָא אֲכַלְתִּי, **רִבִּי מֵאִיר מְחִיב** — אוֹתוֹ לְהִבְיֹא קֶרֶבן חֲטָאֵת. וְחֲכָמִים פּוֹטְרִים אוֹתוֹ. שְׁנֵאֲמֵר (וַיִּקְרָא ד, כג): "אוֹ הוֹדַע אֱלֹהֵי חֲטָאתָה" — וְלֹא שִׁיּוּדִיעוּהוּ אַחֲרֵיהֶם, וְכֵן הִלְכָה. **אֶמֶר רִבִּי מֵאִיר** — לְחֲכָמִים: **אִם הֵבִיאוּהוּ שְׁנַיִם לְמִיתָה חֲמוּרָה** — שֶׁאִם הֵעִידוּ עָלָיו שֶׁעֶבֶר עֵבֶרָה שִׁישׁ בֵּה מִיתָת בֵּית דִּין, חֵיב מִיתָה, **לֹא יִבְיאוּהוּ לְקֶרֶן הַקֵּל** — כְּשִׁמְעִידִים עָלָיו שֶׁעֲשֶׂה עֵבֶרָה שְׁחִיבָה עָלֶיהָ קֶרֶבן? **אָמְרוּ לוֹ** — חֲכָמִים לְרִבִּי מֵאִיר: **מָה אִם יִרְצֶה לֹמֵר: מִזִּיד הֵייתִי** — אֵילוֹ הִיהָ רֹצֵחַ, יוֹכֵל הִיהָ לֹמֵר, שֶׁאֲכַל בְּמוֹיֵד, וְהִיהָ פְּטוּר מִן הַקֶּרֶבן, וּמִתּוֹךְ שֶׁיִּכּוֹל הִיהָ לִפְטוֹר עֲצוּמוֹ בְּטַעֲנָה זֶה, אִף כְּשֶׁאוֹמֵר "לֹא אֲכַלְתִּי", הִרְהִיב נֶאֱמָן, כְּלוּמֹר שֶׁלִּדְעַת חֲכָמִים נֶאֱמָן הוּא מִשׁוּם "מִיגוֹ" (גְּמָרָא). בְּרַם, בְּתוּסְפוֹת מִבּוּאָר, שֶׁאִין לְהִאֲמִינוֹ מִשׁוּם "מִיגוֹ", שֶׁהִרִי יֵשׁ כִּכָּן עֵדִים, וְאִין אוֹמְרִים "מִיגוֹ" בְּמִקוֹם עֵדִים, אֲלֵא שְׁכוּנוֹת חֲכָמִים הִיא, שֶׁאֵנִי מִתְרַצִּים אֶת דִּבְבוּרָהּ, שֶׁמָּה שֶׁאִמֵּר: "לֹא אֲכַלְתִּי", הֵינִי: לֹא אֲכַלְתִּי בְּשׁוּגָג אֲלֵא בְּמוֹיֵד, שֶׁבְּכַנּוּן זֶה לֹא הַכְחִישׁ אֶת הָעֵדִים, וְלִכְּן פְּטוּר הוּא מִן הַקֶּרֶבן (עֵיין "תַּפְאֲרֹת יִשְׂרָאֵל").

כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס. אֶכֶל אֶכְלִין טַמְאִין וְשִׁתָּה מִשְׁקִין טַמְאִין, שִׁתָּה רְבִיעִית יוֹן וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ וְשָׁהָה כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס. רַבִּי אֱלֵעָזָר אוֹמֵר: אִם הִפְסִיק בָּהּ, אוֹ שִׁנְתָּן לְתוֹכוֹ מִיָּם כָּל שָׁהֵן — פָּטוּר.
ד' יֵשׁ אוֹכֵל אֲכִילָה אַחַת, וְחֵיב עָלֶיהָ אַרְבַּע חֲטָאוֹת וְאִשָּׁם אֶחָד: טַמָּא שֶׁאֵכֵל אֶת הַחֶלֶב, וְהָיָה נוֹתֵר מִן הַמִּקְדָּשִׁים, וּבִיּוֹם הַכִּפּוּרִים. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אִם הָיְתָה שֶׁבַת וְהוֹצִיאָו בְּפִיו — חֵיב. אֲמָרוּ לוֹ: אֵינוֹ מִן הַשֵּׁם.

פירוש ברטנורה

פרס מתחילת האכילה עד סוף בליעתו, מצטרפין. ביותר מכדי אכילת פרס, אין מצטרפין. והלכה כחכמים: פרס. לשון פרוסה. והוא חצי ככר של עירוב, משלש ככרות לקב, שכל ככר שמונה ביצים, נמצא חצי ככר ארבע ביצים. כך פירשו רבותי. ורמב"ם אומר שהוא שלש ביצים: **אכל אוכלים טמאים**. האוכל אוכלים טמאים כחצי פרס שהוא שני ביצים לפירוש רבותי, ולדברי רמב"ם ביצה ומחצה, נפסלה גזייתו מלאכול בתרומה. וכן השוטה משקין טמאים כרביעית, נפסלה גזייתו מלאכול בתרומה עד שימבול. והשוטה רביעית יין ונכנס למקדש, חייב כרת. והשוטה קאמר, שאם שהה באכילת חצי פרס של אוכלים טמאים, או בשתיית רביעית של משקין טמאים, כדי אכילת פרס, מצטרפין לכשיעור ונפסלה גזייתו מלאכול בתרומה. ואם שהה יותר משיעור זה, אין מצטרפין. והוא הדין לשיעור רביעית יין של כניסת מקדש, שאם שהה בשתייתו כדי אכילת פרס או פחות, חייב. יותר על כן, פטור: **אם הפסיק בה**. שלא שתה כל הרביעית בבית אחת ונכנס למקדש, פטור, דכתיב (ויקרא י') יין ושכר אל תשת, יין דרך שכרותו. ואם אינו שותהו בבית אחת, אין זה דרך שכרותו. וכן אם נתן בו מים. והלכה כר' אלעזר. והני מילי בשוטה רביעית ממש, אבל שתה יותר מרביעית, מודה רבי אלעזר דחייב אפילו לא שתה כולו בבית אחת:

ד' ארבע חטאות. חד משום חלב, וחד משום אוכל קודש בטומאה, וחד משום נותר, וחד משום יום הכיפורים. והא דקיימא לן בכל התורה כולה דאין איסור חל על איסור, הני מילי באיסור גרידא, כגון האוכל נבילה בהמה טמאה אינו חייב משום נבילה לפי שהוא איסור גרידא שאינו לא כולל ולא מוסיף. אבל הכא, אדם שהיה מתחילה טהור, היה אסור בחלב ומותר בשאר בשר של קדשים. נעשה טמא, מנו דנאסר בשאר חתיכות של בשר קדשים משום טומאה, אתסר גמי בחלב אע"פ שהיתה אסורה מתחילה, והיינו איסור כולל, שהאיסור האחרון כולל ואיסור דברים אחרים על האדם שהיו מותרים לו

משניות מבוארות – קהתי

להביא אשם מעילות על ההנאה מן ההקדש. בגמרא מבואר, שאף על פי שכלל הוא בכל האיסורים שבתורה, שאין איסור חל על איסור, מכל מקום באיסור מוסיף ובאיסור כולל הדין הוא שאיסור חל על איסור. והנה ששנינו במשנתנו: טמא שאכל את החלב — מבהמת קדשים קלים, הואיל ואיסור אכילת קדשים בטומאה איסור כולל הוא, שכן קודם שנטמא היה מותר בבשר הבהמה ואסור בחלב, ומשננטמא נאסר אף בבשרה, לפיכך מתוך שחל איסור זה על שאר הבשר, חל גם על החלב להתחייב על אכילתו גם משום חלב וגם משום אכילת קדשים בטומאה; והיה נותר — היינו איסור מוסיף, שהרי קודם שנעשה נותר, היה החלב מותר לגבוה (להקריבו על המזבח) ואסור להדיוט, ומשנעשה נותר נאסר אף לגבוה; הלכך מתוך שחל על החלב הזה איסור נותר לגבי גבוה, חל עליו איסור זה אף לגבי ההדיוט להתחייב על אכילתו גם משום נותר; וביום הכיפורים — הרי שוב איסור כולל, שהרי יום הכיפורים כולל כל המאכלים שבעולם, ומתוך שחל איסור יום הכיפורים על דברים שהיו מותרים לו קודם יום הכיפורים, חל איסורו אף על החלב הזה, להתחייב על אכילתו גם משום יום הכיפורים. נמצא, שחייב על אכילתו זו ארבע חטאות. וכן חייב הוא גם אשם מעילות על שנחנה מן ההקדש, שאף איסור זה איסור מוסיף הוא, שהרי החלב של בהמת חולין מותר בהנאה, ואינו אסור אלא באכילה, ומשקדש את הבהמה, נוסף על החלב גם איסור הנאה מחמת קדשים, ומתוך שחל שם הקדש על החלב לאסור בהנאה, חל עליו גם להתחייב באכילתו משום נחנה מן ההקדש (עיין פירוש המשנה להרמב"ם שמפרש קצת בדרך אחרת: ועיין רמב"ם הל' מאכלות אסורות יד, יח-יט; ועיין "תפארת ישראל"). **רבי מאיר אוֹמֵר: אִם הָיְתָה שֶׁבַת** — בזמן אכילתו, **וְהוֹצִיאָו בְּפִיו** — מרשות היחיד לרשות הרבים, **חֵיב** — חטאת, אף על איסור הוצאה בשבת. בגמרא מבואר, שכוונת המשנה היא: אם היה יום הכיפורים שחל להיות בשבת והוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים, חייב שתי חטאות נוספות על ההוצאה, משום שבת ומשום יום הכיפורים, שיש איסור הוצאה אף ביום הכיפורים; ואף בכגון זה, ששני האיסורים באים בבית אחת, שהרי בשעה שקדש היום לשבת קדש גם ליום הכיפורים, הדין הוא שאיסור חל על איסור. אָמְרוּ לוֹ — חכמים לרבי מאיר: **אֵינוֹ מִן הַשֵּׁם** — חייב חטאת זו אינו משום אכילה אלא משום הוצאה, ואילו התנא אינו מונה אלא חטאות הבאות משום איסור אכילה (עיין "תפארת ישראל").

לא הפסיק באכילתם, אלא ששהה בלעיסת שני כחצאי הזיתים מתחילת האכילה ועד סוף בליעתם ביותר מכדי אכילת פרס, אין מצטרפים; ואם לא שהה אלא כדי אכילת פרס, מצטרפים. כדי אכילת פרס היינו כדי אכילת חצי כיכר, כשעושים שלוש כיכרות מקב חטים, ונחלקן תנאים במידת הכיכר (עירובין ח, ג), שלדעת רבי יוחנן בן ברוקה כיכר שלימה מידתה שש ביצים, וחציה שלוש ביצים; ולדעת רבי שמעון מידת הכיכר שמונה ביצים, וחציה ארבע ביצים. והרמב"ם פוסק כרבי יוחנן בן ברוקה. **אֶכֶל אֶכְלִין טַמְאִין** — כשיעור חצי פרס, **וְשִׁתָּה** — או שתה ממש טמאין עד שיטבול, כשיעור רביעית, שנפסלה גזייתו מלאכול בתרומה עד שיטבול, **שִׁתָּה רְבִיעִית יוֹן** — כהן ששתה רביעית הלוג יין, **וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ** — ועבר עבודה (תוספות), שחייב מיתה ביד שמים, **וְשָׁהָה** — באכילה או בשתייה, **כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס** — שיעור השהיה הוא כדי אכילת פרס, כלומר שאם לא שהה באכילת חצי פרס של אוכלים טמאים או בשתיית רביעית של משקים טמאים אלא כדי אכילת פרס, מצטרפים האוכלים או המשקים הטמאים לפסול את גזייתו מלאכול בתרומה. וכן אם לא שהה הכהן בשתיית היין יותר מכדי אכילת פרס, מצטרף היין לחייבו על כניסתו למקדש; אבל אם שהה יותר מכדי אכילת פרס, אין האוכלים או המשקים הטמאים מצטרפים לכשיעור כדי לפסול גזייתו מלאכול בתרומה, ואין היין מצטרף לכשיעור כדי לחייב את הכהן על כניסתו למקדש. **רַבִּי אֱלֵעָזָר אוֹמֵר: אִם הִפְסִיק בָּהּ** — ברביעית היין, שלא שתה אותה בבית אחת, **אוֹ שִׁנְתָּן לְתוֹכוֹ** — לתוך היין, **מִיָּם כָּל שָׁהֵן** — אף על פי ששתה רביעית בבית אחת, **פָּטוּר** — כשנכנס למקדש, שנאמר (ויקרא י, ט) יין ושכר אל תשת, ודרש רבי אלעזר: אל תשתה יין כדרך שכרותו, אבל אם הפסיק בשתיית רביעית יין או שנתן בו מים, אין זה דרך שכרותו, ופטור. והלכה כרבי אלעזר. כמה דברים אמורים? בשוטה רביעית יין בלבד, אבל אם שתה יותר מרביעית, מודה רבי אלעזר שחייב אפילו לא שתה כולו בבית אחת.

באור משנה ד

יֵשׁ אוֹכֵל אֲכִילָה אַחַת, וְחֵיב עָלֶיהָ אַרְבַּע חֲטָאוֹת וְאִשָּׁם אֶחָד: טַמָּא שֶׁאֵכֵל אֶת הַחֶלֶב, וְהָיָה נוֹתֵר מִן הַמִּקְדָּשִׁים — שנותר החלב לאחר זמן הקרבנות, **וּבִיּוֹם הַכִּפּוּרִים** — הריהו חייב ארבע חטאות: משום אכילת חלב, ומשום אכילת קדשים בטומאה, ומשום אכילת נותר, ומשום אכילה ביום הכיפורים; וכן חייב הוא

ה יש פא ביאָה אַחת, וְחֵיב עָלֶיהָ שֵׁשׁ חֲטָאוֹת: הֵבֵא עַל בְּתוֹ — חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם בְּתוֹ, וְאַחֲתוֹ, וְאַשֶׁת אָחִיו, וְאַשֶׁת אָחִי אָבִיו, וְאַשֶׁת אִישׁ, וְנִדְהָ. וְהֵבֵא עַל בֵּת בְּתוֹ — חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם בֵּת בְּתוֹ, וְכֻלָּתוֹ, וְאַחֲתוֹ אִשָּׁתוֹ, וְאַשֶׁת

פירוש ברטנורה

מתחילה. ומיהו לא אתוסף אסורא אחפצא, אלא אנברא אתוסף איסורא לגבי אחריו וגריר וכייל נמי להאי באסוריה. נעשה זה החלב נותר, היינו איסור מוסף, דמעיקרא להדיוט אסור ולגבוה שרי, כיון שנעשה נותר נוסף איסור על החתיכה עצמה ליאסר אפילו לגבוה. ומתוך שחל עליה שם איסור נותר לאסרה לגבוה, חל עליה נמי שם נותר לגבי הדיוט להתחייב עליה משום נותר, אע"פ דבלאו הכי היתה אסורה להדיוט. חל עליה יום הכפורים, מנו דאתוסף איסורא לגבי גברא לאסור בחולין שהיו מותרים לו קודם יום הכפורים, גורר וכולל נמי להאי חלב של מוקדשים בהדיה להתחייב עליו משום יום הכפורים: **ואשם אחד**. אשם מעילות על שנתנה מן הקדש בשוגג. ואף זה איסור מוסף, דאתוסף איסורא על חפצא, דקודם דהקדישה היה חלב זה אסור באכילה ומותר בהנאה, אקדשה, נאסרה אפילו בהנאה, ומתוך שחל שם הקדש על החלב לאסור בהנאה, חל עליו נמי להתחייב עליו באכילתו משום נהנה מן הקדש: **אם היה בשבת והוציאו בפיו**. כשהיה אוכלו: **חייב**. גם על ההוצאה. ובגמרא מפרש דהכי קאמר, אם היה יום הכפורים שחל להיות בשבת והוציאו, חייב שתיים על ההוצאה, משום שבת ומשום יוה"כ, ששניהם באים כאחד, שבשעה שקדש היום לשבת קדש נמי ליוה"כ. וכשם שעירוב והוצאה לשבת כך עירוב והוצאה ליוה"כ. ואיסור חל על איסור באיסור בת אחת: **אינו מן השם**. כלומר תנא לא קחשיב אלא חטאות הבאות מפני אכילה, והאי מפני הוצאה הוא:

ה בתו ואחותו. כגון שבא על אמו והוליד ממנה בת והרי היא בתו ואחותו מאמו, ואשת אחיו שנישאת לו קודם לכן ומת, ולאחר מיתתו נשאה אחי אביו ובא זה אביה עליה כנדרתה, והשתא איסור בתו ואחותו באין כאחת. ואע"פ שהיא ממזרת ואסורה לבוא בקהל, כשנישאת לאחי אביה קידושין תופסין בה, לפי שקידושין תופסין בחייבי לאוין. אי נמי, אם היו אחי אביה ממזרים מותרים לישא אותה לכתחילה, ונאסרה על אביה משום אשת אחי לפי שהוא איסור מוסף, שמתחילה היתה מותרת לאחי אביה כולן, וכשנישאת לאחר מותן נאסרה על כל שאר האחין, ומתוך שחל עליה שם אשת אח לגבי שאר האחים שהיתה מותרת להן, חל עליה נמי שם אשת אח לגבי אביה להתחייב עליה נמי משום אשת אחיו. מת אחיו ונישאת לאחי אבי אביה, מנו דאתוסף בה איסורא לגבי שאר אחי אביו, אתוסף בה איסורא נמי לגבי דידה. היתה לה אשת איש, מנו דאתוסף איסורה לגבי עצמה, אתוסף איסורא לגבי דידה. פירסה נדה, מנו דאתוסף איסורא לגבי בעלה. אתוסף איסורא נמי לגבי דידה: **חייב עליה משום בת בתו וכלתו**. כגון שנשאה בנו: **ואחות אשתו**. שהיה נשוי את בת חתנו שהיא אחות בת חתנו מן האב: **ואשת אחיו**. שמת בנו ונשאה אחיו של זה: **ואשת אחי אביו**. שמת אחיו ונשאה אחי אביו: **אם עבר**

משניות מבאורות – קהתי

באור משנה ה

משנתנו והמשנה שלאחריה מוסיפות ללמד, שבאיסור מוסף או באיסור כולל או בשני איסורים הבאים בבת אחת איסור חל על איסור, ומכאן מביאות המשניות כמה דוגמאות של העושה עבירה אחת וחייב עליהן כמה חטאות.

יש פא ביאָה אַחת, וְחֵיב עָלֶיהָ שֵׁשׁ חֲטָאוֹת: הֵבֵא עַל בְּתוֹ, חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם בְּתוֹ, וְאַחֲתוֹ, וְאַשֶׁת אָחִיו, וְאַשֶׁת אָחִי אָבִיו, וְאַשֶׁת אִישׁ, וְנִדְהָ — כלומר הבה בשוגג על בתו שהיא גם אחותו וגם אשת אחיו וגם אשת אחי אביו וגם אשת איש וגם נידה. בגמרא מבואר, כגון שראובן בא על אמו והוליד ממנה בת, ושמה שרה; נמצאת שרה גם בתו של ראובן וגם אחותו מאמו; נישאה שרה לשמעון, אחי ראובן מאביו, והרי היא אשת אחיו; מת שמעון או גירשה ונישאה שרה לאחי אביו של ראובן, ואחר כך בא עליה ראובן, כשפירסה נידה; נמצא ראובן חייב על ביאה זו שש חטאות משום ששת האיסורים הנמנים במשנתנו; שכן משגולדה שרה חלו על ראובן שני האיסורים של בתו ואחותו כאחד, וכבר הזכרנו לעיל, שבשני איסורים הבאים בבת אחת איסור חל על איסור; וכשנישאה שרה לשמעון, נוסף בה לראובן איסור שלישי משום אשת אחיו, מאחר שהוא איסור מוסף, שמתוך שנאסרה עכשיו על שאר האחים, שהיתה מותרת להם, חל עליה איסור זה אף לגבי ראובן, להתחייב עליה גם משום אשת אחיו; ואף על פי ששרה היא ממזרת ואסורה לבוא בקהל, מכל מקום כשנישאה לשמעון, קידושו תפסו בה, לפי שקידושין תופסין בחייבי לאוין; ואפשר שהיו אחי ראובן ממזרים, והרי היא מותרת להם לכתחילה (**דמב"ם; ברטנורה**); וכשנישאה שרה לאחי אביו של ראובן, נוספו בה לראובן שני האיסורים של אשת אחי אביו ושל אשת איש כאחד, ושניהם חלו עליו משום איסור מוסף, שמתוך שנאסרה על שאר אחי אביו, שהיתה מותרת להם לכתחילה, חל האיסור משום אשת אחי אביו אף על ראובן, וכן מתוך שנאסרה על כל העולם, חל האיסור משום אשת איש אף עליו, ונמצא ראובן חייב גם משום אשת אחי אביו וגם משום אשת איש (**יתפארת ישראל**). ויש מפרשים, שמת אחי אביו של ראובן או גירש את שרה, ונישאה לאחר (**דמב"ם בפירושו למשנתנו**); וכיון שפירסה נידה נוסף בה לראובן גם האיסור משום נידה, שמתוך שנאסרה לבעלה, חל איסור נידה גם לגבי ראובן, להתחייב עליה אף משום נידה; הלכך חייב על ביאה זו שש חטאות. **וְהֵבֵא עַל בֵּת בְּתוֹ** — יש שהוא חייב על ביאה זו שבע חטאות,

כגון יעקב (בעלה של רחל, שהיא בתו של לבן) היתה לו בת מאשתו זלפה, ושמה תמנע. נשא לבן את תמנע (שהיא מותרת לו, שהרי זלפה אינה קרובתו). והוליד ממנה בת, ושמה לאה. נמצאת לאה בת בתו של יעקב (בת תמנע, שהיא בתו של יעקב). ואחות אשתו מאביה (אחות רחל). נישאה לאה לראובן כן יעקב (שהיא בת אחותו, תמנע, ומותרת לו). והרי היא כלתו של יעקב. מת ראובן או גירשה, ונישאה לאה לאחי יעקב, והרי היא אשת אחיו; מת אחיו של יעקב, או גירשה, ונישאה לישמעאל, דודו של יעקב (אחי יצחק אביו), והרי היא אשת אחי אביו; אם בא יעקב בשגגה על לאה כשהיא נידה בחיי ישמעאל בעלה, **חֵיב עָלֶיהָ** — שבע חטאות משום שבעה איסורים: א) **מִשּׁוּם בֵּת בְּתוֹ** — בת תמנע; ב) **וְכֻלָּתוֹ** — ומשום כלתו, אשת בנו ראובן, שנאסרה עליו גם לאחר מות בנו או לאחר שגירשה; ג) **וְאַחֲתוֹ אִשָּׁתוֹ** — ומשום אחות אשתו, לפי שהיא בתו של לבן, והיא אחות רחל אשת יעקב, וטעם חיובו משום שלושה איסורים אלו, שמשגולדה לאה, חלו בה שני האיסורים, משום בת בתו ומשום אחות אשתו. כאחד על יעקב; וכשנישאה לראובן, מתוך שנאסרה על בני יעקב, משום אשת אח, נוסף בה איסור גם ליעקב, משום כלתו; ואף על פי שאשת אח וכלתו הם שני שמות, מכל מקום הרי זה איסור מוסף (**עיין תוספות ד"ב**) **המתחיל "איסור כולל", יבמות לב, ב; תוספות ישנים ד"ב** **המתחיל "מיגר, כריתות יד, ב; ד; ז) וְאַשֶׁת אָחִיו** — ומשום אשת אחיו, שהרי נישאה לאחיו של יעקב, ויש כאן איסור מוסף, שמתוך שנאסרה על שאר האחים, נוסף בה איסור אשת אח אף לגבי יעקב; ה) **וְאַשֶׁת אָחִי אָבִיו** — ומשום אשת אחי אביו, שהרי נישאה לישמעאל, אחי אביו יצחק, ואף כאן איסור מוסף; ו) **וְאַשֶׁת אִישׁ** — ומשום אשת איש, שהרי בא עליה בעודה תחת ישמעאל בעלה, ומתוך שנאסרה משום אשת איש על כל העולם, נוסף בה איסור זה אף לגבי יעקב; ז) **וְנִדְהָ** — ומשום נידה, שמתוך שנאסרה משום נידה לבעלה, נוסף בה איסור זה אף לגבי יעקב. **כְּפִי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם עָבַר הִזְקֵן** — אביו של יעקב, **וְנָשָׂאָהּ** — ונשא את לאה; בגמרא מבואר, כגון שמת ישמעאל בלא בנים, וייבמה יצחק אחיו, שהיא אביו של יעקב; ואף על פי שהיא אשת אחיו של יעקב בנו איננה כלתו, שכן מדובר כאן באחי יעקב מן האם, שלא היה בנו של יצחק; ומכל מקום נשאה בעבידה, שכן אסורה לו משום בת בת בנו ומשום כלת בנו, שהן

אָחיו, וְאִשְׁתּוֹ אָחִי אָבִיו, וְאִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְנִדְהָ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם עָבַר הֶזְקַן וְנִשְׁאַה — חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ אָבִי. וְכֵן הֵבֵא עַל בֵּת אִשְׁתּוֹ, וְעַל בֵּת אִשְׁתּוֹ.
וְהֵבֵא עַל חֲמוּתוֹ — חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם חֲמוּתוֹ, וְכִלְתּוֹ, וְאִחּוֹת אִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ אָחִי אָבִיו, וְאִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְנִדְהָ. וְכֵן הֵבֵא עַל אִם חֲמוּתוֹ, וְעַל אִם חֲמִיו. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: הֵבֵא עַל חֲמוּתוֹ — חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם

פירוש ברטנורא

הזקן. אביו של זה, ונשאה, ואח"כ בא עליה זה, חייב אף על אשת האב. ואע"פ דאשת אחיו היא, דהא מחייבין ליה לבריה משום אשת אחי אביו, אלמא אסורה ליה לאביו משום אשת אח ואין לה אישות בה, הכא כמאי עסקין כגון שנפלה לפניו ליבום מאחיו, שמת בלא בנים ויבמה הוא ונשאה, והאי עבר הזקן רתנן, היינו משום שהיא לו באיסור שניה בלבד, משום בת בת בנו ומשום כלת בנו דשתיהן שניות מדברי סופרים. ואם תאמר, כלתו היא, דהא מחייבין ליה לבריה משום אשת אח. לאו פרכא היא, דאיכא לאוקמי דאשת אחיו של בנו מאמו היא, ולא כלתו של אב היא, אלא אשת חורגו ומותרת לו. ואם תאמר, ומאי איסור מוסף איכא בבת בתו כשעבר אביו ונשאה דקא מחייבת ליה נמי משום אשת אב. הא מלמא בעו לה כגמרא, ותירצו, כגון דאיכא ברא לסבא ואחיו של זה הוא, דמגו דאתוסף בה איסורא גבי ההוא ברא משום אשת אב, אתוסף נמי גבי ידידה: וכן הֵבֵא עַל בֵּת אִשְׁתּוֹ. חייב עליה משום כל אלו שחייב בבתו: ועל בֵּת אִשְׁתּוֹ. חייב משום כל אלו שחייב על בת בתו. ובת אשתו שהיא אחותו משכחת לה, כגון שאביו אנס או פתה אשה והוליד ממנה בת, ואח"כ נשא הוא אנוסת אביו או מפותת אביו שהיא מותרת לו, הרי אותה הבת אחותו ובת אשתו. ובת בת אשתו ואחות אשתו משכחת לה, כגון שבא אבי אשתו על בת אשתו והוליד ממנה בת, אותה הבת היא בת בת אשתו ואחות אשתו.

וְ מִשּׁוּם חֲמוּתוֹ וְכִלְתּוֹ וְאִחּוֹת אִשְׁתּוֹ. האב שבא על בתו והוליד ממנה בת, נשא ראובן זאת הבת, הרי אמה אסורה עליו משום חמותו ואחות אשתו. נישאת לבנו של ראובן נוסף עליה איסור משום כלתו. מת בנו של ראובן או גירשה ונישאת לאחיו, נוסף עליה איסור אשת אחיו. מת אחיו או גירשה ונישאת לאחי אביו, נוסף עליה איסור אשת אחי אביו. נישאת לעלמא והיא אשת איש ופירסה נדה. ובא עליה ראובן בעודה אשת איש ונדה, הרי חייב עליה משום כל השמות הללו: וכן הֵבֵא עַל אִם חֲמוּתוֹ. לכן בא על דינה בת לאה בתו והוליד ממנה בת ושמה סרח, הנישא סרח, נאסרה עליו לאה משום אִם חֲמוּתוֹ ומשום אחות אשתו, שהרי סרח אשתו ולאה שתייהן בנות לכן. נישאת לאה לכן בעלה של סרח ונעשית כלתו, ואח"כ לאחיו, ואח"כ לאחי אביו, ובא עליה בעלה של סרח בעודה אשת איש ונדה, חייב עליה משום כל השמות הללו: ואם חֲמִיו. ראובן בא על זקנתו אשת לכן, אם לאה אמו, והוליד ממנה בת ושמה דינה, הנישא את דינה נאסרה עליו לאה אמו של ראובן משום אִם חֲמִיו ומשום אחות אשתו, שהרי דינה אשתו ולאה אִם חֲמִיו שתייהן בנות אשת לכן. נעשית כלתו ואח"כ אשת אחיו ואח"כ אשת אחיו אביו ואשת איש ונדה, חייב עליה משום כל השמות הללו: הֵבֵא עַל חֲמוּתוֹ

משניות מבוארות – קהתי

חֲמוּתוֹ, וְכִלְתּוֹ, וְאִחּוֹת אִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ אָחִיו, וְאִשְׁתּוֹ אִישׁ
אָבִיו, וְאִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְנִדְהָ — כגון שבא לכן על לאה בתו והוליד ממנה בת, דינה; ונשא יעקב את דינה, ונמצאת לאה אסורה על יעקב משום חמותו (אם דינה). ומשום אחות אשתו (אחות לאה נאביה). נישאה לאה לראובן, בנו של יעקב, והרי נאסרה על יעקב משום כלתו; מת ראובן או גירשה ונישאה לאה לאחיו של יעקב, הרי נאסרה על יעקב משום אשת אחיו; מת אחיו או גירשה ונישאה לאחי אביו של יעקב, הרי נאסרה על יעקב משום אשת אחי אביו; ואם בא אז יעקב על לאה, בעודה אשת איש, וכשפירסה נידה, הריהו חייב עליה משום כל האיסורים הללו, כמו שבארנו במשנה הקודמת (דמב"ט; ברסנורא; עיי' "תפארת ישראל" ו"חידושי ה"רש"י שם) ענין זה בדרך של היתור. וכן הֵבֵא עַל אִם חֲמוּתוֹ — יש שהוא חייב אותן שבע חטאות כמו הבא על חמותו, כגון שבא לכן על בת לאה בתו, והוליד ממנה בת ושמה רחל; ונשא יעקב את רחל; ונמצאת לאה אסורה על יעקב משום אִם חֲמוּתוֹ (אם אמה של רחל). ומשום אחות אשתו (שהרי לאה ורחל שתייהן בנות לכן). נישאה לאה לכן יעקב, ונעשתה כלתו, ואחר כך נישאה לאחיו של יעקב, ואחר כך לאחי אביו, ובא עליה יעקב בעודה אשת איש ונידה, הריהו חייב עליה משום אִם חֲמוּתוֹ ואחות אשתו וכלתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש ונידה; וְעַל אִם חֲמִיו — וכן הבא על אִם חֲמִיו, יש שהוא חייב עליה משום כל האיסורים הללו, כגון לכן בן לאה בא על זקנתו חוה, אם לאה, והוליד ממנה בת, ושמה רחל, ונשא יעקב את רחל; נמצאת לאה אסורה על יעקב משום אִם חֲמִיו (אמו של לכן, שהיא חֲמִיו, אבי רחל) ומשום אחות אשתו (שהרי לאה ורחל, שתייהן בנות חוה, וזקנתו של לכן). נישאה לאה לכן יעקב, ונאסרה עליו משום כלתו; מת בן יעקב ונישאה לאחיו של יעקב; מת גם זה ונישאה לאחי אביו של יעקב, ובא עליה יעקב בעודה אשת איש ונידה, הריהו חייב עליה משום אִם חֲמִיו ואחות אשתו וכלתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש ונידה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: הֵבֵא עַל חֲמוּתוֹ — יש שהוא חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם חֲמוּתוֹ, וְאִם חֲמִיו — כגון שהיו לחוה שתי בנות: רחל ולאה, וכן אחד, ושמו לכן, ונשא יעקב

שניות לעריות האסורות לו מדברי סופרים; ואם יעקב בא עליה לאחר שייבמה אביו, חֵיב עָלֶיהָ — יעקב חטאת נוספת, מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ אָבִי — בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שנאסרה מחמת הייבום על בנו האחר של יצחק, והרי זה איסור מוסף, שמתוך שנאסרה על אותו הבן משום אשת אב, נוסף בה אף לגבי יעקב אותו האיסור. ויש מפרשים הטעם של איסור מוסף, שמתוך שנאסרה על אחי יצחק משום אשת אח, נוסף בה אף לגבי יעקב איסור אשת אב, וכבר הזכרנו, שאף בכגון שתוספת האיסור אינה משם אחד עם גוף האיסור השני אלא משם אחר, הרי זה איסור מוסף ("תוספות יום טוב"). וכן הֵבֵא עַל בֵּת אִשְׁתּוֹ — יש שחייב אותן החטאות כמו הבא על בתו, היינו משום בתו ואחותו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש ונידה. וכיצד ייתכן שבת אשתו תהא אחותו? כגון שאביו של יעקב אנס או פיתה אשה והוליד ממנה בת ושמה רחל, והלך יעקב ונשא אנוסת אביו או מפותתו, שהיא מותרת לו, והרי רחל בת אשתו וגם אחותו מאביו. נישאה רחל לאחיו של יעקב, הרי היא גם אשת אחיו; מת אחיו או גירשה ונישאה רחל לאחי אביו, הרי היא גם אשת אחי אביו, וגם אשת איש; ואם בא אז יעקב עליה בשוגג, בזמן שפירסה נידה, חייב שש חטאות. וְעַל בֵּת אִשְׁתּוֹ — הבא על בת בת אשתו יש שחייב כמו הבא על בת בתו, היינו משום בת בתו ואחות אשתו וכלתו ואשת אביו ואשת אחי אביו ואשת איש ונידה. וכיצד אפשר שבת בת אשתו תהיה אחות אשתו? כגון שבא אבי אשתו על בת אשתו (לכן אבי לאה, אשתו של יעקב, בא על בת לאה). והוליד ממנה בת, ושמה רחל, הרי רחל היא בת בת אשתו של יעקב (בת בתה של לאה) ואחות אשתו (אחות לאה מאביו); נישאה רחל לבנו של יעקב מאשה אחרת, הרי היא גם כלתו; מת בנו או גירשה, ונישאה לאחי אביו של יעקב, ושוב מת אחי יעקב או גירשה, ונישאה לאחי אביו של יעקב, הרי היא גם אשת אחיו וגם אשת אחי אביו, וגם אשת איש; נמצא שאם בא אז יעקב עליה בזמן שפירסה נידה, חייב שבע חטאות ("תפארת ישראל").

באור משנה ו

הֵבֵא עַל חֲמוּתוֹ — אם אשתו, יש שהוא חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם

חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו. אמרו לו: שלשתן שם אחד הן.

ז אמר רבי עקיבא: שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע, באמלים של אמאום, שהלכו לקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל: הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו, בהעלם אחד, מהו? חייב אחת על כלן, או אחת על כל אחת ואחת? ואמרו לי: לא שמענו. אבל שמענו: הבא על חמש נשיו נדות בהעלם אחד, שהוא חייב על כל אחת ואחת; ורואין אנו, שהדברים קל וחומר.

ח ועוד שאלן רבי עקיבא: אבר המדלדל בבהמה מהו? אמרו לו: לא שמענו. אבל שמענו באבר המדלדל באדם, שהוא טהור; שפקד היו מבי שחין שבידו של עושיין: הולך לו ערב פסח אצל הרופא, וחזתכו עד שהוא מניח

פירוש ברטנורה

חייב עליה כו'. לאשת לבן שתי בנות לאה ורחל, ובן אחד ושמו אשר, ושם בת אשר סרה, ובא אחד מן השוק ונשא את רחל ויובד בת לאה וסרה בת אשר, ואח"כ בא הנושא שלש נשים הללו על אשת לבן, חייב עליה משום חמותו ואם חמיו. משום חמותו, שהרי היא אם רחל אשתו. ומשום אם חמותו, שהרי היא אם לאה חמותו. ומשום אם חמיו, לפי שהיא אמו של אשר חמיו: שלשתן שם אחד הם. בחד קרא כתיב ובחד לאו. הלכך אין חילוק חטאות ביניהן. וכן הלכה:

ז באמלים. שוק שמוכרים שם בשר: של אמאום. שם העיר: הבא על אחותו וכו'. הכי קאמר, הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו. ומשכחת לה, כגון שבא ראובן על אמו והוליד ממנה שתי בנות וחזר ובא על אחת מבנותיו אלו והוליד ממנה בן, ובא הבן על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו: שהדברים קל וחומר. ומה הבא על חמש נשיו שהם שם אחד, לנדה לא תקרב, חייב על כל אחת ואחת. הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו שהן שלשה שמות כלומר שלשה לאוין מחולקין, אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת. והאי קל וחומר פריכא הוא, דמה לחמש נשים נדות שהן גופים מחולקים. אלא טעמא, משום דאמר קרא (ויקרא כ') ערות אחותו גלה וגו', וקרא יתירא הוא, דברישיה דקרא כתיב ואיש אשר יקח את אחותו וראה את ערותה וגו', למה לי למהדר תו ערות אחותו גלה, אלא ללמד על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו שחייב על כל אחת ואחת:

ח אבר המדלדל בבהמה. תלוש רובו ומעורה במקצתו. מהו. שיטמא משום אבר מן החי כאילו נתלש לגמרי. וקיימא לן בהעור והרוטב, דאבר מן החי מטמא כנבילה. ואבר הנתלש מן האדם לגמרי מטמא כמת: באבר המדלדל באדם. שמעורה קצת, טהור: מוכי שחין. שאבריהן נופלין: וחזתכה. לא משום טהרה, שקודם לכן נמי טהור. אלא שלא ידעו מאוס ברגל באבר המדלדל: שמניח בו כשערה. ואינו חותכו לגמרי, שלא יטמא את החתכו שנוגע

משניות מבוארות – קהתי

שחייב שלוש חטאות, הואיל ויש כאן שלושה שמות מחולקים? (ברם, לפי פירוש זה אין מקום לתיבות "בהעלם אחד". ואמנם יש נוסחאות שאין גורסים תיבות אלו. ויש שגורסים "בהעלם" בלבד). ואמרו לי — רבן גמליאל ורבי יהושע: לא שמענו — מפי רבותינו הלכה בענין זה. אבל שמענו: הבא על חמש נשיו נדות בהעלם אחד, שהוא חייב על כל אחת ואחת — היינו שחייב להביא חמש חטאות. ורואין אנו, שהדברים קל וחומר — ומה הבא על חמש נשיו נידות, שכולן שם אחד, דהיינו שחייב עליהן משום לאו אחד "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב", חייב על כל אחת ואחת, הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו, שהן שלושה שמות, דהיינו שיש עליהן שלושה לאוין מחולקים (ויקרא יח, יא-יג), אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת? ברם, קל וחומר זה מופרך הוא, שכן בחמש נשיו נידות הגופים מחולקים, מה שאין כן כאן שהוא בא על אשה אחת. אלא שמכל מקום מסקנת הגמרא היא, שחייב שלוש חטאות, שכן למדים זה ממה שנאמר (ויקרא כ, יז): "ערות אחותו גלה", שפסוק זה מיותר הוא, ודורשים ממנו שהבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו, חייב על כל אחת ואחת.

באור משנה ח

ועוד שאלן רבי עקיבא — את רבן גמליאל ורבי יהושע: אבר המדלדל בבהמה — שנתלש מן הבהמה והוא תלוי בה, אבל אין כל סיכויים שידבק בגופה ויתרפא, מהו — שיטמא כנבילה, משום אבר מן החי, כאילו נתלש לגמרי? אמרו לו — רבן גמליאל ורבי יהושע: לא שמענו — הלכה בענין זה, אבל שמענו באבר המדלדל באדם, שהוא טהור (משנה חולין ט, ח). שפקד היו מבי שחין שבידו של עושיין: הולך לו ערב פסח אצל הרופא, וחזתכו — והרופא חותך את האבר המדלדל, לא משום טהרה, שהרי כל זמן שהאבר מחובר קצת הריהו טהור, אלא כדי שלא יהא מאוס ברגל באבר המדלדל (דש"י; ויש פורשים, כדי שהאבר המדלדל לא יהיה חוצץ בטבילתו שיטבול המוכה שחין לאכילת פסח (חידושי הרש"ש), עד שהוא מניח בו כשערה — ואינו חותכו לגמרי,

את רחל ואת בת לאה ואת בת לבן, נמצאת חוה אסורה על יעקב משום חמותו (אם רחל), ומשום אם חמותו (אם לאה, שהיא חמותו). ומשום אם חמיו (אם לבן, שהיא חמיו); ואם בא עליה יעקב, חייב עליה משום כל האיסורים הללו; אמרו לו — חכמים לרבי יוחנן בן נורי: שלשתן שם אחד הן — שנאמר בכתוב אחד (ויקרא יח, יח): "ערות אשה ובתה לא תגלה", את בת בנה ואת בת בתה לא תגלה" — ערות אשה הננה זמה היא" — עשאו הכתוב לכולן זימה אחת, היינו כגוף אחד, ומכאן שנחשבים שלוש חטאות כשם אחד, הלכך אינו חייב עליהן אלא חטאת אחת.

באור משנה ז

אמר רבי עקיבא: שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע, באמלים — בשוק שמוכרים בו בהמות ובשר, של אמאום — שם עיר; ויש גורסים: אמאום. שהלכו לקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל — לסעודת הנישואין של בנו (כל הפרטים הללו — כדי להודיע שבחם, שאף על פי שהיו טרודים, היו עוסקים בדברי תורה — תוספות; ועיין "תפארת ישראל"): הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו, בהעלם אחד, מהו? חייב אחת על כלן — חטאת אחת על שלשתן, שעל כולן עבר משום "אחות", או אחת על כל אחת ואחת — היינו שלוש חטאות. בגמרא מבואר, שאין לפרש את שאלת רבי עקיבא בגופים מחולקים, כמשמעות לשון המשנה: "על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו". שהרי בכגון זה פשוט וברור שחייב שלוש חטאות, מאחר שגם הגופים מחולקים וגם השמות מחולקים, ואין זה מסתבר, שרבי עקיבא ישאל על כך. אלא פירוש שאלתו הוא: הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו. כגון ראובן שבא על אמו לאה, והוליד ממנה שתי בנות, פנינה, ודינה, וחזר ובא על פנינה בתו, והוליד ממנה בן, אשר; ובא אשר על דינה, שהיא אחותו מאביו (שהרי ראובן הוא אביהם של אשר ודינה) ואחות אביו מאמו (שהרי לאה היא אמו של ראובן ודינה). ואחות אמו (שהרי דינה ופנינה הן בנות ראובן ולאה); ועל כך שאל רבי עקיבא: האם אינו חייב אלא חטאת אחת מאחר שאין כאן אלא גוף אחד, או

בו בשעורה, ותוּחְבוּ בְּסִירָה, והוא נמשך ממנו, והלך עושה פסחו, והרופא עושה פסחו; ורואין אנו שהדברים קל וחמר.

ט ועוד שאלן רבי עקיבא: השוחט חמשה זבחים בחוץ בהעלם אחד, מהו? חייב אחת על כלם, או אחת על כל אחד ואחד? אמרו לו: לא שמענו. אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויים בהעלם אחד — שהוא חייב על כל אחד ואחד משום מעילה; ורואה אני שהדברים קל וחמר. אמר רבי שמעון: לא כך שאלן רבי עקיבא, אלא: באוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחד, מהו? חייב אחת על כלם, או אחת על כל אחד ואחד? אמרו לו: לא שמענו. אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויים בהעלם אחד — שהוא חייב על כל אחד ואחד משום מעילה; ורואה אני שהדברים קל וחמר. אמר רבי עקיבא: אם הלכה — נקבל, ואם לדין — יש תשובה. אמר לו: השב! אמר לו: לא, אם אמרת במעילה, שעשה בה את המאכל באוכל, ואת המהנה בנהנה, צרף המעילה לזמן מרבה; תאמר בנותר, שאין בו אחד מכל אלו?

פירוש ברטנורה

בו בשעת פרישה: ותוּחְבוּ. לאבר: בסירה. בקוץ המחובר לקרקע: והוא. החולה: נמשך. ונתלש האבר מאליו. והחולה אינו טמא לפי שמושך עצמו בכח בבת אחת והאבר נתלש ממנו בכח וליכא נגיעה בשעת פרישה: שהדברים קל וחמר. ומה אדם שמקבל טומאה מחיים, האבר המדולדל ממנו טהור, בהמה שאינה מקבלת טומאה מחיים אינו דין שיהא האבר המדולדל ממנה טהור: ט באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויים. בחמישה תבשילין חלוקין זה מזה. חייב משום מעילה אם אכלן קודם זריקת דמן: שהדברים קל וחמר. מה מזבח אחד שאין גופים מוחלקים, חייב על כל אחד ואחד משום תמחויין מוחלקים, חמשה זבחים הגופים מוחלקים לא כל שכן: לא כך שאלן ר' עקיבא. דאם בשוחט שאלן מה ראה הביאו לו מאוכל, הא איכא למפרך מה לאוכל שכן נהנה. אלא על כרחך לא שאל ר' עקיבא אלא באוכל נותר מחמשה זבחים והביאו לו ראה נמי מאוכל: אם הלכה. שכן קבלת מרבך חייב על כל אחד מהזבחים. נקבלה ממך: ואם לדין. שאתה לומד אותה מקל וחמר ממעילה. יש תשובה: את המאכל באוכל. שאם נתן אוכל הקדש לחבור, חייב כאילו אכלה הוא עצמו, דקיימא לן המוציא הקדש לחולין מעל, ולא מי שניתן לו: והמהנה בנהנה. במיד דלא בר אכילה: צירף את המעילה לזמן מרובה. כלומר ועוד חומרא אחרת יש במעילה, שאם נהנה היום בחצי פרוטה

משניות מבוארות — קהתי

מעילות: ורואה אני שהדברים קל וחמר — מה במעילה, שאף על פי שאוכל מזבח אחד, התמחויים מחלקים בה לחייב על כל תמחוי ותמחוי, בשוחט חמישה זבחים בחוץ, כל שכן שהבהמות מחלקות לחייבו על כל זבח וזבח. אמר רבי שמעון: לא כך שאלן רבי עקיבא — בשוחט חמישה זבחים בחוץ; שאלו שאלן כך, מה ראה הביא רבי יהושע מאוכל מזבח אחד? והלא שונה הוא האוכל, שהוא נהנה בכל אכילה ואכילה? אלא — שאלתו היתה, באוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחד, מהו? — דינו? חייב אחת על כלם, או אחת על כל אחד ואחד? — חייב חטאת אחת, משום שהכל נותר, או שחייב חמש חטאות, הואיל ואכל חמישה זבחים? אמרו לו: לא שמענו. אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויים בהעלם אחד, שהוא חייב על כל אחד ואחד משום מעילה; ורואה אני שהדברים קל וחמר — שאם באוכל מזבח אחד התמחויים מחלקים לחייב משום מעילה על כל תמחוי ותמחוי, כל שכן באוכל נותר מחמישה זבחים, שהבהמות מחלקות, והוא חייב משום נותר על כל זבח וזבח: אמר רבי עקיבא: אם הלכה — היא, שאמנם כך קבלת מרבותיך, נקבל — אותה; ואם לדין — אבל אם אתה דן כך מקל וחומר, יש תשובה — על קל וחומר זה. אמר לו — רבי יהושע לרבי עקיבא: השב — תשובתך! אמר לו — רבי עקיבא: לא — אין לדון נותר ממעילה, שכן אם אמרת במעילה — שהוא חייב על כל תמחוי, הרי זה משום שעשה בה — הכתוב, במעילה, את המאכל באוכל — שהמאכל הקדש לחבור, חייב אשם מעילות, כאילו הוא אכלו, ואת המהנה בנהנה — שהמהנה אחרים מן ההקדש בדבר שאינו מאכל, חייב משום מעילה, כאילו נהנה בעצמו; ועוד חומרה אחרת יש במעילה: צרף המעילה — צירף הפרוטה, שהאוכל או הנהנה היום בחצי פרוטה, ולאחר זמן מרובה בחצי פרוטה, הרי הם מצטרפים לפרוטה, וחייב קרבן מעילה, תאמר בנותר, שאין בו אחד מכל אלו — התאמר, שגם בנותר שאין בו מן החומרות הללו שבמעילה, שיהא חייב על כל בהמה ובהמה!?

שאם יתכנו לגמרי, יטמא האבר את הרופא, שנוגע בו בשעה שהוא פורש מן הגוף, ותוּחְבוּ — את האבר, בְּסִירָה — בקוץ התקוע בקרקע או בכותל, והוא נמשך ממנו — והאבר נמשך מן המוכה שחין, שהוא מושך עצמו בכוח, עד שהאבר נתלש ממנו במשיכה אחת, ואינו נוגע באבר בשעה שהוא פורש מגופו, והלך עושה פסחו — המוכה שחין עושה פסחו, והרופא עושה פסחו — ששניהם לא נגעו באבר המדולדל בשעת פרישתו מן הגוף ולא נטמאו בו; והרי שאבר המדולדל באדם הוא טהור, ורואין אנו שהדברים קל וחמר — ומה אדם שמקבל טומאה מחיים, וגם מיטמא בחייו מעצמו כשהוא זב או מצורע, אף על פי כן אבר המדולדל בו טהור, בהמה שאינה מקבלת טומאה מחיים, וגם אין בגופה טומאה בחייה, מכל שכן שיהא אבר המדולדל בה טהור (רש"י; "תפארת ישראל"; ועיי' רמב"ם שם פשוט בדרך אחרת). ויש מפרשים, שכן הוא הקל וחומר: ומה אבר של אדם שבתלוש מטמא טומאה חמורה (שכן מטמא הוא באוהל, וטומאתו שבעה ימים וצריך הזאה, וכן מזהיר עליו, ונייר מגלח עליו). במדולדל הוא טהור; אבר של בהמה שבתלוש אינו מטמא אלא כנבילה, כל שכן שבמדולדל יהא טהור (חידושי הרש"ם).

באור משנה ט

ועוד שאלן רבי עקיבא: השוחט חמשה זבחים בחוץ — חוץ לעזרה שבמקדש — בהעלם אחד, מהו? — הדין? חייב אחת על כלם — חטאת אחת על כל חמשת הזבחים, או אחת על כל אחד ואחד — חטאת על כל זבח וזבח, היינו חמש חטאות? אמרו לו: לא שמענו — ואף על פי ששמענו, שהבא על חמש נשיו נידות בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת (לעיל משנה ז). מכל מקום אין ללמוד מהן שגם בבהמות גופים חלוקים גורמים לריבוי חטאות, שיש אולי להבדיל בין אדם לבהמה. ועוד, שבנידות גם הנשים מזהירות, וכל אשה שבה עליה, אף היא עברה עבירה, הלכך גם האיש חייב על כל אחת ואחת (כלה"ל משנה י). מה שאין כן בבהמות. אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויים — בחמש קערות, שבכל אחת מהן מין תבשיל אחר — בהעלם אחד, שהוא חייב על כל אחד ואחד משום מעילה — אשם

י אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: שְׁאַלְתִּי אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה הֲרֵבָה בְּשַׁבָּתוֹת הֲרֵבָה מַעֲיֵן מְלָאכָה אַחַת בְּהֶעֱלֵם אַחֶד, מָה הוּא? חֵיב אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת? אָמַר לִי: חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת; מִקָּל וְחֹמֶר! וּמָה אִם הִנֵּדָה, שְׁאִין בִּה תוֹצְאוֹת הֲרֵבָה וְחֲטָאוֹת הֲרֵבָה, חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת — שֶׁבֶת שְׁשִׁשׁ בִּיה תוֹצְאוֹת הֲרֵבָה וְחֲטָאוֹת הֲרֵבָה, אֵינִי דִין שֶׁיֵּהָא חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת? אָמַרְתִּי לוֹ: לֹא, אִם אֲמַרְתָּ בְּנֵדָה, שְׁשִׁשׁ בִּיה שְׁתֵּי אֲזֻהָרוֹת: שְׁהוּא מְזַהֵר עַל הִנֵּדָה, וְהִנֵּדָה מְזַהֵר עָלָיו; תֹּאמַר בְּשַׁבָּת, שְׁאִין בִּיה אֶלָּא אֲזֻהָרָה אַחַת? אָמַר לִי: הֵבֵא עַל הַקְטָנוֹת יוֹכִיחַ, שְׁאִין בִּהֵן אֶלָּא אֲזֻהָרָה אַחַת, וְחֵיב עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת. אָמַרְתִּי לוֹ: לֹא, אִם אֲמַרְתָּ בָּבֵא עַל הַקְטָנוֹת, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאִין בִּהֵן עֲכָשִׁיו, יֵשׁ בִּהֵן לְאַחֵר זָמָן; תֹּאמַר בְּשַׁבָּת, שְׁאִין בִּיה לֹא עֲכָשִׁיו,

פירוש ברטנורא

ומכאן עד שנה בחצי פרוטה, מצטרפת לפרוטה, כדמריבין מתמעול מעל, ריבה: תאמר באבילות נותר. שאנו דנים עליו שאין בו אחת מכל החומרות הללו. ולא אתברירא מלתא אי קבלה מניה רבי יהושע להאיך תשובה או לא קבלה מניה. ופסק החלכה, שהאוכל נותר מחמשה זכחים בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, ותמחיין אינן מחלקין בין להקל בין להחמיר:

י מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת. תולדות הרבה של אב אחד: ובשבתות הרבה. אותן שעשה בשבת זו עשה בשבתות אחרות וכולן בהעלם אחד. ובגמרא פריך מאי קמבעיא ליה דנקט שבתות הרבה ותולדות הרבה, ואמאי נקט תולדות ולא אבות. ומשני, דר' עקיבא תרתי בעא מניה, חרא העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה וידוע שהוא שבת אלא שסבור שמלאכה זו מותרת היא, דהיינו ודון שבת ושגגת מלאכות, והכי קא מבעיא ליה, האי דעקב מלאכה אחת בשתי שבתות מיו אמרינן כיון דבשני ימים הם, אע"ג דהעלם אחד הוא, לגבי מלאכה היינן הנך שבתות כגופין מחולקים של מלאכה שאין דומין זה לזה, כגון ורע וקצר בהעלם אחד בודון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת, או לאו כגופים מחולקים דמיין, והוי כאילו עשה בהעלם אחד מלאכה אחת עשר פעמים דאינו חייב על כל אחת, דליכא למימר הכא ימים שבינתיים היינן ידיעה לחלק, דדוקא לענין שגגת שבת היינן ידיעה לידע ששבת היה, אבל לענין שגגת מלאכות ליכא ידיעה עד שילמוד. ועוד קמבעיא ליה, אם עשה תולדות הרבה מאב אחד חייב אחת, או על כל אחת ואחת, ולהכי נקט תולדות: אמר לי חייב על כל אחת ואחת. פשט ליה אתרווייהו לחומרא, דעושה מלאכה אחת בשבתות הרבה בודון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל שבת ושבת, דהנך שבתות כגופים מחולקים דמיין, ותולדות של מלאכות כמלאכות דמיין וחייב על כל תולדה ותולדה, ואע"פ שהן מאב אחד כאילו עשה אבות הרבה: ומה נדה. בגמרא אמרינן תני נדות, הבא על חמש נשים נדות חייב על כל אחת ואחת, דגופין מחולקין ניהו: תוצאות הרבה. עניינן הרבה, כגון שבת דאיכא אבות מלאכות ותולדותיהן. אבל נדה אין בה חיובא אלא ביאה: והנדה מוזהרת עליו. דכתיב (ויקרא כ') ונכרתו שניהם מקרב עמם: הבא על הקטנות. הבא על חמש קטנות נדות חייב על כל אחת ואחת, ואע"פ שהקטנה אינה מוזהרת: הבא על הבחמה יוכיח. שחייב על כל ביאה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה י

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: שְׁאַלְתִּי אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה אַחַת בְּהֶעֱלֵם אַחֶד, מָה הוּא? חֵיב אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת, או אַחַת עַל כָּל מְלָאכָה, או אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת — חטאת אחת על כל המלאכות, או אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת — במסכת שבת שנינו (ז, ב): "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת", כלומר שלושים ותשע מלאכות המנויות שם במשנה הן המלאכות העיקריות האסורות בשבת, ומהן למדים על שאר המלאכות הדומות להן, הנקראות "תולדות", דהיינו שהמלאכות הדומות אל כל אב מהאבות הן התולדות של אותו אב; ושאל רבי עקיבא: העושה מלאכות הרבה, שכולן תולדות של אב מלאכה אחד, בשבתות הרבה, כלומר שעשה אותן המלאכות בכל שבת ושבת, כגון נשטע והכריך והרכיב, שכל המלאכות הללו תולדות "הזוויע" הן, והכל עשה בהעלם אחד, מה דינו? בגמרא מבואר, שרבי עקיבא שאל שתי שאלות: א) העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה בהעלם אחד, כלומר שידע אמנם שהוא שבת אלא שלא ידע שמלאכה זו אסורה בשבת, היינו "זדון שבת ושגגת מלאכות", האם השבתות כגופים מחולקים הם, ואף על פי שעשה אותה מלאכה בכל השבתות בהעלם אחד, שלא נודע לו בינתיים שמלאכה זו אסורה בשבת, מכל מקום חייב על כל שבת ושבת; או שאינן כגופים מחולקים, וכיון שעשה את המלאכה בכל השבתות בהעלם אחד, הרי זה כאילו עשה אותה מלאכה פעמים הרבה בשבת אחת בהעלם אחד, ואינו חייב אלא חטאת אחת. ואמנם ב"שגגת שבת וזדון מלאכות", כלומר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה על ידי ששכח בכל שבת ושבת שהוא יום השבת, ידע רבי עקיבא, שהוא חייב חטאת על כל שבת ושבת, לפי שהימים שבין שבת לשבת מחולקים את השבתות, שכל אחת נחשבת כשגגה בפני עצמה, הואיל ועלול הוא להיודע בימים שבינתיים, שאותו היום שבת היה ("ימים שבינתיים הרי הם כידיעה לחלק") אבל ב"זדון שבת ושגגת מלאכות", אין הימים שבין שבת לשבת כידיעה המחלקת, שהרי לענין שגגת מלאכות אין ידיעה עד שילמד, ולכן שאל כמו שבארנו לעיל. ב) העושה תולדות הרבה של

אב אחד בהעלם אחד, מה דינו? חייב חטאת אחת על כולן או חייב על כל תולדה ותולדה? אָמַר לִי — רבי אליעזר: חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת — לפי הגמרא השיב לו על שתי שאלותיו לחומרא: העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה בודון שבת ושגגת מלאכות, חייב חטאת על כל שבת ושבת; ואם עשה תולדות הרבה של אב אחד בהעלם אחד חייב חטאת על כל תולדה ותולדה, כדין העושה אבות הרבה, מִקָּל וְחֹמֶר! וּמָה אִם הִנֵּדָה — איסור נידה, שְׁאִין בִּיה תוֹצְאוֹת הֲרֵבָה וְחֲטָאוֹת הֲרֵבָה — כלומר מיני עבירות הרבה המביאות לידי חטאות הרבה, שהרי אין בה אלא איסור ביאה בלבד, חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת — הבא על נידות הרבה בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת, שגופים מחולקים הם, שֶׁבֶת שְׁשִׁשׁ בִּיה תוֹצְאוֹת הֲרֵבָה וְחֲטָאוֹת הֲרֵבָה — מיני מלאכות הרבה המביאות לידי חטאות הרבה, אֵינִי דִין שֶׁיֵּהָא חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת — כלום אינו קל וחומר, שיהא חייב על כל שבת ושבת? ברם, קל וחומר זה אינו בא ללמד אלא בענין השבתות, שכגופים מחולקים הן. אבל בענין התולדות אין ללמוד מקל וחומר זה, שהרי בנידה אין תולדות, ולא השיב רבי אליעזר על כך אלא מסבא. אָמַרְתִּי לוֹ — לרבי אליעזר: לֹא — אין זה קל וחומר, אִם אֲמַרְתָּ בְּנֵדָה — שהבא על נידות הרבה בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת, לפי שִׁשִּׁשׁ בִּיה שְׁתֵּי אֲזֻהָרוֹת: שְׁהוּא מְזַהֵר עַל הִנֵּדָה, וְהִנֵּדָה מְזַהֵר עָלָיו — וכיון שכל אשה חייבת על ביאתו, אף הוא חייב על כל אשה ואשה; האם תֹּאמַר בְּשַׁבָּת, שְׁאִין בִּיה אֶלָּא אֲזֻהָרָה אַחַת — שיהא חייב על כל שבת ושבת? אָמַר לִי: הֵבֵא עַל הַקְטָנוֹת — על נידות קטנות, יוֹכִיחַ — שיש קל וחומר, שְׁאִין בִּיהֵן אֶלָּא אֲזֻהָרָה אַחַת — שהרי הקטנות אינן חייבות על הביאה, וְחֵיב עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת — לפי שגופים מחולקים הן, וקל וחומר לשבתות, שחייב על כל שבת ושבת. אָמַרְתִּי לוֹ: לֹא — אף הבא על הקטנות אינו מוכיח, שהרי אִם אֲמַרְתָּ בָּבֵא עַל הַקְטָנוֹת — שחייב על כל אחת ואחת, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאִין בִּיהֵן עֲכָשִׁיו — חיוב על הביאה, יֵשׁ בִּיהֵן לְאַחֵר זָמָן — כשיגדלו; האם תֹּאמַר

ולא לאחר זמן? אמר לי: הבא על הבהמה יוכיח, אמרתי לו: הבהמה בשבת.

פ ר ק ר ב י ע י

א ספק אכל חלב, ספק לא אכל, ואפלו אכל, ספק יש בו פשע, ספק שאין בו; חלב ושמן לפניו, אכל את אחד מהן, ואין ידוע איזה מהן אכל; אשתו ואחותו עמו בבית, שנג באחת מהן, ואין ידוע באיזו מהן שנג; שבת ויום חל, ועשה מלאכה באחד מהן, ואין ידוע באיזה מהם עשה — מביא אשם תלוי.

ב פשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, כך על לא הודע שלחן אינו מביא אלא אשם אחד. אם היתה ידיעה בנתיים — פשם שהוא מביא חטאת על כל אחד ואחד, כך הוא מביא אשם תלוי

פירוש ברטנורא

וביאה: בהמה בשבת. כלומר כי היכי דמבעיא לי בשבת הכי נמי מבעיא לי בבהמה. ולא קבלה מיניה ר' עקיבא מר' אליעזר לא לענין דאמר עושה מלאכה אחת בשבתות הרבה כגופן חלוקין דמיין, ולא לענין תולדות מלאכות כמלאכות דמיין. ואין הלכה כר' אליעזר:

ד א ספק אכל חלב ספק לא אכל. והיכי דמי, כגון חלב ושומן לפניו ואכל את אחד מהן, כדנתי בספא. ופרושי קמפרש, ספק אכל חלב ספק לא אכל כיצד, כגון שהיה חלב ושומן לפניו ויש כאן איסור קבוע. אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת, ספק שהיא חלב ספק שהיא שומן ואכלה, פטור, דלא איקבע איסורא: ואפילו אכל. ודאי חלב, ספק יש בו כזית. וכגון שבשעה שאכלו סבור שומן הוא ואח"כ נודע לו שהוא חלב, וספק יש בו כזית ספק אין בו: אכל את אחד מהן. וכסבור שומן הוא, ואח"כ נודע שהאחד היה חלב, וזה אינו יודע איזו אכל, מביא אשם תלוי. אבל אם בשעת אכילה היתה לו ספק והויד ואכלה מספק, הוי מויד ופטור: שנג באחת מהן. כסבור זו אשתו, ואח"כ נתספק איזו מהן היתה, מביא אשם תלוי:

ב כך על לא הודע שלחן. כגון אכל שתי חתיכות כסבור ששתיהן שומן הן ואח"כ נודע שכל אחד מהן ספק, אינו מביא אלא אשם תלוי אחד, הואיל ולא

משניות מבוארות – קהתי

בשבת; בכל המקרים הללו, מביא אשם תלוי — שהוא קרבן הבא על הספק; ונקרא "תלוי" לפי שכפרתו תלויה לו עד שיוודע לו בודאי שחטא בשגגה ויביא חטאת (רמב"ם; "תפארת ישראל"). בגמרא מבארים, שדווקא בכגון שמבואר במשנתנו, שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו אכל, הריהו חייב אשם תלוי; אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת, ספק של חלב ספק של שומן, ואכלה, פטור. ושלושה טעמים נאמרו שם על כך: (א) שכן בפרשת אשם תלוי נאמר (ויקרא ה, יז): "ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ולא ידע ואשם ונשא עונו" — ויש אם למקרא (יש יסוד למקרא המלה כפי שרוא נקראת בנקודותיה), והרי קוראים "מכל מצוות", ומשמע: אחת מתוך שתיים (רמב"ם; ב) משום שבשתי חתיכות אפשר לברר איסורן בחתיכה הנשארת, ואין חיוב אשם תלוי אלא בכגון שאפשר לברר ולהביא אחר כך קרבן חטאת. (ג) משום שבשתי חתיכות יש כאן איסור קבוע, שאחת מהן בודאי של איסור, מה שאין כן בחתיכה אחת, שאפשר שהיתה של היתר. ויש נפקא מינה בין הטעמים הללו, כגון אם היו שתי החתיכות שלפניו, אחת של כזית ואחת של כחצי זית, ואכל את של כזית ואין ידוע אם היתה זו של שומן, הרי לפי הטעם השני בלבד, שאפשר לברר איסורו, חייב אשם תלוי. אבל לפי הטעם הראשון פטור, שהואיל ואחת החתיכות היא פחות מכזית הרי היא כאילו אינה, ואין כאן "מצוות". וכן לפי הטעם האחרון פטור, שהרי אין כאן איסור קבוע; או אם היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, וכל אחת היתה כשיעור, ובא נכרי ואכל אחת מהן, ואחר כך בא ישראל ואכל את האחרת, ואינו יודע איזו אכל, הרי רק לפי הטעם האחרון, שהאיסור הוא קבוע, חייב אשם תלוי, ואילו לפי שאר שני הטעמים הריהו פטור, שהרי אי אפשר לברר איסורו, ואף אין כאן "מצוות", שהרי בשעת האכילה לא היו לפניו שתיים. ברם, מפרשי המשנה נקטו הטעם האחרון בלבד (ברטנורא; "תפארת ישראל"). ואף הרמב"ם פסק כפי אותו הטעם (עיין הל' שגגות ח, ב).

באור משנה ב

פשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת — כמו ששינונו לעיל (ג, ב), כך על לא הודע שלחן — על ספקם, כגון, שהיו לפניו הרבה חתיכות של חלב ושל שומן, ואכל שתי חתיכות, והיה סבור ששן שומן, ואחר כך נודע לו

בשבת, שאין בה לא עבשיו, ולא לאחר זמן — אלא אזהרה אחת, שיהא חייב על כל שבת ושבת? אמר לי: הבא על הבהמה — כלומר על כמה בהמות, יוכיח — שיש קל וחומר, שהרי הבהמות אינן מוזהרות, והוא חייב על כל בהמה ובהמה. אמרתי לו: הבהמה בשבת — כשם שאני שואל בענין השבת כך אני שואל גם בענין הבהמה, אם הבא על בהמות הרבה בהעלם אחד חייב על כל בהמה ובהמה. ולא קיבל רבי עקיבא את תשובתו של רבי אליעזר לא לענין השבתות, כגופנים חלוקים הם, ולא לענין התולדות של אב אחד, שדינם כאבות מלאכות (גמרא; ברטנורא).

בארנו משנתנו לפי דברי רבה בגמרא; וכן מפרש הרב מברטנורא. אבל יש מפרשים לפי דברי ר' חסדא, שבודון שבת ושגגת מלאכות ידע רבי עקיבא שחייב על כל שבת ושבת, ושאלתו היא בשגגת שבת וזדון מלאכות, אם הימים שבינתיים הם כידועה לחלק אם לאו. והשיב לו רבי אליעזר: קל וחומר מנייה, שהבא על נידה אחת פעמים הרבה, וטבלה וטהרה ופירסה נידה בין כל ביאה וביאה, והרי הטבילות שבינתיים בנייה הם כימים שבין השבתות. ולפי דעה זו קיבל רבי עקיבא את תשובת רבי אליעזר בענין העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה, שהימים שבינתיים הם כידועה לחלק, ולכן הוא חייב על כל שבת ושבת, וזהו שמסיימת המשנה: אמרתי לו: בהמה כשבת — כלומר יפה דנת מבהמה שודאי הבהמה כשבת: מה בהמה חייב על כל אחת ואחת אף בשבת חייב על כל שבת ושבת. ברם, בענין העושה תולדות הרבה של אב אחד בהעלם אחד לא קיבל ממנו שיהא חייב על כל תולדה ותולדה (גמרא: פירוש המשניות להרמב"ם: "ולאכח שולח" ועיין שיטה מקובצת).

באור משנה א

פרק זה דן בספק עבירה שחייבים עליו קרבן אשם תלוי.

ספק אכל חלב, ספק לא אכל — כמבואר לקמן במשנתנו, ואפלו אכל — שנודע לו שבודאי אכל חלב, אבל ספק יש בו פשע — אם אכל כזית, ספק שאין בו — שלא אכל כשיעור זית; ועכשיו מפרשת המשנה: כיצד 990 אכל חלב 990 לא אכל? כגון: חלב ושמן לפניו — היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, אכל את אחד מהן — והיה סבור שהוא שומן, ואין ידוע איזה מהן אכל — כי נתברר אחר כך שספק הוא, שמא את החלב אכל; אשתו ואחותו עמו בבית, שנג באחת מהן — כלומר בא על אחת מהן והיה סבור שהיא אשתו, ואין ידוע באיזו מהן שנג — שספק לו, שמא על אחתו בא; שבת ויום חל, ועשה מלאכה באחד מהן — באחד משני הימים הללו, ואין ידוע באיזה מהם עשה — ספק עשה בשבת, ספק לא עשה

על כל אחד ואחד. בשם שאם אכל חלב ודם, נותר ופגול בהעלם אחד חייב על כל אחד ואחד, כך על לא הודע שלחן מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד. חלב ונותר לפניו, אכל אחד מהם, ואין ידוע איזה מהם אכל; אשתו נדה ואחותו עמו בבית, שנג באחת מהן, ואין ידוע באיזו מהן שנג; שבת ויום הכיפורים, ועשה מלאכה בין השמשות, ואין ידוע באיזה מהם עשה — רבי אליעזר מחייב חטאת; ורבי יהושע פוטר. אמר רבי יוסי: לא נחלקו על העושה מלאכה בין השמשות, שהוא פטור, שאני אומר: מקצת מלאכה עשה מהיום, ומקצתה למחר; ועל מה נחלקו? על העושה בתוך היום, ואין ידוע אם בשבת עשה, ואם ביום הכיפורים עשה; או על העושה, ואין ידוע מעין איזו מלאכה עשה — רבי אליעזר מחייב חטאת; ורבי יהושע פוטר. אמר רבי יהודה: פוטר היה רבי יהושע אף מאשם תלוי.

ג רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומרים: לא נחלקו על דבר שהוא משום שם אחד, שהוא חייב; ועל מה נחלקו? על דבר שהוא משום שני שמות, שרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר. אמר רבי יהודה: אפלו נתבון

פירוש ברטנורה

נודע לו בין אכילה לאכילה שספק חלב אכל: ואם היתה ידיעה בינתים. ידיעת ספק: בשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת. אם היתה ידיעת ודאי בינתים, כך בדיעת ספק מביא שני אשמות תלוין: חלב ונותר לפניו. וסבר דשניהן שומן של היתר: אשתו נדה ואחותו עמו בבית. בא על אחת מהן כסבור לבוא על אשתו טהורה, ונמצא שאשתו היתה נדה, ועוד ספק על איזו מהן בא: ועשה מלאכה בין השמשות. כסבור חול הוא: ר' אליעזר מחייב חטאת. ממה נפשך, אם חלב אכל חייב, אם נותר אכל חייב, וכן כולם: ורבי יהושע פוטר. דגבי חטאת כתיב (ויקרא ד') אשר חטא בה, עד שיוודע לו במה חטא. ור' אליעזר, האי אשר חטא בה מביע לי פרט למתעסק במלאכת שבת, כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, שהוא פטור, כיון דלא נתכוין לחתובה דאיסורא. ודוקא מתעסק במלאכת שבת הוא דפטור, דמלאכת מחשבת אסרה תורה. אבל מתעסק בחלבים ובעריות, כגון שאכל חלב או בא על הערוה שלא במתכוין, חייב לכולי עלמא, שהרי נהנה: לא נחלקו. ר' אליעזר דאמר לא כעין שידע במה חטא לא נחלק על רבי יהושע, ומודה לו בעושה מלאכה בין השמשות שבין שבת ויום"כ שהוא פטור: שאני אומר. חצי שיעור המלאכה נעשית בשבת וחצי שיעור ביום"כ, ואין כאן חיוב חטאת: מעין איזו מלאכה עשה. אם חרש או זרע: פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי. דגבי אשם תלוי כתיב (ויקרא ה') כי תחטא ולא ידע, פרט לזה שידע שחטא אלא שאין החטא מסוים. וחטאת נמי לא מחייב, שאנ"פ שידע שחטא ממה נפשך, מכל מקום לא הוברר לו במה חטא. ופסק ההלכה, שהוא חייב באשם תלוי בין בחלב ונותר לפניו שאפשר שיוברר הדבר, בין בעושה מלאכה בין השמשות שבין שבת ויום"כ שאי אפשר שיוברר הדבר, וכן באשתו נדה ואחותו עמו בבית ושנג באחת מהן, בכל אלו מביא אשם תלוי:

ג משום שם אחד. כגון שתי נשים נדות עמו בבית ושנג באחת מהן: שהוא חייב. שהרי ידע במה חטא: על דבר שהוא משום שני שמות. כגון ספק

משניות מבוארות – קהתי

למלאכת איסור (גמרא; עיין ברטנורה: "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). אמר רבי יוסי: לא נחלקו — רבי אליעזר ורבי יהושע, על העושה מלאכה בין השמשות — שבין שבת ליום הכיפורים, שהוא פטור — מחטאת, שאני אומר: מקצת מלאכה עשה מהיום, ומקצתה למחר — שחצי שיעור המלאכה עשה בשבת ושאר חצי השיעור עשה ביום הכיפורים, ואין חייבים חטאת על חצי שיעור; ועל מה נחלקו? על העושה בתוך היום, ואין ידוע אם בשבת עשה, ואם ביום הכיפורים עשה; או על העושה, ואין ידוע מעין איזו מלאכה עשה — כגון אם חרש או זרע, רבי אליעזר מחייב חטאת — שהרי ודאי חטא: ורבי יהושע פוטר — מחטאת, משום שכתוב: "אשר חטא בה". עד שיוודע לו במה חטא, כמו שבארנו לעיל. אמר רבי יהודה: פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי — שכן באשם תלוי נאמר (ויקרא ה, יז) "ואם נפש כי תחטא... ולא ידע" — פרט לזה שידע שחטא, אלא שאין החטא מסוים (לענין ההלכה עיין פירוש המשניות להרמב"ם: "משנה תורה" הל' שגגות ה, ה; ועיין ברטנורה ו"תפארת ישראל").

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת בענין מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע. רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומרים: לא נחלקו — רבי אליעזר ורבי יהושע, על דבר שהוא משום שם אחד — כגון שהיו לפניו שני עצי תאנים ולקט מאחד מהם בשבת בשוגג ואינו יודע מאיזה מהם לקט (רש"י), שהוא חייב — חטאת, שהרי ידע במה חטא; ועל מה נחלקו? על דבר שהוא משום שני שמות — כגון ספק קצר ספק טחן, או ספק קצר חטים ספק קצר שעורים, או שנתכוון לעשות מלאכה זו ועשה זו (רש"י), שרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר — רבי יהושע דורש ממה שכתוב

ספק הוא, שמה חתיכות חלב אכל, אינו מביא אלא אשם אחד. אם היתה ידיעה בנפלים — שבין אכילה הראשונה לשניה נודע לו שאכל ספק חלב, בשם שהוא מביא חטאת על כל אחד ואחד — אם היתה לו ידיעת ודאי בינתים, דהיינו שנודע לו בין אכילה לאכילה שאכל חלב, כך הוא מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד — מחמת ידיעת ספק שבינתים. בשם שאם אכל חלב ודם, נותר ופגול בהעלם אחד חייב על כל אחד ואחד — קרבן חטאת, כמו ששינונו לעיל (ג, ב), כך על לא הודע שלחן — על ספק, מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד — שגם באשם תלוי השמות (היינו הלאוויים) מחלקים. חלב ונותר לפניו, אכל אחד מהם — בשוגג, שהיה סבור שהם שומן של היתר, ואין ידוע איזה מהם אכל — אם החלב או הנותר; אשתו נדה ואחותו עמו בבית, שנג באחת מהן — בא על אחת מהן, והיה סבור שהיא אשתו והיא טהורה, ואין ידוע באיזו מהן שנג — שספק לו, שמה בא על אחת; שבת ויום הכיפורים — שחלו בזה אחר זה: ועשה מלאכה בין השמשות — שהוא ספק שבת ספק יום הכיפורים, והוא היה סבור, שיום חול הוא, ואין ידוע באיזה מהם עשה — אם בשבת או ביום הכיפורים; וכל אלו רבי אליעזר מחייב חטאת — שהרי ודאי חטא, בין אכל חלב ובין אכל נותר; בין בא על אשתו נדה ובין בא על אחת; בין עשה מלאכה בשבת ובין עשה ביום הכיפורים; ורבי יהושע פוטר — שבחטאת נאמר (ויקרא ד, ג) "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה" — עד שיוודע לו במה חטא, בחלב או בנותר, באשתו נדה או באחותו וכו'. ברם, רבי אליעזר דורש את הכתוב "אשר חטא בה" — פרט למתעסק במלאכת שבת, כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, שהוא פטור, כיון שלא נתכוון

פרק חמישי

פירוש ברטנורא

כתוב בתורה (ויקרא ז, כו-כז): "וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם, לעוף ולבהמה, כל נפש אשר תאכל כל דם, ונכתרה הנפש ההיא מעמיה". כן כתוב (ויקרא יז, יד): "דם כל בשר לא תאכלו, כי נפש כל בשר דמו היא, כל אוכליו יכרת". נמצאנו למדים, שהאוכל כזית מן הדם במזיד – חייב כרת, בשבג – מביא חטאת, שכל דבר שהייתב על זדונו כרת, חייבים על שגגתו חטאת (עינינו לעיל א.א.) – משנתנו באה ללמד על אזהר דם חייבים ועל אזהר דם פטורים.

רַבִּי יְהוֹדָה מְחַיֵּב בְּדָם הַתְּמַצִּית.

פירוש ברטנורא

ההלכה, דם הטחול והלב והכליות ודם התמצית הרי אלו באזהרה וכל דם לא תאכלו, ולוקין עליהם ואין בהם משום כרת. ודם הנמצא בביצים, אסור מדברי סופרים. ודם שרצים, אם אכלו ממנו כזית לוקה משום אוכל דם. ודם דגים וחגבים מזהירים, מותר לכתחילה, אבל צריך שיהיה ברם דגים, קשקשים, שוכיה עליו שהוא דם דגים, מפני מראית העין. ודם האדם, אסור מדברי סופרים כשפרש מן האדם, ואין לוקין עליו:

משניות מבוארות – קהתי

בהם טומאה חמורה (שאינו מטמא במשא), ואוציא דם ביצים, שאינם מין בשר, ואוציא דם דגים ודם חגבים שכולו היתר. ופסק ההלכה, שדם הטחול והלב והכליות ודם התמצית, הרי אלו באזהרה: "וכל דם לא תאכלו", ולוקים עליהם, ואין בהם חיוב כרת; ודם הנמצא בביצים אסור מדברי סופרים; ודם שרצים, אם אכל ממנו כזית לוקה עליו משום אוכל שרץ, לא משום אוכל דם; ודם דגים וחגבים מותר לכתחילה, אלא שבדם דגים צריך שיהיה סימן שהוא דם דגים, כגון שיהיו בו קשקשים, מפני מראית העין; אבל אם אין סימן, אסור לאכלו, גזירה שמא הרואה יאמר שדם בהמה הוא (ויש סוברים שהוא הדין בדם חגבים — עיין "תפארת ישראל") ודם האדם אסור מדברי סופרים אם פירש (ברטנורא).

לדם שבביצי הזכר, כגון בשור או באיל, ויש מפרשים, שהכוונה לדם הנמצא בביצת תרנגולת (עיין ברטנורא ותפארת ישראל). רַבִּי יְהוֹדָה מְחַיֵּב בְּדָם הַתְּמַצִּית — כרת. והלכה כתנא קמא.

בגמרא מובאת ברייתא: "וכל דם לא תאכלו" — שומע אני אף דם מהלכי שתיים (כלומר דם אדם), דם ביצים, דם חגבים, הכל בכלל. תלמוד לומר: "לעוף ולבהמה" — מה עוף ובהמה מיוחדים שיש בהם טומאה קלה וטומאה חמורה (טומאה קלה היא טומאת אוכלים ששיעורה כביצה; וטומאה חמורה היא טומאת נבילה שמטמאה במשא, ושיעורה בכזית), ויש בהן איסור והיתר (איסור קודם שחיטה, והיתר לאחר שחיטה), והן מין בשר. אף כל שיש בהם טומאה קלה וכו'; ואוציא דם מהלכי שתיים, שאין בהם טומאה קלה (שלעולם מטמא במשא); ואוציא דם שרצים, שאין

אגרות קודש

ב"ה, ז' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב שאינו מרגיש חיות בלימוד החסידות ושואל עצה בזה.

והנה בטח ידוע לו מרז"ל אשר קבלת התורה היתה דוקא ע"י הקדמת נעשה לנשמע - שפירשו הבנה וחיות (כי אם כפשוטו הרי אי אפשר לעשות קודם השמיעה לדעת מה לעשות), ובמילא אין להתפעל אם מנסים גם אותו בזה וח"ו לא להתרפות עי"ז מהלימוד כי כל ענין נסיון הוא כמו שנאמר שהוא לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם.

יהי' נזהר בטבילת עזרא ויאמר בכל יום אחר התפלה השיעור תהלים - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - כתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, וקודם התפלה יפריש פרוטה לצדקה ויעשה צדקה בסביבתו על ידי שישפיע עליהם בקירוב לבם לאבינו שבשמים בודאי יסייעוהו עי"ז להסיר ממנו העלמות והסתרים עד שירגיש ולא רק שידע האור כי טוב הגנוז בתורה בכלל ובתורת החסידות בפרט.

המחכה לבשו"ט ובברכת כוח"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף סח עמוד א. - עמוד א. ת"ר נאמר כאן מחוץ למחנה וכו'. הגירסא הזו משובשת היא ואי אפשר להעמידה. ובמסכת זבחים ובת"כ הכי איתא ת"ר להלן אתה נותן להן ג' מחנות וכאן אתה נותן להן מחנה אחת א"כ למה נאמר אל מחוץ למחנה לומר לך כיון שיצאו חוץ למחנה אחת מטמאין בגדים וגבי פר יום הכפורים תניא לה להלן בפר העדה וכדן משיח אתה נותן להן לשריפתן חוץ לג' מחנות עזרה וזר הבית וירושלים כדיליף לקמן וכאן אתה אומר אל מחוץ למחנה ושרפו דמשמע ששורפן חוץ למחנה שכינה מיד במחנה לזיה והלא אף אלו פנימיים ואיתקישו להדדי לשריפה ולטומאת בגדים כדאמרינן גבי פר העלם דבר ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת וכוליה לדרשא ודרשינן לפר זה פר יום הכפורים במס' זבחים (לט.) ובמסכת מנחות

דף סח עמוד א. הגמרא דנה בשיטת רבי שמעון שהשורף את הפר והשעיר מטמא בגדיו משיצית האור ברובן. שואלת הגמרא: ורבי שמעון, ה"א [-הפסוק] 'מחוץ למחנה' שכתוב ביום הכיפורים שממנו למדו חכמים שבהוצאה מחוץ למחנה אחד מטמא בגדים, מאי עביד ליה - מה יעשה עם הדרשה הזו. משיבה הגמרא: מ"פעי ליה - הפסוק נצרך לו לברתניא בברייתא, רבי אליעזר אומר, נאמר כאן בפר יום הכיפורים 'מחוץ למחנה', ונאמר להלן לגבי מעשה פרה אדומה (במדבר יט ג) 'מחוץ למחנה', ללמד בגזירה שוה מה כאן בפר יום הכיפורים מוציאו לשרפו מחוץ לשלש מחנות, וכנדרש לעיל מפר העלם דבר, אף להלן - שחטת פרה אדומה תיעשה מחוץ לשלש מחנות, ומה להלן בפרה אדומה מלאכתה נעשית במזרחתה של ירושלים, כנדרש מהפסוק (שם ד) 'והזה אל נוכח פני אוהל מועד', שצריך שיעמוד הכהן המזה בצד מזרח של ירושלים וכיון פניו למערב לכיוון פתח ההיכל שהוא בצד מערב שלו ופתוח למזרח, ונמצא שעומד מול ההיכל, אף כאן בפר יום הכיפורים מקום שריפתו הוא במזרחתה של ירושלים.

שואלת הגמרא: ולפי רבנן שלמדו מהפסוק 'מחוץ למחנה' שנאמר בפר יום הכיפורים בא ללמד שבגדי השורף נטמאים מיד כשיצא מחוץ למחנה אחד, ואינו מיותר ללמוד גזירה שוה מפרה אדומה, היכא שריף להו - באיזה צד של ירושלים היה מקום שריפת הפר והשעיר [ושאר חטאות הפנימיות]. משיבה הגמרא: ברתניא בברייתא, אותן חטאות הפנימיות שדינם להישרף מחוץ לשלוש מחנות, היכן נשרפין, דף סח עמוד ב: לצפונה של ירושלים, כאשר כל מעשי חטאת שנעשים בצפון, וחיון לשלש מחנות, כנדרש לעיל מריבוי התורה שלש פעמים 'מחוץ למחנה'. רבי יוסי אומר, אבית הרשן נשרפין, כלומר כיון שנאמר בתורה לגבי פר כהן משיח (ויקרא ד יב) 'על שפך הדשן ושרף', אנו למדים שקודם שריפת הפר צריך להביא דשן מהמזבח למקום השריפה, כדי שיהיה נקרא 'מקום שפך הדשן'.

(כו.) מיייתנן לה ועיקרה בת"כ וגבי פר יוה"כ נמי כתיב החטאת החטאת ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת מה תלמוד לומר חטאת חטאת לפי שלא למדנו שיהו מטמאין בגדים ונשרפין אבית הדשן אלא אלו בלבד מניין לרבות פר משיח ופר העדה ושעירי ע"ז ת"ל חטאת חטאת אלמא כי הדדי נינהו א"כ למה נאמר כאן מחנה אחת לא נאמרה אלא על טומאת הבגדים הכתובה אחריה והשורף אותם יכבס בגדיו ולומר לך כיון שיצאו חוץ למחנה אחת מטמאין בגדים ואף של פר כהן משיח מכאן למד שהרי לא נכתבה בו טומאת בגדים ומריבויא דחטאת חטאת אתיא כדפרישית וה"ג אמר מר להלן אתה נותן להם ג' מחנות וכו': מחוץ למחנה בדשן. בהוצאת דשן המזבח והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה שאין [ת"ל] אינו מלמד כלום דאנא ידענא דאל מחוץ למחנה מוציאין אותו דכתיב בפרים הנשרפים אל שפך הדשן וכתיב בהו מחוץ למחנה: ורבי שמעון. דאמר במתניתין אין מטמאין בגדים עד שיוצת האור ברובן האי מחוץ למחנה דכתיב בפר ושעיר של יום הכפורים מאי עביד ליה: נאמר כאן. בפר יום הכפורים ונאמר להלן בפרה אדומה והוציא אותה אל מחוץ למחנה (במדבר יט): מה כאן. בפרים הנשרפין חוץ לג' מחנות אף שחטת פרה אדומה חוץ לג' מחנות: ומה להלן. בפרה אדומה במזרחתה של ירושלים דכתיב בה אל נכח פני אהל מועד (שם) אלמא עומד במזרח ופניו למערב כנגד פתחו של היכל שהוא בכותל [מערב] ופתוח למזרח אף כאן וכו': ורבנן. דמפקי ליה לקרא לטומאת בגדים ולית להו גזירה שוה: היכא שריף להו. לאיזו רוח של ירושלים: דף סח - עמוד ב: לצפונה של ירושלים. שכל מעשה חטאת בצפון: אבית הרשן. צריך שיקדים לשם דשן המזבח שיהא נקרא קודם לכן מקום שפך הדשן מכלל דלתא קמא לא צריך:

ב"ה, ה' אלול, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, נהניתי ממה שרואה הצלחה בלימודי דא"ח עם תלמידי בית ספר למלאכה, ומ"ש שהרבה לא הצליח בלימודו הוא, הרי זה היפך דברי רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק בנגלה דתורה - שכותב בספרו תורה אור בתחלתו שעל ידי מעשה הצדקה נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה,

(אלא שמלשון זה עצמו מובן שרק שנזדככו המוח והלב ובאופן מפליא היינו אלף פעמים ככה, וע"פ ביאור הצ"צ והגהות ללקו"ת לג' פרשיות שם הרי זה לא רק הגדלה בכמות אלא גם באיכות ושלא בערך כי הוא מעולם העשי' לעולם האצילות, אבל לאחכ"ז ה"ז רק הזדככות שפירושו שאם ילמוד אח"כ שעה יצליח כבאלף שעה, אבל עכ"פ שעה זו צריך ללמוד, ולימוד פירושו אליבא דנפשי ואח"כ גם לשמה וכמבואר בחסידות כל המדריגות בזה).

והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל ושיראה הפעולה באופן שלא ישאר מקום להסתת הלעו"ז.

בברכת הצלחה וכוח"ט ולבשר טוב מהטבת מצב בריאות אביו שי'.

נ.ב. מ"ש שיש סברא שיהי' בביתו בימי ר"ה הבע"ל אף שכמה מתלמידי תו"ת יהיו בימי סגולה האלו בכותלי הישיבה והטעם לזה מפני שמצב בריאות אביו שי' אינו כדבעי. הנה נפלאתי ונבהלתי על חוסר הבטחון כ"כ בהשי"ת, שבשילחי מנ"א כבר קובעים ובטוחים ח"ו שתהי' בריאות אביו שי' לאחר חדש שלא כדבעי ובמילא מקבל סברא שצריך הוא למעט בעבודת התפלה וכו', והרי הי' טוב ומתאים יותר להוראת נשיאנו הק' טראכט גוט וועט זיין גוט ולהיות בטוחים שבדאי יוטב מצב בריאות אביו שי' ובדאי יוכל הוא להוסיף בעבודתו עבודה שבלב ככל הצורך.

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה! ולפלא גדול שאינו מזכיר דבר ע"ד פעולתו בהפצת המעינות באה"ק ת"ו, כי תקותי שלדכוותי אין צורך ביאור ארוך במ"ש מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ, שאחד הפירושים בזה שהדרך הוא כמ"ש ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ויחפץ דוקא, חפץ שהוא פנימיות הרצון, שמזה מובן שתלוי הענין בפנימיות הענינים, סתים דנשמתא וסתים דאורייתא, ובפרט בימים אלו, דאחת שאלתי וגוי' בקשו פני את פניך ה' אבקש, ויהי רצון שעכ"פ עתה יתעסק בזה במרץ הדרוש ובאופן למלאות מה שלא נעשה עד עתה, והרי אורא דארץ ישראל והתעוררות ימים אלה, מסייע.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

נ.ב.

אולי להביא הענין דהפצה באופן פעילי יותר, כדאי שיתקשר עם צעירי אגו"ח ויציע להם שמוכן הוא לבקר במקומות המתאימים וכו'.

1 כיון שְׁכָבְךָ נִתְעַסְקוּ בּוֹ לִנְחָמוֹ בְּרַגְלָא, שְׁמוּתָא לִנְחָם אַבְלִים בְּרַגְלָא.
2 בְּלִלּוֹ שֶׁל דְּבָר, כֵּל דְּבַר שֶׁהוּא מְשׁוּם אַבְל – שְׁחִיב בּוֹ מִזְמַת הָאֵבֶל,
3 הִרְגֵּל מִפְּסִיקוֹ, שְׁאִסּוּר בְּרַגְלָא וְצִרְיָא לְהַשְׁלִימוֹ אַחֲרָיו, וְכָל דְּבַר
4 שֶׁהוּא מְשׁוּם עֲסָקוֹ רַבִּים, כְּלוּמַר תְּנַחֲמוּ אַבִּילוֹת שֶׁעַל יְדֵי רַבִּים,
5 אֵין הִרְגֵּל מִפְּסִיקוֹ, וּמוֹתֵרִים בְּרַגְלָא, וְנוֹהֲגִים אוֹתָם שְׁבַעַה יָמִים וַיְמִי
6 הִרְגֵּל בְּתוֹכָם.

7 הַבְּרִייתָא מִפְּרִטָתָא אַתְּ הָאוּפְנִים בְּדִין זֶה: קְבִירָא לְמַתוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים
8 בְּסוֹף הִרְגֵּל, מוֹנֶה שְׁבַעַה יָמִי אַבִּילוֹת אַחֵר הִרְגֵּל, שְׁהָרִי בְּרַגְלָא לֹא
9 נָהָה אַבִּילוֹת. אֲמַרְנָא לִנְחָמוֹ נִיתָן בְּרַגְלָא כְּמִבּוּאָר, וְלֹכֵן אֶרְבָּעָה יָמִים
10 הִרְאִישִׁים שְׁלֹאֲחֵי הִרְגֵּל, שְׁהֵם מְשַׁבְּעַת יָמִי הָאֲבִילוֹת, רַבִּים
11 מִתְּעַסְקִין בּוֹ לִנְחָמוֹ, וְשְׁלִשָּׁה יָמִים הֶאֱחָזְרוּ אֵין רַבִּים מִתְּעַסְקִין בּוֹ
12 לִנְחָמוֹ, שְׁכָבְךָ נִתְעַסְקוּ לִנְחָמוֹ בְּרַגְלָא שְׁלוּשָׁה יָמִים, וְנִשְׁלָמוּ שְׁבַעַה
13 יָמִים לִנְחָמוֹ אַבְלִים. וְרַגְלָא דְּהֵינּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִי הִרְגֵּל שְׁבַחָם הִיָּה אַבְל
14 עוֹלָה לּוֹ לִנְמִין שְׁלֹשִׁים יָמִי אַבִּילוֹת, וּמִשְׁלִים שְׁאֵר הַיָּמִים לְאַחֵר
15 הִרְגֵּל.

16 מְסִייתָא הַגְמָרָא אַתְּ הַקּוּשִׁיא עַל רַבָּה שְׁאִמְרָא שְׁאִין יָמִי הִרְגֵּל
17 עוֹלִים לּוֹ לְשְׁלִשִׁים: מָאִי לֹא אִפְּסִיָּה – הָאֵם אֵין לוֹמַר שְׁדַּבְּרִי
18 הַבְּרִייתָא שְׁהִרְגֵּל עוֹלָה לִנְמִין שְׁלֹשִׁים נִאֲמַר עַל הָאוּפֵן שְׁבִסִּיפָא
19 שְׁקַבֵּר מַתּוֹ בְּתוֹךְ הִרְגֵּל, וּמִפּוֹרֶשׁ שְׁלֹא כְּרַבָּה.

20 דּוּחָה הַגְמָרָא: לֹא, מַה שֶּׁשִּׁנְיָנוּ שְׁהִרְגֵּל עוֹלָה לּוֹ, נִאֲמַר אֲרִישָׁא
21 כְּשִׁקְבֵר אַתְּ מַתּוֹ שְׁנֵי יָמִים קוֹדֵם הִרְגֵּל, שְׁכִינָא שְׁהִתְחִיל הָאֲבִילוֹת
22 קוֹדֵם הִרְגֵּל, לֹכֵן יָמִי הִרְגֵּל עוֹלִים לִנְמִין שְׁלֹשִׁים, אֲךָ עַל הָאוּפֵן
23 שְׁלֹא הִתְחִיל בְּאֲבִילוֹת קוֹדֵם הִרְגֵּל אֵין הוֹכַחָה מִן הַבְּרִייתָא אִם יָמִי
24 הִרְגֵּל עוֹלִים אוֹ לֹא, וְלֹא קִשָּׁה לְרַבָּה שְׁאִמְרָא שְׁאִינִים עוֹלִים.

25 קוּשִׁיא נּוֹסֶפֶת עַל רַבָּה: אִתִּיבִיָּה – הַקִּשָּׁה אֲבִי רַבָּה, שְׁנִינָא
26 בְּבְרִייתָא, רַגְלָא עוֹלָה לּוֹ לִנְמִין שְׁלֹשִׁים כִּיָּצָה, קְבִירָא לְמַתּוֹ בְּתַחֲלִית
27 הִרְגֵּל, מוֹנֶה שְׁבַעַה אַחֵר הִרְגֵּל, וּבִימֵים אֵלוֹ מִלֵּאכְתּוֹ נַעֲשִׂיתָ עַל יְדֵי
28 אַחֲרִים, וְעֲבָדֵיו וְשִׁפְחוֹתָיו עוֹשִׂין מִלֵּאכְתּוֹ בְּצִנְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתָא, וְאֵין
29 רַבִּים מִתְּעַסְקִין בּוֹ לִנְחָמוֹ שְׁכָבְךָ נִתְעַסְקוּ בּוֹ בְּרַגְלָא, וְרַגְלָא עוֹלָה לּוֹ
30 לִנְמִין שְׁלֹשִׁים, וּמִפּוֹרֶשׁ שְׁלֹא כְּרַבָּה. מְסִיקָה הַגְמָרָא: אֲכַן בְּרִייתָא
31 זֶה תִּיבִיבָא – פִּירְכָא לְרַבָּה, וְנִדְחוֹ דְּבִרְיוֹ.

32 וְכֵן כִּי אָתָּה ו-כְּשִׁבְאָא רַבִּין מֵאֲרִץ יִשְׂרָאֵל לְבַבְלָא, אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי
33 יוֹחָנָן, אִפְּסִילוּ קְבִירָא בְּרַגְלָא, יָמִי הִרְגֵּל עוֹלִים לּוֹ לִנְמִין שְׁלֹשִׁים. וְכֵן
34 אוּרִי ו-הוֹרֵהוּ לִיָּה רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי פֶּרֶת בְּרִיָּה, אִפְּסִילוּ קְבִירָא בְּרַגְלָא
35 עוֹלָה לּוֹ לִנְמִין שְׁלֹשִׁים.

36 נִתְבָּאָר בְּמִשְׁנֵתָנוּ (לַעֲלֵי ט.) שֶׁרָק אִם כִּבְרָא נִתְאֵבֶל שְׁלֹשָׁה יָמִים
37 הִרְגֵּל מִבְּטֵל הָאֲבִילוֹת. הַגְמָרָא מְבִיאָה מַחְלוקָת בּוֹזֵה: תִּנּוּ רַבִּין
38 בְּבְרִייתָא, קִיָּים הָאֵבֶל מִצּוֹת בְּפִיִּיתָ הַמִּטָּה שְׁהִיא אַחַד מִדִּינֵי
39 אַבִּילוֹת, שְׁלִשָּׁה יָמִים קוֹדֵם הִרְגֵּל, אֵינּוּ צִרְיָא לְכַפּוֹתָהּ אַחֵר הִרְגֵּל
40 לְהַשְׁלִים שְׁבַעַת יָמִי אַבִּילוֹת, שְׁקִיָּים כִּבְרָא עֵיקַר אַבִּילוֹת, וְהִרְגֵּל
41 בִּיטּוּלָהּ. דְּבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר. וְחֻקִּים אוּמְרִים, אִפְּסִילוּ נָהָה דִּינֵי אַבִּילוֹת
42 רַק יוֹם אֶחָד וְאִפְּסִילוּ רַק שְׁעָה אַחַת קוֹדֵם הִרְגֵּל, אֵינּוּ צִרְיָא לְנָהוּג
43 אַחֲרֵי בְּאֲבִילוֹת שְׁבַעַה.

44 תְּנַאֲמִים נּוֹסֶפִים שֶׁנִּחְלָקוּ בּוֹזֵה: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּבִרְבִּי רַבִּי
45 אֶלְעָזָר וְחֻכְמִים הֵן הֵן דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי וְהֵן הֵן דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל,
46 כְּלוּמַר שְׁאֵף הֵם נִחְלָקוּ בְּמַחְלוקָת זֶה, שְׁבִיִּיתָ שְׁמַאי אוּמְרִים שְׁהִרְגֵּל
47 מִבְּטֵל רַק אִם נִתְאֵבֶל כִּבְרָא שְׁלִשָּׁה יָמִים, וּבֵית הַלֵּל אוּמְרִים, שֶׁמִּבְטֵל
48 אִפְּסִילוּ אִם נִתְאֵבֶל רַק יוֹם אֶחָד.

49 מַחְלוקָת אֲמורָאִים מַה הִלְכָּה: אָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַב
50 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמַרִי לֵה שְׁמַאי (לִיָּה) [לְהוֹ] רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי
51 חִיָּיא בְּרַב אָמַר וְלְרַב הוֹנָא, אִפְּסִילוּ אִם נִתְאֵבֶל רַק יוֹם אֶחָד וְאִפְּסִילוּ רַק
52 שְׁעָה אַחַת קוֹדֵם הִרְגֵּל, הִרְגֵּל מִבְּטֵל אַבִּילוֹת שְׁבַעַה. וְרַבָּא אָמַר,
53 הִלְכָּה בְּתַנָּא דִּידָן – כִּהֲתַנָּא שֶׁל מִשְׁנֵתָנוּ, דְּאָמַר שֶׁרָק הַקּוֹבֵר אַתְּ
54 מַתּוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים קוֹדֵם הִרְגֵּל, הִרְגֵּל מִבְּטֵל מִמֶּנּוּ אַבִּילוֹת שְׁבַעַה.
55 רַבִּינָא אֶקְלָע ו-נִזְמָן (ו-נִזְמָן) לְסוּרָא דְּפֶרֶת – לַעֲזִיר סוּרָא הַסְּמוּכָה לְנִהָר
56 פֶּרֶת, וְאָמַר לִיָּה רַב הִיבָא לְרִבִּינָא, הִלְכָּתָא מָאִי כִּשְׁנִתְאֵבֶל פַּחוֹת
57 מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֵם הִרְגֵּל. אָמַר לִיָּה רִבִּינָא, אִפְּסִילוּ נִתְאֵבֶל יוֹם אֶחָד
58 וְאִפְּסִילוּ שְׁעָה אַחַת הִרְגֵּל מִבְּטֵל אַבִּילוֹת.
59 הַמְקוּרָא שְׁאֲבִילוֹת הִיא שְׁבַעַה יָמִים: יְתִיב רַבִּי חִיָּיא בְּרַב אָמַר וְרַבִּי

60 אָמַר וְרַבִּי יִצְחָק נִפְחָא, אִפְּסִילָא – בַּחֲדָר כְּנִיסַת בֵּיתוֹ דְּרַבִּי יִצְחָק בֶּן
61 אֶלְעָזָר, נִפֵּק מִלֵּיתָא מִבְּנִינְהוּ – יָצָא דְּבַר לִימּוּד מִבְּנִינְהוּ, מִנֵּין
62 לְאַבִּילוֹת שְׁנוֹהֶגֶת שְׁבַעַה יָמִים, דְּבָרֵיב (עֲמוּס ח ט) 'וְהִפְכָּתִי חֲנִיכָם
63 לְאַבְל', הַשּׁוּוֹה הַכְּתוּב יָמִי הָאֵבֶל לִימּוֹת הַחֹג, מַה חֹג שְׁבַעַה יָמִים,
64 אֲפֹה אַבִּילוֹת שְׁבַעַה יָמִים.

65 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְאִפְּסִיא שְׁהָגָה הַמּוּבָא בְּפִסּוּק הוּא עֲצָרָה, דְּחַד יוֹמָא
66 הוּא, וְאִם כֵּן גַּם הָאֲבִילוֹת תִּהְיֶה רַק יוֹם אֶחָד. מִתְרַצָּה הַגְמָרָא:
67 הֵהוּא – דִּרְשָׁה זֶה מִיָּבֶעֱזִי לִיָּה לְכַדְרִישׁ לְקִישׁ, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ מְשׁוּם
68 רַבִּי יְהוֹדָה נְשִׂיאָה, מִנֵּין לְשִׁמּוּעָה רְחוּקָה עַל מַת, שְׁשִׁמַּע שְׁמַת רַק
69 לְאַחֵר שְׁעִבְרוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִקְבּוּרָתָא, שְׁאֲבִילוֹתָהּ אֵינָה נּוֹהֶגֶת אֱלָא
70 יוֹם אֶחָד, דְּבָרֵיב 'וְהִפְכָּתִי חֲנִיכָם לְאַבְל', וְאִפְּסִיָּהוּ (מִצְנִינָא) עֲצָרָה
71 דְּאִיְקָרִי חַד יוֹמָא חֵן.

72 מַחְלוקָת בְּדִין שְׁמוּעָה רְחוּקָה: תִּנּוּ רַבִּין בְּבְרִייתָא, שְׁמוּעָה קְרוּבָה
73 עַל מַת, שְׁשִׁמַּע שְׁמַת בְּסִמּוּךְ לִיָּם הַקְּבּוּרָה, אַבִּילוֹתָהּ נּוֹהֶגֶת בְּדִינֵי
74 שְׁבַעַה וְשְׁלֹשִׁים, וְשְׁמוּעָה רְחוּקָה מִיָּם הַקְּבּוּרָה, אַבִּילוֹתָהּ אֵינָה
75 נּוֹהֶגֶת אֱלָא יוֹם אֶחָד. אֵיזוֹ הִיא שְׁמוּעָה קְרוּבָה וְאֵיזוֹ הִיא רְחוּקָה,
76 קְרוּבָה כְּשִׁשְׁמַע בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִן הַקְּבּוּרָה, רְחוּקָה כְּשִׁשְׁמַע
77 לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם מִן הַקְּבּוּרָה, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֻקִּים אוּמְרִים,
78 אַחַת שְׁמוּעָה קְרוּבָה וְאַחַת שְׁמוּעָה רְחוּקָה, נּוֹהֶגֶת אַבִּילוֹת בְּדִינֵי
79 שְׁבַעַה וְשְׁלֹשִׁים.

80 פֶּסֶק הִלְכָּה: אָמַר רַבָּה בְּרַב חֲנִנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֵּל מְקוֹם שְׁאֵתָהּ
81 מוֹצֵא יְחִיד מְקוֹל וְרַבִּים מְקוֹמִיר, הִלְכָּה בְּרַבִּים, חוּץ מִהִלְכָּה זֶה שֶׁל
82 שְׁמוּעָה רְחוּקָה, שְׁאֵף עַל פִּי שְׂרָבִי עֲקִיבָא מְקוֹל וְחֻקִּים מְקוֹמִיר
83 כְּמִבּוּאָר, הִלְכָּה בְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, הַכֵּלֶל הוּא שְׁתַּמִּיד
84 הִלְכָּה בְּדְבָרֵי הַמְּקוֹל בְּאַבְל.

85 הַגְמָרָא מְבִיאָה מַעֲשִׂים שְׁאֲמורָאִים הוֹרוּ כֵן: רַב חֲנִינָא אָתִיב לִיָּה
86 שְׁמוּעָה דְּאָבוּיָה – שְׁמַת אֲבִי מִמְקוֹם הַנִּקְרָא בִּי חוּזָא, לְאַחֵר
87 שְׁלֹשִׁים יוֹם, אָתָּה לְקִמְיָה דְּרַב חֲסָדָא וְשִׁאלוֹ כִּיָּצַד עֲלֵיו לְנָהוּג
88 בְּאֲבִילוֹת. אָמַר לִיָּה רַב חֲסָדָא, שְׁמוּעָה רְחוּקָה אֵינָה נּוֹהֶגֶת אֱלָא יוֹם
89 אֶחָד. וְרַב נָתָן בְּרַב אָמִי אָתָּה לִיָּה שְׁמוּעָה דְּאִיְמִיָּה – שְׁמַתָּה אֲמוֹ מִבִּי
90 חוּזָא, לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אָתָּה לְקִמְיָה דְּרַבָּא וְשִׁאלוֹ כִּיָּצַד עֲלֵיו
91 לְנָהוּג בְּאֲבִילוֹת. אָמַר לִיָּה, חֲרִי אָמְרוּ, שְׁמוּעָה רְחוּקָה אֵינָה נּוֹהֶגֶת
92 אֱלָא יוֹם אֶחָד בְּלִבְדָּה.

93 אִתִּיבִיָּה – הַקִּשָּׁה רַב נָתָן בְּרַב אָמִי לְרַבָּא, שְׁנִינָא בְּבְרִייתָא, בְּמָה
94 דְּבָרִים אָמְרוּם שְׁלֹשָׁה רַבִּי עֲקִיבָא שְׁמוּעָה רְחוּקָה נּוֹהֶגֶת יוֹם אֶחָד
95 בְּלִבְדָּה, בְּחֻמְשָׁה מְתִי מְצוֹנָה מְלִבְדָּה אֲבִי וְאֲמוֹ, אֲכָל עַל אֲבִי וְעַל אָמוֹ
96 נּוֹהֵג שְׁבַעַה וְשְׁלֹשִׁים כִּלְל אַבִּילוֹת. וְקִשָּׁה לְדְבָרִיךְ שְׁבַעַה שְׁבַעַה
97 רְחוּקָה יֵשׁ לְנָהוּג בְּאֲבִילוֹת יוֹם אֶחָד בְּלִבְדָּה אֲפֹה עַל הָאֵם.

98 מִתְרַץ רַבָּא: אָמַר לִיָּה, דַּעַת תִּנָּא זֶה יְחִידָא הִיא, וְלֹא סְבִירָא לָן
99 בְּיוֹתֵיהּ – וְאֵין אֲנוּ פּוֹסְקִים כְּמוֹתוֹ לְהִלְכָּה, אֲלֹא דַּעַת רַבִּי עֲקִיבָא
100 הִיא שְׁאֵף בְּאֲבִי וְאֲמוֹ יֵשׁ לְנָהוּג בְּשְׁמוּעָה רְחוּקָה יוֹם אֶחָד בְּלִבְדָּה,
101 וְכֵן הִלְכָּה, מְשׁוּם שֶׁהִלְכָּה כְּדָבָרֵי הַמִּיקָל בֹּאֵל כְּפִי שְׁנִתְבָּאָר.

102 וְדַעַת יְחִיד זֶה מִצְנִינָא בְּבְרִייתָא, דְּתַנָּא, מַעֲשִׂה וְמַת אֲבִי שֶׁל רַבִּי
103 צִדּוֹק בְּמִקוֹם הַנִּקְרָא גִּינּוֹק, וְהוֹדְעִיהוּ לְרַבִּי צִדּוֹק עַל כֵּךְ רַק לְאַחֵר
104 שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכָא שְׁאֵל אֵת אֶלִישֶׁע בֶּן אֲבוּיָה וְקִנְיָם שְׁעוֹמָה כִּיָּצַד עֲלֵיו
105 לְנָהוּג בְּאֲבִילוֹת, וְאָמְרוּ לּוֹ נָהוּג שְׁבַעַה וְשְׁלֹשִׁים. וְכִשְׁמַתָּה בְּנֵי שֶׁל רַבִּי
106 אֲחִיָּה בְּנִזְלָה, וְרַבִּי אַחִיָּה הִיָּה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמַּע מִכָּךְ רַק לְאַחֵר
107 שְׁלֹשִׁים יוֹם, יָשָׁב עֲלֵיו שְׁבַעַה וְשְׁלֹשִׁים, שֶׁסָּבַר כְּחֻכְמִים שֶׁעַל כֵּל

108 הַקְּרוּבִים יֵשׁ לְנָהוּג שְׁבַעַה וְשְׁלֹשִׁים אֲפֹה בְּשְׁמוּעָה רְחוּקָה. וְנִמְצָא
109 שְׁמַה שְׁשִׁנְיָנוּ בְּבְרִייתָא הַקּוּדְמַת שֶׁעַל אֲבִי וְאֲמוֹ נּוֹהֵג אַבִּילוֹת
110 שְׁבַעַה וְשְׁלֹשִׁים אֲפֹה בְּשְׁמוּעָה רְחוּקָה וְאֲפֹה לְרַבִּי עֲקִיבָא, הִיא דַּעַת
111 אֶלִישֶׁע בֶּן אֲבוּיָה, וְאֵין הִלְכָּה כְּמוֹתוֹ.

112 הַגְמָרָא סִבְרָה שְׂרָבִי אַחִיָּה הוּא רַבִּי חִיָּיא, וּמִקְשָׁה עַל מַעֲשֵׂהוּ זֶה:
113 אֵינִי – וְכִי נָהָה רַבִּי אַחִיָּה שְׁבַעַה וְשְׁלֹשִׁים בְּשְׁמוּעָה רְחוּקָה, וְהָא
114 רַב שְׁהִיָּה בְּרַב אַחִיָּה ו-בֶּן אַחִיָּה (בֶּן אַחִיָּה) דְּרַבִּי חִיָּיא, דְּהוּא גַּם בְּרַב אַחִיָּה (בֶּן-
115 אַחִיָּה) דְּרַבִּי חִיָּיא, שְׁאֵבִי רַב הִיָּה אַחִי רַבִּי חִיָּיא מִן הָאֵם (סְנַהֲדִין ה),
116 וְאִם רַב הִיָּה אַחִיָּה רַבִּי חִיָּיא מִן הָאֵם, כִּי סְלִיק לְהֵתָם – כְּשֶׁעֲלָה
117 מִבְּבֵל לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל מִקּוֹם דּוּדוֹ רַבִּי חִיָּיא, אָמַר לִיָּה רַבִּי חִיָּיא לְרַב,

118 הָאֵם אָמַר – אֲבִיךָ אֵיבְבוּ שְׁהוּא אַחִי, קִיָּים,

מועד קטן. ואלו מגלחין - פרק שלישי דף כ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קכא רש"י תוספות

כל שהוא משום אבל רגל מפסיקו - שצריך להשלימו אחר הרגל. כיון דכי ישב שני ימים לפני הרגל - צריך להשלים ולישב חמשה ימים אחר הרגל. כל שהוא משום עסקי רבים כלומר, תנחומי רבים - אין רגל מפסיקו וכדין שיהא צריך להשלים ולעסוק בו אחר הרגל, אלא מתעסקין בו ברגל. איבעת ימים הראשונים - של אחר הרגל רבים מתעסקים בו, ומשלמין לשלשה שנתעסקו ברגל, שכבר

נתעסקו בו ברגל שלשה ימים. ורגל עולה - למנין שלשים. מאי לאו אסיפא - הא דתני דרגל עולה למנין שלשים - הדינו אסיפא, אקברו ברגל. ותיפשוט מינה דכי קברו ברגל - עולה למנין שלשים, וקשיא לרבא, דאמר: אינו עולה. לא, ארישא - קא מחדר, אקברו שני ימים קודם הרגל - רגל עולה לו למנין שלשים. דהתם ודאי עולה לו, הואיל וברר התחיל באבילות. אבל קברו ברגל - לא ידענא. בתחילת הרגל - ביום ראשון של רגל, וקשיא לרבא. שכבר נתעסקו ברגל - כל שבועה. אפילו קברו ברגל - רגל עולה למנין שלשים, ולא מביעיא קברו קודם הרגל. תנא דידן - הדינו תנא (דברייתא). כמא דברים אחרים - שאינה נזהרת אלא יום אחד. אלא חמשה - מהני שבועה מתי מצוה דכתיב בקרא (ויקרא כא): בנו ובתו אחיו ואחותו ואשתו. ויחדאה חייא - ולא רבי עקיבא. דלרבי עקיבא לא שניא אביו ואמו, לא שניא שאר קרוביו. בניגוק - מקום. רב בר אחא דרבי חייא דהוא בר אחתיה דרבי חייא - דרבי אתא מכפרי נשא לאה, ודורילי ממנה אייבו, מתא ונשא רחל ולה בת מאיש אחר, וממנה נולד רבי חייא. ונשא אייבו הבת, ונולד להו רב. ונמצא: רב בר אייבו בר אחא דרבי חייא מאבנה, ובר אחתיה מאמיה. כי סליק - רב מעיר דבבל לארץ ישראל, שהיה רבי חייא שם. אמר ליה - רבי חייא לרב. אבא קיים - רוצה לומר: אייבו אבין. קיים הוא?

אמר

שְׁכֵבֶר נִתְעַסְקוּ בּוֹ בְּרָגְלָא בְּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל שֶׁהוּא מְשׁוּם אָבֵל - רָגַל מִפְסִיקוּ, וְכָל שֶׁהוּא מְשׁוּם עִסְקֵי רַבִּים - אֵין רָגַל מִפְסִיקוּ. קָבְרוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּסוֹף הָרָגַל - מוֹנֵה שְׁבָעָה אַחֵר הָרָגַל. אֲרֻכָּה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים - רַבִּים מִתְעַסְקִין בּוֹ, שְׁלֹשָׁה יָמִים הָאַחֲרוֹנִים - אֵין רַבִּים מִתְעַסְקִין בּוֹ, שְׁכֵבֶר נִתְעַסְקוּ בְּרָגְלָא, וְרָגַל עוֹלָה לוֹ. מַאי לָאו אִסְפָּא? לֹא, אֲרִישָׁא. אִתִּיבִיהּ: רָגַל עוֹלָה לוֹ לְמִנְיָן שְׁלֹשִׁים, בִּיצֵד? קָבְרוּ בְּתַחֲלִית הָרָגַל - מוֹנֵה שְׁבָעָה אַחֵר הָרָגַל, וּמְלֹאכְתּוֹ נַעֲשִׂית עַל יְדֵי אַחֲרִים, וְעִבְדּוֹ וְשִׁפְחוֹתָיו עוֹשִׂין בְּצִנְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאֵין רַבִּים מִתְעַסְקִין בּוֹ, שְׁכֵבֶר נִתְעַסְקוּ בּוֹ בְּרָגְלָא, וְרָגַל עוֹלָה לוֹ! תִּיּוּבַתָּא. כִּי אָתָּא רַבִּין אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילוּ קָבְרוּ בְּרָגְלָא, וְכֵן אוּרִי לִיהּ רַבִּי אֱלֶעָזָר לְרַבִּי פֶּדֶת בְּרִיה: אֲפִילוּ קָבְרוּ בְּרָגְלָא. תְּנוּ רַבְנָן, קָיִים כְּפִיִּית הַמָּטָה שְׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֶם הָרָגַל - אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַפּוֹתָהּ אַחֵר הָרָגַל, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֲפִילוּ יוֹם אֶחָד, אֲפִילוּ שְׁעָה אֶחָת. אָמֵר רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: הֵן הֵן דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי, הֵן הֵן דְּבָרֵי בֵּית הֶלֶל. שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה יָמִים, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים: אֲפִילוּ יוֹם אֶחָד. אָמֵר רַב הוּנָא אָמֵר רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמְרִי לֶהּ אָמֵר לִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא וְלְרַב הוּנָא: אֲפִילוּ יוֹם אֶחָד, אֲפִילוּ שְׁעָה אֶחָת.

רַבָּא אָמֵר: הִלְכָּה בְּתַנָּא דִּידָן, דְּאָמֵר שְׁלֹשָׁה. רַבִּינָא אֵיקְלַע לְסוּדָא דְּפֶדֶת, אָמֵר לִיהּ רַב חֲבִיבָא לְרַבִּינָא: הִלְכְתָּא מַאי? אָמֵר לִיהּ אֲפִילוּ יוֹם אֶחָד, וְאֲפִילוּ שְׁעָה אֶחָת. וְתִיב רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא וְרַבִּי אָמִי וְרַבִּי יִצְחָק נִפְחָא אֲפִילָעָא דְּרַבִּי יִצְחָק בֶּן אֱלֶעָזָר, נִפֵּק מִיִּלְתָּא מִבִּינְיָוִיהּ: מִנֵּין לְאִבִּילוֹת שְׁבָעָה? - דְּכִתְבִּיב: "וְהִפְכַּתִּי חֲגִיבְכֶם לְאָבֵל" מַה חֵג שְׁבָעָה - אָף אִבִּילוֹת שְׁבָעָה. וְאִמָּא עֲצֵרַת, דְּחַד יוֹמָא! - הֲהוּא מִיפְגֵּי לִיהּ לְכַדְרִישׁ לְקִישׁ, דְּאָמֵר רִישׁ לְקִישׁ מְשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיָּה: מִנֵּין לְשְׁמוּעָה רְחוּקָה שְׂאִינָה נִזְהָנָת אֱלָא יוֹם אֶחָד - דְּכִתְבִּיב: "וְהִפְכַּתִּי חֲגִיבְכֶם לְאָבֵל", וְאִשְׁבַּח עֲצֵרַת דְּאִיקְרִי חַד יוֹמָא חֵג. תְּנוּ רַבְנָן: שְׁמוּעָה קְרוּבָה נִזְהָנָת שְׁבָעָה וְשְׁלֹשִׁים, שְׁמוּעָה רְחוּקָה אֵינָה נִזְהָנָת אֱלָא יוֹם אֶחָד. אִזּוּ הִיא קְרוּבָה וְאִזּוּ הִיא רְחוּקָה? קְרוּבָה - בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים, רְחוּקָה - לְאַחַר שְׁלֹשִׁים, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֶחָת שְׁמוּעָה קְרוּבָה וְאַחַת שְׁמוּעָה רְחוּקָה - נִזְהָנָת שְׁבָעָה וְשְׁלֹשִׁים. אָמֵר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל מְקוֹם שְׂאֵתָהּ מוֹצֵא יְחִיד מְקִיל וְרַבִּים מְחַמְרִין - הִלְכָּה בְּרַבִּים, חוּץ מִזוֹ, שְׂאָף עַל פִּי שְׂרָפִי עֲקִיבָא מְקִיל וְחֻכְמִים מְחַמְרִין - הִלְכָּה בְּרַבִּי עֲקִיבָא. דְּאָמֵר שְׁמוּאֵל: הִלְכָּה בְּדַבְרֵי הַמְּקִיל בְּאָבֵל. רַב חֲנִינָא אֲתִיָּא לִיהּ שְׁמוּעָה דְּאִבּוּהּ מִכִּי חוּזָא, אָתָּא לְקָמִיָּה דְּרַב חֲסֵדָא. אָמֵר לִיהּ: שְׁמוּעָה רְחוּקָה אֵינָה נִזְהָנָת אֱלָא יוֹם אֶחָד. רַב נֶתַן בַּר אָמִי אָתָּא לִיהּ שְׁמוּעָה דְּאִמִּיָּה מִכִּי חוּזָא, אָתָּא לְקָמִיָּה דְּרַבָּא. אָמֵר לִיהּ: הֲרִי אָמְרוּ: שְׁמוּעָה רְחוּקָה אֵינָה נִזְהָנָת אֱלָא יוֹם אֶחָד בְּלָבָד. אִתִּיבִיהּ: בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּם - בְּחֻמְשָׁה מְתִי מְצוּה, אָבֵל עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ - שְׁבָעָה וְשְׁלֹשִׁים! אָמֵר לִיהּ: יְחִידָהּ הִיא, וְלֹא סְבִירָא לָן בְּיוֹתֵיהּ. דְּתַנָּיָא: מַעֲשֶׂה מוֹת אָבִיו שֶׁל רַבִּי צְדוֹק בְּגִינוּק, וְהוֹדִיעוּהוּ לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכָא וְשָׂאֵל אֶת אֱלִישֶׁע בֶּן אֲבֹהֵי חֻקִּים שְׁעָמוּ, וְאָמְרוּ: נְהוֹג שְׁבָעָה וְשְׁלֹשִׁים. וְכִשְׁמַת בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֲחִיָּה בְּגוֹלָה יָשַׁב עָלָיו שְׁבָעָה וְשְׁלֹשִׁים. אֵינִי? וְהָא רַב, בַּר אֲחִוָּה דְּרַבִּי חֵיָא, דְּהוּא בַר אֲחִיָּה דְּרַבִּי חֵיָא. כִּי סָלִיק לְהֶתֶם, אָמֵר לִיהּ: אָבָא קָיִים?

שְׁכֵבֶר נִתְעַסְקוּ בּוֹ בְּרָגַל - תְּנַחֲמוּן וּבְרַבָּה בְּשׁוּרָה. וְדַרְבִּי רַבִּי יוֹם טוֹב דְּפִירֵשׁ לַעֲנִין הַבְּרָאָה חוֹלֵק עַל מַחְזוֹר מוֹיִרִי, שְׁפִירֵשׁ בְּשֵׁם רִשִׁי, שְׁהִיה אֹמֵר שְׂאֵין עוֹשִׂים הַבְּרָאָה בְּרָגַל, הוּאִיל וּלְכִיָּא אִבִּילוֹת. וְאַחֲרֵי הָרָגַל - נִמֵּי לֹא יַעֲשֶׂה, הוּאִיל וּבִטְלָה סְעוּדָה ראשונה. פִּירוּשׁ: דְּמַסְפָּק לִיהּ לְרִשִׁי אִי הַבְּרָאָה בְּמוֹעֵד אִי לְאַחַר הַמוֹעֵד, דְּשִׁמְנָא הַבְּרָאָה אֵינוֹ עִסְקִי רַבִּים הוּאִיל וְיִחָד יְכֹחַ לְעוֹשׂוֹת. וְעַל הַבְּרָאָה פִּירֵשׁ לְקַמָּן, כֹּל יוֹם ראשון אֲסוּר לֵאכּוֹל מְשׁוֹל, אֲפִילוּ אוֹכֵל שְׁתֵּי פַעֲמִים בַּיּוֹם. דְּהָא לֹא קֶאֱמַר גְּמָרָא סְעוּדָה ראשונה, אֲלֹא יוֹם ראשון. שְׁלֹשָׁה יָמִים אַחֲרוֹנִים אֵין רַבִּים מִתְעַסְקִין בּוֹ - פִּירֵשׁ בְּתוֹסְפוֹת: דְּהוּא הָדִין דְּמִלְאכְתּוֹ נַעֲשִׂית עַל יְדֵי אַחֲרִים. אָמֵר רַבִּי יוֹתָנָן אֲפִילוּ יוֹם אֶחָד אֲפִילוּ שְׁעָה אֶחָת - קְשִׁיָּא לֵה: דְּהָא אֵיתָא לִיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן הִלְכָּה כְּסָתֵם מִשְׁנָהוּ מַה חֵג שְׁבָעָה - וּבִירוּשְׁלַיִם דִּיקָן, אִימָא שְׁמִינָה כְּשִׁמוּעָה דְּחֵג מוֹשֵׁי: שְׁמִינִי - רָגַל בְּפִי עֲצֻמוֹ הוּא, וּמִיִּרְעָשׁ לֵאבִיו אֲבֵל שְׁבַעַת יָמִים" (בראשית ג) לֹא מִצִּי לְאַתּוּי, דְּהָתֵם קוֹדֶם קְבוּרָה הִיָּה. וּבִירוּשְׁלַיִם מִשְׁנֵי דָאִין לְמִדְרִין מְקוֹדֶם מֵתוֹן תוֹרָה, הֵתֵם בִּירוּשְׁלַיִם מִיִּיתָא קְרָאִי טוֹבָא.

כָּל מְקוֹם שְׂאֵתָהּ מוֹצֵא יְחִיד מְקִיל וְרַבִּים מְחַמְרִין - הוּאִיל הָדִין יְחִיד מְחַמְרִי וְרַבִּים מְקִילִין - הִלְכָּה כְּרַבִּים, וּמִשּׁוֹם דְּהָבָא אִיירִי בִּיחִיד מְקִיל נָקִיט חֲכִי, וְכֹל מְקוֹם לֹא דוּקָא, דְּבַהֲרַבָּה מְקוּמוֹת פּוֹסֵק כְּדַבְרֵי הַיְּחִיד, וְהִיבָא דְּאֲתַמֵּר אֲתַמֵּר. וְעוֹד: דְּבַעֲרֵיכֶם אֹמֵר הִלְכָּה כְּדַבְרֵי הַמְּקִיל אֲפִילוּ לְכַנֵּי רַבִּים, מִיָּהּ, הֵתֵם הֵייתָ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי וְלֹא רַבִּי יוֹחָנָן, פֶּרֶק "מִי שְׁהוּצִיָּאֲהוּ" (עִירובין מו.א).

יְחִידָהּ הִיא - וְאָף עַל גִּב דְּלַעֲלֵל נָקִיט "חֲכִיבָא".

(שִׁיחַ לַעֲמוּד ב) אִיִּיבּוֹ קָיִים - עִידִין לֹא הִשְׁבִּיתוּךָ עַל אֵיִיבּוֹ. כִּךְ פִּירֵשׁ בְּקוּנְטֵרֵס. וְקִשְׁוֹ: שְׁהִיָּה לְרַבִּי חֵיָא לּוֹמֵר אֲמֵן קִימְתָּ, וְלֹא "אִימָא" דְּמִשְׁמַע אִמּוֹ שֶׁל רַבִּי חֵיָא? וְעוֹד: דְּרַב הִיָּה לוֹ לְהִשְׁבִּיב אֲבָא, וְלֹא הִיָּה לוֹ לְקִרְתָּ אֲבִיו בְּשֵׁם אֵיִיבּוֹ וְנִרְאָה שְׂרַבְנָא חֲנַנְיָל גּוֹרֵס: אֲמֵר לוֹ: אֲבָא קָיִים? אֲמֵר לוֹ: אֲבָא קָיִים. אִימָא קִימְתָּ? אֲמֵר לוֹ: אִימָא קִימְתָּ. פִּירֵשׁ: רַבִּי חֵיָא הִיָּה שׁוֹאֵל עַל אִיִּיבּוֹ וְאִמּוֹ, וְרַב הִיָּה מְשִׁיב לוֹ עַל אֲבִיו וְאִם שָׁלוֹ וְאֵין לָנוּ לְקַשְׁוֹתָהּ מַה לָּנוּ לּוֹמֵר דְּרַב רַבִּי בַר אֲחִוָּה דְּרַבִּי חֵיָא וְבַר אֲחִתֵּיהּ: בְּשַׁלְמָא לְפִירוּשׁ ראשון - הִבִּיאוּ לּוֹמֵר מַה הִיָּה חוּשֵׁשׁ רַבִּי חֵיָא עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ שֶׁל רַב, כִּי לְפִירוּשׁ זֶה נִמֵּי יֵשׁ לּוֹמֵר דְּהוּצוּךְ יָפָה, שֶׁלֹּא תֹאמַר מַה הִיָּה לוֹ לְרַב לְהִשְׁבִּיב עַל אֲבִיו וְאִמּוֹ שֶׁלוֹ - כִּמוֹ כֵּן הִיָּה לוֹ לְהִשְׁבִּיב שְׂאֵר בְּנֵי אֹדֶם קִימְתָּ. אֲבֵל הִשְׁתָּא קָא מִשְׁמַע לָן שְׁהִיָּה מְשִׁיב לוֹ, לִפִּי שְׁהִיָּה אֲחִיו שֶׁל רַבִּי חֵיָא וְנוֹחַ לוֹ לְהַשְׁמִיעוֹ חֲדָשׁוֹת טוֹבוֹת, דְּלֹא לִימָא צָא וּבִשְׁר לְקִרְוִים. כְּדֹאמְרִין בְּרִישׁ פְּסוּחִים (ג.ב.): צָא וּבִשְׁר לְסוֹסִים וּלְחֻמְרוֹם. וְיֵשׁ גּוֹרִסִים: אֲמֵר לִיהּ אֲבָא קָיִים, אֲמֵר לִיהּ אִימָא קִימְתָּ. אֲמֵר לִיהּ: אִימָא קִימְתָּ, אֲמֵר לִיהּ: אִימָא קִימְתָּ, אֲמֵר לִיהּ: אֲבָא קָיִים. וּבְפִירוּשׁ רַבְנָא חֲנַנְיָל, וְכַעֲנִין שְׁפִירֵשׁ רַבְנָא חֲנַנְיָל לְגִירְסַת רַבְנָא חֲנַנְיָל, וְרַבִּי חֵיָא הִיָּה שׁוֹאֵל עַל אֲבִיו וְאִמּוֹ שֶׁלוֹ, וְהוּא מְשִׁיב עַל אֲבִיו וְאִמּוֹ שֶׁל עֲצֻמוֹ. וְמַה שֶׁלֹּא מְשִׁיב לוֹ כִּמוֹ גִּירְסַת רַבְנָא חֲנַנְיָל - שְׂאֵם הִיָּה מְשִׁיב לוֹ אֲבָא קָיִים כְּשִׁהִיָּה שׁוֹאֵל עַל אֲבִיו שֶׁלוֹ - מְשׁוֹם דְּרוּחַ מִשְׁמַע שְׁהִיָּה מְשִׁיב לוֹ עַל אֲבִיו שֶׁל רַבִּי חֵיָא, שְׁהִיָּה רְגִיל לְקִרְתָּ אֲבִי אֲבִיו אֲבָא.

עוֹלָה

מועד קטן דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון) קכג

כָּל הָאָמְרוֹ – כל הקרובים המזכירים בְּפִרְשֵׁת פְּתִיחָה (ויקרא כג א) –
שָׁאף בָּהֶן הָאָסוּר לְהִשְׁמָא לְמַת מִיִּטְמָא לָהֶן, אֲבָל מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶן.
וְאִלוּ הֵן אוֹתָם הַקְּרוֹבִים: אִשְׁתּוֹ, אִבּוֹ וְאִמּוֹ, אֲחִיו וְאֲחוֹתוֹ הַבְּתוּלָה
שְׁנוּלְדוּ מֵאִבּוֹ, בְּנָו וּבִתּוֹ. וְהוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן חֻכְמִים אֶת אֲחִיו וְאֲחוֹתוֹ
הַבְּתוּלָה שְׁנוּלְדוּ מֵאִמּוֹ וּמֵאֵב אַחֵר, וְאֶת אֲחוֹתוֹ הַנִּשְׁאוּתָה, בֵּין
שְׁנוּלְדָה רַק מֵאִבּוֹ וּמֵאֵם אַחֶרֶת וּבֵין שְׁנוּלְדָה רַק מֵאִמּוֹ וּמֵאֵב אַחֵר.
וְעוֹד הוֹסִיפוּ חֻכְמִים שְׂבָשֵׁם שְׁמִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם – עַל מִיתַת שְׁבַעַת
קְרוֹבִיו, כִּךְ מִתְאַבֵּל עַל מִיתַת שְׁנַיִם שְׂבָשֵׁם – אִם מֵת אִבּוֹ אוֹ בְּנוֹ
אוֹ בִּתּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר
אָמַר, אִילוּ מִתְאַבֵּל אֵלָּא עַל בֶּן בְּנִי וְעַל אִבִּי אִבּוֹ, אֵךְ עִם שָׂאֵר
קְרוֹבִיו אֵינוֹ מִתְאַבֵּל עַל מִיתַת בְּנֵם אוֹ אֲבִיהֶם. וְהַכְּמִים אֲמִירִים, כָּל
קְרוֹב מִתְאַבֵּל עָלָיו מִתְאַבֵּל עִמּוֹ עַל אִבּוֹ אוֹ בְּנוֹ.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: חֻכְמִים שָׂאֵמְרוּ שְׁמִתְאַבֵּל עִם קְרוֹבִיו, חֵינּוּ תִּנָּא
קָמָא – הֵם דְּבָרֵי תִנָּא קָמָא שְׁהוּא רַבִּי עֲקִיבָא, וּמָה בָּא לְהוֹסִיף.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵיכָא בִּינְיָהוּ – נִחְלָקוּ אִם מִתְאַבֵּל רַק
כְּשֶׁהַקְּרוֹבִים עִמּוֹ בְּפִתִּי, לְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא מִתְאַבֵּל עִמָּהֶם אִף
שְׂאִינִם עִמּוֹ בְּבִית, וְלְדַעַת חֻכְמִים מִתְאַבֵּל רַק כְּשֶׁהֵם עִמּוֹ בְּבִית.
וְכִי הָאֵמְרָא לִיָּה רַב לְחֵיָא בְּרִיָּה, וְכֵן אֲמַר לִיָּה רַב הוֹנָא לְרַבָּה
בְּרִיָּה, כְּשֶׁנִּשְׁוִתִּיהֶם הָיוּ בְּאֵבִילוֹת, כָּאִפֹּה – בְּפִנִּי אֲשֶׁתְּךָ נִהוּג
אֲבִילוּתָא, כָּלָא אִפֹּה – שְׁלָא בְּפִנִּיהִי לֹא תִּנָּהוּג אֲבִילוּתָא.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בְּאֵבִילוֹת עִם אֲשֶׁתּוֹ וּמוֹכִיחָה שִׁישׁ חִילּוֹק
בֵּין אֲבִיהִי וְאִמָּהּ לְשָׂאֵר קְרוֹבֵיהִי: מִרְּעִיבָא שְׂבִיבִי לִיָּה בְּרַחֲמֵיהֶּן –
מֵת לוֹ בֶּן חֲמִי וְאֲשֶׁתּוֹ הִתְאַבְּלָה עַל אֲחִיהִי, כִּכְר לְמִיתָבָה עֲלֵיהִי –
לְהִתְאַבֵּל עָלָיו עִם אֲשֶׁתּוֹ שְׂבָעָה וּשְׁלִשִׁים. עַל וְנִכְנָסוּ רַב הוֹנָא
לְבִנְיָה, וְאֲשָׁכְחִיהִי – מִצָּאוּ מִתְאַבֵּל עִם אֲשֶׁתּוֹ, אֲמַר לִיָּה רַב הוֹנָא,
צוּרְנִיָּתָא בְּעִית לְמִיבָל – וְכִי סַעוּדוֹת אֲבָל רְצוֹן לֹאכּוֹל, כְּלוּמֵר
מִדּוּעַ הֵנָּה מִתְאַבֵּל, הֲרִי לֹא אֲמִרוּ חֻכְמִים שִׁישׁ לְהִתְאַבֵּל לְכַבּוֹד
אֲשֶׁתּוֹ, אֵלָּא עַל חֲמִיו וְחִמּוֹתָהּ, אֲבָל עַל שָׂאֵר קְרוֹבֵיהִי אֵין צָרִיךְ
לְהִתְאַבֵּל עִמָּהּ. וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ כִּי, דְּתִנָּא בְּבִרְיָתָא, מִי שְׂמַת חֲמִיו אוֹ
חֲמוּתוֹ, אֵינוֹ רְשָׁאִי לְכוּף אֶת אֲשֶׁתּוֹ לְהִיּוֹת בּוֹחֶלֶת – לְצַבּוֹעַ סְבִיב
עֵינָיָה לְנוֹי וְלְהִיּוֹת פּוֹקֶסֶת – לְתַקֵּן שַׁעֲרָה בְּמִסְרָק וּלְחַלּוֹק לְכָאן
וּלְכָאן, שְׂאִינוֹ יִכּוֹל לְכוּפָה שְׁלָא לְהִתְאַבֵּל, אֵלָּא אִף הוּא בּוֹפָה
מִסְתָּה שְׁהוּא אֶחָד מִדִּינֵי אֲבִילוֹת וְנִהוּג עִמָּהּ בְּאֵבִילוֹת. וְכֵן הוּא שְׂמַת
חֲמִיָּה אוֹ חֲמוּתָהּ, אֵינָה רְשָׁאָה לְהִיּוֹת בּוֹחֶלֶת לְהִיּוֹת פּוֹקֶסֶת, אֵלָּא
בּוֹפָה מִסְתָּה וְנִהוּגָתָה עִמָּהּ בְּאֵבִילוֹת. הֲרִי לֵנוּ בְּבִרְיָתָא זֶה שְׁהִיבָה
חַיִּיב לְהִשְׁתַּתֵּף עִם אֲשֶׁתּוֹ בְּאֵבִילָהּ. וְתִנָּא אִידָךְ – וְאִילוּ בְּבִרְיָתָא
אַחֶרֶת שְׁנִינוּ, אִף עַל פִּי שְׂאֵמְרוּ חֻכְמִים שָׂאֵם מֵת חֲמִיו אוֹ חֲמוּתוֹ
אֵינוֹ רְשָׁאִי לְכוּף אֶת אֲשֶׁתּוֹ לְהִיּוֹת בּוֹחֶלֶת וְלְהִיּוֹת פּוֹקֶסֶת, מִכָּל
מְקוֹם כָּאִמְתָּ אֲמִרוּ שְׁמוּזָנָת לוֹ אֶת הַכּוֹס וּמִצַּעַת לוֹ מִסָּה וּמִרְחֻצָּת
לוֹ פְּנִי תִדּוּ וְנִגְלִי בְּחִמּוֹן, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְנִהוּג בְּאֵבִילוֹת. וּלְכֹאֲרָה
קִשְׁיִין אֲחֵדְדִי – בְּבִרְיָתוֹת סוֹתֵרוֹת זֶה אוֹת, אֵלָּא לֹא שְׂבָעָה מִיָּנָה
שְׂבָאן – בְּבִרְיָתָא הִרְאֵנוּהָ מִחֲמִיבָת לְהִתְאַבֵּל עִם אֲשֶׁתּוֹ, מִדּוּבֵר
בְּמִיתַת חֲמִיו וְחֲמוּתוֹ, וְכָאן – בְּבִרְיָתָא הִשְׁנִיָּה שְׂמִבּוּאָר בַּה שְׂאִינוֹ
חַיִּיב, מִדּוּבֵר בְּשָׂאֵר קְרוֹבִים שְׁלָה שְׁמִתּוֹ. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: אֲכֵן שְׂבָעָה
מִיָּנָה כִּרְב הוֹנָא, שְׁמִתְאַבֵּל עִם אֲשֶׁתּוֹ רַק עַל חֲמִיו וְחֲמוּתוֹ.
רֵאִיָּה נּוֹסֶפֶת: תִּנָּא נְמִי חֲבִי, לֹא אֲמִרוּ שְׁמִתְאַבֵּל לְכַבּוֹד אֲשֶׁתּוֹ, אֵלָּא
עַל חֲמִיו וְחֲמוּתוֹ כְּלָבֵד וְלֹא עַל שָׂאֵר קְרוֹבֵיהִי.
אֲמִירָא שְׂבִיבִי לִיָּה בְּרַחֲמֵיהֶּן – מֵת בֶּן בְּנוֹ. קָרַע עֵינָיו – קָרַע בְּגָדוֹ
עָלָיו מִיַּד כְּשֶׁשָּׂמַע אֶת הַשְּׁמוּעָה. אֲתָא בְּרִיָּה קָרַע בָּאִפֹּה – וּכְשֶׁבָא
בְּנוֹ קָרַע אֲמִירָא שׁוֹב בְּפִנִּי, וְאַחֵר כִּי אִידָכֵר וְנִזְכָּר וְדִמְיוֹשָׁב קָרַע
וְלֹא מִנְעוּמֵד כְּדִין, קָם וְקָרַע שׁוֹב בְּמַעֲפָאָד.
הַגְּמָרָא מְבִאֵרֵת אֶת הַמִּקּוֹר שְׂצָרִיךְ לְקָרַע מִנְעוּמֵד: אֲמַר לִיָּה רַב
אֲשִׁי לְאֲמִירָא, קָרַעַת דְּמַעֲפָאָד מְנַלָּה. הִשִּׁיב לוֹ אֲמִירָא, דְּכִתִּיב בְּאִיּוֹב
כְּשֶׁשָּׂמַע עַל מִיתַת בְּנוֹ (אִיּוֹב א כ) 'וַיִּקֶּם אִיּוֹב וַיִּקְרַע אֶת מְעִילוֹ',
וּמִבּוּאָר שִׁישׁ לְעַמּוּד בְּקִרְיָה.

אֲמַר לִיָּה רַב, וְכִי יוֹדַע אֲתָה שְׂאִימָא – אֲמִי שְׁהִיא אַחוּתְךָ קִיטָּת,
שְׁאֲתָה שׁוֹאֲלָנִי עַל אֲבִי. אֲמַר לִיָּה רַבִּי חֵיָא, הָאֵם אֲכֵן עַדִּין אֵימָא
וְאִמָּן קִיטָּת. אֲמַר לִיָּה רַב, וְכִי יוֹדַע אֲתָה שְׂאִמָּא וְאִבּוֹ קִיטָּת,
שְׁאֲתָה שׁוֹאֲלָנִי עַל אֲמִי, הֲרִי עַדִּין לֹא הִשְׁבַּתִּיךְ עָלָיו. וּמִתּוֹךְ כִּךְ
הַבֵּין רַבִּי חֵיָא שְׁשִׁנְהֵם אֵינִם קִיטָּתִים, וְלִכֵּן אֲמַר לִיָּה לְשִׁמְעִיה
וְשִׁמְשׁוֹ, חֲלוּץ לִי מְנַעֲלִי כִּדִּין אֲבָל שְׂאִסוֹר בְּנַעֲלִית הַסְּנַדִּל,
וְהוֹלֵךְ אַחֲרֵי בְּלִי וְגִדְיוֹ לְבֵית הַמִּכְרִיָּה, שְׁשִׁמְעִיה רְחוּקָה אֵינָה
נִהוּגָת אֲלָא יוֹם אֶחָד, וּמִקְצַת הַיּוֹם כְּכּוֹל, וּמִיַּד לְאַחַר שְׁנֵהָ
בְּאֵבִילוֹת מוֹתֵר בְּרַחֲמֵיהֶן הָאִסוּרָה לְאַבְל.
הַהִלְכוֹת שְׁלִמְדִים מִהִנְהַגַּת רַבִּי חֵיָא: שְׂבָעָה מִיָּנָה תֵּלֶת – לְמִדִּים
מִהִנְהַגָה זֶה שְׁלֹשׁ הַלְכוֹת, שְׂבָעָה מִיָּנָה – מִמָּה שְׁחָלַץ רַבִּי חֵיָא נַעֲלִיו
כְּשֶׁשָּׂמַע שְׁמִתּוֹ קְרוֹבִיו, שְׂבָעָה אֲסוּר בְּנַעֲלִית הַסְּנַדִּל, וְשְׂבָעָה מִיָּנָה –
מִמָּה שְׁנֵהָ בְּאֵבִילוֹת בְּאוֹתוֹ יוֹם בְּלִבָּד, שְׂבָעָה מִיָּנָה רְחוּקָה אֵינָה
נִהוּגָת אֲלָא יוֹם אֶחָד, וְשְׂבָעָה מִיָּנָה – מִכֵּךְ שְׁחָלַץ מִיַּד לְבֵית הַמִּכְרִיָּה,
שְׂמִקְצַת הַיּוֹם כְּכּוֹל, וְכִינֵן שְׁנֵהָ מִקְצַת הַיּוֹם בְּאֵבִילוֹת נִחְשָׁב שְׁנֵהָ
בַּה כֹּל הַיּוֹם. וְקִשָּׁה עַל מָה שְׂרַבִּי אַחֲרֵיהֶן נִהָג בְּשִׁמְעִיה רְחוּקָה
שְׁבַעָה וּשְׁלִשִׁים.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: שְׁנֵי אֲנָשִׁים הֵם, רַבִּי חֵיָא לְחֹדֶר, רַבִּי אַחֲרֵיהֶן לְחֹדֶר,
רַבִּי אַחֲרֵיהֶן סִבֵּר בְּשִׁמְעִיה רְחוּקָה נִהוּג שְׁבַעָה וּשְׁלִשִׁים, וְרַבִּי חֵיָא
סִבֵּר שְׁנֵהָ יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד.
דִּין שְׁמוּעָה קְרוֹבָה שְׁלָא הִיָּה נִיתָן לְנִהוּג בְּאֵבִילוֹת עַד שְׁנַעֲשִׂית
שְׁמוּעָה רְחוּקָה: אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמֵיהֶּן, שְׂבָעָה שְׂמוּעָה קְרוֹבָה בְּרַגְלִי
– שְׂמַע בְּתוֹךְ הָרִגֵּל שְׁמַת לוֹ אֶחָד מִקְרוֹבִיו, וְעַדִּין לֹא עִבְרוּ
מִקְבוּרָתוֹ שְׁלִשִׁים יוֹם, וְלִמּוּצָאִי הָרִגֵּל נַעֲשִׂית הַשְּׁמוּעָה רְחוּקָה,
שְׁכֵכֵר עִבְרוּ שְׁלִשִׁים יוֹם מִן הַקְּבוּרָה, הָרִגֵּל עוֹלָה לוֹ לְמִנִּין שְׁלִשִׁים,
וְנִחְשָׁבֶת לוֹ כְּשִׁמְעִיה רְחוּקָה שְׁשִׁמְעִיה לְאַחַר שְׁלִשִׁים אַע"פ
שְׁשִׁמְעִיה בְּתוֹךְ שְׁלִשִׁים, וְאֵינוֹ נִהוּג בְּאֵבִילוֹת אֲלָא יוֹם אֶחָד. וְכֵן תִּנָּי
רַבִּי אֲדָא דְּמֵן הָעִיר קִסְרִי בְּבִרְיָתָא קָמִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן דִּין זֶה לְעַנֵּן
שְׁבַת, שְׂבָעָה שְׂמוּעָה קְרוֹבָה בְּשָׂבָת, וְלִמּוּצָאִי שְׂבָת נַעֲשִׂית רְחוּקָה,
אֵינוֹ נִהוּג אֲלָא יוֹם אֶחָד.
הַגְּמָרָא מְסַתְּפַקַת לְגַבִּי קִרְיָה: כְּשֶׁשָּׂמַע בְּרַגֵּל אוֹ שְׁבַת שְׁמוּעָה
קְרוֹבָה וְלֹא אַחֲרֵיהֶם נַעֲשִׂית רְחוּקָה, הָאֵם קוֹרֵעַ בְּגָדוֹ כִּדִּין אֲבָל אוֹ
אֵינוֹ קוֹרֵעַ. פּוֹשְׁטָת הַגְּמָרָא: רַבִּי מִנִּי אֲמַר, אֵינוֹ קוֹרֵעַ. וְרַבִּי תִנָּא
אֲמַר, קוֹרֵעַ.
אֲמַר לִיָּה רַבִּי מִנִּי לְרַבִּי תִנָּא, בְּשִׁלְמָא לְדִידִי דְאֲמִינָא אֵינוֹ קוֹרֵעַ,
חֵינּוּ מִשּׁוֹם דְּלֹא אֵיכָא בְּאוּפֵן זֶה אֲבִילוֹת שְׂבָעָה אֲלָא אֲבִילוֹת שֶׁל
יוֹם אֶחָד, וְרַק מִחְּחִיבֵי בְּאֵבִילוֹת שְׁבַעָה מִחְּחִיבֵי בְּקִרְיָה, אֵלָּא לְרִידָךְ
דְּאֲמִירָתָה קוֹרֵעַ קִשָּׁה, וְכִי חִיּוֹב קִרְיָה כָּלָא אֲבִילוֹת שְׂבָעָה מִי אֵיכָא,
וּמִדּוּעַ אֲתָה מִחְּחִיבֵי בְּקִרְיָה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלֹא – וְכִי אֵין קִרְיָה חִיּוֹב קִרְיָה בְּלֹא חִיּוֹב אֲבִילוֹת
שְׁבַעָה, וְתִנָּא אִיסִי אֲבוּהִי דְּרַבִּי יוֹרָא וְאֲמִירָא לֵה אַחוּהִי דְּרַבִּי יוֹרָא
בְּרִיָּתָא קָמִיה דְּרַבִּי יוֹרָא, מִי שְׂאֵין לוֹ חֲלוּק לְקוֹרֵעַ מִמִּיתָא אֶחָד
מִקְרוֹבִיו, וְנִהוּגָתָה לוֹ חֲלוּק הִנִּיתָן לְקִרְיָה בְּתוֹךְ שְׂבָעָה, קוֹרֵעַ עֲבָשִׁי.
אֵךְ אִם נִדּוּמָן לְאַחַר שְׂבָעָה, אֵינוֹ קוֹרֵעַ, שְׂאֵין קִרְיָה לְאַחַר שְׁבַעָה.
וּכְשֶׁשָּׂמַע דְּבִרֵּי בְּבִרְיָתָא עֲנִי רַבִּי יוֹרָא בְּתִרְיָה וְהַשְׁלִימָהּ, כָּמָה
דְּבָרִים אֲמִירָא שְׂאֵינוֹ קוֹרֵעַ לְאַחַר שְׁבַעָה, כָּמָה אֶחָד מִחְּחִיבֵי מִתִּי
מִצָּנָה – אֶחָד מִחְּמַשְׁת קְרוֹבִיו שְׁכָחֵן מִיִּטְמָא לָהֶם, מִלְּבָד אֲבִיו
וְאִמּוֹ, אֲבָל עַל אִבּוֹ וְעַל אִמּוֹ, קוֹרֵעַ וְהוֹלֵךְ גַּם לְאַחַר שְׁבַעָה כְּשֶׁלָּא
הִיָּה לוֹ חֲלוּק לְקוֹרְעוֹ וְכוּ'. וּמִבּוּאָר שְׂאֵף לְאַחַר שְׁבַעָה יֵשׁ חוּבַת
קִרְיָה לְאַבְל, וְאֵם כֵּן גַּם אִם שְׂמַע שְׁמוּעָה קְרוֹבָה וְנִתְרַחֲקָה חִיּוֹב
בְּקִרְיָה אִף שְׂאֵינוֹ נִהוּג אֲבִילוֹת שְׁבַעָה.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם יֵשׁ לּוֹמֵר שְׂאֵין חִיּוֹב קִרְיָה לְאַחַר שְׁבַעָה,
וְכִי תִנָּא תִּהְיִי שִׁישׁ לְקוֹרְעַת לְאַחַר שְׁבַעָה בְּמוֹת אֲבִיו וְאִמּוֹ, אֵינוֹ
מִדִּין חִיּוֹב קִרְיָה אֲלָא לְכַבּוֹד אִבּוֹ וְאִמּוֹ, וּמִדִּין כִּיבוֹד אֲבִי וְאִמּוֹ.
בְּרִיָּתָא הַמְּבִאֵרֵת עַל אֲלוֹ קְרוֹבִים שְׁמִתּוֹ צָרִיךְ לְהִתְאַבֵּל: תִּנָּי רַבָּנָן,

גם מתורגמן אצלו שיחזור על דבריו בקול רם כרגיל. אָמַר לִיה רַב,
הֲרֵי תִנְיָא בְּבִרְיָתָא שְׁמוּתָא לֵאבֵל לְהוֹרֹת לְרַבִּים וּבְלָבָד שְׁלֵא
יַעֲמִיד תּוֹרְנָנָן, שִׁישׁ לִשְׁנוֹת בְּכָל מַה שְׁנִיתָן. מִבְּרֵרֶת הַגְּמָרָא: וְאֵלָא
חֵיב עֲבִיד – כִּיצַד עוֹשֶׂה שִׁישְׁמַע הַצִּיבּוֹר אֶת דְּבָרָיו. מִשִּׁיבָה
הַגְּמָרָא: כִּי הָא דְתִנְיָא בְּבִרְיָתָא, מַעֲשֶׂה וְנֶט שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בֵּר
אֵילָעִי, וְהָיוּ רַבִּים צָרִיכִים לוֹ וְנִכְנָס לְבֵית הַמְּדֻרָשׁ בְּיָמֵי הָאֲבֹלֹת
לְדִרּוֹשׁ, וְנִכְנָס רַבִּי חֲנִנְיָה בֶן עֲקֵבָי וְיֹשֵׁב בְּצִדּוֹ, וְלָחַשׁ הוּא אֶת דְּבָרֵי
הַדְּרָשָׁה לְרַבִּי חֲנִנְיָה בֶן עֲקֵבָי, וְרַבִּי חֲנִנְיָה בֶן עֲקֵבָי אִמְרָה
לְתוֹרְנָנָן, וְתוֹרְנָנָן הִשְׁמִיעַ אוֹתָהּ בְּקוֹל לְרַבִּים. וּבִאֲפֻן כּוֹחַ מוֹתֵר עַל
יְדֵי תוֹרְגָמָן.

בְּרִייתָא בְּדִינֵי הַנַּחַת תְּפִלִּין בְּיָמֵי הָאֲבִילּוֹת: תָּנוּ רַבָּנָן, אֲבָל בְּשִׁלְשָׁה
יָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל הָאֲבִילּוֹת אֲסוּר לוֹ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין. מִיּוֹם שְׁלִישִׁי
וְאַלְהָ, וְשְׁלִישִׁי עֲצֻמוֹ בְּכָלֵל, מוֹתֵר לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין, וְאִין אִם בָּאוּ פָּנִים
חֲרָשׁוֹת – אֲנָשִׁים שְׁעָדִין לֹא בָּאוּ עַד עֵתָה לְנַחֲמֹה, אִינִי חוֹלֵץ
הַתְּפִלִּין וְאִינוּ חוֹשׁ שִׁיחֲשֹׁדָהּוּ שֶׁהֵנִיחָם גַּם בְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים,
דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, אֲבָל בְּשָׁנֵי יָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל
הָאֲבִילּוֹת אֲסוּר לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין, וּמִיּוֹם שְׁנִי וְשָׁנִי עֲצֻמוֹ בְּכָלֵל, מוֹתֵר
לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין, וְאִם בָּאוּ פָּנִים חֲרָשׁוֹת בְּשָׁנֵי, חוֹלֵץ, שִׁיחֲשֹׁדָהּוּ
שֶׁהֵנִיחָם גַּם בְּיָוֵם רִאשׁוֹן.

הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֶת סִבְרוֹת הַתְּנָאִים: אָמַר רַב כּוֹתָנָה, מָאִי טַעְמָא דְרַבִּי
אֱלִיעֶזֶר, דְּכֹתִיב (דְּבָרִים ל"ד) לֵאחֹר מִיתַת מֹשֶׁה וְיִתְחַמֵּן יָמֵי כְּבִי אֲבָל
מִשָּׁה, וּמִיַּעוֹט רַבִּים שָׁנִים, וְהִינֵנו שְׁנֵי יָמֵי אֲבָל, וְאִין רָאוּי לְהִנִּיחַ
בְּהֵם תְּפִלִּין שְׁנֵי אֲמַר בְּהֵם 'פֶּאֶר'. אָמַר רַב עִינָא, מָאִי טַעְמָא דְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ, דְּכֹתִיב (עֲמוֹס ה') בְּתוֹכָתָהּ הַגְּבִיא לְיִשְׂרָאֵל עַל קִיצָה שֶׁל
עֵדֶת יִשְׂרָאֵל אִם יוֹסִיפוּ לְחִטּוֹא וְאַחֲרֵיתָהּ כְּיוֹם מָוֶה, וְהִינֵנו כְּיוֹם
הָאֲבֵל הַמֶּר, וּמִשְׁמַע שְׁהוּא יוֹם אֶחָד. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
נָמִי קֵשָׁה לְדִבְרֵיו, הָא כֹּתִיב 'וְיִתְחַמֵּן יָמֵי' וְנָוִי שְׁמִשְׁמַע שְׁהָאֲבֵל שְׁנֵי
יָמִים. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לָהּ, בְּאֵמַת הָאֲבֵל הוּא רַק יוֹם אֶחָד,
וְשָׁנֵי מִשָּׁה שְׁנֵי אֲבֵלּוֹת עֲלִיו יוֹתֵר מִכָּר, מִשּׁוּם דְּתִקְּפוּ אֲבֵלִיָּה –
שְׁהִיָּה אֲבֵלּוֹ חוֹק מִפְּנֵי גְדֻלּוֹתוֹ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נָמִי, הָא
כֹּתִיב 'וְאַחֲרֵיתָהּ כְּיוֹם מָוֶה', שְׁהוּא רַק יוֹם אֶחָד. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא:
עִינָא כְּרִימָא – מִרִּירוֹת הָאֲבֵל חָד יוֹמָא הוּא, וְבוּ יֵשׁ לְהַרְבּוֹת בִּבְכִי,
אִךְ הוּא נִמְשָׁךְ יוֹם נוֹסֶף.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה הַהֲלָכָה זוֹ: אָמַר עוּלָא, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
בְּחִלְצָה, שְׁאִין צָרִיךְ לְחַלּוֹץ הַתְּפִלִּין כְּשִׁבְאִים פָּנִים חֲדָשׁוֹת,
וְהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּהִנְחָה, שְׁמוּתָא לְהִנְחָה בְּיָוֵם הַשְּׁנִי.
מִסְתַּפְקָת הַגְּמָרָא: אִיפְּעִיָּא לָהּ, כְּיוֹם שְׁנֵי לְעוּלָא, הָאִם חוֹלֵץ בְּפָנִים
חֲדָשׁוֹת אוֹ אִינוּ חוֹלֵץ. פּוֹשְׁטָת הַגְּמָרָא: תָּא שְׁמַע, אָמַר עוּלָא, חוֹלֵץ
כְּשִׁבְאִים פָּנִים חֲדָשׁוֹת, וּמִנִּיחַ כְּשִׁבְאִים, וְאִפְּלִי אִם בָּאִים מִמָּה
פְּעָמִים. וְכִיּוֹן שְׁאִמַר שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁאִינוּ חוֹלֵץ, וְדָאִי שְׁמוֹה
שְׁאִמַר חוֹלֵץ וּמִנִּיחַ כּוֹנֵנָתוֹ בְּיָוֵם הַשְּׁנִי, וְנִמְצָא שֶׁסָּבַר שְׁחוּלֵץ בְּיָוֵם
הַשְּׁנִי. וּמִבִּיאָה הַגְּמָרָא רְאִיָּה מִבְּרִייתָא: תִּנְיָא נָמִי חֵבִי, יְהוּדָה בֶּן
תִּימָא אָמַר, חוֹלֵץ בְּפָנִים חֲדָשׁוֹת וּמִנִּיחַ כְּשִׁבְאִים וְאִפְּלִי מִמָּה
פְּעָמִים בְּיָוֵם.

דַּעַה חוֹלְקָת: רַבָּא אָמַר, בֵּין שְׁהִנִּיחַ תְּפִלִּין בְּיָוֵם הַשְּׁנִי שׁוֹב אִינוּ
חוֹלֵץ אִף בְּפָנִים חֲדָשׁוֹת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָא רַבָּא הוּא דְאָמַר (לַעֲל)
ב. שֶׁהֲלָכָה כְּתָנָא דִּידָן דְאָמַר שְׁאִם כְּפָה הַמִּיטָה שְׁלִישָׁה יָמִים קוֹדֵם
הָרַגֵל קִיָּים הָאֲבִילּוֹת, וּמִבְּאֵר שְׁנֵי שְׁלִישָׁה יָמִים, וּמִדּוֹעַ לַעֲנִין
תְּפִלִּין מִיִּקָּל כְּבֵר בְּיָוֵם הַשְּׁנִי.

הַקְשָׁה לוֹ רַב אֲשִׁי: אֵלָא מַעֲתָה לְגַבִּי חֲלִיצָה שְׁנֵי אֲמַר (דְּבָרִים כ"ח)
'וְעָמַד וְאָמַר לֹא חֲפָצְתִּי לְקַחְתָּהּ, וְכִי חֵבִי נָמִי יֵהֵא הַדִּין, שְׁחִיב
לְעַמּוֹד כְּשִׁאֲמַר לֹא חֲפָצְתִּי לְקַחְתָּהּ, וְהָא תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא שְׁכַל
מַעֲשֶׂה הַחֲלִיצָה כְּשֶׁר בֵּין כְּשִׁהּחוּלָץ יוֹשֵׁב וּבֵין כְּשִׁהּוּא עוֹמֵד וּבֵין
כְּשִׁהּוּא מוֹטָה עַל צִידוֹ.

תִּרְץ אֲמִירָא: אָמַר לִיה, הָתָם בְּחִלְצָה לֹא כֹתִיב 'וְעָמַד וְאָמַר'
שְׁמִשְׁמַע שִׁישֵׁב וְהוֹצִרָךְ לְקוֹם וְלֹאמַר כֵּךְ, אֲלָא נִאֲמַר כְּלִשּׁוֹן בְּנֵי
אָדָם שְׁעַמְד וְאִמַר, אוֹלָם הָכָא בְּאִיּוֹב כֹּתִיב 'וְיָקָם וְיִקְרַע', וּמִשְׁמַע
שִׁישֵׁב וְקָם לְקָרוֹעַ, וּמוֹה מִבְּאֵר שִׁישׁ לְקָרוֹעַ עַל הַמֶּת מַעֲמוֹד.
הַגְּמָרָא דְנָה בְּרִאִיָּה מֵאִיּוֹב: אָמַר רַבִּי כֵר הָא, מִנֵּן לְקָרִיעָה שְׁהִיא
מַעֲמוֹד, שְׁנֵי אִיּוֹב א. וְיָקָם אִיּוֹב וְיִקְרַע אֶת מְעִילוֹ. מִקְשָׁה
הַגְּמָרָא: מִנֵּן שְׁקָרַע מַעֲמוֹד מִשּׁוּם שְׁכַךְ הַדִּין, דְּלָמָּא מִלְּתָא
יְתִרְתָּא הוּא דְעָבִיד – שְׁמָא הוֹסִיף דְּבַר מְרֻב צַעַר שְׁמוֹתוֹ כֹּל בְּנֵי,
דָּאִי לֹא תִימָא חֵבִי, יִקְשָׁה שְׁמָה שְׁנֵי אֲמַר שֶׁם 'וְיָנִי אֶת רִאשׁוֹ', שְׁתִּלַּשׁ
שַׁעַר רִאשׁוֹ, וְכִי חֵבִי נָמִי יִתְחַיֵּב כֹּל אֲבָל לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֲלָא וְדָאִי
הוֹסִיף מַעֲשִׂי אֲבָל יוֹתֵר מִחֻבּוֹתָהּ, וְכִיצַד לְמַדִּים מִמֶּנּוּ דִּין קָרִיעָה
מַעֲמוֹד בְּכָל אֲבָל.

לֵכָן מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אֵלָא לְמַדִּים קָרִיעָה מַעֲמוֹד מִתְּהָא, שְׁנֵי אֲמַר
בְּבִיטָתָא אֲמַר בֶּן דּוֹד הַמֶּלֶךְ (שְׁמוּאֵל ב' י"ג ל"א) 'וְיָקָם הַמֶּלֶךְ וְיִקְרַע אֶת
בְּגָדָיו', וּמִבְּאֵר שְׁקָרִיעָה עַל מֵת הִיא מַעֲמוֹד.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְדָלָמָּא מִלְּתָא יְתִרְתָּא עָבִיד – שְׁמָא גַם הוּא לֹא
עָשָׂה כֵּךְ מִן הַדִּין אֲלָא מַצַּעַר עַל הַרִיגַת בְּנֵי, דָּאִי לֹא תִימָא חֵבִי,
יִקְשָׁה מַה שְׁנֵי אֲמַר שֶׁם 'וְיִשְׁכַּב אֶרְצָה', וְכִי חֵבִי נָמִי יִנְהַג כֹּל אֲבָל,
וְהִתְנָא בְּבִרְיָתָא, אִם יֹשֵׁב הָאֲבָל עַל גְּבִי מִשָּׁה אוֹ עַל גְּבִי כְּפָא אוֹ
עַל גְּבִי אוֹדִינִי – מִכְתָּשֶׁת גְּדוּלָה (גְּדוּלָה עַל גְּבִי קָרַע מְכוּלֵן)
[גְּדוּלָה מְכוּלֵן אֲמַר וְאִפְּלִי יֵשׁ עַל גְּבִי קָרַע], לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתָהּ.
וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַדִּין שְׁלֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתָהּ הוּא שְׁלֹא קִיָּים כְּפָאִית
הַמִּשָּׁה וְיֹשֵׁב עַלִּיהָ כְּדִין אֲבָל. וְאִם כֵּן וְדָאִי שְׁכִיבַת דּוֹד הִיטָה מַצַּעַר
וְלֹא מִדִּינֵי אֲבָל, וְכִיּוֹן שְׁעָשָׂה יוֹתֵר מִחֻבּוֹתָהּ כִּיצַד נִיתָן לְהוֹכִיחַ
שְׁקָרַע מַעֲמוֹד מִהֲלָכָה וְלֹא שְׁנֵי כֵךְ מַצַּעַר.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַבִּי בֵר חֲמַא לְמַקְשָׁה, מַה שְׁנֵי אֲמַר
וְיֹשֵׁב אֶרְצָה אִין הַכּוֹנֵנָה שְׁכַבְב מִמֶּשׁ עַל הָאֶרֶץ, אֲלָא כְּעִין
אֶרְצָה, כְּלֹמֶר שְׁכַפָּה מִיטָתוֹ וְשַׁכְב עֲלֶיהָ בְּסִמּוֹךְ לָאֶרֶץ, וְנִמְצָא
שְׁכַל הַנֶּאֱמָר בְּפִסּוֹךְ הוּא מִדִּינֵי אֲבָל, וְלְמַדִּים מִשּׁוּם קָרִיעָה מַעֲמוֹד.
הַגְּמָרָא מוֹנֵה אֶת הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּיָמֵי הָאֲבִילּוֹת: תָּנוּ רַבָּנָן,
(ו) אֵלּוּ דְּבָרִים שְׁאֲבָל אֲסוּר בְּהֵן בְּשִׁבְעַת יָמֵי הָאֲבִילּוֹת, אֲסוּר
בְּמִלְּאָכָה, וּבְחִרְצָה, וּבְסִיכָה בְּשִׁמּוֹן, וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּשָּׁה, וּבְנִעֻלָּת
הַמִּנְיָל שֶׁל עוֹר, וְאֲסוּר לְקָרוֹת כְּתוּרָה וּבְנִיבָאִים וּבְכִתּוּבִים, וְלִשְׁנוֹת
בְּמִשְׁנָה, בְּמִדְרָשׁ – דְּרָשׁוֹת הַדִּינִים מִפְּסוּקִים, וּבְהִלּוֹת שְׁנֵי
בְּבִרְיָתוֹת, וּבְהִשָּׁם – סִבְרוֹת הָאֲמֹרָאִים, וּבְאִנְדוּת שֶׁל טַעְמֵי
הַמִּקְרָאוֹת. וְאִם הָיוּ רַבִּים צָרִיכִין לוֹ שִׁדְרוֹשׁ לָהֶם אִינוּ נִמְנָע
מִלְּדִרּוֹשׁ. וּמַעֲשֶׂה וְנֶט בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹסִי בְּצִיפּוֹרִי, וְנִכְנָס לְבֵית
הַמְּדֻרָשׁ בְּיָמֵי הָאֲבִילּוֹת וְדָרַשׁ כֹּל הַיּוֹם בּוֹלוֹ, כִּיּוֹן שְׁהָיוּ רַבִּים צָרִיכִים
לוֹ.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין הַלָּכָה זוֹ: רַבָּה בֵר כֵּר חֵנָה אִיתְרַעָא
בֵּיה מִלְּתָא – אִירַע לוֹ דְּבַר אֲבָל, וְכִיּוֹן דָּלָא לְמִיפֵק לְפִירְקָא – לֹא
לְצַאֵת לְדִרְשָׁה מִשּׁוּם אִיסוּר תְּלִמּוֹד תּוֹרָה. אָמַר לִיה רַבִּי חֲנִינָא,
הָרִי שְׁנֵינוּ בְּבִרְיָתָא שְׁאִם הָיוּ רַבִּים צָרִיכִין לוֹ אִינוּ נִמְנָע מִלְּדִרּוֹשׁ.
וְאִכּוֹן יֵצֵא רַבָּה לְדִרּוֹשׁ, אִךְ כִּסֵּר לְאִוְקָמִי אֲמֹרָא עֲלֶיהָ – לְהַעֲמִיד

מועד קטן. ואלו מגלחין – פרק שלישי דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכה

רש"י

אודייני – מכתשת גדולה. מכולם – אמרו אפילו ישן על גבי קרקע לא יצא – עד שיכפה מטתו וישב עליה. כעין ארצה – כלומר, שכפה מטתו וישב עליה. ולעולם קריעה מעמוד. ואסור לקרות – כדאמרין לעיל (טו,א). מדאמר רחמנא ליחזקאל: האנק דום. והא דאמר (סוכה כה,א): אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין – התם שאר מצות בעלמא, אבל הני – אית בהו שמחה.

רבים צריכים ליה – לדרשה, כבר לאוקמי אמורא עליה – תרגמן, ושלישי בכלל – מותר להניח תפילין. דעיקר אבילות אינו אלא שני ימים. ואם באו פנים חדשות – ביום שלישי, אפילו הכי אינו חולץ תפילין. אף על גב דאיכא למיחש דלמא אמרו ובשני ימים הראשונים נמי הניח תפילין. רבי יהושע אומר וכו' – דעיקר אבילות אינו אלא יום אחד. ואם באו פנים חדשות – ביום שני – חולץ תפילין. מאי טעמא דרבי אליעזר – דסבר עיקר אבילות שני ימים. דכתיב ויתמו ימי – דמשמע שני ימים. עיקר מריא יום אחד – אבל אבילות שני ימים. הלכה כרבי אליעזר בחליצה – שאם באו פנים חדשות בשלישי – אינו חולץ, והלכה כרבי יהושע בהנחה – דבשני מותר להניח תפילין. בשני לעילא חולץ – בשלישי קאמר הלכה כרבי אליעזר דאמר אינו חולץ, אבל בשני – לא ידענא אי חולץ אי לא. חולץ ומניח – בשני. אפילו מאה פעמים ביום. וכי באו פנים חדשות – חולץ, וכי ליכא פנים חדשות – מניח. רבא אמר כיון שפניח – בשני, שוב אינו חולץ לפנים חדשות. והאמר רבא – לעיל (כא,ב) בכפית המטה, הלכה כחנא דידן דאמר שלשה ימים עיקר אבילות. הכי נמי – נבעי שלשה ימים להניח תפילין.

מצוה

סבר לאוקמי אמורא עליה – אמר ליה רב, תנאי: ובלבד שלא יעמיד תורנגמן. ואלא היכי עבד? כי הא דתנאי: מעשה ומת בנו של רבי יהודה פר אלעאי, ונכנס לבית המדרש. ונכנס רבי חנניה בן עקביא וישב בצדו, ולחש הוא לרבי חנניה בן עקביא, ורבי חנניה בן עקביא לתורנגמן, ותורנגמן השמיע לרבים. תנו רבנן: אבל, שלשה ימים הראשונים אסור להניח תפילין. משלישי ואילך, ושלישי בכלל – מותר להניח תפילין. ואם באו פנים חדשות – אינו חולץ, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: אבל, שני ימים הראשונים – אסור להניח תפילין, משינו ושני בכלל – מותר להניח תפילין, ואם באו פנים חדשות – חולץ. אמר רב מתנה: מאי טעמא דרבי אליעזר – דכתיב: "ויתמו ימי כבי אבל משה". אמר רב עינא: מאי טעמא דרבי יהושע – דכתיב: "ואחריתה ביום מר". ורבי יהושע נמי, הא כתיב: "ויתמו ימי וגו'!" אמר לך: שאני משה, דתקיף אכליה. ורבי אליעזר נמי, הא כתיב: "ואחריתה ביום מר"! עיקר מריא חד יומא הוא. אמר עולא: הלכה כרבי אליעזר בחליצה, והלכה כרבי יהושע בהנחה. איבעיא להו: בשני לעולא, חולץ או אינו חולץ? תא שמע, אמר עולא: חולץ ומניח אפילו מאה פעמים. תנאי נמי הכי, יהודה בן תימא אומר: חולץ ומניח אפילו מאה פעמים. רבא אומר: כיון שהניח – שוב אינו חולץ. והא רבא הוא דאמר: הלכה כחנא דידן, דאמר: שלשה –

אלא מעתה ועמד ואמר הכי נמי – משמע: ועמד ואמר – היינו אפילו מיושב. והא דאמרין פרק "מצות חליצה" (יבמות קא,א) בתי עמודי – לבתחילה שמו צריך עמידה מדרבנן. מיהו קשה: ד"ועמדו שני האנשים" (דברים יט) דבעינן עומדי ויש לומר: ד"ועמדו ואמר" דאי משמע אפילו מיושב, כמו "ועמדו וקשרו" (לעיל יח,ב) אבל "עמדו" לחוד לא משמע הכי. דאי לא תימא הכי

אלא מעתה – "ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה" הכי נמי? והא תנאי: בין יושב בין עומד בין מופת! אמר ליה: התם לא כתיב "ועמד ואמר" הכא כתיב "ויקם ויקרע". אמר רמי בר חמא: מנין לקריעה שהיא מעומד – שצאמר: "ויקם איזב ויקרע". דלמא מילתא יתירתא הוא דעבד? דאי לא תימא הכי – "וינו את ראשו" הכי נמי? אלא מהכא: "ויקם המלך ויקרע את בגדיו". ודלמא מילתא יתירתא עבד? דאי לא תימא הכי – "וישכב ארצה" הכי נמי? והתנאי: ישב על גבי מטה, על גבי כסא, על גבי אודייני גדולה, על גבי קרקע – מפורץ לא יצא ידי חובתו, ואמר רבי יוחנן: שלא קיים כפית המטה. אמר ליה: כעין ארצה. תנו רבנן, ואלו דברים שאכל אסור בהן: אסור במלאכה, וברחיצה, ובסיכה, ובתשמיש המטה, ובנעילת הסנדל, ואסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה, במדרש ובהלכות ובתלמוד ובאגדות. ואם היו רבים צריכין לו – אינו נמנע. ומעשה ומת בנו של רבי יוסי בציפורי, ונכנס לבית המדרש ודרש כל היום כולו. רבה בר בר חנה איתרעא ביה מילתא, סבר דלא למיפק לפירקא. אמר ליה רבי חנינא: אם היו רבים צריכין לו – אינו נמנע.

הכי עבד? כי הא דתנאי: מעשה ומת בנו של רבי יהודה פר אלעאי, ונכנס לבית המדרש. ונכנס רבי חנניה בן עקביא וישב בצדו, ולחש הוא לרבי חנניה בן עקביא, ורבי חנניה בן עקביא לתורנגמן, ותורנגמן השמיע לרבים. תנו רבנן: אבל, שלשה ימים הראשונים אסור להניח תפילין. משלישי ואילך, ושלישי בכלל – מותר להניח תפילין. ואם באו פנים חדשות – אינו חולץ, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: אבל, שני ימים הראשונים – אסור להניח תפילין, משינו ושני בכלל – מותר להניח תפילין, ואם באו פנים חדשות – חולץ. אמר רב מתנה: מאי טעמא דרבי אליעזר – דכתיב: "ויתמו ימי כבי אבל משה". אמר רב עינא: מאי טעמא דרבי יהושע – דכתיב: "ואחריתה ביום מר". ורבי יהושע נמי, הא כתיב: "ויתמו ימי וגו'!" אמר לך: שאני משה, דתקיף אכליה. ורבי אליעזר נמי, הא כתיב: "ואחריתה ביום מר"! עיקר מריא חד יומא הוא. אמר עולא: הלכה כרבי אליעזר בחליצה, והלכה כרבי יהושע בהנחה. איבעיא להו: בשני לעולא, חולץ או אינו חולץ? תא שמע, אמר עולא: חולץ ומניח אפילו מאה פעמים. תנאי נמי הכי, יהודה בן תימא אומר: חולץ ומניח אפילו מאה פעמים. רבא אומר: כיון שהניח – שוב אינו חולץ. והא רבא הוא דאמר: הלכה כחנא דידן, דאמר: שלשה –

מצוה

מעתה ועמד ואמר הכי נמי – משמע: ועמד ואמר – היינו אפילו מיושב. והא דאמרין פרק "מצות חליצה" (יבמות קא,א) בתי עמודי – לבתחילה שמו צריך עמידה מדרבנן. מיהו קשה: ד"ועמדו שני האנשים" (דברים יט) דבעינן עומדי ויש לומר: ד"ועמדו ואמר" דאי משמע אפילו מיושב, כמו "ועמדו וקשרו" (לעיל יח,ב) אבל "עמדו" לחוד לא משמע הכי. דאי לא תימא הכי וישכב ארצה וכו' – אף על גב דישכב ארצה כתיב נמי אצל הילד דבת שבע, אף על גב דלא גבי מת כתיב אלא על בנו ושמו: הואיל והנביא אמר לו "מות מות" – הרי הוא כמות, ואף על פי שהתפלל עליו שחייה. וכענין זה אמר בירושלמי: הקדוש ברוך הוא שהיה יודע שתהיה להיות מכול – היה מתאבל על עולמו קודם המבול. ובתוספות הרב הקשה, כי הסוגיא משונה: בתחילה אמר מלתא יתירתא עבד, דאי לא תימא הכי, והדר מקשה דלא יצא ידי חובתו ונ"ל דהכי פ"י: מלתא יתירתא. והכי נמי כהפ מטתו ושכב על גבי קרקע, ואם כן עבד מלתא יתירתא. דליכא למימר ושכב – היינו כפית המטה – דהא לא יצא ידי חובתו מכפית המטה. אמר ליה: כעין, וליכא שום יתור. וניחא ליה לשנויי הכי: מלומר שהיה מלתא יתירתא, ולדוכיח קריעה מכפית המטה.

אלו דברים שאכל אסור בהן – הבא לא חשיב דברים שמצוה עליהן כגון כפית המטה ועטיפת הראש, דלא חשיב אלא מילי דאסור בהן. תפילין ושאינן שלום לא חשיב, דאין זה כל ימי האבל, כדאמר לקמן, תכבוסת לא חשיב – דהויא בכלל רחיצה. אף על גב דלעיל (טו,א) מייתי תרי קראי לרחיצה ולתכבוסת. אבל הני דלא נהגים כל השבוע – לא. לאפקי מפירוש הרב רבי אליעזר שפירש שריבנו שמואל היה מתיר לאבל לעשות מלאכה אחר שלשה ימים. ומה שאין נהגין עתה לעשות עטיפת הראש וכפית המטה – סמכין אדא דאמרין בירושלמי: אכסנאי אינו חייב בכפית המטה, דלא לימרוך חרש הוא. פירוש: מכשף. וכמו כן, אנו בין הנכרים, ויש בינינו עבדים ושפחות. ועוד יש ליתן טעם בכפית המטה: לפי שמטות של כן יכולין לשכב בנחת מצד זה כמו מצד זה, ואין ניכרת הכפיה. דיש להן ארבעה קונדסים מלמעלה כעין רגלים. וכדאמרין לקמן: דרגש אין צריך לכפותו. ועוד יש ליתן טעם בעטיפת הראש – שלא היה מביא כי אם לידי שחוק ענין עטיפת ישמעאלים. ואסור לקרות בתורה – בתשובת רבינו יצחק וקני כתב כי רבינו יעקב היה אוסר בימי אבלו באיוב ובקינת ובירמיה. ומה שהביא רבי יצחק רביא לאסור מדאמר לעיל (טו,א) אסור שברמיה, מולא תני ליה בשמעתין, כמו תשעה באב שילחי תענית (ל,א). ובימי וקנתו חור וחתיר. ובירושלמי אמר: אבל שונה במקום שאינו רגיל. משמע ששונה כמו בתשעה באב, שאומר בפרק בתרא דתענית (שם): אבל קורא במקום שאינו רגיל. והכי קאמר התם: כל מצות הנחגות באבל – נהגות בתשעה באב, ואסור לקרות בתורה כו' אבל קורא במקום שאינו רגיל, וקורא באיוב וקנית וכו'. משמע לכאורה דאבל ותשעה באב שוין, כדקאמר בירושלמי. ומיהו, אבל שונה במקום שאינו רגיל, משמע דהא דוקא שרי, ולא באיוב ובקינת ובירמיה. ומה שהביא רבי יצחק רביא לאסור מדאמר לעיל (טו,א) אסור בדברי תורה, שנאמר "האנק דום" ומשמע הכל – אין נראה לי ראייה, דלא קאמר אלא מדבר המשמחו. כדאמר בתענית (א,א) משום שנאמר "פקדי ה' ישרים משמחי לב". ודע דבולדו לאו דוקא. דהא קאמר אסור בתפילין, שנאמר "פארך תבוס עליוך" ואינו אסור כל ימי אבלו.

משלישי ואילך – ושלישי חשבינן ומקצתו ככולו. ומדרבנן, דהא לא מייתי קרא אלא לשני ימים, דכתיב "ויתמו ימי כבי אבל משה" הרב רבי אליעזר. והאי "ויתמו" – בתפילין. וכן "ואחריתה ביום מר" – טפי מכל שאר מילי, דכל שעה שהוא מר נפש מתעלל בעפר ואין זה פאר. כדפירש בקנטרס בכתובות (א,ב) רבינו יצחק בן אשר. ובתשעה באב היה אומר רבי יצחק וקני דשרי, כמו בשלישי דשרי.

חולץ ומניח אפילו מאה פעמים – פירוש: חולץ בפנים חדשות, ומניח כשילכו. וכן כל שעה שילכו, ומנהיג משום בין לרבי אליעזר בין לרבי יהושע בפנים חדשות – אסור, לרבי אליעזר – להניח אסור, ולרבי יהושע – אפילו חולץ.

מכאן

מכאן ואילך עושה בצינעא בתוך ביתו — פירש בתוספת הרב: במתפרנס מן הצדקה קאי והכי משמע לעיל. דקאמר לעיל (יטב): הקובר מתו שני ימים קודם הרגל מונה חמשה ימים אחר הרגל ומלאכתו נעשית על ידי אחרים. משמע דהאכל אסור כל שבעה והתם נמי לא שרינן לעצמו שיהא עושה מלאכה. והכי נמי תניא במסכת שמחות (פרק ה):

אבל כל שבעה ימים, אסור בעשיית מלאכה הוא ובניו ובנותיו ועבדיו ושפוחותיו ובהמותו, כשם שהוא אסור לעשות לו — כך אחרים אסורים לעשות לו. פירשו: חוץ מזהויתו הפוכים ומלאכת האבד. מיום שלישי ואילך עושה מלאכה, דוקא במי שמתפרנס מן הצדקה וביצינעא, אבל אמרו חכמים תבא מארה לשכנינו בר, בר קפרא אומר: אף בשלישי לא יעשה כך. הביא בתוספות הרב. ולכאורה נראה דכיון דלפינן (לעיל כ.א) מ"דפכתי חגיגים לאב"י מה חג שבעה, לענין מלאכה איירי, וגם הרב רבי אליעזר מסופק דלמא אעני דוקא קאי. אבל בשם רבינו שמואל אמר: בכל אכילת קאי, מלאכה קתני מכאן ואילך עושה א"ע בצינעא ולא כדפרישית.

מכאן ואילך הולך — פירש בתוספת הרב: ועל זה סומכים שבאים בבית הכנסת בתשעה באב, ואינו יודע אם הוא מנהג טוב. ומדבריו מצינו למדון שחושב תשעה באב כמו לאחר שלשה, ונפקא מינה לענין תפילין, כדפרישתי לעיל.

מדבר עמו תנחומין ואינו שואל — וקשיא למאן דאמר מכאן ואילך שואל ומשיב. **מתה** אשתו ונשא אשה אחרת — משמע בתוך שלשים יום דאי לאחר שלשים יום היכי קאמר אינו רשאי ליכנס לביתו לדבר עמו תנחומין הא בשאר מתים נמי אמרו אינו מדבר עמו תנחומין וצריך לאוקמי באין לו בנים לפירוש רבנו תם שמתיר לישא אשה אחר שבעה אי נמי בהנחה לו בנים קטנים שמותר לישא מיד ולבעול אחר שלשים יום לפירוש רבינו יצחק והאריך בתוספות פרק קמא דכתובות (ד.א) ובליקוטין כתוב בתשובה.

מקום קרוב — פירשו בהלכות גדולות דהיינו עשר פרסאות.

אפילו בא ביום שביעי ממקום קרוב — ואם תאמר: הוא מקצת היום ככולו ויש לומר: כגון שלא עמדו עדיין מנחמין מאצלן. ויש נמי בפרק קמא דכתובות (ח.ב): ברכת אבלים בעשרה כל שבעה, ומסתמא היינו ביום. אי נמי יש לומר: מקצת היום ככולו לא הוי בלילה לענין שום דבר, כדאמרינן במגילה בפרק שני (כ.א) דשימור לילה לאו שימור הוא, לענין שבעה נקיים.

הלך

מצוה שאני תנו רבנן: **אבל**, **שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרָאוּשִׁים** - **אָסוּר בְּמִלְאָכָה**. ו**אִפְּלוּ עָנִי הַמִּתְפָּרְנֵם מִן הַצִּדְקָה**. **מִכָּאן וְאִילָךְ** - **עוֹשֶׂה בְּצִינְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְהָאִשָּׁה טוֹוָה בְּפֶלֶךְ בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ**. **תְּנוּ רַבָּנִין: אָבֵל, שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרָאוּשִׁים** - **אֵינוֹ הוֹלֵךְ לְבֵית הָאָבֵל, מִכָּאן וְאִילָךְ** - **הוֹלֵךְ, וְאֵינוֹ יוֹשֵׁב בְּמָקוֹם הַמִּנְחָמִין אֶלָּא בְּמָקוֹם הַמִּתְנַחֲמִין**. **תְּנוּ רַבָּנִין: אָבֵל, שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרָאוּשִׁים** - **אָסוּר בְּשִׂאֲלַת שְׁלוֹם, מִשְׁלֹשָׁה וְעַד שִׁבְעָה** - **מִשִּׁיב וְאֵינוֹ שׂוֹאֵל, מִכָּאן וְאִילָךְ** - **שׂוֹאֵל וּמוֹשִׁיב בְּדֶרֶכּוֹ**. **שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרָאוּשִׁים אָסוּר בְּשִׂאֲלַת שְׁלוֹם?** **וְהַתִּנְיָא: מַעֲשֶׂה וּמָתוֹ בְּנֵי שֵׁל רַבִּי עֲקִיבָא, נִכְנְסוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְהַסְפִּידוּם הַסֵּפֶר גָּדוֹל**. **בִּשְׁעַת פְּטִירְתָּן עָמַד רַבִּי עֲקִיבָא עַל סִפְסַל גָּדוֹל וְאָמַר: אַחֲנִינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁמַעְנוּ! אִפְּלוּ שְׁנֵי בָנִים חֲתָנִים - מִנוּחָם הוּא בְּשִׁבְלִי כְּבוֹד שְׁעִשִׁיתֶם. וְאִם בְּשִׁבְלִי עֲקִיבָא בָּאתֶם - הֲרִי כְּמָה עֲקִיבָא בְּשׂוֹק. אֶלָּא כִּד אֲמַרְתֶּם: "תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ בְּלָבוֹ" וְכָל שָׂכֵן שֶׁשֹּׂכְרֶכֶם כְּפוֹל, לָכוֹ לְבָחִיקֶם לְשְׁלוֹם**. **כְּבוֹד רַבִּים שָׂאֲנִי מִשְׁלֹשָׁה וְעַד שִׁבְעָה - מִשִּׁיב וְאֵינוֹ שׂוֹאֵל, מִכָּאן וְאִילָךְ** - **שׂוֹאֵל וּמוֹשִׁיב בְּדֶרֶכּוֹ**. **וְרַמְיָנָהוּ: הַמוֹצֵא אֶת חֲבִירוֹ אָבֵל, בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - מְדַבֵּר עִמּוֹ תְּנַחֲמוּן וְאֵינוֹ שׂוֹאֵל בְּשְׁלוֹמוֹ, לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - שׂוֹאֵל בְּשְׁלוֹמוֹ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר עִמּוֹ תְּנַחֲמוּן**. **מִתָּה אִשְׁתּוֹ וְנִשְׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת - אֵינוֹ רָשָׁאי לִפְנֵם לְבֵיתוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ תְּנַחֲמוּן**. **מִצָּוָה בְּשׂוֹק - אֹמֵר לוֹ בְּשִׂפָּה רָפָה וּבְכּוֹבֵד רֹאשׁ! אָמַר רַב אֲדִי בַר אֲבִין: הוּא שׂוֹאֵל בְּשְׁלוֹם אַחֲרִים - שְׂאֲחָרִים שְׂרִיין בְּשְׁלוֹם, אַחֲרִים אֵין שׂוֹאֲלִין בְּשְׁלוֹמוֹ - שֶׁהוּא אֵינוֹ שְׂרִי בְּשְׁלוֹם. וְהָא מִדְּקִתְּנִי מוֹשִׁיב - מִכְּלָל דְּשִׁיּוּלִין לִיהּ! דְּלָא יָדְעִי. אִי הֵכִי, הֵתֵם נָמִי! הֵתֵם מוֹדֵעַ לָהּ, וְלֹא מְהֵדֵר לָהּ. הֵכָא - לֹא צָרִיךְ לְאוֹדוּעִינָהּ. וְרַמְיָנָהוּ: הַמוֹצֵא אֶת חֲבִירוֹ אָבֵל, בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ - מְדַבֵּר עִמּוֹ תְּנַחֲמוּן וְאֵינוֹ שׂוֹאֵל בְּשְׁלוֹמוֹ, לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ - שׂוֹאֵל בְּשְׁלוֹמוֹ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר עִמּוֹ תְּנַחֲמוּן, אָבֵל מְדַבֵּר עִמּוֹ מִן הַצֵּד. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: הַמוֹצֵא אֶת חֲבִירוֹ אָבֵל לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, וּמְדַבֵּר עִמּוֹ תְּנַחֲמוּן, לָמָּה הוּא**

דּוֹמָה - לְאָדָם שֶׁנִּשְׁכַּבְרָה רִגְלוֹ וְחִיתָהּ, מִצָּוָה רּוֹפֵא וְאָמַר לוֹ: בְּלֶךְ אֲצִלִּי, שְׂאֲנִי שׂוֹכְרָה וְאַרְפָּאָהּ, כְּדִי שְׂתִדַּע שֶׁסָּמְכִינִי שְׁלִי יָפִין. לֹא קָשָׁי: הָא - בְּאֲבִיו וְאִמּוֹ, הָא - בְּשִׂאֲר קְרוֹבִים. הֵתֵם נָמִי יְדַבֵּר עִמּוֹ תְּנַחֲמוּן מִן הַצֵּד! אֵין, הֵכִי נָמִי. וְאֵינוֹ מְדַבֵּר עִמּוֹ תְּנַחֲמוּן - בְּדֶרֶכּוֹ, אָבֵל מְדַבֵּר

עִמּוֹ מִן הַצֵּד. **תְּנוּ רַבָּנִין: אָבֵל, שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרָאוּשִׁים בָּא מִמָּקוֹם קְרוֹב - מוֹנֶה עִמָּהּ, בָּא מִמָּקוֹם רְחוֹק - מוֹנֶה לְעַצְמוֹ**. **מִכָּאן וְאִילָךְ, אִפְּלוּ בָּא מִמָּקוֹם קְרוֹב - מוֹנֶה לְעַצְמוֹ**. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אִפְּלוּ בָּא בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִמָּקוֹם קְרוֹב - מוֹנֶה עִמָּהּ. אָמַר מַר: שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרָאוּשִׁים, בָּא מִמָּקוֹם קְרוֹב - מוֹנֶה עִמָּהּ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֵׁשׁ גָּדוֹל הַבֵּית בְּבֵיתוֹ. אִיבְעִינָא לָהּ:**

הלך

מצוה שאני - כלומר: הואיל ומצוה להניח תפילין - מצי להניח אלאחר בשני. **אשה** - אבילה, טוה בפלך. **אלא במקום המתנחמין** - סמוך לאבלים. **אפילו שני בנים חתנים** - קברתי, מנחם אני מרוב כבוד שעשיתם לי. **ואם בשביל עקיבא באתם הרי כמה עקיבא בשוק** - שלא הלבנתם לנחמן. **כל שכן ששכרם כפול** - שלכבוד התורה באתם. **לבו לבתיכם שלום** - הרי שאל בשלומן, ורמיניהו - דבתוך שלשים יום אינו שואל. **ונשא אשה** - בתוך שלשים יום, כגון שאין לו בנים, כדלקמן. **אינו רשאי ליכנס לביתו** - לנחמו, משום חלישת דעת דאשה אחרונה. קתני מיהת: בתוך שלשים יום אינו שואל בשלמו. כל שכן שדאכל עצמו אינו שואל בשלמו שזו. ולעיל קתני: משבעה ואילך משיב ושואל כדרכו. **אמר רב אדי** הוא שואל בשלום אחרים - כלומר: תריץ הא דתני מכאן ואילך שואל כדרכו - בתוך שלשים יום דהוא שואל בשלום אחרים, שחן שרויין בשלום הוא דקתני בתוך שלשים יום אינו שואל בשלמו - אין אחרים שואלין בשלמו. **מכלל דשיילי** - בתוך שלשים יום, וקשיא למאן דתני בתוך שלשים יום אינו שואל. **דלא ידעי** - כלומר, הא דתני דמשיב - להני דשאל ליה ולא ידעי דאכל הוא, אבל מאן דידע דאכל הוא - לא שאל ליה בתוך שלשים יום. **אי הכי** - דאוקמת לה בלא ידעי, אפילו שלשה ימים נמי משיב (למאן דשאל ליה, ואמר דאכל הוא) למאן דלא ידע ושאל ליה בתוך שלשה ימים. **התם מודע** להו - הא דקתני כל שלשה ימים אסור בשאילת שלום - אבל מודע להו דאכל הוא, ולא מהדר להו. **הבא** - לאחר שלשה לא צריך לאודועינהו למאן דלא ידעי דאכל הוא, שאל משיב. ורמיניהו בתוך שנים עשר חדש אינו שואל בשלמו - וקשה להך דתני לאחר שלשים יום שואל בשלמו. מן הצד - שאומר לו "תתנחם", ואינו מוכיר שם המת. **הא באל על אביו ועל אמו** - אינו שואל בשלמו עד שנים עשר חדש. **הא בשאר קרובים** - שואל בשלמו לאחר שלשים יום. **התם נמי** - שלשים, דמוקמת ליה בשאר קרובים. **ידבר עמו תנחומין מן הצד** - לאחר שלשים, כי היכי דבאביו ואמו מדבר עמו תנחומין מן הצד לאחר שנים עשר חדש. **ואמאי קתני לאחר שלשים אינו מדבר עמו תנחומים כלל** **התם נמי** - ומאי לאחר שלשים אינו מדבר עמו תנחומים - כדרכו. **מונה עמהן** - עם האבלים שבאותו מקום. **הואיל דבמקום קרוב הוה, ויכול לבא בתחלת האבילות** - חשבין ליה כמו דאנתא, דאינו מונה אלא חמשה ימים עם שאר אבלים. **מונה לעצמו** - שבעה שלמין. **שיש גדול הבית בבית** - שבא ומצא גדול הבית בבית - מונה עמהן עם אבילי הבית. **וזה שבא הוא הצעיר ממנו**. אבל אם היה גדול בדרך, ובא בתוך שלשה ימים, אפילו ממקום קרוב - מונה לעצמו, דלא חשיב אבילות דצעיר לאצטרופי גדול בהדיה.

הלך

מועד קטן דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכז

בשלומי עד תום שלשים.
מקשה הגמרא: אי הכי שכוונת הברייתא שמישיב שלום למי שאינם יודעים באבילותו מפני דרכי שלום, ה"תם בשלשה ימים ראשונים נמי ישיב להם מטעם זה, ומדוע מבואר בברייתא שאסור. מתרצת הגמרא: ה"תם מודע להו האבל לשואלים בשלומי על אבילותו שלא יקפידו על שאינם משיב להם, ולא מהדר להו שלום, אך ה"תם לאחר שלשה, אמנם אין לשאול בשלומי, אך אלו שאינם יודעים על אבילותו ושואלים, לא צריך לאודועינהו שהוא אבל, אלא ישיב להם.
עתה מקשה הגמרא על המבואר בברייתא השניה שלאחר שלשים מותר לאחרים לשאול בשלום האבל: ורמינהו, ששנינו בברייתא, המוצא את חברו אבל בתוך שנים עשר חדש לאבילותו, מדבר עמו תנחומין על מתו, ואינו שואל בשלומי, ואם מצאו לאחר שנים עשר חדש, שואל בשלומי, ואינו מדבר עמו תנחומין, אבל מדבר עמו תנחומים מן הצד, כלומר ברמז, שאינו מזכיר במפורש שם המת, אלא אומר לו תנחום. ואמר רבי מאיר, המוצא את חברו אבל לאחר שנים עשר חדש ומדבר עמו תנחומין, למה הוא דומה, לאדם שנשברה רגלו וחייתה ונחתה – נתרפאה, ומצאו רופא ואמר לו, בלך ו-בוא אצל אצלי שאני שוכרה לרגלך שוב וארפאנה, כדי שתדע שפסקמני שלי יפין. וכך המנחם אבל לאחר שנים עשר חדש, גורם צער למי שכבר נסתלקה ממנו, שאין כוונתו לנחם אלא לשבח עצמו שידוע לנחם. ומבואר שעד שנים עשר חדש אסור לשאול בשלום אבל, ושלא בברייתא הקודמת שמתירה לאחר שלשים.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא האוסרת כל שנים עשר חדש דיברה באבל על אביו ואמו, והא – הברייתא המתירה דיברה באבל על שאר קרובים.
מקשה הגמרא: אם הברייתא המתירה דיברה בשאר קרובים, ה"תם נמי לאחר שלשים ידבר עמו תנחומין מן הצד, כשם שבאביו ואמו עושה כך לאחר שנים עשר חדש, ומדוע מבואר בברייתא שלאחר שלשים אינו מדבר עמו תנחומים כלל. מתרצת הגמרא: אין הכי נמי – אכן כך הדין שמדבר עמו תנחומים מן הצד, וימא – מה הכוונה 'אינו מדבר עמו תנחומין', היינו בדרבנן, אבל מדבר עמו מן הצד.
ברייתא בדין אדם ששמע באיחור על מיתת קרובו: תנו רבנן, אבל בשלשה ימים הראשונים לאבילותו, ש"מ מקום קרוב, שהיה בעת הקבורה במרחק של עד עשרה פרסאות ממקום ישיבת שאר האבלים, ובא לשבת עמהם באבילותו, אף שהחסיר מימי אבילותו מונה עמקן שאר ימי האבילות במנינים, ואינו צריך למנות שבעה ימים מתחילה. ואם בא מקום רחוק יותר, מונה לעצמו שבעה ימים, ואינו מצטרף למנינים. אמנם אם בא מקום – מתום שלשה ימים ראשונים ואילך, אפילו בא מקום קרוב אינו מצטרף עמהם אלא מונה לעצמו. רבי שמעון אומר, אפילו בא האבל ביום השביעי מקום קרוב מונה עמקן.
הגמרא דנה בדברי הברייתא: אמר מר, שלשה ימים הראשונים בא מקום קרוב מונה עמקן. אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן, ודין זה הוא דווקא כשיש גדול הבית שמתאבל בבית, שאז הצעיר ממנו נמשך אחר שאר האבלים, אך אם גדול הבית המתאבל אינו בבית ועתה בא, אין אבילות הצעיר נחשבת לענין שיהיה הגדול טפל לה ויצטרף למנינה, אלא מונה שבעה לעצמו.
מסתפקת הגמרא בענין גדול הבית: איכא להו,

מתרצת הגמרא: מוצה שאני, שכיון שמצוה להניח תפילין הקילו להניחה כבר בשני כדי שלא תתבטל המצוה.
ברייתא בדיני אבל לענין מלאכה: תנו רבנן, אבל בשלשה ימים הראשונים לאבילות אסור במלאכה, ואפילו אם הוא עני המתפרנס מן הצדקה וזקוק למעות. ומכאן ואילך, עושה מלאכה בצניעות בתוך ביתו, והאשה האבילה העניה מונה בפלך בתוך ביתה.
ברייתא בדיני אבל לענין נידוחם אבילים: תנו רבנן, אבל בשלשה ימים הראשונים אינו יוצא מביתו ואף אינו הולך לבית האבל, ומכאן ואילך הולך לבית האבל, ושם אינו יושב במקום המנחמין אלא במקום האבלים המתנחמין, שגם הוא צריך לתנחומים.
ברייתא בדיני אבל לענין שאילת שלום: תנו רבנן, אבל בשלשה ימים הראשונים אסור בשאילת שלום לחבריו, ואף אינו משיב שלום, משעברו שלשה ימים ועד מלאת שבועה, משיב שלום ואינו שואל לאחרים בשלומם, מכאן ואילך שואל ומשיב בדרבנן.
מקשה הגמרא: וכי בשלשה ימים הראשונים אסור בשאילת שלום, והתניא בברייתא, משה ומוטו בניו של רבי עקיבא, ונכנסו – ונתאספו כל ישראל והספידום הקבר גדול. בשעת פטירתן – כשעמדו לעזוב, עמד רבי עקיבא על ספסל גדול שהכל יראוהו וישמעוהו, ואמר, אחינו בית ישראל שמעו, אפילו אם שני בני חתנים – שנישאו כבר הייתי קובר, מנוחם הוא, כלומר הייתי מתנחם, בשביל הכבוד שעשיתם לי בהתאספותכם. והמשיך לשבחם: ואם בשביל עקיבא לכבדו באתם, הרי כפה עקיבא יש בשוק ולא הלכתם לנחמם, אלא ודאי כך אמרתם שבאתם, תורת אלהיו בלבד! (תהלים לו לא) וראוי לכבדו ולנחמו על בניו, וכיון שלכבוד התורה באתם כל שכן ששכרם בפול, לכן לביתכם לשלום. ומבואר ששאל בשלום ישראל ביום ראשון לאבילותו.
מתרצת הגמרא: כבוד רבים שאני, שמשום כך שאל רבי עקיבא בשלומם, אך ביחוד אסור.
הגמרא מבארת את המשך דברי הברייתא: משלשה ועד שבועה משיב ואינו שואל, מכאן ואילך שואל ומשיב בדרבנן. מקשה הגמרא: ורמינהו, ששנינו בברייתא, המוצא את חברו אבל בתוך שלשים יום לאבילותו, מדבר עמו תנחומין על מתו, שכל שלשים יום עדיין נחשב לאבל, ואינו שואל בשלומי, שאינו שרוי בשלום, ואם מצאו לאחר שלשים יום, שואל בשלומי, ואינו מדבר עמו תנחומין שכבר אינו נחשב לאבל. מזה אשתו של חבירו, ונשא אשה אחרת בתוך שלשים יום לפטירת הראשונה, אינו רשאי לזכנם לביתו ולדבר עמו תנחומין על אשתו הראשונה, שלא תיחלש דעתה של השניה, ואם מצאו בשוק אומר לו דברי תנחומים בשפה רפה ובכבוד ראש. ומבואר שאף לאחר שבעה אסור לשאול בשלום האבל עד תום שלשים, וכל שכן שלאבל אסור לשאול בשלום אחרים, ושלא בברייתא הראשונה.
מתרצת הגמרא: אמר רב אידי בר אבין, הוא שואל בשלום אחרים לאחר תום השבעה כמבואר בברייתא הראשונה, כיון שאחרים שרוין בשלום, אך אחרים אין שואלין בשלומי, כיון שהוא אינו שרוי בשלום אלא בצער.
מקשה הגמרא: והא מדקתני בברייתא הראשונה שבתום שלשה ימים משיב ואינו שואל, מכלל דשילין ליה – שיותר לאחרים לשאול בשלומי, ולהם משיב, ושלא בברייתא השניה ששנינו שאסור לשאול בשלומי. מתרצת הגמרא: משיב רק לאנשים ולא ידעי שהוא אבל, מפני דרכי שלום, אך היודע אסור לשאול

47 הוא חבר זה, רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן,
48 הלכה כרבי שמעון בן גמליאל במריפות ברין שיבואר להלן בסמוך,
49 והלכה כרבי שמעון באכל כפי שיתבאר.
50 מבארת הגמרא: הלכה כרבי שמעון באכל, היינו הא דאמרן – מה
51 שלמדנו, שכשהגיע ממקום קרוב אחר שלשה ימים ראשונים,
52 מונה עם האבלים שבבית, ואינו צריך למנות מתחילה לעצמו.
53 והלכה כרבי שמעון בן גמליאל במריפות, היינו במה (דתנן) [דתניא]
54 בברייתא, בני מעים שבבהמה שניקבו באופן שהיא טריפה, וליחה
55 שעל הנקב פותחת למעינים, הבהמה פשוטה, כיון שעל ידי
56 הסתימה יכולה להיות יותר מ"ב חדש ואינה טריפה, דברי רבן
57 שמעון בן גמליאל.
58 הגמרא מבארת את הדין האחרון: מאי ליחה – באיזו ליחה אמר
59 רבן שמעון בן גמליאל שעל ידה כשירה הבהמה. אמר רב פהנא,
60 שירקא דמעין – הליחה הדבוקה בתוך המעינים, דנפיק אנב דחנקא
61 – שיוצאת רק על ידי דוחק הסכין.
62 הגמרא מביאה מעשה בענין פסק זה: אמר מאן דהוא – אחד מן
63 התלמידים שמע פסק זה, אינן ואפיק – יהי רצון שאזכה לעלות
64 לארץ ישראל, ואנמרא לשמעוןא מפומיה דמריה – ואלמד את
65 השמועה מפי החכם עצמו שאמרה. בי סליק – כשעלה אותו
66 תלמיד לארץ ישראל, אשכחיה לרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא
67 בעל המאמר, אמר ליה התלמיד לרבי אבא, האם אכן אמר מר
68 ו-הרב) שהלכה כרבי שמעון בן גמליאל במריפות. אמר ליה רבי
69 אבא, אנא אין הלכה כמותו בטריפות אמרי ו-אמרתי, ולהיפך
70 מדברין. שאל התלמיד שוב, ואת ההלכה השניה שנאמרה
71 בשמך, שהלכה כרבי שמעון באכל, מאי – האם אכן כך פסקת.
72 אמר ליה רבי אבא, פלוגתא גינהו – מחלוקת היא, דאיתמר, רבי
73 חסדא אמר הלכה כרבי שמעון, וכן אמר רבי יוחנן הלכה כרבי
74 שמעון, ואילו רב נחמן אמר אין הלכה כמותו.
75 מסיקה הגמרא לענין שתי ההלכות: ואין הלכה כרבי שמעון בן
76 גמליאל במריפות, ואף אם הליחה סותמת הנקב, הבהמה טריפה.
77 והלכה כרבי שמעון באכל, שאף אם בא הקרוב ביום השביעי
78 מצטרף לאנשי הבית למנין ימי האבילות, משום דאמר שמואל
79 הלכה כדברי המיקל באכל, וכאן רבי שמעון הוא המיקל.
80 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בדנין אבילות, המחלקת בין אביו
81 או אמו שמתו לשאר קרוביו: על כל הפתים בולן שהם קרוביו, אם
82 מדרה משהו – דוחף מיטת המת לקברו, כלומר ממחר בכך, הרי זה
83 משפחה, שמראה שמקבל גזירת המקום מאהבה, אך על אביו ועל
84 אמו אם קורבם בוריות ובחפזון הרי זה מנינה, שהרי חייב להרבות
85 בהספדים. ואם היה ערב שבת או ערב יום טוב [או שהיו נשמים
86 מולפים על משהו של המת], אף הממחר בקבורת אביו ואמו הרי
87 זה משפחה, שאינו עושה אלא לכבוד אביו ואמו, שזהו כבודם שלא
88 יהיו קבורתם עד לאחר השבת או היום טוב, ושלא יזלפו גשמים
89 על מיטתם.
90 חילוק נוסף: על כל הפתים בולן, אם רצה, ממשעט בעסקו ובסחורתו,
91 ואם רצה, אינו

1 הלך גדול הפית אחר מיטת המת לבית הקברות לקבור המת, ושהה
2 שם לצורך עניני המת שלשה ימים, ובא אחד מן האחים בתוך
3 שלשה ימים, מהו – מאימתי ימנה האורח, האם נחשבת אבילות
4 אנשי הבית עיקרית, שאף שגדול הבית אינו מונה עמם (שהוא
5 מתחיל למנות השבעה רק לאחר הקבורה), מכל מקום היות והלך
6 לצורך המת נחשב שהוא בבית, או שמא אין להחשיב את הגדול
7 כשוהה בבית האבלים.
8 הגמרא פושטת את הספק: תא שמע, דאמר רבי חייא בר אבא אמר
9 רבי יוחנן, אפילו אם הלך גדול הפית לבית הקברות ונשתהה שם
10 שלשה ימים, מונה עמה.
11 מקשה הגמרא: וכי אכן מונה עמה, והתניא בברייתא שמונה
12 לעצמו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – רבי יוחנן שאמר מונה
13 עמם, דיבר באופן דאיתא גדול הבית מבית הקברות בנזילתא –
14 בתוך שלשת הימים הראשונים, ולכך מצטרף עמם, והא –
15 הברייתא שאמרה שמונה לעצמו, דיברה באופן דלא איתא גדול
16 הבית בנזילתא, ולכך אינו מצטרף עמם. ובי הא דאמר להו רב
17 לבני הצלפוני ו-שם מקום, האבלים שהלכו לקבור את המת,
18 דאיתו בנזילתא, לימנו בהריכו – ימנו עמכם את האבילות, ואלו
19 דלא איתו בנזילתא, לימנו לנפשיהו – ימנו לעצמם שבעה ימי
20 אבילות מיום שחזרו מהקבורה.
21 זמן תחילת האבילות לאבלים החוזרים לביתם ואינם מלוים המת:
22 אמר להו רבא לבני מחוזה, כשמעלים את המת לקברו בארץ
23 ישראל, אתון דלא אוליתו בטר ערפא – אתם שאינכם הולכים
24 ללוות המת עד מקום הקבורה, אלא עד שער העיר בלבד, מפי
25 מהדרייתו אפיקי מכתא דאפולא – מעת שאתם מחזירים פנים
26 משערי העיר לשוב לבתיכם, אתחילו מנו – התחילו למנות
27 האבילות ואף שהאבילות מתחילה רק לאחר שנקבר המת,
28 אצלכם נחשבת חזרתכם מלויתו כזמן הקבורה שבו מתחילה
29 האבילות.
30 שנינו בברייתא לעיל: רבי שמעון אמר, אפילו בא ביום השביעי
31 ממקום קרוב מונה עמה. הגמרא מגבילה דין זה: אמר רבי חייא בר
32 גמדיא אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי, והוא – קולא זו היא דווקא
33 כשבא ומצא מנהמין אצלו – אצל האבל שבבית, שאז לא נסתיימה
34 אבילותו ועדיין יכול להצטרף ולמנות עמו. אך אם סיים לקבל
35 תנחומים, נחשב שנסתיימה אבילותו ואינו יכול להצטרף ולמנות
36 עמו אבילותו, אלא צריך למנות מתחילה לעצמו.
37 הגמרא מביאה ספק בענין זה: בעי רב ענן, אם נגער – נענעו
38 המנחמים עצמם כדי לעמוד ולילך, ועדיין לא עמדו, מהו, האם
39 נחשב כאילו עמדו מלנחם, שהרי סיימו לנחם ונגערו לעמוד, ואינו
40 מונה עם האבלים, או שכיון שמכל מקום בפועל עדיין לא עמדו
41 המנחמים כשנכנס, מונה עם האבלים. מסיקה הגמרא: תיקו –
42 תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשתה.
43 הגמרא מבארת את ההלכה במחלוקת רבי שמעון וחכמים בבא
44 ממקום קרוב משלשה ועד שבעה: נמי חכריה – למד חבירו דרבי
45 אבא בר חייא מרבי אבא, ומונו – מי הוא חבר זה, רבי ורוא, ואמרי
46 לה – ויש אומרים דחכריה דרבי ורוא למד מרבי ורוא, ומונו – מי

אגרות קודש

בי"ה, י"ב אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בשאלתו השני אודות העתקה ל... ע"פ בקשתה של זוג' תחי'.

צדק בחטענה שקשה לעקור מקום דירתו ממקום שדר בו כחמשים שנה, ובפרט שענין פרנסתו
שם, ובית מסחרו שם, אלא שכיון שהוזהרנו ביחוד על אונאת האשה (ראה בשו"ע רבנו הזקן הלכות
אונאה בסופם) כי רכות בטבע וכו', יש לפייס דעתה של זוגתו תחי' של הנ"ל בענינים אחרים, ולא
להסתפק בשכנוע ע"י טענות שכליות של המוח בלבד.

בברכה לבשו"ט ולכוחו"ט.

מועד קטן. ואלו מגלחין – פרק שלישי דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכט רש"י תוספות

הלך גדול הבית לבית הקברות – אחר מטתו לקבור, ושהה שם שלשה ימים. מהו – מי חשבינן ליה כמאן דהוי בביתיה, הואיל ולצורך המת הלך אתו. מונה עמקן – ראבילות שלחם התחילה משחזור פניהם מן המת ואבילות של גדול עד שיסתום הגולל. לפני הצלפוני – מקום. דלא אוליתו בתר ערסא – דמאן דאזיל בתר ערסא לא חיללא עליה אבילות עד שנסתם הגולל. כשמוליכין המטה מבבל לארץ ישראל לקבור, ואין כל הקרובים כולם יכולין לעלות עד ארץ ישראל, ומלוקן המת פרסה או מיל וחזורים. מבי אהריתו אפיכוכ מנבא דאבולא – משער ההיצון של העיר ומגרשה, דאיתתו לביתא. אתחילו פנו – ימי אבילות, אף על גב דלא נקבר המת עד ימים רבים. ואף על גב דאבילות אינו חל עד שיסתום הגולל – לדידכ, דלא מחוי – חזרתכם כנסתם הגולל, הכי גרסינן: והוא שלא עמד מנחמין מאצלו – שבא בשביעי שחרית, עד שלא עמד מנחמין אצל זה שבבית, נעזר לעמוד – מנענעים רוצים לעמוד. אמר מאן דהוא – אדם אחד, מאן דהוא, מפומיה דמריה – מר' אבא בריה דרבי חייה או רבי יורא. אין הלכה אמרי – כלומר: אין הלכה כרבי שמעון. מרחח מפתו – ממחר להוציא. סמעת בעסקי – כגון סחורה רצה

דרבי אבא בר חייה מרבי אבא, ומנו – רבי יורא, ואמרי לה: חבירה דרבי יורא מרבי יורא, ומנו – רבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא, אמר רבי יוחנן: הלכה פרבי שמעון בן גמליאל במריפות, והלכה פרבי שמעון באבל – פרבי שמעון בן גמליאל במריפות – דתנן: בני מעים שניקבו וליחה סותמתן – פשרה דברי רבן שמעון בן גמליאל. מאי ליחה? אמר רב פהנא: שירקא דמעיא דנפיק אנב דוחקא. אמר מאן דהוא: איזיב ואסיק ואנמר לאשמעתא מפומיה דמריה. כי סליק אשכחיה לרבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא, אמר ליה: אמר מר הלכה ברבן שמעון בן גמליאל במריפות? אמר ליה: אנא "אין הלכה" אמרי. פרבי שמעון באבל מאי? אמר ליה: פלונתא נינהו. דאיתמר, רב חסדא אמר: הלכה, וכן אמר רבי יוחנן: הלכה, רב נחמן אמר: אין הלכה, ואין הלכה ברבן שמעון בן גמליאל במריפות. והלכה פרבי שמעון באבל. דאמר שמואל: הלכה בדרברי המיסקל באבל. על כל המתים פולן, מרחח מפתו – הרי זה משובח, על אביו ועל אמו – הרי זה מנונה. היה ערב שבת, או ערב יום טוב – הרי זה משובח, שאינו עושה אלא לכבוד אביו ואמו. על כל המתים פולן, רצה ממעט בעסקי, רצה אינו ממעט

הא – דאמא גדול הבית בנו תלתא יומי מבית הקברות, דאז הוא מונה עמקן, וגם האורח מונה עמקן, אם בא בתוך שלשה לרבנן או בתוך שבעה לרבי שמעון. הא דלא אתא גדול הבית בנו תלתא יומי – דלא חשיב אבילות דידהו עיקר, דלימני הא דאמא מעלמא בהדיה, מאחר שאין גדול הבית מונה עמקן, ולא מיבעיא לרבנן שאין גדול הבית מונה עמקן כי לא אתא בנו תלתא, אלא אפילו לרבי שמעון דאמר אפילו ביום שבעה מונה עמקן – הני מילי אחר דלא הוה ידע ביה בתחילה, ובטל לגביה, כיון דגדול הבית נמי מני בהדיה, והם תחילה האבילות ועיקרו יותר ממנו, שלא ידע בתחילת האבילות. אבל החזר מבית הקברות, שהיה בתחילת האבילות – אינו מונה עמקן היכא דלא אתא בנו תלתא יומי, בין אם יש גדול הבית בין אם אין גדול הבית. כי הא דאמר ליה רב לבני הצלפוני דאיתו בנו תלתא, החזר מבית הקברות בנו תלתא – לימנו בהדיכ, דלא אתו בנו תלתא יומי – מימני נלפשיה, עד כאן לשוננו. זה לשון הירושלמי: הרי שבא ומצא אבל בתוך ביתו, בשני ובשלישי – משלים עמקן, ברביעי – מונה לעצמו. רבי שמעון אומר: אפילו בשבעה משלים עמקן. רבי יוחנן בן לוי אומר: הלכה כרבי שמעון כשיש גדול המשפחה בבית, אבל כשאין גדול המשפחה – מונה לעצמו. ולפי דעה זאת שפיר אפילו אליבא דהלכתא דאיתו בנו תלתא – לימנו בהדיכ בגדול הבית בבית, דכמו שאין גדול הבית הלכתא כרבנן – כמו כן בגדול הבית עצמו, והו' דינא כרבנן.

מהדריתו אפיכוכ אתחילו מנו – אבל אותם ההולכים עם המת, משיסתם הגולל בין גדול הבית בבית בין הולך לבית הקברות, וכן המנהג. ובירושלמי אינו כן, דהכי תנן מת שהולכיכו אותו ממקום למקום, כגון אלו דקברין במקום אחר, אית תניא תני: אלו שכאן מונין משיצא המת, ואלו ששם מונין משנסתם הגולל, ואית תניא תני: אלו ששם מונין משנסתם הגולל, וגדול המשפחה שם – אלו ואלו מונין משיסתם הגולל. וקשיא: מהו לחומרא? הא דימנן אולין לקולא בתר גדול הבית, כגון שגדול המשפחה כאן – שכולם מונין משיצא המת מן הבית. דדוח קולא לכן נראה לפרש: שאם גדול המשפחה כאן – מונין מיד, ומתחילין להתאבל עמו לכבודו מיד כשישמעו, אפילו שלא בפניו. אבל עיקר אבילות ותחילת למנות משיסתם הגולל, וכן איתא בהדיא: רבן גמליאל זוגה, דמכת אתתיה, סליק אחיה עמה. אמר ליה רבי מנא: כיון שיש גדול הבית – מסלקת גבי אחיך, שלוק סנדלא. ובתוספות הרב פירש שהתלמוד אינו מהלך כך.

מעשה

גידול הדור - אין זה מעשה לסתור דהא דנגמנו ולא חליץ - והו מפני גדול הדור
שעמו. ובמסכת שמחות (פרק ט) קתני עלה: ואין ראוי לחלק כבוד לו. והאחרים
הראויין לחלוק, אף על אביו ועל אמו. ואם אינן ראויין - אינו חולץ, כדי שלא יחלצו אחרים
ומעשה ברבי יעקב כו'.

עד

שיגער בו חבירו - נראה דרגל אינו
מבטל דבר זה, מדאמרין בירושלמי: רבי
שמואל בר אבדימי דמנה תלתין זימין קמי
מועדא, שאיל לרבי מנא. אמר ליה: כל דבר
שהוא תלוי בשבעה ושלשים - הרגל מפסיק,
ברם הכא - עד שישלח פרע ויגער בו חבירו,
ויאמרו לו צא מעמנו. ובשמחה נמי אשכחנא הכא
שנים עשר חדש, ואין רגל מבטל. ויש ספרים
שכתוב בה: או יגער בו חבירו, בירושלמי.
ונראה שהוא טעות סופרים, כי אם נמו שכתבתה:
עד שישלח פרע ויגער בו.

ולשמחת

מריעות - פירש בקונטרס:
סעודות שעושים יריעים ואהובים
זה לזה. וכך נראה, דדוקא לשמחת מריעות מותר
לאחר שלשים יום, אבל שמחת חתן - אסור
אפילו לאחר שלשים יום. והא תניא לשמחה
שלשים ולמריעות שלשים: והכי נמי פריך בריש
פרק קמא דבבא מציעא (בא): והא זה וזה קתני!
וכן בפרק קמא דסנהדרין (נחא) גבי זימון בשלשה,
וברכת המזון בשלשה, טובא איכא. ויש מקומות
שאינו שואל, כגון בפרק קמא דנדרים (דב) גבי
אסור אסור, ובפרק "גיד הנשה" (חולין צחא ושם)
גבי אסורות אסורות, ובפרק "בית כור" (בבא
בבא קדא) גבי "בית כור" אני מוכר לך בבית
כור. ויש מפרשים: ולשמחת מריעות מותר ליכנס
לאלתר. ואנן בסעודת חתן איירין. הא דאמרין
בירושלמי ובמסכת שמחות (פרק ט): אם היה
סעודה של מצוה - מותר, לא ידענא מזו קורא
סעודת מצוה לחתיר באבל. אם דוקא סעודת
קידוש ראש חדש. פירש הרב אליעזר בשם רבינו
שמשון: ולסעודת ברית מילה מותר ליכנס, דלא
חשיבא שמחה. כדאמרין בפרק קמא דכתובות
(נחא) דלא מברכין בה "שהשמחה בבעור"
משום דטרידי, וליכא שמחה. ולהרב אליעזר לא
היה פשוט דגרע משמחת מריעות. וגם פירש
דאסור לאכול אפילו עם המשמשין ואין לחלק
בין סעודת המשמשין לסעודה עצמה. ופסק
דבניסה בלא אבילה - שרי, דאין שמחה בלא
אבילה ושתייה. ובתוספות הרב פוסק בלישנא
דאמימר דמיקל טפי.

אחר

האיש ואחד האשה - ובתוספות הרב
פוסק ברבי שמעון בן אלעזר, דהלכה
כרבני המיקל. ולא ידענא מאי קאמור, דלקמן
(כובג) אמרין: אבילות לחדר וקריעה לחדר.
רבי

רצה חולץ - כתיפו. ונגמנו - האבל ולא חליץ, משום כבוד גדול הדור שעמו, שבקש
לחלוק גם הוא. אלא למאן דאמר גדול הדור שעמו רבי יעקב - ורבי הוה אבל. עד שיגער
בו חבירו - שכבר גידל פרע יותר מדאי. אמר רבה - הא דתניא: נכנס לבית המשתה
לאחר שלשים יום. לשמחת מריעות - סעודה שעושין יריעים ואהובים זה עם זה, ולא היו

שמחה כל כך. אבל סעודה דשמחה, כגון
דנישואין - לא. הא באריסותא הא כפורענותא
- אריסא היינו שמתחיל אחד מוקד לעשות
סעודה, ומלוח לכולם כדי שיעשו גם הם נמי כך
- לאותה סעודה אינו נכנס עד לאחר שלשים
יום. אבל כפורענותא, שמשלם להם סעודות
שנעשו לו - יכנס ואלתר, שאי אפשר לו שלא
לשלם. ואפיקרסותו - שעל ראשו, אינה
מעכבת, כלומר, אינו צריך לקרעה. אחד איש
ואחד אשה - חייבין לקרוע. ואשה - שמת אביה
או אמה - קורעת חלוק התחתון משום צניעות.
ומחזרת - הקרע לאחוריה. וחוזרת וקורעת
העליון - והתחתון מכסה לבה. רצה מבדיל קמי
שפה - שאינו בשפה שלפני הצואר, אלא קמי
שפה - שלפני השפה, שלפני הצואר, שאינה
קרועה, וקורע תחתיה כדי שיהיה נראה הקרע.
רצה אינו מבדיל - אלא קורע של בית הצואר,
אף על גב דאינו נראה הקרע. והכל בית הצואר
הוא. על אביו ועל אמו מבדיל - קמי שפה, כדי
שיהא נראה הקרע. קרע של תיפלה - כלומר:
לא יצא ידי קריעה, לפי דנראה דבית צואר הוא
הכל. ויקרעם לשנים - אין קורעין, אלא שנראה
כשנים, מבדיל קמי שפה, ונראה בית הצואר
קרע אחר. שולל - *באשטרי*. מאחה -
**קטטיר, תופר בדרכו. קורע בבלי - סבין, כדי
שלא יפסיד הבגד. קורע מנפנים - תחת
המקטורן שלו, שאינו קורע מחוץ לעניי הכל.
וכן לנשיא - קורע מבחוץ. לא הושוו - רבו ואב
בית דין ונשיא, וכל הנך דתני במתניתא לאביו
ולאמו. אלא לאחיו - שאין מתאחים לעולם.
אבל לא הושוו לאביו ולאמו לקרוע מבחוץ.
להאי לא הושוו, דעל אביו קורע מבחוץ, ועל
כולן אינו קורע מבחוץ. כפי אסיחא - הפוך
המכתשת, ועמוד עליה וקרע, כדי שיראין כל
העם כשתקרע. חכם - ממונה על העיר,
שמבקשים ממנו הוראה. חולץ - כתף מימין. בית
מדרשו במלך - אותן שרגליהן ללמוד תורה
מפיו.

וקורין

רבי יהודה אומר: כל קריעה שאינו מבדיל קמי שפה שלו - אינו אלא קרע של תיפלות.
אמר רבי אבהו: מאי טעמא דרבי יהודה - דכתיב: "ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים",
מפושמע שגאמר "ויקרעם" אינו יודע שהן לשנים? אלא: שגראין קרועים בשנים. על כל
המיתים כולן - שולל לאחר שבעה, ומאחה לאחר שלשים. על אביו ועל אמו - שולל לאחר
שלשים, ואינו מאחה לעולם. והאשה שוללת לאלתר, מפני פבודה. פי אהא רבין אמר רבי

יוחנן: על כל המיתים, רצה - קורע ביד, רצה - קורע בכלי. על אביו ועל אמו - ביד. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:
על כל המיתים כולן - מנפנים, על אביו ועל אמו - קורע מבחוץ. אמר רב חסדא: וכן לנשיא. מיתבי: לא הושוו לאביו ולאמו
אלא לאחיו בלבד. מאי לאו - אפילו לנשיא? לא, לבר מנשיא. נשיאה שכיב. אמר ליה רב חסדא לרב חנן בר רבא: כפי אסיחא
וקום עליה, ואחיו קריעה לעלמא. על חכם חולץ מימין, על אב בית דין משמאל, על נשיא - מפאן ומפאן. תנו רבנן: חכם שמת
- בית מדרשו בטל, אב בית דין שמת - כל בתי מדרשות שבעירו בטלין, ונכנסין לבית הכנסת, ומשניין את מקומן: תישבין
בצפון - וישבין בדרום, תישבין בדרום - וישבין בצפון. נשיא שמת - בתי מדרשות כולן בטלין, ובני הכנסת נכנסין לבית הכנסת,
וקורין

מועד קטן דף כב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלא

האשפה לא תגלה את לבה, אלא קורעת קודם את הבגד התחתון, ומחזירתו – הופכת את הקרע לאחוריה, וחוזרת וקורעת את הבגד העליון מלפניה.

חילוק נוסף בין אביו ואמו לשאר קרובים: על כל המתים בולן, רצה מבדיל קמי שפה שלו – קורע רק לפני שפת בית הצואר שלו דהיינו תחתיה ולא השפה עצמה, כדי שיראה הקרע, ואם רצה אינו מבדיל, אלא קורע שפת בית הצואר, אך על אביו ועל אמו מבדיל – קורע רק לפני השפה, ולא יצא בקריעת השפה. רבי יהודה אומר, אף בקרע קרובים כל קריעה שאינו מבדיל קמי שפה שלו, אינו אלא קרע של תפלות – קרע שאין בו טעם, שהרי אינו ניכר, אלא נראה שבית הצואר רחב יותר. מבארת הגמרא: אמר רבי אבהו, מאי מעמא דרבי יהודה שקרע שאינו ניכר אינו קרע, דכתיב אצל אלישע כשעלה אליהו בסערה השמימה (מלכים ב' יב) ויחזק בגבדיו ויקרעם לשנים קרעים, ממשמע שנאמר ויקרעם, וכי אינו יודע שהן לשנים, ומדוע צריך לומר לשנים, אלא ייתר זאת הכתוב ללמדנו שהיו נראין קרועים בשנים, וכל שאינו קרוע כשנים אינו ניכר ואינו נחשב קרע.

חילוק נוסף בין אביו ואמו לשאר קרובים: על כל המתים בולן שולל – תופר את הקרע בתפירות רחוקות זו מזו ולא כדרכו, מיד לאחר שבעה ימים של אבילות, ומאחה – תופר כדרכו לאחר שלשים, ואילו על אביו ועל אמו שולל רק לאחר שלשים, ואינו מאחה לעולם. והאשפה שקרעה על אביה ואמה, שוללתו לאלתר – מיד אחר הקבורה, מפני כבודו.

חילוקים נוספים שאמרו אמוראים: כי אהא רבין מארץ ישראל לבבל אמר בשם רבי יוחנן, על כל המתים, רצה קורע ביד בקריעה גסה שהבגד נפסד בכך, רצה קורע בקלי – בסכין, קריעה מדויקת שיכול אחר כך לאחות הבגד ואינו נפסד. אך על אביו ועל אמו קורע רק ביד.

חילוק נוסף: ואמר רבי חייא בר אבהו אמר רבי יוחנן, על כל קרוביו המתים בולן קורע מבפנים, כלומר מכניס ידו תחת בגדו העליון וקורע את הבגד הפנימי, ואין רואים קריעתו, אך על אביו ועל אמו קורע מבחוץ – בבגד העליון, ונראה לעיני הכל.

הוספה על דין זה: אמר רב חסדא, וכן למיתת נשיא קורע בעל אביו ואמו מבחוץ לעיני הכל.

מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, לא הושוו כל הנזכרים בברייתא ובהם רבו ואב בית דין ונשיא שמתו לאביו ולאמו לכל הלכותיהם, אלא לאחיה בלבד, שאינו מאחה לעולם כמבואר לעיל בסמוך, אך בשאר דיני קריעה ואף לענין קריעה מבחוץ לא הושוו, ומאי לאו מה שלא הושוו לענין זה נאמר אפילו לנשיא, וקורעים עליו מבפנים, ושלא כדברי רב חסדא. מתרצת הגמרא: לא, כל שאר הנזכרים בברייתא לא הושוו דיני קריעה לאביו ואמו לרב לרב (חוץ מנשיא, שחשיבותו גדולה יותר וקורעים עליו כאביו ואמו. הגמרא מביאה מעשה בענין זה: נשיא שכיב – הנשיא שבבבל מת, ואמר ליה רב חסדא (לרב חנן בר רבא) ולירב נחמן בר אמי, כפי אסיתא וקום עליה – הפוך המכתשת ועמוד עליה ואחרי קריעה לעלמא – והראה מעשה קריעתך לכל העם, וידעו שיש לקרוע על הנשיא.

הגמרא מבארת את אופן חליצת הכתף על החכמים שמתו: על חכם הממונה להורות הלכה לשואלים בעירו, חולץ כתפו מימין, ועל אב בית דין חולץ כתפו משמאל, שקריעה משמאל נראית בבגדיו יותר מבימין, ועל נשיא חולץ כתפו מימין ומאחור, דינים נוספים באבילות על חכם, אב בית דין, ונשיא: תנו רבנן, חכם שמת, בית מדרשו בטל – הרגילים ללמוד תורה מפיו בטלים מתלמודם כדי שלא יתעצלו בהספדו. אב בית דין שמת, כל פתי מדרשות שבעירו בטלים, שכולם חייבים בהספדו, ונכנסין לבית הכנסת להחפול ומשנין את מקומן הקבוע, היושבין בצפון ויושבין עתה בדרום, והיושבין בדרום יושבין עתה בצפון. נשיא שמת, פתי מדרשות שבכל המקומות שמספידים אותו בולן במילין, וכני הכנסת נכנסין לבית הכנסת

ממעט בסחורה, אולם על אביו ועל אמו מעט – חייב למעט.

חילוק נוסף בין אביו ואמו לשאר קרובים: על כל קרוביו המתים בולן, אם רצה חולץ – קורע בגדיו למעלה עד שנראית כתיפו מגולה, כמנהגם בעבר, ואם רצה שלא לחלוץ אינו חולץ, אולם על אביו ועל אמו חולץ – חייב לחלוץ. ומעשה בגדול הדור אחר שמת אביו, וביקש לחלוץ, וביקש גדול הדור אחר שהיה עמו לחלוץ, שאין זה כבודו שיהא חלוץ כתף לבדו, ונמנע גדול הדור האביל ולא חלץ, מפני כבוד הגדול שעמו שלא יחלוץ.

הגמרא מבארת מי היו גדולי הדור אחר: אמר אביי, גדול הדור האביל היה רבי – רבינו הקדוש, וגדול הדור שעמו היה רבי יעקב בר אהא. ואיבא דאמרי להיפך, גדול הדור האביל היה רבי יעקב בר אהא, וגדול הדור שעמו היה רבי.

מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר שגדול הדור שעמו היה רבי והאביל היה רבי יעקב בר אהא, היינו דנמנע רבי יעקב בר אהא ולא חלץ, מפני כבודו של רבי שלא יחלוץ, אלא למאן דאמר שגדול הדור שעמו היה רבי יעקב בר אהא, ורבי היה האביל, ואביו המת היה רבן שמעון בן גמליאל, אם כן אפאי נמנע רבי ולא חלץ מפני כבודו של רבי יעקב בר אהא, הרי רבן שמעון בן גמליאל נשיא הון, וכולי עלמא מיתביי למיחלץ מפני כבוד הנשיא שמת, ואף רבי יעקב בר אהא היה צריך לחלוץ. מסיקה הגמרא: אכן קשיא.

חילוק נוסף בין אביו ואמו לשאר קרובים: על כל המתים בולן, מסתפר לאחר שלשים יום מקבורתם, ועל אביו ועל אמו אינו מסתפר עד שיעצרו בו חכריו.

חילוק נוסף: על כל המתים בולן נכנס לבית השמחה לסעודה מיד לאחר שלשים יום, ועל אביו ועל אמו נכנס רק לאחר שנים עשר חדש.

הגמרא מגבילה את ההיתר: אמר רבה בר בר חנה, ולשמחת מריעות – ההיתר בשאר קרובים הוא דווקא בסעודה שעושים רעים ואהובים זה עם זה שאינה שמחה כל כך, אך לסעודת נישואין אסור להכנס עד שנים עשר חדש. מקשה הגמרא: מיתבי, ששנינו בברייתא, ולשמחה ולמריעות מותר להכנס אחר שלשים יום, והיינו בשאר קרובים, ומבואר שאף לשמחה שאינה של מריעות מותר. מסיקה הגמרא: אכן קשיא.

לשון אחר בדברי רבה בר בר חנה: אמימר מתייב הכי את דברי רבה בר בר חנה, אמר רבה בר בר חנה, מה שאינו נכנס אף בשאר קרובים קודם שלשים, הוא דווקא לסעודת נישואין, ולשמחת מריעות מותר ליכנס לאלתר (מיד). מקשה הגמרא: והא תניא בברייתא, לשמחה שלשים ולמריעות שלשים, ומבואר שאף למריעות נכנס רק לאחר שלשים. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא שאסרה להכנס למריעות בתוך שלשים, דיברה בסעודה דאריסותא, כלומר בסעודה שאחד עורך על מנת ששאר בני החבורה יפיעו לו בסעודותיהם בעתיד, והא – רבה בר בר חנה דיבר בפריעותא – בסעודה שהאביל עורך לפרוע לבני החבורה על הסעודות שהשתתף בהם, שמותר לו לעשותה לאלתר, כיון שהתחייב לפרועה לבני החבורה וחייב לעשותה.

חילוק נוסף בין אביו ואמו לשאר קרובים: על כל המתים בולן, קורע מבגדו טפה בלבד, אך על אביו ועל אמו קורע עד שנגלה את לבו, משום שנאבדה ממנו מצות כיבוד אב ואם. ומבארת הגמרא: אמר רבי אבהו, מאי קרא שהקריעה היא בשיעור טפה, שנאמר אצל דוד במיתת שאול ויהונתן בנו (שמואל ב' א יא) ויחזק דוד בגבדיו ויקרעם, ואין אחיהו פחות משה, ועל כרחך שקרע לפחות טפה, ומובח שזה שיעור הקריעה.

חילוק נוסף: על כל קרוביו המתים בולן, אפילו אם האביל לבוש עשרה חלוקין אינו קורע אלא את העליון, על אביו ועל אמו קורע את בולן עד שיתגלה לבו, וקריעתם מעכבת, ואפיקרסותו – סודר שעל ראשו ותלוי על כתיפו אינה מעכבת אם לא קרעה, כלומר אינו צריך לקרועה, אף שלפעמים מכסה את הקרע שבחלוקו. ממשיכה הברייתא: אחר חמיש ואחר האשפה חייבים לקרוע אפילו עשרה חלוקין על אב ואם שמתו. רבי שמעון בן אהרן אומר,

וְשָׁנִי אֶסּוּר לִישָׁא אִשָּׁה אַחֶרֶת, אֲךָ קוּדְם רִגְלָא שְׁלִישִׁי מוֹתֵר. וְאִם אִין
 לוֹ בְּנִים, מוֹתֵר לִישָׁא לְאַחֶרֶת – מִיָּד, לֵאחֲרָ שְׁבַעַת יְמֵי הָאֲבִילוֹת,
 מְשֻׁם בְּפֹל – שְׁלֵא יִתְבַּטֵּל מִמִּצְוַת פְּרִיָּה וְרֵבִיָּה. וְכֵן אִם אִשְׁתּוּ
 שְׁמַתָּה הִנֵּחָ לוֹ בְּנִים קְטָנִים, מוֹתֵר לוֹ לִישָׁא לְאַחֶרֶת אִשָּׁה אַחֶרֶת,
 מִפְּנֵי פְרִיָּה – גִּידוּל הַיָּלָדִים וְעִשְׂיַת צְרִיכָהֶם הַנֶּעֱשִׂים עַל יְדֵי
 הָאִשָּׁה. וְכַעֲשָׂה שְׁמַתָּה אִשְׁתּוּ שֶׁל יוֹסֵף הַכֹּהֵן, וְאִם לְאַחֻתָּה שֶׁל
 אִשְׁתּוּ עוֹד בְּהוֹתֶם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, לְכִי וּפְרָגְסִי אֶת בְּנֵי אַחֻתְךָ שֶׁהֵם
 בְּנֵי הַיְתוּמִים, וְהֵינּוּ כְּאֹמֶר לָהּ שִׁישְׁאָנָה מִיָּד. וְאִם עַל פִּי בֶן הַמֶּתִין
 וְלֹא בָּא עָלֶיהָ אֶלָּא לְזִמְן מְרֻבָּה. שֶׁאִם שִׁהְתִּירוּ לִישָׁא מִיָּד, לֹא
 הִתִּירוּ לִבְעוּל עַד אַחֲרָ זְמַן. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מָאִי – מִזֶּה הַכּוּוֹנָה
 לְזִמְן מְרֻבָּה. אִמֵּר רַב פֶּפְא, לְאַחֲרָ שְׁלֹשִׁים יוֹם.
 בְּרִיתָא בְּדִינֵי אַבֵּל לַעֲנִין גִּיהוּץ בְּתוּךְ שְׁלֹשִׁים: תֵּנוּ רַבֵּנָן, אַבֵּל נוֹהֵג
 בְּדִינֵי אֲבִילוֹת כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם לַעֲנִין נִהוּץ, שְׁאִסוּר לִלְבוּשׁ בְּגָדִים
 מְגוּזָצִים, שְׁגָנָי הוּא לוֹ, וְהֵינּוּ אַחֶר כָּלִים – בְּגָדִים חֲדָשִׁים, וְאֶחָד
 כָּלִים וְשֵׁנִים שִׁוּצָאִין מִתּוֹךְ הַמִּכְבָּשׁ שְׁכּוּבָשִׁים הַבְּגָד לֵאחֲרָ הַגִּיהוּץ,
 שֶׁהֵם נֹאִים כְּחֹדֶשִׁים. רַבִּי אֱמִיר, לֹא אֶסּוּר עַל הָאֲבֵל לִלְבוּשׁ אֶלָּא
 כָּלִים חֲדָשִׁים בְּלִבָּד, אֲךָ יְשִׁנִּים מוֹתָרִים גַּם הַיּוֹצֵאִים מִתּוֹךְ הַמִּכְבָּשׁ.
 רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אֱמִיר, לֹא אֶסּוּר אֶלָּא כָּלִים חֲדָשִׁים לְבָנִים
 בְּלִבָּד, אֲךָ חֲדָשִׁים שְׁאִינִם לְבָנִים מוֹתָרִים.
 הַגִּמְרָא מְבִיאָה שְׁנֵי מַעֲשִׂים בְּעֵינֵי דִין זֶה: אֶפְיָי נִפְיָי בִּימֵי אַבְלוּ
 בְּנִרְדָּא דְּסִרְבָּלָא – בְּסִרְבָּל – מִיָּן מִלְבוּשׁ לְבָן יֶשֶׁן מְגוּזָה, וְהֵינּוּ
 בְּרַבִּי שִׁהְתִּירוּ לִלְבוּשׁ בְּגָדִים מְגוּזָצִים יְשִׁנִּים. רַבָּא נִפְיָי בִּימֵי
 אַבְלוּ בְּחִיּוּצָתָא רֹמִיתָא סוּמְקָתָא חֲדָתִי – חִלּוֹק אֲדוּם חֲדָשׁ שְׁבֹא
 מְרומֵי, וְהֵינּוּ בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שִׁהְתִּירוּ לִלְבוּשׁ אֶף
 בְּגָדִים חֲדָשִׁים שְׁאִינִם לְבָנִים.
 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: מִפְּנֵי שְׁאִמְרוּ שְׁבַת עוֹלָה וְאִינָה מִפְּסָקָתָה. הַגִּמְרָא
 מְבִיאָה מַחְלוקָת אִם נוֹהֲגִים בְּשַׁבַּת בְּמִנְהַגֵּי הָאֲבִילוֹת: בְּנֵי אֶרֶץ
 יְהוּדָה וּבְנֵי גִלְיָא – אֶרֶץ הַגִּלְיָא נִחְלָקוּ בְּעֵינֵי אֲבִילוֹת בְּשַׁבַּת, הֵנִי
 – אֶלּוֹ אֱמִיר

וְקוֹרִין בְּתוֹרָה שְׁבַעַת קְרוֹאִים אִם שַׁבַּת הוּא, וְאַחֲרָ כִּךְ יוֹצָאִין מִבֵּית
 הַכְּנֶסֶת, וְאִינִם מִתְּפַלְלִים בְּצִיּוּר אֵלָּא כָּל אֶחָד מִתְּפַלֵּל בְּבֵיתוֹ. רַבִּי
 יְהוֹשֻעַ בֶּן קֶרְחָה אֱמִיר, כְּשֶׁאִמְרוּ שִׁוּצָאִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, לֹא
 נִתְכּוֹנוּ שְׁלֵכּוֹ וְיִטְּלוּ בְּשׁוֹק, אֶלָּא יוֹשְׁבֵין וְדוֹמְיִן – שׁוֹתְקִים
 וְעֹצְבִים.
 מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִיתָא: וְאִין אֱמִירִים שְׁמוּעָה – סוּגִיית הַלְכָה וְאִנָּה
 בְּבֵית הָאֲבֵל, אֵלָּא יוֹשְׁבִים וְשׁוֹתְקִים. אֱמִירוּ עָלֵינוּ עַל רַבִּי חֲנִינָה בֶּן
 גַּמְלִיאֵל, שֶׁהָיָה אֱמִיר שְׁמוּעָה וְאִנָּה בְּבֵית הָאֲבֵל בְּשַׁבַּת, מִפְּנֵי שֶׁאִין
 אֲבִילוֹת בְּשַׁבַּת.
 בְּרִיתָא נֹסֶפֶת בְּדִינֵי שִׁינּוּי אַבֵּל מִמְּנַהֲגוֹ: תֵּנוּ רַבֵּנָן, אֲבֵל, שְׁבַת
 רִאשׁוֹנָה – בְּשַׁבּוּעַ הָרֵאשׁוֹן לְאֲבִילוֹתוֹ אִינֵי יוֹצָא מִשְׁתָּח בֵּיתוֹ כָּלִל,
 כְּדִי שְׁלֵא יִשְׁכַּח אֲבִילוֹתוֹ. וּבְשַׁבַּת שְׁנִיָּה – בְּשַׁבּוּעַ הַשְּׁנִי לְאֲבִילוֹתוֹ,
 יוֹצָא מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְאִינֵי יוֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ הָרִגִּיל, אֵלָּא בְּמִקְוֵם
 הָאֲבִלִים, שְׁזָהוּ כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֵת שִׁירְגִישׁוֹ הַכֹּל בְּמִיתָתוֹ. וּבְשַׁבַּת
 שְׁלִישִׁית אֵף יוֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ הָרִגִּיל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאִינֵי מְדַבֵּר, כְּלֹמֶר
 אִינֵי מְרַבֵּה בְּדַבְרִים כְּמִנְהַגוֹ אֵלָּא יוֹשֵׁב וְדוֹמֵם. וּבְשַׁבַּת רְבִיעִית הָרִי
 הוּא כָּלִל אֲדָם, שִׁיּוּשׁ בְּמִקְוָמוֹ הָרִגִּיל וּמְדַבֵּר כְּמִנְהַגוֹ. רַבִּי יְהוּדָה
 אֱמִיר, לֹא הוֹצִיָּרוּ חֲכָמִים לְזִמְן שְׁבַעַת רִאשׁוֹנָה לֹא יָצָא הָאֲבֵל
 מִשְׁתָּח בֵּיתוֹ, נִשְׁתִּיר הַכֹּל נִכְסֵין לְבֵיתוֹ לְנִחְמוֹ, וּפְשׁוּט שְׁאִינֵי יוֹצָא.
 אֶלָּא דִּינִים אֵלּוֹ נוֹהֲגִים מִשְׁבַּת שְׁלֵאֲחֵר מִכֵּן, שְׁבַת שְׁנִיָּה אִינֵי יוֹצָא
 מִשְׁתָּח בֵּיתוֹ כָּלִל אֵף לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּבְשַׁבַּת שְׁלִישִׁית יוֹצָא לְבֵית
 הַכְּנֶסֶת וְאִינֵי יוֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ הָרִגִּיל, וּבְשַׁבַּת רְבִיעִית יוֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ
 כְּדִרְכּוֹ וְאִינֵי מְדַבֵּר כְּמִנְהַגוֹ, וּבְשַׁבַּת חֲמִישִׁית הָרִי הוּא כָּלִל אֲדָם
 וּמוֹתֵר בְּכָל אֵלּוֹ.
 בְּרִיתָא בְּדִינֵי אַבֵּל לַעֲנִין נִישׁוּאִין: תֵּנוּ רַבֵּנָן, אַבֵּל עַל כָּל קְרוּבִיו
 מְלַבֵּד אִשְׁתּוּ נוֹהֵג אֲבִילוֹת כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם לַעֲנִין נִישׁוּאִין, שְׁאִסוּר
 לוֹ לִישָׁא בְּהֵם אִשָּׁה. אֲךָ אִם מָתָה אִשְׁתּוּ, אֶסּוּר לִישָׁא אִשָּׁה אַחֶרֶת
 עַד שְׁנַעֲבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רָגְלִים, מְשֻׁם שְׁבַפְחוֹת מִכָּךְ הוּא מְרַאָה
 שְׁאִינֵי מִצְטַעֵר עַל מִיתַת אִשְׁתּוּ. רַבִּי יְהוּדָה אֱמִיר, קוּדְם רַגְלָא רִאשׁוֹן

המשך ביאור למסכת מועד קטן ליום שבת קודש עמ' א

אֲשֶׁר הִלְלוּ אֲבוֹתֵינוּ הָיָה לְשִׁרְפַת אֵשׁ וְכָל מַחְמַדֵּינוּ הָיָה לְחֶרֶב, וְקוֹרֵעַ.
 שְׁנֵינוּ בְּבִרְיִיתָא: קוֹרֵעַ עַל מִקְדָּשׁ וּמוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם. מִקְדָּשׁ
 הַגִּמְרָא: וְרִמְיָנָה, שְׁנֵינוּ בְּבִרְיִיתָא, אַחֶד הַשְׁמוּעַ שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ
 נִחְרַב, וְאֶחָד הָרֹאָה אוֹתוֹ חֲרַב, בִּינֵן שְׁהִינֵי לְצוּפִים – מְקוֹם שְׁמַמְנוּ
 יִכּוֹל לִרְאוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קוֹרֵעַ. וְקוֹרֵעַ עַל הַמִּקְדָּשׁ בְּפִנֵּי עֶצְמוֹ,
 וְעַל יְרוּשָׁלַיִם קְרִיעָה נֹסֶפֶת בְּפִנֵּי עֶצְמָה. וְשְׁלֵא כְּמִבּוּאָר בְּבִרְיִיתָא
 לְעִיל, שֶׁרַק מוֹסִיף לְקָרוֹעַ עַל יְרוּשָׁלַיִם.
 מִתְּרַצַּת הַגִּמְרָא: לֹא קָשְׁיָא, הָא – הַבְּרִיתָא שְׁאִמְרָה שֶׁרַק מוֹסִיף
 דִּבְרָה בְּאוֹפֵן דְּפָנֵעַ בְּמִקְדָּשׁ בְּרִישָׁא בְּלֹא שְׂרָאָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם, כְּגוֹן
 שְׁבֹא בְּקִרְוֵן עַד הַמִּקְדָּשׁ, שְׁכִינֵן שְׁקִרַע עַל הַמִּקְדָּשׁ שְׁקִדּוּשְׁתּוֹ
 יִתִּירָה, לְכֵן עַל יְרוּשָׁלַיִם רַק מוֹסִיף בְּאוֹתָהּ קְרִיעָה, וְהָא – הַבְּרִיתָא
 שְׁאִמְרָה שְׁקוֹרֵעַ עַל כָּל אֶחָד בְּפִנֵּי עֶצְמוֹ דִּבְרָה בְּאוֹפֵן דְּפָנֵעַ
 בְּיְרוּשָׁלַיִם בְּרִישָׁא וְקִרַע, שְׁאִחֲרָ כִּךְ כְּשִׁרְוֹאָה הַמִּקְדָּשׁ קוֹרֵעַ קְרִיעָה
 נִפְרֶדֶת.
 בְּרִיתָא הַמְבָאֵרֶת הִיתֵר לְתַפּוּר אֶת הַקְּרִיעִים שְׁנִתְבָּאָר שְׁאִסוּר
 לְאַחֻתָּה: תֵּנוּ רַבֵּנָן, וְכוּלָּן – כָּל הַקְּרִיעִים שְׁנִתְבָּאָר שְׁאִינִם מִתְּאֲחִים,
 רִשְׁאִין לְשׁוֹלָלָן – לְתַפּוּר בְּתַפִּירָה רַחְבָּה כְּשִׁהְתוּסִים רְחוּקִים זֶה
 מִזֶּה, וְלִשְׁלָלָן – לְקַפֵּל קֶצֶה הַקֶּרַע שְׁבִבְגָד וּלְאַחֲדוֹ עִם הַקֶּצֶה הַשְּׁנִי
 וּלְתוּפְרָם יַחַד, וְלִשְׁלָלָן – תּוֹפֵס בִּידוֹ רֹאשׁ הַקֶּרַע עִם סוּפוֹ יַחַד,
 וְתוּבֵס בּוֹ מַחֲטָא שְׁתִּים אוֹ שְׁלֹשׁ עֲפֻמִּים, וְלִשְׁתִּין בְּמִין סוּלְמֹת –
 תַּפִּירָה הַנִּרְאִית כְּמַעֲלוֹת סוּלָם, שְׁמַפְסִיק הַפֶּסֶק מוֹעֵט בֵּין תַּפִּירָה
 לְתַפִּירָה, אֲבָל לֹא רִשְׁאִים לְאַחֻתָּה בְּתַפִּירָה רִגִּילָה וּמוֹשְׁלֶמֶת. וְאִיזָה
 אִיחֻי אִסוּר, אִמֵּר רַב חֲסִידָא,

אִם הִיתָה בּוֹלַעַת הַתְּפִילִין וְהִיוּ נֹאבְדִים אִיתִיבִין לִי – הִייתִי
 מִתְּחַיֵּב בְּשִׁתִּי קְרִיעוֹת, אַחַת עַל הַקֶּלֶף וְאַחַת עַל הַכֹּתֵב כְּמִבּוּאָר.
 אִמֵּר לִיהִי רַב הוֹנָא בְּרַחֲמֵי, מִנָּא לָךְ הָא, וְהָא בְּרִידִי הוּא עוֹבְדָא –
 אֲצִילִי הִיָּה מַעֲשָׂה שְׁבַלְעָה בְּתִי יַעֲנֵה תַּפִּילִין, וְאֶתְאִי לְקַמִּיָּה דְּרַב
 מִתְּנָה לְשׁוּאֵלוֹ הָאִם עָלֵי לְקָרוֹעַ עַל כִּךְ, וְלֹא הָיָה בְּרִידִי תְּשׁוּבָה
 לָזֶה. וְאֶתְאִי לְקַמִּיָּה דְּרַב יְהוּדָה לְשׁוּאֵלוֹ זֹאת, וְאִמֵּר לִי, הֵכִי אֱמִיר
 שְׁמוּאֵל, לֹא אֱמִירוּ חִיּוּב קְרִיעָה אֶלָּא כְּשִׁנְשַׁרְפוּ בְּרוּעַ – בִּכְחַ שְׁלֵא
 נִיתֵן לְהַצִּיל, וְכַמְעָשָׂה שְׁתִּיָּה אֲצִל יְהוּדִים שְׁהוּא מֶלֶךְ וְאִין מִצִּיל
 מִיָּדוֹ, שְׁמַשֵּׁם נִלְמַד דִּין קְרִיעָה בּוּזָה, אֲךָ כְּשִׁבְלָעִם עוֹף שְׁנִיתֵן
 לְהַצִּיל, אִין חִיּוּב קְרִיעָה אֵף אִם הַצִּלִּיחַ לְבּוֹלַעִם.
 הַמֶּשֶׁךְ מִקּוֹר דִּין הַקְּרִיעוֹת שְׁבִבְרִיתָא: הָרֹאָה עֲרִי יְהוּדָה בְּחוּרְבָנָן
 מְגִלָּן שְׁצִרִין לְקָרוֹעַ, דְּכַתִּיב לֵאחֲרָ הַחוּרְבָנָן בְּמַעֲשֵׂה הָרִיגַת
 יִשְׁמַעְעָל בֶּן נְתַנְיָה אֶת גְּדַלְיָה בֶן אֲחִיקָם וְאִנְשֵׁי (יְרֵמְיָה מֵא ה') וְיִבְאֹו
 אֲנָשִׁים מִשְׁכָּם מִשְׁלֹו וּמִשְׁמֵרִין שְׁמֵינִם אִישׁ מִגִּלְתִּי וְקֵן וְיִקְרַע בְּגָדִים
 וּמִתְּנַדְּרִים וּמִנְחָה וּלְבוּשָׁה בְּיָדָם לְהִבִּיא בֵּית ה' וְגו', וְהֵינּוּ שְׁלֵא יִדְעוּ
 עַל חוּרְבָנָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעִירֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם, וְכִשְׂרָאוּ בְּדִרְכָם עִיר
 חֲרִבָה מַעֲרִי יְהוּדָה קָרְעוּ בְּגִדֵיהֶם, וּמִכָּאֵן לְמוּדִים דִּין קְרִיאָה עַל
 רִאשִׁית בְּחוּרְבָנָן.
 מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא הַלְכָה בְּרֹאָה הַמִּקְדָּשׁ וִירוּשָׁלַיִם וְעִירֵי יְהוּדָה
 בְּחוּרְבָנָם: אֱמִיר רַבִּי תַלְבֹּו אֱמִיר עוֹלָא בִּירְאָה אֱמִיר רַבִּי אֱלֵעָזָר, הָרֹאָה
 עֲרִי יְהוּדָה בְּחוּרְבָנָן, אֱמִיר אֶת הַפֶּסֶק (יְשַׁעְיָה סד ט') עֲרִי קְרִישָׁךְ הִיוּ
 מְדַבְּרִי, וְאַחֲרָ כִּךְ קוֹרֵעַ. וְהָרֹאָה וִירוּשָׁלַיִם בְּחוּרְבָנָה, אֱמִיר אֶת
 הַפֶּסֶק (סו) צִיּוֹן מְדַבֵּר הִיתָה יְרוּשָׁלַיִם שְׁמִמָּה, וְקוֹרֵעַ. וְהָרֹאָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּחוּרְבָנָן, אֱמִיר אֶת הַפֶּסֶק (שם סד י') בֵּית קְרִישָׁנוּ וְתַפְתָּרְתָּנוּ

מועד קטן. ואלו מגלחין – פרק שלישי דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קלג

רבי יהודה אומר לא הוצרכו – בירושלמי פוסק הלכה בדברי המוסף בימים (שבעה). וראיתי כשהייתי קטן רבינו יצחק זקני שלא היה יושב במקומו עד שבע רביעי. ולא ידעתי טעמו, שאם היה סובר כרבי יהודה – אם כן יסבור כמותו בשניה, שאינו יוצא מפתח ביתו. מיהו, יש לומר בהא אשכחנא טובא לעיל דאבילות שבעה, וקיש לומר הכי. ושמן טעמו כרבנן, ומשום דצריך לישב במקומו ואינו מדבר – וטוב יותר שישב חוץ למקומו, דשמן איך אסור לדבר כי אם במקומו. **עד** שיעברו שלשה רגלים – עד שיהיה שלשה רגלים בלא שמוחה, ולא ישכח אהבת אשתו. אי נמי: כדי שישא אשה אחרת ולא יהא זכור מן הראשונה. [ושלא יהא שתי דעות במטה. ועוד: פן יזכרנה אהבת אשתו, לקנטרה. ודמיה דחבא אמרינן לעיל (כא.ב): מזה אשתו ונשא אשה אחרת – אינו

רשאי ליכנס לביתו כו'. פירש הרב רבנו יונה: דאין שייך לפסוק כרבי יהודה דאמר שני רגלים משום דקיש לומר לעיל (כא.ב) כדברי המיקל באל – דהא מילתא דפליגי בה הכא אין זו באל, דימי אבולו קלו להן. **ואמר** לאחזותה בבית הקברות – לאו דוקא, שהאבל כל שבעה אסור. ורבנו יצחק בן אשר מפרש: דזו היא האשה שאומר בזהבדים פרק "טבול יום" (קא), שמתה בערב הפסח. ואמרינן לעיל: אפילו יום אחד אפילו שעה אחת – בטלה ממנו גזרת שבעה. ומיהו, משמע שסובר כאותו הפירוש שפירשתי למעלה בשם הרב רבינו יונה: שאסור ברחיצה עד הערב – וזה מבעד יום. ודין הניחה לו בנים קטנים מיד מותר לישא ולעבול, וכן אין לו בנים – פירשתי בתוספות יבמות (מג.ב), וכן בכתובות פרק קמא (דא.ו), ובתשובות. ומה שאמר במסכת שמחות (פרק ו) בהאי מילתא דנסיב לאלתר ולא בא עליה עד זמן מרובה. דהאי דאמרינן אין לו מי שישמשנו מותר, ואין צריך להמתין שלשה רגלים – תבתינן במקום אחר.

כל שלשים יום לגידוח – דוקא גידוח אסור, אבל בלא גידוח, כגון כיבוס – מותר. דאמרינן לקמן (כו.ב), "אל תבכו למת" – מהאיר דביבוס שלשים יום לגידוח ולתספורת. ובמסכת שמחות (פרק ו) שלשים יום לגידוח כיצד כו'. ובירושלמי: גזרת שלשים – גידוח ותספורת. אבל כיבוס משמע דשרי, מדאמרינן פרק "החולץ" (יבמות מג.ב) גבי אלמנה מפני האיבול, וקאמר: באיבול שלשה שלשים יום. ופריך: קל דחומר, מה במקום שאסור לכבס – מותר לארס, במקום שמותר לכבס – אינו דין שמותר לארס. והדנאי במסכת שמחות (פרק ו) שמונה ימים קודם הרגל, אם רצה לכבס ולספר – והרשות בידו, לא ספר לא כיבס ערב הרגל – אסור לספר ולכבס עד שישלימו שלשים יום. משמע דכיבוס נמי אסור! נראה הווא כיבוס היינו גידוח, ומהאיר דביבוס שרי – גידוח נמי שרי לדידן, כדאמרינן פרק קמא דכתובות (י.ב) ופרק רביעי דתענית (כט.א). דגידוחו שלנו כביבוס שלחן. והקשה הרב רבנו שמואל מוורדרי: דהא בשמעתין באבי נפיק כו', והא בבבלי הווי קיימי, דגידוחו דאינהו אינו אלא כיבוס ומכל מקום אסור! ויתרין רבינו יצחק: דפעמים שהיו מבאינים מא"י כלים מגוהצין, או שמא פעמים שמביאין אומנין יודעין לגדח בבארין ישראל. והא דנאי בתוספתא (פרק ב) כל אלו שאמרו מותר לספר במזעזע – מותר לספר בתוך שלשים יום, אבל כל אלו שאמרו מותר לכבס במזעזע – אסור בתוך שלשים יום של אבל! צריך לומר דכיבוס נמי היינו גידוח. ומורי רבי יצחק בן אשר זכר צדיק לברכה היה אסור לכבס בתוך שלשים יום, ואין נראה לו לדחות כל אלו. והא דקאמר בפרק "החולץ" (יבמות מג.א) מקום שמותר לכבס – היינו בהני דותתירו לגלח ולכבס, בריש פירקין (ג.ב). בא ממדינת הים, ויוצא מבית האסורין. ומה שאסור שם בתשעה באב לכבס – היינו דוקא טעמא שיכול להמתין אחר תשעה באב, דואיל ואיסורו אינו מושך כל כך. וגרסינן שפיר במקום שמותר לספר, כדפרישתי. ואין צריך למחוק, ואין צריך ליישוב באשה, או בגילוח כל הראש, כדברי המפרשים שרוצים ליישב גזירת הספרים. והארכתי בתוספות יבמות (ג.ה) וגרסינן לקמן (כו.ב), אל תבכו כו', הא כיצד? שלשים יום לתכבוס ולתספורת. והא דאמר לעיל (טו.א) אבל אסור בתכבוסת, משמע לאחר שבעה – שרי! התם במים איירי ולא בנחל חול, וזה יוכל להיות מותר לאחר שבעה. בתוספות הרב כר פירש לאסור, ובשם רבו פירש היתר. ולפי מה שפירש דכיבוס אסור כמו גידוח – נראה קשיית הרב רבנו שמואל מוורדרי. מיהו, מורי לא היה מפרש ממש לאסור כל כיבוס, אלא היה מפרש: דהאי ברייתא דאסרה כיבוס – היינו בארין ישראל, דכיבוס שלחן כגידוחו שלחן. והוא דקתני גידוח ולא כיבוס – היינו בבבלי. מיהו, לפי זה לא היה אסור לדידן כי אם גידוח. אכן היה רבנו יצחק מפרש בלא ראייה כמו שפירש רבינו יצחק חזק, דבבבלי היו פעמים אומנים מארץ ישראל יודעין לגדח, וכלי פשתן אין בהן משום גידוח. וחולק על התלמוד ירושלמי, דקתני התם: כל שלשים יום לגידוח אסור ללבש כלי צמר מגוהצין חדישים, וכלי פשתן מגוהצין לבנים. פירש בתוספות הרב, דהא דאסרי גידוח – דוקא ללבוש, אבל לגדח – מותר. והא דקתני כל שלשים יום לגידוח – היינו אסור ללבש כלים מגוהצין כו'. עד מותר לחולץ כלים לגידוח בתוך שלשים. ואינו יודע אם היה אומר הרב היתר בכיבוס תוך שבעה, ומחלק נמי בין לכבס או ללבוש. מיהו, רבינו יצחק זקני מפרש בתשובתו דאפילו לכבס ולהניח אסור, מדאסרינן בפרק בתרא דתענית (כט.א) לכבס ולהניח. ועוד פירש בתשובתו דכיבוס שלחן מותר בתשעה באב, כדאמרינן גידוחו שלנו כביבוס שלחן, משמע דכיבוס שלחן אינו כביבוס שלהם. והכי איתא בהדיא בפרק קמא דכתובות (י.ב), מיהו, לענין ימי אבילות – אסור בכיבוס שלחן. אפילו בתשעה באב מחמתין העולם בכיבוס שלחן מותר המנהג, כמו שהחמירו לענין אבילות דבשר מליח, דשרי כהלהו ורגילין לנהוג בו איסור. ומיהו, איני מבין מנין לו להקל בתשעה באב יותר מימי אבול! דאדרבה, בפרק בתרא דתענית (שם) נראה לי שמחמיר יותר לענין גידוח כלי פשתן בימי אבול ממנוע. ובמסכתות דים השיב רבינו שאף על פי שדחתיו במזעזע – אסורין בימי אבול, כדאמרינן לעיל (יז.ב) כל שאמרו מותר לגלח במזעזע כו' והדנאי אסריים – מוקי לה בתכפודו אבילי. **רבא** נפיק כו' – ופירש בתוספות: דאמי רבא הלכה כרבא. ואם כן מותר ללבש כלים מגוהצין צבועין אפילו חדישים. או שנים אפילו לבנים, וכן פסק רבינו חננאל.

י"ש אבילות בשבת – בדברים שבצנעא מיירי, כדפירש בקונטרס. ובסמוך נמי: לימא כתנאי, מייתי פלוגתא דרבין שמעון בן גמליאל ורבנן – דהוי דברים שבצנעא. והכי משמע קצת בירושלמי דלעיל אמתניתין דהשבת עולה, פליגי רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אם אסור בשבת בתשמיש המטה – משמע דפליגי כעין פלוגתא דהכא. ואליבא דרבי יוחנן ין שאומרים שם מותר, ואותו חולק על התלמוד שלנו, דאמר רבי יוחנן בפרק קמא דכתובות (ד.א): אף על פי שאמרו אין אבילות בשבת – אבל דברים שבצנעא נהוג. וקצת קשה לי תימה בשמעתין: אביי אשכחיה לרב יוסף דפריס סודרא ארשיה. אמר ליה לא סבר לה מר אין אבילות בשבת? אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: דברים שבצנעא נהוג! שמא היה סבור דפריס סודרא ארשיה

היה דברים שבפרהסיא, וכמאן דאמר פריעת הראש חובה, ולא היה מחלק בין בביתו בין חוץ לביתו. והוא השיב לו: בביתו חשיב צנעא. **מאן** דאמר יש אבילות בשבת מדקתני עולה – פירש הרב רבינו אליעזר זכרונ לברכה: מאן דאמר יש פירש "ואין בה אבילות" – אלמא: אבילות נהוג בה, דאם לא כן – היה לו לפרש הכי בהדיא, אף על גב דעולה לא נהוג בה אבילות. דכיון דעולה – משמע דנהוג בה אבילות. ומשני: אידי דקתני סיפא אין עולין סתם, תנא ברישא עולה סתם. ולא נהירא. ופירש רבי שמעון זכר צדיק לברכה מרבה: מאן דאמר יש אבילות דקתני עולה – משמע דעולה לכל מין שבעה, ולאבילות – שינהג בשבת מה שנהג אתמול. ומתוך כך תעלה שבת לחשבונה, כשם ש"ש עולה לחשבונה. מ"ד אין אבילות בשבת, דקתני אינה מפסקת, אף על גב דחשיבא כולי האי לבטל אבילות בזה – מכל מקום אינו מפסק. דאם לא כן פשיטא. וקפרינן: ואלא את דקתני עולה, דמשמע דנהוג אבילות כשאר ימים! ומשני: אידי דקתני גבי יום טוב אין עולין לגמרי, לא למנחין ולא לאבילות, משום שמחה דכתיב בהן כדפרישית, תנא רישא נמי עולה, באותו לשון עצמו דתנא ביום טוב תנא בשבת, דלא להפליג בלשון המשנה. ומיהו, עולה דשבת אינו למנחין דלאבילות לא סלקא, אלא אי נהגא אבילות בגויה, ואם כן, לפי פירוש זה ואלא הא דקתני

עולה, ומשני לעולם לא נהגא, ואידי דתנא כו'. ואם כן המשנה – אין שטת התלמוד לומר "אידי דתנא הא תנא נמי הא" – אלא במילתא דאמת, אלא דלא צריכי. אבל דברים נראים שר – אין לו לשונות ועוד יש להקשות: לפי מה שמפרש אי הכי ליתני שבת אינו עולה, והוי דומיא דסיפא יותר. עד כאן לשון הרב רבינו אליעזר. ובתוספות הרב מקשה: דמשמע אפילו למאן דאמר דלא נהגא עולה למנחין שבעה, ואם כן ברנל נמי, אף על גב דלא נהגא – היא עולה. ולעיל אמרנן לענין שבעה לא קמבעיא ליה דלא נהגא מצות שבעה ברנל! ומתריץ: אף על גב דשבת עולה – רגל אינו עולה, הואיל ואין אבילות כלל, משום דכתיב בהן שמחה. שבת מיהא לא כתיב שמחה, אפילו אינה נהגת – עולה. בירושלמי מפרש טעמא דשבת דאין אבילות נהוג בו – משום דכתיב (משנ"י) "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמך" ושבת כתיב ביה ברכה. **ואיני** אוכל בשור ואינו שותה יין – נראה דכי היכי דשרי בפרק בתרא דהענית (ל.א) גבי ערב תשעה באב בשר כל זמן שאינו כשלמים, ויין מגתו – הכי נמי שרי באונן. מיהו, אין רגילין לנהוג בהן דהור לא בכאן ולא בתשעה באב. תימה: משמע דאונן חמור מאכל, דלא מצינו אבל שירא בו איסור בבשר ובין, ולענין קדשים אפשר דאכל אוכל בקדשים, ואונן אסור. ובשאר דברים החמורין באבילות: בכפית המטה, ובעילת הסנדל, ועטפת הראש, וטובא איכא, ובאונן שרי' ויש לומר: דדברים שדן משום אבל – מותר גבי אונן, ובאבילות אסורין. אבל דברים שאינם אסורין משום אבילות, אלא משום שיש לו לחיות טרוד בקבורת מתו, ולא ימשך אחר דברים אחרים – כגון אבילת בשר ושתית יין – אסירי באונן דקא. ותשמיש המטה, דמשמע בסמוך דאסור באונן – בהא נמי שמא ימשך, או שמא שמחה יתירתא וחוצפה, כך מצאתי, ובתגלת ובתבוסת לא ידעין אי שרי באונן. ואין ללמוד איסור לגלגל, מדרגא במסכת שמחות: היה מגלגל ואמרו לו מת אחד מקרוביו – הרי זה יגמור. משמע: הא לא התחיל – אסור. דלמא בשמחה איירי, ולאחר שנקבר. ובשם רבינו יצחק בן אשר כתבת: דתגלחת אסור, דנפקא לן מ"ראשיכם אל תפגעו" (ויקרא י') הא כולי עלמא – אסירי. ואינהו אוננים הוו. ובתשמיש המטה דאסרין בסמוך, וראו להחריב באניעות כדאמרנן פרק קמא דכתובות (ד.א. ושם). ובאבילות אסור. דקאמרנן התם: מנכניסין את המת לחדר ובוטל בעילת מצוה ופורש. והא דקאמרנן התם אבילות דהכא קילא ואתי לזלוזלי בה, ומקשה: מאי קולא? אילמא דקתני בוטל בעילת מצוה, משום דלא חיללא אבילות עליה. אינו רוצה לומר שאין קולא ברבה, אלא הכי קאמר: אין קולא באבילות, כי אם באניעות ולא אתי לזלוזלי באבילות.

ואין מברכין עליו – פירש בקונטרס בברכות פרק "מי שמת" (יח.א): ברכת המוציא, ואין מומנחין – ברכת המזון. ותימה: גבי המוציא מה שייך לומר אין מברכין עליו? בשלמא גבי ברכת המזון – שייך צירוק, אלא גבי המוציא מאי שייך צירוק? ויש לפרש: דבגמרא קאמרנן דאין מברכין עליו, אלא מצוה לחלק, דהוו כשנים שאכלו שמצוה ליחלק, ואי זה האונן מצטרף עמוק, ואין מומנחין עליו = עמוק, לומר: נברך שאכלנו משלו. ואי לא היה תני אלא חדא הוה אמניא: לענין נברך שאכלנו משלו דאין מצטרף אבל מצטרף, להיות להם דין שלשה, לברך אחד מהן בעבור חברו, להכי תני תרתי. ורבינו יצחק בן אשר מפרש: דאין מברכין מומנחין, חדא לומר "נברך שאכלנו משלו", וחדא לברך בשם, כמו שמזכירין שם בעשרה. פירש בקונטרס בפרק "מי שמת" (גם זה שם): ואינו מברך – אין צריך לברך ברכת המזון. משמע מפורשו דאין אסור לברך. ובשמעתין נמי פירש כענין זה. ומיהו, מדקאמר בריש פרק "מי שמת" התם למאן דאמר [ותוך] ארבע אמות הוא דאסור – פירש רבינו יצחק בברכות: דאיכא איסור לברך. וגם בתוספות הרב פירש דאסור לברך. ותימה לרבי יצחק: דהשתא נהגו לברך ולומן! והיה אמר דלא איירי אבא רב כשהוא עוסק בצרכי המת, שאין לו להתבטל מן המצוה. אבל בשעה שאינו עוסק – שרי. אי נמי: בשעה שאחרים נוסקים, והוא אינו עושה כלום, ומיהו, בירושלמי אינו משמע כן, והכי איתא התם: אינו אוכל כל צורכו, ואינו שותה כל צורכו כו', ואינו מברך. ואם בריך – אין עונן אחריז אמן. ואם ברכו אחרים – אינו עונה אחריהם אמן. ואם משום ביטול מצות עסק במתו – מה ביטול יש בעניית אמן? מיהו, נראה לי משום שמיעת הברכה, שלא תהיה אמן יתומה. ועוד: דאמרנן לקמן הן עומדין ומתפללין הווא יושב ומצדיק עליו את הדין, ומשמע שאינו עוסק בו כלל, אלא יושב ודומם. ונראה דאסור לברך. ושוב מצאתי בירושלמי דריש פרק "מי שמת" תני: אם רצה להחמיר על עצמו – אין שומעין לו, למה – מפני כבודו של מת או משום שאין לו מי שישא משאיו. ופריך: והא תניא טעור מנטייל לולב? וקא סלקא דעתיה דמיירי ביום טוב, וכו' אינו טרוד לישא במשאיו! ומשני: תפתר בחול. פירושו: בחולו של מועד. ופריך: והתניא טעור מתקיעת שופר, אית לך למימר בחול ולא ביום טוב? אמר רבי תינא: מכיון שהיו זקוקים להביא לו ארון ותכריכין, דתנינן תמן: מחשיכין על התחום לפקע על עסקי כלה ועל עסקי המת, להביא ארון ותכריכין – נמי כמו שהוא נשאו משאוי דמי. משמע דפליגי בשבת וביום טוב דאינו מברך במנאי דאמרנן. מיהו, הא קשיא לן: דאמרנן בספא: בשבת מברך מומנח, ופריך עיון.

יש אבילות בשבת, והני אמרי: אין אבילות בשבת. **מאן דאמר יש אבילות בשבת – דקתני: עולה. מאן דאמר אין אבילות בשבת – דקתני: אינה מפסקת.** **אי סלקא דעתך יש אבילות בשבת – השתא אבילות נהגא, אפסוקי מיבעיא? ואלא הא קתני עולה! אידי דקבעי למיתנא סיפא אינן עולים, תנא רישא עולה. ולמאן דאמר יש אבילות בשבת, הא קתני אינה מפסקת! משום דקבעי למיתנא סיפא מפסקין – תנא רישא אינה מפסקת. לימא כתנאי: מי שמתו מוטל**

לפניו – אוכל בבית אחר, אין לו בית אחר – אוכל בבית חברו, אין לו בית חברו עושה לו מחיצה עשרה מפרחים, אין לו דבר לעשות מחיצה – מחזיר פניו ואוכל. ואינו מיסב ואוכל, ואינו אוכל בשר, ואינו שותה יין ואין מברך, ואין קומץ, ואין מברכין עליו, ואין מומנחין עליו, ופסור מקריאת שמע, וכן התפלה, וכן התפילין, ומכל מצות האמורות בתורה. ובשבת – מיסב ואוכל, ואוכל בשר, ושותה יין, ומברך, ומקומץ, ומברכין ומומנחין עליו, וחיוב בקריאת שמע ובתפלה ובתפילין ובכל מצות האמורות בתורה. רבן גמליאל אומר: מתוך שנתחייב באלו – נתחייב בכולן. ואמר רבי יוחנן: תשמיש המטה איכא בינייהו. מאי לאו ביהא קא מיפלגי? דמר סבר: יש אבילות בשבת, ומר סבר: אין אבילות בשבת. כמאן? דלמא עד פאן לא קאמר תנא קמא התם – אלא משום דמתו מוטל לפניו, אבל הכא דאין מתו מוטל לפניו – לא. ועד פאן לא קאמר רבן גמליאל התם – דאפתי לא חל אבילות עליה, אבל הכא דחל אבילות עליה – הכי נמי.

בעא

עולה, ומשני לעולם לא נהגא, ואידי דתנא כו'. ואם כן המשנה – אין שטת התלמוד לומר "אידי דתנא הא תנא נמי הא" – אלא במילתא דאמת, אלא דלא צריכי. אבל דברים נראים שר – אין לו לשונות ועוד יש להקשות: לפי מה שמפרש אי הכי ליתני שבת אינו עולה, והוי דומיא דסיפא יותר. עד כאן לשון הרב רבינו אליעזר. ובתוספות הרב מקשה: דמשמע אפילו למאן דאמר דלא נהגא עולה למנחין שבעה, ואם כן ברנל נמי, אף על גב דלא נהגא – היא עולה. ולעיל אמרנן לענין שבעה לא קמבעיא ליה דלא נהגא מצות שבעה ברנל! ומתריץ: אף על גב דשבת עולה – רגל אינו עולה, הואיל ואין אבילות כלל, משום דכתיב בהן שמחה. שבת מיהא לא כתיב שמחה, אפילו אינה נהגת – עולה. בירושלמי מפרש טעמא דשבת דאין אבילות נהוג בו – משום דכתיב (משנ"י) "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמך" ושבת כתיב ביה ברכה. **ואיני** אוכל בשור ואינו שותה יין – נראה דכי היכי דשרי בפרק בתרא דהענית (ל.א) גבי ערב תשעה באב בשר כל זמן שאינו כשלמים, ויין מגתו – הכי נמי שרי באונן. מיהו, אין רגילין לנהוג בהן דהור לא בכאן ולא בתשעה באב. תימה: משמע דאונן חמור מאכל, דלא מצינו אבל שירא בו איסור בבשר ובין, ולענין קדשים אפשר דאכל אוכל בקדשים, ואונן אסור. ובשאר דברים החמורין באבילות: בכפית המטה, ובעילת הסנדל, ועטפת הראש, וטובא איכא, ובאונן שרי' ויש לומר: דדברים שדן משום אבל – מותר גבי אונן, ובאבילות אסורין. אבל דברים שאינם אסורין משום אבילות, אלא משום שיש לו לחיות טרוד בקבורת מתו, ולא ימשך אחר דברים אחרים – כגון אבילת בשר ושתית יין – אסירי באונן דקא. ותשמיש המטה, דמשמע בסמוך דאסור באונן – בהא נמי שמא ימשך, או שמא שמחה יתירתא וחוצפה, כך מצאתי, ובתגלת ובתבוסת לא ידעין אי שרי באונן. ואין ללמוד איסור לגלגל, מדרגא במסכת שמחות: היה מגלגל ואמרו לו מת אחד מקרוביו – הרי זה יגמור. משמע: הא לא התחיל – אסור. דלמא בשמחה איירי, ולאחר שנקבר. ובשם רבינו יצחק בן אשר כתבת: דתגלחת אסור, דנפקא לן מ"ראשיכם אל תפגעו" (ויקרא י') הא כולי עלמא – אסירי. ואינהו אוננים הוו. ובתשמיש המטה דאסרין בסמוך, וראו להחריב באניעות כדאמרנן פרק קמא דכתובות (ד.א. ושם). ובאבילות אסור. דקאמרנן התם: מנכניסין את המת לחדר ובוטל בעילת מצוה ופורש. והא דקאמרנן התם אבילות דהכא קילא ואתי לזלוזלי בה, ומקשה: מאי קולא? אילמא דקתני בוטל בעילת מצוה, משום דלא חיללא אבילות עליה. אינו רוצה לומר שאין קולא ברבה, אלא הכי קאמר: אין קולא באבילות, כי אם באניעות ולא אתי לזלוזלי באבילות.

ואין מברכין עליו – פירש בקונטרס בברכות פרק "מי שמת" (יח.א): ברכת המוציא, ואין מומנחין – ברכת המזון. ותימה: גבי המוציא מה שייך לומר אין מברכין עליו? בשלמא גבי ברכת המזון – שייך צירוק, אלא גבי המוציא מאי שייך צירוק? ויש לפרש: דבגמרא קאמרנן דאין מברכין עליו, אלא מצוה לחלק, דהוו כשנים שאכלו שמצוה ליחלק, ואי זה האונן מצטרף עמוק, ואין מומנחין עליו = עמוק, לומר: נברך שאכלנו משלו. ואי לא היה תני אלא חדא הוה אמניא: לענין נברך שאכלנו משלו דאין מצטרף אבל מצטרף, להיות להם דין שלשה, לברך אחד מהן בעבור חברו, להכי תני תרתי. ורבינו יצחק בן אשר מפרש: דאין מברכין מומנחין, חדא לומר "נברך שאכלנו משלו", וחדא לברך בשם, כמו שמזכירין שם בעשרה. פירש בקונטרס בפרק "מי שמת" (גם זה שם): ואינו מברך – אין צריך לברך ברכת המזון. משמע מפורשו דאין אסור לברך. ובשמעתין נמי פירש כענין זה. ומיהו, מדקאמר בריש פרק "מי שמת" התם למאן דאמר [ותוך] ארבע אמות הוא דאסור – פירש רבינו יצחק בברכות: דאיכא איסור לברך. וגם בתוספות הרב פירש דאסור לברך. ותימה לרבי יצחק: דהשתא נהגו לברך ולומן! והיה אמר דלא איירי אבא רב כשהוא עוסק בצרכי המת, שאין לו להתבטל מן המצוה. אבל בשעה שאינו עוסק – שרי. אי נמי: בשעה שאחרים נוסקים, והוא אינו עושה כלום, ומיהו, בירושלמי אינו משמע כן, והכי איתא התם: אינו אוכל כל צורכו, ואינו שותה כל צורכו כו', ואינו מברך. ואם בריך – אין עונן אחריז אמן. ואם ברכו אחרים – אינו עונה אחריהם אמן. ואם משום ביטול מצות עסק במתו – מה ביטול יש בעניית אמן? מיהו, נראה לי משום שמיעת הברכה, שלא תהיה אמן יתומה. ועוד: דאמרנן לקמן הן עומדין ומתפללין הווא יושב ומצדיק עליו את הדין, ומשמע שאינו עוסק בו כלל, אלא יושב ודומם. ונראה דאסור לברך. ושוב מצאתי בירושלמי דריש פרק "מי שמת" תני: אם רצה להחמיר על עצמו – אין שומעין לו, למה – מפני כבודו של מת או משום שאין לו מי שישא משאיו. ופריך: והא תניא טעור מנטייל לולב? וקא סלקא דעתיה דמיירי ביום טוב, וכו' אינו טרוד לישא במשאיו! ומשני: תפתר בחול. פירושו: בחולו של מועד. ופריך: והתניא טעור מתקיעת שופר, אית לך למימר בחול ולא ביום טוב? אמר רבי תינא: מכיון שהיו זקוקים להביא לו ארון ותכריכין, דתנינן תמן: מחשיכין על התחום לפקע על עסקי כלה ועל עסקי המת, להביא ארון ותכריכין – נמי כמו שהוא נשאו משאוי דמי. משמע דפליגי בשבת וביום טוב דאינו מברך במנאי דאמרנן. מיהו, הא קשיא לן: דאמרנן בספא: בשבת מברך מומנח, ופריך עיון.

בעא

אפסוקי מבעיא – כלומר: מי צריכא למימר דאינה מפסקת. **אין מברך** – להוציא אחרים ידי חובתן. **מתוך שנתחייב באלו** – קריאת שמע כו' נתחייב בכולן. **תשמיש המטה איכא בינייהו** – הא דאמר נתחייב בכולן – סבר: מותר בתשמיש המטה, ותנא קמא סבר: אסור בתשמיש המטה. **מר** – דאסור בתשמיש, סבר: יש אבילות בשבת. **ומר** – דשרי, סבר כשמואל דאמר: אין אבילות בשבת, עדיין לא חלה אבילות עליה – דלא נקבר.

אבל

מועד קטן דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלה

המוזן, ואין מְכַרְבֵּין עָלָיו ברכת המוציא להוציא ידי חובתו, ואין
מְזַמְּנִין עָלָיו – אינו מצטרף לזימון עם אחרים. וּמְכַרְבֵּין מְקַרְיָאת שְׁמֵעַ,
וּמִן הַתְּפִלָּה, וּמִן הַתְּפִלָּין, וּמִכָּל מִצְוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּתוֹרָה, מִשּׁוּם
שהוא טרוד בקבורת המת.
הברייתא מבארת דינו בכל אלו בשבת: וּבְשַׁבָּת מוֹתֵר לוֹ לַנְּהוּג
כְּדָרְכּוֹ, מִיֶּסֶב וְאוֹכֵל, וְאוֹכֵל בֶּשֶׂר וְשׁוֹתֵה יַיִן, וּמְכַרְבֵּין הַמוֹצֵיא
הַפֶּת, וּמְזַמְּנִין בְּשִׁלּוּשָׁה, וּמְכַרְבֵּין עָלָיו הַמוֹצֵיא לְהוֹצִיא, וּמְזַמְּנִין
עָלָיו – מִצְרָפִים אוֹתוֹ לְשִׁלּוּשָׁה לְזִימּוֹן, וְאִינֵם רְשָׁאִים לִיַּחְלֵק וּלְבָרֵךְ
כָּל אֶחָד לְבָדוֹ, שְׁחֵלָה עֲלֵיהֶם חֻבַּת זִימּוֹן, וְחֻיִּיב בְּקִרְיָאת שְׁמֵעַ,
וּבְתְּפִלָּה, וּבְתְּפִלָּין, וּבְכָל מִצְוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּתוֹרָה, שֶׁבִּשְׁבֶּת אֵינוֹ
טְרוּד בְּקַבּוּרַת מֵתוֹ. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, מִתּוֹךְ שְׁנֵת־חַיִּיב בְּמִצְוֹת אֵלּוּ
בִּשְׁבֶּת, נִתְּחַיֵּיב בְּכּוֹלֵן – בְּכָל הַמִּצְוֹת, וְאִם בָּאֻלּוּ שְׂאִינִם מִבּוֹאֲרִים
כֵּאֵן.
הגמרא מבארת מחלוקתם: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֵיכֵן תִּשְׁמִישׁ הַמָּטָה
לְאוֹנֵן בִּשְׁבֶּת אִיכָּא בִּיְהוּדָה – בֵּין תַּנָּא קָמָא דְרַבִּין גַּמְלִיאֵל, שֶׁלֹּא
קָמָא אֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה, וְרַבִּין גַּמְלִיאֵל הוֹסִיף לְהַתִּיר אִם
בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה.
מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: מָאֵי לָא בְּהָא קָא מִיפְלָגִי – הָאֵם לֹא נַחֲלָקוּ בְּנִידוֹן
אֲבִילוֹת בִּשְׁבֶּת, דָּמַר – תַּנָּא קָמָא סָבַר שֵׁשׁ אֲבִילוֹת בְּשַׁבָּת, וְלֹכֵן
אֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה, שְׁהוּא דָּבַר שְׁבִיעִינָה וְאֲבִילוֹת נוֹהֲגָת בּוֹ.
וְדָמַר – רַבִּין גַּמְלִיאֵל סָבַר שְׁאִין אֲבִילוֹת בְּשַׁבָּת כָּלֵל, וּמוֹתֵר בְּתַשְׁמִישׁ
הַמִּיטָה. וּמִבּוֹאֵר שֶׁמַּחֲלֻקַּת בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי גַלִּיל הָאֵם אֲבִילוֹת
נוֹהֲגָת אִם בִּשְׁבֶּת, הִיא מַחֲלֻקַּת הַתַּנָּאִים כֵּאֵן.
דוּחָה הַגְּמָרָא: מָמַאי שְׁבַכְךָ נַחֲלָקוּ תַנָּא קָמָא וְרַבִּין גַּמְלִיאֵל, דְּלָמָּא
שְׁנֵיהֶם מוֹדִים שְׁאִין אֲבִילוֹת בִּשְׁבֶּת, וְעַד כָּאֵן לֹא קָאמַר תַּנָּא קָמָא
הָתֵם שְׂאֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּיטָה אִם בִּשְׁבֶּת מִדִּין אֲבִילוֹת, אֶלָּא מִשּׁוּם
דְּמִתָּו מוֹטָל לְפָנָיו, וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲמִיר וּלְהוֹגֵא אִסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּיטָה,
אֲכָל הָכָא בָּאֵבֵל דְּאִין מִתָּו מוֹטָל לְפָנָיו, לֹא, וּמוֹתֵר בְּתַשְׁמִישׁ
הַמִּיטָה בִּשְׁבֶּת. וְכֵן יֵשׁ לומר לְהִיפָךְ, שְׁמָא שְׁנֵיהֶם מוֹדִים שִׁישׁ
אֲבִילוֹת בִּשְׁבֶּת, וְעַד כָּאֵן לֹא קָאמַר רַבִּין גַּמְלִיאֵל הָתֵם שְׁמוֹתֵר
בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה מִשּׁוּם שְׁאִין אֲבִילוֹת, אֲלֹא מִשּׁוּם דְּאָבְתִּי לֹא חָל
אֲבִילוֹת עָלֶיהָ – שְׁעָרִין לֹא חָלָה עָלָיו הַאֲבִילוֹת כִּיּוֹן שְׁטַרֵם נִקְבֵּר
הַמֵּת, וְלֹכֵן מוֹתֵר אִם בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה, אֲכָל הָכָא דְּחָל אֲבִילוֹת
עָלֶיהָ, שְׁהָרִי כְּבֵר נִקְבֵּר הַמֵּת וְהוּא בְּתוֹךְ שְׁבִעַת יְמֵי הַאֲבִילוֹת, חֲבִי
נִמְי אֲסוּר רַבִּין גַּמְלִיאֵל תַּשְׁמִישׁ הַמִּיטָה.

יֵשׁ אֲבִילוֹת בְּשַׁבָּת בְּדַבְרִים שְׁבִיעִינָה, שְׂאִינוּ נִיכָר לְבִרְיוֹת שְׁהוּא
אֲבֵל כֵּכָךְ, וְהֵנִי אָמַרִי אִין אֲבִילוֹת בְּשַׁבָּת, וְאִפִּילוּ בְּדַבְרִים
שְׁבִיעִינָה.
הַגְּמָרָא מְבַאֵר מֵהֵיכֵן לְמַדּוֹ אֵת שִׁטּוּתֵיהֶם: מָאֵן דְּאָמַר יֵשׁ אֲבִילוֹת
בְּשַׁבָּת, לְמַדּוֹ זֹאת מִמֵּה דְּקִתְּנִי בְּמִשְׁנֵתֵינוּ 'שְׁבֶת עוֹלָה', דְּהֵינּוּ לְמַנְיָן
יְמֵי הָאֲבִילוֹת, וְאֵם עוֹלָה לְמַנְיָן יְמֵי הָאֲבִילוֹת וְדָאִי אֲבִילוֹת נוֹהֲגָת
בָּהּ. וּמָאֵן דְּאָמַר אִין אֲבִילוֹת בְּשַׁבָּת, לְמַדּוֹ זֹאת מִמֵּה דְּקִתְּנִי
בְּמִשְׁנֵתֵינוּ עַל שְׁבֶת 'זֵאִינָה מְפַסְקָת', וְאִי סָלָא דְּעִתָּהּ יֵשׁ אֲבִילוֹת
בְּשַׁבָּת, תַּמּוּהָ מְדוּעַ הוֹצֵרְכּוּ לומר זֹאת, הָרִי הִשְׁתָּא אֲבִילוֹת נְהָנָא
בִּשְׁבֶּת, אֲפִסּוּקִי מִיבְעָא – וְכִי צָרִיךְ לומר שְׂאִינָה מְפַסְקָת אֵת
הָאֲבִילוֹת, הָרִי אֵינָה שׁוֹנָה מִשְׁאֵר יְמֵי הַחוּל, אֲלֹא וְדָאִי אִין אֲבִילוֹת
נוֹהֲגָת בִּשְׁבֶּת כָּלֵל, וְלֹכֵן צָרִיךְ לומר שְׂאִינָה עַל פִּי כֵן אֵינָה מְפַסְקָת
אֵת הָאֲבִילוֹת.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא לְסוֹבְרִים שְׁאִין אֲבִילוֹת בִּשְׁבֶּת: וְאֶלָּא הָא קִתְּנִי
בְּמִשְׁנָה 'שְׁבֶת עוֹלָה', וּמִשְׁמַע שְׁעוֹלָה אִם לְעַנְיָן שְׁנוּחָה בָּהּ אֲבִילוֹת.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִיִּדִּי דְּקִבְעִי לְמִיתָנָא – אֲגַב שְׂרַצָּה הַתַּנָּא לְשִׁנּוֹת
בְּסִפָּא שְׂרַגְלִים אִינָן עוֹלִים לְמַנְיָן יְמֵי הָאֲבִילוֹת, תַּנָּא גַם בְּרִישָׁא
לְשׁוֹן זֶה 'שְׁבֶת עוֹלָה', אִךְ אִין כּוּוֹנְתָּ לומר שְׁעוֹלָה מִמֵּשׁ לְנַהוּג בָּהּ
אֲבִילוֹת, אֲלֹא שְׁעוֹלָה לְמַנְיָן בְּלִבְדָּ.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלָמָּא דְּאָמַר יֵשׁ אֲבִילוֹת בְּשַׁבָּת, הָא קִתְּנִי בְּמִשְׁנָה
שְׁהִשְׁבֶּת אֵינָה מְפַסְקָת, וְאֵם אֲבִילוֹת נוֹהֲגָת בָּהּ, מְדוּעַ הוֹצֵרְכָה
לומר זֹאת, הָרִי הַשְׁבֶּת אֵינָה שׁוֹנָה מִשְׁאֵר יְמֵי הַחוּל לְעַנְיָן אֲבִילוֹת.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם דְּקִבְעִי לְמִיתָנָא סִפָּא שְׂרַגְלִים מְפַסְקִין כִּיּוֹן
שְׁאִין אֲבִילוֹת נוֹהֲגָת בָּהֶם, תַּנָּא גַם בְּרִישָׁא שְׁהִשְׁבֶּת אֵינָה מְפַסְקָת,
אִם שְׁפִשׁוּט הוּא שְׁהָרִי אֲבִילוֹת נוֹהֲגָת בָּהּ כְּמִבּוֹאֵר.
הַגְּמָרָא רּוֹצֵה לְתַלּוֹת מַחֲלֻקַּת בְּנֵי יְהוּדָה וְגַלִּיל בְּמַחֲלֻקַּת תַּנָּאִים:
לִימָא שְׁמַחֲלֻקְתֶּם בְּתַנָּא, שְׁשִׁנּוּ בְּבִרְיָתָא (שְׁמוֹת פ"י ה"א ו'ה"ג), מִי
שְׁמִתָּו מוֹטָל לְפָנָיו, אוֹכֵל בְּבֵית אַחֵר וְלֹא בְּבֵית שְׁהִמֵּת מוֹטָל בּוֹ,
וְאֵם אִין לֹא בֵּית אַחֵר שְׁלֹו אוֹכֵל בְּבֵית חֲבֵרוֹ, וְאֵם אִין לֹא בֵּית חֲבֵרוֹ
לְאוֹכֵל, עוֹשֶׂה לוֹ מְחִיצָה עֲשֶׂרָה מְפָחִים בֵּינוֹ לְבֵין הַמֵּת, וְאוֹכֵל
מֵאֲחֻרֵי הַמְּחִיצָה שְׁלֹא בְּפָנֵי הַמֵּת, וְאֵם גַם אִין לֹא דָּבָר לְעִשׂוֹת עִמּוֹ
מְחִיצָה, מְחִיר פָּנָיו מִן הַמֵּת וְאוֹכֵל. וְכִשְׁאוֹכֵל אֵינָה מִיֶּסֶב וְאוֹכֵל,
שְׁאוֹנֵן אֲסוּר לְנַהוּג בְּמִנְהַג חֲשִׁיבוֹת, וְאֵינוֹ אוֹכֵל בֶּשֶׂר וְאֵינוֹ שׁוֹתֵה
יַיִן, שְׁעָלֵיו לְהִיּוֹת טְרוּד בְּקַבּוּרַת מֵתוֹ וְלֹא לְהַמְשִׁךְ אַחֵר דְּבָרִים
אֲחֵרִים, וְאִין מְכַרְבֵּין שׁוֹם בְּרַכָּה, וְאִין מְזַמְּנִין – אֵינוֹ מְבַרֵךְ בְּרַכָּה

אגרות קודש

ב"ה, ז' אלול, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ועל של עתה ועיקר באתי, כי בודאי זוכרים הם תוכן מכתבם ע"ד החופש - אשר אי אפשר
יהי לעכב התלמידים בשילהי אלול ועשיית וכו' בהשיבה אם לא יתנו להם חופש בזמן הקיץ, ועל
יסוד השערה וקס"ד זו, הנה נתנו חופש למאות תלמידים לכמה זמן, אשר בודאי חסר הי' בלימודם
תורה (והלואי שלא הי' חסרון גם בקיום המצות).

וכמו שנתנו החופש בלבב שלם - הרי בטח יכירו בהמוטל עליהם לקיים החלק השני בהנוגע
להסדרים בשילהי אלול ועשיית וכו'.

בברכה לבשורות טובות ומפורטות בכל האמור לעיל ולכתיבה ולחתימה טובה.

הגמרא דנה בדברי שמואל. מקשה הגמרא: וכי לשמואל כל קרע
 שאינו בשעת חימום אינו קרע, וקא כשאמרו ליה לשמואל נח נפשיה
 דרב – שרב נפטר, קרע עליה תריסר מני – שנים עשר בגדים, ואמר,
 אול נכרא דהוה מסתפינא מיניה – הלך לעולמו אדם שהייתי מפחד
 מקושיותיו. וכן כשאמרו ליה לרבי יוחנן נח נפשיה דרבי חנינא, קרע
 עליה תריסר אצטלי מלקא – שלש עשרה טליתות עשויות מצמר
 נקי בן יומו, ואמר, אול נכרא דהוה מסתפינא מיניה, ולא יתכן
 שקרעו כל הבגדים ביום אחד, ומבואר שקורע אף שלא בשעת
 חימום.
 מתרצת הגמרא: שאני הקריעה על רבנן משאר קריעה, דכיון דכל
 שעתא מדריך שמעתייהו – שבכל עת מזכירים שמועתם בבית
 המדרש וזוכרים בחסרונם, לכן כל עת בשעת חימום דמי.
 קושיא נוספת על שמואל: אמר ליה רבין בר אבא לרבא, אמר
 תלמידך רב עמרם ברייתא, תניא, אבל כל שבעה קורעו לבגד
 וקריעה לפניו, ואם בא להחליף הבגד בימי אבלו לבגד אחר
 מחליף, וקורע את השני. ובשבת קורעו לאחוריו – מסובב מקום
 הקריעה לאחוריו שלא להראות אבילות בפרהסיא, ואם בא
 להחליף לבגד אחר בשבת מחליף, ואינו קורע. ומבואר שיש קריעה
 אף לאחר שעת חימום.
 מתרצת הגמרא: כי תניא תהיא לא בקריעה על סתם מת, אלא
 בכבוד אביו ואמו כשאכל עליהם, שקורע אף שלא בשעת חימום.
 הגמרא דנה בקריעות אלו: האם איתן קרעין שבבגדים שהחליף
 מתאחין – נתפרים כדרכם שהרי קורעם רק מפני הכבוד, או אין
 מתאחין כדן קריעה ראשונה על אביו ואמו (לעיל כב). משיבה
 הגמרא: פליגי בה אבותיה דרב אושעיא ובר קפרא, חד אמר אין
 מתאחין, וחד אמר מתאחין. רוצה הגמרא להוכיח: הסתמים – יש
 סימן דאבותיה דרב אושעיא הוא דאמר אין מתאחין, דאמר רב
 אושעיא אין מתאחין, ומאן שמעי ליה, לאו – האם לא מאבותיה,
 ומוכח שהוא סבר כך. דוחה הגמרא: לא, שמוא מבר קפרא רביה
 ו-רבנן שמעי ליה ולא מאביו, ועדיין יש להסתפק בזה.
 דין נוסף בקריעה על מת: אמר רבא, אבל מטייל באונקלי – חלוקה
 הקרע בתוך ביתו בשבת, וצריך לעשות כן, שדבר שבצינעה הוא
 ויש לעשותו אף בשבת.
 מביאה הגמרא מעשה בענין דבר שבצינעה בשבת: אביי אשכחיה
 לרב יוסף כשהיה אבל, דפרים ליה סודרא ארשיה – שפרס בגד על
 ראשו בשבת, ואזיל ואתי בביתיה – והלך ובא בביתו. אמר ליה
 אביי, האם לאו סבר לה מר ו-הרב שאין אבילות בשבת, ומדוע
 הנך עוטרך ראשך כאבל. אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן, דברים
 שבעינא נהג האבל אף בשבת, ובתוך הבית צינעה הוא.
 שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר, משהיה בית המקדש עוצר בשבת
 וכו', רבן גמליאל אומר ראש השנה ויום הכפורים כרגלים,
 וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא עצרת כרגלים
 ראש השנה ויום הכפורים כשבת.
 ביאור ההלכה בזה: אמר רב גידל בר מנשיא אמר שמואל, הלכה
 ברבן גמליאל שכל המועדים מבטלים האבילות.
 שיטה אחרת בדברי רב גידל: ואיכא דמתני ו-יש ששנו להא דרב
 גידל בר מנשיא אהא – על מחלוקת אחרת, ששנינו בברייתא, כל
 שלשים יום הראשונים משנולד, תינוק שמת יוצא לקבורה בחיק –
 בזרועות אדם, ולא במיטה או בארון, ונקבר אף באשה אחת ושני
 אנשים שרים, ואין צריך עשרה, ואף לא שלשה זכרים, אבל לא
 באיש אחד ושתי נשים, שאסור לו להתייחד עממן בבית הקברות
 שרחוק מן העיר.

במא מיניה רבי יוחנן משמואל, האם יש לנהוג אבילות בשבת
 בדברים שבצינעה, או שמא אין כלל אבילות בשבת, אמר ליה
 שמואל אין אבילות נהגת בשבת אף בדברים שבצינעה.
 אגב שדנה הגמרא בתשמיש המטה לאבל בשבת, היא דנה בענין
 אבל העובר על כך בימי החול: יתבי רבנן קמיה דרב פפא וקאמרי
 משמיה דשמואל, אבל ששימש מפתו בימי אבלו, חייב מיתה בידי
 שמים. אמר להו רב פפא, טעיתם בדין זה, שהרי רק אסור לעשות
 כן אתמר ולא חייב מיתה, ועוד שדין זה משמיה דרבי יוחנן אתמר
 ולא בשם שמואל. ואי שמענא לכו דין חייב מיתה באבילות משמיה
 דשמואל, הכי שמעי לכו – כך שמעתם, אמר רב תחליפא בר אבימי
 אמר שמואל, אבל שלא פרע ו-גידל) שער ראשו ושלל פידם
 ו-קרעו בגדו על מתו, חייב מיתה בידי שמים, שנאמר במיתת נדב
 ואביהוא (ויקרא י) שאמר משה לאהרן ובניו 'ראשיכם אל תפרעו
 ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו' וגו', ודווקא להם נאמר כך, הא
 אבל אחר שלא פרע ושלל פידם, חייב מיתה.
 מביאה הגמרא גם ברייתא האומרת כך: אמר רפחם בר פפא, תנא
 בברייתא פאכל רבתי – במסכת שמחות, אבל אסור לשמש מפתו
 בימי אבלו. ומעשה באחד ששימש מפתו בימי אבלו, ושםמו חזירים
 את גזיתו ו-גופו.
 מחלוקת בידינו אבילות בשבת: אמר שמואל, המעשים ששםם
 מתחיל באותיות פח"ז, הם חובה לאבל בשבת, ואלו ששםם
 מתחיל בנת"ר, רשות הם בשבת.
 מבאר הגמרא: 'פח"ז' הם פריעת ו-גילוי) הראש מעטיפת האבל
 בימי האבילות, הוצת קרע שקרע על המת לאחוריו שלא יראה,
 ונקיפת המטה ההפוכה בימי האבילות, שבשבת חובה הם על
 האבל, שאם לא כן ניכר שנוהג אבילות, והיא אבילות בפרהסיא
 האסורה בשבת. ונת"ר הם נעילת הסנדל, תשמיש המטה, ורחיצת
 ידים ורגלים בחמין ערבית, שבשבת רשות הם לאבל, שאם נמנע
 מעשייתם אין זה אבילות בפרהסיא ומותר בשבת.
 ורב אמר, אף פריעת הראש רשות היא בשבת, שלא הכל נהגים
 לגלות ראשם בשבת, ולכן כיסויו אינו אבילות בפרהסיא ומותרת
 בשבת.
 מקשה הגמרא: ושמואל, מאי שנא נעילת הסנדל דרשות היא,
 משום דלאו כולי עלמא עבידי דסיימי מסאנייהו – שאין הכל
 רגילים לנעול מנעליהם, ואין ניכר שאינו לובשם מחמת האבילות,
 ואין זה אבילות בפרהסיא. הרי פריעת הראש נמי, לאו כולי עלמא
 עבידי דנעלו רישיהו – אין הכל רגילים לגלות ראשיהם ואין זו
 אבילות בפרהסיא, ומדוע חייב שמואל את האבל לגלות ראשו
 בשבת.
 מתרצת הגמרא: שמואל בדין זה למעמיה – הלך לשיטתו בעטיפת
 הראש, דאמר שמואל, כל קרע שאינו נעשה בשעת חימום לכו
 מצער על המיתה, כלומר בשעת מיתה, אינו קרע, ואינו יוצא ידי
 חובת קריעה, ועובר משום כל תשחית, וכל עטיפה שאינה בעטיפת
 ושמעאלים עד למטה מפיו כמבואר להלן, אינה עטיפה לצאת בה
 ידי חובתו. ובעטיפה זו אין בני אדם רגילים, ואם אינו פורע ראשו
 הרי היא כאבילות בפרהסיא האסורה בשבת.
 ביאור עטיפת הישמעאלים: מחו ו-מראה) רב נחמן שעוטף הראש
 עד גופו דרקנא – גומות שבלחי למטה מפיו מקום צמיחת הזקן.
 הגבלה לחובת גילוי הראש בשבת: אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן,
 לא שנו שצריך לגלות ראשו בשבת, אלא כשאין לו מנעלים ברגליו,
 אבל אם יש לו מנעלים ברגליו אינו צריך, משום שמנעליו מוכיחין
 עליו שאינו אבל, שהרי אבל אסור מנעלים, ואז אין זו אבילות
 בפרהסיא ומותר.

מועד קטן. ואלו מגלחין – פרק שלישי דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלז

רש"י

אבל רבתי – מסכת שמחות. גיטות – כל גופו, ואיכא דאמרי: אבר שלו. פריעת הראש – שמגלה האבל ראשו בשבת, ואינו מתעטף. חזרת קרע לאחריו, וזקיפת המטה – חובה בשבת. נעילת הפגיון – דלאו כולי עלמא סימי מסאנידו בשבת, ולא מוכח דאבל הוא. לא כולי עלמא מנלי רישיהו – בשבת, ואף על פי שמתעטף – לא מחזיו כאבל. בשעת חימום – בשעת התחלת הצער, בשעת מיתה.

בטא מיניה רבי יוחנן משמואל – מידו רבי יוחנן לא קיבל משמואל, דאידו סבירא ליה: דברים שבצינעא נוהג, כדפרישית לעיל.
הא אחר שלא פרע בו – אף על גב דפשיטה דקרא הא אחר פורע ופורם, ואם הם יעשו ימותו – נראה דאסמכתא בעלמא הוא, דהא לא מייתי להו סוף פרק "הנשפוך" (סנהדרין פגא) גבי אלו שבמיתה.
ושמואל לטעמיה – פירש בתוספות הרב: דרב סבר דעטיפה הראש שאינה בעטיפת ישמעאלים היא עטיפה, ומסתמא רב ושמואל הלכה כרב. יש מפרשין דרציצת ידים דקאמר הכא רשות – היינו כמאן דאמר פרק "במה מדליקין" (שבת כהג) דבלא אבילות הוא רשות. אבל לרבי נחמן בר יצחק דאמר התם: ואני אומר מצוה – באבל נמי הוי מצוה, ולא רשות. ונראה דלא צריך לממר הכי, אלא הכי פירושו: הכא דמשום אבילות – אינו חובה להראות אבילות בשבת.

לא שנו שאין לו מנעלים ברגליו – תימה: דכי היכי דמנעליו מוכיחין עליו, אמאי לא אמרי' אחד מהני מוכיחין? ונמצא דאינו חובה כי אם האחריו ושמואל במנעלים יש הוכחה יותר.
ובל קרע שאינו בשעת חימום אנו קרע – נראה דהא דאמר לעיל (בבא) מי שנודמן לו חלוק בתוך שבעה, אף על פי שאינו שעת חימום – שמואל דוקא כגון שקרע כבר, והכא מיירי בשלא קרע עדיין. אי נמי: כגון שאין לו חלוק בשעה ראשונה – חייב לקרוע כשיחיה לו, אפילו שלא בשעת חימום. ולי נראה, דבכל שעה שיוכל להתחמם על מנת, אפילו לזמן מרובה אנו מיתנו – קרי שפיר בשעת חימום, כמו שאמרנו ברבנן: משום דמדברי שמעתיהו, הוא הדין נמי בכל מת שיוכל להתחמם עליו. והא דפריך בסמוך ולא משני הכי – משום דבלאו הכי משני שפיר.

כי תניא דהיא בכבוד אביו ואמו – ומכאן קשה לי על מה שפירש למעלה (בבא) דגרסין: רבי חנינא מי שאין לו אלא חלוק אחד, דמיירי בבזון גדול דמחליף וקורע. דהא גבי אביו ואמו אמר הכא: מחליף וקורע כל שבעה, ולעיל (שם) אמרנו: על אביו ואמו קורע לעולם וצריך עיון.

הכי אמר רבי יוחנן דברים שבצינעא נוהג – פסק בהלכות גדולות כרבי יוחנן, לאפוקי מרב ושמואל דאמרי לעיל: תשמיש המטה רשות, דברים שבצינעא הוא. ובפרק קמא דכתובות (דא) נמי קאמר עלה: מסייע ליה לרבי יוחנן, דאביי ורבא סברי כוותיה. ואף על גב דקיימא לן (לעיל יתא, בבא) הלכה כדברי המיקל – הני מילי במחלוקת של תנאים, אבל במילתא דאמוראי – לא אמר. מספקא לי, כי היכי דשרי בתוך ביתו הני דברים דקריעה, אי תהא אסור נעילת הסנדל בצנעא, וכל שאר דברים. ושייך לזקן יטא, **עצרת** כשבת – וכל שכן ראש השנה ויום הכפורים, רבן גמליאל אומר ראש השנה ויום הכפורים כרגלים וכל שכן עצרת לאתר חורבן, ולישנא לא אתי שפיר, דהוה ליה למתני: רבן גמליאל אומר אף ראש השנה ויום הכפורים בו.

בטא מיניה רבי יוחנן משמואל: יש אבילות בשבת או אין אבילות בשבת? אמר ליה: אין אבילות בשבת. ויתבי רבנן קמיה דרב פפא וקאמרי משמיה דשמואל: אבל ששימוש מפתו בימי אבל – חייב מיתה. אמר ליה רב פפא: אסור אהמור, ומשמיה דרבי יוחנן אהמור. ואי שמייעא לכו משמיה דשמואל – הכי שמייעא לכו: אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: אבל שלא פרע ושללא פירם – חייב מיתה, שנאמר: "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו וגו'", הא אחר שלא פרע ושללא פירם – חייב מיתה. אמר רב פפא, תנא באביל רבתי: אבל אסור לשמש מפתו בימי אבל. ומעשה באחד ששימוש מפתו בימי אבל, ושמיטו חזירים את גופתו. אמר שמואל: פח"ז – חובה, נת"ר – רשות. פריעת הראש, חזרת קרע לאחריו, וקופת המטה – חובה. נעילת הפגיון, תשמיש המטה, רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית – רשות. ורב אמר: אף פריעת הראש רשות. ושמואל, מאי שנא נעילת הפגיון דרשות – דלאו כולי עלמא עבידי דסימי מסאנידו, פריעת הראש נמי לאו כולי עלמא עבידי דמגלו רישיהו! שמואל לטעמיה, דאמר שמואל: כל קרע שאינו בשעת חימום – אינו קרע, וכל עטיפה שאינה בעטיפת ישמעאלים – אינה עטיפה. מחזיו רב נחמן עד גובי דדיקנא. אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שאין לו מנעלים ברגליו, אבל יש לו מנעלים ברגליו – מנעליו מוכיחין עליו. כל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע? והא אמרו ליה לשמואל: נח נפשיה דרב. קרע עליה תריסר מני, אמר: אול גברא דהוה מסתפינא מיניה. אמרו ליה לרבי יוחנן: נח נפשיה דרבי חנינא. קרע עליה תליסר אצטלי מלתא, אמר: אול גברא דהוה מסתפינא מיניה. שאני רבנן, דכיון דכל שעתא מודפרי שמעתיהו – בשעת חימום דמי. אמר ליה רבין בר אדא לרבא: אמר תלמידך רב עמרם, תניא: אבל, כל שבעה – קורעו לפניו, ואם בא להחליף – מחליף, וקורע. בשבת – קורעו לאחריו, ואם בא להחליף – מחליף, ואינו קורע! פי תניא תהיא – בכבוד אביו ואמו. אותן קרעין מתאחין או אין מתאחין? פליגי בה אבוי דרב אושעיא ובר קפרא. חד אמר: אין מתאחין, וחד אמר: מתאחין. תסתים דאבוי דרב אושעיא דאמר אין מתאחין, דאמר רב אושעיא, אין מתאחין. מפאן שמייע ליה – לאו מאבוי? לא, מבר קפרא רביה שמייע ליה. אמר רבא: אבל מטייל באונקלי בתוך ביתו. אבוי אשפחיה לרב יוסף דפריס ליה סודרא ארישיה, ואזיל ואתי בביתיה. אמר ליה: לאו סבר לה מר אין אבילות בשבת? אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: דברים שבצינעא נוהג. "רבי אליעזר אומר משהרב בית המקדש עצרת בשבת וכו'". אמר רב גידל בר מנשיא אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל. ואיכא דמתני להא דרב גידל בר מנשיא אהא: כל שלשים יום תינוק יוצא בחיק, ונקבר באשה אחת ושני אנשים, אבל לא באיש אחד ושתי נשים.

אבא

ובל עטיפה שאינה בעטיפת ישמעאלים – הלכה, כיון דכל ימי שבת שהוא אבא מתעטף כישמעאל, אם אינו נוטלה בשבת – נראה כנוהג אבילות, דכולי עלמא לא נהיגי בעטיפה זו, אלא אבילים בלבד. מחזיו רב נחמן – עטיפת ישמעאלים. גובי דיקנא – גומות שבלח, למטה מפיו. לא שנו – פריעת הראש בשבת, דצריך לגלות חוטמו ושפמו וקנו שהיה מבוטה בימי אבלו, להודיע כי אין אבילות בשבת. אלא שאין מנעלים ברגליו אבל יש מנעלים ברגליו מנעליו מוכיחים עליו – דאינו אבל. אבל לגלות ראשו – אינו צריך. ואם בא להתעטף בצנעא, אפילו בעטיפת הישמעאלים – אין בכך כלום. דמסתפינא מיניה – בקושיות. מחליף וקורע – אף על פי שאינו שעת חימום. כבוד אביו – שנו. אבל לכולי עלמא – אין קורע אלא בשעת חימום. מפאן שמייע – לרב אושעיא הא דאמר אין מתאחין – שמע מינה האי דאמר אין מתאחין – אבוי דרב אושעיא. אונקלי – *שייפניש, חלוק שקורעו. בתוך ביתו – שבצינעא מותר לנהוג אבילות בשבת. דפריס סודריה ארישיה – בשבת, משום עטיפה, דנהג אבילות. כל שלשים יום יוצא בחיק – בן שלשים יום מוציא בחיק לבית הקברות, ולא בארץ. אבל לא באיש אחד – שאין מתייחדין עם האשה.

דלוסקמא

בעטיפת ישמעאלים – אינה עטיפה. מחזיו רב נחמן עד גובי דדיקנא. אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שאין לו מנעלים ברגליו, אבל יש לו מנעלים ברגליו – מנעליו מוכיחין עליו. כל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע? והא אמרו ליה לשמואל: נח נפשיה דרב. קרע עליה תריסר מני, אמר: אול גברא דהוה מסתפינא מיניה. אמרו ליה לרבי יוחנן: נח נפשיה דרבי חנינא. קרע עליה תליסר אצטלי מלתא, אמר: אול גברא דהוה מסתפינא מיניה. שאני רבנן, דכיון דכל שעתא מודפרי שמעתיהו – בשעת חימום דמי. אמר ליה רבין בר אדא לרבא: אמר תלמידך רב עמרם, תניא: אבל, כל שבעה – קורעו לפניו, ואם בא להחליף – מחליף, וקורע. בשבת – קורעו לאחריו, ואם בא להחליף – מחליף, ואינו קורע! פי תניא תהיא – בכבוד אביו ואמו. אותן קרעין מתאחין או אין מתאחין? פליגי בה אבוי דרב אושעיא ובר קפרא. חד אמר: אין מתאחין, וחד אמר: מתאחין. תסתים דאבוי דרב אושעיא דאמר אין מתאחין, דאמר רב אושעיא, אין מתאחין. מפאן שמייע ליה – לאו מאבוי? לא, מבר קפרא רביה שמייע ליה. אמר רבא: אבל מטייל באונקלי בתוך ביתו. אבוי אשפחיה לרב יוסף דפריס ליה סודרא ארישיה, ואזיל ואתי בביתיה. אמר ליה: לאו סבר לה מר אין אבילות בשבת? אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: דברים שבצינעא נוהג. "רבי אליעזר אומר משהרב בית המקדש עצרת בשבת וכו'". אמר רב גידל בר מנשיא אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל. ואיכא דמתני להא דרב גידל בר מנשיא אהא: כל שלשים יום תינוק יוצא בחיק, ונקבר באשה אחת ושני אנשים, אבל לא באיש אחד ושתי נשים.

וחכמים

אומרים לא כדברי זה בו, ולא שייך לממר: היינו תנא קמא! דנימא כולוה אתו לפרש מילתא דתנא קמא, כי דהיא דלא ירבה לו נשים בפרק שני דסנהדרין (בא, א). ודחיא (דדמקדש). הלכה כרבן גמליאל – תימה: כיון דאמר שמואל (לעיל יתא, בבא) הלכה כדברי המיקל באבל, אמאי איצטרך למיפסק הלכה כרבן גמליאל? ויש לומר: דחזמא נמי היא, דאם קברו סמוך לחשיכה ולא היה לו שעה אחת לנהוג בו אבילות, או קברוהו נכרים ביום טוב, או שמע שמועה קרובה ביום טוב, אם הם כרגלים – אינם עולים למנוח שבעה, ואם הם כשבת – עולים.

אבא

אבא שאול אומר אף באיש אחד ושתי נשים — מפורש במסכת קדושין (פ.ב. ושם): אף על גב דאין איש אחד מתייחד עם שתי נשים, בשעת אבילות דטרידא — שרי.

ואין אומרים עליו ברכת אבלים — פירש בקונטרס: דמיירי בלא כלל לו חדשיו. ומיהו, אפילו מיירי בכלל לו חדשיו, נהי דמתאבלים עליו, כדאייתא בפרק "דבי אליעזר"

(שבת קל"א, ובפרק "יש בבור לנחלה" (בבברות

מט"א), — מכל מקום אין מחמירין עליו כל כך

לצער. כדאשכחן בהני דסמוך, דלפי מה שהוא

גדול מחמירין לכבודו.

ברכת אבלים ותנחומי אבלים — שמנחמים

אותו בדברים: לעיל (עמוד א) פירש

בקונטרס דאם בא לחלחץ בגדים שכבסו קודם

הרגל, ללבוש בגדים שהן מכובסין כי חלוק הוא

מלבוש. ומכאן משמע שרבי שמעון היה מתיר

בגדים שכבסו קודם הרגל. ובתוספות פירש: אם

בא לחלחץ ללבוש בגדים שאינם מכובסים, כי

חלוק הוא מלבוש, ורגילים ללבושו ולהחליף בלא

כיבוס. ורבי יצחק זקני סובר כך. ועל פירוש רש"י

הקשה: דאי שרי בגדים שכבסו קודם אבלו,

ומסתמא הכי נמי שרי בגדים המגוחצים קודם

אבילות, ואם כן מניין לו למעלה דאביי ברבי מנא

בן אלעזר בן שמעון? שנוא מקדם אבלו היו

מגוחצין? ויש לומר: דמדרשו הני דוקא ולא

חדשים לבנים — שמע מינה דסבירא להו הכי.

ומיהו, והו דמנהג זקני סובר כך. ועל פירוש רש"י

אחר יום אף חצי יום, ואין זה קרוי בגד מכובס

לדידה. **רבי** עקיבא אומר בן שנה ב' — ולא

סיני בשנים עשר חדשים. ובמסכת שמחות נראה

לי רבי עקיבא בר. פירוש: דלא בעי שלש שנים,

ואם מת ביום שלשים — פוסק בפרק "יש בבור"

(בבברות מט"א) שלשים יום באדם אינו נפל, ויום

שלשים לענין אבילות כיום שלפניו, ואינו

מתאבל. והוא הדין מסתמא לענין בבור.

דרבי אלעזר אומר רבי אושעיא היא — והא

דלא מייחי ברייתא דרבי אלעזר בן

יעקב, דמפיק תשלומין מ'קוראתם ובקצרכם'

איהו חג שאתה קורא וקוצר — הו אומר זה חג

השבועות. ורש לקיש אמו: חג הקציר, איהו חג

שאתה חוגג וקוצר בו — הו אומר זה עצרת? ויש

לומר: דלא ידיעין כמה ימים, אי לא מדרבי

דלוסקא — ארין. ואין עומדין עליו בשורה — אין צריך לעמוד עליו בשורה. כשחורין

מבית הקברות עוברין לפני האבל בשורה, וכל אחד אומר לו: "תתנחם". **ברכת אבלים** —

ברכה שאומר ברחבה, כדאמר בכתובות (ח.ב.). ותנחומי אבלים — כל שבעה הולכין לנחמו

בביתו. הנישלת בכתף — באדם אחד. **באנפיים** — בשני בני אדם, דרך כבוד. **ואבדו כבן**

שתיים — שאבדו גדולים. **מצהיבין** — מרגישין

ומצערין. ניכר לרבים — שהיו מכירין בבר, שהיה

רגיל לצאת מן הבית. מה הן **בכפרה** — כמה יחא

גדול שמצוה להספידו. **עניים בני שלש** — לפי

שהעני מצטער על בניו יותר מן העשיר, לפי

שאין לו שמחה אחרת. יום אחד לפני עצרת —

היה אבל. הרי כאן ארבעה עשר — דעצרת חשוב

כשבעה, וזהו יום שלפני עצרת — חשוב שבעה,

דסבר כי האי תנא דלעיל (כ.א.), דאמר: אפילו

יום אחד, אפילו שעה אחת, וכמאן דאמר עצרת

כרגלים. **משנה** על פסח זקופה — יושבין

המנחמין. חולצין — כתפוח. —

גמרא

מצהיבין עליו. רבי אלעזר בן עזריה אומר: ניכר לרבים — רבים מתעסקים עמו, אינו ניכר

לרבים — אין רבים מתעסקים עמו. ומה הן **בהספד**? **רבי מאיר בשם רבי ישמעאל אומר:**

עניים — בני שלש, עשירים — בני חמש. **רבי יהודה אומר משמו:** עניים — בני חמש, עשירים

— בני שש. **ובני זקנים כבני עניים.** אמר רב גידל בר מנשיא אמר רב: **הלכה פרבי יהודה**

שאמר משום רבי ישמעאל. דרש רבי ענני בר ששון אפיתחא דבי נשיאה: יום אחד לפני

עצרת ועצרת — הרי כאן ארבעה עשר. **שמע רבי אמי ואיקפד.** אמר: אטו דידיה היא? **דרבי**

אלעזר אמר רבי אושעיא היא! דרש רבי יצחק נפחא אקילעא דריש גלותא: יום אחד לפני

עצרת, ועצרת — הרי כאן ארבעה עשר. **שמע רב ששת איקפד,** אמר: אטו דידיה היא? **דרבי**

אלעזר אמר רבי אושעיא היא. דאמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: מניין לעצרת שיש לה

תשלומין כל שבעה — שנאמר: **"בחג המצות ובחג השבועות"** מה חג המצות יש לה תשלומין

כל שבעה — אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה. אדבריה רב פפא לרב איויא סבא,

דרש: יום אחד לפני ראש השנה, וראש השנה — הרי כאן ארבעה עשר. אמר רבינא: **הלכה,**

יום אחד לפני החג, וחג, ושמיני שלו — הרי כאן עשרים ואחד יום. רבינא איקלע לסורא

דפרת, אמר ליה רב חיביא מפורא דפרת לרבינא: אמר מר יום אחד לפני ראש השנה וראש

השנה הרי כאן ארבעה עשר? אמר ליה: אנא מסתברא פרין גמליאל הוא דאמינא. **משנה**

אין קורעין, ולא חולצין, ואין מברין, אלא קרוביו של מת. ואין מברין אלא על מטה זקופה.

גמרא

אושעיא. כדאייתא פרק "אין דורשין" (תגינה ז.ב. ושם). אלא קשיא: מנא ליה דעצרת כרגלים בזמן הזה הא ליכא תשלומין? ונהי דמתניתין הכי משמע, מדקאמר עצרת כרגלים — משמע

לגמרי, מיהו היא גופא מנא ליה? יש לומר: כיון דעצרת חד יומא, ונחשב כמו פסח וסוכות בזמן שביט המוקדש קיים לענין תשלומין — חשיב נמי לדידן כרגל דפסח וסוכות. מיהו, בראש

השנה ויום הכפורים משמע דלא סבירא להו הכי דליהו חשיבי כשבעה ימים, מדלא נקט אלא עצרת. ולית ליה דרבין גמליאל ורב פפא דבסמוך, דאמר: אפילו ראש השנה ויום הכפורים

ישנן כרגלים, דלעולם הוא במקום פסח וסוכות. הקשה בתוספות הרב: מה אנו צריכים שיהא ראש השנה כשבעה ימים? בלאו הכי נמי מותר לגלח ערב יום כפורים, דהוי קובר את מתו

שמונה ימים קודם יום כפורים — דבטלה דימנו גזרת שלשים ותרין: דנפקא מינה אם לא גילח ערב יום כפורים, דאינו מגלח אחר יום כפורים. אבל עתה, דחשבינן ראש השנה כשבעה

יום הכפורים כשבעה, וערב ראש השנה כשבעה ימים קודם, ובין ראש השנה ליום כפורים שבעה, ונקט ליה בחר יום כפורים שני ימים, ומגלח. ואין נראה לי תירוצי זה, דהא קיימא לן

כאבא שאול, דאמר לעיל (ט.ב.), מגלח אחר הרגל. אלא יש לפרש: דנפקא לן מינה לענין שמועה רחוקה, דחשבינן לה שמועה רחוקה בהני שני ימים אחר יום כפורים. וזהו דוחק גדול, כי

זה אינו מפורש בשום מקום שתחשב שמועה רחוקה פחות משלשים יום. ויותר היה יכול לומר לענין דחשבינן אחר ראש השנה שבת שלישית, דאמר לעיל: יושב במקומו. מיהו, אין זה

נראה שום קושית כלל, דהא דאמר שמונה ימים קודם הרגל בטלה ממנו גזרת שלשים יום — היינו דוקא היכא דנהג אבילות שבעה ימים, אבל זה שלא נהג אבילות כי אם יום אחד — לא

אמרין יום כפורים תבטל שלשים. ותמתינה למה לא פירש הרב כך, כי דבר זה פשוט! ובסמוך פירש כענין זה הרב, יום אחד לפני החג חג ושמיני שלו — הרי כאן עשרים ואחד יום, דדוקא

בהני אומרים דשמיני עצרת הרי עשרים ואחד יום. אבל מת ברגל, שלא נהג אבילות קודם הרגל — לא הוי שמיני עצרת כי אם יום אחד למנחם שלשים. כך נראה לי, ואינו יודע הביטור.

כך פירש הרב. ופירש בהלכות גדולות: דהשתא דאית לן תרי יומי, אי שכבי ליה שיכבא ביום טוב ראשון — לא יתרוג אבילות עד מוצאי יום טוב שני (ימים), ואותו יום טוב שני עולה למנחם

שבעה. ואי שכבי ביום שני — ההוא יומא נהג אבילות, דכיון דיום טוב שני דרבנן — אית אבילות דאורייתא דיום ראשון, דהיינו מן התורה, כדאמרין בובחים (ק.ב.) ומבטל יום שני דרבנן.

ואין נראה לרבי יצחק, וגם אין נוהגין כלל. ובמקום אחר פירשתי.

אלא קרוביו — ירושלמי: ובלבד קרובים הראוין להתאבל. כהדא דרבי אבין דמך במועדא, לא גמל רבי מנא חסדא. אמר: בחר מועדא ניעבדא ליה יקרא, ואסיק: חכם שמת הכל כקרביו:

מברין עליו אלו ואלו. נראה לי: מכאן משמע שיש הבראה בלא אבילות, כגון ברגל. ולקמן (כ.ה.) אמר: אפילו רבו שלמדו חכמה אינו יושב עליו אלא יום אחד. ותמתינה, אם כן

נצטרך הבראה לשמועה רחוקה, ולא מצינו ברבי חיאי שעשו לו הבראה, אלא קאמר לעיל (ב.ב.) הולך כלי אחרי לבית המרחץ? ושמא לענין הבראה החמירו משום כבוד החכם.

ובן כדא אארעא ואנח עליה ספר תורה — ונראה דאפילו הספר תורה מונח בגבחו ממנו לא שרי, מדלא אותבה לספר תורה בגבחו ממנו. וכן פירשתי במנחות בפרק "הקומץ רבה" (ל.ב.)

ושם הארכתיו.

ורבי

מועד קטן דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלט

46 אָמַר שְׁאוּל אֹמֵר, נִקְרַב אִם אֶחָד וְשֵׁנִים, וְאִין חוּשִׁישִׁים
47 לַעֲבִירָה כִּיּוֹן שְׁטֵרוּדִים בִּאֲבָלִם.
48 וְאִין עֲזָרָה עָלָיו – אִין עוֹבְרִים לִפְנֵי הָאֲבָל עַל תִּינוּק זֶה שְׁמַת
49 בְּשׁוּרָה לֵאחֹר הַקְּבוּרָה לִמְרָ לֹ' תִתְנַחֵם' כְּנַחוּג, וְאִין אֹמְרִים עָלָיו
50 בְּרַבֵּת אֲבָלִים שְׁהִיה נַחוּג לְאוֹמְרָה בְּרַחֲבָה לֵאחֹר סְעוּדַת הַבְּרַאֲת
51 הָאֲבָלִים (כְּתוּבַת ח), וְתִתְנַחֵם אֲבָלִים שִׁמְנָמִים אֶת קְרוֹבֵי הַמֶּת כֹּל
52 שְׁבַעָה בְּבִיתָם, כִּיּוֹן שְׁאִינִם מְרַבִּים לְהַצְטַעַר עָלָיו. אִמְנֵם תִּינוּק בֵּן
53 שְׁלֹשִׁים יוֹם שְׁמַת, יוֹצֵא לְקְבוּרָה בְּדִלּוֹסְקָמָא – אֶרֶן, וְלֹא בַחִיק, אֲךָ
54 גַּם לֹא בַמִּטָּה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, לֹא שְׁיוּצִיאוּ בְּדִלּוֹסְקָמָא קִטְנָה
55 הַנִּיטְלָה בְּכֶתֶף אִדָּם אַחַד, אֲלֵא בְּגִדּוּלָה הַנִּיטְלָה בְּאַנְפִּיָּים – סָנָה
56 בְּזוּרְעוֹת שֶׁנִּי בְּנֵי אָדָם בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד. וְעֲזָרָה עָלָיו בְּשׁוּרָה, וְאֹמְרִים
57 עָלָיו בְּרַבֵּת אֲבָלִים, וְתִתְנַחֵם אֲבָלִים. וְתִינוּק בֵּן שְׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ
58 שְׁמַת, יוֹצֵא לְקְבוּרָה בְּמָטָה כְּאִדָּם גְּדוֹל. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, רַק אִם
59 הוּא בֵּן שָׁנָה וְאֶכְרִי גְדוֹלִים וְנִרְאִים בְּכֵן שְׁתִּים, אוֹ שְׁהוּא בֵּן שְׁתִּים
60 וְאֶכְרִי קִטְנִים וְנִרְאִים בְּכֵן שָׁנָה, יוֹצֵא בְּמָטָה, אֲךָ אִם הוּא בֵּן שְׁנָה
61 וְכִךְ נִרְאִים אֲבָרָיו, יוֹצֵא בָאֶרֶן וְלֹא בַמִּטָּה.
62 הַבְּרִייתָא מִבִּאֲרַת דִּין אֲבִילוֹת רַבִּים עַל תִּינוּקוֹת אֵלֹה: רַבִּי שְׁמַעוֹן
63 בֵּן אֶלְעָזָר אֹמֵר, תִּינוּק הַיּוֹצֵא בְּמָטָה לְכָל תְּנָא כְּשִׁיתָהּ, רַבִּים
64 מְצָהִיבִים – מְרַגִּישִׁים אֶת הַצֶּעַר וּמַצְטַעְרִים עָלָיו כְּגִדּוֹל שְׁמַת,
65 וְתִינוּק שְׁאִינוּ יוֹצֵא בְּמָטָה אִין רַבִּים מְצָהִיבִין עָלָיו. רַבִּי אֶלְעָזָר בֵּן
66 עֲזָרְיָה אֹמֵר, קִטְנִי הַנִּיבֵר לְרַבִּים, שִׁינָא מִבִּיתוֹ וְהַבְּרִיּוֹת רֵאוּהוּ, רַבִּים
67 מְתַעֲפָקִים עִמּוֹ לְקַבְּרוֹ וּלְנַחֵם אֶת אֲבִיו, אֲךָ אִם אִינוּ נִיבֵר לְרַבִּים,
68 אִין רַבִּים מְתַעֲפָקִים עִמּוֹ.
69 עוֹד דְּנָה הַבְּרִייתָא: וְזֶה הֵן – מֵה דִין הַתִּינוּקוֹת בְּהִסְפָּד. וּמִבִּיאָה
70 מִחֲלוּקָתָ: רַבִּי מֵאִיר בְּשֵׁם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֹמֵר, תִּינוּקוֹת שֶׁל עֲנָיִים
71 מְסַפִּידִים מְבַנִּי שְׁלֹשׁ וְאַיִלךְ, שִׁאֲבוּתֵיהֶם מַצְטַעְרִים עֲלֵיהֶם יוֹתֵר,
72 שְׁאִין לָהֶם שְׁמִיחָה אַחֲרֵת, וְשֶׁל עֲשִׂירִים מְסַפִּידִים רַק מְבַנִּי חֶמֶשׁ
73 וְאַיִלךְ, שְׁפָחוֹת מִזֶּה יֵשׁ לָהֶם שְׁמִיחָה בְּעִשְׂרֵיהֶם, שְׁלֹשִׁי רֹבֵעַ צֶעַר
74 הָאֲבָלִים נַחְגוּ לְהַגְדִּיל הַכָּאֵב עַל הַמֶּת. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר מְשַׁמּוֹ שֶׁל
75 רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, עֲנָיִים מְסַפִּידִים רַק מְבַנִּי חֶמֶשׁ וּמַעֲלָה, וְעֲשִׂירִים רַק
76 מְבַנִּי שֵׁשׁ. וְכֵן וְכֵן דִּינֵם בְּכֵן עֲנָיִים.
77 וְעַל מִחֲלוּקָתָ זֶה אֹמֵר רַב גִּידֵל בַּר מִנְשֵׁיָא אֹמֵר רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה
78 שְׁאֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שְׁבִנִי עֲנָיִים מְסַפִּידִים מְבַנִּי חֶמֶשׁ וּבְנִי
79 עֲשִׂירִים מְבַנִּי שֵׁשׁ.
80 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְמַחֲלוּקָתָ בְּמִשְׁנָה מֵה דִין עֲצֵרָתָ בִּאֲבָל: דִּרְשׁ רַבִּי
81 עֲנָנִי בַר שְׁשׁוֹן אֶפְתָּחָא רַבִּי נִשְׂאָה, לְדַעַת חֲכָמִים בְּמִשְׁנֵתָיו
82 שֶׁעֲצֵרָתָ כְּרַגְלִים וּמִבְטָלָתָ אֶת הָאֲבִילוֹת, אִם קָבַר מִתּוֹ בְּעֶרֶב חֹג
83 הַשְּׁבוּעוֹת וְנִהְיָ בּוֹ אֲבִילוֹת, מַחְשִׁיבִים לִמְנִין שְׁלֹשִׁים אֶת יוֹם אֶחָד
84 לְפָנֵי עֲצֵרָתָ וְיוֹם עֲצֵרָתָ עֲצָמוֹ, וְהָרִי בָּן כְּאִילוֹ עֲבָרוֹ אֶרְבָּעָה עֶשְׂרִי
85 יוֹם, וּמוֹנָה רַק עוֹד שֶׁשָּׁה עֶשְׂרִי יוֹם לִמְנִין שְׁלֹשִׁים, שְׁכִיּוֹן שְׁנָה
86 אֲבִילוֹת בְּעֶרֶב הָעֲצֵרָתָ נִחְשָׁב שְׁנָה שְׁבַעָה, וְהָרַגַל עֲצָמוֹ כִּיּוֹן שִׁישׁ
87 לֹ' תִשְׁלֹמִים אֶת שְׁבַעָה נִחְשָׁב אִם הוּא כְּעוֹד שְׁבַעָה יָמִים לְעַנֵּן
88 אֲבִילוֹת. וְשָׁמַע זֹאת רַבִּי אִמִּי וְאִיקָדַר עָלָיו, אֹמֵר, מִדּוּעַ אִמְרָ זֹאת
89 בְּשֵׁם עֲצָמוֹ, אִמּוֹ דִּידֵיהּ הִיא – וְכִי הוּא חִידְשָׁה, הֲלֹא דְרַבִּי אֶלְעָזָר
90 אֹמֵר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא הִיא, וְכִפִּי שִׁיבֹאֵר. וְכֵן דִּרְשׁ רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּח

אָמַר שְׁאוּל אֹמֵר, נִקְרַב אִם אֶחָד וְשֵׁנִים, וְאִין חוּשִׁישִׁים
לַעֲבִירָה כִּיּוֹן שְׁטֵרוּדִים בִּאֲבָלִם.
וְאִין עֲזָרָה עָלָיו – אִין עוֹבְרִים לִפְנֵי הָאֲבָל עַל תִּינוּק זֶה שְׁמַת
בְּשׁוּרָה לֵאחֹר הַקְּבוּרָה לִמְרָ לֹ' תִתְנַחֵם' כְּנַחוּג, וְאִין אֹמְרִים עָלָיו
בְּרַבֵּת אֲבָלִים שְׁהִיה נַחוּג לְאוֹמְרָה בְּרַחֲבָה לֵאחֹר סְעוּדַת הַבְּרַאֲת
הָאֲבָלִים (כְּתוּבַת ח), וְתִתְנַחֵם אֲבָלִים שִׁמְנָמִים אֶת קְרוֹבֵי הַמֶּת כֹּל
שְׁבַעָה בְּבִיתָם, כִּיּוֹן שְׁאִינִם מְרַבִּים לְהַצְטַעַר עָלָיו. אִמְנֵם תִּינוּק בֵּן
שְׁלֹשִׁים יוֹם שְׁמַת, יוֹצֵא לְקְבוּרָה בְּדִלּוֹסְקָמָא – אֶרֶן, וְלֹא בַחִיק, אֲךָ
גַּם לֹא בַמִּטָּה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, לֹא שְׁיוּצִיאוּ בְּדִלּוֹסְקָמָא קִטְנָה
הַנִּיטְלָה בְּכֶתֶף אִדָּם אַחַד, אֲלֵא בְּגִדּוּלָה הַנִּיטְלָה בְּאַנְפִּיָּים – סָנָה
בְּזוּרְעוֹת שֶׁנִּי בְּנֵי אָדָם בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד. וְעֲזָרָה עָלָיו בְּשׁוּרָה, וְאֹמְרִים
עָלָיו בְּרַבֵּת אֲבָלִים, וְתִתְנַחֵם אֲבָלִים. וְתִינוּק בֵּן שְׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ
שְׁמַת, יוֹצֵא לְקְבוּרָה בְּמָטָה כְּאִדָּם גְּדוֹל. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, רַק אִם
הוּא בֵּן שָׁנָה וְאֶכְרִי גְדוֹלִים וְנִרְאִים בְּכֵן שְׁתִּים, אוֹ שְׁהוּא בֵּן שְׁתִּים
וְאֶכְרִי קִטְנִים וְנִרְאִים בְּכֵן שָׁנָה, יוֹצֵא בְּמָטָה, אֲךָ אִם הוּא בֵּן שְׁנָה
וְכִךְ נִרְאִים אֲבָרָיו, יוֹצֵא בָאֶרֶן וְלֹא בַמִּטָּה.
הַבְּרִייתָא מִבִּאֲרַת דִּין אֲבִילוֹת רַבִּים עַל תִּינוּקוֹת אֵלֹה: רַבִּי שְׁמַעוֹן
בֵּן אֶלְעָזָר אֹמֵר, תִּינוּק הַיּוֹצֵא בְּמָטָה לְכָל תְּנָא כְּשִׁיתָהּ, רַבִּים
מְצָהִיבִים – מְרַגִּישִׁים אֶת הַצֶּעַר וּמַצְטַעְרִים עָלָיו כְּגִדּוֹל שְׁמַת,
וְתִינוּק שְׁאִינוּ יוֹצֵא בְּמָטָה אִין רַבִּים מְצָהִיבִין עָלָיו. רַבִּי אֶלְעָזָר בֵּן
עֲזָרְיָה אֹמֵר, קִטְנִי הַנִּיבֵר לְרַבִּים, שִׁינָא מִבִּיתוֹ וְהַבְּרִיּוֹת רֵאוּהוּ, רַבִּים
מְתַעֲפָקִים עִמּוֹ לְקַבְּרוֹ וּלְנַחֵם אֶת אֲבִיו, אֲךָ אִם אִינוּ נִיבֵר לְרַבִּים,
אִין רַבִּים מְתַעֲפָקִים עִמּוֹ.
עוֹד דְּנָה הַבְּרִייתָא: וְזֶה הֵן – מֵה דִין הַתִּינוּקוֹת בְּהִסְפָּד. וּמִבִּיאָה
מִחֲלוּקָתָ: רַבִּי מֵאִיר בְּשֵׁם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֹמֵר, תִּינוּקוֹת שֶׁל עֲנָיִים
מְסַפִּידִים מְבַנִּי שְׁלֹשׁ וְאַיִלךְ, שִׁאֲבוּתֵיהֶם מַצְטַעְרִים עֲלֵיהֶם יוֹתֵר,
שְׁאִין לָהֶם שְׁמִיחָה אַחֲרֵת, וְשֶׁל עֲשִׂירִים מְסַפִּידִים רַק מְבַנִּי חֶמֶשׁ
וְאַיִלךְ, שְׁפָחוֹת מִזֶּה יֵשׁ לָהֶם שְׁמִיחָה בְּעִשְׂרֵיהֶם, שְׁלֹשִׁי רֹבֵעַ צֶעַר
הָאֲבָלִים נַחְגוּ לְהַגְדִּיל הַכָּאֵב עַל הַמֶּת. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר מְשַׁמּוֹ שֶׁל
רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, עֲנָיִים מְסַפִּידִים רַק מְבַנִּי חֶמֶשׁ וּמַעֲלָה, וְעֲשִׂירִים רַק
מְבַנִּי שֵׁשׁ. וְכֵן וְכֵן דִּינֵם בְּכֵן עֲנָיִים.
וְעַל מִחֲלוּקָתָ זֶה אֹמֵר רַב גִּידֵל בַּר מִנְשֵׁיָא אֹמֵר רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה
שְׁאֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שְׁבִנִי עֲנָיִים מְסַפִּידִים מְבַנִּי חֶמֶשׁ וּבְנִי
עֲשִׂירִים מְבַנִּי שֵׁשׁ.
הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְמַחֲלוּקָתָ בְּמִשְׁנָה מֵה דִין עֲצֵרָתָ בִּאֲבָל: דִּרְשׁ רַבִּי
עֲנָנִי בַר שְׁשׁוֹן אֶפְתָּחָא רַבִּי נִשְׂאָה, לְדַעַת חֲכָמִים בְּמִשְׁנֵתָיו
שֶׁעֲצֵרָתָ כְּרַגְלִים וּמִבְטָלָתָ אֶת הָאֲבִילוֹת, אִם קָבַר מִתּוֹ בְּעֶרֶב חֹג
הַשְּׁבוּעוֹת וְנִהְיָ בּוֹ אֲבִילוֹת, מַחְשִׁיבִים לִמְנִין שְׁלֹשִׁים אֶת יוֹם אֶחָד
לְפָנֵי עֲצֵרָתָ וְיוֹם עֲצֵרָתָ עֲצָמוֹ, וְהָרִי בָּן כְּאִילוֹ עֲבָרוֹ אֶרְבָּעָה עֶשְׂרִי
יוֹם, וּמוֹנָה רַק עוֹד שֶׁשָּׁה עֶשְׂרִי יוֹם לִמְנִין שְׁלֹשִׁים, שְׁכִיּוֹן שְׁנָה
אֲבִילוֹת בְּעֶרֶב הָעֲצֵרָתָ נִחְשָׁב שְׁנָה שְׁבַעָה, וְהָרַגַל עֲצָמוֹ כִּיּוֹן שִׁישׁ
לֹ' תִשְׁלֹמִים אֶת שְׁבַעָה נִחְשָׁב אִם הוּא כְּעוֹד שְׁבַעָה יָמִים לְעַנֵּן
אֲבִילוֹת. וְשָׁמַע זֹאת רַבִּי אִמִּי וְאִיקָדַר עָלָיו, אֹמֵר, מִדּוּעַ אִמְרָ זֹאת
בְּשֵׁם עֲצָמוֹ, אִמּוֹ דִּידֵיהּ הִיא – וְכִי הוּא חִידְשָׁה, הֲלֹא דְרַבִּי אֶלְעָזָר
אֹמֵר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא הִיא, וְכִפִּי שִׁיבֹאֵר. וְכֵן דִּרְשׁ רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּח

82 **משנה**
83 המשנה מבארת דיני קריעה והבראה במועד: אין קורעין הבגד ולא
84 חולצין הכתף מתוך הקריעה על מת במועד, וכן אין מקבצין – אין
85 סועדים סעודת הבראה שעושים לאבלים בחזרתם מן הקבורה
86 במועד, אלא קרוביו של מת הראויים להתאבל עליו, וכן אין מקבצין
87 המנחמים את האבלים במועד אלא כשיושבים על מטה וקופה,
88 ולא כפניה כאבלים.

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... לפלא שאינו מזכיר בלימודים הנלמדים ברבים גם לימוד תניא בכל יום ועכ"פ ביום ב' וה'

נוסף על השי"ק שכלשון רז"ל לא יהי' שלשה ימים בלא תורה פנימיות התורה.

בברכת הצלחה וכוח"ט.

נמרא

מבואר במשנה שרק קרובי המת קורעים וחולצים ומבירים במועד, ומשמע שמדובר בכל מת. מקשה הגמרא: ואפילו חכם שמת רק קרוביו עושים כך, והתניא בברייתא, חכם שמת, הכל קוריו. מבארת הגמרא: וכי הכל קוריו סלקא דעתך, כפשוטו, אלא ודאי הכוונה שהכל מתאבלים בקוריו. וממשיכה הברייתא: הכל קורעין עליו בגדיהם, והכל חולצין עליו כתפיהם, והכל מברין עליו בקרחה כאבילים. ומבואר שחכם שמת הכל קורעים וחולצים ומבירים בקרוביו, וכשם שעושים זאת בחול כך עושים במועד בקרוביו, ושלא כמבואר במשנה. מתרצת הגמרא: לא צריכא המשנה ולמר שרק הקרובים עושים כך, אלא במת דלא חכם הוא. אך בחכם שמת אכן הכל עושים כך ואף במועד.

מקשה הגמרא: והרי אף אי המת אדם בשר הוא חייבי מיתייב כל אדם למיקרע, דתניא בברייתא, ספני מה בניו ונזנתי של אדם מתים בששון קטנים, כדי שיכבה ויתאבל על אדם בשר. מבארת הגמרא: האומנם בניו מתים כדי שיכבה ויתאבל אף שלא חטא, וכי ערובא קא שקיל מיניה על מנת שלא יחטא, אלא ודאי צריך לומר ספני שלא ככה והתאבל על אדם בשר. וממשיכה הברייתא: שכל הפוכה ומתאבל על אדם בשר מוחלין לו על כל עונותיו, בשביל הקבוד שעשה לו. ומבואר, שמתאבלים על אדם כשר, ובדאי גם קורעים שזה מעורר הבכי והצער, ומדוע כתבה המשנה שאין עושים כך אלא קרוביו. מתרצת הגמרא: משנתנו דיברה באופן דלא אדם בשר הוא, שעליו אין קורעים אלא קרוביו.

מקשה הגמרא: הרי אי דקאי אותו אדם חכם במקום המת בשעת יציאת נשמה, חייבי מיתייב לקרוע אף על אדם שאינו כשר, דתניא בברייתא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, העומד על המת – בסמוך למת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע, ולמה זה דומה, לבשר תורה ששקרה, שהוראה זאת חייב לקרוע, ושלא כדברי המשנה שרק קרובי המת קורעים. מתרצת הגמרא: מדובר במשנה במי דלא קאי חכם בשעת יציאת נשמה, שאינו קורע אם אינו קרובו.

הגמרא מביאה מעשה בענין קריעה על חכם: בי נח נפשיה – כשיצאה נפשו דרב ספרא, לא קרעו רבנן עליה, ואמרי הטעם, לא גמרינן מיניה – לא למדנו ממנו מאומה, וסברו שקורעים רק על רבם שמת. אמר להו אביי, מי תניא בברייתא לעיל דרב שמת הכל קרוביו, הלא חכם שמת תניא, ורב ספרא הוא חכם. ועוד, שרב ספרא נחשב אף רבניו, שהרי כל יומא שמעתייה – שמועותיו ומאמריו נאמרים בפומין – בפניו בבי מדרשא, ואנו נחשבים בתלמידיו. ואף כששמעו זאת סבור החכמים שמה דהנה הנה, היות ולא קרעו ביום השמועה, וכבר עברה שעת חימום שוב אין קורעים. אמר להו אביי, הרי תניא בברייתא, חכם שמת, כל זמן שעוסקין בהספד עליו חייבין לקרוע, ואו סבור למיקרע לאתרי – מיד. אמר להו אביי, תניא בברייתא, חכם שמת, סבורו שיקרעו עליו בהספדו, ולכן אל תקרעו עתה, אלא המתינו עד שעת הספד ואז תקרעו.

כיון שמדובר בדיני חכם שמת, מביאה הגמרא מעשה לויית וקבורת רב הונא: בי נח נפשיה דרב הונא, סבור התלמידים לאותובי ספר תורה אפוריה – על מיתתו ולומר בשבחו קיים זה מה שכתוב בזה. אמר להו תלמידו רב חסדא, וכי מילתא דבתיה לא סבירא ליה – דבר שבחיינו סבר שאין ראוי לעשות, השתא – עתה שמת ליכוס (ליה) ליערב ליה – נקום ונעשה לו זאת. ואמר תתליפא, אגא חיותיה – ראיתיו לרב הונא, דבעי למיתב אפוריה, וזהו מנה ספר תורה עליה – על המיטה, ובה כדא אתא – הפך בד על הקרקע ואותיב ספר תורה עליו כדי שיוכל לשבת על המיטה, אלא קסבר רב הונא שאסור לישוב על גבי מטה שספר תורה מונח עליה.

המשך המעשה: לא הוה נפיק פוריא מכבא – לא הצליחו להוציא את מיטת רב הונא מהפתח, שהיה צר יותר ממיטתו, סבור לשלשולי למיטה דרך גגין, להעלותה לגג ומשם לשלשלה למטה. אמר להו רב חסדא, אין לעשות כך, דהא גמרינא מיניה, חכם שמת,

כבודו שיוציאוהו מביתו לקבורה דרך פתח דווקא. סבור לאשנוי ספוריא לפוריא – להעבירו ממיטתו למיטה צרה יותר שיוצאת בפתח. אמר להו רב חסדא, אין לעשות כך, דהכי גמרינא מיניה, חכם שמת, כבודו שיוציאוהו לקבורה דווקא בפתח ראשונה שבה נפטר. ואמר רב יהודה אמר רב, מנין לחכם שסבור בפתח ראשונה, שנאמר כשהעלה דוד המלך את ארון ה' לעיר דוד (שמואל ב' א') וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה, והיא אותה עגלה שבה שלחו הפלשתים את הארון לבית שמש, ומבואר שדרך כבוד לנשאו במה שנשאו עד עתה, והוא הדין לחכם שמת שכבודו להוציאו במיטה שבה מת. וכיון שלא מצאו דרך להוציא מהמיטה, פרום כבא – שברו מזוזות הפתח והרחיבוהו, ואפקיה למיטה. המשך המעשה בלויית רב הונא: פתח עליה רבי אבא להספידו, ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכניו, אלא שכל נרמא ליה שלא שרתה עליו השכינה, שאינה שורה בחוץ לארץ (מכילתא בא מס' דפסחא הקדמה).

קושיא על מאמר זה: מתיב רב נחמן בר (רב) חסדא, ואמרי לה, רב חנן בר (רב) חסדא, הרי נאמר (יחזקאל א') ה' היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ בשרים, ומבואר שהתנבא בכלל. מפת ליה – הכהן רב חסדא אבות בסגולת ואמר ליה, לא אמינא לך – האם לא אמרתי לך לא תסרודו עלמא – שלא תסרוד את הציבור בקושיות שאין בהם ממש, הרי אין זה קשה, מאי משמעות הלשון 'היה', שדבר זה היה כבר פעם אחת, ולא יחזור שנית. המשך המעשה: בי אפקיה לחתם – כשהעלו את רב הונא לארץ ישראל לקבורו שם, אמרו ליה לרבי אמי ולרבי אסי שהיו אז בארץ ישראל, רב הונא אתי לכאן. חשבו שהוא עדיין חי ואמרו, בי הוינן חתם – כשהיינו בבבל לא הוה לן לרלוי רישין מיניה – לא היינו יכולים להרים ראשנו מפניו מרוב בושח, והשתא דאתנין להקבא אתא בתרין – בא אחרינו לכאן, שאף כאן יהא לנו בושח מפניו. אמרו (ליה) [לחן], נסתלק כבר וארוננו בא לכאן לקבורה. כששמעו שמת, רבי אמי ורבי אסי נפוק ללוותה, ורבי אילא ורבי חנינא לא נפוק אלא המשיכו בלימודם. ואיבא דאמרי, רבי אילא נפק ללוותה, ורק רבי חנינא לא נפק.

מבארת הגמרא טעמיהם: דנפק מאי טעמיה, דתניא בברייתא, ארון המת העובר מקום קבורתו למקום קבורה אחר, עומדים עליו בשורה לעבור לפני האבילים ולומר להם 'תתנחם', ואמרים עליו ברב אבילים ותנחומי אבילים, והיינו שנוהגים בו כל דיני לויית מת, וזה טעם היוצאים ללוות את רב הונא. ודלא נפק מאי טעמא, דתניא בברייתא אחרת, ארון העובר מקום למקום, אין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברב אבילים ותנחומי אבילים, והיינו שאין נוהגים בו דיני לויית מת, וזה טעם מי שלא יצא ללוות את רב הונא.

מקשה הגמרא: ברייתא אלו קשיין אהדר – סותרות זו את זו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן – כשחייבו בדיני לויית מת, מדובר כששלדו קיימת – גופו שלם, ובאן – כשפטר, מדובר בשאין שלדו קיימת, ורב הונא שלדו קיימת הנה, ולכן יצאו רב אמי ורב אסי ללוותה, ומי דלא נפק טעמו מפני שלא סיימיה קמיה לומר שגופו של רב הונא שלם, וסברו שאינו שלם ואין חיוב ללוותה. מעשה קבורת רב הונא: אמרי החכמים שליווהו, חיקא גינחיה – היכן המקום הראוי לקבורתו. ודגו, הלא רב הונא ריבין – לימד והרבה תורה בישראל, וגם רבי חייא ריבין תורה בישראל הנה, וראוי שיקברו יחדיו. ושאלו החכמים, מאן מעילי ליה לקבורה, אמר להו רב חנא, אגא מעילינא ליה – אני אביטנה מפני דאוקמתיה לתלמודא בי הוינא בר תמיני כרי שנין – שהעמדתי תלמודי כבר בהיותי בן שמונה עשרה שנה, ולא חיו לי – ראיתני כרי, שלמדתי בקדושה, ומשמע ליה קמיה – זכיתי לשמש לפני רב הונא, וידעי בעובדיה – יודע אני במעשיו הטובים, דיומא חד אתהפיקא ליה רצועה דתפילין – יום אחד נתהפכה לו רצועת התפילין כשהשחור בפנים, ותיב עליה ארבעין תעניתא. ואכן הסכימו החכמים לדבריו, ועייליה רב חנא לארוננו של רב הונא

מועד קטן. ואלו מגלחין - פרק שלישי דף כה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמא רש"י

גמרא לספר תורה - תורה קריה נר, שנאמר (משלי ו): "כי נר מצוה ותורה אור",
ונשמה נקראת נר דכתיב (שם ב): "נר" (אלהים) נשמת אדם". שמעתייה בפסין - והוי
כמאן דגמרינן מיניה. מאי דהוה הוה - הואיל דלא קרעו בשעת מיתה - תו לא קרעי.
למקדע לאלתר - בלא הספד. לאותובי ספר תורה אפורייה - ולומר: קיים זה מה שכתוב
בוה. לא הוה נפיק פורייה מכבא - דיוטר הוה
בבא. מפורייה לפורייה - לתתו במטה אחריתא,
קטנה, שתצא דרך הפתח. אל עגלה חדשה -
אותה עגלה ששיגורו פלשתים בה, ובאותה
עגלה הביאו דוד מבית אבינדב לעיר דוד. פרום
כבא - שברו הפתח והדרכוהו. ככל גרמה לו -
שאין שכנה שורה בחורץ לארץ. טפח ליה אבוח
- רב חסדא בסנדלא. טפח לו לרב נחמן על
סנדלו, כאדם שנוגע על רגל חבירו בחשאי כדי
שלא ישמעו העומדים סביב מטתו דרב הונא.
ענין אחר: הכוונ בסנדלו. לא תפידו עלאם - לא
תטרו בקשיות. שהיה כבר - כלומר: ההיא
שעתא הוה, ולא יותר. ויש אומרים: שהיה כבר
- בארץ ישראל, ששרתה עליו רוח הקודש. כי
אפקו להם - לארץ ישראל לקבורה, שכל
הנקבר שם נקבר בלא חטא, שנאמר: "העם
היושב בה נשואו עין", כדאיתא בכתובות (קא).
לדלוי רישן - דאדם חשוב היה, והוה לן בושת
לדלוי רישן. ואמי להבא - דסבורין שהוה חי.
שלדו - גופו קיימת - ויצאין. לא סיימוה קמיה
- דשלדו הוה קיימת. רב הונא ריבין תורה -
כדאמרין פרק "עני דייני גזירות" (כתובות
קא); כי קיימי רבנן מקמיה ומנפצי גלמיהו -
מכסי ליה לימא באבא. רבי חייא ריבין תורה
- כדאמרין בבבא מציעא (פאב): אנא עבדי
ליה לתורה דלא תשתבח מישראל. מאן מעייל
ליה - מי ילך להכניסו לקבורה אצל רבי חייא.
איתאפיכא ליה רצועה דתפלין - השחר
בפנים. דרצועה שחורה נראה בחורץ הלכה
למשה מסיני. איבעית - נבעת ונפחד. וקפיה
לארונא - דרב הונא לקמיה עמודא דנורא, דלא
ליזקיה.

כי

בשד"ם! טפח ליה אבוח בסנדליה. אמר ליה: לאו אמנא לך לא תימרוד עלמא? מאי "הוה" - שהיה כבר. כי אסקיה להתם אמרו
ליה לרבי אמי ולרבי אסי: רב הונא אתי. אמרו: כי הוין התם לא הוה לן לדלוי רישן מיניה, השתא אתינן הכא אתא בתרין?
אמרו ליה: ארוננו פא. רבי אמי ולרבי אסי נפוק, רבי אילא ולרבי חנינא לא נפוק. איכא דאמר: רבי אילא נפק, רבי חנינא לא נפק.
דנפק מאי טעמיה - דתניא: ארון העובר ממקום למקום - עומדים עליו בשורה, ואומרים עליו ברפת אבליים ותנחומי אבליים. דלא
נפק מאי טעמא - דתניא: ארון העובר ממקום למקום - אין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברפת אבליים ותנחומי אבליים.
קשיין אהרדי! לא קשיא, פאן - ששלדו קיימת, פאן - בשאין שלדו קיימת, ורב הונא שלדו קיימת תוה. דלא נפק - לא סיימוה
קמיה. אמרי: היכא נינחיה? רב הונא ריבין תורה בישראל ולרבי חייא ריבין תורה בישראל תוה. מאן מעייל ליה? אמר להו רב חנא:
אנא מעילנא ליה. דאוקמתיה לתלמודאי כי הוין בר חמני סרי שניין ולא חזי לי קרי, ומשמע ליה קמיה וידעי בעובדיה. דיוקא חד
אתאפיכא ליה רצועה דתפלין, ויחיב עלה ארבעין תעניתא. עייליה, תוה גני יהודה מימיניה דאבוח, וחוקיה משמאליה. אמר ליה
יהודה לחוקיה: קום מדיכתיך, דלאו אורח ארעא דקאים רב הונא. פהדי דקאים - קם פהדיה עמודא דנורא, חזיה רב חנא, איבעית,
וקפיה לארונה ונפק, אתא. והאי דלא איגעש עגש - משום דוקפיה לארונה דרב הונא. כי נח נפשיה דרב חסדא סבור לאותובי ספר
תורה אפורייה, אמר להו רבי יצחק: מילתא דלרביה לא סבירא ליה, אנו ניקום נעביד ליה? סבור דלא למישלל קרעיהו. אמר להו
רבי יצחק בר אמי: חכם, פיון שהחזירו פניהם מאחורי הפסח - שוללין. כי נח נפשיה דרבה בר הונא ורב חמנא אסקיהו להתם,

ורבי חייא ריבין תורה וכו' - חקשה בתוספות הרב: דמשמע בירושלמי שרב הונא מת
קודם רבי חייא. דאמר ליה לרבי חייא: ארוננו בא. הכא משמע שרבי חייא מת קודם
רב הונא! ונראה לי: דרב הונא אחר היה, ואותו שבמי רבי חייא - אין זה רב הונא תלמידו
דרב, עד כאן. ומיהו, קשה: בירושלמי קאמר בעובדא דרבא רב הונא ריש גלותא, ולפי הענין
של הירושלמי היה משמע דוקפיה רב חנא
לארונה דרב הונא כדי שלא יהא יושב אצל
הצדיקים. והכי איתא בפירוש רבינו חננאל דרב
הונא ריש גלותא.
חכם כיון שהחזיר פניו - פירוש: חכם שמת,
כיון שהחזיר פניו אותו שרקע. וגרסינן:
אפילו חכם שרקע על החכם, כיון שהחזיר פניו -
שולל לאלתר. דמשום כבודו של חכם הקורע
התורה, דגנאי הוא לצאת בבגד קרוע. ולא נהירא.
שפעו

גמרא ואפילו חכם? והתניא: חכם שמת - הפל
קרוכיו. הפל קרוכיו סלקא דעתך? אלא: הפל
קרוכיו; הפל קורעין עליו, והפל חולצין עליו, והפל
מכרין עליו ברחקה! לא צריכא דלאו חכם הוא. ואי
אדם פשר הוא - חייבי מיחייב למיקרע, דתניא: מפני
מה פניו וכוונתיו של אדם מתים בשרה קטנים -
כדי שיכבה והתאבל על אדם פשר. יכבה והתאבל?
ערבנא קא שקיל מיניה? אלא: מפני שלא ככה

והתאבל על אדם פשר. שכל הכוונה והתאבל על אדם פשר - מוחלין לו על כל עונותיו
בשביל כבוד ששעשה לו! דלאו אדם פשר הוא. אי דקאי התם בשעת יציאת נשמה -
חייבי מיחייב, דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: העומד על המת בשעת יציאת נשמה -
חייב לקרוע. למה זה דומה - לספר תורה שגשרה, שחייב לקרוע! דלא קאי התם בשעת
יציאת נשמה. כי נח נפשיה דרב ספרא לא קרעו רבנן עליה. אמרי: לא גמרינן מיניה. אמר
להו אבי: מי תניא הרב שמת? חכם שמת תניא. ועוד: כל יומא שמעתייה בפומין בבי
מדרשא. סבור: מה דהוה - הוה. אמר להו אבי, תניא: חכם, כל זמן שעוסקין בהספד
- חייבין לקרוע. סבור למיקרע לאלתר. אמר להו אבי, תניא: חכם פבורו בהספדו. כי נח
נפשיה דרב הונא, סבור לאותובי ספר תורה אפורייה. אמר להו רב חסדא: מילתא דבחייה
לא סבירא ליה, השתא ליקום ליה ליעבד ליה? דאמר רב תחליפא: אנא חזיתיה לרב הונא
דבעי למיתב אפורייה, והוה מנח ספר תורה עליה, וכף פדא אארעא ואותיב ספר תורה
עיליה. אלמא קסבר: אסור לישוב על גבי מטה שספר תורה מונח עליה. לא הוה נפיק
פורייה מכבא, סבור לשלשולי דרך גנין, אמר להו רב חסדא: הא גמרינא מיניה: חכם פבורו
דרך פתח. סבור לאשנויי מפורייה לפורייה. אמר להו רב חסדא, הכי גמרינא מיניה: חכם,
פבורו במטה ראשונה. דאמר רב יהודה אמר רב: מנין לחכם שפבורו במטה ראשונה -
שנאמר: "ויכריכו את ארון האלהים אל עגלה חדשה". פרום פבא, ואפקיה. פתח עליה רבי
אבא: ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכניה, אלא שבבגל גרמה ליה. מתיב רב נחמן בר
חסדא, ואמרי לה רב חנן בר חסדא: "היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הפכה בארץ

כי

שפיעו מרובי דציפורי דמא – מפרש בירושלמי: דיהב נפשיה על גורתם. פירושו: נשפר

דמו על יודו חדש. תוספתא פרק א: שנתן נפשו על המילה.

ועל רבו שלמדו חכמה – בפרק "אלו מציאות" (בבא מציעא לגא ושם) פליגי רבי יהודה ורבי יוסי, שרבי יהודה אומר: כל שרוב חכמתו הימנו, ורבי יוסי אומר: אפילו לא

האיר עיניו אלא במשנה אחת – וזו רב, ומסיק

שם, עולא אמר: תלמידי חכמים שבבבל קורעין זה

על זה, כרבי יוסי סבירא ליה. ופוסק רב ששת

כרבי יוסי. ופירש רבינו חננאל דהכי הלכתא.

ובשאלת דרב אחאי פוסק כרבי יהודה, דאמר:

כל שרוב חכמתו הימנו. ומפרש בפרק "אלו

מציאות" בתוספתא דהיו קורעין קריעה ודאין

מתאחה. וכן פירש רבי יצחק בר יודנה, ויותר היה

נראה לי דמעשה רב, דשמואל עבד כרבי יוסי

כדאייתא התם. ורבא נמי מפרש מילתא דרבי יוסי,

ורבי אלעזר בירושלמי נמי עבד כותיה. ושמואל היו

מחמירין על עצמן.

ברכת

כי כטו אנשיא קמו גמלי. אמר להו ההוא מייעא:

מאי האי? אמרו ליה: רבנן דקא עבדי יקרא אהדרי.

מר אמר: מר ניעול ברישא, ומר אמר: מר ניעול

ברישא. אמר: דינא הוא דרבה בר הונא, נתור פכיה

וישניה דההוא מייעא. פתח עליה ההוא ינוקא: "גע

ישישים עליה מבבל ועמו ספר מלחמות. קאת וקפוד

הוכפלן, לראות בשוד ושבר הבא משנער. קצף על

עולמו ורחם מפניו נפשות, ושמה בהם ככלה חדשה.

רוכב ערכות שש ושמה בבא אליו נפש נקי וצדיק".

כי נח נפשיה דרבינא פתח עליה ההוא ספדנא: "תמרים הניעו ראש על צדיק פתמר נשים

לילות בימים על משים לילות בימים". אמר ליה רב אשי לבר קיפוק: ההוא יומא מאי

אמר? אמר ליה, אמינא: אם בארזים נפלה שלהבת – מה יעשו איזובי קור, לויתן פתחה

הועלה – מה יעשו דגי רקק, בנחל שומך נפלה חכה – מה יעשו מי גבים. אמר ליה בר

אבין: חס ושלוש דחפה ושלחבת בצדיקי אמינא. ומאי אמרת? אמינא: בכו לאבלים ולא

לאבירה, שהיא למנוחה ואנו לאנחה. חלש דעתיה עליהו, ואתהפוך פרעיהו. ההוא יומא

לא אתו לאספודיה. והיינו דאמר רב אשי: לא בר קיפוק חליין, ולא בר אבין חליין. רבא,

כי הוה אתא לדגלת אמר ליה לבר אבין: קום אימא מילתא. קאי ואמר: באו רוב שלישי

בפנים, זכור ורחם. תעינו מארריך פאשה מפעלה, אל תוניחנו פאות מי מרה. חנין יוחנן

זירא אבא יעקב יוסי שמואל חייא מנחם – סימן. רבי חנין חתניה דבי נשיאה הוה, לא קא

הוה ליה בני, בעא רחמי והוה ליה. ההוא יומא דהוה ליה – נח נפשיה. פתח עליה ההוא

ספדנא: "שמוחה לתונה נהפכה, ששון ויגון נדבקו, בעת שמחתו נאנה, בעת חנינתו אבר

חנינו". אפיקו ליה חנן על שמויה. כי נח נפשיה דרבי יוחנן פתח עליה רבי יצחק בן אלעזר:

קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהרים, דכתיב: "והיה ביום ההוא והבאתי השמש

בצהרים". ואמר רבי יוחנן: זה יומו של יאשיהו. כי נח נפשיה דרבי יוחנן יתיב רבי אמי

שבעה ושלושים. אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא: רבי אמי דעבד – לגרמיה הוא

דעבד. דהכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו רבו שלימדו חכמה – אינו יושב

עליו אלא יום אחד. כי נח נפשיה דרבי זירא, פתח עליה ההוא ספדנא: "ארץ שנער הרה

ויילדה ארץ צבי וידלה שעשועיה. אוי נא לה אמרה רת, כי אברה פלי חמדתה". כי נח

נפשיה דרבי אבהו אחיתו עמודי דקסרי מאי. דרבי יוסי – שפיעו מרובי דציפורי דמא, דרבי

יעקב – אתחמיוא פוכבי בימקא. דרבי אסי – אישקרו כל אילניא, דרבי חייא – נחיתו ביפי

דנורא מרקיעא, דרבי מנחם ברבי יוסי – אישתעו צלמנייא והוה למחלציא, דרבי תנחום בר

חייא – איתקצצו כל אנדרטיא, דרבי אלישיב – איתחרו שבועין מחתרתא בנהרדעא, דרבי

המנונא – נחיתו ביפי דכרדא מרקיעא, דרבה ורב יוסף – נשוק ביפי דפרת אהדרי, דאבין

ורבא – נשוק ביפי דדגלת אהדרי, כי נח נפשיה דרבי משרשיא מעון דיקלי שיצי. תנו רבנן

ואלו

כי כטו אנשיא – כשהגיעו לעבור בדרך של גשר קצר, שעכשיו לא היו יכולין לעבור זה

בצד זה, אלא זה אחר זה. כמו גמלי – עמדו הגמלים נושאי המטות במקומן. מייעא –

סודר ישמעאלים. רבנן – דשיכבי, רבה בר רב הונא ורב המנונא. עבדי יקרא – דהא לא

בעי האי למיעל מקמי האי. נתור כבי – לחייו, משום דביו לרב המנונא. ספר מלחמות –

ספר תורה. לישנא אחרינא: שנלחם רבה ורב

המנונא, ונתור כבי דההוא טיעא. לישנא

אחרינא: גזע ישישים – זה רבה בר רב הונא,

דהוא בן גדולים, בן רב הונא דהוא ראש גולה,

ועדף מנשיא דארץ ישראל. ועמו ספר מלחמות

– עמו רב המנונא. קאת וקיפוד חובבול –

קללה, כמו: "וירשוהו קאת וקיפוד" (ישעיה לד)

כלומר: קללה באה והוכפלה בעולם. לראות

שוד ושבר – זה שקצץ הקדוש ברוך הוא על

עולמו. נשים לילות בימים – בהספד, על ששם

לילות בימים בתורה. בר קיפוק ובר אבין – הו

ספדי. (ההוא יומא – דנח נפשיה). חלש דעתיה

– דהאי מדמי ליה לשלהבת, והאי לאבירה,

וההוא יומא – דנח נפשיה לא ספודיה, משום

דאירע להו תקלה על ידו. לא בר קיפוק ולא בר

אבין חליין – משום דאיתהפכו כרעיהו. ותנינא

("בימות קאא") האי מאן דמסגי אלוחתא דריגלא

– לא חליין דהתורה אמרה "וחלצה נעלו מעל

רגלך" ולא מתחת לרגלו. אתי לדגלת – חדקל.

רוב שלישי – ישראל נקראו שלישי. ורבא

שקול כרוב ישראל, ואמר ליה: קום ואמור

מילתא, כלומר: בקש רחמים. באות בני מרה –

שאשה סוטה נבדקת בהן. בעת חנינו – דולד.

אבר חנינו – אביו המנונא. והבאתי השמש

בצהרים – אשקיע השמש בצהרים. יומו של

יאשיה – שנהרג יאשיה, קרי יומו שמש. לגרמיה

– לדעתיה: רבי זירא היה מבבל, ובה נולד, וגדל

בארץ ישראל, והיינו דקאמר: ארץ שנער הרה

וילדה ארץ צבי גדלה שעשועיה. ואחבי קרי

ליה רבי זירא ורב זירא – אוי נא לה אמרה רת

– יכולה לומר כן, רת היא טבריא. אחיתו –

חורידו דמעות. איתחמיוא כוכבי – נראו

הכוכבים, שנשתנה העולם מרוב צער. ביפי

– דנורא – אבנים של אור. אשתעו צלמניא –

נימחו פרצוף שלהן. והוה למחלציא – כלומר,

נחלקה ונתמעכה כל צורת פרצוף של צלמים

וצורת המטבעות, מפני צורת החסיד שנשתנית.

דרבי מנחם – בנן של קדושים, שלא נסתכל אף

בצורה של זוא, כדאמרין ב"עריב פסחים"

("קרא). והוה למחלציא – כמו שהוחלקה במעגל

ובמחלצים, שבה מטוחין טיט הכותל. אנדרמא –

צורת הצלמים שעושין על שם המלך שמת.

שבועין מחתירין – דגנבים. דבכותיה לא הוה אתו

גנבים. ביפי דברדא – אבנים. נשוק ביפי –

כיפאות של גשרים נשתברו, ונשקו זו את זו.

שיצי – קוצים.

ואלו

מועד קטן דף כה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קמג

בבדיקת מים מרים שאם נטמאה מתה, אלא הצילנו.
הספדים נוספים על צדיקים שנפטרו: (חנין יוחנן וירא אבא יעקב
יופי שמואל חייא מנחם, זה סימן לשמות האמוראים המוזכרים
להלן). רבי חנין, חתניה דבי נשיאה חוה – היה חתן הנשיא, ולא קא
הווי ליה בנא, ובקעא דחמי ויהווי ליה, אך בתהוה יומא דהוה ליה בן, נח
נפשיה של האב רבי חנין. פתח עליה ההוא ספדנא, השמחה בלית
הבן לתוהה נחפכה, הששון בהכנסתו בבית יוחנן האבל נדבק,
ובקעת שמחתו בפדיון הבן נאנח – נהפכו הימים לימי אבלות. ובקעת
חנינתו בבן, אבא חנינו – רב חנין. מסיימת הגמרא: אפיקו ליה –
קראו שם בנו חנין, על שמי – על שם רבי חנין.
הספד נוסף: בי נח נפשיה דרבי יוחנן, פתח עליה רבי יצחק בן
אלעזר, קשה היום שנפטר בו לישראל ביום בא – (ששקעה) השמש
בצחרים, דכתיב (עמוס ח ט) 'יהיה ביום ההוא וגו' והבאתי השמש
בצחרים, ואמר רבי יוחנן, 'ביום ההוא' זה יומו של יאשיהו – היום
שבו נהרג יאשיהו, וכך גם פטירת רבי יוחנן נחשבת כביאת השמש
בצהרים.
מעשה שאירע בפטירת רבי יוחנן: בי נח נפשיה דרבי יוחנן, יתיב
רבי אמי תלמידו אבלות שבעה ושלשים. אמר רבי אבא ברית דרבי
חייא בר אבא, רבי אמי דעבר כר, לנחמיה – לדעתו הוא דעבר, ואין
הלכה כן, דהכי אמר אבי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אפילו
רבו שלמיו חכמה אינו יושב עליו אלא יום אחד, ולא שבעה
ושלשים.
ההספד על פטירת רבי זירא: רבי זירא נולד בבבל ועלה לארץ
ישראל (כתובות קיב). בי נח נפשיה דרבי וירא בארץ ישראל, פתח
עליה ההוא ספדנא, ארין שנער – (בבל) הרה וילדה את רבי זירא,
וארין צבי – ארץ ישראל נידלה שששועיה של שנער שהוא רבי
זירא, ועתה שנפער 'אוי נא לה' אמרה רבת – (טריא), בי אברה
כלי חמדתה.
מעשים בפטירת צדיקים שאף הבריאה וחפצים שבה התאבלו
עליהם: בי נח נפשיה דרבי אבהו, אחיתו עמודי דקפרי מיא –
עמודים שבעיר קיסרי הורידו מים כעין דמעות. בפטירתו דרבי
יופי שהיה גר בציפורי, שפעו מרובי דציפורי קמא – מרובי ציפורי
הורידו דם. בפטירתו דרבי יעקב, איתחמיוא פוכבי ביממא – נראו
כוכבים ביום, שנשתנו סדרי העולם מרוב צער. בפטירתו דרבי
אפי, איעקרו כל אילנא להרעיש העולם על פטירתו. בפטירתו
דרבי חייא, נחיתו ביפי דגורא מרקעא – ירדו אבני אש מן השמים.
בפטירתו דרבי מנחם ברבי (יוסי) [סימאי], אישתעו צלמניא –
נתמעכו צורות הצלמים והפרצופים שעל המטבעות, והיו
למחלצייא – ונהיו חלקים כמי שהחולק במחלציים. בפטירתו דרבי
תנחום בר חימא, איתקצצו כל אנדוריא – נקצצו כל האנדרטאות
שהם צורות הצלמים שעושים על שם מלכים שמתו. בפטירתו
דרבי אלישיב, איתתרו שבקין מחתרתא בנתרדעא – חתרו גנבים
שבעים חתירות בבתים שבנהרדעא עירו, שבחיו היתה שמירה
מהם בזכות. בפטירתו דרב המונא, נחיתו ביפי דגורא מרקעא –
ירדו אבני ברד מן השמים. בפטירתו דרבה ובפטירת רב יוסף, נשוק
ביפי דפרת אהרדי – נשברו גשרים בצורת כיפה שעל נהר פרת,
ונשקו – (נדבקו) זה לזה. בפטירתו דאבאי ובפטירת רבא, נשוק ביפי
דרגלת – שעל הנהר חידקל אהרדי. בי נח נפשיה דרבי משרשיא,
פעון דיקלי שייצי – הצמיחו הדקלים קוצים תחת תמרים.
בריייתא המבארת דין אבל שקורע ואינו מאחה הקרע: תנו רבנן,

והטעמו ארונותיהם על גמלים שהלכו זה לצד זה. בי קמו אנשיא
– כשהגיעו לגשר צר שאין בו מקום לשניהם, קמו גמלי – נעצרו
הגמלים מאליהם. אמר להו ההוא מיינא – סוחר ישמעאלי
לחכמים המלכים, מאי האי – מדוע נעצרו הגמלים. אמרו ליה, רבנן
דקא עברי יקרא אהרדי – החכמים הנפטרים נותנים כבוד זה לזה,
מר אמר לחבירו, מר נייעול ברישא – כבודו יכנס ויעבור תחילה,
ומר אמר, מר נייעול ברישא. אמר הישמעאלי, דינא הוא דרבה בר
הונא לייעול ברישא – ילך בראשונה, שאף אביו ידוע לחכם, אך רב
המנונא אין ידוע שהיה אביו חכם. ואכן כך היה דהלוי גמליה של
ארונו דרבה בר הונא קודם הגמל של רב המנונא. אך לאחר מכן
נתור בריה ושניה – נשרו לחיוו ושיניו דההוא מיינא, כענוש על
ביזוי רב המנונא.
המשך המעשה: כשהגיעו לארץ ישראל פתח עליה ההוא ינוקא –
פתח בחור אחד בהספד, נוע ישישים – זרע חכמים הנקראים
ישישים עלה מובל, ועמו ספר תורה הנקראת ספר מלחמות ה'
(מדרב כא יד), קאת נקפוד שהם עופות רעים ומזיקים הוכפלו לראות
בשוד ונשך רבא משנער – (בבל), כלומר, קללה הוכפלה בעולם
בפטירת הצדיקים. קפא ה' על עולמו וחכם ממנו נפשות, ושמת
בהם שחורו בטורה, באדם השמת בכלה חרשה. ה' שהוא רובב
ערכות, שש ושמת בבא אליו נפש נקי וצדיק.
הספד על צדיק אחר: בי נח נפשיה דרבינא, פתח עליה ההוא
ספדנא, עצי תמרים הניעו ראש מרוב צער על צדיק שיש לו רק לב
אחד לאביו שבשמים בתמר שיש לו לב אחד (סוכה מד). ולכן נשים
לילות בימים בהספד [על המשים לילות בימים ללמוד תורה].
מעשה בענין הספד על צדיק: אמר ליה רב אשי לבר קיפוק הספדן,
ההוא יומא – ביום פטירתו מאי אמרת עלי בהספדן. אמר ליה,
באורים נפלה שלחבת אש מיתה, מה יעשו החלשים כאיוזי קיר.
ב. אם אף ליתן הדג הגדול ביותר בחכה חוצלה ליבשה להמיתו,
מה יעשו דגי רקק – (אגס) הקטנים. ג. אם במימי נחל שומץ נפלה
חכה – צימאון ושרב והתייבש, מה יעשו מי גבים – הגומות
שבקרע, הרי בקל יתייבשו. אמר ליה בר אבין הספדן לבר קיפוק,
חס ושלום דחכה ושלחבת בצדיקן אמניא – חלילה לדמות פטירת
צדיקים לדג הנתפס בחכה או לארזים נשרפים, שאלו בר קיפוק,
ומאי אמרת. השיב בר אבין, אמניא, בכו לאבלים הנשארים
שאיבדו את הצדיק, ולא לאבידה שהיא נשמת הצדיק עצמה,
שהיא הולכת למנוחה, ואנו נשארים לאנחה. שמע רב אשי וחלש
דעתיה עליהו – על דבריהם שדימוהו לשלחבת ולאבידה, ולכן
נענשו ואתהפוך פרעיהו – התהפכו רגליהם והיו דורכים על גב
הרגל, ובההוא יומא שנפטר לא אתו שניהם לאספודיה, שנגרמה
להם תקלה מחמתו. מסיימת הגמרא: ותינו מה דאמר רב אשי
(יבמות קג) על דברי אממר שמי שרגלו הפוכה ודורך בגב הרגל
אינו יכול לחלוץ, שמפני כך לא בר קיפוק חליין ולא בר אבין חליין,
שהרי התהפכו רגליהם.
מעשה נוסף בבר אבין: רבא, בי הוה אתא לרגלת – נהר חידקל
וביקש לעוברו, אמר ליה לבר אבין, קום אמא מילתא – שא תפילה
שאעבור את הנהר בשלום. קאי ואמר, פאז רוב שלישיית – בא רבא
השקול כרוב ישראל הקרויים 'שלישית' לעבור במים, ובור ה'
ורחם. ואף שתענינו וסרנו מאחריו באשה הסוטה מפעלה, אל
תנחננו ותעשה עמנו פאות מי מרה – כסימן שעושים לסוטה

קמד מועד קטן דף כו עמוד א תלמוד בבלי שפה ברורה – עזר והדר" (ליום שבת קודש)

1 ואלו קרעין שאין מתאחזין – שאסור לאחותם בכתחילה: הקורע על
2 אביו, ועל אמו, ועל רבו שלימדו תורה, ועל נשיא, ועל אב בית דין,
3 שמתו. והקורע על שמועות הרעות על מיתת רבים מישראל, ועל
4 שמיעת ברכת השם – גידוף כלפי מעלה, ועל ספר תורה שראה
5 שנשרף, ועל עיר יהודה, ועל המקדש, ועל ירושלים, כשרואה אותם
6 בחורבנם. וקורע הרואה את המקדש ואחריו ירושלים על המקדש,
7 ומוסיף לקרוע באותה קריעה על ירושלים.
8 מקור הדין המבואר בברייתא: על אביו, ואמו, ורבו שלימדו תורה,
9 מנלן שקורע. דכתבי כשעלה אליהו השמימה (מלכים ב' ב') 'ואלישע
10 ראה והוא מצעק אבי אבי רבב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק
11 בגנזיו ויקרעם לשנים קרעים', ודורשים 'אבי אבי' זה אביו ואמו
12 שהיה שקול לו כמותם, ומלמד שקורע עליהם, 'רבב' ישראל
13 ופרשיו' זה רבו שלימדו תורה, ומשום כך קרע אלישע. מבארת
14 הגמרא: מאי משמע שירבב ישראל היינו רבו, בדמיתרנא רב יוסף
15 פסוק זה, רבי רבי, דמב ליהן לישראל בצלותיה – שטוב לישראל
16 בתפילתו מרתובין ופרשין – מרכבי ופרשי מלחמה.
17 המשך ביאור מקור הדין: ומה שקרעים אלו לא מתאחזין מנלן,
18 דכתבי (שם) 'ויחזק בגנזיו ויקרעם לשנים קרעים', ודורשים, וכי
19 משמע שנאמר 'ויקרעם' איני יודע שקרעם לשנים, אלא מלמד
20 שהקורע על אביו ואמו ורבו קרעיו קרעים ועומדים לשנים לעולם,
21 ואינו מתאחה הקריעה.
22 מקשה הגמרא: אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, הלא הקריעה על
23 אליהו אינה על מת, שהרי אליהו עורנו חי הוא (בירכא דה) וכיצד
24 ניתן ללמוד ממנה. אמר ליה רבי יוחנן, בין דכתבי 'ולא ראהו עוד',
25 לגבי ידידה – אצל אלישע כמת דמי.
26 המשך מקור הדין לגבי שאר הקרעים: נשיא ואב בית דין שמתו,
27 ושמעות הרעות מנלן שקורעים עליהם, דכתבי כשנודע לדוד על
28 מות שאול ויהונתן רבים מישראל במלחמה עם פלשתים (שמואל
29 ב' א-א-יב) 'ויחזק דוד בגנזיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו,
30 ויקפדו ויכבו ויצמו עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה'
31 ועל בית ישראל כי נפלו בחרב', ודורשים, שאול המלך זה נשיא,
32 ויהונתן זה אב בית דין, שיש לקרוע במיתתם, ועל עם ה' ועל בית
33 ישראל' אלו שמועות הרעות על רבים מישראל שנהרגו במלחמה,
34 שיש לקרוע עליהם.
35 מקשה הגמרא: אמר ליה רב בר שפא לרב כהנא, ואימא עד דהו
36 כולא – נאמר שכנס שבפסוק מבואר שדוד קרע על כל אלו, כך
37 אין קורעים עד שימותו כל אלו, ולא על כל אחד מהם בפני עצמו.
38 אמר ליה רב כהנא, כיון שאמר הכתוב 'על' 'על' בין כל אחד מהם,
39 ולא אמר 'על שאול ויהונתן ועם ה'', הפסיק הענין, וכיון שהפסק
40 זה מיותר בא ללמד שקורע על כל אחד מהם בפני עצמו.
41 מקשה הגמרא: ומי קרעין – וכי חייבים לקרוע אשמועות הרעות,
42 והא אמרו ליה לשמואל קמל שבור מלכא תריסר אלפי יהודאי –
43 שבור מלך פרס הרג שנים עשר אלף יהודים פעיר מויתת קפרי,
44 ולא קרע. מתרצת הגמרא: לא אמרו שיש לקרוע אלא כרוב הצבור
45 וכמשעשע שהיה באותה מלחמה עם הפלשתים, שמשם נלמד דין
46 זה, ושבור מלכא הרג רק מיעוט מישראל.
47 מקשה הגמרא על המעשה: ומי קמל שבור מלכא יהודאי, והא אמר
48 ליה שבור מלכא לשמואל, תיתי לי – ישולם שכרי על דלא קמלי
49 יהודי מעולם. מתרצת הגמרא: התיב אינהו קרמי לגפשיהו –
50 במעשה שבמויתת קיסרי הנהרגים גרמו זאת לעצמם כשמרדו
51 בשבור מלכא, ונענשו כדן מורד, דאמר רבי אמי, לקל יסירי
52 דמיויתת קפרי – מקול נימי הכינורות של אנשי מויתת קיסרי
53 ששורר ורקדו במרידתם בשבור מלכא, פקע שורא דלודקא –
54 נבקעה חומת העיר לודקא, ומה שאמר לשמואל התכונן שלא
55 הרג יהודי בחינם.
56 המשך מקור דיני הקריעה בברייתא: על ברכת השם מנלן שהשומע
57 קורע, דכתבי לאחר שרשבקה שר צבא מלך אשור גידף כלפי
58 מעלה (מלכים ב' יח לו) 'ויבא אלמקים בן חלקיה אשר על תפית ושבנא
59 הספר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרעיו בגדים', ומבואר שיש

מועד קטן. ואלו מגלחין - פרק שלישי דף כו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמח
רש"י

ואלו קרעין כו' - באבל רבתי במסכת שמחות (פרק ט). ברוכ ציבור - רוב ישראל.
ובמעשה שהיה - בשאלו ויהנותן. נגמו לנפשיהו - דמרדו ביה. והא דקאמר לא קטלי
יהודי - רוצה לומר: בתנא. לקול יתירי - לקול בנורות, שמרדו: אתאי קרע קרע (מודר)
(ומאלישע). שלש דלותות וארבעה - כלומר: ארבעה פסוקים. אגא מלכא - ואמלכא לא
כתוב כלום. היו צריה לראש - שהנכרי ראש
ולא אתה. משום שמועות רעות - על הגלות.
איבעי למיקרע. את הפגילה - זה הגויל. ואת
היברים - זה הכתב. השתא - אי שקיל להו
נעמיתא - איבעי לי למיקרע על הגויל ועל
הכתב. דהוי כנשרף. בורוע - שאין יכול להציל.
ובמעשה שהיה - דיהויקם. אבל דנעמיתא
דמצי להציל - לא מיקרע. הא דפגע במקדש
ברישא - כגון שנכנס לירושלים בשידה תיבה
ומגיל, דלא ראה ירושלים עד שראה בית
המקדש - קורע על המקדש, ומוסיף על
ירושלים. אבל בשלא כנס בתיבה ופגע
בירושלים ברישא - קורע על ירושלים בפני
עצמה ועל המקדש בפני עצמה. כל הקרעים
רשאין למוללן - לקפל בגד בתפירה. כעין
סולמות - שאין מלקטין זה סמוך לזה, אבל זה
רחוק מזה, שמלקט ברוחב כעין מעלות סולמות.
מתוך

ואלו קרעין שאין מתאחזין: הקורע על אביו, ועל אמו,
ועל רבו שלימדו תורה, ועל נשיא, ועל אב בית דין,
ועל שמועות הרעות, ועל ברפת השם, ועל ספר
תורה שנשרף, ועל ערי יהודה, ועל המקדש, ועל
ירושלים. וקורע על מקדש ומוסיף על ירושלים. אביו
ואמו ורבו שלימדו תורה מנלן? דכתבי: "ואלישע
ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו".
"אבי אבי" - זה אביו ואמו, "רכב ישראל ופרשיו"
- זה רבו שלימדו תורה. מאי משמע? כדמתרגם רב
יוסף: רבי רבי, דטב להון לישראל בצלותיה מרתיו
ופרשיו. ולא מתאחזין מנלן? דכתבי: "ויחזק בבגדיו
ויקרעם לשנים קרעים", ממשמע שנאמר "ויקרעם"
איני יודע שלשנים? אלא, מלמד שקרועים ועומדים
לשנים לעולם. אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן:

ברכת השם מנלן - ועל ברכת השם דנכרים פליגי הכא בירושלמי, אית דאמרי: רבשקה
ישראל מומר הוה, אבל דנכרי - לא, ואית דאמרי: נכרי הוה. ובפרק "ארבע
מיתות" (סנהדרין סא, ט) נמי פליגי בה בתלמוד שלנו, ובירושלמי: הוה ריש לקיש קורע על
ברכת השם.
ואחד השומע מפי השומעים - פירש
בתוספות: כגון מן העדים שאומרים זה,
ואם הוא אומר יכה יוסי את יוסי - אין קורעין על
זה, וכן משמע בפרק "ארבע מיתות" (שם נו, א).
אתאי קריעה - תימה: אם כן, נילף כל
קריעות שלא יתאחו מ"קריעה"
"קריעה"! ושמא לא מיסתבר ליה. **קדר** כל
האזכרות - תימה: והא דקריעה בתער הסופר -
משמע כל המגילה! ובירושלמי לא גרסינן
האזכרות. **לא** אמרו אלא בורוע - ובירושלמי
גרס: ששרפה מלך ישראל בורוע.
משכם משילו - לא שייך הכא למיפרך:
ואימא עד דאיכא תלתא. אבל קצת
קשה: דאימא מילתא יתירתא הוה. דמגליי זקן
ומתגודדים כתיב בהאי קרא! ויש לומר: דלא שייך
למימר דלא נילף כלל אלא קריעה, ולעיל (כא, א)
הכי קאמר נמי: נדי דגמרת שפיר קריעה - מכל
מקום לא תילף מינה מעמוד.
ובאיחוי

אליהו חי הוא! אמר ליה: כיון דכתבי: "ולא ראהו עוד" - לנבי דידיה כמת דמי. נשיא ואב
בית דין ושמועות הרעות מנלן? דכתבי: "ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו ויספרו ויכבדו ויצומו עד הערב על
שאוול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב". "שאוול" - זה נשיא, "יהונתן" - זה אב בית דין, "על עם ה' ועל
בית ישראל" - אלו שמועות הרעות. אמר ליה רב בר שבע לרב בהנא: ואימא עד דהו פולחיו אמר ליה: על' על' הפסיק הענין.
ומי קרעינן אשמועות הרעות? והא אמרו ליה לשמואל: קטל שבור מלכא תריסר אלפי יהודאי במזיגת קסרי, ולא קרע. לא אמרו
אלא ברוכ צבור, וכמעשה שהיה. ומי קטל שבור מלכא יהודאי? והא אמר ליה שבור מלכא לשמואל: תיתי לי, דלא קטלי יהודי
מעולם! התם אינהו גרמו לנפשיהו. דאמר רבי אמי: לקל יתירי דמזיגת קסרי פקע שורא דלדוקנא. על ברפת השם מנלן? דכתבי:
"ויבא אלקים בן חלקיה אשר על הכית ושכנא הסופר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים". תנו רבנן: אחד השומע
ואחד השומע מפי השומע חייב לקרוע והעדים אינן חייבין לקרוע, שכתב קרעו בשעה ששמעו. בשעה ששמעו מאי הוי, הא קא
שמעי השתא! לא סלקא דעתך, דכתבי: "ויהי בשמוע המלך חזקיהו ויקרע את בגדיו" - המלך קרע, והם לא קרעו. ולא מתאחזין
מנלן? אתאי קריעה קריעה. ספר תורה שנשרף מנלן? דכתבי: "ויהי בקרא יהודי שלש דלותות וארבעה ויקרעה בתער הסופר
והשלך אל האש אשר אל האח" וגו'. מאי "שלש דלותות וארבעה"? אמרו ליה ליהויקם: כתב ידמיה ספר קניות. אמר להו: מה
בתיב ביה? "איכה יסבה כדר". אמר להו: אגא מלכא. אמר ליה "ככה תכבה בלילה". אגא מלכא. "גלית יהודה מעוני" - אגא
מלכא. "דרכי ציון אבלות" - אגא מלכא. "היו צריה לראש" - אמר להו: מאן אמרה? "כי ה' הוגה על רוב פשעיה", מיד קדר כל
אזכרות שבה ושרפן באש. והיינו דכתבי: "ולא פחדו ולא קרעו את בגדיהם", מפלל דבעו למיקרע. אמר ליה רב פפא לאבוי: אימר
משום שמועות הרעות! אמר ליה: שמועות רעות בההיא שעתא מי הווי? אמר רבי חלבא אמר רב הונא: הוואה ספר תורה שנקרע
חייב לקרוע שתי קריעות: אחד על הגויל ואחד על הכתב. שנאמר: "אחרי שרוף המלך את המגלה ואת הדברים". רבי אבא ורב
הונא בר חייא הווי יתבי קמיה דרבי אבא, בעא לאפגויי, שקליה לטוטפתיה אחתיה אבי סדיא. אתאי בת נעמיתא בעא למיבלעיה,
אמר: השתא איחיבין לי שתי קריעות, אמר ליה: מנא לך הא? והא בדידי הוה עובדא, ואתאי לקמיה דרב מתנה ולא הוה בידיה,
אתאי לקמיה דרב יהודה, ואמר לי: הכי אמר שמואל, לא אמרו אלא בורוע, וכמעשה שהיה. ערי יהודה מנלן? דכתבי: "ויבאו
אנשים משכם משילו ומשמרון ושמונים איש מגולי וזקן וקרועי בגדים ומתגודדים ומנחה ולבונה בידם להביא בית ה' וגו'. אמר רבי
חלבא אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר, הוואה ערי יהודה בחורבנן - אומר: "ערי קדש היו מדבר", וקורע. וירושלים בחורבנה -
אומר: "ציון מדבר היתה ירושלים שממה", וקורע. בית המקדש בחורבנו - אומר "בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוד אבותינו היה
לשריפת אש וכל מחמדיו היה לחרבה", וקורע. "קורע על מקדש ומוסיף על ירושלים". ורמינהו: אחד השומע ואחד הרואה, כיון
שהגיע לצופים - קורע, וקורע על מקדש בפני עצמו ועל ירושלים בפני עצמה! לא קשיא: הא - דפגע במקדש ברישא, הא - דפגע
בירושלים ברישא. תנו רבנן: וכולן רשאין לשוללן, ולמוללן, וללוקטן ולעשותן כמין סולמות, אבל לא לאחותן. אמר רב חסדא:

ובאחייו אלכסנדר – בירושלמי: איזהו אחיו – כל שאין מקומו ניכר. ובמסכת שמחות (פרק ט) מפרש: כל שאחורו כל צורכו.

כך הלוקח אסור לאחורו – לא שמעתי אם מותר למוכרו לנכרי. נהי דלוקח אסור לאחורו – אם הוא נכרי מותר. ואף על פי דמוכר צריך להודיע ללוקח – היינו כדי

שלא יעשה לוקח אסור, אבל אין אנו חוששין אם יתפרנו הנכרי, ולכאורה היה מותר. ועוד צריך עיון. והאי וכשם שהמוכר כ' – הוי פ' לתנא קמא בלא הפיכה, ולרבי שמעון בן אלעזר אפילו על ידי הפיכה. ובמאי דפליגי נראה דהלכה כתנא קמא, וכן פירש הרב רבנו אלעזר.

תחילת קריעה שלש אצבעות – לא ידענא ממאי מפיק טעמא, דלעיל (כבב).

מפקינן טפח מייחזיק: אין אחיזה פחות מטפח. **תניא** נמי הכי – רבי יוסי סובר כן, ורבי יוסי

הלכה כמותו גבי דרבי מאיר ורבי יהודה, בפרק "מי שהוציא אורו" (עירובין מו.ב).

ועוד, דהוה ליה מכריע. **קורע** קרע אחד על כולו – במסכת שמחות (פרק ט) אמרו לו מת

אביו וקרע, והוא אינו אלא אמו – יצא. מתה אמו, והוא אינו אלא אביו – יצא. מת אביו, מתה

אמו, וקרע, והוא אינו אלא אחד מן הקרובין – יצא. אחד מן הקרובין וקרע, והוא אינו אלא אביו

או אמו – לא יצא. ובירושלמי: אמרו לו מת ראובן וקרע, ואמרו שמעון היה – יצא. אמרו לו

מת ראובן וקרע, ואחר כך אמרו לו קיים היה ומה, איית תנא: לא יצא. וכן קרע על אביו ונמצא בנו.

אם מת על אחר – אין צריך לקרע. כמה הוא על אחר – כדי דבור. ובסוף פרק בתרא דנדרים

(פ"א) כמו כן היא שניה. **אמר** רב נחמן בר יצחק לפי שאינן בתוספת – תימה: מאי מוסיף

לפרש הטעם מן הברייתא? ופירש הרב רבנו אלעזר בשם רבינו שמואל: דלא גרסינן "לפי

שאין מוסיפין" בברייתא. ודרב רבנו יצחק הקשה בתוספות: מאי שייך בתוספת? נראה לי דמצי

למימר דסביירא כמאן דאמר עד טיבורו. אי נמי: עד שיגלה את לבו – אי זה כל כך כמו עד לבו.

מיהו, יותר נראה לי: דקאמר רב נחמן בר יצחק לפי שאינן בתוספת – שצריך לקרע עד לבו, ואם

אירע כך שלא קרע עד לבו – מכל מקום, כיון דלא עשה כמו שזיה צריך – אומר אין שייך

תוספת. מיהו, לפירושו קסבר רב נחמן בר יצחק כיש אומרים עד לבו. ואפילו למאן דאמר בסמוך

עד טיבורו – יש ליישב כמו שפירשנו, שאין צריך לקרע על אביו ועל אמו רק עד שיגלה את לבו,

מכל מקום אם קרע טפי – שפיר, משום כבוד אביו, ואין כאן "בל תשחית".

פורם מלמטה – בפרק בתרא דהוריות (י"ב). מפרש מה קורע למטה, אם בצואר.

לפי שאין מוסיפין על אביו ואמו – פירש בקונטרס: דאכלהו קאי, דבין אם קרע על אביו

קודם, בין קרע על אחד מקרוביו קודם. ולא ידענא מנא ליה, דלישנא משמע דוקא על קרע אביו

ואמו שזיה קודם.

אם

ובאחייו אלכסנדר. **תנו רבנן:** הקורע מתוך השלל, מתוך המלל, מתוך הלקט, מתוך הפולמוז – לא יצא. מתוך האחייו – יצא. **אמר רב חסדא:** ובאחייו

אלכסנדר. **תנו רבנן:** רשאי להפכו למטה ולאחורו. **רבי שמעון בן אלעזר** אסור לאחורו. **וכשם שהמוכר**

אסור לאחורו – כך הלוקח אסור לאחורו. **ולפיכך מוכר צריך להודיעו ללוקח.** **תנו רבנן:** תחילת קריעה

טפח, ותוספת שלש אצבעות, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: תחילת קריעה שלש אצבעות, ותוספת

כל שהו. אמר עולא: הלכה ברבי מאיר בקריעה, והלכה ברבי יהודה בתוספת. **תניא נמי הכי, רבי יוסי**

אומר: תחילת קריעה טפח ותוספת כל שהו. **תנו רבנן:** אמרו לו מת אביו, וקרע, וקרע, מת בנו, והוסיף, תחתון מתאחה, עליון אינו מתאחה. מת בנו וקרע, מת אביו והוסיף, עליון מתאחה, תחתון אינו מתאחה.

מת אביו, מת אמו, מת אחיו, מתה אחותו, קורע קרע

מתוך השלל – שלא קרע אלא בשלל. מתוך האחייו – מקרע האחייו. **ובאחייו** אלכסנדר – דהוה בשלם. רשאי להפכו למטה – שהופך הקרע למטה, והופך שלמטה למעלה,

ומאחורו, ועושה בית הצואר ולבושו. ותוספת שלש – כגון שמוסיף קרע אחר על אותו קרע, כגון שאירעו אבל אחר. עליון אין פתאחה – שקרעו על אביו ועל אמו. שאינן

לפיכך – כלומר, אין ברין שמוסיף עליהן. הגיע לטיבורו – ומת לו מת אחר. מרחיק שלש אצבעות – בצד אותו קרע, וקורע, נתמלא –

קרעים מלפניו, מחזירו לאחוריו וחוזר וקורע לפניו. כל שבעה – אם מת לו מת – קורע קריעה אחרת. לאחר שבעה מוסיף – על קרע ראשון.

דלא ניתן לשוללו – תוך שבעה כלל. ואי מוסיף בתוספת – מחזירו בקרע אחר. אבל לאחר שבעה, דכבר שללו – קורע כל השלילות ומוסיף כל

שהו, דמינכר דעל מת אחר קרע. **אשה שוללתו לאתר –** אפילו תוך שבעה. **הכי נמי –** דמוסיף דקורע השלילה, ומוסיף בה פורתא דקא מינכר.

וקא פסיק: כל שבעה קורע, ואפילו אשה. משום כבוד האשה הוא – ולא מן הדיון. משום כבוד אביו – ולא מן הדיון כקרע אחר. אבל לאחר שבעה,

בו לאחר שלשים. כנגד קרע – קודם לכן, גזול חבל. שמרמה חבל, שמראה לחן שקרע על המת. ואם לא תודיעו – שהולך לבקר את אביו.

יבירוהו – לאותו שבא על מטות כפיות: אבל – ההולך ממקום למקום. גלגל

אחד לכולן. **רבי יהודה בן בתירה אומר:** על פולן קרע אחד, על אביו ואמו קרע אחד, לפי שאין מוסיפין על קרע אביו ואמו. מאי טעמא? **אמר רב נחמן בר יצחק:** לפי שאינן בתוספת.

אמר שמואל: הלכה ברבי יהודה בן בתירה. ומה אמר שמואל הכי? והאמר שמואל: הלכה בדברי המיקל באבלי, אבלות לחוד, קריעה לחוד. עד היכן קורע? עד טיבורו, ויש אומרים:

עד לבו. אף על פי שאין ראיה לדבר – זכר לדבר, שצאמר: "וקרעו לכבכם ואל בגדיכם". הגיע לטיבורו, מרחיק שלש אצבעות וקורע. נתמלא מלפניו – מחזירו לאחוריו. נתמלא

מלמעלה – הופכו מלמטה. והקורע מלמטה ומן הצדדין לא יצא. אלא שבהן גדול פורם מלמטה. פליגי בה רב מתנה ורבי עקיבא, ותרתייהו משמיה דאבוה דשמואל ולוי, חד אמר:

כל שבעה קורע, לאחר שבעה מוסיף. וחד אמר: כל שלשים קורע, לאחר שלשים מוסיף. מתקוף לה רבי יצחק: מאן דאמר כל שבעה קורע, אמאי, דלא ניתן לשוללו, אלא הא דאמר

מר: האשה שוללתו לאתר, הכי נמי? הנהם משום כבוד אשה הוא. מאן דאמר כל שלשים קורע, אמאי, דלא ניתן לאחורו. אלא לאביו ולאמו, דלא ניתן לאחורו לעולם, הכי נמי? הנהם

משום כבוד אביו ואמו הוא. **תנו רבנן:** היוצא בבגד קרוע לפני המת הרי זה גזול את המתים ואת החיים. רבן שמעון בן גמליאל אומר, האומר לחבירו: "השאלני חלוקה ואלך ואבקר את

אבא שהוא חולה," והלך ומצאו שמת – קורע, ומאחורו. וכשיבא לביתו מחזיר לו חלוקה ונותן לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו – הרי זה לא יגע בו. **תנו רבנן:** חולה שמת לו מת – אין

מודיעין אותו שמת, שמוא תפרף דעתו עליו. ואין מקרעין בבגדיו, ומשתקין את הנשים בבגדיו. ומקרעין לקטן מפני ענוות נפש. וקרעין על חמיו ועל חמותו מפני כבוד אשתו. ואמר רב

פפא, תנא באבל רבתי: אבל לא יניח תינוק בתוך חיקו מפני שמביאו לידי שחוק. ונמצא מתנגה על הכריות. "ואין מברין על מטות וקופות". **תנו רבנן:** ההולך לבית האב, אם היה

לבו גס בו – יברוהו על מטות כפיות, ואם לאו – יברוהו על מטות וקופות. רבא איתרע ביה מילתא. על לגביה אבא בר מרתא, דהוא אבא בר מניומי. רבא – זקין, אבא בר מרתא –

כפי. **אמר:** כמה לית ביה דעתא להאי צורבא מרבנן. **תנו רבנן:** ההולך ממקום למקום, אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

מועד קטן דף כו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום שבת קודש) קמז

1 וּבְיָחִיו אֶלְפִּסְנֵי־רִי בלבד אסור, שעושה שיראה הבגד כשלם.
2 ברייתא בדין קריעה מתוך תפירות אלו: תנו רבנן, תְּקוּרָעַ עַל מַתּוֹ
3 מִתּוֹךְ הַשֵּׁלֶל – מִקּוֹם שֶׁתְּפוּר בַּתְּפִירָה רַחְבָּהּ, או מִתּוֹךְ הַמִּלֵּל –
4 תְּפִירַת צַדִּי קָרַע כְּפֹלִים, או מִתּוֹךְ הַלֶּקֶט – תְּפִירַת כָּל קְצוֹת
5 הַקָּרַע יחד, או מִתּוֹךְ הַפּוֹלָמוֹת – תְּפִירָה הִנְרִיטָה כַּמַּעֲלוֹת סוֹלֵם,
6 בְּכָל אֶלּוּ לֹא יֵצֵא יְדֵי קְרִיעָה, שֶׁנֶּחֱשֵׁב כְּקוֹרֵעַ כְּבֵר. אֲךָ אִם קָרַע
7 מִתּוֹךְ הָאֵיחּוּי – תְּפִירָה מוֹשְׁלֶמֶת שֶׁנֶּרְאָה כְּשֶׁלֶם יֵצֵא, שֶׁנֶּחֱשֵׁב בְּגֵד
8 שֶׁלֶם. וְאִיזָה אֵיחּוּי נֶחֱשֵׁב כְּשֶׁלֶם לְעֵינֵינוּ זֶה, אֲמַר רַב הֲפָדָא, וּבְאֵיחּוּי
9 אֶלְפִּסְנֵי־רִי.
10 ברייתא בענין איחוי קריעה על מת: תנו רבנן, אִף בַּמּוֹקֵם שֶׁאִסּוּר
11 לֵאחֻת בְּגֵד שֶׁקָּרַע, רִשְׁאֵי הַלּוֹפְכֵי שִׁיחָא חֲלָקוֹ הַעֲלִינָה לְמִטָּה,
12 שִׁיעוּשָׁה בֵּית צוֹאֵר בַּחֲלָקוֹ הַתַּחְתּוֹן וְיִלְבְּשֶׁהוּ כִּשְׁהוּא לַמַּעֲלָה,
13 וְחֲלָקוֹ הָעֲלִיּוֹן עִם הַקָּרַע יֵהָא לַמַּטָּה, וְלֵאחֻתוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר
14 אוֹסֵר לֵאחֻתוֹ אִף אִם הִפְכוּ. דִּין נֹסֵף בְּאֵיחּוּי: וְכֵשֶׁם שֶׁבַעֲלֵל בְּגֵד כּוֹה
15 הַמּוֹכֵר אוֹתוֹ אִסּוּר לֵאחֻתוֹ, כִּד אִף הַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ אִסּוּר לֵאחֻתוֹ, שׁוֹז
16 חֻבַּת הַבְּגֵד. וְלִפְיָכֶּה הַמּוֹכֵר אוֹתוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאִיסוּר זֶה לְלוֹקֵחַ,
17 שֶׁמָּא יִטְעֶה הַלּוֹקֵחַ וְיַחֲשׁוּב שֶׁמּוֹתֵר לֵאחֻתוֹ, וְיִהְיֶה בּוֹה אֹנָא.
18 ברייתא במידת הקריעה על המת: תנו רבנן, תְּחִילַת קְרִיעָה עַל מַת
19 שִׁיעוּרָה מִטָּה, וְתוֹסֶפֶת שֶׁמוֹסִיף עַל הַקְּרִיעָה אִם מַת לוֹ קְרוֹב נֹסֵף
20 שְׁחִיב בְּקְרִיעָה עָלָיו, שִׁיעוּרָה שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי
21 יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּתִחִילַת הַקְּרִיעָה דִּי בְּשֹׁלֶשׁ אַצְבָּעוֹת, וְתוֹסֶפֶת דִּיה בְּכָל
22 שָׁהוּ.
23 פסק ההלכה בדיון זה: אֲמַר עוֹלָא, הִלְכָּה בְּרַבִּי מֵאִיר בְּקְרִיעָה
24 רִאשׁוֹנָה שִׁיעוּרָה טַפַּח, וְהִלְכָּה בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּתוֹסֶפֶת שְׂדִיָּה בְּכָל
25 שָׁהוּ.
26 ראייה לפסק זה: תנא נמי הכי בברייתא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, תְּחִילַת
27 קְרִיעָה מִטָּה, וְתוֹסֶפֶת כָּל שָׁהוּ.
28 ברייתא באדם שנתחייב כמה חיובי קריעה: תנו רבנן, אֲמַרְוּ לוֹ
29 שְׁמַת אֲבִיו וְקָרַע, וְאַחֵר כִּךְ מַת בְּנֵי וְהוֹסִיף עַל קְרִיעָתוֹ, הַקָּרַע
30 הַתַּחְתּוֹן שֶׁהוֹסִיף מִתְּאֵחָה כְּקְרִיעָה עַל בְּנוֹ וְהַעֲלִינָה שֶׁקָּרַע בְּתַחֲלִילָהּ
31 אֵינוֹ מִתְּאֵחָה לְעוֹלָם כְּקְרִיעָה עַל אָבִיו. וְאִם מַת בְּנֵי וְקָרַע, וְאַחֵר
32 כִּךְ מַת אֲבִיו, וְהוֹסִיף עַל קְרִיעָתוֹ, הַקָּרַע הַעֲלִיּוֹן עַל בְּנוֹ מִתְּאֵחָה,
33 וְהַתַּחְתּוֹן עַל אָבִיו אֵינוֹ מִתְּאֵחָה. וְאִם מַת אֲבִיו, (מַת) וְ(מִתָּה) אֲמַרְוּ
34 וּמַת אֲחִיו וּמַתָּה אֲחֻתוֹ, קוֹרֵעַ קָרַע אֲחֵר יוֹצֵא בּוֹ לְבִלּוֹל. רַבִּי יְהוּדָה
35 בֶּן בִּתְרִיה אוֹמֵר, אִמְנָם עַל כּוֹלֵן – כָּל שֶׁאֵר קְרוֹבִים דִּי בְּקָרַע אֲחֵר,
36 אֲךָ עַל אֲבִיו וְאִמּוֹ קוֹרֵעַ קָרַע אֲחֵר, כְּלוֹמַר קוֹרֵעַ עַל אֶחָד מֵהֶם בִּפְנֵי
37 עֲצָמָה, וְאִינוֹ מוֹסִיף עָלָיו עֲבוּר שֶׁאֵר קְרוֹבִים, לְפִי שֶׁאֵין מוֹסִיפִין עַל
38 קָרַע אֲבִיו וְאִמּוֹ.
39 מבררת הגמרא: מֵאִי טַעְמָא שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בִּתְרִיה. מְשִׁיבָה
40 הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב נְחֶמְיָן בֶּר יִצְחָק, לְפִי שֶׁאֵין בְּתוֹסֶפֶת – שֶׁאֵין רֹאוּי
41 שִׁיּוּסִיף עַל הַקְּרִיעָה שֶׁעֲלִידָה עֲבוּר קְרוֹב אַחֵר.
42 פסק הלכה בדיון זה: אֲמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכָּה בְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בִּתְרִיה.
43 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְיֵמִי אֲמַר שְׁמוּאֵל הָכִי לְפִסְקוֹ לְחֻמְרָא, וְהָאֲמַר
44 שְׁמוּאֵל, הִלְכָּה בְּדָבָר הַמִּיקָל בְּאֵבֶל. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲבִילוֹת לְחֹד
45 שְׁחִיבָה מִדְּרַבְּנָן וְכֵה מְקִילִים, וְקְרִיעָה לְחֹד שְׁחִיבָה מִן הַתּוֹרָה וְכֵה
46 מִחֲמִירִים.
47 מידת תוספת הקריעה: נַבְּאָר שְׁנֵיתָ לְהוֹסִיף עַל הַקְּרִיעָה
48 הִרְאִישׁוּנָה, מִבְּרַרַת הַגְּמָרָא: עַד הֵיכָן קוֹרֵעַ בְּהוֹסֶפְתָּ. מְשִׁיבָה
49 הַגְּמָרָא: עַד כְּנֶגֶד טִיבּוּרֵי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, רַק עַד כְּנֶגֶד לְבֹ. וְאֵף עַל פִּי
50 שֶׁאֵין רִאָּה גְּמוּרָה לְדָבָר, יֵשׁ וְכֵר לְדָבָר, שְׁנֵאֲמַר (וְאֵל ב יא) 'וְקָרַע
51 לְכַבְּכֶם וְאֵל בְּגִידֵיכֶם', וְרוֹמַז שֶׁמִּקּוֹם הַקְּרִיעָה הוּא עַד הַלֵּב.
52 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא לְבָאָר: הֵנִיעַ לְטִיבּוּרֵי שֶׁלְּדַבְּרֵי הַכָּל אֵינוֹ קוֹרֵעַ
53 יוֹתֵר, וּמַת לוֹ קְרוֹב נֹסֵף, מִדְּחִיק שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת מִמִּקּוֹם תְּחִילַת
54 קְרִיעָה רִאשׁוֹנָה וְקוֹרֵעַ קְרִיעָה חֲדָשָׁה, וּמוֹסִיף עָלָיו אִם נִתְחַיֵּב.
55 נִתְמַלֵּא הַבְּגֵד בְּקִרְעִים מִלְּפָנָיו וְנִתְחַיֵּב בְּקִרְעוֹת חֲדָשׁוֹת, מִחֲזִירוֹ
56 לְצַד זֶה שֶׁל הַבְּגֵד לְאֲחֻרָיו, וְקוֹרֵעַ בְּצַד הַשֵּׁנִי שְׁעֵתָה לְפָנָיו. נִתְמַלֵּא
57 כָּל הַבְּגֵד מִלְּמַעְלָה וְצָרִיךְ לְקוֹרֵעַ עוֹד, הוֹפְכֵי מִלְּמַטָּה לַמַּעֲלָה,
58 וְעוֹשֶׂה שֶׁם בֵּית הַצּוּוֹאֵר וְקוֹרֵעַ בּוֹ.
59 דין באופן הקריעה: וְתִקְוָרַע בְּגָדוֹ עַל קְרוֹבֵי שְׁמַת מִלְּמַטָּה וְמִן
60 הַצִּדִּידִין, לֹא יֵצֵא יְדֵי קְרִיעָה, אֲלֵא שֶׁבִּתּוֹן גְּדוֹל שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (ויקרא כא י)

1 וּבְגִידֵיו לֹא יִפָּרֵס' וְאִסּוּר בְּקְרִיעָה, פּוֹרֵס [קוֹרֵעַ] עַל מַתּוֹ מִלְּמַטָּה,
2 שֶׁאֵין זֶה קְרִיעָה, וְהוֹתֵר מִשּׁוּם עֲגֻמַּת נֶפֶשׁ.
3 מַחְלֻקַּת בְּדִין תּוֹסֶפֶת קְרִיעָה: פְּלִיגוּ בֵּה רַב מִתְּנָה וְיִמַר עוֹקְבָא,
4 וְתִרְנִייהוּ אִמְרוּ מִשְׁמִיָּה דְּאֵבְיָה דְּשְׁמוּאֵל וְבִשְׁם לִוִי. חֵד אֲמַר, כָּל
5 שְׂבָעָה יְמֵי אֲבִילוֹת אֵינוֹ מוֹסִיף עַל מַת אַחֵר אֲלֵא קוֹרֵעַ קְרִיעָה
6 אַחֲרָה, וְלֵאחֵר שְׂבָעָה אִף מוֹסִיף כָּל שָׁהוּ. וְחֵד אֲמַר, כָּל שְׁלֹשִׁים
7 יוֹם רִאשׁוֹנִים אֵינוֹ מוֹסִיף אֲלֵא קוֹרֵעַ, וְלֵאחֵר שְׁלֹשִׁים אִף מוֹסִיף.
8 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי יוֹרְא, לְמָאן דְּאֲמַר כָּל שְׂבָעָה קוֹרֵעַ,
9 אֲמַר, וְדֵאִי מִשּׁוּם דְּלֹא יִתֵּן עֲדִיין לְשׁוּלָלוֹ – לְתוֹפְרָה בַּתְּפִירָה
10 רַחְבָּהּ, וְכִיּוֹן שֶׁאֵינוֹ תְּפוּר כָּל וְאֵף לֹא בַּתְּפִירָה רֹפֶפֶת, לֹא נִיתַן
11 לְהוֹסִיף בּוֹ עַל מַת אַחֵר, שֶׁנֶּרְאָה כְּמִרְחִיבּוֹ וְלֹא כְּמוֹסִיף עַל מַת
12 אַחֵר, אִם כֵּן קֵשָׁה, אֲלֵא הָא דְּאֲמַר מַר, הָאֲשָׁה שֶׁקָּרַעָה עַל מַת
13 שׁוּלָלָתָהּ לְקָרַע לְאֶלְתֶּרָה בְּתוֹךְ שְׁבָעָה, וְכִי הָכִי נִמְיָ תוֹכֵל לְהוֹסִיף מִיד
14 לְאַחֵר שְׁלָלָה עַל מַת אַחֵר, וְהִרֵּא לֹא נֶאֱמַר בְּדִין זֶה חִילּוֹק בֵּין אִישׁ
15 לְאִשָּׁה. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: הֵתָם הֵחִיתֵר לְאִשָּׁה לְשָׁלוֹל בְּתוֹךְ שְׁבָעָה
16 מִשּׁוּם כְּבוֹד אִשָּׁה הוּא, שֶׁלֹּא תַעֲמוּד בְּגִילּוֹ הַלֵּב, וְאֵינוֹ מַעֲיָקֵר
17 הַדִּין, וְלִכֵּן נֶחֱשֵׁב הַבְּגֵד כְּקוֹרֵעַ וְלֹא נִיתַן לְהוֹסִיף בּוֹ.
18 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלְמָאן דְּאֲמַר כָּל שְׁלֹשִׁים קוֹרֵעַ, אֲמַר, וְדֵאִי מִשּׁוּם
19 דְּלֹא יִתֵּן לְאֲחֻתוֹ כָּל שְׁלֹשִׁים, וְלִכֵּן לֹא נִיתַן לְהוֹסִיף בּוֹ כִּיּוֹן שֶׁעֲדִיין
20 אֵינוֹ כְּשֶׁלֶם, אִם כֵּן קֵשָׁה, אֲלֵא זֶה שֶׁקָּרַע לְאֵבִיו וְלְאִמּוֹ, דְּלֹא יִתֵּן
21 לְאֲחֻתוֹ לְעוֹלָם, וְכִי הָכִי נִמְיָ אֵינוֹ יוֹכֵל לְהוֹסִיף אִף לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים,
22 וְהִרֵּא מְבוּאָר בְּבִרְיָתָא שְׁנֵיתָ לְהוֹסִיף עַל כָּל קְרִיעָה. מִתְּרַצַּת
23 הַגְּמָרָא: הֵתָם הֵאִיסוּר לְאֲחֻתוֹ לְעוֹלָם מִשּׁוּם כְּבוֹד אֲבִיו וְאִמּוֹ הוּא
24 וְלֹא מַעֲיָקֵר הַדִּין, וְכִיּוֹן שֶׁמַּעֲיָקֵר הַדִּין מוֹתֵר לְאֲחֻתוֹ, נֶחֱשֵׁב כְּשֶׁלֶם
25 וּמוֹתֵר לְהוֹסִיף בּוֹ.
26 ברייתא המבארת כמה דינים בקריעת בגד על המת: תנו רבנן,
27 הַיּוֹצֵא בְּבִגְדוֹ קוֹרֵעַ שֶׁקָּרַעוּ קוֹדֵם לִכֵּן לְפָנֵי הַמַּת, הָרִי זֶה גְּזוּלָּה אֶת
28 הַמַּתִּים שֶׁהִיָּה צָרִיךְ לְקוֹרֵעַ עֲלֵיהֶם, וְאֵת דַּעַת הַחַיִּים שֶׁמִּרְמָה אוֹתָם
29 וּמִרְאָה שֶׁקָּרַע עַל הַמַּת. דִּין נֹסֵף: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר,
30 הָאִיסוּר לְחַבְּרֵי הַשְּׂאִילֵי הַלּוֹקֵחַ וְזֹאת כְּדִי שֶׁאֵלֶּךְ עֵתָה וְאַכְבֵּךְ אֶת
31 אֲבָא שְׁהוּא חוֹלָה, וְהֵלֶךְ וּמִצָּא לְאִבּוֹ שְׁמַת, קוֹרֵעַ בְּגֵד זֶה, שֶׁהִרֵּא
32 אִמְרָ לּוֹ שֶׁהוֹלֵךְ לְבַקֵּר אֶת אָבִיו הַחוּלָה, וְהַשְׁאִילוֹ עַל דַּעַת
33 שִׁיקְרַעְנָה אִם יָמוּת, וּמִכָּל מִקּוֹם מֵאָח, כִּיּוֹן שֶׁהִקְנִה לּוֹ רֵק לְצוּרֵךְ
34 קְרִיעָה וְלֹא כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָחַז וְיִפְסִידֵנוּ, וְכִשְׂבָּא לְבֵיתוֹ מִחֲזִירוֹ לּוֹ
35 הַלּוֹקֵחַ הַמֵּאוּחָה וְנִתֵּן לוֹ דְּמֵי קָרְעוֹ. וְאִם לֹא הוֹדִיעַ שֶׁהוֹלֵךְ לְבַקֵּר
36 חוּלָה, הָרִי זֶה לֹא יֵנַע בּוֹ לְקוֹרֵעוֹ.
37 ברייתא נוספת בדיני קריעה: תנו רבנן, חוֹלָה שְׁמַת לוֹ מַת מִקְרוֹבֵיו
38 אֵין מוֹדִיעִין אוֹתָהּ שְׁמַת, שְׁמַת מַחֲמַת חוּלּוֹ לֹא יוֹכֵל לְשֹׂאֵת הַצֶּעֶר
39 וְתִפְרֹף דַּעַת עָלָיו, וְאֵין אֲבָלִים אַחֲרִים מְקַרְעִין בְּגִידֵיהֶם בְּפָנָיו,
40 וּמִשְׁתַּקֵּין אֶת הַנְּשִׁים מִלְּטַפָּה וְלַהֲסַפִּיד מִפָּנָיו, שְׁמָא יִרְגִּישׁ בְּמִיתָה.
41 דִּין נֹסֵף: וּמְקַרְעִין לְקָטָן שְׁמַת קְרוֹבֵי מִפָּנֵי שֶׁבֶכֶךְ גּוֹרְמִים עֲגֻמַּת נֶפֶשׁ
42 לְרוֹאֵה שֶׁיִּבְּכוּ עַל כִּךְ מְרַבִּים כְּבוֹד הַמַּת. דִּין נֹסֵף: וְקוֹרְעִין בְּפָנֵי
43 הָאִשָּׁה עַל חֲמִיו וְעַל חֲמוֹתוֹ כִּשְׁמַע שְׁמָתוֹ, מִפָּנֵי כְּבוֹד אִשְׁתּוֹ.
44 דִּין נֹסֵף בְּאֵבֶל: וְאֲמַר רַב פִּשְׁא, תֵּנָא בְּאֵבֶל רַבְתִּי וּ–מִסַּכְתָּ שְׁמַחְתּוֹ,
45 אֲבָל בִּימֵי אֲבָלוֹ לֹא יֵצִיחַ תִּינוֹק בְּתוֹךְ חִיקוֹ בְּפָנֵי הָרַבִּים, מִפָּנֵי
46 שֶׁהִתְנוּק מִבִּיאוֹ לִידֵי שְׁחוק, וְנִמְצָא מִתְּנַנָּה עַל הַבְּרִיּוֹת שִׁירָאוֹהוּ
47 שׁוֹחֵק וְאֵינוֹ אֲבָל.
48 שנינו במשנה: וְאֵין מְקַרְנִין [אֲלֵא] עַל מַטּוֹת זָקוּפוֹת.
49 ברייתא המגבילה דין זה: תנו רבנן, אֲבָל תְּהוֹלֵךְ לְבֵית הָאֵבֶל לְאַחֵר
50 הַלּוּיָהּ לְסַטּוּרַת הַבְּרָאָה, אִם הָיָה לְבֹ גִּם בּוֹ וְשִׁמַּח שְׁאֵל כְּדָרֵךְ
51 אֲבָלִים, וְקִרְוָהוּ עַל מַטּוֹת בְּפִיּוֹת שִׁיחָא לִיבּוֹ מִרַּם עָלָיו יַעֲזֹב, וְאִם
52 לֹא אֵין מוֹסִיפִים בִּיגּוּנוֹ אֲלֵא יִרְוּהוּ עַל מַטּוֹת זָקוּפוֹת.
53 מַעֲשֶׂה מַעֲנִין זֶה: רַבָּא אִיתְרַע בֵּיה מִלְּתָא וּ–אֲבִילוֹת, עַל לְנִפְיָה
54 אֲבָא בִּר מִרְתָּא דְּהוּא אֲבָא בִּר מִנְיָמִי לְנַחֲמוֹ וְלַהֲבַרְתּוֹ, רַבָּא זִקְוָה
55 מִסִּיתוֹ, וְאֲבָא בִּר מִרְתָּא כְּפִי לְמִישָׁה. אֲמַר רַבָּא, כְּמָה לִית בֵּיה דַּעַתָּא
56 לְהָא צוֹרְבָא מִרְבָּנָן וּ–תַלְמִיד חֲכָם, שׁוֹקֶפְתִּי מִיִּטְחִי לְהִרְאוֹת שֶׁאֵין
57 לִיבִי גִס, וְהוּא לֹא הִבִּין וְכַפָּה.
58 ברייתא בענין אבל ההולך בדרך: תנו רבנן, [אֲבָל] הַהוּלֵךְ מִמְּקוֹם
59 לְמְקוֹם, כְּלוֹמַר אִדָּם שֶׁאִירָעוּ אֲבָל בְּדָרֵךְ,
60 הַצִּדִּידִין, לֹא יֵצֵא יְדֵי קְרִיעָה, אֲלֵא שֶׁבִּתּוֹן גְּדוֹל שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (ויקרא כא י)

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

א. אף שתקנו הגאונים¹ להוציא לכל יום טוב ספר שני לקרות בפרשת המוספים בשבת לא תקנו בן
מפני שבפרשת מוסף השבת אין בה אלא ב' פסוקים בלבד ואין קורין בתורה פחות מג' פסוקים כמו
שנתבאר בסימן קל"ז² ועוד לפי שצריך להפטר בנביא בכל שבת מענין הפרשה³ שקרא ממנה המפטר
ואם יקרא במוסף שבת יצטרך להפטר מענין שבת ויהיו כל ההפטרות של כל השנה בענין אחד⁴ מה
שאינו בן פשקורא בפרשת השבוע ופטר בכל שבת מענין אותה הפרשה:

סימן רפג למה אין מוציאין שני ספרי תורות בשבת ובו טעיף אחד

הלכתא רבנא

א [בענין אחד - היינו מבראשית עד שבעה עשר בתמוז, ומשם קוראים לפי הזמן והמאורע.

ציונים והוספות

ומוחל אני על כל עונותיהם.
ועד"ז בסימן רפב סי"ג: בימים שספר השני אינו אלא מתקנת הגאונים כגון בכל יו"ט שקורין פרשת המוספין בספר ב' וקריאת פרשה זו אינו אלא מתקנת הגאונים כמו שיתבאר בסי' תפ"ח.
(2) סימן זה בשו"ע"ר לא הגיע לדינו.
(3) כדלקמן סימן רפד ס"א.

(1) ראה סימן תפח ס"ו: ורבנן סבוראי תקנו וכן הנהיגו הגאונים אחריהם שיקרא המפטר בפרשת המוספין שבפנחס וסמכו להם על מה שאמרו חכמים שאמר אברהם לפני הקדוש-ברוך-הוא רבנו-של-עולם בזמן שאין בית המקדש קיים אין להם על מה שיסמכו מה יהא על בני כשיחטאו שמה אתה עושה להם כדור המבול והפלגה אמר לו הקדוש-ברוך-הוא כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקורין בהם מעלה אני עליהם כאלו מקריבין לפני קרבן

שולחן ערוך - הלכות שבת

א חבילי פיאא איזוב וקורנית הכניסן לייבשן לעצים אין
מסתפקין מהן בשבת הכניסן למאכל בהמה או אפילו
הכניסן בסתם הרי סתמן ג"כ למאכל בהמה ומותר להסתפק
מהן וקוטס ואוכל ביד אבל לא בכלי כדרך חול ומולל
השרביטין בראשי אצבעותיו לאכול הזרע שבתוכן אבל לא
בכל היד כדרך שהוא עושה בחול:
ב המעבד את העור הוא מאכות מלאכות שכן במשכן היו
מעבדין עורות תחשים ואילים והמולח את העור חייב
משום מעבד שהמליחה היא מצרכי העיבוד.
אבל המולח בשר חי אפילו מולחו הרבה כדי שיתקיים זמן
מרובה ולא יסריח פטור שאין עיבוד באוכלין מן התורה
אבל מדברי סופרים יש עיבוד באוכלין ולכן אסור למלוח
בשר חי אפילו כדי לאכלו חי בשבת (אם עדיין לא נמלח
להכשירו מדמו) לפי שהמלח מועיל לבשר חי (שלא נמלח
עדיין) לרככו ולתקנו ולהכשירו לאכילה ודומה לעיבוד ואין
צריך לומר שאסור למלחו כדי שיתקיים ולא יסריח אפילו
במקום הפסד מרובה ואפילו נמלח והוכשר כבר מדמו וכן
שאר דברים אסור למלוח בשבת כדי שיתקיימו אפילו
במקום הפסד מרובה:
ג וכן אסור לעשות מי מלח מרובים או שאר משקין עם
מלח מרובים לתת לתוך הכבשים דהיינו מיני ירקות או
שאר דברים שכובשים להתקיים (אפילו יאכל מהם גם

לאלתר שאינו טורח בשביל החול לבד, מכל מקום) כיון
שכובש אותם להתקיים דומה לעיבוד שהמלח מקיימן ויש
אומרים שהכובש אסור מפני שהוא כמבשל מדברי סופרים.
ואפילו לעשות מי מלח או שאר משקין עם מלח שלא לתת
לתוך הכבשים אלא לטבול בהם את פתו ולתת לתוך
התבשיל אסור לעשות מהם הרבה ביחד דהיינו לעשות בבת
אחת לצורך טבול ב' סעודות אלא מעט לצורך סעודה אחת
בלבד (מפני שכשהוא עושה מהם הרבה נראה כאלו עושה
אותם לכבישה) ואפילו לצורך סעודה אחת אינו רשאי
לעשות אלא סמוך לסעודה אבל לא מסעודה לסעודה מפני
שאסור למלוח שום דבר להניחו שלא לאכלו לאלתר כמו
שיתבאר ואפילו אם נותן בהם שמן בין נתינת המים לנתינת
המלח והשמן מעכב שאין המלח מתערב יפה עם המים
ומתיש את כחו מהיות מי מלח עזין אעפ"כ אסור.
ואם נותן ב' שלישי מלח ושליש מים או שאר משקים אסור
לעשות אפילו מעט לצורך טבול סעודה זו מפני שנראה
כעושה מוריים לכבוש בו דגים שדרכו של מוריים לעשותו
כך ואסור לכבוש בשבת משום עיבוד או משום בישול כמו
שנתבאר:

ד כל דבר שהמלח מועיל לו לשנות את טבעו לרככו או
להקשותו או להפיג מרידתו וכיוצא בענין זה כגון צנן
ובצל ושום וכיוצא בהם מדברים החריפים שכשהם שוהים

וכן אסור לעשות מי מלח מרובים או שאר משקין עם
מלח מרובים לתת לתוך הכבשים דהיינו מיני ירקות או
שאר דברים שכובשים להתקיים (אפילו יאכל מהם גם

נותן בו טעם בלבד כגון ביצה ובשר נמותר למלחן, ומכל
מקום] אסור למלוח כדי להניח לסעודה אחרת ויש מי
שאומר שאם יש איזה צד שטוב לו שימליחנו עכשיו ממה
שימליחנו אחר כך סמוך לאכילה כגון שעכשיו הוא חם
קצת ויקבל המלח בטוב יותר אין אסור בדבר (ויש לסמוך
על דבריהם להקל בדברי סופרים אם צריך לכך):

ן מותר להשקות ירקות תלושים כדי שלא יכמשו שכיון
שירקות הללו ראויים לאכילה ביומן מותר להשקותן
כדרך שמותר לטלטלם אבל אם אינן ראויים לאכילה היום
שאסורים בטלטול אסור להשקותן.

ולכן אסור להדיח בשר שלא נמלח שחל יום שלישי להיות
בשבת כדי שלא יאסר לבישול לפי שהוא אסור בטלטול אם
הוא בשר קשה שאינו ראוי לכוס אותו כמו שנתבאר בסי'
ש"ח ואפילו אם הוא רך שראוי לכוס אין להקל שכיון
שאינו רוצה לאכלו היום יש אסור בהדחתו משום שטורח
משבת לחול ואינו דומה לירקות שראויים היום לאכילת כל
אדם ואינו ניכר כלל שטורח משבת לחול כי שמא יאכלם
היום משא"כ בשר חי שאינו ראוי לכוס אלא למי שדעתו
יפה וגם אין דרכו כלל לכוסו חי אלא לבשלו וניכר הדבר
שטורח משבת לחול.

ואפילו ע"י נכרי אין להקל שאף שהתירו במקום הפסד
מרובה לעשות ע"י נכרי כל דבר שאינו אלא משום שבות
כמ"ש בסי' ש"ז מכל מקום כאן אין הפסד כל כך אם לא
ידיחנו שיוכל לאכלו צלי:

ז הצריך לדון פלפלין וכיוצא בהם ליתן לתוך המאכל
בשבת מותר לכתוש אותו בשינוי גדול מדרך החול כגון
ביד של סכין וכיוצא בו אפילו הרבה ביחד אבל לא במדוך
אפילו אינו של אבן כדרכו בחול אלא של עץ וכיוצא בו.

ויש אומרים שצריך גם כן שידוך גם כן בתוך הקערה
וכיוצא בה אבל לא במכתשת אע"פ שכותש ביד של סכין
וכיוצא בו ואין לשום הפלפלין תוך בגד ויכתוש בסכין עליו
מפני שמוליד ריח בבגד אע"פ שאינו מתכוין לכך כמ"ש
בסי' תקי"א ויש מתירין לכתוש במכתש (וטוב להחמיר
במקום שאפשר).

אבל אסור לחתכם בסכין אפילו כדי לאכול מיד והוא הדין
לכל התבלין שאין דרך לאכלם אלא ע"י תערובת:

חלק ב' סימן שכא, דיני תולש בשבת ודין טוחן ודין תקוני מאכל או
מעבד ולש טעמים א"ז

במלח הם מזיעים ויוצא מרירותם ונעשים קשים וכן פולין
ועדשים שנתבשלו בקליפתן שהמלח מרכך הקושי שיש
בהם מצד קליפתן וכן מיני קשואים (שקורין אוגערקע"ס)
חיין שהמלח מועיל להם וכן כל דבר שרגילים לעשות ממנו
כבשים אסור למלוח מהם יותר מחתיכה לבדה כדי לאכלה
לאחר שכשהוא מולח ב' חתיכות יחד וכל שכן יותר הרי
זה נראה ככובש כבשים.

ואפילו חתיכה אחת של צנן וכיוצא בו אסור לטבלה במלח
להשהותה הרבה במלחה כדי שיצא מרירותה אחר שתזיע
כי זהו דומה לעיבוד אבל מותר להטביל אפילו כמה
חתיכות כל אחת ואחת לבדה ולהניחה לפניו כדי לאכלם
לאחר זמן אחר זמן אחר זמן בלי שיהיו כל כך ואף אם הן משתהין
שעה מועטת ומזיעין קצת אין בכך כלום ובלבד שלא ישהה
אותם זמן ארוך אפילו באותה סעודה עצמה כגון מתחלת
הסעודה עד סופה כדי שזיעו הרבה שזהו דומה לעיבוד
ואסור אפילו בחתיכה אחת לבדה.

ויש אוסרים להשהות כלל במלח אפילו שעה מועטת אפילו
חתיכה אחת לבדה ולכן אסור לטבול ב' חתיכות אחת אחת
לבדה ולהניחן לפניו לאכול מיד זמן אחר זמן כי עד שיאכל
הראשונה תשהה השניה במלחה ואינו מותר אלא לטבול
חתיכה ולאכלה תיכף ומיד וכן נוהגין וכן הדין בכל דבר
שהמלח מועיל לו ולפי סברא האחרונה אין הטעם במה
שאסור למלוח כמה חתיכות ביחד מפני שנראה ככובש
כבשים אלא משום שעד שיאכל הראשונה תשהה השניה
במלחה וכיון שהמלח מועיל לה הרי זה דומה לעיבוד.

לפיכך מה שנהגו לחתוך צנן דק ונותנין אותו בקערה
ומולחין אותו ושופכין עליו חומץ אין אסור בדבר אע"פ
שזהו דומה למולח הרבה חתיכות ביחד שאסור אפילו כדי
לאכול לאחר מכל מקום כיון שאין משהין אותן כלל
במלח לבדו אלא שופכים עליהם מיד חומץ ומינים אחרים
אינו דומה לעיבוד וכל שכן אם שופכים שם שמן שהשמן
מתיש את כח המלח ומכל מקום צריך לזהר לשפוך את
השמן או את החומץ תיכף ומיד אחר המליחה.

אבל מה שנוהגין קצת שעושין ירק (שקורין שלאטי"ן)
שמולחין הירק תחלה בפני עצמו ומשהין אותו כך ומסננים
המים שיוצאים ממנו ואח"כ מערבים אותו עם שמן וחומץ
זהו איסור גמור ודומה יותר לעיבוד כיון שהוא ממתין עד
שיקבל היטב המלח:

ה כל דבר שאין המלח מועיל לו לשנות טבעו אלא שהוא

לקוטי תורה

יש גילוי אור אין סוף ב"ה בתורה גם כפי שירדה
למטה בעולם הזה הגשמי - על פי הביאור בהמשך
הכתוב "ושער ריש"י כעמר נקא".

תוכן הפרק: רוממות הנפש והתקשרותה להקב"ה
על ידי ליבון הלכותי של תורה
[בתחילת פרק זה ימשיך לבאר בעומק יותר כיצד

נקודת הענין:

1 "לבושי' כתלג חיוור" קאי על חכמת התורה
2 הנקראת "לבשו" של הקב"ה, אך "שער רישי' כעמר
3 נקא" קאי על גילוי אור אין סוף ב"ה שבתורה,
4 שהתלבשותו בתורה נמשלה לענין השערות.

5 וזהו שהולך ומבאר:]

7 והנה כתיב שער רישי' כעמר נקא, אלו הן
8 המשכות כל פרטי ההלכות שבתורה, וכמ"ש
9 קווצותיו תלתלים וגו', תילי תלים של הלכות,
10 שהן המשכות מבחינת שערות בלבד.
11 לאחר "לבושי' כתלג חיוור", ממשיך בדניאל:
12 "ושער רישיה כעמר נקא" (ושערות ראשו [של
13 הקב"ה (כביכול)] כצמר נקי).

14 כלומר: "לבושי'" קאי על התורה שנמשלה
15 לשלג להורות על ירידת והתלבשות אור אין סוף
16 ב"ה בתורה הגשמית שלפנינו (כנ"ל); ועל זה
17 ממשיך בקרא, דכיצד מתלבש אור אין סוף ב"ה
18 בכל הלכה פרטית שבתורה - היינו על ידי "שער
19 רישי'" כביכול, שירידת התורה למטה היא ע"י
20 בחינת "שערות", וכן כתיב "קווצותיו (שערותיו)
21 תלתלים", ופירשו חז"ל ש"יש לדרוש על כל קוץ
22 וקוץ (שבתורה שבכתב) תילי תלים של הלכות" -
23 הרי שריבוי הלכות התורה נקראו בכתוב בשם
24 "שערות".

25 שהם בחינת הארה מצומצמת ומועטת מעט
26 מועיר ע"י צמצומים רבים ושונים.

27 והטעם שנקראו שערות, לפי שחיות הנפש
28 שבתוך שערות היא הארה מועטת ומצומצמת מאד,
29 והוא סוג אחר של חיות לגבי חיות הנפש שבאברי
30 הגוף. דהחיות שבתוך אברי הגוף עושה אותם
31 לאברים חיים המתנענעים וכו', משא"כ החיות
32 שבשערות היא רק גדר של "צומח" (שהן צומחות
33 מקטנות לגדלות), שלכן ניתן לחתוך את השערות
34 מבלי שהאדם ירגיש כאב כו', מאחר שהחיות
35 שבהן אינה אלא "הארה מועטת" של חיות.

36 ומזה מובן שכדי שחיות הנפש תתלבש
37 בשערות, דרוש צמצום עצום מאד, עד שהחיות
38 תתהפך למהות אחרת, חיות שבגדר צומח לבד.

39 וכך, כדי שאור אין סוף ב"ה יתלבש בכל הלכה
40 פרטית שבתורה (שהיא רק "הארה מועטת" לגבי

41 כללות חכמת התורה) דרושים הרבה צמצומים, גדר
42 "שערות".

43 [אולם על זה נאמר "ושער רישי' כעמר נקא",
44 פירוש, שגם לאחר הצמצומים (בחינת שערות)
45 עדיין הוא "כעמר נקא" - צמר נקי ולכן (דמראה
46 לבן מורה על "פשיטות" אור אין סוף ב"ה), והיינו
47 שישנו גילוי אור אין סוף ב"ה גם בהלכות פרטיות
48 שבתורה (אע"פ שהן רק בבחינת "שערות").]

49 כמ"ש נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך
50 אליך אגידה ואדברה עצמו מספר.

51 על התלבשות זו של אור אין סוף ב"ה בפרטי
52 ההלכות שבתורה נאמר: "נפלאותיך ומחשבותיך
53 אלינו, אין ערוך אליך, אגידה ואדברה עצמו
54 מספר".

55 פירוש:

56 שלחיות המשכת נפלאותיך ומחשבותיך אלינו
57 בעסק התורה שלפנינו המלוכשת בגשמיות,
58 עצמו מספר הצמצומים רבים ריבוא רבבות
59 מדרגות עד אין מספר.

60 "נפלאותיך ומחשבותיך" קאי על גילוי אור אין
61 סוף ב"ה שבתורה, שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא
62 מופלא ומכוסה מנבראים, וע"י נתינת התורה
63 למטה לבני ישראל נמשכו "נפלאותיך ומחשבותיך
64 - אלינו".

65 אך כדי שיומשכו "נפלאותיך גו'" (אור אין
66 סוף ב"ה) בהלכות התורה כפי שנתלבשו בדברים
67 גשמיים וענייני עולם הזה, צריכים להיות הרבה
68 צמצומים עד אין מספר, וזהו ענין "אגידה ואדברה
69 עצמו מספר", דקאי על ריבוי מדרגות עד אין
70 מספר, ירידה אחר ירידה, של אור אין סוף ב"ה.

71 כי אין ערוך אליי ית' כלל.

72 והטעם שאין קץ ומספר לצמצומים הנדרשים
73 עבור התלבשות זאת של "נפלאותיך" בתורה
74 שלפנינו - הוא לפי ש"אין ערוך אליך", כלומר,
75 שאין שום ערך וחשיבות כלל לשום מציאות לגבי
76 הקב"ה, שכולם שווים לגבי, "השוה ומשווה קטן
77 וגדול".

78 וכמו שנודע פירוש ערך במספר, שאפילו אחד
79 לגבי אלף אלפים ורבבות נקרא בשם ערך, שהם

42 חז"ל שחכמים לא ידעו פירוש תיבת "סלסלה" עד
43 שראו אחד שהי' מהפך בשערותיו ואמר לו אחד
44 עד מתי אתה מסלסל בשערותיך), וכך הוא בענין
45 פרטי הלכות התורה שנמשלו לשערות, שענין
46 ה"סלסול" בתורה הוא בירור פרטי ההלכות שלא
47 תהיינה סותרות זו את זו [כמו הפרדת השערות
48 שלא תהיינה מעורבות זו בזו].

49 וכמו שמצינו בכמה מקומות בתלמוד דקאמרי
50 ורמינהו וכו' ומשני לא קשיא הא ר' מאיר כו',
51 שמבררין ומלבנין כל הלכה לעצמה שלא תהא
52 הלכה אחרת סותרת אותה ומבלבלתה.

53 והנה בבחינת סלסול הזה כתיב ותרוממך,
54 שנפש האדם מתרוממת על ידי זה לבחינת שער
55 רישי' כעמר נקא, והוא מקור התורה.

56 ועל זה נאמר "סלסלה ותרוממך", פירוש, כי
57 מאחר שישנו גילוי אור אין סוף ב"ה בהלכות
58 התורה כנ"ל, לפיכך, על ידי ה"סלסול" בתורה
59 נכללת נפש האדם באור אין סוף ב"ה שהוא "מקור
60 התורה".

61 כלומר: התורה עצמה היא רק "לבוש" לאור
62 אין סוף ב"ה, ואילו אור אין סוף ב"ה עצמו נקרא
63 "מקור התורה", לפי שהוא למעלה מהתורה והוא
64 שרשה ומקורה.

65 ומאחר שעל ידי התורה מתקשר האדם עם אור
66 אין סוף ב"ה, "מקור התורה" (המלוכש בתורה),
67 לכן מתרומם האדם מאד (שהרי הקב"ה מרומם
68 ומובדל לגמרי מכל העולמות והנבראים).

69 שהתורה [עצמה] היא רק בחינת לבוש, עומה
70 אור בשלמה, משא"כ התרוממות זו היא למעלה
71 מבחינת לבוש, שהיא נוגעת לעצמיות אור אין
72 סוף ב"ה ממש.

73 נמצא, ש"בחינת שער ראשו היא למעלה
74 מבחינת לבושי' כתלג חיור", עם היות שהיא
75 בחינת שערות בלבד. וכמו ההבדל בין שערות
76 ולבוש בפשטות, דאע"פ שבשערות יש רק חיות
77 מצומצמת מאד, מכל-מקום הן צומחות מתוך גופו
78 ויש בהן חיות הנפש, משא"כ הלבוש הוא רק דבר
79 מבחוץ המלביש את האדם.

80 וכך הוא ההבדל בין "לבושי' כתלג חיור"
81 ו"שער רישי' כעמר נקא": "לבושי' כתלג גו'" קאי

1 מסוג א' שהכל נופל תחת סוג המספר, משא"כ
2 לגבי אור אין סוף ב"ה, שבשמו בן הוא אין לו
3 סוף כו', לא שייך ערך כלל.

4 וליתר ביאור - יובן מענין המספר, שמספר
5 אחד יש לו איזה "ערך" וחשיבות אפילו לגבי
6 אלפים ורבבות, להיות שניהם באותו גדר ומהות
7 ("מספר") רק שזה מספר גדול מאד וזה מספר קטן
8 (רק אחד) - שהרי גם אחד הוא "חלק אחד מני
9 אלף אלפים".

10 "אבל לגבי דבר שהוא בבחינת בלי גבול
11 ומספר כלל, אין כנגדו שום ערך במספרים,
12 שאפילו אלף אלפי אלפים וריבוא רבבות אינן
13 אפילו כערך מספר אחד לגבי אלף אלפים וריבוא
14 רבבות אלא כלא ממש חשיבי", כלומר, המרחק
15 בין מספר אחד לבלי גבול הוא אותו המרחק שבין
16 אלף אלפי אלפים לבלי גבול, דגם מספר אלף אלפי
17 אלפים וריבוא רבבות אינו קרוב יותר להיות בגדר
18 "אין סוף" ובלי גבול, מאשר מספר אחד - כי על
19 ידי מספרים גבוליים אי אפשר להגיע לבלי גבול
20 שהוא בגדר אחר לגמרי.

21 וכך בעניננו, שה"מרחק" בין "נפלאותיך"
22 להלכות פרטיות שבתורה כפי שהן מלוכשות
23 בתורה הגשמית שלפנינו הוא מרחק בלי גבולי,
24 ודורש צמצומים עד אין מספר.

25 [ועתה חזור לענין ראשון - כיצד מתקשרת נפש
26 האדם באור אין סוף ב"ה ממש על ידי העסק בפרטי
27 הלכות התורה:]

28 והנה כתיב סלסלה ותרוממך, פירוש סלסלה,
29 לסלסל ולהפריד השערות שלא יהיו מעורבים
30 ומבלבלין, כמאמר רז"ל לא ידעו רבנן מאי
31 סלסלה עד דשמעי' וכו' דהוה מהפך במזי" כו',
32 שהסלסול הוא בשערות להפרידם שלא יהא
33 עירוב נימא בחברתה, וכך צריך להפריד כל
34 ההלכות שבגמ' שלא יהי' עירוב ובלבול בין
35 הלכה להלכה.

36 כתיב בחכמת התורה "סלסלה ותרוממך" -
37 שעל ידי ה"סלסול" והשקידה בתורה מתרומם
38 האדם .

39 והטעם שקראו השקידה בתורה בשם
40 "סלסול": פעולת ה"סלסול" בשערות (לשון
41 חיפוש והיפוך) היא להפרידן זמ"ז (כמו שפירשו

- 1 על התורה עצמה, שהיא רק לבוש לאור אין סוף
2 ב"ה (כנ"ל בפירוש "עוטה אור כשלמה"); משא"כ
3 "שער רישי גו" קאי על אור אין סוף ב"ה בעצמו,
4 "מקור התורה", דאע"פ שאור אין סוף ב"ה נמשך
5 בפרטי הלכות התורה בבחינת "שערות" כנ"ל, מכל
6 מקום הרי זה גילוי ה"אין סוף" בעצמו (ולא רק
7 לבוש לאור אין סוף ב"ה).

ד"ה כי ביום הזה יכפר פרק ד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 1 (פ) והנה להבין כ"ז יש להקדים ב' הקדמות. הקדמה
2 א' בענין בחי' ההמשכה וההשפעה שנמשך
3 מבחי' עצמות אא"ס ב"ה שיש בזה ב' מיני המשכות
4 והשפעות הא' בחי' ההמשכה וההשפעה שנמשך
5 מעצמות אא"ס בבחי' א"ס ממש מפני שזהו ענין
6 ובחי' גילוי אור עצמותו ע"כ זאת ההארה באה ג"כ
7 בבחי' א"ס ממש. והב' הוא בחי' המשכה וההשפעה
8 הבאה להיות האור בבחי' גבול ומדה ונק' מאמר קו
9 המדה כו' ובאור הדברים הנה באמת ענין ופי' דסובב
10 כ"ע הרי א"א לבאר מהותו באופן המושג לנו לעין
11 השכל שהוא רק כמו הארת אור עליון ביותר המאיר
12 בבחי' היקף מסביב ומרחוק מכל צד וכה"ג שהרי אין
13 כל אור עליון האלקי נמשל לבחי' זיו ואור ממש כמו
14 אור וזיו השמש וכה"ג לא מניה ולא דוגמתו כו' רק
15 מה שנק' בשם אור הוא שם המושאל בלבד והוא על
16 היותו ממשך בחי' אור וחיות האלקי למקבלים
17 וכידוע שכל מה שהמקובלים קוראים בשם אור הוא
18 רק בחי' רוחניות חיות ושפע ולא בחי' אור וזיו ממש
- 19 וא"כ גם בבחי' מהות דסובב זה כאשר אנו אומרים
20 בו בחי' אור כמו בחי' הארת אור דסובב זה למטה
21 כמו להקיף לכל העולמות כו' כנ"ל ה"ז ג"כ בחי'
22 שפע והמשכת חיות רוחני המחיה ממש לכל העולמות
23 ולא כמו זיו ואור השמש בלבד אלא הוא בחי' אור
24 וחיות שמחיה את הכל בבחי' חיות ממש ומה שנק'
25 הארת סובב דוקא היינו שבחי' חיות ושפע זו נמשך
26 ומתפשט מבחי' ומדרגה עליונה הנק' סובב כו' שזהו
27 בחי' ההמשכה שנמשך ונתפשט שלא בדרך
28 השתלשלות והתלבשות בבחי' עו"ע אלא מחיה את
29 כל העולמות בשוה ואפי' חומריות העוה"ז וגסותו
30 הוא מחיה ממש כמו שמחיה לעולמות היותר עליונים
31 שלפני עולם האצ"י ממש בהשוואה א' כו' וזהו שהוא
32 מאיר ומקיף לכולם בשוה אבל בחי' הארה זו הרי היא
33 בחי' אור וחיות דוקא וז"ש דלית אתר פנוי מניה ממש
34 שהוא בחי' סובב זה דכתיב ביה את השמים ואת
35 הארץ אני מלא בשמים ובארץ בשוה ממש כו' וכידוע
36 דל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

- 1 וז"ש אשר אנכי מצוך היום דהיינו בחי' אנכי מי
2 שאנכי הוא אור הסוכ"ע מצוך היום שנמשך
3 ע"י מעשה המצות, ולכן אומרים בברכות המצות בא"י
4 אמ"ה אקב"ו פי' מלך העולם היינו בחי' ממכ"ע
5 והברכה היינו שיהי' המשכה מסוכ"ע להיות מאיר
6 בממכ"ע והיינו ע"י אקב"ו קדש לשון מובדל מה
7 שאינו מאיר ומתלבש בעולמות כלל משם נמשכים
- 8 המצות, כי המצות הם רצה"ע ב"ה שלמעלה מהחכ'
9 והשכל וכו', כי חכמה ודעת הם מבחי' ע"ס שנק'
10 ממכ"ע אבל בחי' הרצון הוא סוכ"ע בלי גבול וע"כ
11 אינו מושג כלל, ופי' היום וארז"ל היום לעשותם
12 ולמחר לקבל שכרם, כי יפה שעה אחת בתשובה
13 ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, והיינו שבג"ע
14 שהוא קיבול שכר התגלות האור נהנין מזיו השכינה

סדר ההשתלשלות, ולכן מאחר שהמשיך האדם על
עצמו לכושי העוה"ז ובגדים צואים שוב א"א להמשיך
עליו גילוי אא"ס ב"ה, משא"כ בעולם הזה היום
לעשותן מועיל התשובה שאפילו רשע גמור יוכל
להתעלות ע"י התשובה למדריגת צדיק גמור והוא
שלא בהדרגה, והיינו כי בעוה"ז מאיר אור הסוכ"ע
וכמ"ש במ"א בארוכה בדרוש את קרבני לחמי בסידור
ובלק"ת.

ערב שבועות תרט"ז

והוא מבחי' ממכ"ע וכמארז"ל ביו"ד נברא עוה"ב
וע"כ שם לא מהני תשובה כ"א צריך לקבל תחלה
יסורי גיהנם וכף הקלע ולילך ממדריגה למדריגה ואי
אפשר לדלג מדריגות, וכמו למשל בהגוף אינו יכול
להיות מן הראש רגל ומרגל ראש כי כל בחי' הוא על
עמדו, וכמו"כ למעלה בג"ע שנק' עולם ברור כל
מדריגה על עמדו וא"א לשנות דבר והיינו מצד שמאיר
בחי' ממכ"ע לכל עולם לפי מדריגתו וא"א לשנות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

בעיגולים את כדור הארץ מכל צד ופינה, וע"ד שמים
קדמו שפי' שמים הוא ג"כ שם מים, והשמי' מקיפי'
ג"כ את הארץ, ובסדר השתלשלות שמים קדמו, וכן
היו המים מקיפי' את הארץ להיותם מבחי' עגולי'
שקדם במעלה בבחי' א' מן היושר דארץ, ואמנם
אח"כ יצא הכח של הארץ מה שסוף מעשה עלה
במח' תחילה שזהו כח נעיצת התחילה שנמצא בארץ
דוקא, לזאת ירדו המים ונקוו למקום אחד ונתגלה
היבשה היא בחי' ארץ להיות בגובה יותר מן המים
עד שנא' לרוקע הארץ על המים, וכת' יורדי הים,
להיות כי בבחי' זו ארץ קדמה וכו"ל, וכמ"ש אנכי
עשיתי ארץ דוקא שכמו שעלה במח' בבחי' אנכי מי
שאנכי הוא עשיית הארץ דוקא, ואדם עלי' דוקא
בראתי וכמ"ש מזה במ"א.

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

המגיד מראשית אחרית

ובזה יובן פלוגתת חז"ל אם שמים קדמו או ארץ
קדמה, ופשר דבר ביניהם שבבחי' אחת שמים
קדמו, ובבחי' א' ארץ קדמה, והיינו שבמדרי'
השתלשלות שמים קדמו כי שמים לרום בסדר
השתלשלות, וכענין קדימת המדות לדבור שהוא כח
היותר נעלה, או כמו כלליות המחשבה נגד הדבור
שקדם בחי' המחשבה לדבור, אמנם מפני שסוף
מעשה עלה במח' תחלה עד שנעוץ תחילתן בסופן
דוקא, בזה ארץ קדמה שכוונת נעיצת התחילה הוא
בסוף שהוא בחי' הארץ יותר מבבחי' ראש, להיות כי
סוף המעשה עלה במח' קדמה בחי' א"ס קדמון לכל
הקדומי' תחילה דוקא. ובזה יובן ג"כ מה שבתחילה
היו המים מקיפי' את הארץ, להיות כי המים הם
גבוהי' במדריגה שהם מבחי' מל' דעגולי', לכן הקיפו

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

דבראש מאיר אור הנפש בריבוי ובגוף מתמעט האור
וברגל מתמעט ביותר כו'. כפי שהתבאר בפרק הקודם
בהבדל בין הספירות העליונות שכל שיש יותר כלים
הרי האור מתמעט.
וכמו כן הוא הדוגמא למעלה בג' עולמות בריאה יצירה
עשיה דבעולם הבריאה מאיר עדיין גילוי האור דלהיות
שעולם הבריאה הוא היש הראשון שנברא מהאין האלקי

אך בכחות הנפש הרגילים עיקר גילוי אור הנפש הוא
בראש כו', ופחות מזה בגוף, ופחות מזה ברגלים.
ומצד הכלים ואברי הגוף הרי הראש הוא החלק היותר
קטן שבגוף, למרות שהחיות הנפשית בו היא גדולה
ובגילוי לאין ערוך משאר האברים, וחלק הגוף גדול
ממנו וחלק הרגלים יותר גדול, הרי שבחלקים הרגל הוא
בריבוי הכלים יותר מהראש, ובהאור הוא להיפך

39 שישעיה שהיה בזמן בו האירה מדרגה עליונה יותר של
40 גילוי אלוקות, הרי צריך להרחיב יותר בדרגת המרכבה
41 שראה? והיינו מפני שיחזקאל ראה את המרכבה דעולם
42 היצירה שהוא בבחינת ריבוי הכלים ועל כן מאריך
43 בהענין, שהרי ריבוי הכלים מתבטא בריבוי האותיות,
44 וישעיה ראה מרכבה דבריאה שהיא בבחינת מיעוט
45 הכלים בו, ולכן לא האריך ופירט כל כך, אך כל זה
46 מצד הכלים, היינו ההסברה והפירוט באותיות, - ומצד
47 האור אדרבה בבריאה מאיר ריבוי אור וביצירה מתמעט
48 האור בו. כלומר מצד קליטת עוצמת הגילוי, הרי בודאי
49 שישעיה שהיה בזמן המקדש השיג השגות עליונות
50 יותר.
51 והא בהא תליא (וזה תלוי בזה) דכשהכלים הן בבחינת
52 מיעוט כלומר כלים זכים יותר שהן כלים יותר אל האור
53 מאיר שם ריבוי האור וכפי שהתבאר בפרק הקודם
54 המשל מקילוח הנהר, ובריבוי הכלים מתמעט האור בו.
55 וכן גם כללות העולמות של סדר ההשתלשלות הקודמים
56 לעולמות בריאה יצירה עשיה, נחלקים לג' מדרגות
57 כללים אדם דבריאה דכללות שהוא עולם אדם קדמון,
58 ואדם דיצירה שהוא עולם העקודים (או הנקודים) ואדם
59 דעשיה בו. שהוא עולם האצילות. הנה גם בעולמות
60 אלו, הנה עיקר הביטוי של הכלים הוא בעולם
61 האצילות, בעולם היצירה הכללי יש רק התחלה של
62 כלים - "נקודות" בלבד, ובעולם הבריאה דכללות -
63 אדם-קדמון, אין כלים כלל, כלומר לא מורגשים שם
64 הכלים, כי שם מאיר ריבוי אור, וככל שהאור בריבוי
65 הרי הכלים הם במיעוט יותר.
66 קיצור.
67 וכמו יש התחלקות מעלה ומטה בעולמות, וכמו באדם
68 הראש היא כלי קטנה ובה גילוי הכחות נעלים שבנפש,
69 והגוף גדול ובו משכן המדות וכחות חיצונים (ורעותא
70 דליבא הוא גם כן על ידי התבוננות, או שזהו עצמי)
71 וברגל מיעוט האור,
72 וכמו כן בבריאה שהכלים אינם במציאות עדיין מאיר
73 גילוי האור, וביצירה שהכלים במציאות הוא מיעוט
74 האור, מחשבה ודבור, ולכן יחזקאל האריך בענין
75 המרכבה וכן הוא בבריאה יצירה עשיה הכללים.

1 מאיר שם עדיין גילוי האין בו, - אמנם גם עולם
2 הבריאה הוא "יש" אבל כיון שהוא "היש הראשון", הרי
3 עדיין מורגש מהיכן הוא הגיע, ומאיר שם ה"אין".
4 ולכן עולם הבריאה נקרא חשך וכמו שאומרים¹¹⁵ יוצר
5 אור ובורא חשך, והיינו לפי שבבריאה מאיר גילוי אור
6 הרי זה בבחינת חשך והעלם לגבי למטה בו, - שהמטה
7 הוא לא כלי להכיל את גילוי האור שבבריאה, ולכן הוא
8 קורא לו בשם "חושך" כיון שזה למעלה מהשגתו. כמו
9 אדם ששומע רעיונות מאוד עמוקים ולא מבין אותם הרי
10 זה בשבילו "חושך" למרות עומק הרעיון, כיון
11 שבשבילו זה למעלה מהבנה. ויצירה שאין האור שם
12 בגילוי כל כך הרי זה בבחינת אור וגילוי לגבי למטה בו.
13 כמו לימוד של רעיונות פשוטים, שבגלל שהם פשוטים
14 ונמוכים, הרי כל אחד יכול להכיל אותם ולהרגיש
15 אותם. וזה מצד גילוי האור.
16 ומצד הכלים הוא להיפך דבריאה היא בבחינת מיעוט
17 הכלים וביצירה הוא ריבוי הכלים, וכנודע דבריאה
18 ויצירה הן במשל מחשבה ודבור שעולם הבריאה הוא
19 כנגד המחשבה ועולם היצירה הוא כנגד הדיבור והרי
20 אנו רואין דמה שמחשב במחשבה במיעוט זמן ובמיעוט
21 אותיות הרי זה בא בדבור בריבוי זמן ובריבוי אותיות
22 בו, שמיעוט הזמן מראה שיש מיעוט של אותיות, בגלל
23 שיש יותר תוכן והשכלה שהוא ריבוי האור.
24 וגם - ביטוי נוסף שבאותיות המחשבה הכלים מועטים
25 - אותיות המחשבה הן אותיות רוחניים שאינם מורגשים
26 אל הזולת, מה שאין כן אותיות הדבור הן מורגשים אל
27 הזולת בו, במחשבה לא כל כך מרגישים את האותיות
28 (למרות שהן קיימות שם) כי האדם החושב עסוק יותר
29 עם התוכן והרעיון ולא עם האותיות, ואילו בדיבור
30 שהאדם עסוק בביטוי של הרעיון החוצה, הרי יש יותר
31 דגש והרגשה של האותיות, שהאותיות בנמשל הם
32 הכלים.
33 דכמו כן בנמשל למעלה בחינת הכלים דבריאה הן
34 בבחינת מיעוט הכלים דהיינו מיעוט הישות והמציאות
35 ויצירה הוא בבחינת ריבוי הכלים בו.
36 וזהו הטעם מה שיחזקאל שהיה בזמן החורבן מאריך
37 הרבה בענין המרכבה וישעיה שהיה בזמן המקדש אינו
38 מאריך כל כך, - ולכאורה היה צריך להיות להיפך,

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תש"ט

22 "בסתור המדרגה" כו', אשר בדרך כלל הוא כמו שכתוב
23 "מי יתנך כאח לי, אמצאך בחוץ" 6, "מי יתנך כאח לי"
24 קאי על בעלי תורה, שעל ידי עסק התורה מאיר גלוי
25 אלקות בנפשו כו', ו"אמצאך בחוץ" קאי על בעלי
26 עסקים, שהגלוי אלקות בהם הוא על ידי בחינת חוץ,
27 והינו מה שנקראה אלקות בהנהגת העולם בהשגחה
28 פרטית כו', והוא מה שמתוך ההצלמות וההסתרים
29 נראה האור האלקי, על ידי שיתן דעתו ולבו על כל
30 דבר, איך שהכל בהשגחה ואינו על פי הטבע כי אם
31 בכח אלקי שמביא לאיזה כונה פנימית כו'. ואז הוא
32 רואה ד"שמש ומגן הוי' אלקים", דכשם שהמגן ונרתק
33 על השמש, הוא בשביל שיוכלו לקבל אור השמש,
34 כמו כן ההסתור דהטבע, הוא בשביל שיהיה השפעה
35 גשמית, וישלם הפונה פנימית ביחוד כל הדברים
36 הגשמיים, לאשר באמת הוא דהוי' ואלקים בלא חד,
37 דהטבע עצמה היא למעלה מהטבע.
38 קצור. יפרש "ודורשין" התגלות פנימיות הלב.
39 בצדיקים הוא על ידי התפלה, בבעל תשובה
40 על ידי ההסתור, "ובקשתם משם". ובכלל הוא החלוק
41 ד"כאח לי" ו"אמצאך בחוץ", בעלי תורה ובעלי
42 עסקים.

ג' דסליחות, תש"ט

1 (יא) וזהו "ודורשין", ענין הדרישה הוא התגלות
2 בחינת פנימיות הלב, בחינת רעותא
3 דלבא יא שמצד שרש הנשמה כו', דבצדיקים מאיר גלוי
4 אור עצם הנשמה על ידי התפלה, וכמו שמבאר
5 ב"לקוטי תורה" [מאמר] דבור המתחיל "יונתי" בענין
6 קומי לך. וכנודע דהתפלה הוא התחברות הארת
7 הנשמה המלבשת בגוף, עם שרש ומקור הנשמה, שזהו
8 ענין סלם דתפלה, שראשה מגיע השמימה כו' כמו
9 שמבאר במקום אחר 5. אבל בעל תשובה דהארת
10 נשמתו ירדה למטה נאחזת בפח, שהוא הנפש
11 הפקמית, ואי אפשר לעלות למעלה כו', וזהו "יונתי
12 בחגי הסלע", ואי אפשר לה לפרח בפנפים שהן
13 האחבה ויראה שפלב כו', העצה הוא "הראיני את
14 מראיך", שעל ידי ההסתור על ידי זה יבוא לבחינת
15 רצוא כו', והוא ענין "ובקשתם משם" הנ"ל. אמנם על
16 ידי זה נעשה תקן הרצון ביותר גם מבצדיקים, דעקר
17 עבודתם הוא בבחינת סדר והדרגה, וגם בחינת רעותא
18 דלבא שלהם הוא בבחינת סדר והדרגה כו', וכמו
19 שמבאר במקום אחר. אבל בבעל תשובה, על ידי
20 "ובקשתם משם" הנ"ל, נעשה הרצוא בתקף
21 ההתפעלות ביותר, שלא בסדר והדרגה, שזהו ענין

6) ראה בכל זה בארוכה בתורה אור פרשת תרומה ובלקוטי
תורה שיר השירים על פסוק זה.

5) ראה לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל יונתי וביאורו
בענין קומי לך.

יא. רצון הלב.

לקוטי דיבורים

11 הפקידים לביתו של אד"ם היתה, אם מזכיר ראשי
12 הוא אצל הרב שניאורסאהן? אשר מהשאלה הזאת
13 הלא הוכחה גמורה וחלוטה כי זאת רק זאת היא
14 אשמתו, ואעפ"כ מפורש שמענו מפיו, אנחנו
15 המקורבים ביותר, אשר דעתו דעה אחרת לו בדבר
16 מאסרו, וכי אין לה שום שייכות כלל אליו ולעבודתו.
17 אנחנו חשבנו באמת אשר לא כן הוא הדבר הזה,
18 ואמירתו כך היא בשביל שלא להפריע את כללות
19 העבודה ולהמעיט את פחדם ויראתם של העובדים
20 הוא בא, אך עברו וחלפו עד אשר נתודע ונתפרסם

1 השמועה הזאת התפשטה חיש מהר בכל המדינה
2 הרבה, וחרדה גדולה נפלה על כל מלמד, העובד
3 בהחדרים הנסתרים אך גם אחד לא הפריע מעבודתו
4 הקדושה כי מורגלים הם כבר מיום הוסדה
5 ה"עווסעקציע" לעמוד על נפשם ולמוסרה בכל עת
6 וזמן על תינוק אחד שילמד תורת ד' ולהצילו מידם
7 של העוסקים הזדים ה"אינקוויזיטארס" האלה.
8 רבינו שליט"א בעצמו אף כי גם הוא ידע ושמע
9 מפני המגידים האמורים אשר כך בעבורו הוא נאסר
10 וגם סיפרו לו אשר השאלה הראשונה בבואם של

14 לחשוב מזה, ומעולם לא עלתה גם מחשבת פיגול כזה
 15 על רעיונותיו, ואסור גם לחשוב אותו בהרהורים של
 16 שטות כאלה, וכמו עלילת דם בישראל לפני מאה
 17 שנים בימי הכומרים הקנאים אך ורק גזירה היא
 18 מלפניו ית' שגם הוא ישתה מים המאוררים
 19 מהקדישה המלאה דגזירת תרפ"ז ל"ע וכך עלה
 20 במחשבה העליונה, ולרוב דאבוניו וצעריו עוד לא
 21 שם קץ לחשך שלו ועד היום עודנו הוא וחבריו לצרה,
 22 יושבים בחשך באחת מערי המקלט הרחוקות בסיביר
 23 ותועים שם במדבר בארץ צי' ועיף והאל הנפרע
 24 מצרינו ירחם עליהם ויוציאם מחשך וצלמות וינתק
 25 את מוסרותיהם במהרה.

יומן, תרפ"ז

1 הדבר אשר האמת וצדק אתו את רבינו שליט"א,
 2 ומאסרו של אד"ם הזה אין לה שום התקשרות
 3 והתחברות עם כהונתו אצל רבינו שליט"א, וענין
 4 אחר בפני עצמו הוא ומאשימים אותו על יסוד של
 5 דליטוריא ומסירה של רשע אחד ועלילה של שוא
 6 ושקר עליו ועוד על אחדים מאנ"ש, מדירי עיר
 7 נעוועל, ובאמת אין בו שום אשם קל אפילו כל שהוא
 8 נקי הוא מכל פשע וחטאה גם לפי חוקי הממשלה,
 9 לא ידע כלל וכלל את כל המעשה אף לא מינה ולא
 10 מקצתו אשר עליו מענישים ומאסרים אותו בעונשים
 11 ויסורים קשים וחמורים הרבה חמור יותר מגזלן
 12 היער ממש והורג נפשות עלילה רחוקה, אשר מי
 13 שיש לו מוח בקדקדו מבין ורואה אשר איננו גם עלול

אגרות קודש

בע"ה ג' כ"ח טבת תרפ"ג

ראסטאו דאן

21 תבנינה, ויושבי' באים אל המנוחה והסדר, ירחם ה', ויהי
 22 שלום בארץ, ולא נסיף לדאבה עוד.

23 ומה גם בעיירות הקטנות, ברוב פלכי המדינה אין ידם
 24 משגת לבנות הנהרסות, לתקן בתי כנסת והמדרש,
 25 ולהבדיל בתי הטבילה. מורי הוראה ומלמדי דעה
 26 והשובי"ם גועים ברעב - ר"ל - עוזבים את משמרתם,
 27 ושולחים ידם במסחר וקנין למען החיות נפשם ונפש ביתם.

28 כל קהלה ועדה בישראל, עובדת עבודה רבה, להעמיד
 29 כל עניי הדת ולבנותם כאשר בתחלה, אבל אין ידם
 30 משגת, ועזרה דרושה להם.

31 ובזה הנני להודיע אשר, התעוררו אחדים להשעות
 32 אגודה מחוללת ויצירה - נע גרופעוויטא[נ]ציניא - לעשות
 33 תעמולה והסתדרות, בדבר עזרה לקהלות מדינתנו, לתת
 34 למו היכולת, בעזרתו ית', לבנות הנהרסות. ונבוא במכתב
 35 גלוי אל אחינו ב"י שי' בחו"ל ליסד אגודת עזרה מיוחדת
 36 בשביל לעזור את קהלות מדינתנו לבנות הנהרסות.

37 ועתה הנני פונה אליכם גבאי בתי הכנסיות
 38 והמדרשות, למלאות תשוקת לב ומאוי נפש עם סגולה
 39 הרוצים להשתתף בכל מפעל טוב, לקדש הכנסת שתי
 40 השבתות האלה, שירה ומתן תורה, לצרכי נשמת ישראל,
 41 ההרוסה והשבורה.

42 ובגלל זאת תתברכו בברכה כפולה, ושמכם יחוקק
 43 לתהלה עולמית על מטה האלקים, אשר ביד עם ישראל
 44 הנווד, ואתכם יברכו דור הנוול על ברכי עם סגולה.

45 בברכה כפולה, ובכבוד הראוי,

46 יוסף יצחק שניאורסאהן.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

אל כבוד גבאי הבתי כנסיות ומדרשים,
 אוהבי תורה שומרי מצוה, רודפי חסד
 וצדקה, אשר בעיר פעטראגראד, ד'
 עליהם יחיו, ויעלו מעלה מעלה

שלי' וברכה.

2 האלקים ציונו בתורתו וכן, היהודים בכל מרחבי תבל
 3 - יברכם ה' - קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם, אשר בכל
 4 קהלה ועדה בישראל, יהיו כל צרכי הדת והמצוה: הכנסת,
 5 המדרש, הזביחה ובית הטבילה, ואם ח"ו אין יד העדה
 6 משגת לבנותם, מהעדר האמצעים הדרושים, הקהלות
 7 האחרות בעזרם.

8 ארבעה אלה, הכנסת, המדרש, הזביחה, ובית
 9 הטבילה, הן המה מילד[נ]ת העברים והעבר[נ]ת יסודי
 10 בית יעקב, אם בן הוא, ואם בת היא, וחיו חיי ישראל
 11 ותפארתו.

12 שנות המלחמה, הבצ[נ]רת החולי והרעב, שנות
 13 הפרעות, השוד והרצח - ר"ל - ל"ע - אשר עברו - על
 14 מדינתנו, עשו שמות בארץ, וח"ו כאלו כבו את נר האלקי
 15 בלבב העברי, החרידו את נשמתו נשמת ישראל. כמה בתי
 16 מדרש וכנסת נהרסו, ספרי תורה נקרעו ונשרפו, רבנים,
 17 אלופי קהלות, שו"בים, ואלפי יהודים נהרגו ונטבחו, מאת
 18 השודדים למיניהם, וכמה בתי טבילה נסתתמו ונחרבו.

19 כהיום, המדינה ת"ל נשקטה מאשר הי', השודדים
 20 מתבערים מקרב הארץ, ובחסד ה' כל עיר ועיר חרב[נ]ת

ב"ה, ח' אלול, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הארוך נעם לי לקבל מכתבו מה' מנ"א בו מבשר טוב אשר קבל כבר הרבנות...
ולאט לאט מסתדרים גם שאר הענינים, והרי ידוע מרז"ל (ב"ב י"ב ע"ב) כל המטיבין לו וכו'.

כבקשתו אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע להמצטרך להם, וכמו שכותב.

במה ששואל חוות דעתי אודות השתתפות בחוברת תורנית, הנה תלוי זה באופי החוברת, היינו
אם תשמש להכשיר ענינים שונים - (וכידוע השיטה באיזה חוגים שקבעו לסיסמא שלהם מרז"ל כחא
דהיתרא עדיף) - הרי על הראשונים אנו מצטערים, ואם הוא ענין של יגדיל תורה ויאדיר הרי מובן
שמתאים לזה משתנית גם ההחלטה, וע"פ הרוב יש לברר הנ"ל רק ע"י היכירות קרובה עם העומדים
בראש והמחליטים בכיוון החוברת, וברובא דרובא מתברר זה רק לאחר הופעת חוברת הראשונה
עכ"פ.

והשי"ת ינחהו בדרך הישרה והטוב ואין טוב אלא תורה תמימה ביראת שמים.

לפלא שאינו כותב על דבר קביעות זמן החתונה, וחבל על אשר ממשיכים ודוחים זה.

בברכת הצלחה בהנ"ל וכוח"ט.

ב"ה, ט' אלול, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק, הנה אין להתפעל מהזמנים והתאריכים אשר אומר הרופא שביקר
אותו. וכידוע פתגם נשיאנו הק', אשר התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, אבער ניט ח"ו מאכען שווער
אויפן הארצען. ובמילא צריך למלאות הוראותיהם ולדעת שאין הם אלא כגרזן ביד החוצב, הרופא כל
בשר ומפליא לעשות, אשר הוא ישלח דברו וירפאהו במוקדם. והצנור והכלים לזה בכלל ובפרט לאברך
בן ישיבת תו"ת הם ההוספה בשיעורים בתורה תורת חיים ומצותי' ובהיסוד לזה עבודת התפלה.

ובימים האלו, אשר כלשון רבנו הזקן בלקו"ת פ' ראה דף ל"ב ע"ב, הנה ממה"מ הקב"ה רשאיין
כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם
וכמ"ש יאר ה' פניו אליך, הרי יה"ר מהשי"ת שישלח דברו וירפאהו כמקדם.

בברכת כוח"ט.

פרק ב משנה ט

חֲמִשָּׁה תַלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְאֵלּוּ הֵן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן חֲנַנְיָה, וְרַבִּי יוֹסִי הַבְּהוּן, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נַתְנָאֵל, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְדָּה. הוּא הָיָה מוֹנֵה שִׁבְחָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס, בּוֹר סוּד שְׂאִינוֹ מֵאֶבֶד מִפֶּתַח. רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן חֲנַנְיָה, אֲשֶׁרִי יוֹלְדָתוֹ. רַבִּי יוֹסִי הַבְּהוּן, חֲסִיד. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נַתְנָאֵל, יָרָא חֲטָא. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְדָּה, בְּמַעַן הַמִּתְנַבֵּר. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם יִהְיוּ כָל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֻנִּים, וְאֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס בְּכַף שְׁנִיָּה, מְכַרִּיעַ אֶת כָּלָם. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר מִשְׁמוֹ, אִם יִהְיוּ כָל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֻנִּים, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס אֶף עִמָּהֶם, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְדָּה בְּכַף שְׁנִיָּה, מְכַרִּיעַ אֶת כָּלָם.

נקודות משיחות קודש

שקבל ארבעה החומשים הראשונים מפי הקב"ה, נעשה "כמעין המתגבר" ואמר משנה תורה "מפי עצמו"¹¹.

חֲמִשָּׁה תַלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי
מבואר במפרשים¹², שלרבי יוחנן בן זכאי היו יותר מחמשה תלמידים, כמובן, אלא הפירוש הוא שכל תלמידיו נחלקים לחמשה סוגים ודרגות.

ויש לומר, שכן הוא גם לגבי כל התלמידים ולומדי תורה בכלל – וכן כל ישראל, עליהם נאמר¹³ "וכל בניך לימודי ה'" – שהם מחולקים לחמשה סוגים.

והנה, מלבד חלוקה זו לחמשה, מתחלקים בני ישראל גם לשבעה דרגות, כנגד שבעת המדות: יש מי שעובד מאהבה, יש מי שעובד מיראה, ועד למלכות¹⁴. וכן מצינו שני אופנים בחלוקת התורה: חמשה חומשי תורה ו"שבעה ספרי תורה"¹⁵. ויש לבאר את ההבדל בין שני אופני החלוקה – חמשה ושבעה:

חמשה קשור בכלל עם העבודה בקדושה, ואילו שבעה מורה על העבודה גם בעולם. וכפי שהוא בספירות, חמש המדות מחד עד הוד כוללים את עיקר המדות, כידוע¹⁶ שהספירה החמישית, הוד, הוא "סוף ותשלום הספירות בעיקר המדות"; והספירה הששית והשביעית, יסוד ומלכות, הן מקור ההשפעה לבי"ע¹⁷ עלמא דפרודא¹⁸.

זהו אחד ההבדלים בין חלוקת בני ישראל לשבעה ולחמשה: שבעה – כולל כל הדרגות בישראל, גם הדרגות התחתונות ("בריות בעלמא"¹⁹), כנגד הספירה הששית והשביעית. חמשה – בני ישראל מתחלקים למספר זה בתור לומדי חמשה חומשי תורה ופירושה כולו (חמשה תלמידיו של רבי יוחנן בן זכאי, שכל ענינו ה' תורה וקדושה), היינו כפי שהם קשורים בעיקר עם קדושה (חמש ספירות).

ועל דרך זה בחלוקת התורה: החלוקה הרגילה היא לחמשה ספרים, שכן עיקר ענין התורה קשור בקדושה. אך היות שהיא צריכה לפעול גם בעולם, שנברא בשבעת ימי בראשית, לכן יש בה גם החלוקה לשבעה, כולל הדרגה הששית והשביעית, שהן מקור ההשפעה בעולם²⁰.

רז"ל אמרו¹ שישנו דמיון מסויים בין רבי יוחנן בן זכאי למשה רבינו: שניהם חיו מאה ועשרים שנה שנחלקו לשלש תקופות של ארבעים שנה. משה ה' במצרים ארבעים שנה, ובמדבר ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה; ורבי יוחנן בן זכאי עסק בפרקמטיא ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה.

במשנתנו ניתן למצוא צדהשווה נוסף: התורה, שנקראת "תורת משה", מחולקת לחמשה חומשים (וכן הלוחות שניתנו על ידי משה נחלקים לשתיים, כשבכל צד מצויות חמש דברות); וכן תורתו של רבי יוחנן בן זכאי נתחלקה לחמשה סוגים של תלמידים, וכל אחד מהם הוא כנגד אחד מחמשה חומשי תורה.

רבי אליעזר בן הורקנוס, שנקרא "רבי אליעזר הגדול"², הוא כנגד חומש בראשית, כמאמר רז"ל³ "הגדולה – זו מעשה בראשית".

רבי יהושע בן חנניא, עליו אמר רבו "אשרי יולדתו, הוא כנגד חומש שמות, בו מסופר על גאולתם של ישראל ממצרים, שנמשלה ללידה⁴. קשר נוסף: רבי יהושע בן חנניא נהג להרבות בויכוחים עם חכמי אומות העולם⁵, ומסתבר שדוקא רבי יהושע בן חנניא עסק בכך להיותו "קרוב למלכות"⁶; וזה קשור לויכוחים שניהל משה – שגדל בביתו של פרעה – עם פרעה מלך מצרים, עליהם מסופר בחומש שמות.

רבי יוסי הכהן הוא כנגד חומש ויקרא, שנקרא "תורת כהנים"⁷.

רבי שמעון בן נתנאל ה' "ירא חטא", היינו שפחד מעצם החטא והחסרון⁸, לא מעונש או מניעת שכר. וזהו כנגד חומש במדבר, שנקרא "חומש הפקודים"⁹, כי הדרך להגיע לדרגת "ירא חטא" הוא על ידי מניין ומספר: כשאדם סופר תמיד את הימים שניתנו לו כדי למלא את שליחותו בעולם, אזי הוא מנצל את זמנו בשלימות, ללא "חטא" וחסרון.

רבי אלעזר בן ערד, שה' "כמעין המתגבר", הוא כנגד חומש דברים, שאמרו משה "מפי עצמו"¹⁰, היינו שעל ידי

רשימת השומעים בלבד. 12. מד"ש בשם הרשב"ץ. 13. ישעי' נד, יג. 14. ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. 15. סידור עם דא"ח דש, א. 16. אוה"ת בהעלותך ס"ע שעד. 17. ראה תו"א בראשית ג, א. 18. ראה תניא פל"ב. 19. כי ספר במדבר נחלק לג' ספרים (שבת קטז, א). 20. ספה"ש תנש"א ח"ב עמ' 608.

1. ספרי שם. 2. ראה קונטרס שם האחד אליעזר בהקדמה לפרקי דר"א. 3. ברכות נח, א. 4. יחזקאל טז, ד ואילך. וראה ילקוט"ש ואתחנן עה"פ לקחת לו גוי מקרב גוי. 5. ראה תולדות תנאים ואמוראים (היימאן) בערכו (עמ' 626). 6. רש"י. 7. קידושין לג, א. 8. חטא מלשון חסרון (לקו"ת מטות פב, א). 9. יומא סח, ב. 10. מגילה לא, ב. 11. משיחת ש"פ דברים תשמ"ב – על פי

פרשת כי־תצא

מִקְרָבָךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ה)

וְהָיָה יָדוּעַ פְּתָגָם אֲדָמוֹר הִזְקָן שְׁפִירוּשׁ רִשְׁי עַל הַתּוֹרָה
הוא "יִינָה שֶׁל תּוֹרָה", שְׁמָנָה מוֹבָן דְּפִירוּשׁ רִשְׁי מְתָאִים עִם
הַמְבוּאָר בְּפִנִּימִיּוֹת הַתּוֹרָה:

וְלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן בַּנְדוּן-דִּידָן:

בְּדִרְוֵי חֲסִידוֹת עַל הַתְּחִלַּת פְּרִשְׁתָּנוּ, מְבֹאֵר בְּאֵרוֹכָה
ש"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה גּוֹ' קָאֵי עַל מַלְחָמַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
עִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית (יֵצֶר-הָרַע) בְּעֵת הַתְּפִלָּה, דִּ"שְׁעַת צְלוּתָא

שְׁעַת קָרְבָּא" - וְאִיךְ מִתְאַם פְּרוּשׁ זֶה עִם פְּרוּשׁוֹ שֶׁל רִשְׁ"י
 ד'בְּמִלְחָמָה הָרְשׁוּת הַכָּתוּב מְדַבֵּר?
 וְהַבְּאוּר בְּזֶה:

מְבוֹאֵר בַּכֹּמֶה מְקוֹמוֹת, שְׁיֵשׁ ב' אֹפְנִים בְּבִרְוֹר הַיָּצֵר-
הָרֶע: (א) בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה, (ב) בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה.

שְׁבַכְלָלוּת זֶהוּ הַחִילוּק בֵּין עֲבוּדַת הַתַּפְּלָה - "שַׁעַת קָרְבָּא", לַעֲבוּדַת הַתּוֹרָה - "דְּרִיכָה דְּרַכֵּי נֹעַם גו' שְׁלוֹם": עֲבוּדַת הַתַּפְּלָה הוּא בְּרוּר הַיֵּצֶר-הָרַע מִלְמַטָּה לְמַעַלָּה, עַל-יְדֵי הַתְּלַכְּשׁוֹת הַמְּבַרְר (נֶפֶשׁ הַאֱלֹקִית) בְּהַמְתַּבָּר (נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית), וְלָכֵן זֶה בָּא עַל-יְדֵי מִלְחָמָה וִיגִיעָה; אָכֵל הַבְּרוּר שַׁעַל-יְדֵי תּוֹרָה הוּא מְלַמֵּעַלָּה לְמַטָּה, בְּדֶרֶךְ מַמְיָלָא, שַׁעַל-יְדֵי לִימוּד הַתּוֹרָה הוּא מְשַׁיֵּךְ וּמְגַלֵּה אֱלֻקוֹת בְּנִפְשׁוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה מִתְבַּטֵּל (וּמִתְבָּרַר) הַיֵּצֶר-הָרַע מֵאֲלִיו.

על־פִּי־זֶה מוֹכֵן מֵה שְׁבִיר הַיֵּצֵר־הָרָע עַל־יְדֵי מִלְחָמָה
נִקְרָא "מִלְחָמַת הָרְשׁוֹת" - כִּי יִשְׁנֶה בְּרִיר בְּאוֹפֶן שֶׁל מְנוּחָה
- עַל־יְדֵי עֲבוּדָה שֶׁל תּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 32)

זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם

הפעל-שם-טוב הִזָּה לומד עם תלמידיו שֶׁעוֹר גָּמְרָא.
כְּשֶׁהִגִּיעוּ לַמִּסְכָּת עָרְכִין (טו, ב) וְלָמְדוּ אֶת הַמֶּאֱמָר "לִישָׁנָא
תְּלִיתָא קָטִיל תְּלִיתָא", פָּרַשׁ הַפֶּעַל-שֵׁם-טוֹב: לִשׁוֹן הָרַע
הוֹרֵג כָּל הַשְּׁלֹשָׁה – הַמִּמְצִיא, הַמְסַפֵּר, וְהַמְאֲזִין. אֲלָא שְׁנֵיהּ
רְצִיחָה בְּלִבּוֹשִׁים וְרוֹחֲנִיִּים, שֶׁהִיא קִשָּׁה יוֹתֵר מְרֻצִּיחָה
גְּשֵׁמִית.

שני כב וְכִי־יָהִיָּה בְּאִישׁ חָטָא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמַת
וְתָלִית אֹתוֹ עַל־עֵץ: כג לֹא־תָלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ
כִּי־קָבֹר תִּקְבְּרֻנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים
תָּלוּי וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: ס כב « לֹא־תִרְאֶה
אֶת־שׁוֹר אַחִיד אוֹ אֶת־שׁוֹי נִדְחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ
מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאַחִיד: ז ואם־לֹא קָרֹב
אַחִיד אֲלִיד וְלֹא יָדַעְתָּ וְאָסַפְתָּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ
וְהָיָה עִמָּךְ עַד דָּרַשׁ אַחִיד אֹתוֹ וְהִשְׁבַּתוֹ לוֹ:
ז וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמוֹר וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן
תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֵדֹת אַחִיד אֲשֶׁר־תֹּאבֵד מִמֶּנּוּ
וּמִצֻּאֲתָהּ לֹא תֹכַל לְהִתְעַלֵּם: ס ז לֹא־תִרְאֶה
אֶת־חֲמוֹר אַחִיד אוֹ שׁוֹר נִפְלִים בְּדֶרֶךְ
וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הֵקֵם תִּקֵּם עִמּוֹ: ס ה לֹא־יָהִיָּה
כִּלְי־גֹבֵר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְכַּשׁ גֹּבֵר שְׁמֹלֶת אִשָּׁה

כִּי תֹעֲבֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ פִּלְעֵשָׁה אֱלֹהֶ: פ וְכִי יִקְרָא קוֹנ־צִפּוֹר | לַפְּנִיךָ בִּדְרוֹךְ בְּכַל־עֵץ | אוֹ עַל־הָאָרֶץ אֲפֹרֹחִים אוֹ בִיצִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל־הָאֲפֹרֹחִים אוֹ עַל־הַבִּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבְּנִים: וְשַׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבְּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִישַׁב לָךְ וְהִאֲרַכְתָּ יָמִים: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום יג חשוון)

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים מבאר פתגם (אגרת הקדש ס"ב), שמחשבת לשון הרע חמורה יותר מדבור: "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם כתיב, ולא יעלה על לב לעולם, ואם תעלה יחדפנה מלבו כהגדרת עשן, וכמו מחשבת עבודה זרה ממש. כי גדולה לשון הרע כנגד עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים, ואם בדבור כך כו'. וכבר נודע לכל חכם לב יתרון הקשר המחשבה על הדבור, הן לטוב והן למוטב".

שלישי ח כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא־תשים דמים בביתך כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ: ט לא־תזרע ברמך בלאים פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמִּלֵּאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֹת הַכֶּרֶם: ם , לא־תַחֲרֹשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמֹר יַחֲדוּ: י לא תִּלְבַּשׁ שַׁעֲמֹנִי צִמֹּר וּפְשָׁתִים יַחֲדוּ: ם י גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע פְּנֵפוֹת בְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה־בָּהּ: ם י כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וְבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָהּ: י וְשָׂם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאָקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים: ט וְלָקַח אָבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה אֶל־זִקְנִי הָעִיר הַשְּׂעֵרָה: ט וְאָמַר אָבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ: י וְהִנֵּה־הוּא שֵׁם עֲלִילַת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא־מָצָאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלָה בְּתוּלִי בְּתִי וּפְרָשׁוֹ הַשְּׂמִלָּה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר: י וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהִוא אֶת־

הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ: י וְעָנְשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנֶּעֱרָה כִּי הוֹצִיָא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יִוָּכַל לְשַׁלַּח פִּלְיָמוֹ: ם י וְאִם־אָמַת הִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצָאוּ בְּתוּלִים כְּתִיב לַנֶּעֱרָה קְרִי לַנֶּעֱרָה: כ וְהוֹצִיאוּ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקִלֶיהָ אֲנִשִּׁי עִירָה בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי־עָשָׂתָה נִבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנוּת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבֶּךָ: ם י כִּי־יִמְצָא אִישׁ שֹׁכֵב | עִם־אִשָּׁה בַּעֲלַת־בַּעַל וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ם י כִּי יִהְיֶה כְּתִיב נֶעֱרָה בְּתוּלָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וּמָצָאָהּ אִישׁ בְּעִיר וְשֹׁכֵב עִמָּה: כ וְהוֹצִאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר | הָעִיר הַהִוא וּסְקִלְתֶם אוֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה אֶל־צִעָקָה בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דָּבָר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבֶּךָ: ם י וְאִם־בְּשָׂרָה יִמְצָא הָאִישׁ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְהַחֲזִיקָבָה הָאִישׁ וְשֹׁכֵב עִמָּהּ וּמָתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־שֹׁכֵב עִמָּהּ לְבָדוּ: כ כְּתִיב וְלַנֶּעֱרָה קְרִי וְלַנֶּעֱרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין כְּתִיב לַנֶּעֱרָה קְרִי לַנֶּעֱרָה חֲמָא מוֹת כִּי כָּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וְרָצָחוּ נָפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: כ כִּי בְשָׂרָה מָצָאָה צִעָקָה כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: ם י כִּי־יִמְצָא אִישׁ כְּתִיב נֶעֱרָה קְרִי לַנֶּעֱרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֲרָשָׁה וְתַפְשָׁה וְשֹׁכֵב עִמָּהּ וּנִמְצָאוּ: כ וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה חֲמָשִׁים כֶּסֶף וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יִוָּכַל שְׁלַחָה פִּלְיָמוֹ: ם כַּג י לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלָה כְּנָף אָבִיו: ם י לֹא־יָבֹא

מִחֲנִיךְ קָדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב
מֵאַחֲרֶיךָ: ^א לֹא־תִסְגֹּר עָבֶד אֶל־אֲדֹנָיו
אֲשֶׁר־יִנְצֹל אֵלֶיךָ מֵעַם אֲדֹנָיו: ^ב עַמְּךָ יֵשֵׁב
בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ
בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ: ^ג לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה
מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
^ד לֹא־תִבְיֹא אֶתְנֶן זֹנָה וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְכָל־גֵּדֵר כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
גַּם־שְׁנִיָּהּ: ^ה לֹא־תִשָּׂא לְאִחֶיךָ נִשְׁדָּה בְּסֹף
נִשְׁדָּה אֲכַל נִשְׁדָּה בְּלִדְבָר אֲשֶׁר יִשְׁדָּה: ^ו לִנְכְרֵי
תִשָּׂא וְלֹא־חֵידָה לֹא תִשָּׂא לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה
בֹּא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ: ^ז כִּי־תִדְרֹג גֵּדֵר לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹ כִּי־דִרְשׁ יִדְרָשְׁנוּ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמְּךָ וְהָיָה בְךָ חֲטָא: ^ח וְכִי
תִחְדֹּל לְגֵדֵר לֹא־יִהְיֶה בְךָ חֲטָא: ^ט מוֹצֵא
שְׂפָתֶיךָ תִשְׁמֹר וְעִשִּׂיתָ בְּאִשֶּׁר נִדְרָתָ לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ^י

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ז עמ' קצד)

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים

שְׁמַעְתִּי מִכָּ"ק מו"ח אֲדָמוֹר וְצוּקִלְהָ"ה נִבְגַּ"מ זי"ע,
שִׁסְפֹּר לִי, אֲשֶׁר נִכְנַס אֵלָיו אַחַד לִיחִידוֹת וְשָׂאֵל תִּקּוֹן עַל
אִיזָה עֲנִיָּים, וּבִשְׁעַת מַעֲשֵׂה תֵּאָר מִצְבוֹ הַרוֹחֲנִי בְּאוֹתִיּוֹת
מִבְּהִילוֹת. וְעֵנָהוּ כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר, אֲשֶׁר יִדְוֶע חֲמֹר הַעֲנָן
דְּלִשׁוֹן הַרְע, שְׁאִסּוֹר לִסְפֹּר עַל חֲבֵרוֹ וְגַם עַל עֲצָמוֹ. וד"ל.

חמישי ^א כִּי תִבֹּא בְּכֶרֶם רִעֶךָ וְאִכְלָתָ עֲנָבִים
בְּנִפְשֶׁךָ שְׂבָעְךָ וְאֶל־פְּלִיךָ לֹא תִתֵּן: ^ב כִּי
תִבֹּא בְּקִמַּת רִעֶךָ וְקִמַּפְתָּ מְלִילַת בִּידֶךָ וְחֲרַמְשׁ
לֹא תִנִּיף עַל קִמַּת רִעֶךָ: ^ג כִּד " כִּי־יִקַּח
אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֻלָּה וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן
בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא כֹה עֲרוֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר
כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ: ^ד וְיִצְאָה
מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר: ^ה וְשָׂנְאָה
הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן

בְּצוּעֵ־דָבָא וּכְרוֹת שְׂפָכָה בְּקַהֲל יְהוָה: ^ו לֹא־יָבֹא מִמּוֹר בְּקַהֲל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי
לֹא־יָבֹא לוֹ בְּקַהֲל יְהוָה: ^ז לֹא־יָבֹא עֲמוּנִי
וּמוֹאֲבִי בְּקַהֲל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא
לָהֶם בְּקַהֲל יְהוָה עַד־עוֹלָם: ^ח עַל־דָּבָר אֲשֶׁר
לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלַחֵם וּבִמִּים בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם
מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בְּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר
מִפְתּוֹר אֲרָם נְהָרִים לְקַלְלֶךָ: ^ט וְלֹא־אָבָה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַת אֶל־בְּלָעַם וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְךָ אֶת־הַקַּלְלָה לְבִרְכָּה כִּי אֶהְבֶּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: ^י לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְטַבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ
לְעוֹלָם: ^{יא}

~ נקודות משיחות קודש ~ (זקוטי שיחות י עמ' 29)

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים

אָמְרוּ רַ"ל "לִישְׁנָא תְּלִיתָא קָטִיל תְּלִיתָא" - הַמְדַּבֵּר,
הַשׁוֹמֵעַ וְהַאֲדָם שְׁעָלָיו מְדַבְּרִים. וְקָשָׁה, מִהִי אֲשַׁמְתוּ שֶׁל
הָאָדָם שְׁעָלָיו דְּבָרוֹ. וְנִשׁ לומר, דְּהֵנָּה הַדְּבֹר מוֹצִיא מִן
הַקָּעֶלֶם, מִתְּשָׁבָה, אֶל הַגְּלוּי. כָּל עוֹד לֹא מְדַבְּרִים עַל הַרְע
שְׂבָאָדָם, הָרִי זֶה בְּהַקָּעֶלֶם, וְהַקָּבָ"ה מֵאֲרִיךְ אַף וּמִתְּכַה
שִׁישׁוֹב בְּתִשׁוּבָה. אַף כְּשֶׁמְדַבְּרִים עַל כָּךְ וְהַדְּבָר מִתְּגַלֶּה
בְּעוֹלָם הַדְּבֹר, עָלוּל לְצֵאת מִזֶּה קִטְרוּג שִׁיגְרָם נִזְק.

רביעי ^א לֹא־תִתַּעֲב אֲדָמִי כִּי אֶחָיִךְ הוּא לֹא
תִתַּעֲב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶץ: ^ב בְּנִיָּם
אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקַהֲל
יְהוָה: ^ג כִּי־תֵצֵא מִחֲנֶה עַל־אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ
מִכָּל דָּבָר רָע: ^ד כִּי־יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר
לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרַה־לֵּילָה וְיִצָּא אֶל־מַחוּץ
לְמַחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: ^ה וְהָיָה
לְפָנוֹת־עֶרֶב יִרְחָץ בְּמִים וּכְבָּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא
אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: ^ו וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מַחוּץ לְמַחֲנֶה
וְיִצָּאתָ שָׁמָּה חוּץ: ^ז וְיִתֵּד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אֲזָנוֹךָ
וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרָתָה כָּה וְשָׁבִית וּכְפִיתָ
אֶת־צִצְתְּךָ: ^ח כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ | בְּקֶרֶב
מַחֲנֶה לְחִצְלֶיךָ וּלְתַת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה

עֲמַלְק מִקֶּרֶךְ אֶת הָאָדָם, שֶׁעֲבֹדְתוֹ תְּהִיָּה בְּקָרִירוֹת. מִקֶּרֶךְ – עֲמַלְק גֹּרֵם לָאָדָם לֹא לְרָאוֹת עֲנִיָּה שְׂגוּחָה פְּרִטִית. טְמֵאָה – עֲמַלְק מְטַמֵּא אֶת הָאָדָם, כְּפֶרֶשׁ"י רִישׁ פָּרָשַׁת וַיִּקְרָא "לְשׁוֹן עֲרָא וְטְמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וַיִּקְרַע אֱלָקִים אֶל בָּלְעָם".

שְׂבִיעִי י' לֹא־תַעֲשֶׂק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאֲחִיד אוֹ מִגֵּרָה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ בְּשַׁעֲרֶיךָ: ט' בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שָׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשְּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאָלָיו הוּא נֶשֶׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה כִּךָ חָטָא: ט' לֹא־יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יוֹמְתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחַטָּאוֹ יוֹמְתוֹ: ט' לֹא תִפֹּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵר אֶלְמָנָה: י' וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ט' כִּי תִקְצֹר קִצְרֶךָ בְּשָׂדֶךָ וְשִׁכַּחְתָּ עֹמֶר בְּשָׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לָגֵר לִיתוֹם וְלֹא־לְמָנָה יְהוָה לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: ט' כִּי תַחֲבֹט זֵיתֶךָ לֹא תִפְאֹר אַחֲרֶיךָ לָגֵר לִיתוֹם וְלֹא־לְמָנָה יְהוָה: ט' כִּי תִבְצֹר בְּרִמְזֶךָ לֹא תַעֲזוֹלֵל אַחֲרֶיךָ לָגֵר לִיתוֹם וְלֹא־לְמָנָה יְהוָה: ט' וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאַרְץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ט' כֹּה אֶבְיָהּ רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנָגְשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהַצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הַרְשָׁע: כ' וְהָיָה אִם־כֵּן תִּפְּטוּ הָרָשָׁע וְהַפִּילוּ הַשְּׁפָט וְהַפְּהוּ לִפְנֵי פָרִי רָשָׁעְתוֹ בְּמִסְפָּר: כ' אֲרָבַעִים יִפְּנוּ לֹא יִסִּיף פֶּן־יִסִּיף לְהַפְּתוֹ עַל־אֵלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לַעֲיִינֶךָ: כ' לֹא־תִחַסֵּם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: ט' כִּי־יִשְׁבּוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אִשְׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִכְמֹה יָבֵא עָלֶיהָ וְלָקַחְתָּ לָּהּ לְאִשָּׁה וַיִּבְרַכְךָ וְלָךְ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ט'

בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחְתָּ לָּהּ לְאִשָּׁה: כ' לֹא־יִוָּכַל בְּעֵלָה הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת לָּהּ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמֵאָה בִּי תוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תִחַטֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: ט'

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 310)

זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמַלְק

שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטוּ יִשְׂרָאֵל בְּכַנִּיסְתָּן לְאַרְץ - מִנּוּי מִלָּךְ, מַחֲנֵת עֲמַלְק וּבִגְזֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. הָרִי שֶׁמַּחֲנֵת עֲמַלְק מְבִיאָה שְׁלֵמוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וְהִנֵּה, יֵשׁ שְׁנֵי אוֹפְנֵי נְקוּדַת כְּתוּבַת "זָכוֹר" - בְּצִירֵי אוֹ בְּסֻגִּל. וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁזָכוֹר בְּצִירֵי, ב' נְקוּדוֹת, רוֹמֵזת עַל מַחֲנֵת עֲמַלְק שֶׁקָּדְמָה לְשֵׁתִי מִקְדָּשׁוֹת, בֵּית רִאשׁוֹן וּבֵית שֵׁנִי. וְזָכוֹר בְּסֻגִּל, שְׁלֹשׁ נְקוּדוֹת, רוֹמֵז עַל מַחֲנֵת עֲמַלְק שֶׁקָּדְמָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי.

שִׁשִּׁי ה' כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חַדָּשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצֵבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכַל־דָּבָר נָקִי יְהִיָּה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשִׁמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: ו' לֹא־יִחַבֵּל רָחִים וְרָכַב כִּי־נִפְשׁ הוּא הַכֹּל: ט' כִּי־יִמְצֵא אִישׁ גֵּנֶב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְרוּ־בּוֹ וּמָכְרוּ וּמָת הַגֵּנֵב הַהוּא וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבֶּךָ: ט' הַשֹּׁמֵר בְּגִנְעֵי־הַצִּרְעָה לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֶתְכֶם הַפְּהָגִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: ט' זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמָרִים בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ט' כִּי־תִשָּׂה בְּרַעְךָ מִשְׁנֵאת מְאוּמָה לֹא־תָבֹא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבְמוֹ: י' בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֵתָּה נִשָּׂה בֹו יוֹצִיא אֶלֶיךָ אֶת־הָעֹבֹט הַחוּצָה: י' וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁב בְּעִבְמוֹ: י' הַשֹּׁב תָּשִׁיב לָּהּ אֶת־הָעֹבֹט כְּכֹא הַשְּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וַיִּבְרַכְךָ וְלָךְ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ט'

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 328)

זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמַלְק

שְׁלֹשָׁה פְּרוּשִׁים בְּכַתֵּב "קָרָךְ", זֶה לְמִטָּה מְזֵה. קָרִירוֹת –

מי־שְׂרָאֵל, לַמְרוֹת הַנָּסִים וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם וּקְרִיעַת יָם סוּף: שְׁבַע הָאֲמוֹת הֵן שְׁבַע הַמַּדּוֹת הָרַעוֹת, וְעַמְלֶק גֵּרֵם לְכַף שֶׁהַמַּדּוֹת שֶׁבִּלְבָּב לֹא יִשְׁפְּעוּ מִהֶבְכָּנָה הַשְׂכִּלִית שֶׁל גְּדֻלוֹת וְעֶצְמַת ה' וַיִּשְׂרָאֵל.



חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָה וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בּוֹת יִשְׂרָאֵל, בְּעֶלְמָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׂמַה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא לְעָלְמָא וּלְעָלְמָא עָלְמָיָא. יְתַבְרַךְ, יְהֵא שְׂמַה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמָא עָלְמָיָא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׂמַה דְקִדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וּשְׁיִרְתָּא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרֵן בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן



מַפְטִיר ^ז זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ^ח אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֵב בְּךָ בְּלִיַּחְשָׁשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵיף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: ^ט וַהֲיָה בְּהִנִּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֹל אֶת־זִכְרִי * (זכר) עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"נ א עמ' 345)

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק

כָּאֵן נֶאֱמַר "מַחֲה תִמְחֹךְ", פְּעֻלַּת הָאָדָם, וְאֵלּוּ בְּסוּף פְּרִשְׁת בְּשִׁלְח נֶאֱמַר "מַחֲה אֶמְחֶה", פְּעֻלַּת ה', וּכְתִיב "מִלְחָמָה לָהּ בְּעַמְלֶק", שִׁבְזָה מְדַגֶּשֶׁת הַנִּדְּאוֹת שֶׁל בְּטוֹל עַמְלֶק לְגַמְרִי. וַיֵּשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה פְרִשְׁתָּנוּ הִיא בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה, שְׁאֵמַר מִשָּׁה "מִפִּי עֲצָמוֹ" (וּבְרִיחַ הַקֶּדֶשׁ), לֹא כְמוֹ ד' הַסְּפָרִים הָרִאשׁוֹנִים, שְׁאֵמַר "מִפִּי הַגְּבוּרָה". וְכִיּוֹן שֶׁהַגְּלוּי שְׁלֻמְעֵלָה מֵאִיר בְּד' הַסְּפָרִים יוֹתֵר, מְדַגֵּשׁ בְּטוֹל עַמְלֶק בְּפִרְשְׁת בְּשִׁלְח יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּפִרְשְׁתָּנוּ.

ק"י פסוקים, על"י סימן.

לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ לִקְחַת אֶת־יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשְּׂעֵרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמִי: ^ה וְקִרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדִבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חִפְצָתִי לִקְחָתָהּ: ^ו וַנִּגְשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נַעַל מֵעַל רַגְלָהּ וַיִּרְקָה בִּפְנֵיו וַעֲנָתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִכְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו: ^ז וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חָלוּץ הַנַּעַל: ^ח כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקִרְבָּה אִשָּׁת הָאָחִד לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתָּה מִיַּד מִכָּהוּ וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְהַחֲזִיקָהּ בְּמִבְשָׁיו: ^ט וְקִצְתָה אֶת־כַּפָּהּ לֹא תַחוּם עֵינֶיךָ: ^י לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּכִיסֶךָ אָבֹן וְאָבֹן גְּדוֹלָה וְקִטְמָנָה: ^{יא} לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּבֵיתֶךָ אִיפָה וְאִיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְמָנָה: ^{יב} אָבֹן שְׁלֵמָה וְצִדֵּק יִהְיֶה־לָּךְ אִיפָה שְׁלֵמָה וְצִדֵּק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ^{יג} כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּלִי־עֲשֶׂה אֱלֹהֶ בְּלִי עֲשֶׂה עוֹל: ^{יד} זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ^{טו} אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֵב בְּךָ בְּלִיַּחְשָׁשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵיף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: ^{טז} וַהֲיָה בְּהִנִּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֹל אֶת־זִכְרִי * (זכר) עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח: פפפ

הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות עמ' 104)

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק

עַמְלֶק הוּא מִלְשׁוֹן "וּמֶלֶךְ אֶת־רֹאשׁוֹ", הוּא 'חֹתֶךָ' וְאִינוּ מֵאֲפָשֶׁר לְהַכְנִה הַשְׂכִּלִית שֶׁבִּמְחָ לְרַדֵּת לַמַּדּוֹת שֶׁבִּלְבָּב. זָהוּ שְׁנֶאֱמַר בּוֹ "אֲשֶׁר קָרָךְ", שֶׁקָּרַר אֶת אֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִפְתָּדוּ

(* מנהגינו שהבעל קורא אומר פעמיים תיבת זכר, הראשון זכר (בצירה) והשני זכר (בסגול).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַץ־חַיִּים הָיָא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכַל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלָהָ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

(א) רַבִּי, לְשׁוֹן רַגְלָה וְשִׁמְחָה. עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה, אֶת יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר הָיְתָה עֲקָרָה שְׁלֹא יִלְדָּה, בִּי אֲנִשׁוּךְ גָּלוּ מִמֶּךָ וְאִינָם. אֲבָל עַתָּה בְּזִמְנֵי הַנֶּאֱלָמָה תִּרְנִי וְתִשְׁמְחִי. פִּצְחִי רַגְלָה, פִּתְחִי פֶה לְהַרִּים קוֹל רַגְלָה. וְצַחֲלִי, וְעֲלוּי בְּקוֹל גָּדוֹל. לֹא חֲלָה, שְׁלֹא יִלְדָּתָה. וְהוּא עַל שֵׁם חֲבִלִי הַלְדָּה, כְּמוֹ "חִיל בְּיִלְדָּה" (תהלים מזח). בְּנֵי שׁוֹמֵמָה, בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁנִּחְזְרוּ מִגָּלוּת. בְּעוֹלָה, אֶרֶץ אֲדוֹם שֶׁנִּתְחַתְּ מִשִּׁבְתָּהּ. (ב) מִיתְרִיךְ, הֵם הַחֲבִלִים, וּבִשְׂבִיל שִׁיבְכֻלָּה לְהַרְחִיב אֶת הָאֶהָל, צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ אֶת הַחֲבִלִים. (ג) תִּפְרָצִי, תִּתְחַזֵּק. (ד) בִּי לֹא תִבּוֹשִׁי, בִּי לֹא תִבּוֹשִׁי עוֹד לְעוֹלָם לְהִיּוֹת בְּגָלוּת. לֹא תִתְפַּרֵּד, בִּי תִתִּי מִבְּטַחַת שְׁלֹא תִתִּי עוֹד לְהַרְפָּה. עֲלוּמִיךָ, נְעוּרֶיךָ. וְהוּא רָמַז עַל גָּלוּת בֵּית רֹאשׁוֹן וּבֵית שֵׁנִי. אֶלְמְנוּתֶיךָ, חֲסוֹן הַמַּלְכוּת. (ה) בִּי בְּעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ, בִּי אֲדוֹנֶיךָ מְגִדִּיל אוֹרֶיךָ. (ו) וְאַשְׁתִּי נְעוּרִים וְגו', כְּמוֹ אִשְׁתִּי

הפטרת כי תצא לקריאה בציבור ולשמו"ת בישעיה פרק נד
נִד אֶרְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פִּצְחִי רַגְלָה וְצַחֲלִי
לֹא־חֲלָה כִּי־רַפִּים בְּנֵי־שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אָמַר
יְהוָה: כִּי־רַחֲבִי מְקוֹם אֶהְיֶה וִירֵעוֹת מִשְׁפְּנוֹתֶיךָ
יִפְּוּ אֶל־תַּחֲשֻׁכִּי הָאֲרִיכִי מִיתְרִיךָ וִיתְדֹתֶיךָ חֲזָקִי:
ג כִּי־יִמִּין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזֶרַעַךָ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים
נִשְׁמֹות יִוָּשִׁיבוּ: ד אֶל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל־
תִּכְלָמִי כִּי־לֹא תִתְפַּרֵּד כִּי בִשֵׁת עֲלוּמִיךָ תִשְׁכָּחִי
וְחִרְפַּת אֶלְמְנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד: ה כִּי בְּעֲלִיךָ
עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׂמוֹ וְגִאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא: ו כִּי־כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבָה

קסה

נעורים, שאם תמאס בעיני בעלה לא יתמיד המאוס, כי ישוב וירחם. ז) בְּרַנֵּעַ קָמַן עֲזָבְתִּיךָ, אף־על־פי שארכבו ימי תגלות, כלם יהיו נחשבים בְּרַנֵּעַ קָמַן כנגד הרחמים שיהיו גדולים כְּשֶׁאֶקְבָּצֶךָ. "בְּרַנֵּעַ", כמו בּוֹמֵן. ח) כְּשֶׁצָּרָה קָצָה, במעט קצה. י) הַהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוִטֶינָה, אף אם תכלה זכות האבות ותאמרות.

רוּחַ קִרְאָךְ יִהְיֶה וְאִשְׁתִּי נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר
אֱלֹהֶיךָ: זְבַנְעֵךְ קָמַן עֲזָבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים
אֶקְבָּצֶךָ: ח כְּשֶׁצָּרָה קָצָה הִסְתַּרְתִּי פָנַי רַנֵּעַ מִמֶּךָ
וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גְּאֻלְךָ יִהְיֶה: ט כִּי־מִי
נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִיִּנְחָ עוֹד

עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁפַּעְתִּי מִקְצָה עֲלֶיךָ וּמִגְּעֵר־כָּף: י כִּי הַהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת
תִּמְוִטֶינָה וְחֶסְדִּי מֵאֵתְךָ לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אָמַר מְרַחֲמֶךָ יִהְיֶה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבָת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בִּימֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנִּבְיָא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁפַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק:
ליל שני ו' אלול

לוח זמנים לשבוע פרשת תצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:16	6:20	8:52	8:53	9:26	9:27	10:33	10:33	19:06	18:58	19:32	19:25	18:40	19:35
חיפה (ק)	6:14	6:18	8:49	8:51	9:25	9:26	10:31	10:31	19:06	18:59	19:33	19:25	18:30	19:36
ירושלים (ק)	6:14	6:17	8:49	8:51	9:25	9:25	10:31	10:31	19:09	19:02	19:31	19:23	18:23	19:34
תל אביב (ק)	6:15	6:19	8:51	8:52	9:26	9:27	10:32	10:32	19:07	18:59	19:33	19:25	18:40	19:36
אוסטריה, וינה (ק)	6:10	6:19	8:43	8:47	9:30	9:34	10:40	10:41	19:38	19:26	20:13	20:00	19:10	20:14
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:44	6:35	8:54	8:48	9:30	9:25	10:29	10:24	17:58	18:03	18:26	18:31	17:44	18:42
אוקראינה, אודסה (ק)	6:16	6:23	8:48	8:52	9:34	9:37	10:43	10:44	19:39	19:27	20:12	20:00	19:11	20:13
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:45	5:53	8:17	8:22	9:05	9:08	10:14	10:16	19:12	19:00	19:47	19:34	18:44	19:48
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:55	6:04	8:27	8:32	9:16	9:19	10:25	10:26	19:24	19:12	19:59	19:46	18:56	20:00
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:18	6:27	8:49	8:54	9:40	9:43	10:49	10:51	19:52	19:39	20:29	20:15	19:24	20:29
אוקראינה, קייב (ק)	6:10	6:19	8:41	8:46	9:32	9:36	10:42	10:44	19:45	19:32	20:22	20:08	19:16	20:22
איטליה, מילאנו (ק)	6:43	6:50	9:17	9:20	10:01	10:04	11:10	11:11	20:03	19:52	20:36	20:24	19:36	20:37
אקוואדור, קיטו (ח)	6:11	6:09	8:42	8:40	9:11	9:09	10:13	10:11	18:17	18:16	18:40	18:38	17:58	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:14	7:06	9:27	9:22	10:02	9:57	11:01	10:57	18:35	18:39	19:02	19:06	18:20	19:16
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:11	8:02	10:18	10:12	10:57	10:51	11:54	11:50	19:20	19:26	19:50	19:56	19:07	20:07
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:34	6:39	9:09	9:11	9:48	9:50	10:56	10:56	19:39	19:29	20:08	19:58	19:13	20:10
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:22	6:28	8:56	8:59	9:37	9:39	10:44	10:45	19:30	19:20	19:59	19:49	19:03	20:01
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:22	6:28	8:57	9:00	9:37	9:39	10:45	10:46	19:30	19:20	20:00	19:50	19:04	20:02
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:56	7:03	9:30	9:33	10:12	10:14	11:20	11:21	20:08	19:58	20:39	20:28	19:41	20:40
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:58	7:01	9:34	9:35	10:08	10:08	11:14	11:13	19:45	19:38	20:11	20:03	19:21	20:14
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:25	6:29	9:00	9:02	9:37	9:38	10:43	10:43	19:19	19:11	19:46	19:38	18:54	19:48
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:01	7:03	9:36	9:37	10:09	10:09	11:14	11:14	19:41	19:35	20:06	20:00	19:18	20:09
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:17	6:23	8:51	8:54	9:32	9:34	10:40	10:41	19:26	19:16	19:56	19:46	19:00	19:58
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:15	6:21	8:49	8:52	9:31	9:33	10:39	10:39	19:26	19:15	19:56	19:46	18:59	19:58
בוליביה, לה-פס (ח)	6:40	6:35	9:04	9:01	9:34	9:31	10:35	10:32	18:26	18:27	18:49	18:50	18:09	18:59
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:53	7:03	9:24	9:29	10:16	10:20	11:26	11:28	20:31	20:17	21:08	20:54	20:02	21:08
בלגיה, בריסל (ק)	6:54	7:04	9:25	9:30	10:16	10:20	11:26	11:28	20:30	20:17	21:07	20:53	20:01	21:08
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:18	6:13	8:39	8:36	9:11	9:07	10:11	10:08	17:56	17:58	18:20	18:22	17:39	18:31
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:06	6:00	8:27	8:24	8:59	8:55	9:59	9:56	17:44	17:46	18:08	18:10	17:28	18:19
בריטניה, לונדון (ק)	6:11	6:21	8:41	8:47	9:34	9:37	10:44	10:46	19:49	19:36	20:27	20:12	19:23	20:27
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:16	6:26	8:44	8:51	9:40	9:45	10:51	10:53	20:01	19:47	20:41	20:25	19:34	20:41
גרמניה, ברלין (ק)	6:15	6:25	8:45	8:51	9:39	9:43	10:49	10:51	19:57	19:43	20:35	20:21	19:28	20:36
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:38	6:47	9:09	9:14	10:00	10:03	11:10	11:11	20:12	19:59	20:48	20:35	19:43	20:49
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:21	6:15	8:40	8:36	9:13	9:08	10:12	10:09	17:54	17:57	18:19	18:22	17:38	18:31
הודו, מומבאי (ח)	6:23	6:24	8:58	8:58	9:29	9:29	10:34	10:33	18:54	18:49	19:18	19:13	18:32	19:22
הודו, פונה (ח)	6:20	6:21	8:55	8:54	9:25	9:25	10:30	10:29	18:50	18:45	19:14	19:08	18:28	19:18
הונגריה, בודפשט (ק)	6:01	6:09	8:33	8:37	9:20	9:23	10:29	10:31	19:26	19:15	20:00	19:48	18:59	20:01
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:26	6:32	9:00	9:03	9:41	9:43	10:49	10:49	19:35	19:25	20:05	19:55	19:09	20:07
יוון, אתונה (ק)	6:54	6:59	9:29	9:31	10:08	10:09	11:15	11:15	19:56	19:47	20:25	20:16	19:31	20:27
מולדובה, קישינב (ק)	6:22	6:30	8:55	8:59	9:41	9:44	10:50	10:52	19:47	19:35	20:20	20:08	19:19	20:22

מדינה ועיר	זריחה				סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:20	6:22	8:55	8:55	9:26	9:26	10:31	10:30	18:51	18:46	19:15	19:10	18:29	19:19		
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ (ח)	7:02	6:50	9:02	8:56	9:44	9:37	10:41	10:36	17:59	18:06	18:31	18:38	17:47	18:50		
נפאל, קטמנדו (ח)	5:42	5:45	8:17	8:18	8:51	8:51	9:57	9:56	18:26	18:19	18:51	18:44	18:02	18:54		
סינגפור, סינגפור (ח)	7:01	6:59	9:32	9:31	10:01	9:59	11:04	11:02	19:09	19:07	19:31	19:29	18:49	19:38		
פולין, ורשא (ק)	5:45	5:55	8:15	8:21	9:09	9:13	10:19	10:21	19:26	19:13	20:04	19:50	18:57	20:05		
פרו, לימה (ח)	6:13	6:09	8:39	8:36	9:09	9:06	10:10	10:07	18:05	18:05	18:27	18:27	17:47	18:36		
צרפת, ליון (ק)	7:00	7:08	9:33	9:37	10:18	10:21	11:27	11:28	20:21	20:10	20:54	20:42	19:54	20:55		
צרפת, פריז (ק)	7:06	7:14	9:37	9:42	10:26	10:29	11:36	11:37	20:35	20:23	21:10	20:57	20:07	21:11		
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:50	5:49	8:23	8:21	8:52	8:50	9:55	9:53	18:03	18:00	18:25	18:22	17:43	18:31		
קנדה, טורונטו (ק)	6:40	6:47	9:14	9:17	9:57	9:59	11:05	11:06	19:55	19:44	20:26	20:15	19:28	20:28		
קנדה, מונטריאול (ק)	6:14	6:22	8:48	8:51	9:32	9:35	10:41	10:42	19:34	19:23	20:06	19:55	19:06	20:08		
קפריסין, לרנקה (ק)	6:17	6:22	8:53	8:54	9:29	9:31	10:36	10:36	19:14	19:06	19:41	19:33	18:49	19:44		
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	7:00	7:12	9:27	9:34	10:26	10:31	11:37	11:40	20:51	20:36	21:32	21:16	20:21	21:32		
רוסיה, מוסקבה (ק)	6:32	6:43	8:58	9:05	9:59	10:03	11:10	11:13	20:27	20:11	21:09	20:52	19:56	21:09		
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:38	6:46	9:11	9:15	9:58	10:01	11:07	11:08	20:04	19:52	20:37	20:25	19:36	20:39		
שווייץ, ציריך (ק)	6:43	6:51	9:16	9:20	10:02	10:05	11:11	11:13	20:08	19:57	20:42	20:30	19:41	20:43		
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:41	8:40	9:11	9:10	10:15	10:13	18:30	18:26	18:53	18:49	18:09	18:58		

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשנ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל־פונעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00441
31/08/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב



2 3 0 4 - 3 3 7 7